

Casper Peter Rothe (1724–1784) var en markant dansk forfatter og godsejer. Han er især kendt for:

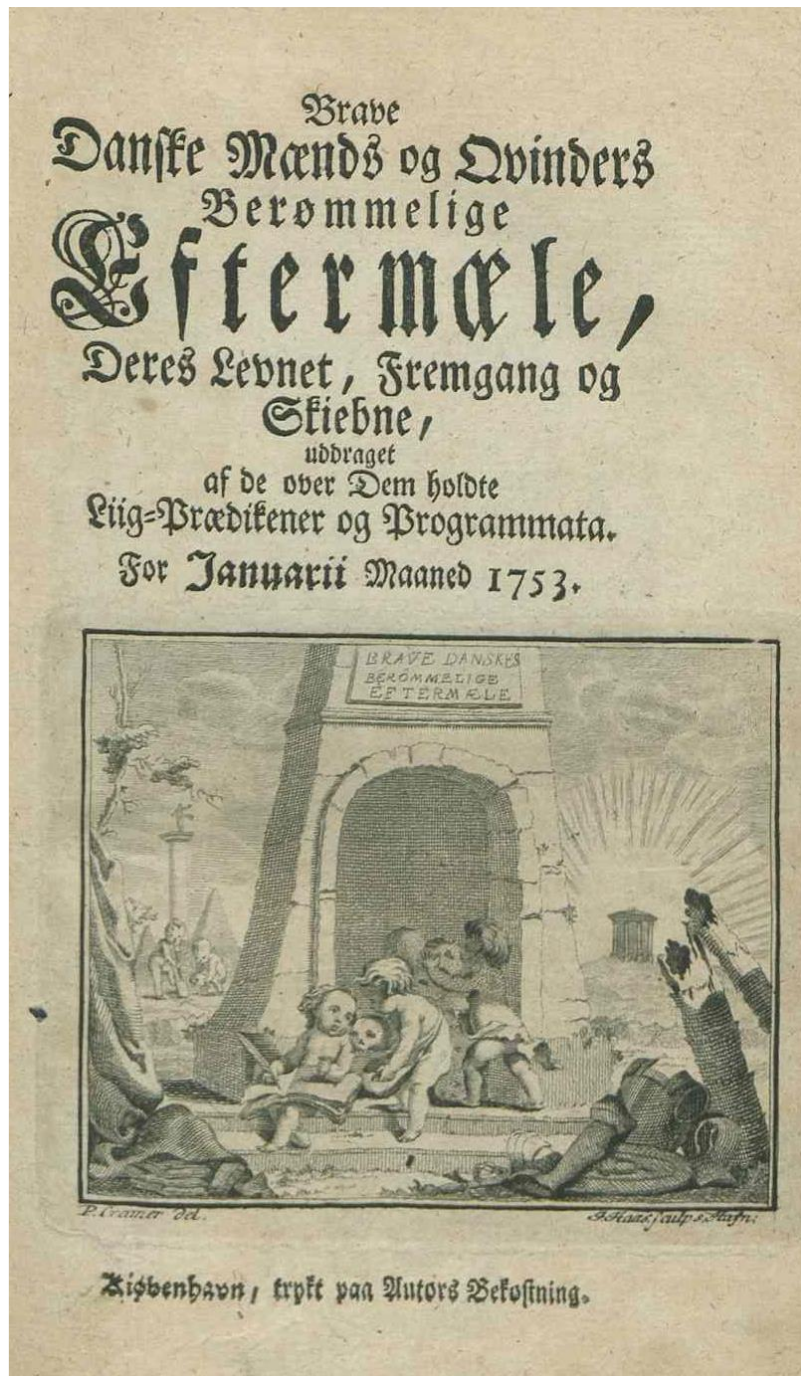
Biografier: Han udgav store værker om berømte danskere, blandt andet om Tordenskiold.

Udgivervirksomhed: Han stod bag tidsskrifter og samlinger af historiske dokumenter.

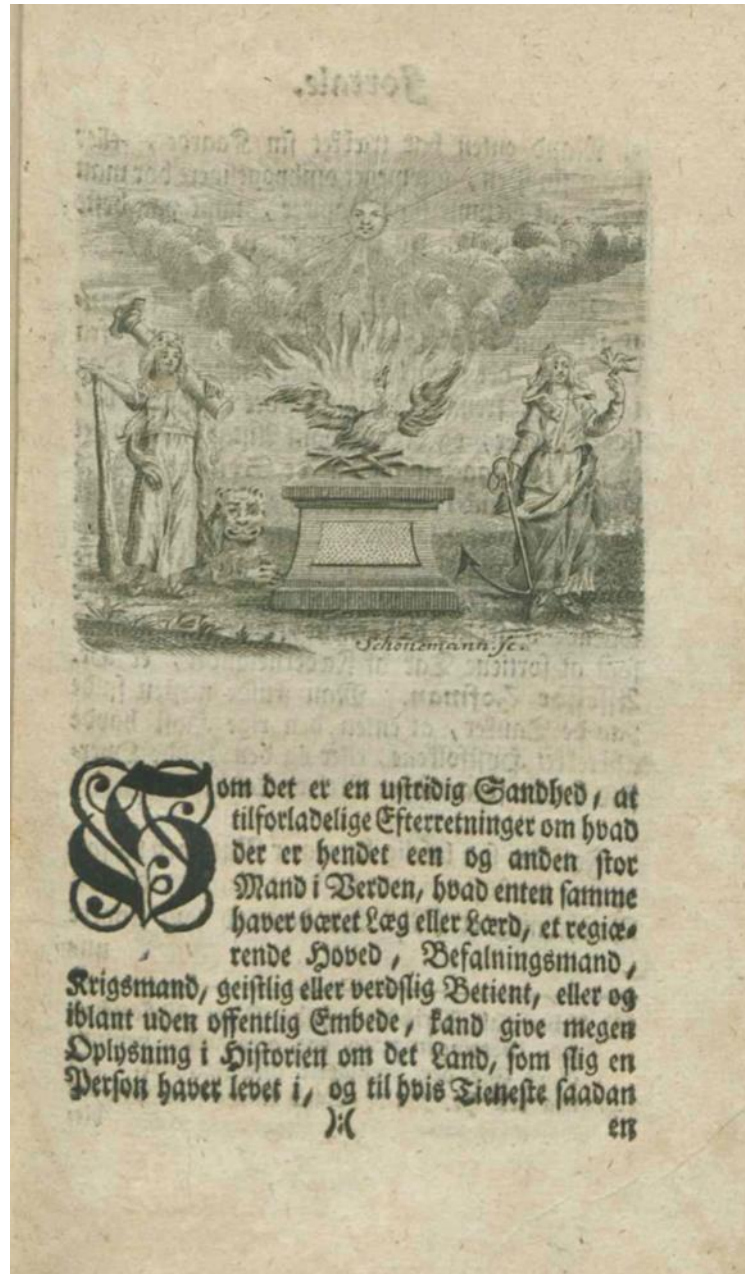
Godsejer: Han ejede blandt andet herregården Urup.

Brave Danske Mænds og Qvinders
Berømmelige Eftermæle,
Udgiven ved
Casper Peter Rothe
Første Deel 1753

Brave Danske Mænds og Qvinders Berømmelige
Eftermæle, Deres Levnet, Fremgang og Skiebne, uddraget
Af de over Dem Holdte
Liig-Prædikener og Programmata.
For Januarii Maaned 1753
Kiøbenhavn trykt paa Autors Bekostning.

Fortale

Som det er en ustridig Sandhed, at tilforladelige Efterretninger om hvad der er hændet een og anden stor Mand i Verden, hvad enten samme haver været Læg eller Lærd, et regierende Hoved, Befalningsmand, Krigsmand, geistlig eller verdslig Betient, eller og iblant uden offentlig Embede, kand give megen Oplysning i Historien om det Land, som slig en Person haver levet i, og til hvis Tieneste saadan

13

mand haver anvendt sin Fliid og Umage, ja endogsaa ofret sit Liv og Blod; Saa er det ogsaa ligesaa vist, at jo mere man bliver bekient med de mærkværdige Omstændigheder udi en og andens Liv og Levnet, jo mere bliver man opmuntret til at følge deres gode Exempel udi Dyder og mandsmæssige Bedrifter, eller og bliver advaret for at sky og flye de Laster og Feil, som andre have været underkastede, og hvorved de maaskee have styrtet sig selv og deres i Ulykke. Denne Fordeel haver man endogsaa udi de sletteste Biographier, eller Beskrivelser over

mærkværdige Mænds Leve-Maade og Tilfælde; Hvor meget mere da udi dem, som ere forfattede med den mueligste Agtsomhed og Troværdighed.

Man har vel her i vore nordiske Riger ikke manglet paa mærkværdige Mænd udi alle Stænder, hvis Navne endnu leve i velsignet Jhu-kommelse, og hvis Berømmelse er gaaet over de vide Grændser; Men man haver saa meget mere at beklage, at man enten gandske fattes Efterretninger om de fleestes Omstændigheder, eller at man dog ikke haver dem saa udførlige, som man ønskede. Vel er sandt, at vore Historiske Skribentere, som have efterladt os de danske og norske Kongers Bedrifter, have tillige maattet indføre de mænds Navne og Gierninger, som have tient deres Herrer og Fæderneland enten udi Fred eller udi Krig; Men da de have seet mere paa selve Rigernes Historie i Almindelighed, end paa en og andens private Omstændigheder, saa er det letteligen at begribe, at man heraf ikke kand have den Fornøielse, som en fuldstændig Biographia ellers giver.

Det er derfor en Berømmelse for vore Tider, at man nu omstunder lægger sig mere efter dette Slags Historie, og at man med Flid opsøger alt det, som kand tiene til at oplyse vore Forfædres private Liv og Levnet. Man seer med Fornøielse, hvorledes man ved de store Mænds Liv og Gierninger tillige faaer Lys i mange Ting, som ellers udi de almindelige Historier enten ere forbigaaede eller ikkun mældte med faae Ord.

14

undersøge det Nordiske Folkes Sindelav, finde en langt anden Aarsag, og samme bestaaer i en alt for stor Modestie og Ringe-Agtelse om sig selv og deres eget. De Fremmede, i hvor grove de ellers er, tilstaae selv, at de Danske ey ere saa meget indtagen af sig selv, som andre Nationer. Herudi har de saa lidet U-ret, at naar man ret vil betragte alting nøye, skal man gjerne finde, hvorledes vore Landsmænd agte alt Fremmed og Udenlands stort, sig selv derimod ringe og liden (*). Ved det de ey, af en Modestie, som man lader staae derhen, hvad enten den bør mere roses end lastes, kand overtale sig til, at gjøre noget af sig selv, og i det mindste troe, de ere ligesaa gode og brave, som andre, der ere vandte at skiære op, og tage Munden vel fuld, forvolder de, at andre ey heller kand faae Leylighed at gjøre noget af dem.

bleven revset lidet for sin ubetænksomme Skrivemaade om Danmark, vil Author i et seenere Oplag af 1752. som han kalder sine Statsverfassungen der Europæischen Reiche gjøre dette godt igien, naar han pag. 278 saaledes skriver: Den bisherigen Vorwurf der Gemächlichkeit, sieht die Nation so wie andere ihrem Pöbel angeschuldigte Fehler mehr für eine Moralische Critik, als für eine historische Zeichnung an. 2c.

(*) Achenwal l. c. Der Däne ist von sich selber weniger eingenommen als andere Nationen.

15

De Danske have all sin Tiid sat Priis paa at forrette noget stort, men og derhos havt den Vane, kun at tale lidet om deres iblant magesløse Bedrifter (*) for derved efter deres Tanke at undgaae Anseelse af Skryderie; endeel Fremmede have derimod den Gave, at de veed at tale stort om lidet, og iblant gjøre meget Væsen af det, der ey er Bønne værd. Heraf kommer det, at hvad hine forrette stort, holdes for at være lidet, det lidet derimod, disse iblant udretter, troes at være noget stort.

Paa Mennesker af tvende saa ulige Folke-Færd kand best skionnes den Forskiæl der er paa at tale meget vel og vel meget. Ved alle Leyligheder at rose sig af sine Bedrifter, Videnskaber og Lærdom, er i Gierningen en slem Lyde, men og at fortie omhyggelig hvad een eller anden til

Fædernelandets Tieneste, Roes og Ære kand have forrettet, er een i det mindste skadelig Dyd, om det nogensinde bør henføres til denne Classe. Folk der ere føde hin Side Elben, noget saa nær de mindste med de største, synes de ere sig selv saa meget pligtige, at de med egen Haand optegner hvad dennem i Verden hender, hvad Forretninger de blive brugt udi, og hvad de forsmees

(*) Til et Beviis kand det store Cimbriske Udtog tiene, om samme havde vi aldrig havt eller faaet nogen Efterretning, dersom ey deres egne forfærdede Fiender Romerne havde beskrevet det.

16

meene Minde-værdigt at have udrettet. Paa denne Side af Colding-Broe holdes det derimod for een utaalelig Hovmod eller stinkende Selvroes, at ville skrive noget om sig selv, en Mand maa og have været saa stor og brav, som han nogensinde kunde være, eller have været nok saa betydelig en Person i Republiken. Hender det jo, at een drister sig, til egen Fornøjelse at bringe noget paa Papir, og derved overtræder den almindelige Regel, er det saa langt fra de vil taale sligt, endog efter deres Død, maa komme for Dags Lyssen, at den daglige Erfarenhed snarere viser, hvorledes det almindelig paa deres Sote og Døds-Seng bliver en Hoved-Erindring til de Efterlevende, strax at forbrænde slige Papirer, om de enda kand taale at bie saa længe dermed, at de ey endnu for deres Endeligt lader dem for deres Øyne paa Kaminen eller i Kakkelovnen af Jld fortæres.

Jeg haver mod min Villie ey uden Harme et par gange maat være et øyensynligt Vidne til saadant Rov, og merkelig erfaret, hvor forgiæves alle sunde Forestillinger i saa fald anvendes hos en Dansk. Det heder, hvad kand Verden være tient med at vide hvad mig er hendet, eller hvad jeg har forrettet? man maatte jo paa min Død troe om mig, der havde boet en meget hoffærdig Siæl i mit Legeme, om sligt skulde komme ud efter min Haand, det skal aldrig skee,

17

skee, mine Misundere kand alligevel faae nok at hakke paa.

Det er saa bekiendt en Sag, at Danmark har eyet mange store Ambassadeurer og Ministrer, og ingen kand findes, som understaaer sig at sige derimod, men dog alligevel er Fædernelandet ey saa lykkelig, at kunde fremvise een eneste Memoires, eller egenhændig opsat Tractat fra een af alle disse store Mænd. Jo paalideligere saadanne anseelige Mænds Efterretninger ere, jo større er og Historiens Skade, der maa undvære dem. Hvoraf reyser sig imidlertid sligt, meere hos os, end hos de Franske, Engelske, Tydske og andre Europæiske Nationer. Det var latterligt at formeene, at de, som vare i Stand til at forrette vigtige Ting, ey ogsaa skulde kunde bringe deres egne Forretningers Historie ordentlig paa Papir; Aarsagen maa søges paa et andet Sted. De sætte alt for stor Priis paa at ringe agte deres egne prisværdige Jdrætter, de anseer deres egne Forretninger for alt for smaa, til at ville bebyrde Publicum med deres Fortællelse, de vil ey have Navn af Author, de lade dem derfor ved paakommende Dødsfald forbrænde. Vil vi derfor have nogen paalidelig Underretning om det der angaaer os selv, maa vi takke Forsynet, der sender en Terlon, Chanut, Vernon, og andre saadanne curieuse Mænd her ind til Norden. Disse Herrer

18

og bekiendte store Mænd, finde overflødige Ting at skrive om os, og vore Nordiske Stats-Affairer, holde sig ogsaa ey for gode til at bære det criticerede Navn af Author, som mangel Dansk undseer sig ved. Paa saadanne fremmede Mænds Skrifter grunde sig siden en stor Deel af vore historiske Efterretninger, i hvordan disse Mænds Penne end have været skaaren.

En skadelig Blyfærdighed, og ubillig Frygt for Misundelse ere da de tvende Hoved-Fiender, som berøve Fædernelandets Historie mangel ypperlig Efterretning, og forvolder den har saa mange Lukker og Huller, der nu ere deels vanskelige, deels umuelige at faae stoppede. Maatte det enda blive derved, havde man kun at bejamre sin egen indvortes Skade, men som den, efter Ordsproget, aldrig tør sørge for Spotten, der har Skaden, saa gaaer det og Os. Heraf flyder saa mangt et slet og vanskabt Omdømme, Nationen maa taale af Fremmede. Mistillid til sig selv, med den tilforne omtalte ugrundede Blyfærdighed tillader mange, skiont store Hoveder ey at skrive det de vide, andre igien tør ey tage Pennen fat af Frygt for haarde Critiqver; dette tilligemed Mangel paa Forleggere, (thi Bogtrykkeriernes Kostbarhed er ey saa synderlig at klage over,) holde saa mange oplysende Efterretninger tilbage.

19

Heraf sees Aarsagen, hvorfor der i Almindelighed bliver saa lidet skrevet, og Fremmede faaar saa lidet at see fra Danmark. Heraf er det en Moleswort før, men en Bomelle og Achenwaldt nu tage Anledning at sminke deres Foregivende med, i sær den sidste, som ey rødmes ved at skrive reent ud, at han vel ey kand nægte, det der jo vel have været nogle faa lærde Mænd i Danmark, men at desuagtet den Tiid endnu skal komme, i hvilken de Danske skal kunde ligne andre vise Europæiske Nationer i Lærdom. () Lad være man kunde vise denne offentlige Lærer paa den berømte høye Skole til Göttingen, at han har begaaet ligesaa mange Feyl i de 2 Ark han har skrevet om Danmark, som han har skrevet Paragraphos, og at han, som vil skrive Geographier og Stats-Forfatninger havde nødig selv endnu at gaae i Skole, for at lære det han vil skrive om, () saa er vor Sag dog ey dermed aldeles bedret, men Fædernelandet maa taale, at mangel fremmed forviltret Pen af foranførte Aarsager overstenter dens gode Anseelse i den lærde Verden.

20

For at gjøre den ærede Læsere Regnskab for nærværende Værk, har man allene i Forveien vildet erindre, hvorledes det, særdeeles i Høylovlig Kong Christian den Fierdes Tid, og noget efter, haver været en vedtagen god Skik, at naar nogen anseelig Mand døde her i Landet, haver hans efterlevende Venner, den Afdøde til Ære, endten ladet holde en Liigprædiken over ham, eller og ved Academiets Secretario skrive et Latinsk Programma, hvori den Afdødes Levnets Løb og Skiebne korteligen er bleven berørt.

Disse offentlige Klage-Taler tilligemed de Academiske Æreminder ere næsten deelen det eneste, som giver nogen tilforladelig Oplysning om een og anden brav Mand der i forrige Tider har tient og prydet Fædernelandet, det var derfor en ubodelig Skade, om samme ved Tidens Længde enten skulde forgaae eller forkommes, som dog var.

endskiønt samme aldrig haver været skilt fra Norge, og i det nyere Oplag af 1752. gjør han det hele Thye-Land til en god Søs-Havn, her passer Poetens Skiæmte-Digt: Der findes Folk i

Kiøbenhavn, (Som lader meget ilde,) Der kimse ad det Jydske Navn, Og rigtig sig indbilde, At Jylland er en liden Bye, Som ey vil stort betyde, Hvor Hovedgaden kaldes Thye 2c.

21

var noget, der læt kunde hende slige løse Papirer, som Programmata ere.

At forekomme saadant, have adskillige lærde Mænd, hvoriblant i sær Biskop Bircherod i Aalborg kand nævnes, og siden Professor Ole Worm Tid efter anden samlet alle saadanne Academiske Æreminder tilhaabe, som den sidste havde i Sinde, om ey hans Endeligt imidlertid var indfalden, Ord til andet paa nye at ville have ladet trykke, og det udi et samlet Bind, men baade er den lærde Mand selv død, og hans Samling er siden af Jlden bleven fortæret i den store Jldsvaade som overgik Kiøbenhavn i Aaret 1728. (*).

Slige store Mænds Exempler have opmuntret mig i samme Foretagende at følge demnem, dog ey aldeles efter den af demnem lagde Plan, thi baade vilde sligt have blevet meget vidtløftig, og tillige allene have været til Nytte for de Lærde. Jeg har derfor meest for deres Skyld, der ey ere det Latinske Sprog mægtig, gjort et tilstrækkeligt Udtog af hvert Stykke paa Dansk, hvori ey vil findes andet anført, end hvad der i nogen Maade kand interessere Læseren, eller giver Oplysning om den Persons Levnet og Skiebne,.

(*) See de Kiøbenhavnske lærde Tidender for 1752. pag. 386.

22

som et saadant Programma er forfattet over.

Et ligesaadant Udtog giøres ogsaa af de Danske Liig-Prædikener, hvorved følgende vil falde at erindre. Man har beflittet sig, saa meget mueligt haver været, at beholde den Authors egne Ord, som har skrevet eller holdet de anførte Almindelse-Taler, for derved at gøre dette Værk saa meget desto meere paalidelig, men heraf flyder og dette uomgiængelig, at som der haver været mange og adskilte Skrivere, vil den ærede Læsere og finde Skrivemaaden saaledes adskilt, at ey et Stykke kand være som et andet.

Af Slægt-Registerne, som i enhver Liigprædiken findes antegnet, hvori det mindste den Afdødes 8te Ahner paa Fæderne, og lige saa mange paa Modernes Side opregnes, naar Personen har været af Adel, har man ey vildet anføre fleere end Fader, Moder, Farfader, og Farfaders Fader, omendskiønt mange af de gamle Familiers Navne derved kunde bringes i nye Erindring, det vilde deels falde ubehagelig, og tillige blive alt for vidtløftig i saadant et Værk som dette, hvor man i sær har vildet beflitte sig paa Korthed. Som og en snildere Pen, jeg meener Hr. Justits-Raad Klevenfelds bliver brugt i denne besværlige Deel af Historien, behøves det saa.

23

saa meget desmindre, eftersom der fra denne brave Mands Haand kand ventes noget ligesaa fuldstændigt som tilforladeligt i vores Danske Adel-Historie, naar det af ham møysom sammensøgte, og nu i nogle Aar under Hænder havde Genealogiske Værk engang kommer for Lyset. Skulde imidlertid nogen Læser finde Behag eller Fornødenhed i at see disse Ahn-Herrer opregnet, vil man have samme ombudet, at eftersee de samtlige Liigprædikener, som dette Værk er et Udtog af, hvor han alletider vil finde 8 Ahner anførte paa Fæderne, og ligesaa mange paa Moderne Side.

Man havde ellers først anlagt sin Plan saaledes, at man ved et hvert Stykke vilde eftersee andre Authores, men det viste sig strax ved det allerførste Forsøg, at Halen paa denne Maade kunde og vilde blive langt større end hele Kroppen, heldst om der af haandskrevne Papirer skulde anføres det mærkværdigste, man har derfor efterladet sligt, saasom Bogen tillige derved saa meget bedre svarer til sin Opskrift, og de berømmeligste Mænd desuden hver for sig vel kand fortjene en særdeles Levnets Beskrivelse.

Ved de anførte Programmata er at agte, det samme ey alletider ere skrevne af den Professor hvis Navn der staaer foran, thi som det betaales for sligt et Programma at skrive, henhos.

24

hører til de Sporteler, som Academiets Secretarius er berettiget at have, bliver det og af Secretario skreven, men trykkes og udgives under den Rectoris Magnifici Navn, som i det Aar det skrives udi, fører Academiets Scepter.

Man har ey vildet binde sig til nogen Cronologisk Orden, i Henseende til de Personer hvis Levnet anføres, men snart taget en nye snart en ældere, for derved at føye alle sine Læsere. Personer af det deyliche Kiøn har man ogsaa i hvert Maanedes Hefte vildet unde tilborlig Plads, paa det deres Roes saalidet skulde forties Efterslægten som Mændenes.

Portraiterne som findes for hvert Stykke, har man gjort sig Umage for at faae stukken efter de beste original-Malerier, som adskillige Velyndere have behaget at giøre Fremlaan af og findes tegned neden under et hvert Stykke.

Tilsidst har man taknemmelig vildet erindre Velædle Hr. Jacob Langebek, Deres Kongel. Majest. Archivarius i det geheime Archiv, Medlem i Videnskabernes Collegio, og Forstander i det Kongel. Danske Selskab, sædvanlige Tienstberedvillighed i at udlaane af sin anseelige Bog-Samling hvad til dette Værks Fremtarv kunde tiene, ønsker dernæst Værket i sig.

25

sig selv maatte finde sine Læseres Behag, og den paa sammes Forfærdigelse anvendte Tiid og Fliid maatte være saa lykkelig at forskaffe mig mine Landsmænds Yndest.

Kiøbenhavn den 24 Jan. Aar 1753.

Casper Peter Rothe. Cimber Randruf.

Den gode og Retfærdighed Krone,
Med en kort Forklaring offver Texten
2 til Timoth. 4 Cap. V. 7. 8.
Jeg haver stridet den gode Striid udi
Erlig og Velbyrdig Mands oc Strenge Ridders

Sl. Her Albret Skeels

til Fousingøe

Danmarckes Riges Raad, Kongel. Majestets Befalingsmand paa Riberhuus oc Møgeltunder-Slotte, hans Adelige Lig-Begængelse, der hans Velbyrdige Sl. Lig bleff udi Riber Dom-Kircke den 1 May Anno Christi 1639 udi en Adelig Forsamling, med christilig Adelige Ceremonier nedsat og begraffvet

Fremsat af

Johan Borchardsøn D.

Superintendent offver Riber Stifft.

Prentet aff Salamone Sartotio B.

Denne Liig-Prædiken er tilegnet Frue Berthe Friis, den afdøde Admiral Albret Skeels efterladte Enke-Frue; I Fortalen findes intet mærkværdigt, undtagen Prædikanten i sær berømmer Sl. Hr. Albret Skeels efterladte Børns Omhue, Kiærlighed og Lydighed mod deres bedrøvede Moder. Naar han har forklaret sin Text, giver han i Anledning af samme den Afdøde det Skudsmaal, som Israels Børn fordum gave Propheten Samuel, da han spurdte: om han havde taget nogens Øxe eller Asen, gjort nogen Vold, nedtrykt nogen, om hans Haand havde taget Skienk og forblinded hans Øyne, og de sagde: Du haver hverken gjort os Vold, ey heller fortrykt os, eller taget noget af nogen Mands Haand, hvilken Ære og Berømmelse han vidner med all Ære og Billighed kunde gives den Sl. Hr. Lehusmand; Herpaa vender han sig til Admiralsens Levnet og Skiebne, hvorved følgende i sær finder Sted: Den Salige Herre blev fød til Verden d. 23 Nov. 1572. paa hans Fæderne-Gaard Fousingsøe. Hans Fader var Ærlig og Velbyrdig

7

Mand Christen Skeel til Fousingsøe, Danmarks Riges Raad og Kongl. Maj. Befalnings-Mand paa Aakiær, hans Moder Ærlig og Velb. Frue Margarethe Brahe til Ulstrup. Hans Farfader var Hr. Albret Skeel til Fousingsøe Kongel. Majestts. Befalnings-Mand udi Børlum Closter, som havde til Fader Hr. Anders Skeel til Heigned, Albret Skeel og Fru Abel Dans Søn af Nygaard. Saa snart hans Alder tillod det, holdte hans Forældre Skolemester til ham hiemme; saadant varede til han var 11 Aar gammel, da han forsendtes til Wiborg, for der at gaae i Skole under den der værende Rectors M. Christen Reffs Opsigt, i hvis Huus han blev indlagt. Her forblev han i to Aar, kom derpaa igien hiem, og blev paa Fousingsøe et halvt Aar til Ende. Efter sammes Forløb forsendte hans Hr. Fader ham til Tydskland, for der at fortsætte sine begyndte Studeringer, han gik derfor først til Strasborg, hvor han laae i to Aar. Herpaa tog han sin Vey ind ad Italien, efterat han havde igiennemreyst og beseet de fornemmeste Lande og Stæder i Tydskland; I dette deylige Land forblev han for Sprogets og Videnskabernes Skyld 3 Aar til Ende, gik saa fra Italien til Frankerige, hvor han opholdt sig i to Aar, og vendte derpaa efter sine Forældres Begiering igien tilbage. Han tilbragte saaledes Tiden med sine udenlandske Reyser paa det ottende Aar. Da han

8

var kommen tilbage forblev han først hiemme et halvt Aar, drog derefter til Hove, udi vor Allern. Herres og Konges, Kong Christian den Fierdes Gaard, hvor han strax blev forordnet at være een af Hans Kongel. Majestets daglige Opvarter, som da kaldtes Jagt-Herresmænd. Imidlertid den Sl. Mand endnu var i Tienesten, blev han udsendt med Hans Kongelige Majestets Hr. Broder, den Høybaarne Fyrste, nu Sal. hos GUD, Hertug Ulrich, Høylovlig Ihukommelse, at være Hans Fyrstelige Naades Hofmester, og reyse med hannem ind i Frankerige, til Engelland og Skottland. Samme deres Reyse varede næsten i 2 Aar. Han forholdt sig imidlertid imod denne Sl. Herre, som hannem var betroed, saa, at baade Hans Kongel.

Majest. saavel som og den Sl. Herre selv vare Naadigst tilfreds med hannem. Der nu Høystbemeldte Sl. Hertug Ulrich var kommen i Danmark igien, og denne deres Reyse var lykkelig fuldendte, blev han Hof-Skenk, og fuldte stedse Hans Kongel. Majestet hvor han drog. Han var ogsaa med i Nordlandene (*) paa hvilken Reyse han var Skibs-Capitain, blev og ellers brugt paa adskillige Reyser og Opvartninger, baade i Tydskland, Polen og andre

(*) Herom kand eftersees Jonæ Carisii Beskrivelse om Christiani Qvarti Reyse til Nordlandene, Ms.

9

dre Stæder. Fik imidlertid i Sinde, at tiltale Ærlig og Velbyrdig Mand Niels Friiss til Hesselagger, Kongelige Majestets Befalnings-Mand paa Tranekjær, om hans kjære Dotter Ærlig og Velbyrdig Jomfrue, Jfr. Berthe Friiss, som da var udi Sl. og Høylovlig Jhukommelse Dronning Anna Catharinæ Jomfrue-Kammer; hun blev hannem tilsagt paa Croneborrig Anno 1600, Søndagen efter Paaske.

Der han nu havde været til Hove i 7 Aar, holdt han underdanigst an om Forlov derfra, hvilket hannem Naadigst blev samtykt; han blev tillige for hans tro Tieneste af Hans Kongel. Majestet forlehnet med Riiberhuus, som han nu haver haft i 38 Aar. Og Lehneth i saa lang en Tiid med saa høy Fornuft forestaaet, at ingen haver sig understaaet hannem til Hove at angive, eller for noget at beskylde.

J Aaret 1601 den 5 Julii gjorde hendes kjære Sl. Fader velbemeldte Velbyrdige Niels Friiss deres Bryllup i Nyborrig, og haver de levet meget christeligen, kjærligen og vel i dette deres Ægteskab i 38 Aar, ringere end 12 Uger; Samme blev Tiid efter anden af GUD velsignet med 12 Børn, Sex Sønner og Sex Dottre; Deraf ere igien de 8te i HERren hensovede, nemlig fiire, som ere navnløse bortkaldede, hvis Navne dog ere opskrevne i Livsens Bog, dernæst andre

10

dre fire, hvis Navne have været Belbr. Sal. Christopher Skeel, Velbr. Sal. Thygge Skeel, Velbr. Sl. Jfr. Karine Skeel, Velb. Sl. Niels Skeel. De fire igienlever endnu, som ere Ærlig og Velbr. Mand Christen Skeel til Holbekgaard, Ærlig og Velbr. Mand Otthe Skeel til Katholm, Ærlig og Velbr. Frue Anne Skeel, Manderup Dues til Halkjær, Ærlig og Velbr. Jfr. Margrethe Skeel til Leer-Graf. Siden han endnu var gift, blev han brugt paa adskillige Reyser, og drog med Hans Kongel. Majest. selv baade til Brandenburg, til Hamborg til Hyldingen, til Engelland, paa hvilken Reyse han var Marstalk, og andensteds, hvor hans Herre hans Tieneste behøvede.

Aar 1609 der Compagnierne først bleve oprettede her i Riget, haver Hans Kongel. Majestæt selv udi Wiborrig befalet hannem at være Ritsmester over den gule Fahne i Jylland. Og der den sidste Kriig imellem Danmark og Sverrig begyndtes, som var Aar 1611 er denne Sl. Mand med sit Compagnie oprykt til Skaane imod de Svenske Grændser, og siden med Armeen falden ind i Sverrig, hvor han har forholdt sig i alle Tilfælde imod sit Fæderne-Riges Fiender som en kek og mandhaftig Officeer og Soldat anstaaer, som de der da have været med, nok skal give hannem det Vidnesbyrd. Samme

11

Ritmesters Bestilling forestod han indtil Aar 1616 der han med andre gode Mænd for deres tro Tieneste blev af Hans Kongel. Majest. slagen til Ridder, og tillige gjort til Rigens Admiral og Raad. Men formedelst stor Svaghed, som paakom ham i hans Beene, blev han foraarsaget

underdanigst at anholde om Forlov fra Admirals Bestilling, som hannem omsider efter lang Ansøgning Naadigst blev samtykt, efterat han saadant høye Embede paa 8te Aar havde forestaaet (*). Som og GUD havde begavet hannem med synderlig Viisdom og Forstand, haver Hans Majestæt betroet og brugt ham i mange vigtige Ambassader uden Lands i Besynderlighed. Da GUD havde hiemsøgt vores kiære Fæderneland med Kriig, og Keyseren havde bemægtiget sig Jylland, blev han med fleere af Rigens og det Holsteenske Raad udsendt paa vor Allernaadigste Herres og Konges Vegne, at handle om Fred, til hvilket deres Værk Gud gav Naade og lykkelig Fremgang. I det øvrige er det baade Adel og U-ædel bevist, at han var en meget gudfrygtig, forstandig, oprigtig, standhaftig, sandferdig og ædru Mand, ja han forholdt sig i sin høye Bestilling som en ret Christen, hadede all Pragt og Overmod, hørde gierne uden

(*) Han skal have opført sig traadsig imod Kong Christian den Fierde, og blev derfor tvunget at nedlægge sit Embede. See Holbergs Danm. Histor. Tom. 2. pag. 754.

12

all Kiedsommelighed daglig hver Mands Klage, beskattede hverken Kongens eller hans egne Tienere, hialp den Uskyldige til Rette, og straffede de Skyldige, tog ingens Gunst eller Gave Retten at forkrænke, saa hver Mand her udi Riget, for saadanne hans Dyder havde en god Tro og Tillid til ham. Imod de Fattige var han meget rund og gavmild, saa Stakkeler baade her i Byen og andre Stæder hannem beklager; In Summa, saa vidt et syndigt Menneske kand afsted komme, beflittede han sig, at leve saa her paa Jorden, at han kunde have GUD til Ven, og en god Samvittighed. Hvorfore han og nu tilbørligen af alle berømmes. Havde det været GUD behageligt, da havde vores bekymrede Fæderneland i disse forvirrede Tider ilde kundet mistet en saadan Rigens Mand.

J de sidste Aaringer var Admiralen meget plaget af Steen, hvorpaa der faldt ham et stærkt Flod paa Brystet, som forhindrede ham at tage nogen Spise til sig uden alleene drikke. Han laae i alt kun i 3 Uger, og lod imidlertid prædike flittig for sig paa Slottet af Sogne-Præsten til Riber Domkirke M. Søren Anderson. Han bereede sig meget gudelig til sin Død, og blev paa sin Seng betient med det hellige Sacramente i hans Huus-Frues, saa og Ærlig og Velbyrdig Mands Peder Langes til Kiærgaard, Henning Valckendrups til Glorup, Jomfruer

13

fruernes og hans egne Folkes Overværelse, der alle efter hans Begiæring bleve opkaldte. Hans Huus-Frue lod vel hente Doctor Daniel Dichmarum fra Horsens, men som Admiralen nok mærkede hans Sygdom var ey at curere ved menneskelig Hielp, vilde han intet synderligt bruge, hvorfore Doctoren efter 3 Dages Forblivende hos ham ogsaa drog hjem. Hun lod iligesamaade efter Admiralens Forlangende, der ønskede at tale med sine Børn ogsaa hente Hr. Manderup Due og Frue Anna Skeel, til hannem; men begge hans andre Sønner fik det ikke saa tilig at vide, thi de med deres Fruer vare begge i Sælland og kom ikke, førend Gud allerede havde bortkaldet hannem.

J hans Døds Time vare følgende Adels-Personer tilstæde hos hannem: Hans kiære Huus-Frue, hans Svoger Velbr. Peder Lange, hans Søn Manderup Due, Frue Margaretha von Bockwaldt, Frue Lisabet, Peder Langes, hans Dotter Frue Anna Manderup Dues, Jomfr. Elisabeth Langes, og Margaretha Skeels, Superintendent Borchardsen, der har skrevet denne Klage-Tale, og Apoteker Johan Pouke. Admiral Skeel berømmes til Slutning af sin besynderlige Gudsfrygt og

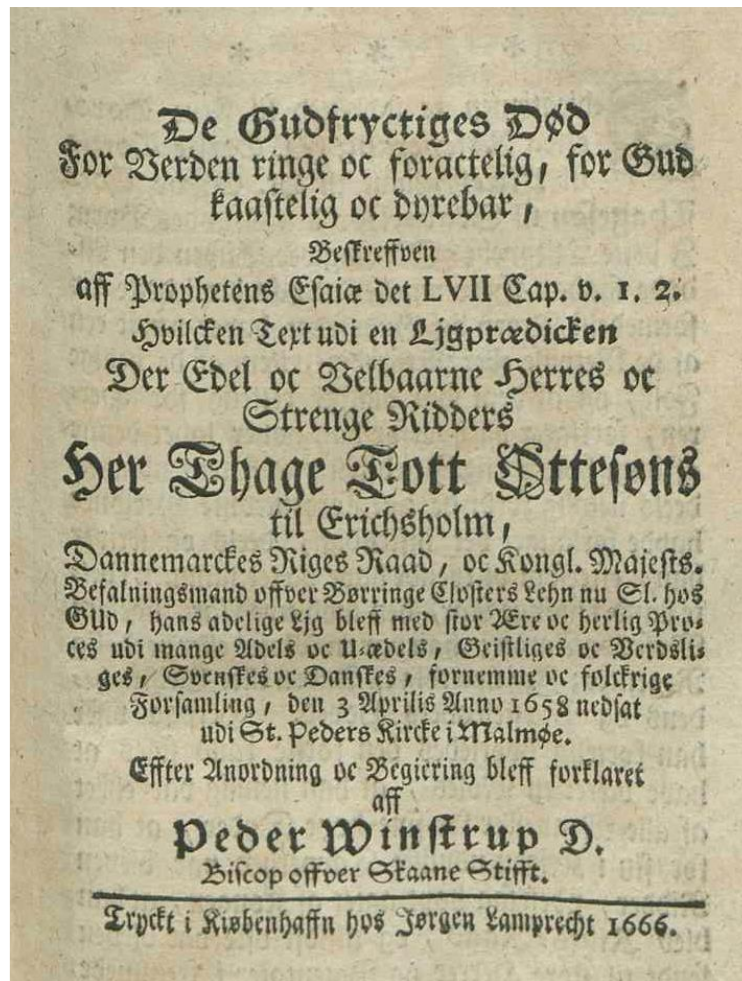
flittige Kirkegang, hvormed han priseligen foregik alle Riber Byes Indvaanere. Af sine anseelige runde Almisser og christelige Fundatzer baade 1.) til Riber Dom-Skole, 2. til fattige Huus-Arme

14

i Ribe, og 3.) til Hospitalets Forbedrelse udi Warde. Han døde i hans Læhnestoel i hans Svigersøn Manderup Dues Arme, og strakte sig hans gandske Alder til 66 Aar og halv femte Maaned.

Bag Liig-Prædikenen findes trykt 7 Latinske Afmindelse eller Ære-Vers, deraf har Bispen giort det første, Hr. Søren Anderson Vesdel Provst og Cannik i Ribe de 3 følgende, Hr. Anders Pedersøn Romdorp Rector i Riber Skole det 5te, Hr. David Wulpus, Præst der paa Stædet det 6te, men Hr. Marcus Stureus, Provst og Præst til Herrested og Raunfstrup det sidste.

De Gudfryctiges Død

For Verden ringe oc foractelig, for Gud kaastelig oc dyrebar,
Beskreffven aff Prophetens Esaia det LVII Cap. v. 1. 2.

Hvilcken Text udi en Lijgprædicken

Der Edel oc Velbaarne Herres oc Strenges Ridders

Her Thage Tott Ottesøns

til Erichsholm,

Dannemarckes Riges Raad, oc Kongl. Majests. Befalningsmand offver Børringe Closters
Lehn nu Sl. hos GUD, hans adelige Lijg bleff med stor Ære oc herlig Pros- ces udi mange
Adels oc U-adels, Geistliges oc Verdslis- ges, Svenskes oc Danskes, fornemme oc folckrige
Forsamling, den 3 Aprilis Anno 1658 nedsat udi St. Peders Kircke i Malmøe.

Effter Anordning oc Begiering bleff forklaret aff
Peder Winstrup D. Biscop offver Skaane Stifft.

Tryckt i Kiøbenhaffn hos Jørgen Lamprecht 1666.

Hr. Thage Tott. * * * * * Dedicationen er indrettet til Frue Dorothea Rosencrantz Sl. Otte Tottis til Næß, samt til Hr. Offve Tott Thagesøn til Skabersløe den Afdødes Børn; I dette Tilegnelse-Skrift giver Bisp den Afdøde saadan Berømmelse, at han her i dette Liv formedelst Troen og Guds frygt haver været een af de Retviise eller Retfærdige, item af de hellige Folk, og af dem som vandre rettelig for Herren, forklarer og hvorfor han haver ladet denne af ham holdte Liig-Prædiken paa Prent udgaae, deels nemlig fordi de 2de forbenævnte Personer havde forlangt det instendig, deels og skriver han, eftersom vi tvende have været sammen i dette Land i mange Aar, hen mod tive Aar, ligesom Moses og Aaron; han var en Moses eller verdslig Regenter; Jeg uværdig en Aaron eller Geistlighedens og Præsteskabets Hoved. Herpaa viser han kortelig hvorledes den første kand siges at have været en Moses, at han nemlig var elsket af alle Mennesker for sine høye Dyder, at han for sin i Krigen udviiste Tapperhed var bleven Ridder, siden saa høyt agtet af Kongen, at han blev Riigs-Raad, og tilsidst ofte var bleven sendt til store Herrer og Potentater i fremmede Lande. Lidet meere vidtløftig er denne Prælat, naar han skal vise hvorledes han selv er en Aaron, det

Side 17

Hr. Thage Tott. 17 det mærkværdigste i samme, som tillige viser, hvorledes diße 2de store Mænd have levet sammen, er af ham saaledes fremsatt: Min Herkomst er, som alle veed, af geistlig Orden, ligesom Aaron var af Levi Stamme; Jeg uværdig er en Biskop og Hoved for Præsterne i dette Land, ligesom Aaron var en ypperste Præst over Leviterne; Jeg haver mit Kald og Embede af HErren, ligesom Aaron var udvaldt af GUD. Jeg indvier Præster til det hellige Embede, ligesom og Aaron gjorde; Jeg haver dertil min Liv-Kiortel ligesom Aaron havde sin, endog den ikke er saa kostelig og dyrebar som hans var. Jeg taler HErrens Ord til Folket, ligesom Aaron gjorde; Jeg med mine Prædikener haver fortient Utak, Had og Forfølgelse, ligesom Aaron maatte lide Israels Børns Knur og Mur. Det fornemmeste i denne Lignelse skal agtes saaledes, at Moses var Aaron som en Gud, og Aaron var Mose som en Mund; ligesaa var den Salig Herre, Hr. Thage Tott Otthesøn een af Guderne, eller een af de mægtige Høvdinger, som paa Kongens Vegne skulde efter mit Kongelige Beskiærmelse-Brev handthæve og forsvare mig imod all Vold og U-ret: Jeg derimod var hannem som en Mund, i det jeg for Dom og Ret afsagde det, vi begge havde sluttet, og jeg kundgjorde Præsteskabet, hvis han paa Kongens Vegne lod mig vide og forstaa, og hvis grove Laster han mig aabenbarede, som meest gik i Svang i Landet, haver jeg paa Prædikestolen,

Side 18

og ellers paa tilbørlige Stæder straffet, og saa vidt mueligt var afskaffet. Jeg haver og været hannem som en Mund, i det jeg tit og ofte haver advaret og paamindet hannem om adskillige Uskikkeligheder, som han ikke vidste, efter Forordningerne med Sværdet at udrydde; Jeg haver været hannem som en Mund tit og ofte udi hans Sygdomme, naar jeg af Guds Ord haver trøstet hannem; Ligesom Moses og Aaron samlede de Ældste af Israels Børn, saa haver og den Salig Herre, som Stiftets Lehnsmænd, selv eller ved sin Fuldmægtig, og jeg som en Biskop uværdig, aarligen forsamlet Provster og Præster, hvilke udi Guds Ord kaldes de Ældste, til Provincial Convent, som kaldes Landemoder, eller Provstemoder. In Summa, vi begge have af Gud og Kongen været parret og tilhobe føyet udi vore høye Bestillinger i dette Land, til at forrette og udrette HErrens Gierning hos Folket. Og have vi derudi ligesom Moses og Aaron, og som hulde Stalbrødre, holdt godt Venskab med hverandre; Jeg kand ikke nægte det, som alle vitterligt er, at der jo undertiden er kommen nogen Kurre paa Traaden, og Spliid imellem os, maaskee

formedelst onde Menneskers Misundelse og Tilskyndelse, hvilket ikke var underligt, efterdi det vederfores de tvende helligste Guds Mænd, Mose og Aaron selv. Mens dog alligevel, ligesom Moses, der var bleven vred paa Aaron igien, blev hans Ven,

Side 19

saa haver og den Salig Herre haft saadant et Heroisk Gemyt, at, naar han var bleven vred og fortørnet paa nogen af sine Venner, og han siden betænkte sig, og kom i bedre Forfaring, elskte han derefter samme Ven langt meere, end tilforn, og oprettede sin Vrede med større Blidhed og med des større Belgierninger. Det samme haver og jeg med min Person erfaret, thi efter nogen Fortørnelse haver han igien elsket mig, ja elsket mig indtil Døden. Eftersom han den samme Tiid, der han døde, talede om mig, hvilket en fornemme sandru Ven, som var hos hannem i hans sidste Døds Stund indtil hans sidste Aandedret, mig fortroet haver. Bemeldte Venskab, Huldskab og Fællesskab, som paa 20 Aars Tiid var imellem den Salig Herre og mig her i Verden, haver i Synderlighed bevæget mig til at bevise ham den sidste Ære og Tieneste, med Liig-Prædiken at holde over hannem.

Tilsidst undskylder Bispem, at denne Liig-Prædiken kommer saa sildig frem, hvortil den strax efter den Sl. Herres Død paakomne Kriig haver været Aarsag. Er dateret Lundegaard d. 16 Octob. 1661. Texten, som efter Begiering er bleven forklaret ved denne Liig-Begiengelse, er taget af Propheten Esaias i det 57 Cap. v. 1. 2. Den Retviise omkommer, og der er ingen, som legger det paa Hierte, og hellige Folk blive forsamlede, og ingen giver Agt derpaa B 2 paa

paa, at de Retviise blive borrtagne fra Ulykken. Og de som have vandret rettelig for sig, komme til Fred, og hvile i deres Sovekammer.

Udi Indgangen viser han heel smukt, hvad de to prægtige Navne, Skriften tillegger Øvrigheds Personer, i det de kaldes Guder, og dernest den Høyes Børn, have i sig. I Applicationen siger han, den Afdøde har saaledes været een af den Høyes Børn, efterdi han har været en høy Øvrigheds Person, een af de fornemmeste Riigs Raader i Danmark, en Høvding og Kongelig Lehns-Herre paa Malmø-Huus-Slot, Stiftets Lehnsmand, ja han haver været ligesom en Konge udi Skaane-Land, som af alle, endog af sine Ligemænd blev høyt respecteret, æret og firet. Herpaa giver vores Orator sig til med levende Farver at afskildre den Døde; Hans Portrait giver han saaledes:

"Med Sandhed kunde han kaldes een af Guderne, fordi han lignede Gud i Viisdom og Forstand, i Retfærdighed og Nidkiærhed, i Mildhed og Fromhed, i Liberalitet og Rundhed, i Ydmyghed, Sandruhed og Oprigtighed og i andre herlige Dyder. Den Viisdom og Skarpsindighed, med hvilken Gud hannem havde begavet, overgik mange andre viise og kloge Mænds Forstand; Han kunde forstaa mørke og for-

Side 21

blommede Sager, som andre ikke kunde forstaa; Han kunde finde Raad, som andre ikke kunde optænke: Han af sin naturlige Vittighed kunde discourere om adskillige Materier, ligesom han havde været den Lærdeste. Mange gode Love og Forordninger ere spundne fornemmelig af hans Hovet. Han elskede Retfærdighed, og ikke videndes samtykte nogen Dom, som kunde være u-retfærdig og ubillig. Han var ivrig og nidkiær til at afskaffe grove Synder og Laster, til at udrydde Skielmer og udædiske Folk af Landet. Men derimod var han mild og from mod de Gode, særdeles mod sine Bønder og Tienere, hvilke han forskaanede og hialp det meste han kunde. Han var liberal og rund imod de Fattige; ikke alleeneste lod Almisse tit og ofte udbytte

for sine Gaarder, og paa andre Stæder her i Landet. Men endogsaa derforuden haver legeret og foræret hele Capitaler eller Hovedstoler til adskillige Hospitaler; Han var imod de Fattige som en Foster-Fader, mod sine Bønder og Tienere en mild og god Hosbonde, saa de paa begge Sider herefter vel skulle savne hannem.

Denne Salig Herre var sandru, oprigtig og trofast udi sine Ord og Løfter, hvis han lovede og tilsagde, det holdt han. Hvad som han talede eller skrev, det stod fast og u-ryggeligt, Løgn og Sladder, Underfundighed og Falskhed kunde han B 3 ikke

Side 22

fordrage. Enddog han var een af Guderne og een af den Høyestes Børn, saa beteede han sig dog ydmyg og ærbødig udi Omgængelse ikke alleeneste imod sine Ligemænd, men ogsaa mod dennem, som vare af langt ringere Stand end han.

Han var ikke stolt og hofferdig, som endeel Herremænd, der ere ringere end han, og mod hannem intet have at betyde. Hvilke, naar en fattig Præstemand eller Borgere kommer til deres Gaard, og vil tale med dem, da lade de dem længe staae for Porten, som Hunde-Drenge. De anstille sig mod de nedrige Stands Personer, som en Tiid lang ere blevne kaldede Ufrie Folk, ligesom de kunde være Potentater, Phaltzgraver eller Churfyrster, ja Grotfyrsten selv af Muscov. Men denne Salig Herre, i hvor høj og myndig han var, saa var han dog ydmyg mod Præster og Borgere, hvilke, naar de komme til hans Port, da ikke alleeneste strax maatte komme ind, til hannem selv, men endogsaa maatte sidde paa Benk eller Stoel hos hannem, medens de forrettede deres Ærinde. Præsterne i Stiftet og Borgerne i Stæderne, fornemmeligen her i Malmøe, kunde og skulde vidne om hans Ydmyghed, som de udi Omgængelse med hannem ikke uden Contentement og Lyst erfaret have. Mig selv, som er uværdig en Aaron her i Landet, haver han som var

Side 23

Stiftens Lehnsmand været en Moses og god Stalbroder.

Denne Salig Herre, som var een af Guderne paa Jorden, har med David haft stor Lyst til den deylige Guds-Tieneste. Han haver med Fliid og Andagt hørt Ordet, og til sin Troes Bestyrkelse ideligen brugt det høiværdige Herrens Nadveres Sacramente. Derforuden haver han privatim i sit Huus med sit Folk og sine Tienere dagligen hver Morgen og Aften uden Forsømmelse dyrket, æret, tilbedet og paakaldet Gud sin Herre, hvilket jeg selv haver seet og agtet, naar jeg hannem besøgt haver. Ikke alleeneste haver han været een af Guderne paa Jorden for sine herlige Qvaliteters og Dyders Skyld, men endogsaa for sin høye Alderdoms og graa Haars Skyld, thi de gamle graaherdede Øvrigheds Personer meere end de unge ligne Gud 2c. Noget efter siger han at store Folk kunde og feyle, men denne Salig Herres Feyl, Mangel og menneskelige Skrøbeligheder, vil han forbigaae og dække til med Kierligheds Kaabe, thi at tale ilde om et dødt Menneskes Forseelse, som ellers haver gjort Godt i Verden, er med Skielden og Skiends-Ord at overfalde den menneskelige Skrøbelighed.

Herhos bemærker han, at den Afdøde har sagt Verden Farvel paa den rette Tiid, hvorved han B 4 har

Side 24

24 Hr. Thage Tott. har undgaaet at see all den U-leylighed, som den strax paafuldte Svenske Kriig førte med sig.

Hvad sig belanger at melde om den Ædel Velbaarne Herre og strenge Ridder, Høysalig udi Gud Hr. Thage Tott Ottheßøns til Eriksholm, Danmarckes Riges Raad hans Adelige Byrd og Herkomst, men allermest hans adele Livs og Levnets Forhold og saligste Afskeed fra Verden, er dette kortelig at berette: Han er fød Aar 1580 den 27 May paa sin Fæderne-Gaard Eriksholm af Faderen Ærlig og Velbyrdig Mand Otthe Tott til Eriksholm, og Moderen Frue Sophia Brahe. Hans Farfader var Hr. Thage Tott til Eriksholm, Danmarckes Riges Raad, hans Farmoder Frue Else Ulstand af Hikebjerg. Hans Faders Farfader Hr. Otthe Andersen Tott til Næes, hans Faders Farfaders Fader var Hr. Anders Tott til Næes, en Søn af Sti Erikbøn Tott til Næes og Frue Anna Marckmand 2c.

Udi sit 19 Aar, Anno 1599, er han med sin tilforordnede Præceptor forskikket ud af Landet, først til Heidelberg, hvor han sig paa 2 Aars Tiid først i Stilhed opholdte, og tilbragte den Tiid paa sine Studeringer og Reyses lykkelige Begyndelse. Begav sig derfra Anno 1601 til Strasborg, siden til Basel og igiennem Svitzer-Land til Geneve. Hvorfra han igjen efter ter

Side 25

Hr. Thage Tott. 25 ter nogen Tiids Forløb tog sin Vey paa Lion, og derfra reyste til Paris, hvor han begyndte sin Riden, Fægten, og andre adelige og sin Stand sømmende Exercitier. Her begyndte han nu at læse, ikke saa meget Bøger, som Mennesker, og blandt dennem fornemmelig sig selv; Begyndte at give Agt paa Rigers Beskaffenhed, og Landes Politie, samt verdslige Handtering, hvilke han med Nytte udi sin Tiid kunde vide, som skeed er, sit Fæderneland til Brug at føre.

Aar 1602 den 21 Jan. reyste han fra Paris til Orleans, hvor han opholdt sig indtil den 2 Aprilis, da han udreyste at giøre den store Tour udi Frankerige, kom først paa Blois, Tours, Poictiers, Rochelle, Bordeaux, Toluse, Carcassonne, Narbonne. Reyste derfra at besee den Fæstning Perpignan udi Catalonien, siden til Montpelier, Nimes, Arles, Aix, Marseille, Avignon, Vienne, Lion, Bourges, og kom tilbage til Orleans den 29 May.

Den 5te Junii udreyste han fra Orleans paa Fontaine-Bleau, derfra paa Paris, Roan, Amiens, Arras, Doraj, Vallanscienne, Brußel, Antwerpen, Gent; begav sig siden udi Ertz-Hertug Alberti Leyer for Ostende, og, efter han sig der nogen Tiid havde opholdt, tog sin Vey til Calais, gik derfra

Side 26

26 Hr. Thage Tott. til Skibs til Douuren, og kom til London i Engelland den 7 Julii, hvorfra han strax udreyste at besee Skotland, og ankom til Eidenburg den 15 Julii. Paa det Kongelige Slot Fakland kyste han den 22 Julii Konning Jacob og Dronning Annæ Haand, (*) og blev den Naade beviist, at han ved Dronningens Secreterer blev omført der i Landet til andre Slotter, at besee, hvis der var at see, indtil de ankom paa de Engelske Grentzer, og kom til London igjen den 7 Augusti.

Den 2 Sept. reyste han fra London til Gravesand, og udseylede derfra med en Hollandsk Convoy, som bragte ham til Flisingen, fortsatte siden sin Reyse til Middelburg og Rotterdam, begav sig siden udi Græv Mauritzes Leyr, som de Spanier den Tiid laae for, og vilde undsætte Grave, som han havde belejret, og blev han i Leyren indtil Fæstningen gik over, reyste siden paa Nimvegen, Lingen, Bremen og igiennem Holstein, kom til Eriksholm den 15de Jan. 1603.

Men eftersom vores da regierende Allernaadigste Herre og Konge, Kong Christian den Fierde var opreist til Halland med et Antal Folk, og

(*) Dronning Anna var en Dansk Prinsesse, Kong Friderich den Andens Dotter, Syster til Kong Christian den Fierde.

Side 27

og da var berammet ved Falkenbiere et Møde imellem Høystbemeldte Hans Kongel. Majestet og Konning Carl af Sverrig, som da laae ved Elsborg med et Antal Folk, drog denne Sl. Mand den 18 Jan. til Halmsted, og der stille sig med sin Roß-Tieneste, under den Skaanske Fane, som Johan Due da førde, og reed under den til den 18 Aprilis, da Rytteriet igien efter Kongel. Ordre blev hiemforlovet.

Som Hans Kongelige Majestæts Hylding til Hamborg samme Aar var berammet, begav denne Sal. Mand sig paa samme Reise, og mødte Hans Majest. den 27 Octobr. til Wandsbelbek, og fulgte hannem siden udi samme Solennitet, og ikke alleneste underdanigst opvartede sin Herre, men lod sig og see og bruge udi adskillige Ridderspil, som paa de Tider vare anordnede. Sagde derpaa den 17 Novembr. Hans Majestet sin underdanigste Tieneste for en Hoffs-Junker, og som den Salig Mand samme Aar lod tiltale Ærlig og Velbyrdig Mand Breide Ranzov til Breidenburg, Stadtholder i Kiøbenhavn, om sin kiære Daatter Ærlig og Velbyrdig Jomfrue Hellevig Ranzow, blev hun hannem ved samtlig Venners Raad og Samtykke lovet og tilsagt. Anno 1605 den 13 August fulde den Salig Mand efter naadigst given Befalning Ærlige og Vel-

Side 28

Velbyrdige nu Salige Mand Henrich Ramel, til Beckeskow paa den anseelige Ambassade til Engelland, der paa Hans Majests. Vegne at annamme Ridder-Ordenen. Og eftersom Hans Fyrstelige Naade, Hertug Henrik af Brunswig, var paa diße Tider falden udi nogen Irring og Tvedragt med den Stad Brunswig, da, som Hans Majestet udi egen Person begav sig derud, og havde befalet Hoffanen at efterfølge, reyste den Salig Mand med sine Heßte og Folk under Fanen, og kom til Wolffenbyttel den 1 Januarii 1606, fik med de andre sit Hovet-Qvarteer udi en Bye hart ved Stæden, heder Preusum, og der blev brugt imod Byen indtil den 17 Martii, da de samtlig ved naadigste Ordre bleve befalede at hiemreyse, kom saa paa Rostok, og derfra den 10 Aprilis til Kiøbenhavn.

Aar 1606, blev han med fleere gode Mænd befalet at følge Hans Majestæt paa Reysen til Engelland, hvor Hans Majestæt udi egen Person begav sig hen at besøge den Stormægtige og Høybaarne Fyrste, Konning Jacob, Høvløvislig Ihukommelse, og kom derfra tilbage igien udi Sundet den 24 August.

Samme Aar den 25 Octobr. stod den Salig Mands Bryllup paa Kiøbenhavns Slott, med Ærlige og Velbyrdige Jomfrue Helvig Ranzov,

Side 29

som paa de Tider, var Hendes Majests. Dronning Annæ Catharinæ Kammer-Jomfrue. Deres Ægteskab haver Gud velsignet med trende Børn. Den Første, Ærlig og Velbr. Mand Otthe Tott til Næß, Danmarks Riges Raad og Befalnings Mand paa Malmøe Slott, hvis Salig Legeme Vi for et Aar og nogle Maaneder siden paa dette samme Sted i Guds Huus til evig Salighed og en Ærefuld Opstandelses Haab have indført og hensat. Den Anden Sophia Tott, Sal. Jens Bilde Steensens, som Gud kaldede paa Eriksholm Anno 1682. Den Tredie, iligemaade en Dotter, som døde udi sine unge Aar, og kom med sin Salig Moder paa en Tiid udi Graven.

Aar 1608 blev han af Hans Majest. naadigst forleenet med Laholm Slot. Aar 1611, der Krigen imellem diße tvende Riger, Danmark og Sverrig, ved uforbigængelige Aarßager var begyndt og antændt, forsømmede den Salig Mand ey sin Pligt, og den Tieneste, han var sit Fæderneland skyldig, men kom med sine underhavende Heßte og Folk, og reed under Ærlig og Velbyrdig Mand Tage Krabbe, som da var hans Ritmester, for en Corporal.

Udi samme Aar den 23 August mistede han sin Kiereste Helvig Ranzov, som ved den timelig Død efter GUDS u-randsagelige Villie blev bortkaldet. Aar

Side 30

1612, den 14 Martii, blev den Sl. Mand forordnet at være Lieutenant ved det Hallandske Compagnie, fik og samme Aar Landskrone i Forlæhning. Den 20 Julii blev han tillige med Ærlig og Velbr. Mand Axel Brahe til Elved og Hr. Anders Bilde til Rosendahl afferdiget til et Møde paa Grendserne. Samme Aar blev han og forordnet at være Ritmester, efter at Gud havde bortkaldet Ærlig og Velbr. Mand Tage Krabbe, som samme Bestilling for hannem lovligen havde forvaltet.

Aar 1615 den 23 Julii, da den Salig Mand paa Femte Aar havde siddet hen i Eensomhed, lod han anmode Ærlig og Velbr. Mand Offve Urup til Urup, om sin kiære Dotter Jomfrue Kirstine Urup, og stod deres Bryllup den 15. Octobr. samme Aar udi Malmøe. Gud begavede dennem i dette deres Ægteskab med tvende Sønner, Anders Tott, som blev til Sienna udi Italien 1638, og Breide Tott, som døde paa Eriksholm den 13 Octobr. 1619, hvilken Moderen nogen kort Tiid efter paafulde, og døde med sin efterladte Hosbondes ikke ringe Bekymring 1620 den 1 Martii. Imidlertid blev den Sal. Mand naadigst forleent med Syllizborg Slott Aar 1619, lod derefter 1623 den 13 Febr. tiltale Ærlig og Velbr. Mand Hr. Knud Gyldenstjerne til Thin, om sin kiære Dotter Jomfrue Karen Gyldenstjerne, og stod deres Bryllup lup

Side 31

Hr. Thage Tott. 31 lup samme Aar i Kiøbenhavn udi Kongens, Printzens og mange gode Mands Nærværelse. Deres Ægteskab haver GUD velsignet med en eeneste Søn, Ærlig og Velbr. Mand. Offve Tott til Skaberslø, Kongel. Majest. af Danmark Velbestalter Obrist-Lieutenant, som af alle den Sal. Mands Børn nu eene igien lever.

Aar 1624, den 2 April blev den Sal. Mand forordnet at være Rigens Raad, og gjorde derpaa Hans Kongel. Majest. sin Raads Eed paa Kiøbenhavns Slot, og kort derefter tillige med Ærlig og Velbyrdig Mand Hr. Mogens Kaas til Storning-Gaard blev afferdiget Gesandtviss til Byzov, til hans Fyrstelige Naades Hertug Ulrichs Begravelse, saa og siden at forhøre Sagen der i Stiftet, og tractere med Domherren om nogle særdeles Magtpaaliggende Verf, som hannem naadigst vare medgivne og anbefalet at forrette.

Strax da han var hiemkommen, blev han naadigst anbefalet at følge Hans Majest. til Gulland, der at sidde i Retten, og forhøre Sager.

Nogen Tiid derefter blev han tillige med Hr. Anders Bilde afferdiget til Grentzerne ved Bahus, hvor Sverriges Riges Velædele og Vel-forordnede Gesandter Hr. Cancellier Oxenstiern og Stiernskiold med et anseeligt Comitæt mødte

Side 32

dennem, da de tvistige Sager og Irringer, som paa de Tider imellem begge lovlige Riger vare indfaldene, bleve efter oprettede Fordrager, og Afskeeder venligen forenede og bilagde.

Aar 1626, da den Kayserlige Kriig begyndte at angaae, og Hans Kongel. Majest. med sine Tropper udi den Neder-Saxiske Kreds var indrykket, blev den Sl. Mand ved Hans Majests. naadigste Skrivelse udfordret, og kom til Stade den 13 Octobr. og der blev forordnet General Commissarius over Armeen. Imidlertid han samme høye og besværlige Bestilling forvaltede, blev han ofte brugt udi adskillige Legationer, i Særdeleshed til hans Fyrstelige Naade, Hertugen af Holsteen, item Stæderne Hamborg og Bremen, og med ufortrøden Tieneste lod sig finde villig til at forrette mange adskillige vigtige Kongel. Befalninger, sin Herres og Fædernelands Beste vedkommende.

Aar 1627, den 30 August. blev han naadigst forskikket hiem til Landet igien, og forordnet at være General-Kriigs Commissarius her hiemme; hvilket han sig og haver paataget, og med Alvorligmeens Underholdning fornøden kunde være, indtil Aar 1648, den 26 May han fra samme Bestilling naadigst blev forlovet.

Side 33

Samme Aar blev den Sal. Mand tillige med Hr. Christian Friis til Kragerup, Kongel. Majests. Cantzler, nu Sl. hos Gud afferdiget Gesandtviiis til Sverrig, til den Stormægtigste Høybaarne Fyrste og Herre, Kong Gustav, der anliggende Verf at forrette, ankom til Stokholm den 7 Decembr. og med god Forretning kom tilbage igien Aar 1628, den 14 Januar. Samme Aar mistede han sin Kiereste Karen Gyldenstjerne, som GUD ved den timelig Død bortkaldede paa Eriksholm den 13 Novembr.

Aar 1631, reyste han, saavelsom Ærlig og Velbr. Mand Hr. Anders Bilde efter naadigst given Befaling til Borringholm og Gulland, der at forhøre tvistige Sager, og sidde Retten. Aar 1632, den 8 Martii blev han tillige med Ærl. og Velbr. Mand Christian Thomassøn til Staugaard, Ridder, Danmarks Riges Raad og Kongens Cancellar udskikket Gesandtviiis til Hans Majest. af Sverrig, Kong Gustav, som sig paa de Tider, den største Part af det Romerske Rige havde bemægtiget, hannem fandt han til Ingolstad i Bayren, og der med særdeles Møye forrettede hos Hans Majest. hvad hannem naadigst var anbefalet. Samme Aar blev den Salig Mand forleenet med Malmøe Huus, og Aaret derefter 1633 paa Kiøbenhavns Slot slagen til Ridder. Lidet derefter lod han anmode Ærlig og Velbr.

Side 34

mand Gyldenstjerne om sin kiære Dotter Jfr. Jytte Gyldenstjerne, og stod deres Bryllup paa Biersgaard samme Aar.

Anno 1636, blev den Sal. Mand atter Gesandtviiis afferdiget til Sverrig med et anseeligt Comitatus, til den Høybaarne Forstinde og da udvalgte Dronning Christina.

Anno 1637, blev han Gesandtviiis afferdiget til den Stormægtige Høybaarne Fyrstes Uladislai Kongens af Polen Bielager, som stod til Warschau den 3 Septembr. saavelsom til Hendes Majest. Dronningens Kroning, som blev holden samme Gang.

Anno 1650, mistede han ved den timelig Død sin Kiæreste Jytte Gyldenstiern. Aar 1651, blev han forleenet med Børringe Closter, og efter underdanigste Begiering forlovet fra Malmøe Huus, som han endog udi besværlige Tider og sidste fiendtlig Beleiring, dog med god Eftersagn og Berømmelse paa Nittende Aar lovligen havde forvaltet. Udi saadanne høye og sit Fæderneland anliggende Bestillinger haver den Sl. Mand tilbragt sit Levnet her i Verden, og det med saa friskt et Legeme, som et freidigt Hierte.

Tilslidst begyndte Alderen meget at trykke denne gamle Herre, saa han selv begyndte at sukke om

Side 35

en naadig Forløsning. Den 5 Octobr. 1657, blev han paa Eriksholm overfalden af en Cathar, som strax søgte Brystet, hvorefter han iligen begav sig hjem til Børringe, og lod der til sig fordre den hederlig og Høylærde Mand Doctor Christian Foss, for at betiene Legemet, ligesom han paa Siælens Vegne lod til sig kalde Hr. Jørgen Jensen, Sognepræst til Skabersøe og Tyrringe Sogner, for at betiene ham med det hellige Sacramente.

I værende hans Sygdom besøgte ham hans Dotter Frue Dorothea Rosenkrantz Sl. Otthe Tottes til Næß, Hr. Jørgen Krabbe, Frue Ide Skeel, hans Søn Hr. Ofve Tott tilligemed hans Frue, som var Margaretha Ranzov, der dog efter Hoy Øvrigheds Befalning skildtes fra ham den 2 Februar. 1658. Efter sammes Bortreyse tog Sygdommen til, saa denne bedagede gamle Herre om Natten til den 14 Febr. 1658 overleverede sin Siæl i GUD sin Skaberes Haand, efterat han først tilforne havde læst nogle Bønner af en Bønne-Bog, som han selv havde forfattet og skrevet. I hans Døds-Time vare tilstæde hos ham, Frue Helle Gyldenstiern, Frue Margaretha Ranzov, Jomfr. Margaretha Hondorff, Hr. Knud Tott, Mester Vitus Bering, Mester Anders Bording og Jørgen Fogg. Den Sal. Mands gandske Alder strakte sig saaleedes til 78 Aar ringere 3 Maaneder og nogle Dage.

Side 36

Det kand med Sandhed eftermældes om denne brave Herre, at han i Guds frygt, i Retsindighed og en fast utroelig Omhyggelighed udi alle sine høye Embeder, haver været et Speil og levendes Exempel for alle sine Stands-Personer. Han gjorde ingen Gierning, uden han spurdte sit Hierte, om det var vel giort, og meente den Gierning at være ilde giort, hvorudi GUD havde ingen Deel. Han gav til Landskrone Kirke 200 Rdlr., til Hospitalet 400 Rdlr., til Rønnebyes Hospital 200 Daler, til Malmøes Hospital 1000 Rdlr., Til Lunde Byes Huus-Arme 500 Rdlr. Udi den dyre Tiid til de Fattige i Frosteherret 100 Daler, og ved Eriksholm 100 Daler; Ellers ved hans Forleening og hver hans Gaarde holt Fire Huus-Arme, som maanetlig bekom deres Almisse. Derforuden To Huus-Arme udi Børringe Birk, og To udi Lindholms Birk, og ellers lod hver Juul paa adskillige Stæder til de Fattiger undeligen uddele. Saaledes som hans Lykke i Verden var god, lagde han Vind paa, at være sin Lykke værd, og at ligne sin Velstand, som han havde af GUD, med Godhed mod Guds Lemmer, og i Verden at være saa Dydefuld, som han var lyksalig. Sin Herre og Konge var han en tro Mand; Færdig i Tale; Freidig i Tieneste; Retfærdig i Gierning, betimelig i Anmodning, Agtede sin Flittighed at være sin Ære, og sin Herres Velstand sin Fornøjelse. Udi hans privat Omgængelse var han sandru og oprigtig, holdte ved

Side 37

gamle Danske Mands Sædvane og den u-ryggelige Troe, som haver giort vores Forfædre saa priselige. Han sagde sin Meening uden nogen Henseende til nogens Gunst eller Mistykke endog og med nogen Iver, naar saa skulde være, og holdt det for meere Gavn, at findes udi en bitter Sandhed, end udi en bedragelig eller ufornuftig Godhed. Hans Børn var han en omhyggelig Fader, hans Svogre og Paasørende beviiste han Kierlighed, hans Tienere Befordring, og alle Mennesker Troehiertighed. Som hos hannem udi Velstand var aldrig Sikkerhed uden Frygt, saa var hos hannem i Modgang ingen Beængstelse uden Haab; Han brugte saa sin Lykke, at U-lykke ey lettelig kunde skade hannem; Han fandt udi sit Ægteskab

den Sorg som er meest findelig, og derimod fandt han ved Guds Naade den Trøst, som er meest ønskelig; Som Doden var bestandig udi sin Haardhed, at fratage hannem en dydig Hustru efter den anden, saa var Gud bestandig udi sin Godhed, at tilføye ham en anden igien med lige Dyd; Paa Fire Fruer var ingen Skilsmiße uden Navnene, Udi Fire Hierter var eens Fliid, eens Attraae, eens Dyd at elske hannem. Foruden dennem maatte han paa sin høye Alder føre sin Søn til Graven, som da stod i beste Flor, og nu i lige Dignitet med Faderen. Hvad ellers i Verden hannem beegnede, agtede han ey for stor Modgang; Thi for det, som han holdte for ret Onde, lukte Gud hans Øyne.

Side 38

Den Sl. Mand levede paa alle sine anbettede Lehne med Rettens noye Opsyn, dog alles Fornøylelse. Han førte en kiek Myndighed, som dog fornemmelig bestod udi underhavende Folkes egne Villier og Gemytter, hvilke ikke saa meget elskede af Frygt, som de af Kierlighed frygtede; Han regierede mange med Fornøylelse, fordi han lod sig af Fornuften selv først regiere. Hos diße Sindsens Gaver var hos den Sal. Mand Legemets Styrke, og det var deyligt at see udi Hans graae Haar ald Belevenheds og Lißaligheds Fuldkommenhed. Vi Efterlevende have hannem dette til god Amindelse og Eftermelde at paaßige: At han var en hoy og sit Fæderneland nyttig RigersMand udi alle sineGierninger i Verden. Forsigtig, dog ey seenfærdig, eftertænkendes, dog ey tvivlraadig, viis ikke underfundig, flittig foruden egen Baade, frimodig uden Avind; Gudfrygtig udenSkin; Ikke hevn gierig, dog ikke følesløs, holdte saa Justitz, at han kunde elskes, øvede saa Kierlighed, at han kunde frygtes; gjorde ingen U-ret, og frygtede ey heller for at lide nogen U-ret; Han ærede sin Overmand; hialp sin Mindremand; kiendte og elskede sin Lige.

Der ere mange, som ved Ære-Vers have søgt at beviise denne brave Danske Adels-Mand den sidste Ære, og findes trykte bag Liig-Prædikenen. Af samme vil man her imod Sædvane undtage tvende Sted, baade fordi de ere giorte af tvende

Side 39

Danske Adelsmænd, saa og i sær, fordi de ere meget vel udarbeidede; Det første er saaledes opsat:

Gud, Kongen og sit Føde-Land
At dyrke, tiene, fremme,
Det er den Pligt en Adelsmand
Bør aldrig at forglemme.
Saa var den ædle Tott, hvis Lig
Vi følge nu til Jorde,
(Jeg taler uden Smigers Svig)
I Gierning, Sind og Orde.
Selv Kongen, og det gandske Land
Han holdt i Agt og Ære,
Var ret en trofast Danske Mand,
Som intet elskte meere,
End Gud at frygt' og Kongen med,
Som han af Hiertet tiende,
Ey bart med Ord,
men stedße ded Af Hiertet begge meente.

Stod fast i Striid, gaf Raad i Fred,
Som Danske Adel sømmer,
Hvoraf at siige hver Mand veed,
Og hannem høyst berømmer.
Til Raads og Ridders Ære-Stand,
Han derfor blev forfremmet,
Og blant sit Folk og i sit Land,
Med Læn og Løn beqvemmet.
Den rige Lycke selfver slog,
Omkring hans Huus et Giærde
Af hendes Horn han fik og tog
Fast meer end han begiærde.
Han for sig self det groef ey need,
Men alle der med tiente.
I Floer at see vor Meenighed,
Det var hans Skat og Rente.

Side 40

Hans Tanker aldrig sigted hen
Til egen Gafn og Baade:
Som han lod see skinbarligen,
Der Landet kom i Baade,
Hans fulde Forsæt før var slet,
Fra Land og Gods at viige,
End (saasom mange gjorde det)
Sin gamle Eed opsige,
Ney, var hans Ord, jeg heller giør,
Det ingen dog afverger,
Som dødlig er; Jeg heller døer,
End fremmed Herskab sverger.
Gud dertil og strax Middel fand,
Loed Jorden Kroppen giemme
Tog Siælen i dens Fædern'
Land, Hvor den ret havde hiemme.
Nu lever han til ævig Tiid,
I Glæde blandt de Fromme,
Ach! ach! os andre længes did
Til hannem snart at komme.
Jørgen Rosenkrantz.

Nu man Dig ædle hoye Ven
Vor Kronis gamle Pille
Til Ære, Efterkommerne
I Prent vil forestille.
Nu man saa offentlige vel,

Din Død og Dyd aminder,
Forloff; om jeg mig ogsaa sel,
Dertil forbunden finder,
Om jeg med diſe ringe Ord,
For Børne Børn vil tegne
Dit Nafn, som var saa kiært i Nord,
Ja æret allevegne. Du

Side 41

Du har Hr. Tott det vel fortient
Hver det med mig maa sande.
Din Tiid du har saa vel anvendt,
Saa gaar din Loff om Lande.
Du tiente Danne Konger vel,
Du sad med ham i Sæde,
At hielpe dem med Ret og Skiel
Som vare i U-rede.
I ald din Tid du stedß henßaa
Til det gemeene Bæste,
Og til du kom til dine Graae,
Du raadde Slot og Fæste.
Nød Landene den gylden Fred,
At holde den ved lige,
Du alle Tide raadde ded,
Fra Freden ey at vige.
Drog Feyde ud det blanke Sværd,
Og fløy den blodig Fane,
At holde dig i slig en Færd,
Som Edle, var din Bane.
Fik til din Loff, et Ærepant,
Dit Sværd, den dyre Kiæde,
Den gylden Ridder Elephant,
Dig Kongen selv iklæde.
Saa du dig Edel overaltdt,
I alle Tider teede,
I Striid stoed fast ret naar det galt,
I Fred var Landsens Glæde.
Dig hver en Mand saa meget Got,
Og idel Roes paataler,
Det Kongelige Malmøe Slot,
Af dig saa vide praler.
Der var du i saa mange Aar,
Ja var saa mild en Herre,
At alle dig fuldkommen Svar,
Og gaf en Faders Ære.

Side 42

Nu vel, har du her levet saa
Du mange Aar opnaade,
At man med Sandhed kalde maa
Dig i din Grav den goode:
Vel alt dit Liß, ja vel din Død Dit
Lißves Gnist udslukte,
Dit Øye for saa mangen
Nød, Gud mildelig da lukte.
Jeg tænker vel du snart var trætt,
Da Lißvet miste Kraften,
Men saa du, hvad nu vorder grætt,
Du badst om hellig Aften.
Da lev Hr. Tott, lev ævig vel,
Med Gud og alle Fromme,
Saa mangen suur og bitter Pell,
Til dig nu ey maa komme.
Du offven er for ald den Slud,
Nu Verden offverskyller,
Thi der du døde, slap du ud,
Fra Øysten een sig dyller.
Det er ded, Efterkommere,
Jeg Eder minde skulle,
At slig en Herre maa i see,
Ey dør nu under Mulde.
O! minder ham den ædle Helt,
O! tacker ham J Lærde,
For Landene her inden Belt,
Han var saa fast et Giærde.
Hans Siæl i Himmeriges Choor,
Hoytidelig sig fryder.
Hans Legome det og i Jord,
Sin Roe og Liße nyder.
Hans Nafn det er i Eders Wold
I som her efterleffve,
Vi det og Eder i Behold,
I denne Bog bebreffve.

Side 43

Her seer I den der var udvaldt
Til Raad for Danne Krone,
Vil blive om ham ævig taldt
Han var et Lius i Skaane.
Erick Rosenkrantz.

Trende andre Danske Adelsmænd have ogsaa gjort Vers over Hr. Thage Tott, nemlig 1.) Hr. Steen Brahe, 2.) Hr. Tage Krabbe, 3.) Hr. Jørgen Krabbe. Dernæst 4.) findes et paa Latin og et paa Dansk af Vitus Bering. 5.) Et paa Latin og Dansk af G. Fogh. j. u. L. 6.) Et Latinsk og et Dansk af A. Bording. 7.) Et Latinsk af Michael Sode, Sogne-Præst til Tostrup og Glemminge. 8.) Tilsidst 2 paa Latin af Georgius Martini a Mœinichen.

Om denne Danske Adelsmand, findes ellers en kort Levnets Beskrivelse, udi det af Hr. Assessor Hoffman udgivne Verk, kaldet Portrait Historiqves des Hommes illustres de Dannemark, som vel fortæener at efterlæses i samme Bogs anden Part pag. 63. Samstedts tales i sær med Berømmelse om den Forskrift bemeldte Herre Thage Tott i Aaret 1643 gav sin Søn Otto Tott da han skulde reyse udenlands under Opsigt af den brave Vitus Bering, der siden har udgivet de Danske Kongers Historie fra Kong

44

Side 34

34 Hr. Thage Tott. mand Gyldenstjerne om sin kiære Dotter Jfr. Jytte Gyldenstjerne, og stod deres Bryllup paa Biersgaard samme Aar.

Anno 1636, blev den Sal. Mand atter Gesandtviiis afferdiget til Sverrig med et anseeligt Comitæ, til den Høybaarne Forstinde og da udvalgte Dronning Christina.

Anno 1637, blev han Gesandtviiis afferdiget til den Stormægtige Høybaarne Fyrstes Uladislai Kongens af Polen Bielager, som stod til Warschau den 3 Septembr. saavelsom til Hendes Majest. Dronningens Kroning, som blev holden samme Gang.

Anno 1650, mistede han ved den timelig Død sin Kiæreste Jytte Gyldenstiern. Aar 1651, blev han forleenet med Børringe Closter, og efter underdanigste Begiering forlovet fra Malmø Huus, som han endog udi besværlige Tider og sidste fiendtlig Beleiring, dog med god Eftersagn og Berømmelse paa Nittende Aar lovligen havde forvaltet. Udi saadanne høye og sit Fæderneland anliggende Bestillinger haver den Sl. Mand tilbragt sit Levnet her i Verden, og det med saa friskt et Legeme, som et freidigt Hierte.

Tilsidst begyndte Alderen meget at trykke denne gamle Herre, saa han selv begyndte at sukke om en en

Side 35

Hr. Thage Tott. 35 en naadig Forløsning. Den 5 Octobr. 1657, blev han paa Eriksholm overfalden af en Cathar, som strax søgte Brystet, hvorefter han iligen begav sig hjem til Børringe, og lod der til sig fordre den hederlig og Høylærde Mand Doctor Christian Foss, for at betiene Legemet, ligesom han paa Siælens Vegne lod til sig kalde Hr. Jørgen Jensen, Sognepræst til Skabersøe og Tyrringe Sogner, for at betiene ham med det hellige Sacramente.

I værende hans Sygdom besøgte ham hans Dotter Frue Dorothea Rosenkrantz Sl. Otthe Tottes til Næß, Hr. Jørgen Krabbe, Frue Ide Skeel, hans Søn Hr. Ofve Tott tilligemed hans Frue, som var Margaretha Ranzov, der dog efter Høy Øvrigheds Befaling skildtes fra ham den 2 Februar.

1658. Efter sammes Bortreyse tog Sygdommen til, saa denne bedagede gamle Herre om Natten til den 14 Febr. 1658 overleverede sin Siæl i GUD sin Skaberes Haand, efterat han først tilforne havde læst nogle Bønner af en Bønne-Bog, som han selv havde forfattet og skrevet. I hans Døds-Time vare tilstæde hos ham, Frue Helle Gyldenstiern, Frue Margaretha Ranzov, Jomfr. Margaretha Hondorff, Hr. Knud Tott, Mester Vitus Bering, Mester Anders Bording og Jørgen Fogg. Den Sal. Mands gandske Alder strakte sig saaleedes til 78 Aar ringere 3 Maaneder og nogle Dage. C 2 Det

Side 36

36 Hr. Thage Tott. Det kand med Sandhed eftermældes om denne brave Herre, at han i Guds frygt, i Retsindighed og en fast utroelig Omhyggelighed udi alle sine høye Embeder, haver været et Speil og levendes Exempel for alle sine Stands-Personer. Han gjorde ingen Gierning, uden han spurdte sit Hierte, om det var vel giort, og meente den Gierning at være ilde giort, hvorudi GUD havde ingen Deel. Han gav til Landscrone Kirke 200 Rdlr., til Hospitalet 400 Rdlr., til Rønnebyes Hospital 200 Daler, til Malmøes Hospital 1000 Rdlr., Til Lunde Byes Huus-Arme 500 Rdlr. Udi den dyre Tiid til de Fattige i Frosteherret 100 Daler, og ved Eriksholm 100 Daler; Ellers ved hans Forleening og hver hans Gaarde holt Fire Huus-Arme, som maanetlig bekom deres Almisse. Derforuden To Huus-Arme udi Børringe Birk, og To udi Lindholms Birk, og ellers lod hver Juul paa adskillige Stæder til de Fattiger undeligen uddele. Saaleedes som hans Lykke i Verden var god, lagde han Vind paa, at være sin Lykke værd, og at ligne sin Velstand, som han havde af GUD, med Godhed mod Guds Lemmer, og i Verden at være saa Dydefuld, som han var lyksalig. Sin Herre og Konge var han en tro Mand; Færdig i Tale; Freidig i Tieneste; Retfærdig i Gierning, betimelig i Anmodning, Agtede sin Flittighed at være sin Ære, og sin Herres Velstand sin Fornøjelse. Udi hans privat Omgængelse var han sandru og oprigtig, holdte ved gamle gamle

Side 37

Hr. Thage Tott. 37 gamle Danske Mands Sædvane og den u-ryggelige Troe, som haver giort vores Forfædre saa priselige. Han sagde sin Meening uden nogen Henseende til nogens Gunst eller Mistykke endog og med nogen Iver, naar saa skulde være, og holdt det for meere Gavn, at findes udi en bitter Sandhed, end udi en bedragelig eller ufornuftig Godhed. Hans Børn var han en omhyggelig Fader, hans Svogre og Paasørende beviiste han Kierlighed, hans Tienere Befordring, og alle Mennesker Troehiertighed. Som hos hannem udi Velstand var aldrig Sikkerhed uden Frygt, saa var hos hannem i Modgang ingen Beængstelse uden Haab; Han brugte saa sin Lykke, at U-lykke ey lettelig kunde skade hannem; Han fandt udi sit Ægteskab den Sorg som er meest findelig, og derimod fandt han ved Guds Naade den Trøst, som er meest ønskelig; Som Doden var bestandig udi sin Haardhed, at fratage hannem en dydig Hustru efter den anden, saa var Gud bestandig udi sin Godhed, at tilføye ham en anden igien med lige Dyd; Paa Fire Fruer var ingen Skilsmiße uden Navnene, Udi Fire Hierter var eens Fliid, eens Attraae, eens Dyd at elske hannem. Foruden dennem maatte han paa sin høye Alder føre sin Søn til Graven, som da stod i beste Flor, og nu i lige Dignitet med Faderen. Hvad ellers i Verden hannem beegnede, agtede han ey for stor Modgang; Thi for det, som han holdte for ret Onde, lukte Gud hans Øyne. C 3 Den

Side 38

38 Hr. Tage Thott. Den Sl. Mand levede paa alle sine anbetroede Lehne med Rettens noye Opsyn, dog alles Fornøjelse. Han førte en kiek Myndighed, som dog fornemmelig bestod udi underhavende Folkes egne Villier og Gemytter, hvilke ikke saa meget elskede af Frygt, som de af Kierlighed frygtede; Han regierede mange med Fornøjelse, fordi han lod sig af Fornuften selv først regiere. Hos diße Sindsens Gaver var hos den Sal. Mand Legemets Styrke, og det var deyligt at see udi Hans graae Haar ald Belevenheds og Lißaligheds Fuldkommenhed. Vi Efterlevende have hannem dette til god Amindelse og Eftermelde at paaßige: At han var en hoy og sit Fæderneland nyttig RigensMand udi alle sineGierninger i Verden. Forsigtig, dog ey seenfærdig, eftertænkendes, dog ey tvivlrædig, viis ikke underfundig, flittig foruden egen Baade, frimodig uden Avind; Gudfrygtig udenSkin; Ikke hevingierig, dog ikke følesløs, holdte saa Justitz, at han kunde elskes, øvede saa Kierlighed, at han kunde frygtes; gjorde ingen U-ret, og frygtede ey heller for at lide nogen U-ret; Han ærede sin Overmand; hialp sin Mindremand; kiendte og elskede sin Lige.

Der ere mange, som ved Ære-Vers have søgt at beviise denne brave Danske Adels-Mand den sidste Ære, og findes trykte bag Liig-Prædikenen. Af samme vil man her imod Sædvane undtage tvende Sted, baade fordi de ere giorte af tvende Danske Danske

Side 39

Hr. Thage Tott. 39 Danske Adelsmænd, saa og i sær, fordi de ere meget vel udarbeidede; Det første er saaledes opsat:

Gud, Kongen og sit Føde-Land At dyrke, tiene, fremme, Det er den Pligt en Adelsmand Bør aldrig at forglemme. Saa var den ædle Tott, hvis Lig Vi følge nu til Jorde, (Jeg taler uden Smigers Svig) I Gierning, Sind og Orde. Selv Kongen, og det gandske Land Han holdt i Agt og Ære, Var ret en trofast Danske Mand, Som intet elskte meere, End Gud at frygt' og Kongen med, Som han af Hiertet tiene, Ey bart med Ord, men stedße ded Af Hiærtet begge meente. Stod fast i Striid, gaf Raad i Fred, Som Danske Adel sømmer, Hvoraf at siige hver Mand veed, Og hannem høyst berømmer. Til Raads og Ridders Ære-Stand, Han derfor blev forfremmet, Og blant sit Folk og i sit Land, Med Læn og Løn beqvemmet. Den rige Lykke selfver slog, Omkring hans Huus et Gærde Af hendes Horn han fik og tog Fast meer end han begiærde. Han for sig self det groef ey need, Men alle der med tiene. I Floer at see vor Meenighed, Det var hans Skat og Rente. C 4 Hans

Side 40

40 Hr. Thage Tott. Hans Tanker aldrig sigted hen Til egen Gafn og Baade: Som han lod see skinbarligen, Der Landet kom i Baade, Hans fulde Forsæt før var slet, Fra Land og Gods at viige, End (saasom mange gjorde det) Sin gamle Eed opsige, Ney, var hans Ord, jeg heller gjør, Det ingen dog afverger, Som dødlig er; Jeg heller døer, End fremmed Herskab sverger. Gud dertil og strax Middel fand, Loed Jorden Kroppen giemme Tog Siælen i dens Fædern' Land, Hvor den ret havde hiemme. Nu lever han til ævig Tiid, I Glæde blandt de Fromme, Ach! ach! os andre længes did Til hannem snart at komme. Jørgen Rosenkrantz.

Nu man Dig ædle hoye Ven Vor Kronis gamle Pille Til Ære, Efterkommerne I Prent vil forestille. Nu man saa offentlige vel, Din Død og Dyd aminder, Forloff; om jeg mig ogsaa sel,

Dertil forbunden finder, Om jeg med diße ringe Ord, For Børne Børn vil tegne Dit Nafn, som var saa kiært i Nord, Ja æret allevegne. Du

Side 41

Hr. Thage Tott. 41 Du har Hr. Tott det vel fortient Hver det med mig maa sande. Din Tiid du har saa vel anvendt, Saa gaar din Loff om Lande. Du tiente Danne Konger vel, Du sad med ham i Sæde, At hielpe dem med Ret og Skiel Som vare i U-rede. I ald din Tid du stedß henßaa Til det gemeene Bæste, Og til du kom til dine Graae, Du raadde Slot og Fæste. Nød Landene den gylden Fred, At holde den ved lige, Du alle Tide raadde ded, Fra Freden ey at vige. Drog Feyde ud det blanke Sværd, Og fløy den blodig Fane, At holde dig i slig en Færd, Som Edle, var din Bane. Fik til din Loff, et Ærepant, Dit Sværd, den dyre Kiæde, Den gylden Ridder Elephant, Dig Kongen selv iklæde. Saa du dig Edel overaltdt, I alle Tider teede, I Striid stoed fast ret naar det galt, I Fred var Landsens Glæde. Dig hver en Mand saa meget Got, Og idel Roes paataler, Det Kongelige Malmøe Slot, Af dig saa vide praler. Der var du i saa mange Aar, Ja var saa mild en Herre, At alle dig fuldkommen Svar, Og gaf en Faders Ære. C 5 Nu

Side 42

42 Hr. Thage Tott. Nu vel, har du her levet saa Du mange Aar opnaade, At man med Sandhed kalde maa Dig i din Grav den goode: Vel alt dit Liß, ja vel din Død Dit Lißves Gnist udslukte, Dit Øye for saa mangel Nød, Gud mildelig da lukte. Jeg tænker vel du snart var trætt, Da Lißvet miste Kraften, Men saae du, hvad nu vorder grætt, Du badst om hellig Aften. Da lev Hr. Tott, lev ævig vel, Med Gud og alle Fromme, Saa mangel suur og bitter Pell, Til dig nu ey maa komme. Du offven er for ald den Slud, Nu Verden offverskyller, Thi der du døde, slap du ud, Fra Øysten een sig dyller. Det er ded, Efterkommere, Jeg Eder minde skulle, At slig en Herre maa i see, Ey dør nu under Mulde. O! minder ham den ædle Helt, O! tacker ham J Lærde, For Landene her inden Belt, Han var saa fast et Giærde. Hans Siæl i Himmeriges Choor, Hoytidelig sig fryder. Hans Legome det og i Jord, Sin Roe og Liße nyder. Hans Nafn det er i Eders Wold J som her efterleffve, Vi det og Eder i Behold, I denne Bog bebreffve. Her

Side 43

Hr. Thage Tott. 43 Her seer J den der var udvaldt Til Raad for Danne Krone, Vil blive om ham ævig taldt Han var et Lius i Skaane. Erick Rosenkrantz.

Trende andre Danske Adelsmænd have ogsaa giort Vers over Hr. Thage Tott, nemlig 1.) Hr. Steen Brahe, 2.) Hr. Tage Krabbe, 3.) Hr. Jørgen Krabbe. Dernæst 4.) findes et paa Latin og et paa Dansk af Vitus Bering. 5.) Et paa Latin og Dansk af G. Fogh. j. u. L. 6.) Et Latinsk og et Dansk af A. Bording. 7.) Et Latinsk af Michael Sode, Sogne-Præst til Tostrup og Glemminge. 8.) Tilsidst 2 paa Latin af Georgius Martini a Møinichen.

Om denne Danske Adelsmand, findes ellers en kort Levnets Beskrivelse, udi det af Hr. Assessor Hoffman udgivne Verk, kaldet Portrait Historiqves des Hommes illustres de Dannemark, som vel fortienet at efterlæses i samme Bogs anden Part pag. 63. Samstedts tales i sær med Berømmelse om den Forskrift bemeldte Herre Thage Tott i Aaret 1643 gav sin Søn Otto Tott da han skulde reyse udenlands under Opsigt af den brave Vitus Bering, der siden har udgivet de Danske Kongers Historie fra

44

Kong Dan indtil den Oldenborgiske Stam- mes Regierings Tiltrædelse , paa faa ziirlig La- tin , at han derover er bleven kaldet den Danske Florus.

Ligpredicken offver

Erlig oc Welbyrdig Mand, nu Salig

Sten Rosensparre

Til Skarholt

Som bleff fremsat i de Hellig Aands Kircke i
Kiøbenhaffn, i hans hæderlig Ligefærd oc førilige
Needsættelse, som skeede der sammesteds den 1 Aprilis Anno 1612

Aff

H. B H.

Sognepræst sammesteds

Kiøbenhaffn, hoss Henrich Waldkirch,

Hr. Steen Rosensparre

Side 46

Hr. Sten Rosensparre. (Syv stjerner i mønster) Fortalen af nærværende Klage-Tale der blev holden af Hr. Hans Bang Sognepræst til Hellig Aands Kirke i Kiøbenhavn over Hr. Steen Rosensparre, som den sidste Mand paa Sværdsiden af denne Danske adelige Stamme, er indrettet til den paa Ærens Seng døde Herres adelige Forældre, nemlig Hr. Oluf Rosensparre, og sammes Moder Frue Elisabeth Gyldenstierne, item til den Afdødes tvende Søstre, som ere Frue Birgitte Rosensparre, Ædle og Velbyrdige Corfitz Rudz Huus-Frue til Enggard, og Frue Elisabeth Rosensparre, Ædle og Velbyrdige Axel Brahes Huus-Frue til Krenkerup. Om hans Levnet og Skiebne taler Prædikanten saaledes:

Den Ærlig og Velbyrdig, nu Salig Mand Steen Rosensparre er fød der man skrev Aar 1588 den 10 Octob. paa hans Fæderne-Gaard Skarolt i Skaane. Hans Fader var den Ærlig og Velbyrdig Mand Oluff Rosensparre, nu Kongel. Majestets og Danmarks Riges Raad og Befalnings-Mand paa Drarholm. Hans Moder Ærlig og Velbyrdig Frue Liza beth Gyldenstierne. Hans Farfader Ærlig og Velbyrdig Mand Steen Rosensparre til Ska-

Side 47

Skarolt Kongel. Majestets og Danmarks Riges Raad og Befalningsmand paa Callundsborg, som i den sidste Svenske Feide var øverst Commissarius. Han endte sit Liv mandhaftig og ridderlig for sit Fæderneland med stor Priis og Lov uden for Falkenberg paa Aurtorns Mark Aar 1565 den 20 Octob. ligesom denne Ædle og Velbyrdige unge Mand, der efter hannem var opnævnet. Hans Farfaders Fader var Ærlig og Velbyrdig Mand Jens Rosensparre til Skarolt, som var Ædle og Velbyrdige Torben Rosensparres Søn af Skarolt. &c.

Af denne Ærlig og Velbyrdig Ridderlig Adelig Stamme og Rod, er denne Ærlig og Velbyrdig nu Sal. Mand Steen Rosensparre først udsprungen og opkommen, hvilken haver været hannem en lyksalig Begyndelse til efterfølgende Levnet at fremstille, som det jo besynderlig skattes en høy og ypperlig Ting, at være kommen af dem, som med Guds frygt, adelig Dyd og Fromhed lader dydig Natur paa Bornene udsprede, at de af god Art kand skionne og træde udi Forældrenes Fodspor, hvilket haver sig og i denne Sal. Ædle Velbyrdige Mands første Barndoms Oprindelse, noksom ladet tilkiendegive udi hans Ædle Velb. Forældres egen Opdragelse og Optugtelse til Guds frygt og adelig Fromhed, som de med hannem og alle deres Børn flittelig haver indstillet, indtil han var ved sine

Side 48

7 Aar gammel. Derefter haver de holdt Skolemester til hannem paa Landscrone Slot, som hans kiære Fader da var forleenet med, til hans Alders 11te Aar. Siden forskikkede de hannem til Malmøe til Skolemesteren, som paa den Tiid sammesteds var M. Jens N., hvor han paa nogen Tiid var, men et Tilfald med samme Skolemester foraarsagede, at han strax blev kaldet tilbage af sine kiære Forældre til Landscrone-Slot. Der hans Forældre bleve forleenet med Mariager-Slot, kom han med dennem did, og der videre under Skolemesters Disciplin blev opdraget, til hans Alders 14 Aar. Siden forskikkede de hannem med en hæderlig og høylærd Mand, Doctor Willum Raun, som var dennem af gode Venner commenderet til saadan Tieneste udi fremmede Nationer, og blev med hannem forholdt i Tydskland til Strassburg, Basel, og andensteds, saa længe han sit Tydske Sprog hos andre sine Studia og adelige Exercitia havde lært paa nogen Tiid lang. Derefter begav han sig ind i Frankerige hvor han sig forholdt paa 3die Aar, til Geneve, Lion, Orleans, Montpelier, og den mægtige vidtberømte Stad Paris, indtil han og sit Franzøsiske Sprog med andre adelige Exercitia, saavelsom sit Tydske Sprog haver lært. Siden blev han hiemfordret af sine Ædle Velbyrdige Forældre med sin fornævnde Præceptore D. Willum Raun, som efter deres Hiemkomst

Side 49

sagde Verden god Nat. Af hvilket Tilfald han da blev hiemme hos sine Forældre ved en 10 eller 12 Ugers Tiid. Derefter blev han atter efter sin Begiering og store Lyst til hans Studering og Forsøgelse udsendt med den hæderlige og høylærde Mand D. Christen Lauritzøn Bording, som nu for sin skikkelige Forfarenhed er vor Allernaadigste Herre Printzes og udvalde Konges Hertug Christian den Femtes forordnede Liv-Medicus. Med hannem forreyste han siden atter ud til Nederlandene, og der besaae de fornemmeste Stæder, hvorfra han begav sig ind i Engelland, og der paa nogen Tiid forholdt sig, indtil han det Riges Leylighed havde forfattet, og beseet dets Stæder, hvor han med megen Gunst og Ynde baade til Hove hos hans Stormægtige Majest. og andre Stæder hos de Fornemmeste i Riget, som hannem for sin beskeeden Skikkelighed vel befalde, var eftertænkt, og stor Ære beviist. Dernest haver han sig atter begivet fra Engelland ind i Frankerige, og der forholdt sig i sine Studiis og Exercitiis Equestribus, indtil han med sine Forældres Forlov, hvilke han meget beskeedelig med all ønskende Sønlig Lydighed i sit gandske Levnet haver efterføyet, begav sig igiennem Savonien ind i Italien, hvor han sig baade til Venedig, Padoa, Mantua, Parma, Placenz, Bononia, Florentz, Pisa, Neapolis, Luca, Genua, Senis og andre fornemme Stæder

Side 50

forholdte, indtil han og sit Italienske Sprog havde fattet. Siden reyste han til den navnkundige, og all Verden for sin gamle Mægtigheds Skyld berømte Stad Rom, hvor hannem stor Ære blev beviist, saavel som den Ærlig og Velbyrdig nu Sal. Tønne Brahe, som der samme Tiid med hannem tilstæde var, som og deres Reyses Relation til Fornøyelse udviser.

Derfra begav han sig atter tilbage til Padoa, hvor han af den Tydske Nation for sin beskeden ædle Skikkeligheds og Erfarenheds skyld blev udvaldt blandt andre af tilfaldene Leylighed paa deres Privilegier at bruges, hvilket han baade i Legation hos Hertugen af Venedig, og i andre Maader med megen Tro og Flittighed efterkom, saa deres Sager vel lykkedes, og efter Ønske blev forrettet, hvorved han forhvervede sig et Navn, som varer saalænge, som Academiet varer; derfra tog han sig for at drage med et vist Selskab igiennem Sicilien og Malta indtil Jerusalem, hvilket hans Forset dog blev forhindret ved nogle fornemme af Adel, giftige og hastige dødelige Afgang, som vare hos hannem i samme Selskab, samt ved andre Farers Betænkelse, som samme Reyse medfulde, alt efter hans kiære Forældres Villie og Formaning. Derefter blev han strax af sine kiære Velbyrdige Forældre hiemkaldet til sin Søsters Ædle og Velbyrdige Jomfrue Elisabeth Rosensparres Bryllup,

Side 51

som stod her i Kiøbenhavn med Ærlig Velbyrdig Mand Axel Brahe til Krenkerup Palme Søndag 1610.

Efterat han saaledes ved Udenlands Reyser havde forskaffet sig Færdighed i gode Videnskaber, lærdt adskillige Sprog og ved sin artige Opførsel, Forstand og Guds frygt skaffet sig en almindelig Yndest og Høyagtelse, begav han sig i vor Allernaadigste Herres og Konges Gaard, hvor han sig med slig Gunst og Velbehag saa forholdte, at Hans Majest. forordned hannem til sin daglig Nærværelse og Opvartelse, saa at, der den bekymmerlige Feide begyndtes, fulgte han Hans Majest. op for Calmar i Sverrig, hvor han hos Kongen forholdt sig som en mandig Krigsmand det gandske Tog igiennem.

Derefter haver han af Guds synderlige Forsyn, Kongens Bevilning, samt hans Forældres Raad ladet den Ærlige og Velbyrdige Mand Eske Brok til Estrup, Kongel. Majests. og Danmarkes Riges Raad og Befalningsmand paa Dronningborg tiltale om hans kiære Dotter, Ædle og Velbyrdige Jomfrue Margrethe Brok, hvilket og hannem blev tilsagt, og lovet, saa deres Fæstens-Øll stod paa Wemmeltofte den 20 Oct. 1611. Om anden Dagen derefter forføjede han sig til Kongen igien, og der han fornam at Hans Majest.

Side 52

Sverrig paa Toget igien, haver han med Hans Maj. gunstige Forlov draget til sine Forældre til Drarholm, i den Meening der at forlige sig med Gud og blive deelagtig i Jesu Christi Legem og Blod, som han og med stor Andagt forrettede Hellig Tre Kongers Dag. Strax derefter begav han sig tilbage til Hans Majest. efterat han havde taget en kiærlig Afskeed med sine Forældre, dem han inderlig bad ey at tage sig nogen Sorg for hannem, eftersom det var ham en besynderlig baade Glæde og Lyst at kunde være hos sin naadige Herre og Konge, sagde sig og noksom at være forsikkert ved sin Psalme, saa kaldede han den 91 Psalme, at blive betrygget under den Høyestes Beskiærmelse, samt blive uskad, da han og, i hvordan det gik, hvad heller han levede eller døde, vilde efterlade sig et oprigtigt adeligt Navn og Rygte. Efter saadan vidtløftig, kiærlig og bedrøvelig Afskeed kom han til Hans Majest. igien til Friderichsborg, og fuldtes saa med Kongen paa Toget ind i Sverrig, hvor han forholdte sig med adelig Oprigtighed,

og var tillige i stor Livs Fare, men blev ved Guds synderlige Hielp undreddet, eftersom hans Tiid og Stund ikke da var kommen.

Han var ikke allene en god Soldat og Kriigsmand, men og en god Christen, og sagde han det at være en ulyksalig Dag for sig, naar han ey havde gjort sin alvorlige Bøn, som han Morgen

Side 53

og Aften besluttede med den trøstige og glædelige Davids den 91 Psalme; Han haver som et retsindigt Guds Barn stedse lagt Fliid paa at kunde anstille sit Levnet efter samme, samt saa meget mueligt være kunde, holde sig fra det der kunde besmitte hans Samvittighed, han øvede sig udi retsindig Ædruhed og Tugtighed, og lod sig ikke gierne finde i deres Omgængelse, som fig forlystede med Skanderen, utugtig Tale, Skenden og Banden, som Gud fortørnes med, men tog fig saa vare, at neppelig skal det hannem af nogen beskeedentlig kunde eftersiges, at være Eed, Banden, eller letferdig utugtig Tale hørt af hans Mund, som de der meest og længst i hans Omgængelse haver været, vide hannem noksom med Ære at berømme. Som han levede gudsfrygtig og christelig, endte han og fit unge Liv desto meere Salig, hvori følgende Omstændigheder ere at agte. Da han nu var kommen tilbage af Sverrig ind udi Halland, og paa Skiellinge Mark ikke vidt fra Warbiorg den 21 Febr. fornam Skermytzel at være for Haanden af Rigets Fiender, da af Omsorrig for sin kiære Svoger Ædle og Velbyrdige Mand Corfitz Rud til Enggaard, som strax derhos var, reed han til ham, og spurde ham ad, om han var vel forseet med sine Heste og andet, og der Corfitz svarede: Alting vel at være, sagde Salig Steen Rosensparre igien: Nu vel an, i Guds Navn! Nu maa det gaae hvor Gud vil!

Side 54

og reed derpaa hastig fra ham; der han da af en god Ven blev paamindt, at have sig i Agt, og ey at vove sig yderlig, men tænke paa at han var den sidste Rosensparre; svarede han: Ja! vel Tanke paa denne Tiid! et godt Navn gaaer for aldt! reed saa hastig fort, og ikke en halv Time derefter blev han dræbt af Fienderne i samme Skermytzel, i den første Dræbning, som skeede den 21 Februarii 1612, i hans Alders 24 Aar.

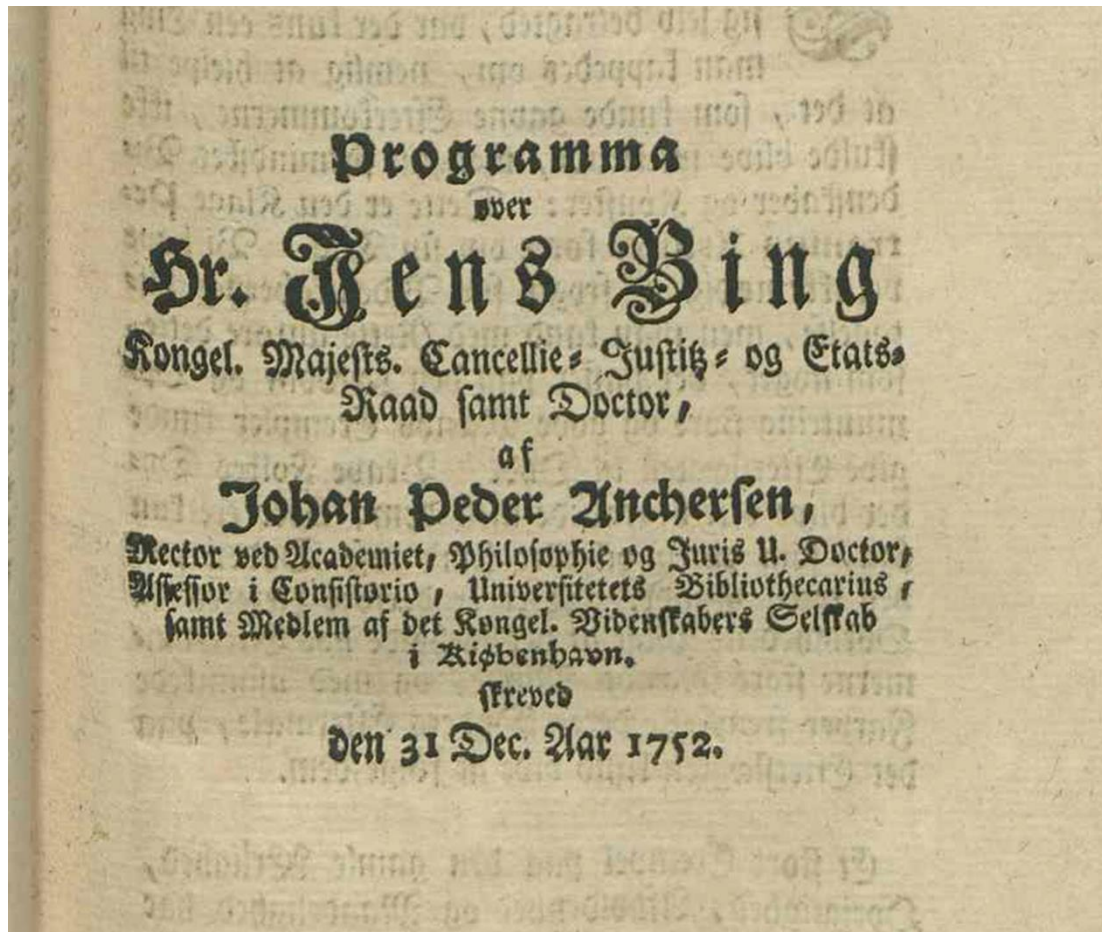
Under den ved Kiøbenhavns Academie daværende Rectoris Magnifici Paul. Resenii Navn er udgivet et Programma over denne Danske Adelsmand, som er skrevet den 1 April 1612. I samme udføres paa en ziirlig Latin næsten det selvsamme, som tilforn i Liigprædikenen er sagt, dog sees deraf det tillige, at denne Danske Adelsmand ey fuldførte sin forehavte Reyse til Jerusalem skeede en stor Deel af en billig Frygt for de Tyrkiske Søerøvere, var 3 gange i Padua, hvorfra han blev fordret hiem af fine kiære Forældre, tilligemed sin hos sig havende Hofmester, og som han var Riigs Raad Oluf Rosensparres eneste Søn, er der ey heller bleven noget sparet paa hans Opdragelse, Studeringer eller Reyser. Han roses meget for sin Tapperhed, og bemerkes at hans Ansigt skal være bleven overmaade meget forhugget i det tilforne benævnte Slag, som stod paa Skellinge Mark,

Side 55

saavelsom og at Brystet og den øvrige Deel af Kroppen skal være bleven funden fuld af Sting og Saar.

Følgende Personer have ellers ved Ære-Vers søgt at beviise den brave Steen Rosensparre den sidste Ære, nemlig 1.) Christianus Bording, Kong Christian den Fierdes Liv-Medicus, der havde ført ham an paa hans Udenlands Reyser, med 2de Vers. Dernæst 2.) Johannes Janus Alanus, som i et langt Vers meget ophøyer hans Dyd. 3.) Christianus Severini Longomontanus.

4.) Henricus Albertius, der kalder ham Musarum & Martis Achilles. 5.) Et trøste Vers af samme Author til Riigs Raad Oluf Rosensparre, den Afdødes Fader. 6.) Nok et Latinsk Vers af samme Author til Riigs Raad Eske Brok, den Afdødes tilkommende Sviger-Fader. Tilsidst er trykt den 91 Psalme sangvis befattet efter den Franzøsiske Melodie paa hvilken Salig Steen Rosensparre den idelig sang og brugte.

Programma over
Hr. Jens Bing
Kongel. Majests. Cancellie- Justitz- og
Statsraad samt Doctor,
Af
Johan Peder Anchersen,
Rector ved Academiet, Philosophie og Juris U. Doctor,
Assessor i Consustorie, Univertsitetes Bibliothecrius,
samt Medlem af det Kongl. Videnskabers Selskab
i Kiøbenhavn.
Skreved
Den 31 Dec. Aar 1752.

Side 58

Tilforn da man fandt Behag i Dyden for sig selv betragtet, var der kuns een Ting man kappedes om, nemlig at hielpe til at det, som kunde gavne Efterkommerne, ikke skulde blive ubekiendt, men nu formindskes Videnskaber og Konster: Dette er den Klage Petronius Arbiter fører om sin Tiid. Vi have vel ikke nødig at frygte for Videnskabernes Aftagelse, men man kand med Rette anføre dette, som noget, der passer paa den Lærdom og Opmuntring store og gode Mænds Exempler kunde give Efterslægten til Dyd. Brave Folkes Dyder blive ofte begravede med dem; Der ere kun faa, som enten vil eller kand rose Dyden paa den rette Maade. Det er derfor Læreres og Øvrighedens Pligt at vedligeholde hos Efterkommerne store Mænds Minde, og med usminkede Farver fremsætte deres Dyders Eftermæle, paa det Efterslægten kand vide at følge dem.

Et stort Exempel paa den gamle Ærlighed, Oprigtighed, Afholdenhed og Maadelighed har høyædle nu Salig Doctor Medicinæ Jens Bing, Kongel. Majests. Etats- Justitz og Cancellie-Raad efterladt os. Han havde et stort Legeme og tillige et stort Sind, han var større i Dyder, men blev tilsidst størst ved sit

Side 59

Testamente. Han var kommen ey af høy men brav Herkomst, thi hans Fader var Raad-Mand i Trundhiem, og Kongelig Forvalter over det seculariserede Kloster Reine, nu Reens-Kloster, Moderen var af deres Familie, som først opfandt det riige Røraas Kobber-Bergverk. Af disse Forældre blev han i Augusti Maaned 1681 fød til Verden.

Saasnart han var underviist i sin Christendom, forlod han, endskiønt han var gandske ung, siden hans Forældres Tilstand ikkun var maadelig, sit Fædreneland, for at lære noget, hvormed han kunde erhverve sit Brød. Han fik først Lyst at lære Apoteker-Konsten, og da han havde forhvervet fig en god Indsigt i de dertil henhørende Ting, hvortil han fornemmelig havde Leylighed, da han i nogle Aar forestod Apoteket i Riber Bye i Jylland, fik han siden Lyst til Medicinen; For at giøre desto bedre Fremgang derudi, lod han sig privatim undervise i det Latinske Sprog. Hans utrolige Fliid hialp ham og til at giøre saadan Fremgang i Studeringer, at han i sit Alders 24 Aar som var 1705 blev af det Philosophiske Facultets da værende Decano Paul Winding indskrevet som Student, da Johan Mulen samme Aar var Rector Magnificus. Til privat Præceptor udvalgte han sig den i Natur-Læren og Anatomien høyerfarne Mand Caspar Bartholin, hvilken

Side 60

paa de Tider alleene beskeftigede fig med Academiske Forretninger, saasom han endnu ey havde faaet at forrette ved Høyeste-Ret, og det Kongel. Rente-Kammer.

Denne brave Mand underviiste troligen vores Bing, som han fandt at være lærvillig og nem, hvorover og samme efter 2 Aars Forløb, da han med Ære havde overstaaet Examen Philosophicum, fik en Medicinsk Plads paa Borchens Collegio, saavelsom og Baccalauri Graden endnu samme Aar.

Hvor flittig han i værende Tiid lagde Vind paa Medicinen, kand best sees af de af ham holte Disputatzer. 1.) De antihectico den 16 Jun. 1707. 2.) De phænomenis qvibus aqvæ fortis &c. den 15 Jun. 1708. 3.) De Cinnaberi & Mercurio den 17 Jun. 1709, men endnu bedre af det, at Høyløvligheds Ihukommelse, Kong Friderich den Fierde, paa det blotte, dog store og gode Rygte der gik om denne Student, beskikkede ham frem for andre, der allerede kunde prunke med

Doctor Titul, den han ey havde, til Skibs-Læge eller Chirurgus paa Orlogs-Floden, i den da mod Sverrig begyndte Kriig, hvilken Kongen siden som Seyer-Herre endte. Han havde den Tiid endnu kun lagt 3de Aar inde paa Borchens Collegio.

Side 61

For at tilveiebringe sig des meere Anseelse i dette sit nye Embede, drev Nøden meere end Lysten ham til at begiære Doctor-Graden i Medicinen, til hvilken Værdighed han blev opløftet den 10 May i Aaret 1712, og holdt tillige ved samme Leylighed en Disputatz De Scorbuto Nautico. Han forestod dette besværlige og farlige Embede, (thi han var tilstæde i alle Søe-Slag) med saadan Agtsomhed og Vindskibelighed, at han saavel havde de Øverstes som Nederste og Ringestes Yndest, ja var, som rart er, allevegne vel antagen.

Hans Dyder kunde ikke andet end tilveiebringe ham alle Retskaffenes Yndest, thi han var ziret ikke allene med det Slags, som mange iblandt os udøve, men fornemmelig med den oprigtige og christelige Ærlighed, der skinnede frem i all hans Daad og Gierninger, og hvori han tillige saaledes overgik de Fleeste, at der kun findes faa Exempler som ligne ham.

Det var herfor ingen Under, at Kongerne selv beviiste ham Naade, og raadførde sig med ham i tvivlsomme Tilfælde, som med en Mand, der var vandt at sige sin Meening lige frem; Den Glorværdige Farfader, saavel som Sønnen og Sønne-Sønnen have samtlig ey allene tillagt ham mangen en Kongelig Foræring, men endog imod hans Villie bæret ham med en Æres-

Side 62

Titul efter den anden. Den Høysalige Konge Friderich den Fierde gjorde ham 1726 den 16 April til Cancellie-Raad, næste Aar derefter 1727 den 16 April til Justitz-Raad; Høyløvligh Ihukommelse, Kong Christian den Siette stadfæstede ikke allene disse Ære-Tituler den 23 Febr. 1731, men satte og en nye Ære-Titel paa ham ved at udnævne ham den 22 April 1746 til Etats-Raad uden nogen Cancellie Sportels Afgift for sin Bestalling. Hans Majest. vores nu regierende Allernaadigste Konge har stadfæstet ham i samme Værdighed, ved Bestalling af 18 Jan. 1747. Iblandt de af Rigets store Mænd, som meest have yndet vores Afdøde, bør først nævnes hans Høye Excellence General-Admiral Gyldenløve, som hialp ham til at blive Medicus paa Floden. Denne Herre holdt saa meget af ham, at han snart aldrig tillod ham at komme sig fra Siden, ligesom han og bestandig indtil hans Død og sidste Aande-Dret havde sin Bing hos sig. De andre Høvdinger til Søes, Admiral Raben og Gabel fulgte dette Exempel; vores Bing maatte derfor være Schoutbynact Gabel ved Siden da han i Aaret 1715 tilfægtede sig den bekiendte Seyer over de Svenske (*) begges disse Søemænd

(*) Herom kand efterlæses Tordenskiolds Levnet i den 1ste Deel fra pag. 263 til pag. 275. hvor denne Søetærfning findes omstendelig beskreven.

Side 63

forsøgte i Godhed og Belgierninger mod hannem, at ville ligne den store Gyldenløve. Den gode Bings Erfarenhed og uforomtede Væsen forskaffede ham end videre Adgang i de Danneskiolders høye Familie. Hans Excellence Ferdinand Anton Danneskiold Græve af Laurvig antog ham som Liv-Medicus for sig og sit Huus, med anseelig aarlig Gage, og vores Bing havde den Ære ofte at faae Besøgelser af Græven, endog nu i den sidste Svaghed, der foregik hans Død, hvilken af hans Excellence endog med Taarene i Øynene færdeles blev beklaget. De tvende store Brødre nemlig Geheime-Raaderne Hr. Christian Ludevig von

Plessen, Ridder af Elephanten, og Hr. Carl Adolph von Plessen, Ober-Cammerherre og iligemaade Ridder af Elephanten yndede ham færdeles. Den sidste Herre, har endog herudi ladet sin Bevaagenhed tydelig kiende imod vores tvende i Live ædle Venner, Sl. Etats-Raad Gram og denne vores Bing, at hans Excellence har ladet begge disse brave Mænds Skilderier dem til Ære opsætte paa sin Gaard; Har og Desuden værdiget dem offentlig at tilstaae, at de begge ved deres retskaffene ustraffelige Forhold havde banet fig Veien til denne store og gavmilde Herres Venskab og Fortrolighed.

Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Johan Ludevig af Holstein Græve til Lethreborg,

Side 64

Ridder af Elephanten og Patron for Academi- et, har iligemaade talt den gamle Bing iblandt dem, han i sær undte vel, og hvis Død han beklagede. Dette samme er og skeet af Hr. Geheime-Raad Otto Tott Ridder af Danne- broge, samt Præses i det Kongl. Rente-Kam- mer, der altid med Fornøjelse har tilladt den nu afdøde Sl. Gram, samt denne vores Bing en frie Adgang til sig og sit Huus.

Enhver som elskede Dyden, elskede Bings Ærlighed og Oprigtighed, Hyklere derimod vare allevegne bange for ham, thi han forstod ey at smigre, men talte den bittre Sandhed. Kort sagt, en christelig Ærlighed og Eenfoldighed var Regelen for alle hans Gierninger, derfor var han flittig i sin Guds-Dyrkelse, ingen Dumdri- stighed eller hykkelsk Væsen fandtes hos ham; Han kiendte og afbad hos Gud sine Feyl, for- nemmelig hans Tilbøyelighed til Vrede. Han gjorde uden Pralerie meget godt imod Fattige, og hans Paarørende tog han sig an som en Fader.

Begge hans Brødre-Sønner, nemlig Hr. Just Bing, Professor ved det Helmstadske Academie, Provst paa Samsøe og Sognepræst til Beyers og Onsberg Meenigheder, saavelsom Hr. Jens Bing Medicinæ Doctor og Practi- cus her i Byen, lod han reyse Udenlands. Det var

Side 65

ikke allene hans egne, men endog mange fremmede, naar han fandt dem flittige og vind- skibelige, som han var behjælpelig. Iblandt disses Mængde kand jeg i sær nævne min Broder Ans- garius Anchersen, Doctor Medicinæ, Cano- nik, Provincial- og Stads-Physicus i Ribe, der bekiender næst Gud og Kongen, at have vo- res afdøde Bing sit timelige Velgaaende at takke. De mange Fattiges Haandskrifter, som fand- tes efter hans Død, vidnede om hans Villig- hed til at hielpe Betrængte. Ved hans Møye, Flittighed og Sparsommelighed havde han sam- let sig Midler, som han ved Guds Forsyn bestan- dig forøgede, naar man undtager hans 3de sidste Leve-Aar. I Klæder var han anstændig og tar- velig; der fandtes ingen Stolthed eller Foragt imod andre hos ham, en lystig og god Vert var han, dog uden Overdaadighed, prægtig Boeskab, og en net skjønt ikke kostbar indrettet Gaard hav- de han, begge Deelee kostede paa Auctionen ef- ter ham over 12000 Rdlr. (*) Han elskede be- standig Maadelighed, og saaledes uden at have faaet noget efter sine Forældre, samlede endeel Midler, hvilke han alleene tilskrev Guds Forsyn. Hans Midler vare blevne større, om han ikke

(*) Det er en Trykfeyl i Programma, naar der staaer XII Rdlr. i steden for 12000. Januarius 1753.

Side 66

havde gjort saa mange Foræringer, og skienket saa meget bort i Almisser.

Han omskiftede Tiden med Evigheden den 10 Octobr. 1751, og gjorde i Forveyen et Testamente, som blev af Kongen stadfæstet, og tillige nu paa hans Død kand vidne om, baade hvor gavmild han har været imod sine, som og tillige hvor forsigtig. Han kunde vel give de Midler bort, som han ved egen Fliid havde erhvervet, til hvem han vilde, men gav dog Halvparten til sine Paarørende, og det paa en saa forsigtig Maade, at siden der fandtes mange Enker og Umyndige deriblant, skulde Consistorium, hvis Reelighed og Agtsomhed i at forvalte offentlige Penge, han udtrykkelig vidner noksom at kiende, have Omsorrig derfor. (*)

Hans Testamente kand noksom overbevise alle, hvor uriimelige de have været, som inden de vidste Indholden deraf, ansaae det, som en Gierning, ingen var tient med, ja endog ikke havde undseet sig ved, offentlig at laste det. Det er og bliver imidlertid klart, at vores afdøde Bing, i hvad Uforstandige end dømme om ham,

(*) Hr. Justits-Raad og Professor Anchersen har vel her paa dette Sted anført den fornemmeste Indhold af Testamentet, som dog med Fliid er bleven oversprungen, eftersom man anfører Testamentet selv ordlydende med Originalen.

Side 67

og kand med Billighed regnes og ansees som en Zirat for vore Tider, ja vil og blive det, saalenge Guds frygt og Forstand er i mindste Priis hos os. Under Academiets Segl den 31 Decembr. 1752.

Testamente med
Kongel. Allernaadigste Bevilning
indrettet af
Sal. Hr. Etats-Raad Bing
fordum Høytberømte Medicus Practicus
her udi Kiøbenhavn.

Jeg underskrevne Kongel. Majestæts Etats-Raad og Medicus Practicus her i Staden, gjør vitterligt, at efterdi det har behaget den Almægtigste Gud, Livets og Dødens Herre, udi nogle Aars Tiid efter anden at hiemsøge mig med Sygdom, og udaf Faderlig Mildhed og Forsorg efter sin underlige Viisdoms Raad, at give mig foruden den indvortes Oplysning af sit hellige Ord, endog jevnlig udvortes Advarseler om min Afskeed fra dette Jordiske, for hvilke og alle mig beviiste store Naader hans allerhelligste Navn være lovet og priset; saa haver jeg og derved fundet mig paamindet om den christelige

Side 68

Omhue, saavidt dette timelige er angaaende, at beskikke mit Huus i Tide, og ved en skriftlig forfattet Disposition at bekendtgjøre, hvad jeg alt længe tilforn har haft udi Tanker, og hos mig selv besluttet, hvorledes med de af den naadige Gud mig forundte Midler skulde forholdes, naar det skulde behage den almægtige Gud at kalde mig af denne Verden efter den mig Allernaadigst givne Bevilning paa at gjøre Testamente.

1.

Naar mit Boe og Efterladenskab er giort i Penge, og Midlerne, efter Gielden er bleven betalt, bliver reede, da at reducere dem til Croner.

2.

Til Universitetet gives 2000 Rd. Croner, siger to tusinde Rixdaler, hvoraf Professorerne nyder aarligen Renten til Distribuz, for at have Møye med Capitalens Udsætning paa Rente, og dragge all Omsorg med den Troskab, som de til alle andre Publique Fonds stedse have udviist, og udviser.

3.

Boets Midler deeles udi tvende liige Deelee, den halve Deel for mine Brødre Børn, og deres Børn, saaledes at Capitalen bliver ved Universitetet

Side 69

hvortil dens Renter efter forløben Tiid bliver til gudelig Brug anvendt.

4.

Capitain Bechs Enke, Clara Bing, nyder aarlig 4000 Rd. siger fire tusinde Rixdalers Rente, og efter hendes Død Børnene udi 10 Aar, siden falder de til Universitetet.

5.

Doctor Jens Bing kand være tilfreds med det han nydt haver, men hans Søn Jens Bing, Renten af 3000, siger tre tusinde Rixdaler, dog ikke førend han er 15 Aar, og imidlertid lægges det til Renten, og siden efter 10 Aar Capitalen at være henfalden til Universitetet.

6.

Mag. Just Bing kand og være tilfreds med det han nydt haver, hans Børn, om han skulde faae, 3000, siger tre tusinde Rixdalers Rente efter hans Død, og imidlertid lægges Renten til Renten, og Capitalen efter 10 Aars Forløb at falde til Universitetet.

7.

Hr. Drejer, Sogne-Præst til Hassel, hans Hustrue, er min Broder-Dotter, nyder Renten

Side 70

af 2000 Rd. siger to tusinde Rixdaler, og deres Børn udi 10 Aar efter Forældrenes Død, og siden til Universitetet falder.

8.

Fogden Ursins Enke nyder aarlig 3000 Rd. siger tre tusinde Rixdalers Rente, og efter hendes Død Børnene udi 10 Aar, og siden til Universitetet henfalder.

9.

Wilhelmina Elena, saalænge hun lever ugift, at nyde Renten af 2000 Rd. siger to tusinde Rixdaler, men skulle hun gifte sig, da ikke, og Renten at oplægges til Børnene, om hun skulle faae Børn, og da efter Forældrenes Død nyde Renten udi 10 Aar, og siden at falde til Universitetet.

10.

Til Vor Frue Kirkes fattige Skole giver jeg i Jesu Navn 1000 Rixdlr. siger et tusinde Rixdaler.

11.

Til Holmens Kirkes fattige Skole, som tilforn har nydt 100 Rd., gives 900 Rd. siger nie hundrede Rixdaler.

12.

Til

Side 71

Waisenhuset udi Trundhiem 1000 Rdlr., siger et tusinde Rixdaler.

13.

Til nødlidende Huus-Arme, som ere skikkelige og gudfrygtige, 4000 Rdlr., siger fire tusinde Rixdaler, at nyde af Renten 16 Rd., siger sexten Rdlr. aarlig til Huusleye enhver.

14.

Fattige, gudfrygtige og skikkelige Studentere 4000 Rdlr., siger fire tusinde Rixdaler, enhver at nyde af Renten aarlig 20 Rdlr. som blive fastsatte ved visse Kamre paa Regenzen i 5 Aar.

15.

Til min Huusholderske Karen Jens Dotter Mørch, for hendes lange troe Tieneste og Gudsfrugtighed gives strax 200 Rdlr., siger to hundrede Rixdaler, og siden aarlig Rente til 11 Jun. og 11 Dec. af 4000 Rdlr., siger fire tusinde Rixdaler, hvilke 4000 Rdlr. skal efter hendes Død gives Wartou til 6 Senge, og Resten af Capitalen at blive paa Rente staaende til fleere Senges Oprettelse i Fremtiden, og til at indlægge paa Sengene fattige, elendige, og med Brøst beladne Mennesker, beholde Rector og Professores

Side 72

ved Universitetet Jus, og Ephorus for dette Legatum 3de Personer at proponere, hvoraf een udvælges.

16.

De som have tient mig troeligen, nyde frem for andre Sted udi Wartou.

17.

Til fattige Syge Studentere 2000 Rdlr., siger to tusinde Rixdaler.

18.

Ephorus foreslaaer Candidatos Stipendii til Consistorii Approbation, og det i Henseende, om noget paa Candidatorum Levnets Opførsel og Skikkelighed kunde siges, der kunde være andre iblant Professores kundbart, thi hvor saadant fandtes, bør saadan en Candidatus ey at antages, ligesom og enhver der faldt til Liderlighed, ikke efter given Paamindelse, rettede sig, straxen og uden Modsigelse bør udelukkes.

19.

Ephorus udtæller Pengene til Stipendiarios, Halvparten til 11 Junii, og Halvdeelen til 11te Decembr., naar Renterne ere indkomne, og lader han sig i en egen indrettet Bog, udi hvilken denne min sidste Villie og Testamente foran skal

Side 73

skal findes rigtigheden afcopieret, og skal af hver Stipendiario være qviteret, og Regnskabet udi samme Bog indført, hvert Aar in Septembri fremlægges og afhøres in Consistorio.

20.

Hr. Professor og Doctor Anchersen udvælges af mig at være Ephorus, og han igien efter sig at udvælge Successorem, og saaledes den eene efter den anden, og skal derfor Ephorus for sin Møye og Umage nyde aarlig 50 Rdlr., siger halvtredeiesindstive Rixdaler; Skulle nogen imod all Forhaabning øve nogen Mishandling, da Consistorium at udvælge Ephorum, og siden Ephorus sin Successorem.

21.

Naar Renterne af min halve Boes Midler for mine Brødre Børn og Børn efter forskrevne Aars Forløb ere henfaldne til Universitetet, da vil jeg, at den halve Capitals Rente bliver forbeholden fattige af mine Brødre-Børns Descedenter til nødvendig Brug indtil 4de Leed inclusive, den anden halve Deel til Universitetets fattige Enker, Studenter, Syge og Sengeliggende.

22.

Jeg beder da alle tjenstligst, og fastelig haaber og formoder, at de høystærede Herrer, Rector

Side 74

og Professores antage denne Foundation til ubrødelig Holdelse for dennem og deres Efterkommere udi alle og enhver dens Articler og Puncter, den mindste med den største, saaledes som de for Gud i Himmelen, for Deres Kongelig Majest. og for deres egen Ære og Embede med en god Samvittighed vilde ansvare. Dette er saaledes mit gandske Testamente og sidste Villie paa denne Tiid forfattet.

Kiøbenhavn den 11 May 1749.

J. Bing. (L. S.)

At Hr. Etats-Raad Bing udi vores Overværelse haver underskrevet dette Testamente, og tillige forklaret, at det indeholder hans Testamente og sidste Villie, det bekræfte vi som anmodede Vidner med vore Hænders Underskrift.

Kiøbenhavn, dat. ut supra.

M. Langhorn. G. Hilmand.

Det som af mig til mine Brødre Børn og Børns Underholding er givet, maa ey med nogen Gield, eller Last besværes, men reent og frit udgives.

Side 75

Hr. Jens Bing. Boets Midler maa alletider saaledes holdes ved lige, at den halve Deel gaaer til mine Brødre Børns og Børns Deel, og den anden halve Deel til de Fattige.

Hr. Professor Munthe kand beboe mit Huus uden mindste Leye og Afgift udi 4 Aar, saa at all Reparation gaaer af Boets Midler, og Huusholdersken Karen Jens Dotter Mørch udi samme Tiid at beholde sine Værelser, og alt hvad derudi findes, at høre hende til, og er hendes eget Tilhørende.

J. Bing.

Fremviist paa Consistorio den 13 Octob. 1751.

Dette følgende, var en løs hosliggende
CODICIL.

1.

Jeg vil hermed endnu bekræfte at Doctor Jens Bing, og Mag. Just Bing Provst paa Samsøe, ere deres Obligationer eftergivne, og derfor ikke at betale dem til Stervboet.

2.

Wilhelmina Elena nyder tillige med hendes andre Sødskende 3000 Rdlr., siger tre tusins-

Side 76

finde Rixdalers Rente, og efter hendes Død Børnene udi 10 Aar, og siden til Universitetet henfalder.

3.

Karen Jens Dotter Mørch nyder endnu til en Pige aarlig 50 Rd., siger halvtresindstive Rixdaler, til en sort Klædning 60 Rdlr., siger tredsindstive Rixdaler, og som jeg er forsikkred om hendes Troskab og Reedelighed i at levere alle Ting fra sig efter hendes Samvittighed, og derfor for videre at være frie og utiltalt.

4.

Christiana nyder aarlig 10 Rd., siger ti Rixdaler aarligen saalænge hun er ugift, men skulle hun blive gift efter Huusholdersken Karen Jens Dotters Samtykke og Godtfindende, da at nyde til Brude-Gave 150 Rd., siger et hundrede og halvtresindstive Rixdaler. Dersom hun skulde giøre sig uværdig til at nyde dette, da haver allene Karen Jens Dotter at raade over at give det til hvem, som hun holder det værdig.

5.

Køkke-Pigen, Tieneren, Kudsken og Gaardskarlen, som ere nylig ankomne i min Tieneste, nyder deres Løn og ugentlig Kostpenge 1 Rdlr. til Faredagen med Liberiet og hvad hver haver,

Side 77

derforuden Tieneren 50 Rd., Kudsken og Gaardskarlen 30 Rd. og Kokkepigen 30 Rdlr.

6.

Førend nogen Deeling skeer, maa mit heele Efterladenskab være fuldkommen bragt til Ende, saa at Gielden, og hvad som strax skal udbetales, er afbetalt, og Boets Summa reent beholden.

7.

Til min Begravelse, som jeg beder at maa skee gandske tarvelig, maatte der kjøbes et Sted udi Vor Frue Kirke for at nedgraves udi Begravelse under Jorden, saa det bliver vel skiult med Jord.

8.

Og som jeg haver været en Alumnus udi Collegio Borrichiano, da at anmode Alumnos at bære Liiget til sit Sted, og derfor at nyde en fuldkommen Kiendelse, og Regenzianerne, som det med Rette tilkommer, at nyde 50 Rdlr., siger halvtresindstive Rixdaler.

9.

Min sidste Villie har jeg saavidt forandret og hermed forandrer, at Hr. Professor Anchersen og Hr. Professor Munthe skal forvalte Stervboet,

Side 78

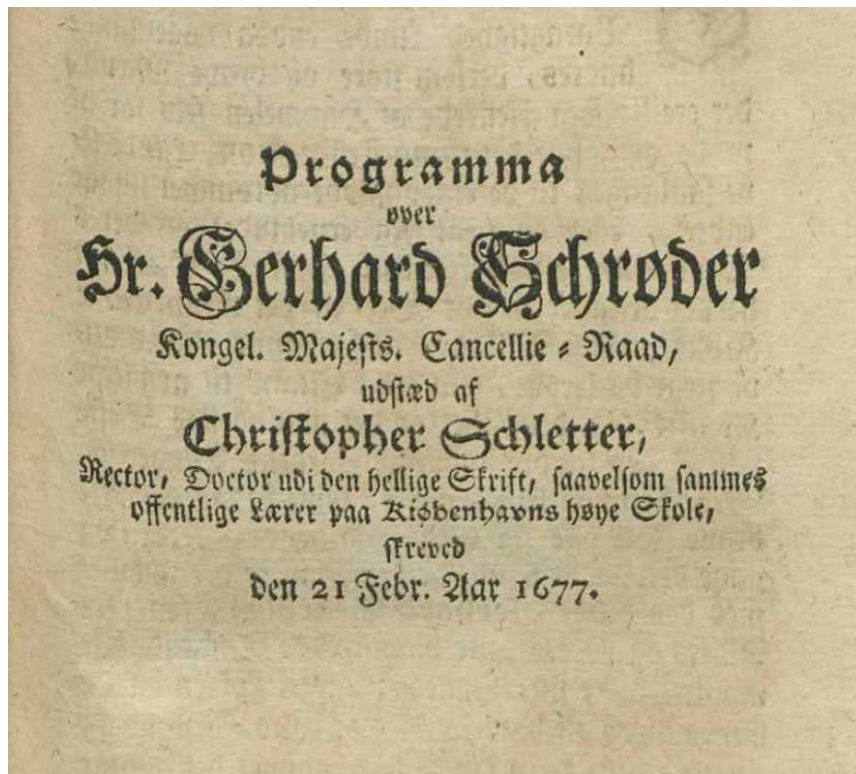
og bringe det til Endskab, og derfor at nyde en sømmelig og raisonnable Kiendelse til Vederlag for deres Møye og Umage, som Consistorium er saa god efter Billighed at affige.

10.

Dernæst forandrer jeg og dette i min forrige Villie, at Hr. Professor Munthe skal tillige med Hr. Professor Anchersen føre Ephorien, og derfor hver at nyde 30 Rd., siger tredive Rixdaler aarligen, og efter ham at være Ephorus, og Hr. Professor Munthe igien at udnævne Successorem, og herefter at forblive ved min forrige Villie. Dette u-ryggeligen at holdes og efterleves beder jeg allierkiærligst.

Kjøbenhavn den 8 Junii 1751.

J. Bing. Fremviist paa Consistorio den 13 Octob. 1751.

Programma over
Hr. Bernhard Schröder
Kongl. Majests. Cancellie-Raad,
Udstæd af
Christopher Schletter,

Rector, Doctor udi den hellige Skrift, saavelsom
sammes offentlige Lærer paa Kiøbenhavns høye Skole,
Skreved
Den 21 Febr. Aar 1677.

Side 80

Skiebnens Haardhed og dette Livs stakkede Varagtighed kunde endda nogenlunde lindres, dersom store og brave Mænd, der ere ligesom skienkede af Himmelen selv for at pryde og gavne det menneskelige Kiøn, kunde le ve saalænge, til de enten havde udtømmet sig for endeel, eller og tient Fædernelandet og Deres Venner længe nok efter eget Ønske. Men just herudi bestaaer en stor Deel af det menneskelige Kiøns haarde Vilkaar, at saadanne Mænd bli ve strax bortrevne, som ere i Stand til at hielpe Konster, Videnskaber og det almindelige Beste paa Fode, andre unyttige Jordens Tynger og Drog derimod leve længe og blive bedagede. De brave Folk vise sig derimod kun for Verden og gaae derpaa strax ud. Ligesaa dan er det tilgaaet med den brave Gerhard Schröder, som i sin Alders og Lykkes beste blomstrende Tilstand har maattet lukke sine Øyne, u agtet Lykken baade havde meddeelt ham Midler og Gud Forstand og Hierte til længe at kunde have gavnet det almin delige Beste. Han var fød i Roeskilde den 27 Jan. 1645, en Bye der haver givet os man ge store og lærde Mænd. Hans Fader Her mand

Schröder var ældste eller første Borge mester der i Byen, og hans Moder Eva Motz feld, en Dydelsskende Kone bejamrer endnu Na

Side 81

turens omvendte Orden, der har forvoldt, at hun maa overleve denne sin Søn. Disse hans Forældre antog strax en Lærere til ham i Huset, for at undervise ham i Guds frygt, Børne Lærdom, og de Ting et Barn først bør vide, thi som Stempelet er, der bliver trykt paa et Barn i sine første unge Aar, saaledes seer man og det viser Prægen frem i den paafølgende Alder. Men saasnart de derpaa mærkede at han havde et op vakt munter Hoved satte de ham i Aaret 1653 i Byens offentlige Latinske Skole under M. Johannis Calundani Opsigt, som var Rector ved Skolen der paa Stedet. Her forblev han til Aaret 1655, da hans Fader tog ham derfra, og satte ham i Herlufsholms Skole, hvor M. Jørgen Michelsøn den Tiid var Rector. Paa dette Sted forblev han i en Tiid af 6 Aar, og gav mange herlige Prøver fra sig, som Tegn paa, at der i sin Tiid vilde blive en retskaffen Mand af ham. I Aaret 1660 som var hans Alders 16 Aar drog han til Academiet, forsynet med et godt Vidnesbyrd fra sin hidtil havde Rector: Sammesteds var D. Johan Wandel den Tiid Rector Magnificus, og M. Rasmus Winding Decanus. Her forblev han i 15 Aar, og havde D. Thomas Bartholin til sin saa kaldede privat Præceptor. Da han i værende Tiid havde lagt god Grund i alle Viden skaber, fik han Lyst at ville smage fremmed Luft, og see hvad Udenlands blev holden for stort. Han

Side 82

forlod derfor sit Fæderneland i Aaret 1665 den 22 April, og tog sin Vey ind ad Tydskland, hvor han besaa alle de fornemmeste Stæder, hvad enten samme kunde prunke med Hoffstater eller høye Skoler, gik derpaa over Alperne ind i Italien, hvor han besøgte Staden Padua, og tillige opholdt sig der i nogle Maaneder, deels for de Lærdes Skyld og deres Omgængelse, deels ogsaa for Stædets egen naturlige Behagelighed. Derfra gik han til Venedig, hvor han ogsaa opholdt sig en tiidlang, drog derpaa igiennem Bononien lige til Rom, hvor han lod sig vise aldt hvad Fremmede kand finde rart, gammel og kostbart der paa Stedet. Herpaa begav han sig igien i Foraaret 1666 (*) over Florentz, Pisa, Sienna, tilbage til Venedig, hvorfra han tog sin Vey lige til Paris, den lille Verden, for der at hvile sig ret ud. Her indeelte han sin Tiid imellem de Fornøyer der søges til Hove, og den der findes blandt de Lærde, dog saaledes, at han hverken gjorde formeget af hin, eller for lidet af denne. Han havde vel foresadt sig at forblive her paa dette Sted en rum Tiid, men blev forhindret derudi ved Stadtholderens i Norge Geheime Raad Gregers Krabbes Skrivelse, som forlangte af ham, at han skulde paatage sig at reyse som Hofmester med hans

(*) Det er fortrykt i Programma, naar der staaer Primo autem Vere anni MDCLVI. regressus;

Side 83

tvende adelige Sønner, Hr. Claus og Niels Krabbe, thi samme brave Herre vidste meget vel at skønne, hvor magtpaaliggende en Sag det er for unge reysende Herrer, at have en forstandig samt kyndig og forsøgt Anførere.

Hr. Schröder pakkede derfor sine Sa ger sammen, og kom hiem tilbage til Danmark den 27 April 1667, men fandt sit Hiem i sørge lige Omstændigheder formedelst sin Faders døds lige Afgang. Da han havde trøstet sin bedrøvede Moder, og tillige var bleven foreenet med sine unge Herrer om Reysens Vilkaar, begav han sig med dem paa Veyen den 3 Septembr. 1667,

hvilken de toge igiennem Hertugdømmet Bremen, Grævskaberne Oldenborg og Del menhorst, saavelsom igiennem Ost Friesland hvor de besaae alle store Stæder, og det lige til Amsterdam. Da de der havde mættet deres Øyne, begave de sig til Haag, hvor de dog ey forbleve længe, eftersom der just forekom en gand ske uventet ypperlig Leylighed, som Hr. Schrøder ey syntes forsvarligen at kunde lade sig gaae af Hænderne for de ham anbetroede unge Herrens Skyld. Han fandt nemlig der Hr. Bous relium, Staternes overordentlige Gesandt hos Hans Majest. Kongen af Engelland, der stod færdig at begive sig paa Reysen over til samme Hoff: Til hannem gik han, og bad, at han maatte forøge hans Følgeskab, paa det de ham anbe-

Side 84

troede unge Adelsmænd derved desto lettere og mageligere kunde lære at vænne sig til fremmede Folk, deres Sæder og forefaldende Forretninger. Som Gesandten strax tillod dette, ginge de i sammes Følgeskab om Bord til Flissingen og trinte næste Dagen paa Land i Londons Reveer. Forbemeldte Gesandt var ellers en meget venlig og artig Mand, der tillige bad dem, at de vilde blive i hans Følgeskab, naar han fik of fentlig Audience hos Kongen, og ved samme Leylighed skulde forrette de fornemmeste Ærinder af sit Gesandtskab, som de og sømmeligen efter kom. Gesandten Venskab var dem herforuden til megen Nytte, thi formedelst hans Forestilling skeede det, at disse 2de unge Danske ey allene bleve forestillet Hans Britanniske Majest., men endog tilladte til Haandkys, ligesom Gesandten ogsaa desuden gjorde dem kiendt med alle Mini sterne og de Store ved Hoffet, som beviiste dem nem megen Høflighed. I Engelland forbleve de indtil den 2 April 1668 da de droge over til Frankerige, og ginge først i Land til Dieppe. Fra samme Bye reyste Hr. Schrøder med de hos sig havende unge Herremænd over Roan lige til Paris, hvor den Stormægtige Printz Georg af Danmark den Tiid opholdte sig som fremmed. Hos bemeldte Hans Prinzelige Høyhed vidste han saaledes at indsmigre sig formedelst sin Dyd og udvisende gode Forstand at han virkelig var een af de første Personer, som Printzen helpst

Side 85

gad lid om sig. I Paris forblev han et heelt Aar omkring, og besaac imidlertid aldt hvad der ved Natur og Kunst er bragt til nogen Fuldkom menhed. Denne Stad forlod han igien d. 19 Apr. 1669 og reyste over Orleans til Blois, hvor han deels indtagen af Stædets Belevlighed, deels ogsaa for at see sine 2de Junkere bragt til nogenlunde Færdighed i det Franske Sprog, samt andre adelige Øvelser, forblev et halvt Aar om kring. Herpaa gjorde han en Reyse igiennem alle de Stæder, som ligge langs ved Loire-Flos den, besaac de tvende berømte Franske Søhavne, St. Michel og St. Malo, reyste derpaa midt igiennem Frankerige, og besaac Stæderne Lion, Grenoble, Montmelian, samt Cham bery Hovedstaden i Savoyen; Derfra tog han sin Vey igiennem Swizerland, hvor han besaac alle berømte Stæder, kom derpaa til Tys bingen, og derfra til München, Churfyrstens af Bayren Hoved- og Residenz-Stad. Her leyede han et Fahrtoy med hvilket han lod sig bringe til Klosteret Schönfeld, seylte saa videre paa Donaustrømmen lige need til den Keyser lige Hovedstad Wien, efterat han undervejs havde beseet Ingolstad, Regensbors, Passau, med fleere af de der liggende Byer. Her agtede han at forblive noget, besaac dog imedens Staden Presburg, som er Hovedet for Kongeriget Ungern, vilde og have beseet de Christines tvende uovervindelige Fæstninger imod Tyrken,

Side 86

Rab og Gomorra, men af Frygt for Rø vere, der gjorde Veyene usikkere, maatte han staae fra dette sit Forsæt.

Da han saaledes havde flakket omkring i tre Aar, begyndte han igien at tænke paa Fædernes landet, brekkede derfor op fra Wien d. 9 Jul. 1670, og fortsatte Reysen over Dresden og Hamborg tilbage til Danmark, hvor han d. 23 Augusti til alle sine Venners Glæde lykkelig ankom. Som han i værende Tiid meest havde seet paa de ham anbefalede unge Herrers Forfremmelse, havde han og viiseligen saaledes ind deelt deres Tiid, at de anvendte den halve paa Studeringer og de Ting der vederqvæge Sindet, men den anden Tiid paa deres adelige Øvelser, som det der baade herder et ungt Legeme, og tils lige gjør det vel dannet til forefaldende Forretnin ger. Han gjorde sig efter disse unge Herremænds egen Tilstaaelse ret fortient om dem, ligesom de og indtil hans Døds Dag baade have elsket og æret ham.

Da han var kommen tilbage, besluttede han for sig selv igien at ville løbe sine Ting igiennem, og i Stilhed, oprette hvad han i værende Tiid han maatte anføre disse unge Herrer, kunde have forsømt. I saadan Hensigt gjorde han paa nye en Reyse til Tydskland, hvor han opholdt sig et heelt Aar omkring, meest til Leipzig, Hei-

Side 87

delberg og Speyer, og sligt gjorde han ey saa meget for at øve sig i Sproget, som i sær, at lære den Tydske Rettergangs Maade, deres Sædvaner, Love og Skikke. Saasnart han kom hiem derfra, blev han strax af vores Aller naadigste Konge den 7 Sep. 1671 antagen til Cancellie-Secreteer, hvor han i sine Em beds Forretninger fortiente sig et almindeligt Bi fald. Saasnart han var kommet i Brød, tænks te han strax paa en Mage, den han og lykkeli gen fandt i den baade deylige og derhos bemid lede dydige Jomfrue Søster Svanning, som var Doctor Johan Svannings, Erke-Bisp over Siellands Stift yngste Jomfrue Dotter, med hilken han holdte Ja Ord den 21 Januar. 1672, og Bryllup den 26 Junii 1673 Dette deres Ægteskab havde været det lyksaligste, dersom det havde behaget Gud at velsigne dem med Børn, men da sligt ey skeede, maatte han trøste sig ved, at han dog havde Dyden selv til ægte.

Kongen skønnede imidlertid paa denne brave Mands Fortienester og Færdighed saaledes, at han forfremmede ham i Augusti Maaned 1674 til virkelig Cancellie-Raad, samt gav ham Plads som Assessor i Cancellie-Collegio. Paa dette Sted viiste han i Sær, hvad han duede til, og ingen Ting var saa svær, at

Side 88

han jo ved sin Færdighed vidste at faae den letteligen dannet. Han blev herpaa af Hans Kongel. Majestet forsendt den 8 Jan. 1675 til H. Durchlaughtighed Hertugen af Hannover, for at udrette et ham anbetroet meget vigtigt Ærinde. Samme forrettede han ogsaa til sin Konges Fornøjelse, og kom derpaa igien hiem i Februarii Maaned. Strax derpaa i samme Aar blev han atter befalet at følge Hans Majestet paa det Holsteenske Tog, for imidlertid at forrette Geheim Cabinet Secreters Tiesneste. Han var ogsaa herudi saa lykkelig, at alting hvad han foretog sig, faldt vel og lykke lig ud, da alle Ting maatte gaae igiennem hans Hænder, saavel hvad der angik Toget i Wenden, som og den Wismariske Beleys ring. Den utrættelige Fliid han iligemaade udviiste i Skaane, hvor han maatte sidde halve og heele Nætter oppe, for at udfærdige de sværeste og vigtigste Sager, bevidne noksom den Lyst og Attrae han havde, at tiene saavel sin Konge som sit Fæderneland. Som Monarchen ogsaa tillige erkiendte dette, og baade vilde viise, at Fædernelandet ey fattedes store Mænd, og store Mænd ey skulde fattes store Belønninger, gjorde han ham til Cancelslie-Raad i begge Cancellierne. Men hans

Side 89

Glas var den Tiid allerede mesten udrunden, hvorfore Verden ey heller længe fik godt af ham. Han blev den 12 Jan. syg, skjønt ey strax sengeliggende, lod og til sig kalde Doctor og Professor Ole Borch, men som ingen Urt er voxet for Døden, kunde denne brave Mand ey heller redde ham, thi Sygdommen tog saa sterk overhaand, at han nok kunde merke at det var mod Døden med ham, lod derfor til sig kalde M. Michel Henrichsen Sogne-Præst til Nicolai Kirke, som meddeelte ham det hellige Sacramente, hvorpaa han betalte Naturens Skyld den 26 Jan. 1677. Vi bør herved betænke, at store Mænds Legemer vel kand bortdøe og hensvinde, men deres Siæl og deres Roes er varig. Den alleene kand og siges at have levet kort, som ey efterlader sig noget, hvoraf man kand see han har været til. Kiøbenhavn den 21 Febr Aar 1677. Under Academiets Seigl.

Side 90

Programma
over Maria Pelt
udstæd af
Wilhelm Worm,
Rector, og offentlig Lærer i Læge-Konsten og Natur-
Læren paa Kiøbenhavns høye Skole,
skreved den 4 Jan. Aar 1678.

Dersom den timelige Lyksalighed var geleydet af nogen Bestandighed, dens Lob var agtig og ey ved ulykkelige Tilfælde blev afbrudt, var der enda nogen Aarsag til at øn ske sig den saa ivrig og higende, som adskillige gjøre; men da den alsomtiest er ferdig at visne og staaer paa Fald, naar den synes meest at blomstre og være opreyst, maa enhver oplyst Siæl vel ansee den for uværdig til, at skulle hæfte alle sine Tanker, all fin Digten og Tragten paa samme. Hvad er vel her paa Jorden at ligne ved den Fornøjelse der kand søges og findes i et fierligt Ægteskab, og dog alligevel er der ingen Stand til, i hvilken Galden og Beeskhed

saaledes er blandet med Honningen og det Sø de. Intet Saar kand saaledes svie, og ingen Skilsmisse er saa haard, som naar tvende hin anden elskende Ægtefeller skal skilles ad. Vi ha ve derfor desmeere Aarsag billig at beklage den nu efterlevende bedrøvede Enke-Mands haarde Kaar, som i en Tiid af 5 Aar haver maattet følge tvende sine Koner til Graven. Det første Saar

var næsten groet efter, men dette sidste er desmeere blodig, nu han skal see sin dydige Ægtefælle Maria Pelt indsvøbes udi Liig-Lagenet.

Hun var fød til Amsterdam den 1 Augusti 1636. Fødselen havde hun at takke Faderen Arnold Pelt, som var en formuendes og vel anseet Borger der i Staden, og Moderen Su sanna a Gansepøel en dydig Kone. Disse Forældre søgte at indplante i denne deres Dot ters Hierte en reen Guds frygt og Kiærlighed til Dyden, i sær den et Pige barn saa vel anstendige Blyferdighed, som hos et Fruentimmer alletider er at ansee som et herligt Klenodie. Hun søgte og derfor stedse at undgaae alle saavel Mand folkes som saadanne Fruentimmers Samqvem, der ey havde et godt Lov paa sig, da hun holdte fore, det hun endog ved deres blotte Tale kunde besmittes. Hun mistede sin Fader i hendes første Opvext, og tabte vel derved meget, men lod sig dog ved

Side 92

ved hendes Moders sunde Formaninger villig holde paa den begyndte Dydens Vey. Hun skyede de Tiders rasende Pragt og Overdaadig hed i Klæder, og lagde derimod Fliid paa, under sit sorte Flor og tarvelige Sørge dragt at be vare en hvid og reen Siæl.

I Huusholdnings Sager øvede hun sig frem for nogen Ting, og da sligt ey kunde andet end tilvevebringe hende megen Roes, indfandt sig ogsaa mange Beylere, blandt hvilke det dog al leene lykkedes Hr. Caspar a Wittevoort at føre hende til sit Hiem, saasom hun holdte Bryl lup med ham den 8 Junii 1655. Ved ham blev hun 3de gange giort til Moder, nemlig til een Søn og to Døttre. Sønnen, som hede Jo hannes, blev ey gammel, men hendes tvende Jomfrue Døttre Susanna og Elisabeth be græde endnu denne deres dydige Moder.

Da hendes Lykkes Soel saaledes begyndte at smile, i det hun baade havde en god og mod hende kiærlig Mand, tog den og strax til at graa te, i det samme gode Mand blev hende ved Dø den frareven den 24 August. 1670. Et nyt Be viis paa det Timeliges Ustadighed. Hun drog derfor paa nye ind til sin Moder med hendes tvende Børn, hvis Opdragelse hun i sær lod sig være angelegen. Men da hendes Moder ogsaa forlod dette Timelige, skrev hendes eneste Søster, som

Side 93 (Brave mænd 1-118.jpg)

var Frue Anna Pelt, afgangene Admiral Conrad Adellers efterladte Enke-Frue, hende til, at hun vilde drage til Danmark til hende, saalænge Krigen varede i Holland, og imedens tage til Takke med hendes Huus. Det te Tilbud tog hun imod, og kom til Kiøbenhavn den 30 Junii 1674, hvor det vel var hen des Tanker, i Eenighed at henleve sin øvrige Tiid, men som Hans Kongel. Majests. Liv Medicus D. Henrich a Møinichen anholdte om hendes Yndest, og ved et nyt Giftermaal ønskede at sætte dem begge uden for den sørgelige Enkestand, gav hun ham sin Ægte-Haand den 3 May 1676.

Denne felles Glæde varede imidlertid kun kort, nemlig syv fierding Aar og lidt derover, thi da hun den 12 Octobr. 1677 lykkelig var bleven forløst med en ung Dotter, navnlig Char lotta Amalia, blev hendes eget Liv derved til sat, thi Kræfterne toge saaledes af, at endskiønt hendes Mand, der selv var en stor Læge, gjorde sig all Umage for at redde hendes Liv, og tillige raadførte sig med andre erfarne Læger, kunde han dog ey holde Døden tilbage, der overfaldt hende den 25 Decembr. 1678. Førend hun til traade denne lange Reyse, blev hun af M. E saias Fleischer Sognepræst til Hellig Geistes Kirke 2de gange forsynet med den aandelige Rey se-Penge, Christi Legeme og Blod, og er der in-

Side 94

gen Tvivl paa at som hun levede dydig og gudfrygtig her, vil hun og opstaae ærefuld hidset.
Kiøbenhavn den 4 Jan. 1678.

Under Academiets Seigl.

Side 95

Programma
over
Anna Catharina Winstrup
udstæd af D. Wilhelm Worm,
Rector samt offentlige Lærer i Læge-Konsten og Nature-Læren
paa Kiøbenhavns høye Skole, skrevet
den 18 Sept. 1678.

Vi kunde med Rette besvære os over Naturens Ubillighed, dersom det var tilladt at trætte med alle skabte Tings Skabere, at samme har vildet fremstille det deyligste blandt alle skabte Creature, nemlig Qvinde-Kionnet, for de største Gienvordigheder og Trængseler. Vil man holde noget med Billighed, bør mand og indrømme dennem store Friheder, der fortienet vel af det hele menneskelige Kion, og hvad kand da være deyligere end Qvinde-Kionnet, eller nyttigere end et Fruentimmer? Ikke desto mindre ere samme

Side 96

underkastet en tung og haard Skiebne, hvorpaa vi daglig have Exempel nok for Øyne. Ingen kand rettere dømme om Qvinde-Kionnets Værdighed, end den som er fød af dem. Havde Fruentimmeret ey været til, saa havde der ey heller været nogen Regent til, ligesaa lidet som nogen Indbygger paa Jorden, eller Indvaaner i Rigerne, saa havde der ey heller været nogen til, som kunde læse dette, vi her skriver, ja det som mere er, havde Fruentimmer ey været til, saa havde ey heller noget Menneske fundet blive salig, eftersom vores Frelsere selv vilde fødes af en Qvinde. Var ey dette Kion til, da vilde det endda see meget mere buntet og forvirret ud med Huusholdnings Sager, saa maatte Mandfolk leve allene uden nogen Mage, og da vilde alting see gold, mørk og bedrøved ud. Hvad Tunge er noksom i Stand til at fortælle disse ædle Skabningers Deylighed? Hvor mange ved Deylighed og Dyd frem for andre kiendelige Fruentimmere seer vi ikke vandre omkring iblant os, dem man skulde sige at være lige saa mange blanke Stierne paa Jorden, der i deres menneskelige Legemer viise nogle guddommelige Træk i deres yndige Ansigter? og dog alligevel nyde de iblandt megen ringe Tak, som visseligen er at beklage, for utallige mange Belgierninger. De udstaa megen Fare og Smerte naar de lave til Barsel, betynges med Børnenes Opdragelse,

Side 97

giøres modige og trætte i Huus-Væsenet, underkastes Mandens Herredømme, frakiendes ved Fædernelandets Lov en Trediendeel i all Arv, plages og tumles af mange Sygdomme, ja det som haardere og verre er, de som give alle os andre Livet, maa tilsidst selv bukke for Døden. De andre Dødelige ere utaknemmelige mod disse Deylige, da de dog besidde mange Fordeele frem for dem, ja Naturen selv synes at giøre U-ret derudi, at den har vildet sætte saa herlig en Blanding af Farver og Skatteringer paa saa skrøbelige Reedskaaber, dog dersom man ret vil indsee Sandheden, røber Naturen herudi sin Misundelse, da den ey uden med avindsyge Øyne

har vildet eller kundet betragte en saa herlig Bygning, der endog kunde synes at traadse mod den selv;

Endskiønt nu disse Klager føres over heele Jorderige, fra det Sted Solen staaer op, til det Sted hvor den igien daler, er dog aldt vor Mod i Dag siunken, og Sindet bragt i megen Forvirring ved det vi seer een baade deylig, brav og af Naturen med mange Naade-Gaver ziiret Matrone livløs henlagt paa Baaren, samme er Frue Anna Catharina Winstrup.

Hun saae først dette Verdens Lys udi Friderichsborg den 25 Sept. 1636; Hendes Fader

Side 98

var høynædle og høværverdige Hr. D. Peder P. Winstrup til Lundegaard og Werpinge, først offentlig Lærer udi Natur-Læren paa Kiøbenhavns høye Skole, dernæst Hofprædikant hos Høysalig Kong Christian den Fierde, og omsider Biskop til Lund i Skaane, om hvilken det vil være alt for lidt talt, i hvad vi end sige, hvad enten vi vil betragte hans besynderlige Lærdom, den han ved mange Skrifter noksom har tilkiendegivet den lærde Verden, eller om hans høye Embede, om hans Veltalenhed, eller om hans høye Byrd og Afkom, eller om hans ærværdige graae Haar, da han nu er den ældste blant alle Lærer, som holde sig til den Augsbургiske Troes Bekiendelse. I Betragtning af hendes Moder er hun ey mindre anseelig, saasom samme var den dydige Frue Maria Ernst Dotter Baden, et Barnebarn af den store Danske Erke-Biskops Johan Svanings Syster, der vel for nyligen er død, men dog endnu lever i alles Minde.

Vil du vise reglerne som de er nu

Da denne deylige Ympe voxte til, og var baade vel opdragen, og tillige vel underviist i Huusholdnings Sager, og hvad et Fruentimmer bør og kand vide, vare der vel mange som elskede hende, men kun faa, som fortiente igien at elskes. Den Værdigste som fandtes, var hans Høværverdighed Hr. D. Johan Wandel, som og tillige fik hende. Han var den Tiid nyligen

Side 99

kommen hiem til Fædernelandet, hvor han først begyndte med megen Berømmelse at undervise i det Hebraiske, blev derpaa forfremmet til Theologus, og omsider til Biskop over Siellands Stift. Han som selv var en Biske-Søn og derhos en lærd Mand, fortiene og best saadan en Biske-Dotter. Hun blev viet til ham den 3 Jan. 1653, og fornøiede ham ved sin kierlige Omgang i en Tiid af 22 Aar. Hun blev imidlertid Moder til 5 Sønner og 6 Døtre.

Den ene af Dreng-Børnene navnlig Peder, tilligemed den ene Dotter Thale Susanne, ere døde for deres Moder, men den ældste af de efterlevende Sønner, nemlig Johan Wandel er for sin Bogs Skyld paa nærværende Tiid Udenlands; vort Fæderneland kand spaae sig meget godt af ham, naar han først engang kommer hiem. De tre andre øvrige Sønner, nemlig Peder, Johan Ernst, og Nicolai Wandel, give alle et godt Haab om sig, at de ey vil vige af deres brave Faders Fodspor. Døtrene, som ere Anna Margarethe, Maria, Dorthe Cathrine, Thale Susanne og Helvig Marie beklage samtlig deres gode Moders Død. Himmelen har imidlertid selv sørget for dem, i at meddeele dennem en nye Støtte for deres heele Slægt i den forstandige, af sine udenlandske Reyser og Lærdom berømmelige Mand Jørgen Elers, der i sit Ægteskab med Anna Margaretha

Side 100

Wandel er bleven Fader til en vakker Dotter.

Moderen maatte herforuden friste den haarde Skiebne, at hendes fromme Mand blev hende i hans Lykkes meest blomstrende Tilstand ved Døden bedrøvelig borttaget, som skeede i Aaret

1675, hvorpaa hun sad Enke i 4 Aar, og førde imidlertid et meget gudfrygtig, christelig og stille Levnet, til hun omsider kied af Verden blev overfalden af en hidsig Feber, der foraarsagede hendes Død, som indfaldt den 25 August. 1678 i hendes Alders 42 Aar. Skreved i Kiøbenhavn den 18 Sept. 1678.

Under Academiets Seigl.

Side 101

Programma over
Anna Finke udstæd
af D. Wilhelm Worm,
Rector samt offentlige Lærer i Læge-Konsten og Nature-Læren
paa Kiøbenhavns høye Skole,
skreved den 1 Nov. 1677.

Dersom en sand Guds frygt, den Høyeses utrættelige Dyrkelse, dersom den rette Dyd og Fromhed, Levnets Ustraffelighed, de yndigste Sæder, dersom alle Medborgeres Ønsker og fromme Folkes Bønner kunde forlænge et Menneskes Liv, skriver den lærde Mand, havde vi i Dag ey nødvendig at bevise denne dydige Matrone vor sidste Ære, hvorvel hun kand siges at have opnaaet alle de Fuldkommenheder, der enten kand søges eller ventes hos hendes Kion, det være sig, hvad enten man vil betragte hendes høye Alder, eller hendes berømmelige Afkom.

Side 102

Dersom en Borgeres Dyd og Ypperlighed kand forøge en Stads Navnkundighed og Anseelse, kand den Kongel. Residence-Stad Kiøbenhavn i sær rose sig af denne sin Affødning. Hun kom i samme Stad til Verden Aar 1594 den 8 Febr. Hendes Fader var den brave Fædernelandets Nestor, Velædle og Høylærde Thomas Finke, Doctor samt offentlige Lærer i Læge-Konsten og derhos den Ældste paa Kiøbenhavns høye Skole, samt Oeconomus ved Universitetet. Moderen Søster Ivers Dotter.

Hun var neppe afvandt fra Patten, førend hun strax blev oplærd i hendes Christendom, og den sande Guds frygt, som hun havde en besynderlig Lyst til endog fra hendes Barndom af. Da hun siden voxte lidet meere til, blev hun underrettet i alle de smaa Artigheder, som kand og bør vides af et smukt Fruentimmer. Man fandt hende stedse særdeelees flittig, som hun og ey alleene lærte at spinde, vinde, tvinde, sye og brodere, men endog i sær at forestaa et Huus, og i Agt tage hvad en flittig Huusmoder tilkommer, hvilket just er det, uden hvilket et Huuses Velstand neppe kand sees at blomstre. Hun var dernæst en overmaade yndig og tillige blyferdig Pige, hvorføre og den berømmelige Mand Casper Bartholin, Doctor i den Hell. Skrift, Læge-Konsten og Verdslig Viisdom, samt

Side 103

samt offentlige Lærer paa vores høye Skole gjorde sig Umage at bekomme hende til Deel.

Han var saa lykkelig i dette sit Ønske, at han stod for Brudeskammelen med Hende den 22 Nov. 1612, og erfarede derpaa strax, hvor stor Vægt en Mands Lyksalighed gives, naar han faaer en from og dydig Hustrue. Hun ansaae det strax for hver hørsommelig Hustrues Pligt i alle Veye og Maader at rette sig efter sin Mand, at ære og frygte ham, at gaae ham i alle Maade

til Haande, og rette sig efter hvert af ham given Vink. Intet var og derfor kiærligere og yndigere end dette deres Ægteskab.

Hun forlindrede sin Huusbondes Smerter i mange Maader, heldst paa den Tiid da han kun havde et tynd Helbred, hun var ham stedse ved Siden, endog paa den møysommelige og lange Reyse, som han for at erlange sin Sundhed igien, paatog sig igiennem Tydskland til Carlsbad i Bøhmen, paa hvilken lange Reyse han i sær havde megen Gavn af hendes Omhyggelighed for hans svage Legeme.

Hun blev 7 gange Moder, og har avlet saadanne Børn, som have været ypperlige, baade i Henseende til Sinds og Legems Kræfter, der og alle, Jacob Bartholin undtagen, som døde uden Livs-Arvinger, med en saa forunderlig Frugtbarhed

Side 104

har begyndt at forplante deres Slægt, og velsigne denne deres brave Moder med saa megen Afkom, at alle maa forundre sig derover, ja den tilkommende Efterslægt vil vide at tale derom, og ansee hende som den, der ey alleene har overtroffet alle Kiøbenhavns Koner herudi, men endog alle Danske Qvinder.

Hun var Moder til 6 Sønner nemlig 1.) Berthel Bartholin, Professor Eloquentiæ og Senior ved Akademiet. 2.) Thomas Bartholin, Professor Medicinæ, Kongel. Liv-Medicus og Assessor i Høyeste-Ret. 3.) Caspar Bartholin, Herre til Kornerup. 4.) Albert Bartholin, Rector for den Kongel. Latinske Skole i Friderichsborg. 5.) Jacob Bartholin, Professor Designat. 6.) Erasmus Bartholin, Professor Medic. og Matheseos, samt Assessor i Høyeste-Ret. Hun havde kun en eneste Dotter Anna Bartholin, som siden blev gift med Biskop Jacob Matthiesen af Aarhuus. Hun var en Far-Moder til 7 Sønne-Sønner og 6 Sønne-Dotter af Berthel Bartholin, til 5 Sønne-Sønner og 4 Sønne-Dotter af Thomas Bartholin, til 2 Sønne-Sønner

Side 105 Sønner og 2 Sønne-Dotter af Erasmo Bartholin, til 4 Dotter-Sønner og 3 Dotter-Dotter af hendes Dotter Anna Bartholin.

Hun blev Olde-Moder ved hendes Dotter-Dotter Ingeborg Jacobea til 3 Dotters-Dotter-Sønner og 3 D. D. Dotter, ved hendes D. Dotter Søster Jacobea til 3 D. Dotters-Sønner og 2 Dotter-Dotters-Dotter. Ved hendes Sønne-Dotter Margaretha Bartholin Thomæ til een Sønne-Dotters Søn og en Sønne-Dotters Dotter. Ved hendes Sønne-Dotter Anna Margaretha Professor Albert Bartholins til een Sønne-Dotters Søn, og 2 Sønne-Dotters Dotter. Hun blev endog gjort til Tip Olde-Moder af de 2de hendes Barne-Barns Dotter Anna Winding, Erasmi Windingii Dotter, og Else Skavenia, af hvilke den første ved hendes levende Live bragte en ung Søn til Verden, og den sidste een Dotter; hvilket tilsammen gjør 70 Børn og Børne-Børns Børne-Børn, som vel maa kaldes en glørværdig Frugtbarhed. Det er endog videre hos hende som noget besynderligt at merke, at hun var en Professors Dotter, en Professors Hustrue, 4 Professorers Moder, en Professors Sviger-Moder, 5 Professorers Mors Moder, 2 Professorers Hustruers Beste-Moder, en Professors Olde-Moder.

Side 106

Efter hendes salig Mands Død, som indfaldt den 13 Julii 1629, sad hun Enke i 48 Aar, og var imidlertid et Mynster for alle retskaffene Enker, i Henseende saavel til hendes exemplariske stille Levnet, som og i Henseende til hendes store Gudsfrygt. I hvor ondt Veyrligt det end var, forsømte hun dog aldrig Guds Huus, det maatte snee eller blæse, storme eller slude saa meget som det vilde, besøgte hun dog hver en Fro-Prædiken, Høymesse, Tolv-Prædiken, Aftensang

og Liig-Prædiken, og lod denne gudfrygtige Matrone sig stedse finde i Kirken, undtagen naar Legemets Skrøbelighed hende forhindrede.

Mod Fattige var hun særdeele godgjørende, til hvilke hun ey alleene uddeelte runde Almisser, men endog tog nogle af dem i Huuset til sig, ja lod dem spise ved hendes eget Bord. Hun søgte ey alleene ved levende Live at bevise dem Belgierninger, men vilde endog efter hendes Død findes godgjørende, hvorfore hun skienkede en Capital af 800 Rd. til de Fattige, hvis aarlige Rente til Nødtrængende skulde uddeeles.

Til sidst faldt hende et stærk Flod paa Brystet, som foraarsagede hendes Død, dog lod hun forinden til sig kalde M. Henrich Borneman,

Side 107

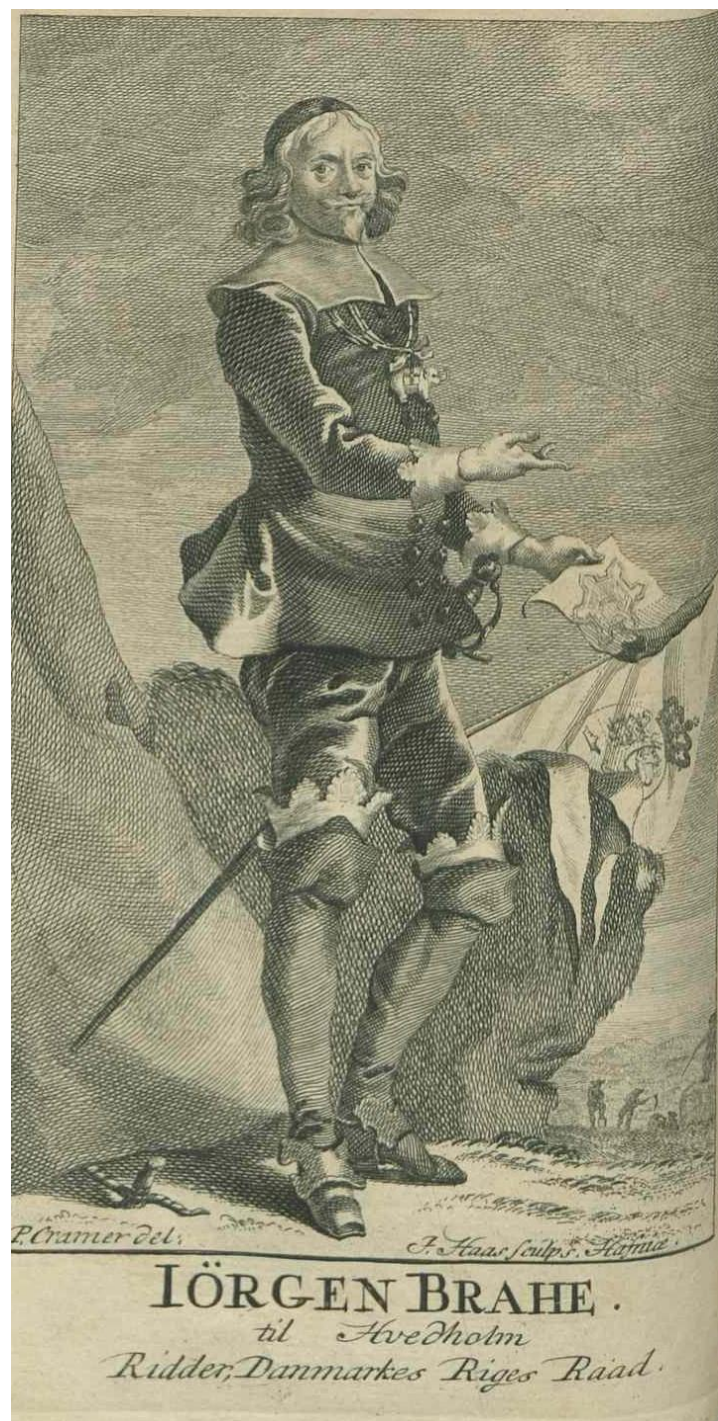
Sogne-Præst til Vor Frue Kirke, der meddeelte hende det hellige Sacramente, hvorpaa hun, gammel og mæt af Dage, sagte udgik som et Lys den 17 Octobr. 1677, efterat hun havde levet her i Verden 30567 Dage 9 Timer (*).

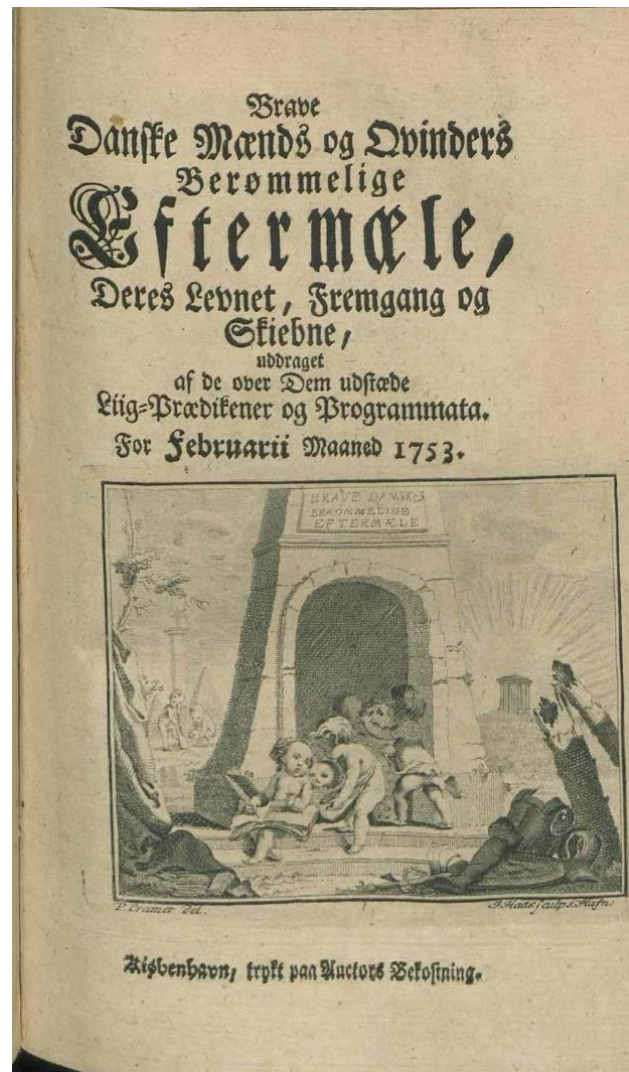
(*) Er 83 Aar 9 Maaneder 20 Dage.

Side 133

For Januarii Maaned findes uddragen:

1. Liigprædiken holden af Biskopen over Riber Stift J. Borchardson over Albret Skeel, trykt in 4to 1639.
2. Liigprædiken holden af Biskopen over Skaane Stift D. Peder Winstrup over Hr. Thage Tot Ottosøn, trykt in 4to 1666.
3. Liigprædiken holden af Hans Bang, Sognepræst til Hellig Aands Kirke i Kiøbenhavn, over Hr. Sten Rosensparre, trykt in 8vo 1612.
4. Programma over Doctor Jens Bing.
5. Programma over Cancellieraad Gerhard Schrøder.
6. Programma over Maria Pelt, gift først med Hr. von Wickevort, og siden med Kongens Liv-Medico Hr. Henrich von Moinichen.
7. Programma over Catharina Winstrup, gift med Biskop D. Johan Wandel.
8. Programma over Anna Finke, gift med Professor Caspar Bartholin.

Brave Danske Mænds og Qvinders
Berømmelige
Eftermæle,
uddraget af de over Dem udstæde
Liig-Prædikener og Programmata.
For Februarii Maaned 1753
Kjøbenhavn, trykt paa Autors Bekostning.

Side 138

Salig Hiemfærd, af dette Fremmede,
korteligen fremviist udi Enochs Himmelreise,
beskreven udi Mosis første Bogs femte Cap. vers 24,

Der Erlig og Velbyrdig Mand

Her Jörgen Brahe til Hvedholm,

Ridder, Dannemarkes Riges Raad, og Høvis-Mand paa Hagenskouff-Slot, hans adelig Liigs Begiængelse, med Christelige Ceremonier udi mange fornemme Adels, saavelsom og Geistliges og Verdsliges anseelig Forsamling, bleff holdet udi St. Knuds Kirke i Othense den 7 Martii 1661.

og samme Tiid andraget
af Lauritz Jacobsen, D.
Superintendent over Fyens Stift.

Kiøbenhavn, trykt hos Henric Gøde Kongel.
Majest. og Univers. Bogt.

Fortalen af denne Afmindelses Tale er indrettet til den Afdødes Hustrue, Frue Anne Gyldenstiern; Auctor siger saaledes: Jeg kand vel viide hvor hart det ængster og smerter Eders Velbyrdige fromme Hierte, at miste Eders gode nu salige Herre og Husbond, hvis Liv og Død haver været dyrebar holden, baade hos Gud og Menneskene. Jeg kand og ikke undre paa, at E. V. med saa mange needflydende heede Øyen-Taare saadan bedrøvelig Skilsmisse ideligen beklager, eftersom det er baade naturligt og christeligt; Men efterdi all Graad og Sorg for de salige Hensovede bør med Maade at skee, som af dem, der have Haab om et bedre Liv efter dette Elendige, udi hvilket de her med Bedrøvelse afskilte Venner, i en langt ønskeligere Tilstand igien skulde samles, og siden aldrig affskilles, forhaaber jeg Eders Velb. Høystbedrøvede Hierte, ved dets andægtige Betragtelse, ikke lidet at trøstes. Tilsidst slutter Auctor

Side 113

med et Ønske over velbemeldte Frue og hendes Børn.

Udi Indgangen taler Bispen om, hvorledes Gud i sær kand straffe et Land, naar han borttager de Gamle og Viise, Dommere og Raadet, thi hvor ingen Raad er, der falder Folket, men hvor mange gode Raadgiverere ere, der gaaer det vel til. Her staaer for vore Øyne, som vi med Vemodighed maa ansee, denne Velbyrdige nu salige Herres Liig, som haver været een af de fornemmeste og ældste Riges Raad i Danmark, som ved sin høye Forstand og viise Raad, ikke uden stor møysommelig Besværing troligen haver meent og tient sin Konge og Fæderneland vel i mange Aar, og nu i denne høystfarlige Tiid ilde kunde være savnet.

Med hannem ere andre fleere høyviise Rigens Mænd fornemme gamle Hoveder baade Raad og Dommere ved Døden saa nyligen nedlagde, at de endnu staane ubegravne; Ach! det er ikke got Tegn, naar saa mange Husens Piller borttages; naar Samson omkaster Styttene Philisternes Huus stod paa, da falder Huset. Belangende Erlig og Velbyrdige Mands samt strenge Ridders nu salig hos Gud Hr. Jørgen Brahes til Hvedholm, christelige, berømmelige og ret heroiske Livs Fremdrag og Forhold, da er

Side 114

han født paa Halsted Kloster i Laaland Aar 1585 den 22 May.

Hans Fader var Hr. Steen Brahe til Knudstrup, Danmarks Riges Raad og Hovedsmand paa Callingsborg Slot. Hans Moder var Frue Birgitte Rosenkranz til Nesbyholm. Hans Farfader var Hr. Otte Brahe til Knudstrup, Danmarks Riges Raad. Hans Farfaders Fader var strenge Ridder Hr. Tygge Brahe til Tostrup, som var Hr. Axel Brahes til Kroegholm, Ridders, og Frue Mariæ Lunges af Barsenes deres Søn.

I hans Ungdom forblev han hos sine Forældre, indtil hans Fader i Steden for Halsted Kloster med Helsingborg Slot blev forlehnet, da blev han begiært af een af hans adelige Faddere, den Erlig og Velbyrdige, nu salig hos Gud, Jomfrue Sophie Gyldenstjerne paa de Tider Abedissee udi Marieboe Kloster, for at være hos hende, hvilket og hende blev bevilget af hans Forældre, var han saa hos hende nogle Aar, og efter Aar og Alders Maade blev i Guds Frygt der optugtet. Siden hiemfordrede hans Hr. Fader ham, og med hans kiære Broder Erik Brahe og hans Fetter Falck Brahe Axelsøn holdte ham til Studeringers og Dyders Øvelser, under fornøden Inspection, indtil de samtlige bleve skikkede til Sorø, hvor de nogle

Side 115

Aar forbleve. Derfra kom de paa en kort Tiid, til Malmø Skole, efterdi Rector Scholæ sammesteds, Mester Jens, for sin fornemme og sære Maade at informere paa, meget var berømmet.

Aar 1599 blev han, for at lære fremmede Sprog og andre adelige Exercitier, udskikked, tillige med forberørte hans Broder og Fetter, til fremmede Lande, med deres Informatore, Johanne Isacio Pontano, som paa samme Reyse til Basel promoverede in Doctorem Medicinæ, og ellers var en berømt Chriticus og Historicus. Paa denne Reyse besøgte han sin Broder Otte Brahe i Heidelberg, som tiente Chur-Fyrsten for Hof-Junker. Efterat han udi Tydskland havde beseet de fornemmeste Stæder, Slotte og Academier, begav han sig til Basel, hvor han forblev paa andet Aar, og blev hannem der af hans Hr. Fader, forordnet en Hofmester, den høylærde Mand Magister Wolfgangus Rhumannus. Fra Basel begav han sig til Svidzerland, besaae der Bern, Zurich, samt andre Pladse ved Boden-See, som Cognitz og Lindou. Derfra reyste han igiennem Savoyen til Geneve, hvor han for den gode Anordning, samt Exercitiernes Skyld, forblev i nogle Maaneder. Siden begav han sig fra Basel, nogle Dage førend den Escalade af Hertugen af Savoyen derpaa skeede, den

Side 116

Vey ad Lion ind i Frankerige, hvor han med begge forberørte Cavallierer, samt deres Informatore, forblev til Orleans paa andet Aar, for der at lære det Franske Sprog og andre adelige Exercitier. Videre reyste de til Paris, hvor de for Hoffets Skyld forblev nogen Tiid. Siden gjorde de en stor Tour ud paa Landet, og efterat de der havde beseet mange mærkværdige Stæder, saasom Rochelle, Nantes ic. som for Vidtløftigheds Skyld er unødigt at opregne, blev

han af sine Forældre kaldet hjem; hvorfor han og med sin Broder, Fetter og Informator, begav sig paa Hiemreysen igiennem Flandern, og besaae der den fornemme Beleyring, som paa de Tider forefaldt ved Schlyse. Derfra drog han igiennem Holland, West-Frisland, Bremen, og endelig kom til sit Fæderneland 1604, efterat han paa Veyen havde observered alt, hvad som var værd at i Agt tages.

Aaret derefter sagde han Hans Kongel. Majest. Høvelovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierde, Tieneste udi Gaarden for en Hof-Junker. Hvor han i sin Herres Øyne og daglig Opvartning, i Fred og Feide-Tiid sig saaledes forholdt, at han af Kongen for sin tro og behagelig Tieneste meget var elsket, blev og imidlertid han var til Hove, ey alleene udi alle frem-

Side 117

mede Herrers Opvartninger brugt; men end og fast med alle Hans Majests. Abgesandter forskikket; og særdeeles i den Kriig, som imellem begge Kronerne Danmark og Sverrig paa de Tider forefaldt, viiste han et freydigt Mod, hvorved han indlagde stor Ære og Berømmelse.

Han var og som en Opvarter forordnet at være med salig Henrick Rammel, som var Gesandter, paa hans Reyse til Engeland, der didhen var skikket, for at annamme med sine Ceremonier den Orden af Hose-Baander; og der samme Reyse den 9 Nov. forberørte Aar ønskeligen var fuldendt; fulgte han Hans Majest. under Hof-Fanen paa det Tog for Brunsvig, hvor han forblev indtil at Hertugen med Byen var forliigt, samt det Bilager til Wolffenbyttel var fuldendt, hvorpaa han med Hans Majest. begav sig paa Reysen til Engeland.

Aar 1606 der samme Reyse lykkeligen var forrettet, blev den Sl. Mand Aar 1607 forordnet at opvarte sin egen Hr. Fader til Grønningen, der af Hans Majest. som Gesandt var skikket til Græv Ernst af Nassaus Bilager.

Aar 1609 blev han atter forordnet som Marskalk med Sl. Hr. Jens Sparre, der som Kongel. Majests. Gesandt var udsikket til Hertugen af Würtenbergs Bilager. Samme

Side 118

Aar forefaldt Prinzens Hylding, hvor han, som udi sine Ridder-Spil excellerede, forskaffede sig en almindelig Berømmelse.

Aar 1611 blev han forordnet til Kongel. Majestets sær Opvartere, som tilforn kaldtes Jagtherremænd.

Samme Aar begyndtes Krigen imellem Danmark og Sverrig, og blev Calmer af Hans Kongel. Majest. berendt den 3 May. Samme Dag, jog Hans Majest. selv med Opvarterne et Compagnie Svenske Ryttere ind i Byen igien, som var udfalden under Ritmester Peder Michelsens Commando. Den 21 May Kl. 2 om Morgen lod Hans Majest. løbe Storm til Byen. I Bresken blev han skudt med et forfløyen Osmundt, paa sit Laar, saa han faldt need blant de Døde, men kom sig dog strax igien. Og der Byen samme Dag blev indtaget, blev den Sal. Mand af Kongel. Majest. beordret at opkaste Løbe-Graverne. Den 12 Julii var han og med, der Kong Carl af Sverrig havde leyret sig ved den Danske Leyr; og vor allernaadigste Herre gjorde et Udfald, fornagtede mange af de Svenskes Stykker, og erobrede nogle Standarter. Mange af den Danske Adel maatte den Dag bide i Græsset, som Tønne Brahe, Lucas Krabbe og andre. Den 23 Julii om Natten imellem et og to, overleverede Hans Kongelig

Side 119

Majest. den Sal. Mand Hof-Fanen, som strax blev svoren, og skjønt den paa de Tider var meget lang med tvende vidt udflyvende Flygeler, maatte han dog med den strax uden Standart, Skoe

og Rem marchere, eftersom Kongen selv førde Hof-Fanen an, og strax gik løs paa et Batterie paa en Holm, som han og indtog, og erobrede 2 Stykker, 4 Faner og et Proviant-Skib.

Samme Dag sendte Hans Majest. en Trompeter til de Svenskes Leyer, og begierte at de vilde møde hannem i Marken. Den 24 rykte Kongen med all sin Magt til Hest og Fods fra de Svenskes Tranchement, imellem 2 a 3 om Morgen, og der Kongen af Sverrig nylig var oprykt, lod Hans Majest. stikke Ild i Leyren, og commenderede Hof-Fanen for ud, og andre Regimenter den at følge. De forfulgte hannem en halv Miil, siden indfaldt der saadan en Taage, at man ikke engang kunde kiende Fiendens Huffschlag.

Efterat dette var forrettet, og Steenbyes-Skandzen, en sterk Post, samt Slottet Øland og Banholm vare indtagne, blev den Salig Mand hart angreben af den Calmerske Syge; men der han igien nogenledes var kommen sig, begav han sig atter til Armeen, hvorfra han blev commenderet til Malmøe, hvor han paa Veyen faldt

Side 120

faldt i Sygen igien, og laae nogen Tiid i Kiøbenhavn. Imedens denne Sygdom var Armeen i Vinter-Qvarteer, saa intet videre dette Aar forefaldt, og var det da i Oct. Maaned.

Den 29 Dec. brød sig den Salig Mand op igien, og reyste til Rdsted, hvor Hof-Fanen havde sit Vinter-Qvarteer.

Den 15 Jan. 1612. rykte han efter Ordre med Hof-Fanen ind i Sverrig, og blev giordt med nogle fleere en Cavalcade, som udplyndrede og afbrendte Werse, Kiøpinge og andre Stæder. Den 6 Febr. fik de Kundskab om, at Hr. Gustavus var indfalden over Græntzen, og iblant andre Stæder, brændte Vehe, hvorover Hof-Fanen den 8 blev udcommenderet, tilligemed de Siællandske, Skaanske og andre Troupper, som dog ikkun blev in alles 620 til Hest, og havde ingen Fodfolk hos sig, hvilke mødte Fienden, som var 3000 Mand sterk ved Werse, grebe dem strax an og sloge dem lykkelig, saa der blev 800 paa Stedet, foruden de som siden fandtes paa Veyene og i Buskene, og var det nær ved, at Hr. Gustavus var bleven fanget, eftersom han med sin Hest faldt i en Baage. Samme Hest og endnu en Haand-Hest blev da erobret.

Den 12 blev Hr. Brahe, som enda ikke ret havde forvundet sin Syge, commenderet at føre

Side 121

Fangerne need til Cronborg, som var Marskalken Herman Wrangel, med hvilken Gustavus sad og leegte Kort, der de Danske ankom; Kammer-Junker Warenstedt blev den Tiid og fangen, saa og nogle Capitainer og andre, samt den Svenske Hof-Fane og andre Standarer, et par Pauker og 10 Faner.

Fra Cronborg begav han sig til Kiøbenhavn, hvor han igien hart blev angreben af den forrige Calmerske Syge indtil den 26 April, da begav han sig igien til Hof-Fanen, som da var 300 Mand sterk; kom saa for Elsborg, siden for Guldborre. Der Castellet efter 2de Stormer blev indtaget, i hvilket blev erobret 80 Stokker, 6 Læster Krudt, og udi Havnen 6 Orlogs Skibe, saa og Slottet den 1 Jan. blev opgivet, var den Sal. Mand siden med for Linkiøbing og Jennekiøbing, hvor hans Hest d. 24 Julii blev skudt under hannem, igiennem Sadelen, ikke langt fra det Sted afdøde Tønne Brahe paa samme Hest blev skudt for Calmer, med andre fleere Occasioner, som for Vidtløftigheds Skyld forbigaaes.

Aar 1613 fik han tillige med Ditlof Ranzov Ordre, at rykke med Hof-Fanen paa Veyen til Kiøbenhavn, den 20 Jan. da Freden paa Græntzen blev sluttet.

Side 122

Den 8 Februar. blev Hof-Fanen udi Hans Kongl. Majests. egen Nærværelse reven fra Stangen, hvilken den Sal. Mand selv beholdt, som den der saa længe havde ført den og udi mange fornemme Occasioner for den dristig voved sit Liv sit Fæderneland og Konge til Tieneste; og der Stangen af Hr. Lauriz Lindenov var brudt, bleve alle Herremændene forlovede; men Marskalken og Jørgen Brahe bleve advarede om at opvarte Hans Majest.

Den 19de Junii blev han forordnet at følge Mogens Ulfeldt til en Hertuginde Bilager af Pommeren, som stod til Berlin eller Cøllen an der Sprøe, og var han paa Reysen Marskalk. Efter en og anden lang Hof- og Kriigs-Tieneste samt megen udstanden Besværing, besluttede han engang at slaae sig til Rolighed, efterat hans kiære Fader havde leveret hannem sin Gaard Hvedholm; lod saa, efter Guds flittige Paakaldelse, samt Faders og Venners Raad tiltale Erlig og Velbyrdig nu Sl. Mand Preben Gyldenstiern til Worbore Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Bøfling, om hans kiære Dotter Jomfrue Anne Gyldenstiern, som hannem og blev lovet og tilsagt, paa Worbore d. 21 Jan. 1614. Efterat han den 13 dito tilforn havde taget venlig Afskeed fra Hoffe til Hadersleff, og Hans Kongel. Majest. for hans nøyagtige og

Side 123

troe Tieneste, havde naadigst forlehnet hannem med Rygaards Lehn.

Aar 1615 den 27 August. blev hans Bryllup høytidelig holdet udi Aars med forberørte hans Kiæreste Jomfrue Anne Gyldenstiern, og levede de tilsammen i et kiærligt Ægteskab 45 Aar 6 Maaneder og 13 Dage. Dette deres Ægteskab har været af Gud velsignet med 8 Børn, 4 Sønner og 4 Døtre; af hvilke de Fire i og strax efter Fødselen ere hendøde; af de 4 andre, som komme til skiæls Aar og Alder, ere Jomfrue Birgitte Brahe i hendes Alders 19 Aar, og Jomfrue Mette Brahe i sit 8de Aar, i Herren hensovede, og lever nu igien Ædle og Velbyrdige Mand Steen Brahe til Knudstrup, samt Ædle og Velbr. Mand Preben Brahe til Engelstrup.

Aar 1616 blev Hr. Jørgen Brahe af Kongen forlehnet med Sebygaards Lehn i Siælland. Aar 1617 blev han forlehnet med Hagenskoufs Lehn, hvilket han nu udi 44 Aar haver besiddet, og omendskiønt hannem tidt af Kongel. Majest. Kong Christian den Fierde, Øsel og andre Rigers herlige Lehne blev anpresenteret, saa dog efterdi han elskede Rolighed, udvalde han hellere med det (om end lidet) at nøyes.

Side 124

Aar 1619 blev han af Kongen forskreven at møde udi Halmsted, hvor begge Kongerne, Hans Kongel. Majest af Danmark og Kongen af Sverrig kom tilsammen.

Aar 1623 den 8 Febr. var han med Cantzler Hr. Christian Friis, nogle af Danmarks Riges Raad og andre af Adelstanden, tilsammen 23, forskrevne til Sorøe, der efter Kongel. Majest. Kong Christian den Fierdes naadigste Behag, med samtlige Danmarks Riges Raads Raad, og meenige Adels Samtykke, at stifte et Kongeligt og Adeligt Academie, som og blev sluttet og til Ende gjort den 8 dito.

Aar 1624 den 24 Maji blev han med mesten all Adelen forskreven til Bygow, til Sl. Hertug Ulrichs Høylovlig Ihukommelse, hans Begravelse. Samme Aar blev han Ritmester over et Compagnie Adels Heste her udi Fyen.

Aar 1627 den 31 Maj, i den Keyserlige Kriig, blev han af Kongen forordnet til Stade at være General-Kriigs-Commissarius. Den 10 Julii blev han af Hans Kongel. Majest. forordnet, tilligemed Hr. Cantzler Christian Thomasen, at være Ambassadeur udi Engelland og

Frankerige, og begyndte deres Reyse til Engelland den 25 Julii Aar 1628. Den 2 Jan. droge de fra Engelland til Frankerige,

Side 125

og var Kongen af Frankerige den gang i Beleyringen for Rochelle. Samme Ambassade tog atter sit Endskab den 25 May, saa at Gesandterne igien ankomme i Engelland den 1 Junii. Den 24 Aug. ankom til dennem Sal. Hr. Palle Rosenkranz, som udi deres Sted skulle være Ambassadeur, saa de efter naadigst Forlov og Ordre ankomme igien i deres Fæderne-Rige Danmark med heel god Forretning, den 14 Oct.

I Nov. Maaned blev den Sal. Mand ved Kongel. Majest. egen Missive anmodet, at være Commissarius, hvilket han dog ikke vilde paatage sig, eftersom han i sit eget Fæderne Rige ey vilde cedere General-Major Slammersdorff, som skulde været over hannem, og tilforn havde været under hannem, der han var General Kriigs Commissarius til Stade.

Aar 1632. blev han for sine Ridderlige Gierninger af Kongel. Majest. høvlovlig Ihukommelse, honoreret med den Ridder Orden af Elephanten.

Aar 1634, til hans Printzelige Durchlaughtighed Hertug Christian den Femtes Bilager, som prægtigen blev paa Kiøbenhavns Slot den 8 Octobr. celebreret, var forordnet 4 General Marskalker, som ey i Danmark tilforn

Side 126

var brugeligt; Iblant dennem var den Sl. Mand den første.

Aar 1644 den 11 Dec. blev han udvaldt at være Danmarks Riges Raad, og gjorde sin Eed paa Kiøbenhavns Slot. Samme Tiid blev han med nogle fleere befaleet at forblive hos Hans Majest. udi Regieringen, imedens Rigens Hofmester Hr. Corfiz Ulfeldt, Cantzler Hr. Christian Tomasen med fleere vare paa Græntzerne for at handle om Freden.

Imidlertid og ellers siden, blev han mange gange forordnet, at tractere med adskillige fremmede Herres Gesandtere, saasom Kongens af Frankerige, Engelland, de Herrer General-Staters og andres; og omendskiønt mange vigtige og dette Rige sær magtpaaliggende Sager, i denne Sal. Mands høybetroede Chargere forefalden, ikke uden stor Molestie, Viderværdighed og Tidens Forvirring, saa dog haver den Sl. Mand med Legemet saaledes aflagt dette sit høye Kald, som en skarpsindig, i alle Ting vel forsøgt, igiennemgaaen, dreven Mand, der i alle sine publique, saavel som private Affaires, havde Henseende til Enden, som ey alle Tider formedelst Lykkens Ustadighed er Begyndelsen liig, havde for Gud og alle Retsindige en god Samvittighed, og efterladt sig et høyt berømmeligt Eftermæle, at for hans Raad, hverken hans

Side 127

Fæderne Rige, eller nogen derudi er kommen udi U-raad; men fast heller mange i deres U-raad har ved hans Raad befunden sig vel. At leve saa man lever, det er det beste Liv; at leve at intet vides, at man lever, er et obscur og elendigt Liv; at intet Liv meere have og dog leve, er det berømmeligste og ypperligste, ja et ret heroisk Liv.

Fra denne Sl. Mands første Barndom, haver det været bekiendt, at han levede hos Gud i Gudelighed; hos hannem selv i tugtig Ærbarhed; hos hans Herre og Konge i Troskab; hos hans Fæderneland i velmeent Forsorg og Omhue; hos hans og Rigens Fiender i fuld Courage og mange mandelige Gierninger; hos hans Kiæreste i en oprigtig Ægte-Kiærlighed; hos hans Børn i faderlig Omhu, hos hans Lige i god og finlig Omgængelse, hos den Fattige i en overflødig

Gavmildhed; hos hans Tienere i Forfremmelse; hos alle i Ydmyghed, Ærlighed og Oprigtighed. Her, som død synes han uden Liv, men lever dog i dissens, og alle efterkommende Slægters, ved stedse skinnende Dyder, stedsevarende Minde, ja lever med Gud uden Død ævindeligt.

Han var af Gud her i Verden begaved med en anseelig Formue, havde et statlig stykke Gods, dog uden nogens Fordeel med Ære og en god Samvittighed samlet; han opbyggede selv fra Roden af skionne Borge og vel udstafferede Stæder;

Side 128

men dog lod han sig aldrig af Verdens Medhold saa indtage, at han jo med større At-traae saae til det ævige og uforgiengelige. Kirker og Guds Huse bære derom synlige Vidne, hvilke han med Mure udvortes, indvortes med Alter-Tavler, Orgelværker og Prædikestoler rundelig haver bepydet; ja og endeel gandske af nye opbyggt.

Der Indvaanerue paa Helnesz, udi Hagenskouff Lehn, tit og ofte maatte for Veyens Langhed og Strandens Overløbelse Skyld, entebære den Trøst, de af Guds Ord, ved deres Siæle-Sorgere i Synderbye boendes skulde have; da haver den Sal. Mand ved Kongel. Tilladelse, der paa Landet en Kirke ladet bygge, i hvilken Aar 1618 den 1 May af den hæderlig og høylærde Mand Doct. Hans Michelsen, fordum Biskop her udi Fyen, først er bleven prædikeret.

Som den Afdøde da ey har ladet Guds-Huus staaet øde, saa allermeest haver det ey været øde for hans Nærværelse, som er det fornemmeste Smykke. Thi ved Guds Ords flittige Hørelse og Sacramenternes idelige Brug bepydede han Guds Huus, og dette hørte Guds Ord var og hos ham ey uden Nytte, men han ved daglig Læsen, foruden idelige Aften og Morgen-Bønner, som i hans Huus aldrig ved nogen Forhindring

Side 129

hindring blev efterladt, forkyndte det selv for sin gandske Familie, og at det ey af den Slægt, som skal komme, skulde forglemmes, haver han meget af Guds Ord, som vel meriterede videre kundt at blive, samlet og det med egen Haand sammenskrevet.

Han reyste aldrig saa stakket, han jo havde noget af Guds Ord paa Veyen med sig at læse, og at han det ey som et løst Boskab med sig førde, eragtedes siden af hans Endeligt, der all Verden maatte forlade hannem, og han maatte forlade alle Ting her i Verden, da han ved Guds Ords Styrke og i Hiertet indfæstede Trøst i Sygdommen udi sidst antrængende Smerte med et uforandret Sind, forlod, forgiittede, foragtede alt verdsligt, og med saa freydygt uforsagt et Hierte var sin Frelsere Christo ind i Døden følgagtig.

I hvad Høragtelse Ordets Tienere vare hos hannem vide de om at vidne, som under hans Handthævelse, gode Forsvar og Promotion have boet tryggelig, og endnu af hans efterladte Liberalitet, af hans egne Gaarde deres Opholds Formeerelse evindeligt nyde. I hans Sygdoms Langvarighed var ingens Besøgelse ham kjærere end Præstens, og naar hannem det ringeste Anstød paakom, maatte der strax Bud efter hannem; Som han for Christi Skyld ærede hans

Side 130

Tienere, saa underlod han og ey at ære hannem i sine Lemmer; og fordi Gud havde rigelig velsignet hannem, saa gav han og igien rigelig, og som en ret Riig her i Verden meddeelte ey alleene de Betlende men endog Huus-Arme, saa han rettelig gjorde sig riig udi Gud, og i gode Gierninger.

Han lod sig det ey være nok, de Hospitaler, som af andre stiftede, vare hannem tilkomne, til Fundatzernes yderste Prikke vedlige at holde, men og selv ved sin Gaard Hvedholm, stiftede

med god Anordning et fornemme Hospital, som og et ligedant ved hans Gaard Brahesborg skal stiftes.

Med hans hierte Kiæreste og inderlig elskte Frue, levede han i besynderlig god Forstaaelse og Kiærlighed. Hans Børn elskede han meget høyt, og foruden den store Omhu han bar for deres Velstands Forfremmelse her i Verden, omgiikedes han dem med stor Mildhed, beskikkede med dennem god betiden sit Huus; foreholdt dem sin Villie mange gange mundtlig, og efterlod dennem den skriftlig; formanede dennem paa begge Maader til Eenighed, deres gode Moders Raad i alting lydigst at følge, hvorved, sagde han, jeg stedse har befundet mig vel.

Side 131

Med sine egne Paarørende, saa og andre gamle Venner førte han altid en fiin, fornuftig og oprigtig Omgængelse, saa de i hannem haver mistet, somme en Fader, somme en troe Broder, og alle en trofast Ven. Hans Fædernes Rige savner en troe og i alle Maader velmenende Patriot, i ham som redelig i sin Tiid, lod sig dets Nytte og Beste være angelegen, og særdeeles maa denne Provinces Indbyggere beklage hannem, eftersom han deres Nytte og Fremtarv med all Omhyggelighed har fremmet, hvilket han viiste, der han formedelst Sygdom ey kunde være paa de Steder, hvor disse Rigers Tarv skulde observeres, saa underlod han dog ikke skriftlig sit Betænkende at meddeele, og dette ruinerede Lands Tilstand at tilkiendegive til Rigens Hofmester, nu Rigens Drost, samt Ober-Secreteren og andre af Raadet, paa det intet paa hans Side skulde mangle. Imedens han med Svaghed saa længe var behæftet, bekymrede han sig ey om sin egen Handel, men det almindelige Beste var ham meere i Tanke, og dets Velstand sørgede han meget for.

Enhver, som er hans Retsindighed bekiendt, kand tænke, med hvad Hierte han som en ret troe Dansk Patriot, i sin Svaghed, maatte til Kongen af Sverrig her i Othense, og siden der Freden igien fast saa snart var brudt, som sluttet, i større Svaghed igien did udfores, og end maatte

Side 132

smertelig fornemme, at de Provincier, for hvilke han og saa mangan Dansk Mand, tilforn maatte ridderlig vove sit Liv, skulde nu ved Tidernes uforbigængelige Forandring, blive Fienden til Eye, hvilket og hans Svaghed saa meget forøgede, at man det heel merkelig kunde kiende.

Mod sine Undermænd var han mild, hialp alle til rette, om ellers Forbedrings Haab stod til at oprettes. Han forfremmede gierne sine Tienere; saa mangan ærlig Mand lever i Riget, som ved hans Haand er opkommen og sidder i god Velstand.

Retten havde han overalt for Øyne og den var hans Handels Rettesnor. Han sagde med Frihed hvad hannem om Hiertet var, uden Henseende til nogens Lykke eller Mislykke, naar han havde Retten og en god Samvittighed paa sin Side. Gud give et hvert ærligt Hierte det, som den Sal. Mand alleene førde med sig af Verden i Graven, nemlig en god Samvittighed for Gud, og et priseligt Eftermæle for alle Mennesker.

Han holdte ved Gud i sin Velmagt, thi forlod Gud hannem ikke i sin Vanmagt. Skiont han var Svag og vanmægtig, var han dog aldrig i Trøst, Haab eller Taal afmægtig, men jo svagere i Sygdom, jo elendigere i Pine, jo

Side 133

sterkere i Skriftens Trøst, jo herligere i Taalmodighed.

Det vilde her blive for langt at opregne, hvad sig Stykkeviis udi 3 Aars Forløb hos saadan langvarig Sygdom haver tildraget, giores ey heller fornoden medens vitterligt er, ingen menneskelig Hielp, som ved fornemme Doctores, være sig i Jylland, Kiøbenhavn eller her i Fyen eller andre Stæder, deres Raad opsoges kunde, ingen Venners Omhu, ey heller den, som fornemmest er, Guds frygt med alvorlig Forbon, at være forgiet eller efterladt. Men som der til hans høye Alder, et heftig Flod for Brystet plagede hannem i mange Tider med Legemets Mattighed, og Kræfternes Forsvekkelse, saa at Maven ey meere kunde tage Spise til sig, eller nogen Fode fordoye, saa slog sig paa det sidste dertil en Diarrhoea, som formedelst Galdens Overlobelse foraarsagede stor U-roe og Pine. Endskiont og den hæderlig og hoylærde Mand Doctor Christian Luja med største Fliid brugte alle tienlige Middeler, som og Pinen undertiden stillede, kunde dog ingen Medicament, der alting nu begyndte at lude og til Enden at helde, imod Guds Forsyn hielpe.

I hans Velstand var det hans største Lyst at discourere med lærde Mænd om Troens Fundamental Articler, saa og hvad Samvittigheden

Side 134

baade kunde stodes paa, og hielpes med. Denne Lyst fandtes og hos hannem indtil hans Dodes-Dag, saa at naar han blev hart af Pinen angreben, da var hans største Lyst efter Herrens Tienere, at han med dennem til Pinens Forlindring, vilde tale om Guds Huusholdning.

Der han Aar 1660 den 4 Oct. om Natten imellem et og to hart blev angreben, lod han fordre til sig sin Sogne-Præst hæderlige og bellærde Mand Hr. Jacob Lodvigsen udi Horne, for at blive deelagtig udi JEsul Legeme og Blod, hvilket han og med stor Andagt forrettede, og tog han da med bevægelige Ord Afskeed fra sin Frue, Born og Borne-Born, saa og med sin Svoger Hr. Henrick Gyldenstjerne til Schoufsboe, som da var tilstæde, og ellers ofte besøgte ham i hans Svaghed.

Men Gud opholdte ham den gang, saa han begyndte det nye Aar vel med Smerte, dog med større Taalmodighed, hvilket han tilkiendegav, da hans Sogne-Præst ved Fiellebrbe Mester Hans Leth udi Ringe taledede med ham om Guds Barmhertighed og Retfærdighed. Endelig efter lang ustanden Sygdom og Smerte syntes det ham en Nat, da han havde havt nogen Rolighed, at Gud stod ved Sengen hos hannem, og forsikkrede hannem fuldkommen at han snart vilde forlose hannem fra denne elendige Verden,

Side 135

og der Jomfrue Klare Gyldenstjerne, som i hans Sygdom havde opvartet ham saa trolig som hun havde været hans eget Barn, kom til ham, forkyndede han hende det med Fornoyelse at hans Pine nu skulle have en Ende. Hertil lod den 11 Febr. en Begyndelse sig see ved et Anstod, som paa alle Anstod syntes at ville giøre en Ende. Hvorfor den Sal. Mand og skikkede sig til Hiemfart, og som Sogne-Præsten Hr. Lodvig Jacobsen samme Dag havde holdet Tieneste paa Gaarden, forblev han hos ham, og taledede med ham om Doden. Dagen derefter paakom ham en Besvimelse, som gandske forandrede ham til Doden, hvorpaa han hensov samme Dag Klokken 3 Qvarter til 10 om Aftenen.

Hans gandske Alder var 75 Aar 9 Maaneder 2 Uger og 1 Dag. Udi denne Sal. Mands forsorgelige Skilsmisse vare tilstæde hans Born og Borne-Born, Hr. Steen Brahe, Hr. Preben Brahe, Frue Sophia Rosenkranz, Frue Susanne Gise, Frue Sophia Rosenkranz, Sl. Hr. Anders Billes til Damsboe, samt Jomfrue Klare Gyldenstjerne, Jomfr. Anne og Sophia Brahe, saa og

Jomfrue Anne og Karen Brahe, ligeledes var og tilstæde Hr. Jacob Lodvigsen, Sogne-Præst i Horne, og Hr. Jacob Hansen, Sogne-Præst i Svanninge.

Side 136

Disse Efterfølgende har gjort adskillige Digt over den afdode Hr. Jorgen Brahe, nemlig: 1.) Hr. Jorgen Rosenkranz et Dansk Vers. 2.) Hr. Marcus Gise et Dansk og Latinsk Vers. 3.) Th. Bartholinus et Latinsk. 4.) Johannes Severini Leth, Præst til Herringe og Ringe har ved et Latinsk og Dansk Vers viset sin Erbodighed mod den Afdode. 5.) Ligeledes findes et Latinsk og Dansk af Henningius Claudiades, Præst i Kiøge, som er skrevet den 5 Martii Aar 1661 i hans Alders 72 Aar. 6.) Ligesom og et Latinsk og Dansk af Peder Jørgensen Clinckberg, Præst til Synderbye. 7.) Et Epitaphium paa Latin og Dansk, skrevet af Peder Nielsen Mehrn, Vice-Bibliothec. paa Kiøbenhavns høye Skole. 8.) Et Latinsk af G. Fogh. Aarh. 9.) Ligeledes et paa Latin ved Johannes Utrecht. 10.) Et Latinsk, Dansk og Tydsk af Johanne Brunchardio Alsenio.

Traur-Rede
welche bey Des Hochgebohrnen Herrn,
Herrn Christian Gyldenleu,
Rittern, 2c.

Dero Königl. Majest. zu Dänemark, Norwegen, ꝛc. Feldmarschalck-Lieutenants und Ober-Camer-Herrn, ꝛc. Leichbegängnis, bey hoher Versammlung, auch Königl.

Allergnädigster Gegenwart Anno 1703 den 6 Septembr.

gehalten worden,

von Hect. Gottfr. Masio.

S. S. Theologiæ D. Prof. Publ. und Teutschem

Hof-Prediger.

Copenhagen gedruckt bey Joachim Smitgen 1709.

Side 138

Af den forestaaende Titul kand sees, at denne Liigprædiken er holdet og skreven paa Tydsk. Baade er det en stor Mand, samme er skrevet over, en stor Orator har i samme viist en stor Veltalenheds Konst, og i Henseende til Trykken og Kobberstykkernes Zirater, bærer denne Klage-Tale Prisen frem for alle Danske Liig-Prædikener.

Dedicationen er indrettet til hendes Høye Naade, Frue Dorothea Krag, den afsjælede Herres efterladte Gemahlinde, som i sær raades til at holde Maade i Sorgen, for derved at sætte sig saa meget desto bedre i Stand til at forge for hendes unge Poders gode Opfostrelse.

I Indgangen læses dette. De Efterblevnes Klage er Dydens beste Ære-Støtte, og store Folkes Fortienester kand snarere fuldkommen blive beskrevet med Taare end med Blek. Her i Verden vilde man let forglemme de Severs-Tegn og Laurbar-Krantze, som de tapperste Heldte i levende Live have forhvervet, dersom der ey tillige af mange Hænder blev strøet Cypresser ved Deres Liig; Da hine ofte allene ere at tilskrive Lykken, saa ere de sidste derimod et stort Beviis paa deres efter Fortieneste erkjendte Dyd.

Side 139

Her anføres hendes høye Naades Klage, der i denne store Sorg i sær bejamrer, at hun maa bære et Foster under hendes Hierte, som er Faderløs, førend det engang selv kand sige Fader. O Gud! hvor vidt gaaer dog det menneskelige Livs Elendighed, naar man ikke engang bliver skaanet i Moders Liv! vor Jammer gaaer allerede an, førend vi engang selv kommer ind i denne Jammerdal, og Aarsagen til vor Smerte er alt fød, førend vi selv kand komme ud af Moders Liv.

Den afdøde Herres ældste Dotter, samt sammes eneste Broder, der nu paa denne Tiid er paa sine Reyser, kand ey noksom finde Ord at tilkiendegive deres Sorgs Størelse med. Alle ere nedslagne. Enhver retsindig og fornuftig Mand i Landet beklager, at Frugten af saa mange Aars Reyser, at en overordentlig Færdighed i Kunster og Sprog, at en mageløs Krigserfarenhed saaledes skulde paa eengang gaae til Grunde. Viisdoms Skolen haver her mistet sine Videnskabers fuldkommenste Foster, og uventet taber Konsternes største Liebhaber. Vores Zion beklager billig et æred Medlems Forliis, som i sit Fæderneland haver været et besynderligt Exempel paa en gudfrygtig og retskaffen Vandring for Gud, og der tillige blant Fremmede altid har viist sig som den Evangeliske Troes standhaftige Bekiendere.

Side 140

Hvad skal man sige om dig, du ærede Skare af bevæbnede Mænd? Det lader som Sorgen var bleven dig egen. Du taber i den Afsjælede din Feldt-Herre, som hele Europa kiendte, og som

du selv stod i Tvivl om, hvad enten du meere skulde elske eller ære ham, hvad enten du meere skulde følge hans eget tappere Exempel, eller søge at behage ham.

Bedrøvelsen over det Tabte, strækker sig endog til Scepter og Krone. Vores dyrebareste Landets Fader, (*) som sees nærværende ved denne sørgelige Liigfærd, bevidner med sin høye Nærværelse, at han er ligesaa vemodig ved den Høysalige Gyldenløves Begravelse, som han blev rørt ved hans uventede Død. Denne vores Allernaadigste Monarch, har, om ellers nogen i Verden veed at sætte Priis paa og belønne Fortienester, efter sin Viisdom vel og nøye overveyeet, at Troskab og Tapperhed, tilhaabeføyet med saa mange andre Dyder, ere vel, efter den store Kong Friderich den Andens Mundheld, et rart Vildbrad, hvorfore slig Forliis vel og billigen med heele Landet og dets Fader bør gaae enhver nær til Hierte, naar saadanne tro og redelige Folk blive borttagne. Ligesom Kong David fuldte den tappere Heldt Abner til Graven, saa har og den Nordiske Konge gjort ved denne

(*) Kong Friderich den Fierde.

Side 141

nu Høysalige, og vil sligt i Fremtiden blive samme til en altid varende Roes, at een saa stor Konge har staaet bedrøvet ved hans Liig.

Texten, som Hans Høye Excellence Gyldenløve selv havde udvaldt sig, at der skulde forklares over ham, saa og tillige med egen Haand afskrevet paa en Seddel, havde han taget af Psalm. den 103. vers 15, 16, Anlangende et Menneske hans Dage, da ere de som Græs, som et Blomster paa Marken, saa skal han blomstres; Naar Veyr farer over det, da er det ikke mere til, og dets Sted kiender det ikke mere.

Den gudfrygtige Kong David har vel tillagt Mennesket mange Navne og mange Tituler, men kun liden Ære; Snart er et Menneske for ham som Græs, snart som et Blomster, og snart som en Skygge, og naar han eftertænker det ret, synes han enda, at have gjort formeget deraf, hvorover han siger, Et Menneske er som Intet. De store Folk ere herfra saa lidet undtagen, som de mindste, og Menneske! naar du ret betragter Din hele Leve-Tiid, hvad er vel samme da? Intet andet end et hastig Løb fra en Grav til den anden, ud af Moders Liv ind i Jorden, vores alles Moder. Betragter man det ret, begynder vi at døe, samme Øyeblik vi begynde at leve,

Side 142

thi et Menneske maa jo deele hvert et Øyeblik med Døden.

Det gaaer med vores Lives Lys, som med et andet antændt Lys, det fortærer sig fra samme Øyeblik af det begynder at brænde; Hvad vil Mennesket vel og ret kalde sin Livs- eller Leve-Tiid? Den forbigangene Tiid er allerede borte, den tilkommende er endnu ikke der, kand og følgelig ey blive regnet; Den Nærværende er ikke et Øyeblik, thi imedens du staaer og vil nævne den, er den allerede smuttet fra dig bort. Er vores Leve-Tiid da saa kort, maa man desto mere forundre sig, hvorfra den Daarlighed kommer, at endog Folk, som vil agtes for kloge, gjøre sig Bekymring over, hvorledes de skal fordrive Tiden; men ach! du Dødelige, gør dig kun ingen Umag derfor, Tiden fordriver sig selv, vil og vist snart nok fordrive dig selv med.

Den høysalige Herre Christian Gyldenløve lod sig som et prægtigt Blomster første gang see i Kiøbenhavn den 28 Februar. 1674. Det kand ey være nogen af os ubekiendt, af hvilken høyt Haand dette deylige Blomster haver været plantet, og hvorfra den har bekommet sit Anstrog af Purpur-Farven. (*) Han lærte endnu som Barn at prise og love sin Skabere, Ydmyghed

(*) Kong Christian den Femte.

Side 143

de Retfærdiges Klogskab slog og i den spæde Alder faste Rødder i hans unge Hierte. Han forfremmedes saaledes i alt godt, at man havde Aarsag høyligen at forundre sig derover, thi i hans Barndom fandtes der virkelig intet barnagtig hos ham undtagen Alderen.

Han var neppe bleven 9 Aar gammel, førend man allerede ansaae ham for dygtig til at reyse, og begive sig ind i den vide Verden. I Aaret 1683 gik han til Holland, hvor han ikke allene for sin deylige Gestalt, men endog for sine herlige Gemyts Gaver, samt modene Forstand i een endnu umoden Alder, af alle blev elsket, æret og høyt agtet. Men som hans overordentlige gode Gemyt og Legems Gaver end videre skulde bearbeydes, blev han, da han neppe havde fyldt sit 14 Aar, sendt derfra til Turin, hvor han under den nu regierende Dronnings høystaltede Hr. Ober-Hofmester von Waltern kloge Opsyn, forblev halvandet Aar, paa det der værende berømmelige Academie, fortsatte dervaa sine Reyser igiennem Italien, og indfandt sig igien i Kiøbenhavn den 16 Julii 1690, efterat han paa tredie Aar havde seet sig om blandt Fremmede. Hvor han endog kom, forundrede man sig over ham, og ærede ham; thi man saa i ham det Sprog opfyldt, fra Norden kommer Guld.

Side 144

Det er en stor Daarlighed hos adskillige Nationer, at de, som jeg meener, først søge at ville overtale sig selv, og dernæst andre, til at troe, det der sielden er en fyrig og levende Geist at treffe herinde i disse kolde Lande. Vores Høysalige Hr. Gyldenløve var i Stand til med sit Exempel at betage dem denne falske Meening; thi de fandt at han overgik deres allermeest levende og fornemmeste Ungdom, ey allene i alle saadanne Øvelser, som man kalder Ridderlige Exercitia, men endog i Sprog og solide Videnskaber, hvormed Fædernelandets almindelige Nytte i sær best er tient. Imidlertid var den Høysalige Hr. Gyldenløve saa beskeeden, at han neppe vilde vide at have lært noget, omendskiønt han langt overgik andre, hvorvel at det dog visselig var meget, for en Herre af hans Alder, at kunde tale og skrive paa 5 a 6 Sprog.

Den Høysalige Herre var efter sin Hiemkomst til Kiøbenhavn ey længere tilstede der i Byen end som 10 Dage, thi den 26 Julii samme Aar 1690 reyste han med hans høye Excellence Stadtholder Gyldenløve til Norge, men kom dog mod Enden af Aaret igien tilbage til Residentzen. En fyrig Geist kand saa lidet som Solen selv staae stille, Begierlighed til at see og lære noget mere i Verden, hvormed den i sin Tiid kand tiene Fædernelandet, driver dem ofte over deres Kræfter, for at gjøre Gemyttet desto mere fuldkommen.

Side 145

Saaledes gik det og med den Høysal. Hr. Gyldenløve, som i et Aar reyste fra det yderste Syder i Italien til det hardt ad yderste Norden.

I Aaret 1691 reyste hans høye Excellence atter ud igiennem Schweiz til Frankerige, for der at gjøre et Feldtog med, ligesom Høysamme ogsaa i Feldtoget ved Leuze aflagde sin første Tapperheds Prøver, samt hele Feldtoget igiennem noksom gav tilkiende, at han ey førde en Løve i Navnet alleene, men havde og sammes Tapperhed i Hiertet. Da Feldtoget var til Ende, kom han igien tilbage til Kiøbenhavn.

Jeg tør ey befrygte nogen skal nægte mig sit Biefald, naar jeg siger, at vores høysalige Hr. Gyldenløve, saavel i sine Feldtog, som paa sine Reyser, ey gik frem paa de Reysendes meest almindelige Maade, men efter de Regler, som saavel den guddommelige, som menneskelige Viisdom foreskriver. De fleeste bringe ey andet fra deres Reyser hiem med sig, end som en ringe Afmindelse hvorledes Husene her eller der seer ud, hvad Vartegn der er at finde paa de beste Gastegiver-Gaarde, med andet saadant, de bekymre sig derimod ey om det, som angaaer Staten paa et hvert Stæd. Andre bringe som oftest ey andet hiem med sig, end en tom Pung, et sygt Legeme, og en besinattet Samvittighed, hvilke Brøst dog

Side 146

ey kand skiules sikkert nok under en fremmed Klæde-Dragt.

Vores bortsovede Hr. Gyldenløve reyste paa en anden Maade; Han vogtede sig blant Fremmede, at han ey selv skulde blive fremmed for det Liv der er i Gud; han indsaae den Forskiæl, der er imellem den sande og falske Guds Dyrkelse, for at elske hin saa meget desto ivrigere, men afskye denne. Han betragtede Verden, men ikke for at misbruge den. Han tog de jordiske Forfængeligheder i Øyesyn, ey for andet, end at foragte dem. Andre Folkes gode Sæder antog han for at følge dem, men deres Feyl bemærkede han ogsaa, for derefter at rette sine egne. Avind selv maa tilstaae, at det aldrig har fattedes hos ham paa Hierte, Mod og Tapperhed, saa lidet, som paa Leylighed at lære Krigen, dens kloge Indretning og tappere Fuldførelse.

Han havde den Lykke under den store Feldt-Herre, Hertugen af Luxemborg, at lære en stor Kriigs-Erfarenhed, fra hvis Side han og aldrig veeg, endog ikke i de største Farer. Tappere Siæle elske deres Lige, hvad Under var det vel derfor, at høybemeldte Printz særdeles elskede og høvagede vores Salige Hr. Gyldenløve, og stedse vilde have ham hos sig, saavel ved at stride som vinde.

Side 147

I Aaret 1692 reyste hans høye Excellence paa nye til Frankerige, hvor han først var overværende ved Namurs Beleyring, bivaanede derpaa det blodige Treffen hos Steenkirkem, hvorpaa han begav sig til Catalogne, for der at lade sig forestille det Regiment, som Kongen af Frankerige havde givet ham, samt bilagt det Navn Regiment Royal Danois eller Det Kongel. Danske.

Da hans Klogskab og tappere Opførsel saaledes havde tilveyebragt ham Berømmelse og Ære i fremmede Lande, vilde den i Gud Salige Kong Christian den Femte ikke, at samme i Fædernelandet selv skulde blive uerkiendt eller ubelønnet, han skienkede ham derfor den ældgamle berømmelige Ridder-Orden af Elephanten, som hans nu regierende Kongel. Majest. Kong Friderich den Fierde, da værende Kronprintz beviiste ham den Naade selv personlig at henge paa ham.

Denne nye Ære gjorde vores Høysalige endnu begierligere efter at forrette store Bedrifter, og det lod, som det blaa Baand havde paa nye forbunden ham til Tapperhed, for at overstige sig selv, og sin allerede i Forveyen opnaaede Berømmelse. Han gjorde sig en besynderlig Fornøjelse af, med det ham anbetroede Regiment, paa nye at bivaane Feldtoget, han forsterkede Beley-

Side 148

ringen for Huy, holdte sig tapper i Feldtslaget ved Landen, og lod sig stedse finde som en aarvaagen Feldt-Øverst, saavel i den kort derefter paafuldte Beleyring for Charles Roy, som og andensteds.

Det næstpaafølgende Aar var han atter tilstæde ved det Feldttog som foretoges i Flandern og Braband, og aflod ey at vise sig frem for andre, saavel i den Affaire ved Tongern, som og i andre Slag. Man kand med Sandhed sige, at denne unge Kriigs-Heldt paa 20 Aar, har bivaanet fleere Trefninger end iblant mange af de største Feldt-Herrer, som efter Aarene at regne, har opnaaet Mosis Regning.

Herover syntes det altsaa disse Landes store Monarch, den Stormægtigste nu i Gud Sal. Konge Christian den Femte at være paa Tide, til Fædernelandets eget Gavn, at hiemkalde en saa vel forsøgt Ridder, hvorover og hans høye Excellence efter fuldendiget Feldttog igien vendte tilbage til Danmark, tagende Veyen igiennem Holland, og forefandt underveys hos enhver alle optænkelige Kiendetegn paa Høyagtelse og Godhed.

I det følgende Aar 1695 gjorde han en Reyse til Norge, hvor han af Kong Christian den Femte Høyiovlig Ihukommelse, Allernaadigst blev

Side 149

bestilt til General-Lieutenant; Da han sammesteds havde udstæd de fornødne Ordres angaaende de ham allernaadigst anbetroede Forretninger, reyste han igien mod Høsten samme Aar tilbage til Kiøbenhavn, for at overbringe allerunderdanigst paalidelige Efterretninger om det, der ved ham var bleven udrettet.

Det følgende Aar 1696 reyste han atter til Norge, og satte alting ved Armeen der paa Stædet i en saa god Stand, at enhver, der forstod at dømme om Kriigs Sager, maatte tilstaae, hvorledes denne unge Herre ey alleene havde en stor Indsigt i samme, men endog besad Mod og Vittighed nok til at paatage sig betydelige Forretninger. Dette foraarsagede ogsaa, at han ved sin Nedkomst fra Norge, af den Høysalige Konge ey alleene blev erklæret til General over Infanteriet og Cavallerier, men endog til Ober-Cammer-Herre.

I Aaret 1697 reyste han atter til Norge, og eftersom han der udviiste megen Midkiærhed samt Aarvaagenhed i at føye gode Anstalter ved Armeen, samt bære trolig Omsorg for Landets Velfærd, blev han af den Høysalige Konge ophøyet til Feld-Marschal-Lieutenant, blev derpaa i Aaret 1698 igien kaldet tilbage til Kiøbenhavn.

Side 150

Da det i det følgende Aar 1699 behagede den almægtige Gud, at bortkalde den glørværdige Konge Christian den Femte, og med den himmelske Krone at ombytte sammes jordiske, den han her saa længe med megen Berømmelse havde baaret, blev den Høysalige H. Gyldenløve af nu regierende Kongel. Majest. (*) atter forsendt til Norge, for der at antage sig Kriigs Væsenet med Eftertryk, i Henseende til, at det lod sig adskillige Vidtløftigheder ansee; han udrettede ogsaa alting der, med saadan Troskab, Fliid og Vinskibelighed, at høystbenævnte Hans Kongl. Majest. siden bevidnede fuldkommen at være fornøyet derover.

Da vores allernaadigste Konge i Aaret 1701 overlod nogle Hielpe-Tropper til Keyseren, blev sammes Anførsel anbetroet den Høysalige Hr. Gyldenløve, som og strax i Augusti Maaned gik til Saxsen, for at modtage de der staaende Danske Kriigsfolk, og førte dem derpaa til Italien. Alting skikkede sig i dette Feldttog til Nationens Ære, og hans høye Excellences Berømmelse, der aflagde utallige mange Prøver paa sin snilde Opførsel, samt Tapperhed baade i Saxsen og

Italien. Havde han tilforne lærdt i Italien, hvad en stor Herre i Freds-Tider har nødig at vide, saa vilde han og nu

(*) Kong Friderich den Fierde.

Side 151

paa samme Stæd lade see, hvad han andre Stæder havde lærdt, i Kriigs-Tider at udrette. Hvor han kom, var han sine Venners Fornøjelse, og Fienders Skrek. Endog hvor han kom uden Kriigshær, blev han ledsaget af Høyagtelse og Ærbødighed, en mere sikker og større Liv-Vagt kand ingen Feldt-Herre begiære; Den store General, hvis Berømmelse aldrig kand døe, den kloge og tappere Printz Eugenius af Savoyen, som den Tiid commanderede den Keyserlige Armee i Italien, blev heel snart ved allerførste Begyndelse overbeviist om, at vores glørværdige Monark havde sendt den Rommerske Keyser saadanne Tropper, og saadan en Anfører, der ey vare vante, at give de meest øvede og stridbareste blant alle Nationer, det ringeste efter. Dersom ingen nogen Tiid af gamle Old-Sager og Kroniker havde læst, eller og af andre hørt fortælle, hvad de Gothe i fordom Tiid haver udrettet, havde de dog her af egen Erfarenhed maattet tilstaae, at det gamle tappere Gothiske Blod endnu ey var størknet, samt at det ey fattes paa fyrige Geister i vores kolde Luft. Dette haver de Keyserlige Feldt-Herrer Commerc, Lichtenstein, Vaudemont, Stahrenberg, Trautmansdorff og andre offentlig bekiendt, ja han, hvis Vidnesbyrd ene alle

Side 152

rede kunde være nok, den tilforn benævnte Printz Eugenius tidt og mange gange roset. Hvor glædede sig ikke den tappere Gyldenløve, naar der giordes ham Haab om, at han ville finde Leylighed at komme til og binde an med Fienden, hvor ønskelig var ham ey den Tidende, da der i den bel-mørke Nat blev meldet, at Fienden gjorde et Udfald fra Mantua? Hvor glad og freydig gik han dem ey i Møde, hvor klarede han ikke de mørke Nætter ved sin tappere Arm saaledes op, at det mangel gang blev Fienderne forbuden, igien at see Dagens Lys. Det behagede imidlertid vores allernaadigste Arve Konge, at tillade den nu Sal. Hr. Gyldenløve, at han om Vinteren i Aaret 1702 maatte gjøre en Reyse herind til Kiøbenhavn, for der at bringe sine egne Sager i Rigtighed, og siden mod Feldtogets Begyndelse igien at begive sig til Welskland. Men hans Fortienester der allerede tilforne havde tilveyebragt ham Kongens Naade, og nu ved et nyt Tilvext bleve formered, forøgede ogsaa den Høyagtelse man bar for ham i hans Fæderneland, saaledes, at vores dyrebare Lands-Fader tog i Betænkning igien at overlade ham til Fremmede. Han havde imidlertid ved den Keyserlige Armee efterladt en stor Længsel efter sin Person, samt

Side 153

samt en udødelig Berømmelses Eftersagn, at jeg ey skal tale om, hvorledes hans Keyserlige Majest. selv udviiste en besynderlig Fornøjelse over hans høye Excellences tappere Conduite, samt til ydermeere Beviis herpaa eftersendte ham en Bestalling, hvori han blev bestilt til Keyserlig Obrist-Feldt-Tøymester.

Vi have hidindtil fundet den Sal. Hr. Gyldenløve som en tapper Kriigs-Heldt i alle Tildragelser, men ingen tør derfor tænke, at han, efter de fleeste Kriigs Folkes Maade, var en bedre Soldat end Christen. Ney herom kand jeg, der i saa mange Aar har draget Omsorg for hans Siæl, aflegge et gandske andet og bedre Vidnesbyrd. Som han i hans endnu spæde Ungdom havde nydt en grundig Undervisning i den sanderene Evangeliske Lære, havde han ogsaa med Aarene formeret denne sin Kundskab, og var i Stand, naar Nøden udfordrede det, at forsvare samme af Guds Ord imod de, som vare anderledes findede.

Naar han for Religionens Skyld blev anfegtet, som det ey heller fattedes hos ham paa saadanne Fristelser, som Frelseren selv havde: Dette alt vil jeg give dig: holdte han det en Evangelisk Christen u-anstendig, endog kun at høre paa slige uchristelige Forslag. Han holdte det for uforsvarlig, hvorover dog nu saa mange Verdens

Side 154

Mennesker desværre! ey giøre sig nogen Samvittighed, at bivaane en overtroesk Guds-Tieneste, eller beqvemme sig til sammes udvortes Ceremonier, for at behage Mennesken. De Evangeliske Præster, som vare med ved Armeen, kand tvertimod give ham det beste Skudsmaal, hvormange han har søgt at holde tilbage fra Frafald, hvorledes han har formanet andre til Bestandighed i den eengang erkjendte Sandhed, og hvorledes han hverken har sparet paa Penge eller Umage at forekomme Forargelse.

Han hørte stedse Guds Ord med megen Opmerksomhed, og læste flittig i den hellige Skrift, naar han var for sig selv; De Steder som vare vanskelige at forstaae, og desaarsage behøvede nogen videre Forklaring, tegnede han op, og adspurde derpaa andre, om det han ey selv saa strax vidste at finde sig i.

Han lod ingen komme sig i Tale om Morgenens, førend han selv først havde talt med sin Gud, og laante ingen sit Øre, førend han først var hørt af Gud selv. Intet Syssel syntes ham at være saa vigtig, at det skulde hindre ham i hans fornemmeste Forretning, den beste Deel, det eneste sande Nødvendige.

Med hvad hiertelig Andagt han berede sig til det Høiværdige Nadverens Sacramente, med

Side 155

hvad sønderknuset og ydmyg Aand han aflagde sit Skriftemaal, er mig ikke saa meget forbuden at forestille, som det er mig umuelig. Jeg tænker derpaa, O salige Siæl! hvorledes du pleyede at anklage dig selv, paa det du ey skulde anklages, at dømme dig selv, paa det du ey skulde fordommes. Dine i Hobetal udgydte Taare vidnede om din guddommelige Bedrøvelse, og om en Anger, som ingen tør angre. Jeg erindrer mig endnu o dyrebare Sl. Siæl! hvorledes du pleyede at anklage dig selv, som det ufrugtbare Træ, der med Rette skulde kastes i Ilden. Hvorledes du skielvede for Dommerens Øre, og fornæmst til en billig Skrek for hans Hævns Pile, men og tillige, hvor higende du varst, at øse af Trøstens Kilde, og søge din Renselse i din Talsmands Jesu Blod. Jeg vidner for Gud, at jeg aldrig har rekket vores Salige Gyldenløve Christi Legeme og Blod, undtagen jeg tillige i mit Hierte haver været overbeviist om, (saa meget et Menneske nogensinde kand være forsikkret om en andens Hierte,) at han har havt en sand Hunger og Tørst efter Jesu Retfærdighed.

Man veed vel hvorledes Verden smiler og leer ad vores Ungdom, og hvor bitter Døden, ja den blotte Dødens Tanke er dennem, som med et sundt Legeme lever i Ære og Fornøjelse; vores

Sal. Hr. Gyldenløve derimod var allerede kied af Livet, førend Aarene kom, om hvilke han kunde

Side 156

de sige, de behage mig ikke. Han bevidnede ofte, hvorledes han var vel tilfreds, om Gud vilde snart tage ham til sig i sit Rige; naar jeg spurde ham om Aarsagen til saadan Attraa, var det visselig ingen Utaalmodighed, eller dette Livs Kiedsomhed, der foraarsagede sligt, thi dertil havde han jo og ingen Aarsag, men en christelig Begierlighed at skilles fra det dødelige syndige Legeme, og være hos sin Gud altid.

Det vil maaske komme mangen een underlig for, hvad jeg her siger, men som den Sal. Afdødes Hierte var langt fra all Hyklerie, saa er og min Tunge fra Smigren. Dommer selv, om det ey er en stor Overbeviisning om en sand Igienfødelse, om den hellig Aands iboende Naade og Kraft, naar nogen i sin blomstrende Ungdom ved Ære, Sundhed og all Overflød, tænker paa Døden, ey frygter samme, men bereder sig til den, ja hvad mere er, efter Guds behagelige Villie ønsker dens Komme! Hvem laaner mig Tunge og Ord til noksom at prise denne hannem af Gud beviiste Naade! jeg fortæller ey dette efter veltalende Mænds Maade, der ofte tage en tvungen Anledning, for at udbrede den Afdødes Roes, men jeg siger Sandhed, mere Gud til Ære, end Mennesker til berømmelig Eftersagn.

Hans Haand-Bibel er et aabenbare Beviis paa hans Kiærlighed til Guds Ord, thi i samme

Side 157

havde han vedtegnet og hosskrevet meget. At han hiertelig maa have beredet sig til sin Død, vidner det forhen forklarede Sprog, hos hvilket han havde skrevet sin sidste Villie: Dette skal være min Liig-Text.

Saa villig som han fandtes til at ville fortjene Ære og Taksigelse, saa uvillig var han til at ville høre samme. Han ansaae det næsten for en Fornærmelse, naar man vilde give ham hans velfortiente Roes, og hvad Dydens rette Kiendere ansaae for at være fuldkommen i Verden, syntes ham ikke alleene at være ufuldkommen, men endog at burde forkastes. Der var intet forstilt i hans Væsen; Han hadede dem, der bare Svanerne liig, som udvortes har de deyligste hvide Fiere, men indvortes sort Kiød; Han hadede intet Menneske, men vel deres Laster, helst deres, som havde Honning paa Tungen, men Galde i Hiertet.

Hvor ferdig var ey dette ædle Gemyt, endog med sin egen Skade at beviise andre godt. Herom kand ey alleene Venner, men endog Fiender vidne. De som ved hans tappere Næve vare bleven gjort til Fanger i Krigen, tog han ved sin Mildhed siden efter endnu mere fangen, ja holdte dem saa godt, at naar de bleve ranzionerede, beklagede de mere den Time, i hvilken de fik deres Frihed, end den, i hvilken de begyndte deres

Side 158

Fangenskab. Godhed kand dog ey gaae høyere, end til at overvinde med Belgierninger, og sende dem hiem som Venner, dem man som Fiender har tilfægtet sig Seyer over.

Der ere somme, skjønt dog kun faa Mennesker, medgiven et vis Talent til let at kunde indtage Folkes Hierter; Herpaa fattedes vores Høysalige saa lidet, at han snarere havde faaet en dobbelt Gave heraf. Hvem er vel gaaet misfornøyet fra hans Ansigt? hvilket elendigt Menneske har vel nogen Tiid anmodet ham om Barmhiertighed, og er forladt hielpeløs. I Enker vidner derom, som han saa christelig haver underholdet! I Faderløse kand tale derom, som han saa mildelig

haver hiulpet paa Fode! De gamle nødtrængende Soldater, som han haver rakt Brødet, maa rose ham derfor.

Hvilke skønne og herlige Stiftelser har han ey havt i Sinde at oprette? hvor viise og nyttige Forslage har man ikke fundet efter hans Død, hvorved han har været betænkt paa, at gribe den nødlidende dydige Adel under Armene, samt forskaffe deres faderløse Pige-Børn en ærlig Underholdning, samt gudelig Opdragelse, hvilket hans christelige Forsæt vel og uden Tvivl, saavidt mueligt er, vil blive fuldbyrdet af hans efterladte Arvinger, hvortil enhver, som elsker Gud og sin trængende

Side 159

Næste, ey kand andet, end ønske Velsignelse, Fremgang og Lykke.

Et er endnu tilbage, nemlig at tale om hans høye Excellences dobbelte lykkelige og velsignede Ægteskab. Det første Giftermaal skeede imellem ham og den Høybaarne Grevinde Charlotte Amalia Danneskiold, hans høye Excellences Hr. Stadtholderens i Norge, Friderich Ulrich Gyldenløves ældste Frøken Dotter. Bielageret holdtes i Aaret 1696.

Der er intet til, som kand gjøre et saa fornøyet Ægteskab, som naar de ved en nøyere Forening blive sammenbundene, der ved Guds frygt og Dydens fælles Baand allerede tilforn ere parrede. Et fattedes kun dette lyksalige Ægteskab, nemlig Langvarigheden. Thi dette fuldkommene Par havde kun i tre Aar levet sammen, førend det behagede den alleene Viise at opløse denne deylige Knude, og ved et uventet Dødsfald at borttage denne hans dydefulde Gemahlinde.

Hans høye Excellence, der allerede havde smaget en overmaade Bedrøvelse ved den glørværdige Konge Christian den Femtes Dødsfald blev nu saaledes selv gjort til en bedrøvet Enkemand.

Side 160

Det som meest forøgede hans Vemodighed og Sorg, var hans Fraværelse; thi da han for det almindelige Bestes Skyld paatog sig en Reyse op til Norge, efterlod han een, ey alleene sygelig, men endog høyfrugtsommelig Gemahlinde, og kort derpaa maatte han tage imod det bedrøvelige Budskab, at han havde tabt i Danmark det han her i Verden havde kiærest, om det ellers kand ansees for tabt, som vi sender i Forveyen, og siden selv følge.

Disse sidste Tanker var det just, som nogenlunde lindrede den Sl. Hr. Gyldenløves Smerte, som han selv bevidner i hans Svar-Skrivelse til mig paa mit til ham opsendte Trøste-Brev, nemlig: At hans Smerte ville være ubeskrivelig, dersom han skulde sørge, som Hedningene, der intet Haab have, men at dette i sær muntrede ham op, at han ey havde tabt det han elskede, men kun sendt samme foran, og at han haabede, om det saa maatte behage Gud, snart at efterfølge sin allerkjæreste Ægtefælle.

Det behagede imidlertid endnu ey saa hastig den Herre, som regierer over Liv og Død, at bortkalde den Høysalige Herre, men det lod snarere, som det guddommelige Forsyn vilde opholde ham Fædernelandet til Tieneste, og Efterkommerne til Gavn, ved at forplante hans Slægt;

Side 161

thi da den Høysalige Herre havde siddet Enkemand udi to Aar, skeede det ved Guds ufeylbare Styrelse, at han giftede sig anden gang med den Sal. Hr. Geheime-Raad og General-Admiral Baron Juels efterladte Enke-Frue, den Høyvelbaarne Frue, Dorothea Krag, som han havde et fredeligt, lyksaligt og høystfornøyet Ægteskab med; han avlede ey alleene med hende en ung

Herre i Italien, men har og nu ved sin Afskeed fra Verden efterladt hende høyfrugtsommelig med een endnu skiult Livs Frugt.

Hvor dybt denne uventede Forliis har skaaret i den høybaarne Enkes Hierte, staaer før til at tænke, end med Ord beskrive. Det er meget, at miste een saa elskelig Gemahl, men mere een saa tapper og dydelskende Heldt, dog allermeest, at sligt skal hende i en Tilstand, naar man bærer hans Kiærligheds Pant under sit ømme Hierte, og venter snart at skulde blive en glad Barne-Moder. See hvor hastig kand ikke vores Myrte-Krantz blive omvendt til Cypresser, og den ømmeste Elskov til en bitter Sorg.

For at haste til Enden, og komme til sammes bedrøvede Forvarseler, vil jeg endnu erindre, hvorledes Hans Kongel. Majestet, hvis Fliid og Omsorg for Landets Sikkerhed vaager, naar andre sover, foretog sig i Aaret 1703 at besee sin Land-Milice, ikke alleene her i Landet, men endog i

Side 162

i Holsteen, Jylland, og saa fremdeeles. Høystbemeldte Hans Kongel. Majest. der visselig veed at skionne paa Dygtighed og Fortienester, om ellers nogen Herre i Verden veed at skionne derpaa, fandt samme Tiid for raadeligt, at tage een saa forfaren General med sig, ey alleene til Selskab paa Veyen, men endog som et beqvem Værktøy.

Jeg veed ey selv, hvad somme toge sig for bekymrede Tanker til ved denne Reyses Begyndelse, over en vis Hendelse, den de ansaae som et meget bedrøved Forvarsel; Det skeede nemlig, om jeg veed ret, den allerførste Dag paa denne Reyse, ey langt fra Ringsted, at en Italiensk Løber blev bag paa Hans Kongl. Majests. Karete, i hvilken den Sal. Gyldenløve ogsaa sad, ihielsllagen af en Torden-Straale, som til een ikke liden Forskrekkelser for de omkring og bag efter kiørende strax faldt Steendød need af Vognen.

Der behøvedes vel ikke et nyt Mirakel for at bereede vores Sal. Hr. Gyldenløve til Døden, han som alt længe tilforn af Guds Ords Torden var rørt, og hver Dag bereede sig til Døden, det være og langt fra, at jeg paa dette Sted vil aabenbare mine Tanker, hvorhen og hvorpaa denne Tilskikkelse efter Guds for mig skiulte Villie kand have været rettet, imidlertid

Side 163

er det mig troværdigen bleven berettet, at den Sal. Hr. Gyldenløve ey har slaget denne Sag hen i Veyr og Vind.

Deres Kongel. Majest. havde herpaa neppe forladt Sælland, og var kommen over Belter til Odense i Fyen, førend hans høye Excellence blev syg der i Byen, og maatte søge Sengen; Sygdommen begyndte den 4 Julii med stor Hastighed, som omsider slog an til Børne-Kopper, men som der tillige kom mange andre svare Tilfælde til, der udmattede den Syge meget, kunde man noget saa nær see forud, at Sygdommen var af den Betydenhed, at den truede med Døden, i hvor stor Fliid og Møye Lægerne end brugte.

Denne ulykkelige Tilfælde spurdtes i en Hast over Beltet, men Rygtet var aldrig saa snart kommet til Kiøbenhavn, førend hans høye Excellences Frue Gemahlinde tillige med hendes Høy-Grevelige Naade sammes Frue Moder, anvendte Dag og Nat paa hastig at komme til det Sted, hvor den laae, de elskede. Kiærlighed lader haabe alting, Ønsker og Haabet blive og let Staldbrødre, deraf kom det ogsaa, at disse tvende Bedrøvede ey vilde lade alt Haab fare, helst da den niende Dag, som man almindelig holder for den farligste, var gaaet over. Han selv, den Salig Herre, syntes vel

Side 164

ikke at være saa begierlig efter Livet, men dog ey heller at være indtagen af Vished om sin Død, skønt han desuagtet bereede sig til samme.

Han lod den 15 Julii, som var den sidste han levede her paa Jorden, kalde til sig een af Byens Præster, der ved sin Prædiken maatte styrke hans Andagt, og hielpe ham med at synge, læse og bede. Han syntes herpaa om Aftenen at falde i en Slags Rolighed, som dog ey varede længe, men var at ansee, som et Forvarsel for Dødens Rolighed, da denne Salig Herre den 16 Julii (1703) om Morgenens Klokken et, forlod denne sin Pilgrimsgang paa Reysen selv, og uden Kiendetegn til nogen stor eller mærkelig Smerte hensov sagte og salig i Herren.

Han havde her i Verden ey oplevet mere end 29 Aar 5 Maaneder og 18 Dage, og var altsaa i Henseende til Aarene, endnu under det Tal, som hører til den fuldkommene mandbare Alder, da han dog i Heenseende til mandbare Gierninger og en fuldkommen Dyds-Øvelse, langt overgik den graahærdede Alder, han som havde bivaanet fleere Feldtslage og Trefninger, end han endnu kunde tælle Aar.

Nu fryder sig hans Siæl i Guds Haand, og nyder der den Glæde som ingen dødelige Læber kand fortælle, eller nogen Engle-Tunge kand udsige!

Side 165

men I tappere Heldte, bærer nu et Legeme bort, hvis Siæl allerede er baaren i Abrahams Skiød! bærer bort et Liig, som er bleven begrædt med mange tusinde Taare, men dog ey noksom kand beklages; bærer samme kun bort af vores Øyne, men vider! I skal aldrig kunde bære ham bort af vores Sind og Hierter.

Men at de Allernaadigste, Naadige, Høy og Velbyrdige Herrer, deals for at beviise deres Naade, deals at udviise deres Medlidenhed, med Deres høye uskattelige Nærværelse har vildet lade sig befalde at bivaane denne Sorge-Forsamling, udkræver større Tak, end jeg her med Ord kand afstæde. Ikke desmindre er jeg befalet af samtlige Paarsørende, allerunderdanigst, ærbødigst og tjenstlig at bevidne, at som denne Naade og Venskab skeer den Salige til sidste Æresbeviisning, og de selv deraf tage sig megen Trøst, skal de med saa meget desstørre Midkiærhed beflitte sig, hvorledes de igien ved alle Leyligheder kand legge deres besynderlige Taknemmelighed for Dagen.

Da denne Liig-Prædiken i det øvrige, i Henseende til Trykningen og Kobberstykkernes Zirater er den ziirligste af alle Danske Liig-Prædikener, vil man her korteligen opregne det fornemmeste af samme: Det første forestiller Sørge-Skibets Ankomst paa Kiøbenhavns Reed;

Side 166

thi da den høysalige Herre, var, som før er meldet, død Natten imellem den 15 og 16 Julii 1703 i Odense i Fyen, blev det høye Liig strax prægtig ikklæd, og derpaa lagt i een med sort Fløysel overtrokken Kiste, der var sterk besat med Sølv-Snorer og Frannier, blev herpaa d. 26 Julii om Aftenen efter 10 Slet udført fra Odense, og den 27 bragt om Bord i Nyborg, hvorpaa det den 28 ankom paa Kiøbenhavns Reed.

Den til dette Brug udrustede Fregat blev herpaa efter høy Befalning gandske overtrokken med sort, og nogle hundrede Laterner bleve ophengte i Vantet og paa Masterne, som viiste den høysalige Herres Navn i Træk; Broen fra Skibet af, var overlagt med sort Klæde, hvorpaa høybemeldte Liig den 29 Julii, om Aftenen gandske sildig, ved 12 Cavallierer, der alle vare Majorer og Capitainer i den Kongel. Guardie, blev baaren ud af Skibet, og sat paa den hertil

ferdig staaende Liig-Vogn, desimedens Grenadererne, der stode i Geleder paa begge Sider, præsenterede deres Gevæhr. Dette forestilles paa den første Plade.

Det Andet meget store og lange Kobber, viser den Orden, og de Ceremonier, der ere bleven i Agt taget ved dette høye Liigs Bortførsel over Kongens Nye-Torv, hvor tillige den

Side 167

da værende Printz er aftegnet i Prospect, samt Kong Christian den Femtes Billede til Hest.

Det Tredie viser denne Herres prægtige Castrum Doloris i Vor Frue Kirke, eller rettere den Pavillon og Forhøjning, som Liiget blev sat paa.

Det Fierde viser Vor Frue Kirke inden i, med hver Sted hvor det høye Sorge-Følge var henstillet, her sees Liig-Kisten endnu at staae paa Castrum Doloris, og Hr. Doctor Masius, som staaer og holder den her anførte Klage-Tale.

Det Femte viser atter Kirken inden i, og den Orden i hvilken det høye Liig er aftaget fra den gjorde Forhøjning, og bringes hen til sit Hvilested. Begge disse Prospecter ere meget store og lange.

Det Sierte viser den store og prægtige Kobber-Kiste med sine i Ilden stærk forgyldte Messing Zirater, der glemme de jordiske Levninger af denne ypperlige Herre. Ved hvert Kobber-Stykke er vedføyet en udførlig Beskrivelse, som her falder for vidtløftig at igiennemgaae.

Ved det prægtige Castrum Doloris vare der foruden mangfoldige Sindbilleder og Emblemata i sær opreyste Fire Pyramider, paa hvilke den Salige

Side 168

Herres Levnet og fornemmeste Bedrifter korteligen vare skrevne med forgyldte Bogstaver i det Latinske Sprog.

Den høysalige Herres fulde Titul var denne: Hans Høye Excellence, den Høybaarne Herre Hr. Christian Gyldenløve, Greve til Samsøe, Frieherre af Lindenberg, Ridder af Elephanten, Hans Kongel. Majest. til Danmark og Norge høymbetroede General-Feldt-Marschal-Lieutenant, Ober-Cammer-Herre, Stiftamtmand over Bergens Stift i Norge, samt General-Postmester i Danmark.

Denne høysalige Herres Skrifte-Fader, Johannes Trellund, der først gik som Feldt-Provst med de Danske Tropper til Italien, men siden efter sin Hiemkomst blev offentlig Lærer paa Kiøbenhavns høye Skole i Veltalenheds Konsten, og tilsidst døde som Biskop i Wiborg, haver skrevet et Latinsk Programma over denne Nordiske Heldt, hvori dog næsten ey findes andet end hvad af Doctor Masio er bleven erindret i den Tydske Klage-Tale (*)

(*) Ved dette Programma er at erindre, det Aars-Tallet er fortrykt saavel paa Titul-Bladet, som atter inden i Talen i sig selv, hvor han siges at være død j Julio 1702, i Steden for 1703. Dette Programma er trykt 1707 som er 2 Aar førend Liig-Prædikenen kom ud.

Side 169

Han beskriver hvorledes han i Aaret 1683 reyste til Holland, og kom hiem 1688, men naar der tales om, at den Høy-Salige Herre blev gjort til Ridder af Elephanten, legger han dette til, at Cronprintz Friderich selv hængte Ordenen paa ham i Paris 1693. Da den gloriøse Konge Christian den Femte var gaaet ind til sin Hvile, blev den høysalige Herre opsendt til Norge, tillige med Græv Wedel for der at paa-agte de Svenskes Bevægelser.

Da alting paa den Kant var stille, og han igien var kommen tilbage til Kiøbenhavn, var det den Spanske Successions Kriig gik an imellem den Rommerske Keyser og Kongen af Frankerige, der endog tog sit Sæde i Welskland. Som nu Hans Majest. Kong Friderich den Fierde havde besluttet, at lade et Chor af 6000 Mand Danske Tropper træde i Keyserlig Sold, blev samme Troppers Anførsel allernaadigst anbetroet vores Gyldenløve; Det artigste herved var, at han blant Franske først havde lærdt den nemmeste Maade at føre Kriig paa, og tilforne nydt Undervisning af deres egen store Feldt-Herre Luremborg, hvorledes han nu best skulde gaae sammes Efterfølgere, Ville Roy og Vendome, tapper og forsigtig i Møde.

Side 170

Han roses meget for sin store Guds frygt, og særdeles exemplariske Levnet, samt Opførsel derude i de Catholiske Lande, ligesom han og har været den første, der med Danske Kriigs Folk har havt nogen fri Luthersk Religions Øvelse midt i Pavedømmet.

Den tappere Printz Eugenius, den Keyserlige Kriigshærs rette Skydts-Engel, foretog sig ey lettelig noget betydeligt, uden han enten i det mindste havde overlagt det med vores Gyldenløve, eller og havde ham ved Siden af sig, thi han forlod sig ligesaameget paa hans Forstand, som han elskede den hos ham fundne rare Dyd. Det krænkede og derfor den høysalige Herre utrolig, at en ondartet Feber skulde forhindre ham, at være med i det blodige Slag ved Luzara, jeg kand ey uden Grusen erindre denne Dag, paa hvilken han mere taalte, end selv var i Stand til at befale, det man skulde bringe ham ud af Leyren til Verona.

Med hvad dyb Ærbødighed han ærede sin Konge, kand blant andet sees heraf, at omendskiønt hannem var givet fuldkommen frie Magt, at kiende i alle Livs-Sager, saa vilde han dog aldrig, endskiønt det daglig skeede hos de Keyserlige, betiene sig af denne sin Magt, undtagen i Tilfælde hvor ingen Betænkning var nødvendig, eller Tiden ey kunde lide nogen Opsættelse, han

Side 171

indsendte tvertimod alle slige Kriigs-Rets-Domme, hvorved nogen sit Liv blev frakiendt, til Kongl. Bekræftelse, og gik derved saavel berømmeligere, som og underdanigere og tryggere til Berks.

Keyseren, som han af sin Konge var befalet at adlyde, hans Befalninger efterkom han troligen, ja antog sig sammes Gavn og Beste saaledes, som det kunde have været hans eget Fædernelands. Han stræbte at ansees mere som en Fader, end som en bydende Feldt-Herre over den ham anbetroede Kriigshær; Han vidste ey alleene at omgaaes de øverste Hovit-Mænd, men endog de ringeste Soldater, med saadan Mildhed, at de i ham, som deres General, saavel elskede deres Stalbroder, som i deres Stalbroder ærede deres Anførere.

Han tillod imidlertid ey, at Kriis-Tugten skulde geraade paa slette Fødder ved hans Underhavende, formedelst utidig lemfeldig Medfart; Mindst kunde han lide, at nogen af hans skulde gaae paa Marodering eller Plynderie; Havde nogen forseet sig derudi, som let kunde skee, var den forurettede ligesaa vis paa Hielp og Hevn, som Forbryderen paa Straf. Han var meget sparsom i at udgyde Menneske-Blod, og fældede ey, uden meget ugieerne, nogen Døds-Dom. Han var derimod desto ferdigere til at igienkalde samme, naar Feldt-Consistorium, eller hans Geistliges Samling bekræf-

Side 172

tede, han med en god Samvittighed efter Guds Ord og Sagens befundne Omstændighed, kunde gjøre det.

Som han ingenlunde erkjendte Paaholdenhed for nogen af sine Tilbøyeligheder, og langt mindre Gierrighed, kunde han med større Føye sige om sit Tog i Welskland, det som Alexander Magnus fordum lod sig forlyde med om sit til Asia: Jeg er ey kommen hid til Asien for at tage noget af andre, men for at give. Han fortiente og derfor saa meget desbedre Navn af Gyldenløve, som det syntes han snarere var fød til at foragte Guldet, end til at agte det, samme var hos ham kun i liden, Jern og Staal derimod i høyere Priis.

Tilsidst findes bag denne Klage-Tale 2 Danske, 3 Tydske og 2 Latinske Vers trykte, hvis Forfattere allene ved Begyndelses Bogstaver ere bemærkede, blant dennem haver Biskop Kingo i Fyen opsat det første, saaledes:

Her hviler Danner Heldt, hin brave Gyldenløve,
Fød og opfostret til, at staae mod Døden Prøve
Udi den grumme Mark, hvor Mars med Ild og Blod
Uddeeler Seyer til sin kiække Kæmpe-Rood.
Her lagde han sit Sværd, thi Døden i hans Hæle,
Med Hinderlistighed, sig paa ham vilde stie,le,
Udi hans Føde-Land, hvor den hans Bane spandt,
Men Gyldenløve dog i Døden Seyer vandt.

Side 173

Bedrøvede Forældris Trøst oc Hierte-Styrcke
andragen aff Apostelen St. Jacobs 5 Cap. v. 7, 8.
Der Erlig oc Velbiurdig Mand

Axel Gyldenstiern

til Karsholm, Hans Adelig Liig, med Christelige Ceremonier
hæderligen bleff nedsæt udi St. Knuds Kirke i Odense,
udi mange fornemme Adels, Geistliges oc Verdsliges anseelig
Forsamling den 21 Julii 1652, oc samme Tiid
forklaret aff

Lauritz Jacobson,
Superintendent offver Fyens Stift.

Tryckt paa det Kongelige Adelige Academie Sorøe, hos Peder Jensen Aar 1653.

Side 174

Da Bisp Lauritz Jacobsen lod denne sin Klage-Tale paa offentlig Tryk udgaae til Sorøe, et Aar efter den var holdet af ham over denne paa Beltet druknede Adelsmand, haver han, som sædvanlig, dediceret samme til den Omkommenes Forældre, Hr. Henrik Gyldenstierne til Skausboe, Kongelige Majests. velbetroede Land-Commissario i Fyen, samt sammes elskelige Husfrue, Frue Lisabeth Podebusch til Karsholm.

I Fortalen erindres Forældrene at stille sig den gudfrygtige Jobs Exempel for Øyne, der paa een Dag maatte miste sine 10 Børn; han sørgede vel hiertelig derover, men fandt sig omsider i Guds

Villie; De som fornuftige Christne bør gjøre det samme; Vel var det en stor Ynke at see paa de mange modige Taare deres faderlige og moderlige Øyne fældede, da den sørgefulde Tidende saa uformodentlig tilkom dem, om deres kiære Søns u-lykkelige Afgang. Det var saa stor en Jammer at see det, at endog mange fremmede christelige Hierter sukkede og fældede Taare, at denne gudfrygtige, fromme og redelige unge Adelsmand saa hastig, og saa u-lykkelig skulde omkomme. Men det bør dog ikke forblive ved Sorgen, de bør betænke hvo den er, der har

Side 175

tilskikket dennem denne store Hierte-Sorg, for derved at prøve deres Tro og Taalmodighed. De bør saa meget lettere efter Jobs Exempel skikke sig i Guds Villie, som han ikkun haver taget dennem den eene Søn fra, og ladet dem beholde alle de andre kiære Børn tilbage, som de dagligen kand have Trøst og Glæde af.

Liig-Texten, som Forældrene forlangte forklaret var denne: Jacobi Epist. 5 Cap. v. 7, 8. Saa værer nu taalmodige Brødre indtil Herrens Tilkommelse. See en Bonde tager vare paa Jordens kostelige Frugt, og er taalmodig dermed, indtil han faaer Morgen og Aften-Regn; Værer I ogsaa taalmodige og styrker Eders Hierter, thi Herrens Tilkommelse er nær.

Hvo kand noksom beklage dette vort menneskelige Levnets store Jammer og Elendighed, og hvo kand noksom fortælle dets Ubestandighed med sine mangfoldige u-lykkelige Tilfælde? I Dag kand man være ung og rød, i Morgen bleeg og død. Derfor siger og Salomon, Mennesket veed ikke sin Tiid, men ligesom Fisken fanges paa den skadelige Krog, og Fuglen i Snaren, saa bliver og Mennesket henrykt i den onde Tiid, naar den falder hastelig over hannem. Hvor hastig og uformodentlig bliver dog Fisken fangen og oprykt af Vandet paa Krogen, naar han svømmer aller-best;

Side 176

hvor uforvarendes og hastig er Garnet over Hovedet paa Fuglen, naar han hopper og qvidrer allerlystigst, ligesaa gaaer det og undertiden meget hastig og uformodentlig til med vores Livs Ende.

Hvor hastig gik det ikke til med den fromme Jobs Børn? I en eneste Time ere de alle Ti baade lystige og døde. Eli Præsten gik hastig bort med sine Sønner, og døde ved et u-lykkeligt Tilfald; hvor hastig bleve ey de atten Mennesker ihjelslagene af Taarnet i Siloah, der de saadan U-lykke mindst formodede. Men hvad ville vi umage os med fremmede Exempler at opsøge, vores egne daglige Exempler lære os jo det samme, og faaer os Troen i Hænderne. Haver man ikke hørt, at nogen haver gaaet sund og karsk til Sengs om Aftenen, og aldrig staaet op mere? Haver man ikke hørt, at mangel er opstanden sund og karsk om Morgen, og inden Aften haver været et dødt Liig? veed man ikke at Mangel er reyst fra Huus og Venner karsk og sund, og er ført dødt Liig tilbage igien. Vi have jo her et bedrøveligt Exempel for Øyne i dette salige Menneske. Han skiltes fra sine Venner med Helbred og Glæde, drog paa sin retfærdige Reyse, sin Naadige Herre og Konge i all Underdanighed at opvarte, og see han føres et dødt Liig tilbage.

Side 177

Saadan u-lykkelig Hendelse bør aldrig gaae noget Guds Barn af Glemme, efterdi ingen haver Brev eller Borgen derimod, at hannem det samme, eller deslige jo kunde vederfares. Ingen være derfor sikker eller tryk, eller refse sig af den Dag i Morgen kommer, efterdi han ikke veed, hvad i Dag skee kand. Ingen ville og derfor i Synderlighed opsætte sin Omvendele til i Morgen,

men i Dag, i Dag gjør din Sag klar hos Gud, lad faa komme hvad Gud vil, det kand da intet skade.

Anlangende denne Ærlig og Velbyrdig unge Mands Salig Axel Gyldenstiern til Karsholm hans Adelig Herkomst, meget gudelig og skikkelig Livs og Levnets Fremdragelse, sørgelig, u-lykkelig, uformodentlige dog salige Afskeed af denne elendige og bedrøvede Verden, hannem som er hensoved udi Herren til en ærlig Amindelse, hans høy-bedrøvede kiære Forældre udi deres høye Alder til Lindring og Trøst, Broder og meget Sorrig-slagene Systre til Husvælelse, tillydendes Venner til Glæde, Adel og U-ædel til et Speyl at speyle sig udi, og til et Exempel at efterfølge, da er denne Sal. Mand fød paa sin Fæderne Gaard Svanholm i Skaane, Aar 1629 den 12 Martii, af Faderen Ærlig og Velbyrd. Mand Henrik Gyldenstjerne til Skausboe, Kongel. Majests. velbetroede Land-Commissarius i Fyen, og Moderen Ærlig og Velbyrdig

Side 178

Frue Lisabeth Podebusch til Karsholm.

Hans Farfader var Hr. Predben Gyldenstjerne til Vorbørrig, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests Befalningsmand paa Bøffling. Hans Farfaders Fader var Strenge Ridder Hr. Knud Gyldenstjerne til Alegaard, Hr. Henrik Gyldenstjernes Søn til Ifversnæs.

Da han var 2 Aar gammel, begiærede hans kiære Fæder, Frue Birgitte Gyldenstjerne hannem tidt og ofte, efterdi han var opkaldet efter hendes Sal. Hosbond, Hr. Axel Urne til Rygaard, Lands-Dommer udi Sielland og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Ringsted Closter. Hun vilde holde Skolemester til hannem, og lade ham saaledes opfostre, som hun for Gud og all Verden ville være bekiendt. Denne hendes Begiæring indgik hans kiære Forældre, saa han var hos hende udi 8 Aar.

Siden derefter befaldt det hans kiære Forældre at tage hannem til sig igien, at han med andre hans Brødre kunde paa een Maneer opdrages og undervises, efterdi det er vist og sandt, som Poeten siger, a teneris assvescere multum est, og som den viise Plutarchus skriver; Fundamentum & Fons omnis felicitatis est recte

Side 179

institutui: Det er en Grundvold og Begyndelse til all Lyksalighed udi Ungdommen rettelig og vel at undervises og optugtes. Dette haver og hans kiære Forældre havt udi god Opagt, og have derfor holdet fornemme Præceptores til hannem, saa han daglig forfremmedes under deres Disciplin.

Herpaa var han hos sine kiære Forældre udi nogle Aars Tiid, men da samme ey længere havde Lyst til at holde Huus i Skaane, begave de sig her over til Landet, hvor han enda forblev hos dennem en Tiidlang. Men som Ærlig og Velbyrdig Mand, Hr. Jørgen Brahe til Hvedholm, Ridder, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Rubenskou Slot, befandt, at der baade var en god Natur for Haanden, og Tilbøyelighed til det gode, da af den svogerlige, oprigtige og trofaste Affection til hans gode Svoger og hans gandske Huus, saa og den systerlige Kiærlighed, som Ærlig og Velbyrdig Frue Anne Gyldenstiern haver, og altiid haver havt til sin kiære Broder og hans gandske Huus, have de begge været begierendes af hans kiære Forældre, at han maatte forundes dennem, da de vilde handle med hannem, som deres eget Barn.

Denne deres Begiæring havde hans kiære Forældre ingen Føye at afslaae, efterdi de vel vidste han

Side 180

kunde i ingen Maade vederfares bedre end hos dennem; De lode ham derfor følge, og var han der paa tredie Aar, blev imidlertid flittig holdt til Gudsfrygt, boglige Konster, og adelige Exercitier, blev og for sin Fromheds og Finheds Skyld meget afholdt hos dennem, og alle de, han omgikkes med.

Hans gode Farbroder og Far-Syster havde gjerne seet, at han maatte have blevet saa længe hos dennem, indtil han kunde have kommet ud af Landet med deres Søn Velbyrdige Preben Brahe. Der han tog sin Afskeed fra sin gode Far-Syster, lod hun det see med vaade Øyne, at det skeede imod hendes Villie og Forhaabning, men eftersom hans kiære Fader befandt, at hans Humeur ikke var saa meget til Studering og boglige Konster, som han havde agtet, og dog vilde have hans Tiid vel anvendt, maatte han paa en Maade forsøge Verden, indtil han kom til et bedre Judicium og Alder. Han begierede derfor af hans kiære Svoger og Syster, at de uden Fortrydelse vilde lade hannem slippe fra sig, som de og, skjønt unødigt, gjorde.

Herpaa reyste hans Fader med hannem fra Rubenskou til Glykstad, i den Agt og Meening, han vilde have sat hannem selv til vores Allernaadigste Herre og Konge, som paa de Tider var Erke-Biskop til Bremen; men eftersom han

Side 181

ey fik Tiid og Stunder til at følge hannem længer, forskikkede han hannem fra Glykstad over til Stade, eftersom han for længe siden havde havt Tilsagn af hans Fyrstelige Naade paa de Tider, at maatte komme udi hans Fyrstelige Naades Tieneste.

Han blev herpaa Hans Fyrstelige Naades Page, som han var udi Tre Aar, og havde imidlertid stor Yndest, baade af hans Herre, og alle sammes Betiente. Men eftersom hans Fyrstelige Naade maatte begive sig fra Biskopsdømmet, formedelst den store Kriig, der var i Landet, gav hans Fyrstelige Naade hannem med fleere Forlov og Afskeed, og lod hannem derhos sige, at han altid skulde have en Naadig Herre i hannem, han skulde herefter fremdeles skikke sig vel. Siden kom han igien hiem til sine kiære Forældre, og var hos dennem en stakket Tiid. Derefter forskikkede samme ham ud til Hamborg med en høy Officeer, som havde den Spanske Bestalling for en Oberst, paa det han skulde lære, hvad en Cavallier er anstendig, hvor hannem og var meget lovet, førend han drog ud; Der han kom til Hamborg, fortøvede han der en Tiid lang, og forhaabede, at alting skulde gaae for sig efter Ord og Afskeed, hvortil og hans Forældre havde slaget deres fuldkommelig Liid, gjorde

Side 182

og derfor ingen anden Anordning, enten med Vexel eller Forskrivning, til andre høye Officerer. Men der den Sal. Mand fornam, at han saaledes paa et fremmet Sted uformodentlig var kommen udi allerstørste Labyrint, og at alting gik udi Decadentze med hannem, havde og ingen at raadføre sig med, tog han omsider den Resolution, at drage hiem til sine Forældre med de Midler han havde, skjønt samme kun vare meget ringe; Dennem berettede han all Omstændighed, bad om Forladelse, om det var dennem imod, han vilde gjerne med all sønlig Lydighed forvarte deres gode Villie i andre Maader, hvilket dennem vel befaldt.

Der hans kiære Forældre saae hans accuratum Ingenium, og at han havde det Begreb, at kunde styre og regiere sig selv, forlovede de hannem, at reyse ud af Landet, hvor hannem lystede,

befoel hannem saa Gud i Vold, og gave hannem en skikkelig ung Person med, som tiente dennem selv, der og siden blev hos hannem indtil hans Døde-Dag.

Han reyste da først til Kiøbenhavn, udi den Agt og Meening, at komme tilig nok til Ærlig og Velbyrdig Mand Hr. Corfitz Uhlfeld, Danmarks Riges Hofmester og Raad, samt Kongel. Majests. Befalningsmand paa Møen, som havde gjort det Tilsagn, at tage hannem med sig

Side 183

i sin Ambassade til Holland og Frankerige. Men der den Sl. Mand kom til Kiøbenhavn, var velbemeldte Hr. Rigens Hofmester allerede tilforn afreyst.

Eftersom han nu ey havde nogen af sine Venner der i Byen at raadføre sig med, besluttede han at reyse over til Knudstrup i Skaane, for der at raadføre sig med velbemeldte sin gode Farbroder Hr. Jørgen Brahe; Efter sammes gode Raad og Forskrivning til Rigens Hofmester, begav han sig strax paa et Skib i Sundet til Holland, hvor han fandt Hofmesteren, og blev hos hannem, saa længe som samme Ambassade varede, saavel i Holland som Frankerige, for en Opvarter, efter Kongel. Majest. dertil givne Samtykke. Han blev og for sin siinlige og skikkelige Opførsel meget roset af Gesandten.

Der Gesandten havde forrettet sit Ærinde i Frankerige, tog den Sal. Mand Afskeed fra hannem, og fortøvede endnu en Tiid lang der i Landet, for at øve sig i sine adelige Exercitier. Han opvartede Herrer og Fyrster, holdte sig til fornemme Folk, og besaa saavel Landene som Stæderne.

Da U-rolighederne rum Tiid derefter fik stor Fremgang i samme Lande, skrev hans Velbyrdige

Side 184

Forældre efter ham, hvorfor han igien kom tilbage til Danmark, efterat han havde været ude i tre Aar. Han var saa hiemme en stakket Tiid, og brugte imidlertid det hellige Sacramente, samt viiste sig sine kiære Forældre i alting meget lydig.

Noget derefter forreyste han til Kiøbenhavn, efter sine Forældres gode Raad og Samtykke, hvor han sagde Hans Kongel. Majest. Tieneste for en Hof-Junker. Siden derefter, der den Velbaarne Græve Rantzov af Hans Kongel. Majest. Gesandtviis blev forskikket til hans Keyserlige Majest., blev han ogsaa af Hans Majest. naadigst forordnet at skulle være een af Gesandts Opvarter. Den Sal. Mand indlagde sig ved denne Leylighed et godt Rygte hos Gesandten, og blev for sin egen Person holdet i stor Agt, saavel hos Kongen som mange Fyrster og Herrer. Førend han den gang forreyste ud, anholdte han hos Hans Kongel. Majest. om sin Afskeed, og Tilladelse at gjøre en Reyse ind i Italien, som ham naadigst blev bevilget. Da Gesandten havde aflagt sin Expedition til Wien hos Hans Keyserlige Majest., begierede han, at han vilde forlove ham at bese de Ungerske Græntzer og dets Fæstninger, som han og gjorde, og tillige

Side 185

lod sig vel befalde, at han havde saa stor Lyst til at see og lære noget.

Han drog herpaa til Ungern, samt nogle Mile ind i Tyrkiet, hvor han nær var kommen for kort ved et Partie Tyrker, som satte efter hannem. Da han havde beseet alle Græntze-Huse og Fæstningerne imod Tyrken, begav han sig igien til Wien, i hans forrige Opvartning, og var der saa længe hos Gesandten, indtil han vilde med alle reyse derfra.

Da den Tiid kom, tog han Afskeed fra Græven, og begav sig ind i Italien, hvor han besaa det gandske Land. Han var længe til Rom, udi de største Solenniteter, som Paven holdte i alle

Cardinalers, Forsters og Herrers Nærværelse. Paa Palme-Søndagen blev hannem af Pavens Haand givet et Kaars af Palmer.

Derfra reyste han i det Kongerige Neapolis, og besaae, hvad der var at see. Da han havde været et Aar i Italien, for saavel at lære Sproget, som continuere sine Exercitier, begav han sig igien derfra ind i Frankerige, derfra ind i Holland, siden derfra til Lands hid ind i Danmark, efterat han nu sidste gang havde været ude i tvende Aar.

Han kom saaledes lykkelig og vel Hiem til sine kiære Forældre, og glædede sig da paa alle Sider ved godt Helbred og timelig Lyksalighed. Siden

Side 186

den blev han ikke længe hiemme, forliigte sig dog imidlertid med Gud, og brugte det hellige høyværdige Nadverens Sacramente, forreyste derpaa igien i sin Allernaadigste Herres og Konges Tieneste.

Da Hans Majestet, vores Allernaadigste Konge reyste til Holsteen med Hofstaten, vilde den Sal. Mand ikke forglemme sin sønlig Skyldighed, men forreyste til sine kiære Forældre, og talte med dennem, hvilke bade hannem han vilde tiene Hr. Rigens Marsk til sin Dotters Bryllup, som han og med god Villie anlovede, og reyste derpaa til Holsteen igien sin Herre og Konge at opvarte. Han kom herpaa siden over til forbemeldte Bryllups Høytid, var med fleere godt Folk lystig og glad, omgikkes fiinlig, ærbødig og høflig med alle, saa han endog samme Tiid indlagde sig et meget godt Lidende hos alle.

Der Solenniteten var endt, tog han en meget venlig og kiærlig Afskeed fra sine kiære Forældre og Søkende, hvilke ønskede, de maatte med Glæde findes. Han sagde til sin Sister Ærlig og Velbyrdig Jomfrue Clara, jeg er Gud være lovet! saa rolig i mit Sind, og tilfreds hvorledes Gud vil have det med mig, eftersom mine gode Forældre ere saa meget vel tilfreds med mig. Han gik derpaa hen til sin gode Farbroder Velbyrdige Hr. Jørgen Brahe, sin gode Faster, Velbr. Frue Anna Gyldenstiern;

Side 187

desligeste hans kiære Broder Ærlig og Velbyrdig Mand Steen Brahe til Knudstrup, og hans kiære Frue Sophia Brahe til Engelsholm, hans kiære Morbroder, Ærlig og Velbyrdig Mand Henrik von Pudebusk til Risrup, saavelsom hans kiære Mor-Sister Ærlig og Velbyrdig Frue Sidonia Maria von Einzittel, og hans kiære Broder Abraham Rudolph von Pudebusk til Risrup, af hvilke forbemeldte han tog en meget venlig Afskeed.

Der nu alle hans gode Venner vare reyste fra Byen, maatte han fortøve en Tiid lang tilbage for Vogne Skyld, og det med stor Forlængsel, kom dog samme Aften, som var Tiirsdagen efter Brylluppet til Assens, og om anden Dagen tiilig ville han have reyst, tilligemed Ærlig og Velbyrdig Jørgen Daa til Borrebye, hans meget gode oprigtige og tro Ven, over til Holsteen, for der at begive sig i deres Herres Tieneste igien, men de kunde ikke komme saa snart afsted som de ville, formedelst den Sal. Mands Tiener, som altid havde dette Ordsprog: Jeg vil blive hos min Junker i Liv og Død, enda ikke var kommet med hans Junkers Tøy; Men der han saae sin Tienere komme, sagde han: Nu fort i Guds Navn! Man gjorde sig derpaa færdig, det snarest man kunde, hvorpaa han befoel sig Gud i Vold og gik i Baaden, hvor han sad og skiemtede med Skibsfolkene. Men eftersom hans

Side 188

Aar vare fuldendte, Dagene forløbene, Tiden og Stunden kommen, behagede det den almægtige Gud, at gjøre en Ende paa all hans Bedrøvelse, i det han maatte Midvaters opsluges af de grumme Bølger, formedelst en Hvirvel-Vind, som der berettes, og der opgive sin Aand, samt ved et saa bedrøveligt Tilfald sige denne Verden, Forældre, Broder, Systre, Svogre, Slægt og Venner, gode Nat. Hans gandske Alder var 23 Aar og 4 Maaneder ringere 12 Dage.

Bag denne Klage-Tale findes Fire Danske Vers, alle betegnet med H. G. S. som er Henrik Gyldenstjerne, Hof-Junkerens Fader; Deraf er to Stropher disse:

Med tolf Børn Gud begaffvet
Mig, lydige og fromm',
Saa er det for mig lauffet,
For Gud nu skulde komm',
En Søn i Franckrig døde,
Ligger begraaffvet der,
Axel paa Strand maatt' møde,
Det Bud som Døden bær.
Nok en Søn og tre Døttre,
Som Guds Børn hvile de,
En Broder og Fem Søstre,
Leffver igien med Væ,
De Sex all'rede ere
Udi den Høyes Vold,
Resten, Gud Trøster
være I Nøden dem ophold.

Side 189

Det beknyttede Hierte,
Saadant som det og kand findes, endog i det beste Guds Barns Bryst, naar Skilsmisse skal
være, og mand er stød mellem de tvende Livet og Døden, hvor Hiertet da er beknyttet, naar
Knuden skal løses, og Sindet beklemt, naar Siælen skal forløses,
Fremsat af Apostelens Pauli Sende-Brev til de Phillippenser Cap. 1. v. 21. 22. 23. 24.
Hvilken Text udi den
Høyædle og Velbyrdige Frue

Fr. Giertrud Iserberg,

Den høyædle og Velbyrdige
Johan Arnoldt,

Hans Kongl. Majest. til Danmark og Norge rc. Velbestalter Obrist over det Væsterlandiske
Regiment i Norge, Hans Edel-Dydige, Hiert-Elskende og Dyremistede Frue, hendes Liigs
sørgelige Begiængelse i Gierpen Kirke ved Scheen den 26 Junii Aar. 1687 udi en meget
anseelig Forsamling, blev forhandlet af

Ole Fransen Flor,
Guds Ords Tiener sammesteds.

Prentet i Kiøbenhavn af Christian Wering, Univers. Bogt. Aar 1689.

Side 190

I Dedicationen til Obriste Arnoldt betiener den Talende sig af følgende Ord:

Enhver kand vel tænke, at hans beklemte og høybedrøvede Hierte, kand endnu ikke have ladet af at sukke, ey heller hans Øyne at flyde med Graad, over hans dyrebare Vens og uskatterlige Frues Død, hvorfor det vil ikke være at undre paa, om dette mit Skrift ogsaa vil lokke ham Taaren paa Kinderne og trykke ham Suk af Hiertet.

Imidlertid gjør det mig ondt, at jeg just den allerførste gang, jeg vover noget af mit ringe Arbejde til Trykken, skal have saadant tyndt og bleegt Blek at dyppe min Pen udi, som hans Gestrengheds Taarer ere, og væde mine Papirer i saa hedt et Øyen-Vand. End ynker jeg ogsaa disse mine arme og upolerede Notioner, som alt har staaet deres Prøve eengang, og været fremmed for Ørnene, hvor glade de vare, at de slap, veed Gud, maa dog heran nu paa nye igien, og stille sig ogsaa frem til Examen for Øyne. Det havde vel været ligere for dem, troer jeg, saasnart som de havde gjort den Salig Frue den Pligt og Ære, de burde i hendes sørgelige Jordefærd og Begravelse, de da tillige med det samme, havde

Side 191

havde bleven jordet og begravet med hende, og aldrig seet Lyset meere, eller kommen iblant Folk; thi de veed selv, hvor skrøbelige de ere. Mens saa vilde jeg dog heller være saa haardhiertet imod dem, og exponere dem paa nye, i all den Fare, som følge kand, heller end jeg vil heedes saa ondhiertet imod Eder, at jeg ikke skulle ville føye, og nogenledes fornøye Eders Gestrengheds instendige og alvorlige Begiæring, som jeg saa høyt er forbunden. (*)

Hans Gestrenghed var egtevied til en Frue, som var egtevied til Dyden selv, og det af sin Ungdom op; Gud tog den Salige Frue af Eders Skiød, og lagde hende i Abrahams Skiød; Hun som her kun kort har hvilet i Eders Arme og kierlige Hænder, hvor I dog ikke kunde holde hende fri for Pine, hendes Siæl hviler nu udi Guds evige Hænder, hvor ingen Pine skal røre den.

Adam mistede et Ribbeen for at faae en Hustrue, I har her mist en Hustrue, for at finde hisset en Helgen; I saae hende her sidst liggende paa Liig-Straae, i blaa og blege Kinder, i brøste og indfaldene Øyne, thi saadant fandt I hende for Eder, med Hiertens Graad og Gremmelse, der

(*) Som denne Klage-Tale i sig selv er skrevet heel vel, er dette kun Talemaader den Talende vil viise sin Blyferdighed med.

Side 192

se, der I kom hiem, og det maatte vel særdeles smerte Eder, at I ikke fik talt og taget en sød, omendskiønt sørgelig Afskeed med hende, førend hun døde, men der skal dog ikke være skeet Eder for kort derudi, naar I hisset skal faae see hende igien, staaende for Stolen og Lammet i et skinnende og forklaret Engle-Ansigt.

Liig-Texten er taget af Epistelen til de Phillippenser det 1 Cap. v. 21 til 24. "Det at leve er mig Christus, og det at døe er en Baade: Men om det at leve i Kiødet kand være mig gavnligt, ja hvad jeg heller skulde udvælge, veed jeg ikke, thi jeg beknytted af de tvende, i det jeg haver Lyst til at henfare, og være med Christo; det var fast meget bedre, men at blive saa i Kiødet, er mere fornøden for Eders Skyld."

En dydig Qvinde, siger Salamon er sin Husbondes Krone; Hun er ikke en Guldring paa hans Finger, ikke heller en Guld-Kiæde om hans Hals, ikke heller en Plomas i hans Hat, endog alt dette vilde være meget, men en Krone paa hans Hoved, ret en Guld-Krone paa det samme Hoved, som er hendes Hoved og Husbond, det er ret en Kongelig Ære, og derfor den højeste Ære i Verden, thi Kroner hør Konger til alleene. Er enhver Mand Konge i sit eget Huus, saa er han en kronet Konge i sin dydig

Side 193

Hustrue, og som den ene Steen i Kronen blinker høyere end den anden, saa kiempes og i hende den ene Dyd at forekomme den anden.

Hun er sin Husbondes Øyen-Lyst, og hans Hiertes Fortrolighed, hun vil være sit Huses Soel og Ære, thi som Qvinden skinner ved Mandens Straaler, saa skinner Huset igien ved hendes, og saa er slig en Hustrue det samme i Huset, som Solen er paa Guds høye Himmel, og som en Lampe, der lyser i en hellig Lyse-Stage; Med Viisdom bygger hun sit Huus, naar Daaren needriver det med sine Hænder. Med Flittighed og Fornuftighed afvender hun sin Herres Vrede, og rekker den Fattige Haanden, med Kiærlighed feeder hun sin Husbondes Been, og dobbelt forlanger hans Aares Tal; Held over Held er en bluferdig og trofast Qvinde, siger Viismanden, og alt det, som veyes, er ikke værd at lignedes mod en Siæl, som holder sig vel; En Qvinde, som kand tie, er en Gave af Herren, og der er ikke Vederlag mod slig en tugtet Siæl. Qvinde-Værd, skionnes best ved Qvinde-Miste, ligesom Mande-Værd ved Mande-Miste. Man har ofte mist det i een, som man ikke kand finde igien i tusinde; Salamon leedte iblant tusinde, og fandt ikke een fornuftig Qvinde blant dem alle: thi hvo kand finde en dydig Qvinde, spørger

Side 194

han. (*) Derfor siger jeg, at den der har en fornuftig og ædel-dydig Qvinde, og veed hvad Fornøjelse der følger i et ærligt og kiærligt Egteskab, med saadan dydig Siæl, mister han hende, han maa vel sørge; thi han har lidt en overmaade stor Skade, han har sat til i hende, det samme, som Juda Konger sætter til i deres Kroner, som de siden maa ydmyge sig, og sidde need i Støven for.

Mangens Liv er ikke en Bønne værd, og hans Død ikke en Taar værd, han fortjener ikke, at man skulde fælde en Taar over hans Død, eller at der skulde høres noget bedrøveligt Vee, nogen grædelig Sang, noget sørgeligt Ach og Accenter i hans Død; Saaledes var det med den slemme Joachim, men med Josia gandske anderledes; Uden Aarsag vil vel ingen Fornuftig græde, thi mon en Skov-Esel skriger over Græs, og skulle vel en Oxe bøge over sit Foder, spørger Job.

Hvad ellers denne nu Salige Velbyrdige Frue, Frue Giertrud Iserberg angaaer, da er hun fød i Kiøbenhavn Aar 1654. den 3 Novembr. af ærlige ægte Forældre, Faderen, den Ædle og Vel-fornemme Mand Hermand Iserberg, Moderen, Ædle og Vel-fornemme Elisabeth

(*) Proverb. 31.

Side 195

Elisabeth Klingenberg, hvilke hendes elskelige kiære Forældre, efterat de formedelst Daaben, havde ladet hende Gud opffre, ere hende meget tilig ved Døden frafaldne, nemlig Faderen udi hendes Alders tredie, og Moderen udi sierte Aar, hvor da den Sal. Frue under sin Moders Systers, Frue Magdalena Klingenbergs, Sal. Albrecht Heints gode Forsorg, er udi Guds Frygt, christelige Dyder og ellers hende velsømmende Qvaliteter vorden opdragen, og hos hende

forbleven, indtil hendes sextende Aars Alder, da hendes elskelige kiære Farbroder, den Høy-ædle og Velbyrdige Paul von Klingenberg, til Zannerov og Bostrup, Kongel. Majests. Etats og Commerce-Raad, saa og General Post-Directeur i Danmark, saa som hendes Formynder, og i Faders Sted, hende til sig fordret, for at forestaae hans Huus udi hans Enke-Stand, som og af den Sal. Frue berømmeligen er skeet paa tolv Aars Tiid, indtil det behagede den allraadende Gud, at denne nu Sal. Frue, efter velbemeldte hendes elskelige kiære Morbroders, og Høy-fornemme Sodskende og paarørende Venners Raad og Samtykke, er Aar 1682. d. 14 Junii kommen i det hellige Egteskab med hendes nu høyst bedrøvede Husbonde, den Høy-ædle og Velbyrdige Johan Arnoldt, Hans Kongel. Majest. til Danmark og Norge, Velbestalter Obrist over det Væsterlandiske Regiment,

Side 196

hvor efter hun da paa Fem Aars Tiid levet med hannem meget kiærligen og vel-berømmelig, saa han nu af den Aarsage vel-bemeldte sin Velbaarne Frue desmeere savner og deshøyer besørger. Udi samme deres kiærlige Egteskab ere de af Gud velsignede med tre Børn, hvor af en Søn i Herren allerede er hensovet, men tvende Dottre med Faderen sørgeligen igien lever. Der nu dette salige Guds Barn haver for nogen Tiid siden, befunden sig upasselig, og Svagheden efter Haanden jo mere og mere at tiltage, haver hun hen ved fire Ugers Tiid holdt ved Sengen. Imidlertid er all tienlig eragtende Raad og Medicamenter til Helbredelses Restitution vorden anvendte, men som den nu Salige Frue fornam, alt dette at være forgieves, og hendes Fraskillelser Time fluy at tilstunde, haver hun efter christelig Forberedelse, sig ladet betiene med det Høyværdige Alterens Sacramente, og udi største Devotion, samt Hiertens Adagt, befalede sin Siæl troligen udi Herrens Haand.

Og efterdi hendes Hiert-elskelige kiære Huusbonde var den Tiid fraværende, i Kongel. Majests. Tieneste, haver den Salige Frue ey alleneste taget en kiærlig og moderlig Afskeed med hendes

Side 197

kiære Stifbørn, dennem troligen formanet til Guds-Frygt og alle christelige Dyder, men endog ved dennem, og hendes Siæle-Sørger, ladet hendes Kiæreste hiertelig hilse, og endelig betakke for beviiste Kiærlighed, udi vis Haab, at som de nu efter Guds velbehagelige Villie, maatte saaledes fraværende skilles her fra hinanden, saa skulle de derimod med des større Glæde igien samles udi Guds ævige Rige, bad ogsaa hendes elskelige kiære Morbroder, Moster og eneste hierte Søster, med hendes Kiæreste og samtlige kiære Børn, saa vel som ogsaa begge hendes kiære nu Udenlands gode Brødre, med alle Anrørende paa det flittigste at hilse, og gode Nat at sige, og takke for all beviiste Gode og Høflighed indtil de igien samles i den ævige Glæde. Er saa endelig denne Velbyrdige Frue ved en meget sød og sagte Død, i hendes Siæle-Sørgeres og andre velfornemme Folkes Nærværelse, christeligen affskiediget og saligen hensovet fra denne Verden den 4 Junii ved 12 Slet i hendes Alders 32 Aar, 7 Maaneder og een Dag. Bag denne Klage-Tale findes et Latinsk Vers af C. Gyldensparre. Tvende Latinske og et Dansk af Peder Lange, Præst til Carsleboe. Et Tydsk af A. R. Dosser, og et Dansk

Side 198

Dansk af Nicolai Fabricius, Anden Leisehører i Kiøbenhavns Latinske Skole.

Side 199

Olie-Træer i Guds Huus,
Som grønnes ved Tillid paa Guds Miskundhed, Taksigelse oc Taalmodighed,
Fremsatte af Davids 52 Psal. v. 10 oc 11.
Der Den Ædele, Ærlig oc Belbiurdig Frue,
Nu Salig hos Gud,
Frue Mette Rosenkrandz
V. Erich Rosenkrandziz
til Rosenholm,
Hendes Salige Liigs sørgelige Begængelse
bleff i Aarhuus Domkirke holden den 2 May 1665
udi en adelig Folkrig, og meget fornemme Forsamling, aff
Erich Mogensen Gravio,
Superintendent ofver Aarhuus Stift.

Trykt i Kiøbenhavn hos Jørgen Lamprecht Aar 1666.

Side 200

Mette Rosenkrandz.

I Fortalen, som er indrettet til Ærlig og Velbyrdig Mand Erik Rosenkrands til Rosenholm, udlader Bisp Gravius sig saaledes: En gudfrygtig Mand, Gud haver ladet komme i Egteskab, holder tvende Juveler meget dyrebar; En dydig Egtefelle, fromme og lydige Børn; Savner man et af disse tvende, da er Sorgen stor, helst naar man mister det første, men mister man dem begge, da er Sorgen saa meget desstørre.

Eders Velbyrdighed haver tvende gange fristet, hvad det er at miste en trofast Egtefelle, en dydig og fornemme Huus-Ære, fem gange forsøgt hvad det er, at miste nogle fromme, lydige og vel optugtede Børn, er saa derved provet, som Sølv, der smeltes syv gange. Her heder det, I have Taalmodighed behov.

De ved den Sal. Frues Liigbegængelse forklarede Ord, ere tagen af Davids 52 Psalme; "Men jeg skal blive, som et grønt Olie-Træ i Guds Huus, jeg haver forladt mig paa Guds Miskundhed

evindelig og altid. Jeg vil takke dig evindeligen, thi du gjorde det, og jeg vil bie efter dit Navn, thi det er godt for dine Hellige.

Side 201

Qvinden afmales ved Maanen, thi som Maanen haver sit Skin af Solen, saa bekommer Qvinden sit Skin og Glandz af Mandens Straaler, derfor kaldes hun ogsaa Maninde af Manden. Børn beskrives ved Stjerner, thi som Stjernerne rette sig efter Solen, saa retter sig gode Børn efter deres Forældre, og ere dem i tilbørlige Ting lydige.

Anlangende Frue Mette Rosenkranz til Lungholm høyadelige Herkomst, da er hun fød paa Aalholm Slot i Lolland, Aar 1632 den 17 April af Faderen Ærlig og Velbyrdig Mand Hr. Palle Rosenkranz til Krenkerup, Ridder, Kongl. Majests. Befalningsmand paa Nykisbing og Aalholm Slotte. Hendes Moder var Frue Lisabeth Lunge til Eskisrd; Hendes Farfader Ærlig og Velbyrdig Axel Rosenkranz til Glimminge. Hendes Faders Farfader var Ærlig og Velbyrdig Mand Erik Rosenkranz til Langting, som var Axel Rosenkranzis til Langting og Frue Birgitte Knob deres Søn.

Udi hendes unge Aar havde hendes kiære Forældre, stedse havt all tilbørlig Omhu, at hun efter sin Alders Maade, først kunde oplæres udi sin Børne-Lærdom og Chatechismo, derved at bekomme en forsikkret Grund paa sin Saligheds Kundskab, udi hvilken, hun siden ved den hellige

Side 202

Skriftes idelige Læsning haver merkelig tiltaget, saa hun foruden mange Davids Psalmer, havde og lærdt St. Povels og Petri, med fleere af de andre Apostlers Epistler, hvilke den Sal. Frue ikke alleene-ste redelig vidste at læse uden ad, men endog kunde udi Særdeeleshed føre sig hver Capitel, Vers og Sententz til Nytte og Brug, naar hun enten selv eller andre udi nogen Tilfælde kunde deraf have Lærdom eller Trøst behov, og i saa Maade med største Alvor af første Barndom, beslittet sig paa at være riig udi Gud.

Midlertid er hun opdragen udi hendes kiære Forældres Huus, hiemme hos dennem selv, udi alle Jomfruelige Dyder, hun lærte det Tydske Sprog, og andre velsømmelige Videnskaber og Haand-Giærninger, indtil hun var 5 Aar gammel, da hendes kiære Mormoder, Ærlig og Velbyrdig Frue Sophie Brahe, Salig Hr. Jørgen Lunges til Odden hende, af hendes kiære Forældre begierede til sig udi sit Huus, hvor hun for sin medfødde meget dydefulde Natur, som hun og imod hende udi allerynskeligste Lydighed, Ære og Tieneste altid lod tee, kunde ey andet end være hende et meget kiært Barn, af hvilket hun havde daglig Ro og Glæde.

Hun var saaledes udi hendes kiære Mormoders Huus, indtil hun var 9 Aar gammel, da hendes For-

Side 203

Forældre begiærede hende hiem til sig igien, til sine andre kiære Sødskende, som var i Aaret 1639, hvor hun siden forblev under hendes kiære Moders egen Optugtelse, og opvoxte udi all Guds Frygt, med alle jomfruelige ønskelige Dyder.

Hun fremdrog saaledes sine unge Aar udi høyst skyldig Ærbødighed imod sine kiære Forældre, ynskeligst Kiærlighed til sine andre kiære Sødskende, og store Fromhed, med fornuftig Fiinhed imod alle og enhver, saa hun ey kunde andet end erlange Yndest og Elskelighed hos alle, hvilke der midlertid nød hendes daglige Omgængelse, indtil hun var 17 Aar gammel.

Saadan den Salige Frues retsindige meget gudfrygtige Optugtelse, dyderige Natur, medfødde Fromhed, og høyberømmelige Fornuft, haver i Synderlighed beveget hendes kiære og nu høyst bedrøvede Husbond, Ærlig og Velbyrdig Mand Erik Rosenkranz til Rosenholm, den Tiid hans Kongel. Majests. Befalningsmand paa Halstæd Kloster og Ravensborg Lehne, samt Land-Commissarius udi Laaland og Falster, af Guds behagelige Forsyn, og hans kiære Sødskenes Tilskyndelse, at lade hendes kiære Moder, Ærlig og Velbyrdig Frue Elisabeth Lunge, Sal. Hr. Palle Rosenkranz til Krenckerup tiltale, og bede om hende til sin Huus-Ære og Frue.

Side 204

Hun blev hannem da med samtlige hendes Frenders og Venners behagelige Samtykke tilsagt paa Krenckerup Aar 1648. Derefter gjorde hendes kiære Moder deres Bryllup udi Kiøbenhavn, tillige med hendes anden Syster, Ærlig og Velbyrdig Frue nu og Sal. hos Gud, Frue Elisabeth Rosenkranz, Frantz Ranzovs til Estvadgaard Aar 1649. den 3 Junii.

Udi dette deres meget christelige og høyst kiærlige Egteskab haver de nu med fuldkommen samlet Hiertens Fornøjelse levet tilsammen udi 16 Aar ringere end 2 Maaneder; Desimidlertid haver den høyeste Gud dennem naadeligen velsignet med 9 levende Børn, fem Sønner og fire Døtre, af hvilke det haver behaget den almægtigste Gud fra denne elendige Verden til sit evige Æres Rige igien at bortkalde den ene Søn Velbr. Holger Rosenkranz, og de tre Døtre Velbyrdige Jomfrue Magrete Rosenkranz, Jomfrue Sophia Rosenkranz og Jomfrue Berte Rosenkranz. De andre fire Sønner, Velbr. Palle Rosenkranz, Holger Rosenkranz, Jørgen Rosenkranz og Erik Rosenkranz, samt eneste Dotter Jomfrue Elisabeth Rosenkranz, leve endnu saa længe det behager den allmægtige Gud dennem udi Live at opholde, deres høybedrøvede Fader til nogen Trøst og Husvælelse.

Side 205

Denne nu Sal. Frue lod det være sin største Moroe idelig at læse i den hellige Skrift, ligesom hun og forlystede sig at læse mange begavede Guds Mænds Skrifter. Iblant andre havde hun i sær giort sig Johan Arengs Skrifter bekiendt, hvilke hun næsten alle havde igiennemlæst, førte dem og jevnlig med sig, hvor hun end reyste. Hun haver og taget sig for samme Johan Arengs Tractat om den sande Christendom at udsætte paa Dansk, som og næsten er fuldkommet. Foruden hendes daglige Aften- og Morgen-Bønner afbrød hun i andre sine Bestillinger en sær Eftermiddags Time, hvilken hun anvendte i inderlig Bøn og Paakaldelse paa sine Knæ til den høyeste Gud.

Hun var, mens hun levede, hendes Huusbonds Øynes største Lyst, hans Hiertes eeneste Trøst, og Husets fuldkomne Ære, udi hvem han, som hans kiæreste Mette havde med største Fornøjelse mettet sit Hierte, Sind og Tanker.

Hendes kiære Husbondes Dotter med hans første Frue, haver hun altid, siden hun efter hendes salig Mormoders Ærlig og Velbyrdig Frue Berrette Friises dødelige Afgang fik hende i sit Huus, der hun var 5 Aar gammel, holdt

Side 206

det udi all kiærlig Optugtelse, som sit eget Barn, ey giorendes udi nogen Ting Underskeed paa hende, og dem hun selv havde fød til Verden.

Hans Sødskende og Venner haver hun og lige ved sine egne hiertelig elsket, agtendes sig det en Ære, deres kiærlige Hiertelav imod hende med Ærbødighed stedse at forskylde og forekomme. Saadant haver hun og klarlig ladet kiende, i det hun med all moderlig Omhu og

Kiærlighed haver ladet Velbyrdige Jomfrue Magrethe Gerstorps sig været saa inderlig befalet, som sin egen Dotter, tog hende og efter hendes kiære Faders, Ærlig og Velbyrdig Mand, Hr. Jochum Gerstorps, forrige Rigens Drostes, sørgelig Afgang udi sit Huus, og midlertid havde de største Omsorrig for hendes Ungdoms Optugtelse.

Belangende denne Sal. Frues Sygdom og Døds Aarsage, da eftersom den almægtige Gud nu igien havde velsignet hende med Livs Foster, og Tiden kom, at alle ventede den ønskelige Time, i hvilken hun skulde vorde en glad Barne-Moder, havde og derfor hos sig hendes kiære Søster, Ærlig og Velbyrdig Frue Birgitte Rosenkranz, Ærlig og Velbyrdig Mand Christen Skeel til Søstrup, hendes kiære Dotter Frue Mette Rosenkranz, Ærlig og Velbyrdig Mand Offve Ramels til Bekeskov, og

Side 207

og Frue Anne Trolle, Ærlig og Velbyrdig Mand Erik Bildes til Skovse, foruden adskillige fornemme Præste-Qvinder, som stedse vare hos hende, ved alle gode tienligste Raad at befordre, næst Guds hielperige Bistand, hendes ønskelige Forløsning.

Men saasom det er Guds egen Gierning, baade at skabe Fosteret udi Moderens Liv, og at drage det ud igien efter sin behagelige Villie, og menneskelige Raad, intet ogsaa kand hielpe, naar den almægtige Gud det ey vil forsyne, da efter at denne Velbyrdige og nu Sal. Frue var med Tvilling-Børn, og havde udi sin haarde Barne-Nød fra Søndagen den 1 Aprilis til Tiisdag Eftermiddag megen Smerte med største Taalmodighed udstanden, lod hendes Velbyrdighed kalde til sig sin Sogne-Præst, den hæderlige og vellærde Mand Hr. Jacob Ørsted, at han hendes Siæl med Guds saliggjørende Naades Ord skulle styrke, paa det hun i denne store Legemets Svaghed des trøsteligere kunde stride imod sin legemlig Vee og Smerte.

Hun lod derpaa samme Aften indfordre til sig hendes kiære Børn, dem hun formanede til Guds sande Frygt, og at være deres kiære Fader lydige, lyste saa Guds Velsignelse over dennem hver i sær, befalendes deres Skolemester med saadan Fliid at lære dennem, som han det for

Side 208

for den høyeste Gud vilde svare, siden efter christelige Bønner og Forbønner vare skeede, vare vel alle, som den Sal. Frue udi hendes Svaghed betiente, udi bedre Forhaabning om hendes Forløsning med Fosterne, sagde og selv sig videre med all Taalmodighed at ville udstaae, hvis Gud behagede hende at paalegge, og at stride Natten ud med Dagene, saa lange der var nogen Kraft udi hendes Legeme til at føde, alleene for sin gode dydefulde Mands Skyld, som var stedse saa høyt bedrøvet for hendes store Pine og haarde Smerte.

Midlertid arbejdede den Sal. Frue strangeligen den heele Nat udi Siælen saavelsom med Legemet, udi hvilket sit Arbeyde hun adskillige gange raabte Herre Jesu Christe! jeg slipper dig ingenlunde førend du velsigner mig og frelser mig! med adskillige fleere Skriftens Trøst, hvilke den Salig Frue, riig udi Gud, midlertid udi høyest Andagt for sig selv sagteligen udførte. Endelig om Onsdag Morgen, der Klokken var 6, blev atter igien holdet Bøn for hende om Guds kraftige Bistand, hvilket der det var forrettet, og de endelig fornam all menneskelig Hielp og Raad at være forgieves, lod den Salig Frue selv atter kalde Præsten til sig, af hvilken hun lod sig meddele det hellige Nadverens Sacramente, og slog sig derpaa gandske fra Verden. Der

Side 209

Der den Salig Frue blev af hendes kiære Svoger, Velbyrdig Christen Skeel, med adskillige gudelige Formaninger af den hellige Skrift trøstet, og all Taalmodighed udi et stadigt Haab

foreholdet, bad hun inderlig med Hierte-Suk og oprakte Hænder, at hendes Jesus vilde nu forløse sin Tienerinde, sigende: jeg begierer nu at forløses, og at være med min Frelsere, ikke længer her, men udi det evige Liv.

Som hendes kiære Husbonde herpaa med et vemodigt Hierte kom til hende, og sagde med grædende Øyne, at dersom det ikke behagede den almægtige Gud, at lade hende længere leve med hannem til felles Trøst og Glæde udi denne bedrøvelige Verden, havde de dog fuldkommen Haab, at sees igien udi det tilkommende Liv; Det gjorde hannem udi Hiertet smertelig Ont, han skulle tage sidste Afskeed med hende, ønskede de snart af Guds Naade med desstørre Glæde kunde findes, og eftersom der aldrig havde været ringeste Tvist eller Mod-Villie imellem dennem, var han og forsikkert, hun endnu af Hiertet udi alle Maader var vel tilfreds med ham, da rakte hun sine Hænder op, drog ham til sig og kyste hannem: O ja min

Side 210

allerkiereste Mand! er jeg vel tilfreds med Eder! Gud trøste Eder efter min Død, og glæde Eder tusinde Aar i Himmerige for hver Time vi have levet tilsammen her i Verden! I haver altid været mig en meget god Mand! Jeg kand nu ikke udføre mine Ord, som mit Hierte er og gierne vilde; Jeg tvivler intet paa I jo lader vores Børn saaledes optugte, at de kunde vorde Guds Børn, og I for Gud ville svare.

Hun tog herpaa ogsaa Afskeed med sin kiære Svoger, Velbyrdig Christen Skeel, og sin kiære Søster Velbyrdig Frue Birgitte Rosenkranz, og hendes kiære Dotter, Frue Mette Rosenkranz, Velbyrdig Mand Ove Rammels, takkede dem for all broderlig og systerlig Huldhed, Tieneste og gode, formanede og bad dennem, de nu herefter vilde forblive hendes højbedrøved Husbond og smaa Børn gode, og have den Omsorg for hannem og dennem, som hun dem visselig tiltrode, og var forvisset paa: bad derhos sin kiære Søster at helse hendes kiære Søn Palle Rosenkranz, og Søster-Søn Johan Ranzov, og videre paa hendes Vegne formane dennem at de jo altid skulle have Gud for Øyne, og aldrig lade hendes moderlige Paamindelse gaae dennem af Glemme.

Side 211

Hun laae herpaa hen i megen Pine til om Onsdag Formiddag Klokken 9, da hendes Glas udrandt, og hun ved fuld sund Fornuft under Christi idelige Paakaldelse leverede sin Siæl i sin Skaberes Haand. Hendes korte dog fuldkommene Levnets Maal var 33 Aar, ringere 11 Dage. Adskillige saavel af Adel som lærde Præste-Mænd, have forfattet endeel Vers denne Afdøde Frue Rosenkranz til Ære; Blant de første findes et saavel paa Latin, som og et paa Dansk af den Salig Frues efterladte Husbonde Hr. Erik Rosenkranz, et andet paa Dansk af J. Høeg, og endnu et andet af Otto Skeel Oratesen, samt et paa Latin af Jens Rosenkranz. Til den sidste Classe henføres et Dansk af Ch. Schønning, et Latinsk af Ole Severin Ørsted, Rector i Randers Skole, tvende Latinske af Jens Eriksen, Præst til Moesberg og Hornsted, et Latinsk og Dansk af Lorenz Rasmussen Ledemarch, Sognes Præst til Ørum og Ginderup, et Latinsk af Jacob Severin Ørsted, et Dansk ut potuit, ita posuit Laurentius Martini Widstedius.

Side 212

Programma over
M. Morten Reenberg
udstæd af
D. Marcus Wøldike,

Rector, og offentlige Lærer i den hellige Skrift paa
Kiøbenhavns høye Skole, Bisidder i Consistorio, samt
Medlem af det til den Evangeliske Læres Forfremmelse
indrettede Selskab.
skreved den 5 April Aar 1737.

Man er pligtig at giøre deres Ihukommelse bekiendt for Efterkommerne, som har giort Guds Kirke Gavn. Den taknemmelige Ærbødighed, man er dem skyldig, befaler det, og den Nytte alle Troende kand have deraf, opmuntrer dertil.

Skriften paalægger os at ære dem, som vore Forældre, ved hvis Tieneste vi blive kaldte til Guds Rige, blive oplyste og omvendte, dem, af hvilke vi blive bragte til Salighed. Ved at ære saadanne, give vi en Prøve paa vor Tro og

Side 213

Lydighed imod denne Guds Befaling, der er samlet med Forjættelse om et langt Liv; thi vi ere dem lige saa meget skyldige, der igienføde os, som dem der føde os til Verden.

Man holder meget af de Skilderier, som vise os vore Forældres Aasyn og Gestalt; Man maa ikke mindre finde Behag i de Skrifter, som aftegne de Lærde Mænds Liv og Dyder, der have været hos os. Det er vel sandt, at saadanne formedelst deres Dyd og Guds Frygt ey behøve slig forfængelig Ære, men ved at ære dem, lærer Christus os, at vi ære ham selv. Deres Exempel kand efter deres Død hos Efterslægten opvække Tro, opmuntre til Viisdom, og stadfaste Haabet.

Kand de fromme saaledes, efterat de have endt deres Liv, leve iblant os, saa skal ogsaa Velædle og Velærværdige Mag. Morten Reenberg, Stifts-Provst i Siøllands Stift, Provst i Sokkelunde Herred og Sogne-Præst til Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, leve iblant os, endskiønt han er nedlagt i Jorden.

Vi ville i disse Blade opregne hans Levnets Løb, endskiønt vi ikke kunde opregne hans Fortienester. Den bekiendte Bye i Jylland Wiborg, som er den fornemmeste Bye i det Stift, frembragte denne ypperlige Mand. Han var

Side 214

avlet af saadanne Forældre, at deres gode Egenskaber ey alleene fandtes hos ham, men sammes Forestilling endog stedse kunde opmuntre ham til Dyd. Til Fader havde han Borgemester Claus Christensen, en Mand over hvis Død hele Byen bedrøvedes. Moderen var en Sønne-Dotter af den navnkundige Biskop i Wiborg, Peder Teocarus Løvenbalk, der var død Aar 1645. men dog for hans Fortienestes Skyld var i frisk Minde. Hun hede Mette Peders-Dotter, og var en gudfrygtig forstandig Matrone.

Disse Forældre bleve i deres Egteskab velsignede med mange Børn; Vores Reenberg var den sextende i Tallet og den yngste af syv Brødre. Han kom til Verden 1660 den 18 Junii, og blev paa St. Hans Dag ved Daaben giort til en Arving til Himmelen. Som et endnu ungt Barn maatte han heel tilig savne sin brave Fader. Hvor tungt var det ikke for Moderen at sørge for saa talriig en Families Opdragelse? Men dennne forstandige Kone overvandt saadan Besværlighed.

Hun lod vores unge Reenberg undervise hiemme i Huset, indtil han kom saa vidt, at han kunde antages i Wiborg Byes cathedral Skole. Han blev derefter sat i benævnte Skole, hvor han ved de foresatte Læreres Vindskibelighed,

Side 215

endskiønt han var meget ung, i en Hast blev bragt saa vidt, at han i Indsigt og Forstand overgik de fleeste af hans Jevnlige. Det var derfor og kun en kort Tiid, i hvilken han gik hele Skolen igiennem, saa at hans Rector Mag. Johannes Juulbye ansaae ham for dygtig til at komme til Academiet. Han blev med Berømmelse indskrevet som Student Aar 1677, og var derhos saa lykkelig, at han fik strax den store Mand Conferenz-Raad Wilhelm Worm, som det Aar var Rector, til privat Præceptor. I denne brave Mand fandt han en stor Belynder, samt sine Studeringers Forfremmere, hvorudi ommeldte Worms Familie siden stedse har efterfulgt ham. Vores Reenberg benyttede sig saaledes af de store Mands Underviisning, som da zirede vores høye Skole, at han næste Aar 1678 i Examine Philosophico ikke alleene opfyldte det Haab, de havde gjort sig om ham, men endog forstod meere end de ventede. Fra den Tiid af begyndte han at legge alvorlig Vind paa Theologien, og betienede sig af de lærdeste Mands saavel mundtlige Underviisning, som Bøger til at forstaae den hellige Skrift, hvilken han flittig randsagede.

Han viiste herpaa med hvad Fremgang han havde anvendt sin Fliid, da han den 17 Dec. 1682

Side 216

udstod Examen Theologicum, hvorudi han fik Characterem Laudabilem, under D. Jens Birkerod og D. Johannes Lassenius; Mag. Jørgen Hammer som Provst paa Closteret forrettede samme Tiid Notarii Embede. Hvad Gaver han havde paa Prædikestolen til at tiene i sin Tiid Guds Kirke, beviiste han Hellig Tre Kongers Dag Aar 1683 ved Demis-Prædiken under D. Jens Birkerod, i hvilket Aar D. Christian Nold forvaltede Rectoratet ved Academiet.

Den lykkelige og betydelige Grundvold han i sit Fæderneland havde lagt i sine Studeringer, søgte han herpaa ved en udenlandsk Reyse end mere at opbygge. Den besynderlige Fremgang i Videnskaber hans fem andre Brødre havde tievebragt sig paa deres udenlandske Reyser, opmuntrede ham dertil. Han reyste derfor tillige med hans yngste Broder Peder Reenberg, som var for ved ham, til Glykstad, hvor de lagde sig i Huus hos den store Theologus D. Peder Zirscherus, og lode sig af ham undervise: Han havde allerede i Kisbenhavn fattet megen Ærbødighed for denne berømmelige Mand, imedens samme var Enke-Dronning Sophiæ Amaliæ Hof-Prædikant og Skrifte-Fader. Han opholdt sig hos ham i tvende Aar, og erindrede siden bestandig denne Mands store Lærdom, samt besynderlige Forstand og Høflighed. Her

Side 217

Herpaa gik han til Holland. Han forsømte ikke at besee de Academier dette Land og Friesland eyede, langt mindre at betiene sig af Theologorum Underviisning. Desuden hørte han der den berømte Witriarium læse over Natur- og Folke-Retten. Et Videnskab, som han holdte for ey alleene gierne at kunde samles med Guds Ords Læren, men endog at være nødvendig for sammes Lærere.

Fra Holland begav han sig til Engeland, Videnskabernes lyksalige Bolig. I London var han kun en føye Tiid, men i Oxford og Cambridge opholdt han sig næsten halv-tredie Aar til Ende. Hans Lærdom og Flittighed tilveyebragte ham der, at Engælænderne selv baade elskede og ærede ham. En Lykke som faa Fremmede naaer. Til Prøve paa hans Flittighed kand tiene den

Fliid han gjorde sig med at igiennemgaae den Bodleyske Bog-Samling, saa at han i sin Fortegnelse over bemeldte Bøger-Forraad med egen Haand har rettet de Feyl, som deri fandtes, og antegnet de Bøger, som ikke vare anførte paa Fortegnelsen, men dog alligevel fandtes paa Bog-Salen.

Hans Lærdom, Skikkelighed og gode Sæder skaffede ham Adgang ikke alleene til D. Hydes, Dodwelds og Millii Venskab, men og til deres Fortrolighed, saa at de ved alle Leyligheder

Side 218

der med Berømmelse talte om ham. Dette gav og siden en Anledning, at de paa anseelige Vilkaar tilbøde ham at blive i Engeland. Men Kiærlighed til hans Fæderneland hindrede ham Derfra, hvilket han selv har tilstaaet ofte siden at have havt Aarsag at fortryde. Dette hans Afslag hindrede imidlertid ikke deres Godhed for ham, som vedvarede saa længe de levede. De Breve, som de efter hans Hiemkomst til Fædernelandet har skrevet ham til, bær Vidne derom, med hvilke iblant fulgte nogle smaa Foræringer af de Bøger, som de lode komme for Lyset.

Han havde Yndest hos og Venskab med de berømmelige Mænd Pocok, Spencer, Cudworth, Krabbius, Creck, hvilken sidste paa de Tider var i det saa kaldede Siæle-Collegium, ligesom og Bagweld havde Sæde i det saa kaldede Christi Collegium. I London omgikkes han i sær meget med den for sin Beltalenheds Skyld berømte Franske Præst de Ferguson, som med eendeel andre fra Frankerige flygtede Reformerte havde faaet Bopæl i London. Blant disse raadførte han sig meget med la Raqve, en Mand der besad stor Kundskab i de Old-Sager, der angaae Kirken.

Den store og forunderlig hastige Forandring, som skeede i Regieringen Aar 1688 bragte ham paa de Tanker at forlade Engeland; thi han

Side 219

ansaa det ey for sikkert, længere at opholde sig der, reyste derfor til Frankerige.

Imedens han opholdt sig i Paris, gjorde han Umage for, at lære at kiende de Roman-Catholskes Lærdomme og Levnet. I Klosterne skulde han fornemmelig faae Underretning om den Lærdom, som Anti-Christen har udbredet, og de hemmelige Ting, som foretages udi den pavelige Kirke. Han gjorde derfor Bekiendskab med de Munke, som vare meest i Anseelse for deres Lærdoms Skyld, af hvad Orden de end vare, og udforskede deres Religion og Meeninger. Engeland havde imidlertid igien faaet Rolighed, han reyste derfor atter did over, for der at tage Afskeed med sine Venner, gik siden derfra igien til Holland, hvor han besøgte alle de høye Skoler, som han tilforn ikke havde været paa. Her i Landet opholdt han sig dog ikke længe, eftersom han havde foresat sig ogsaa at besee de berømmeligste Tydske høye Skoler, for paa samme end videre at opsamle alt det, der henhørte til hans theologiske Studium. Leipzig holdt ham længst; Der var ikke alleene mange berømmelige Mænd, men der kunde man og have Underretning om alt hvad der forrettedes i den gandske lærde Verden.

Side 220

Efter disse omtalte Reyser kom han omsider tilbage igien til Kiøbenhavn Aar 1690. Han bragte med sig en stor Samling af rare Bøger, i sær alle de lærde Mænds Skrifter i Engeland, som vare udkomne i Anledning af de Uroligheder, som der den Tiid var i Kirken; thi hans Reyse var saa forsigtig indrettet, at han kunde finde Leylighed at anskaffe sig saadan en anseelig Bøger Forraad.

Paa bemeldte hans udenlandske Reyse tilveyebragte han sig fornemmelig en stor Indsigt og Kundskab i Guds Ords Læren, med hvilken han siden gjorde Kirken stor Nytte, efterdi den var samlet med Nidkiærhed og Omhyggelighed for at udbreede Guds Ære.

Ved disse hans Reyser blev vel ellers hans Lærdom forøget, men hans Formue formindsket, dog skaffede Guds Forsyn ogsaa Raad herimod. Hans Lærdom og Dyd havde, endog førend han reyste fra Kiøbenhavn, banet ham Adgang til Adskilliges Yndest af de fornemmeste og anseeligste Huse i Kiøbenhavn, saa at de ligesom kappedes om, at vise Prøver paa deres Bevaagenhed imod ham. Iblant dem kand i sær nævnes den i Dansk Tungemaal meget veltalende Høieste-Ræts Procurator Cancellie-Raad Brostrup Albertin. Samme snilde Mand tog sig vores Reenberg meget an, og havde en besynderlig Attraa

Side 221

at hielpe ham til at forfremmes udi theologiske Studeringer; Et rart Beviis herpaa var det, at da vores Reenberg skulde til at reyse, gav han ham ey alleene frie Fuldmagt med sig, at maatte paa hans Navn optage hvad Penge han behøvede, men forsikkrede ham ogsaa om, at vilde betale all hans Gield, i fald han skulde see sig nød til at gjøre nogen Udenlands, af hvilken hans Godhed vores Reenberg dog ingen Tiid betiente sig.

Da han igien kom hjem, tog bemeldte Cancellie-Raad Albertin ham i sit Huus uden nogen Betalning, alleene for at fornøye sig ved hans Omgang, samt faae Underretning om lærde Ting paa fremmede Stæder. Vores Reenbergs Lærdom og Indsigt i boglige Konster var da og allerede bleven saa bekiendt, at samme ey kunde andet end tilvevebringe ham Høragtelse og Venskab hos den da værende Sogne-Præst til hellig Geistes Kirke, Mag. Esaias Fleischer; Denne ærværdige Mand baade yndede og forundrede sig over den Lærdom han fandt hos ham i deres daglige Samtaler, og den Beltalenhed Reenberg undertiden gav Prøver paa i hellig Geistes Kirke, hvor han lod sig høre, naar Mag. Fleischer, som havde en langvarig Sygdom og lang Tiid var sengeliggende, ikke selv kunde prædike.

Side 222

Heroover skeede det og, at ommeldte Sogne-Herre tilbød vores Reenberg, at ville udvirke hos Stadens Øvrighed i Kisbenhavn, som den Tiid ogsaa kaldede Sogne-Præster til denne Kirke, at han skulde blive ham i Embedet tilforordnet, og tillige faae Forsikkrings-Brev ved paakommende Dødsfald at følge ham i Kaldet. Dette skeede ogsaa, saa at da endeel af Øvrigheds Personerne, og de fornemmeste i denne Meenighed, havde hørt ham prædike paa Kaldet, og tillige meget befaldet hans Prædiken, udstædede de et Kalds-Brev til ham, under Dato den 8 April Aar 1691. Men da Kongen selv vilde beholde sig Rettigheden at kalde, var denne hans Bestalling uden nogen Nytte for ham.

Kort efter dette var skeet, satte han sig fore igien at reyse til Engelland, lavede sig og virkelig til Reysen; Men da han vilde tage Afskeed med hans Høyærværdighed Biskop Bager, for ved samme Leylighed at tilbyde ham sin Tieneste i Engeland, hvor han tilforn havde haft at forrette for Biskopen, forundrede Bispen sig ey alleene høylig over dette hans Forsæt, men formaaede ham og til, saasom han heller vilde unde Fædernelandet Tieneste af hans ypperlige Gaver, end at han skulde drage af Landet, endnu at opsætte sin Reyse i otte Dage.

Side 223

Inden denne foreskrevne Tiids Forløb udvirkede Biskop Bager et Kongel. Kalds-Brev til ham dateret i Februarii Maaned 1693 hvorved han ey alleene udnævntes til Feldt-Præst ved Forers og Sehesteds Regimenter, som den Tiid stode med de øvrige Hielpe-Tropper, Keyseren havde faaet imod de Franske, i Flandern, under Hertugens af Würtemberg, Ferdinandus Wilhelmi Comando, men end og med det samme blev kaldet til Feldt-Provst efter Mag. Johannes Dorschæus, som var hiemfordret at være Sogne-Præst til Kolding. Herpaa blev han af Biskop Bager indviet til det hellige Lære-Embedet, og siden forsynet med Kongel. Reyse-Pas, hvorpaa han i Martii Maaned samme Aar 1693 begav sig paa Reysen til Armeen.

Den guddommelige Forsyn, som stædse, imedens han var Præst, førte ham meest til de elendige og bedrøvede, men sielden til de glades Huse, bragte ham ogsaa denne gang til Armeen, paa en Tiid da de tvende omtalte Regimenter vare i en usel Tilstand. En smitsom Sygdom havde næsten ødelagt dem gandske, og de faa, som endnu vare blevne i Live, maatte ligge adspredte uden for Leyren, at de ikke skulde besmitte de andre.

Disse tvende Regimenter til Hæst vare herpaa aldrig saasnart bleven satte i fuldkommen god Stand

Side 224

Stand med Mandskab og Heste, førend man igien stilte dem i Marken, tilligemed den heele foreenede Kriigs-Magt, for at vove et Feldtslag med de Franske, som gik for sig ved Landen og Neerwinden; Men som de foreenede Magter her leede et stort Nederlag, gik det og i sær ud over disse tvende Regimenter, af hvilke de fleeste bleve dræbte paa Valpladsen, men de faa overblevne maatte redde sig med Flugten.

Iblant dem, som saaledes undflyede, var og vores Reenberg, der ved denne Leylighed nær havde sat Livet til. De maatte tage Flugten over en Strøm, over hvilken han og satte med sin Hest, men Vandet gik saa stridig, at han kom af Hesten, og ufejlbarlig havde druknet, om ikke en Engælender, som havde kiendt ham tilforn i Engeland, havde erkiendt ham, hvilken kaldte paa ham ved hans Navn, og rekkede ham sin Ride-Pidsk, som han greb fat om med begge Hænder, og saaledes blev slæbt op af Vandet. Som de Franske havde erobret den hele Leyer, maatte han i denne elendige Tilstand beholde sine vaade Klæder paa, thi han havde intet at skifte med, og det som endnu var verre, saa kunde han ikke i tre samfulde Dage faae noget andet at vederqvæge sig paa, uden bart Vand og umodne Æbler. Han faldt derover i en sterk Feber, som blev end værre ved det at han slet ingen Forflegning eller Tilsyn kunde nyde.

Side

225

Dette var da vel et kort, og det eneste, men og derhos saa vanskeligt et Feldt-Tog, han der gjorde, at der vel findes de, som have bivaanet uliige fleere, men dog ey prøvet den tiende Deel Besværighed, eftersom alting er faldet ud efter Ønske, og Kriigs-Hæren har været forsynet med overflødig Proviant. Forsynet sørgede imidlertid saaledes for ham, imedens han laae syg, at Kongen kaldte ham fra Armeen og havde givet ham Kalds-Brev dateret den 23 Junii 1693, at være Provst paa Møen og Sogne-Præst i Stege. I hans Sted blev anordnet til Feldt-Provst, Hr. Bartholomæus Deickmann, som siden blev Conferenz-Raad, og Biskop i Christiania.

Vores Reenberg reyste herpaa til Kiøbenhavn, og fik sin Collats af Biskop Johan Adolph Borneman, som var kommet efter Biskop Bager. For at vise sit taknemmelige Sindelav imod vores høye Skole, begiærede han kort Tiid derefter Magister-Graden, og efterat han havde

forsvaret den ved denne Leylighed holdte Disputatz, lod han sig dertil forfremme i Aaret 1694, under Høy og Velbaarne Hr. Caspar Bartholin. (*)

(*) Hr. Professor Casper Bartholin var Ridder af Dannebrog.

226

Side 226 I det nye Embede paa Møen viste han saa stor Fliid og Vinskibelighed, at han endnu ihukommets der, samt erindres med Berømmelse af alle de, som levede der paa Øen i hans Tiid. For at lette den Byrde, som Huus-Holdning bragte med sig, tog han sin Formands Enke, den Velædle og Dydzirede Matrone Maria Magrethe Bager til Egte, som nu er 90 Aar gammel. Hun finder i denne sin svare Alderdom ey nogen Ting saa tungt, som at hun har skullet overleve en saa stor Mand. Med hende fik ham sex Stifbørn, tvende Sønner og fire Dottre, hvoraf de fem endnu vare Børn, eller i det mindste gandske unge. Paa saadan Maade fik han Leylighed at viise sig som en Fader, endskiønt han selv ingen Børn havde.

Imedens han var i Stege, maatte han med Bedrøvelse see sin Meenighed, som han meget elskede, anfaldet af en grasserende Sygdom, der borttrykkede næsten den halve Deel af Indbyggerne.

I Aaret 1697 blev den om Kirken vel fortiente Mand Mag. Esaias Fleischer, efter en langvarig Sygdom bortkaldet fra denne Verden. Dette Dødsfald gav de ham endnu bevaagene Borgere af hellig Geistes Sogn Anledning, uden vores Reenbergs ringeste Fore-

Side 227

vidende, at udbede sig ham hos Kongen til deres Sogne-Præst, men saadan deres Begiæring kunde ey blive opfyldt, førend Aar 1709, da Mag. Frands Thestrup blev kaldet til at være Biskop i Aalborg; Hans Majest. Kongen beskikkede den Tiid vores Reenberg til Sogne-Præst for hellig Geistes Meenighed, uden at han endten søgte det, eller nogen Tiid gjorde sig Haab derom.

Kiærlighed til bemeldte Meenighed, der allesede tvende gange havde vildet havt ham til deres Siæle-Sørger, bevægede ham til at forlade sit kiære Møen, som han tilforn ikke havde vildet gjøre, endskiønt et langt anseeligere Embede, nemlig Provstiet ved Holmens Kirke var ham blevet skriftlig tilbuden af hans Høye Excellence, Hr. Ulrich Christian Gyldenløve, daværende General Admiral.

Han fik her atter Leylighed at vise Prøve paa de herlige Gaver han besad i at trøste de Elendige af Guds Ord, som han alt tilforn havde gjort i Flandern, og paa Møen; thi det hændte just samme Tiid, at den grusomme Pest borttog den største Deel af hans Meenighed, ved hvilken Leylighed Gud baade prøvede og forøgede hans Tro, Bestandighed, Haab og Kiærlighed. Hvor farlig denne Tilstand end var, blev han dog uforfærdet i at gaae til de Syge, for

Side 228

at meddele saavel de Levende som Døende det hellige Sacramente. Han sad idelig, uden nogen Frygt for Sygen, ved de Syges Seng, dels for at trøste dem, og dels for at igientage de Regler han tilforn havde givet dem om at berede sig til Døden, inden de gik ind i Evigheden.

Disse Huus-Besøgelser hindrede ham i det øvrige ey fra at forrette sit Embede i Kirken, hvor han saavel søgne som hellige Dage selv prædikede, og fandt megen Agtsomhed og Bovelighed hos sine Tilhørere, hvis Tal daglig formindskedes, siden de alle hørte paa hver Prædiken, som paa den sidste de meente de fik at høre. En stor Prøve paa hvad Indtryk hans Prædikener havde

hos Tilhørerne i denne Tilstand, er den Gavnildhed han formanede dem til at vise imod de fattige Børn, hvis Forældre vare bortdøde i Pesten, thi de gave anseelige Summer dertil, som endnu udgjøre en Deel af det Kongel. Waysen-Huuses udstaaende Hovedstole.

Den nye Ære, som Kongen i Aaret 1717 behagede at benaade ham tillige med alle Kiøbenhavns Sogne-Præster med, i at give dem ved et Rescript til Biskop Christian Worm, Rang med Consistorial-Raader, gjorde hos ham slet ingen Forandring, hvis Sind desuden ey var nogen Elskere af forfængelig Ære, som kand nok

Side 229

som sees af det, at han meere end en gang undslog sig for at tage imod en Biske-Stoel.

Det skeede dog siden at han maatte forlade hellig Geistes Menighed, hvori han med Opbyggelse havde arbeydet, og hvoraf han var meget elsket, siden Kongen i Aaret 1720 allernaadigst behagede at beskikke ham til Provst ved Vor Frue Kirke, efter Mag. Søren Sevel, til hvilket Embede han af Mag. Iver Brink blev indsat. Denne uventede Forflytning var baade imod hellig Geistes Meenighed og hans eget Ønske, som nu allerede var 60 Aar gammel, og derfor nødigt vilde paatage sig saa besværlig en Byrde.

Ulykker havde mødt de forrige Meenigheder, han havde været Præst ved, denne blev heller ikke befriet. Den græsselige Ildebrand ødelagde 1728 den største Deel af Vor Frue Meenigheds Huse, hvori han ogsaa imedens han var fraværende ved Roskilde Lande-Møde, mistede alt sit rørende Gods. Han bedrøvede sig ikke i mindste Maade over dette sit eget Tab, men vel over den almindelige Ødeleggielfe, og de mange Familiers Elendighed, han glædede sig tvertimod snarere over, at være funden blant deres Tal, hvis Taalmodighed Gud paa saa mange Maader havde vildet prøve.

Side 230

Saa mange Geistlige eller Kirke-Embeder har den Sal. Reenberg havt at forestaae, af hvilke han ingen søgte, ikke engang ønskede sig: i dem alle har han derimod viist Trofasthed og Oprigtighed. Ingen Fare, ingen Besværlighed, ingens Misgunst bevægede ham nogensinde til at forsømme Guds Ære, eller de ham anbetroede Siæles Beste. Hans utrættelige Fliid, saavel offentlig som hemmelig, gik ud paa, at nedbryde Mørkhedens Magt, og forfremme Guds Rige. Han besad en Beltalenhed, der vel var noget heftig, men dog flydende og reen, hvori han og vidste at anbringe den store Lærdom og Læsning han besad, dog uden at prunke med den. Han vidste paa en fattelig Maade at forklare de dybeste Ting i Religionen, og igiendrive Sandheds Fiender, at baade Lærde og U-lærde kunde have Underviisning og Overbeviisning.

Han havde en særdeels Gave til at indprænte sine Tilhørere Lyst til Dyd, og Afsky for Lasterne, som og til at opmuntre og trøste de Bedrøvede. Hans eget Levnet, i Henseende til de udvortes Forretninger, var en Kiæde af Bekymringer og Fortrædeligheder, saa at han ofte selv sagde, at han ledt kunde tælle de glade Dage han havde havt i Verden, men Guds Naade styrkede ham kraftigen.

Side 231

Endskiønt han aldrig var vandt til ved Smigren at bane sig Vey til store Folkes Yndest, vilde vor Herre dog ey han skulde savne samme. Iblant hans Belyndere af det Slags kand man fornemmelig regne hans Excellence Hr. Geheime-Raad Christian Detlev Græve af Reventlau, der først fattede Godhed for ham paa Feldttoget i Flandern, og siden stedse vedligeholdte

samme, ja kort for vores Reenbergs Død viste en Prøve, i det han forfremmede en af hans Slægt, som var den sidste og eneste der endnu ikke var kommet i noget offentlig Embede. Disse Blade tillade ikke at udføre alle de Vanskeligheder han udstod, men dog var han i alt dette frisk og munter, ja i sit 72 Aar endnu saa sterk, som en midaldrende Mand. Mod Slutningen af Aaret 1733 begyndte den Sygdom at yttre sig, som siden skilte ham ved Livet. Aaresladen hindrede vel Sygdommens Magt en Tiid lang, men hans Kræfter toge dog siden saaledes af, at han om Morgenens, naar han stod op af sin Seng, ey formodede at opleve Aftenen, og naar han lagde sig om Aftenen, ey torde mere vente at see Dag. Paa det Døden da ey skulde overraske ham ubereed, beskikkede han sit Huus i Tide, og gjorde Rigtighed for alle Regnskaber, og de Ting der vedkom hans Embede.

Side 232

Den berømte og erfarne Doctor Christian Lodberg Friis, Daværende Stads Physicus i Kiøbenhavn, anvendte vel de tienligste Hielpe-Midler, men uden nogen Virkning, da Naturen selv ey mere var i Stand til at virke. Den ærværdige bedagede Mand sagde ofte med Fornøjelse til sine Venner, hvorledes han kunde fornemme, at hans Styrke forlod ham, og Døden efter Haanden sneg sig ind til ham. Han gik til den Ende, nogle Uger før han forlod alt det timelige, omkring til sine beste Venner, og takkede dem for den Omgang de havde havt her i Verden; Han sagde dem tillige, naar de bedrøvedes over den rørende Afskeed denne ærværdige gamle Mand tog med dem, hvorledes han af hans Sygdoms Natur kunde slutte, at man vilde finde ham hastig død, enten liggende i hans Seng, eller siddende ved hans Bord. Siden den Tiid befattede han sig med intet, uden hvad en Herrens Tienere, og en til Graven ludende bør forrette.

Det er merkeligt, at han i hellig Geistes Kirke, hvor han havde først begyndt at prædike, og saa holdte sin sidste Prædiken, som skeede i Fasten, hvor han prædikede over Lidelsens Historie. Døden giæstede herpaa omsider ind til denne velberede Mand paa den 23 Dag af Febr. Maaned Aar 1736. Han havde den samme Dag længere end sædvanlig lagt i Bønnen paa sine Knæ, saa at han ikke

Side 233

ikke førend en Time før Middag, stod op deraf. Han satte sig herpaa til Bords, og læste for Maden, men inden han nød noget af samme, fik han et Slag, der berøvede ham Sands og Mæle, ja Livet selv.

Der blev vel strax slaget Hul paa en Aare, Blodet løb ogsaa gandske godt, men Baandet, der binder Siæl og Legeme sammen var allerede brusten. Dette hastige Døds-Fald skeede saaledes vel imod de Efterlevendes Forhaabning og Tanke, men selv havde han altid, heldst i de 3 sidste Aar, tilbedet sig af Gud en saadan kort Afskeed fra Verden, der maatte være befriet og særskilt fra megen Pine og Qval, hvilken han og ventede at faae, siden mange af hans Slægt paa samme Maade havde endet deres Dage. Med hvad Gemyt og Sindelav han fik sin Afskeed fra den stridende Kirke, kunde man endog efter Døden læse paa hans Ansigt, der paa ingen Maade saae forandret ud, eller viste noget Kiendetegn til Skræk og Banghed: man fandt det tvertimod ligesom han saae ud i levende Live, nemlig et klart, aaben og frimodig Aasyn. Der kom mangfoldige for at skue ham ligge Liig, af hvilke endeel, der havde elsket ham høylig i levende Live, gjorde det i Tanke derved at lindre deres Bedrøvelse, men andre gjorde det af blot Nysgierrighed, for at see hvorledes han saae ud, nu han var død.

Side 234

Saaledes gik denne gudfrygtige og ærværdige Lærere mæt og træt af Tage ind til sin Hvile, efter et besværligt Liv, som havde varet 75 Aar og 8 Maaneder, af hvilke han i de 45 Aar havde beklædet geistlige Embeder. Kiøbenhavn, den 5 April Aar 1737.

Under Academiets Seigl.

Den Salige Hr. Reenbergs Liig blev herpaa den 3 Martii 1736 paa en Fredags Morgen Klokken 6 1/2 Slet, hensat i Vor Frue Kirkes Capel, og siden ved Enden af Choret paa Kirke-Gaarden needgravet 9 Al. dybt i Jorden, med en Muur omkring ham, og en Hvælving over ham hvilket han selv, førend han døde, saaledes havde foranstaltet; (*) Paa hans Kiste var følgende Opskrift at læse, der er forfærdiget af Velærværdige Hr. Christian Reenberg, Capellan ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn.

Læser!
Forstaaer du hvad du læser!
Skønner du, saa skrækkes
Guds sande Kirke sørger
over en forsøgt Siæle-Sørger

Mag. Morten Reenberg.

(*) See herom Dänische Bibliothek 1ste Theil pag. 439. hvor ogsaa det heele Programma Ord til andet paa Latin er indrykket.

Side 235

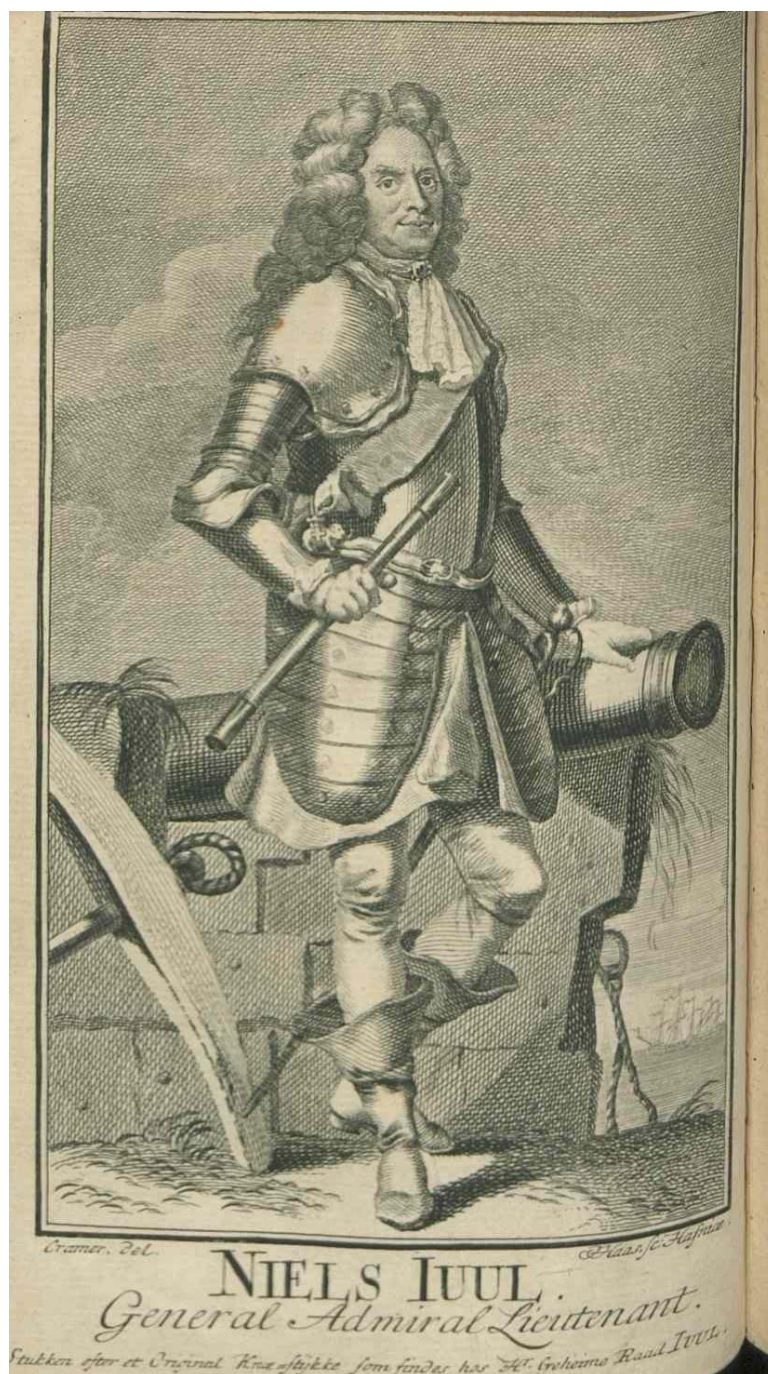
Ingen Sorg trykte ham uden Kirkens,
Den bar han altid i sine Tanker,
Den glemte han aldrig i sine Bønner,
Den opbygte han allevegne med Lærdom og Levnet.
Ingen Under!
Hans Hierte flettet i Tiørne,
smeltedes i daglig Suk, Taare og Bønner,
Thi Hans Øyne saae
Guds Haand udstrakt over fiire Guds Meenigheder,
I Brabant blev først ved Pest, siden ved Sverd
tvende Regimenter,
paa Møen ved smitsom Sygdom de tvende
Byens Deelee,
I Kiøbenhavn tvende Meenigheder,
Hellig-Geistes og vor Frue,
den ene ved Ild, den anden ved Pest,
bortstrøede.
Den sidste den skarpeste:
Kirken ligger i sin Forstyrrelse.
Byrder og Sorrow nok for 45 Aar:
Søgte Fornøjelse i 42 Aar i Egteskab

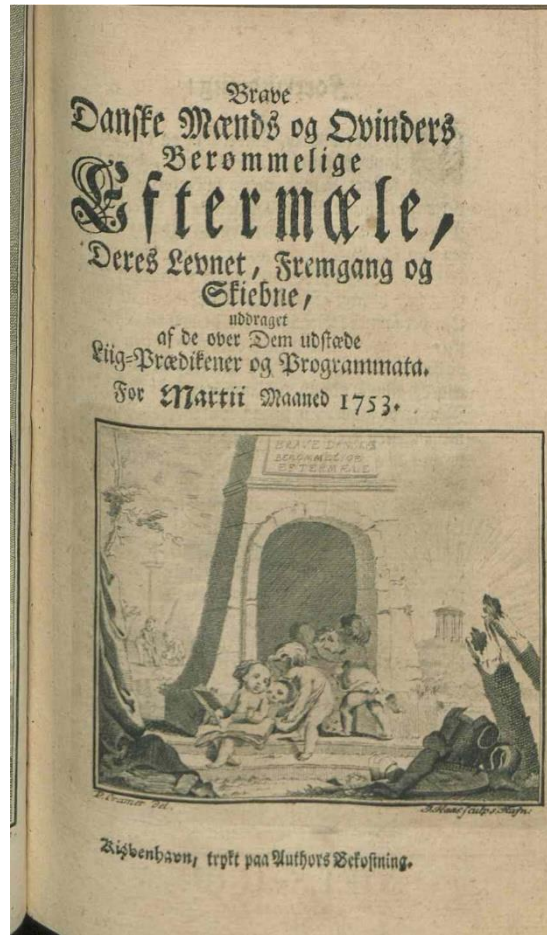
med den Velædle Frue
Marie Margrethe Bager.
Foer af Fremmed fra Altere Huus og Verden
den 23 Febr. 1736.
udslæbt af Sorig,
Arbeyde og Bønner
i 75 Aar 8 Maaneder og 7 Dage.
Læser
ønsk dig ey den Byrde
under over den Styrke.
pos. nepos. C. R.

Side 236 For Februarii Maaned findes uddragen:

1. Liigprædiken over Jørgen Brahe til Hvedholm, holden af Lauritz Jacobsen, Superintendent over Fyens Stift, trykt in 4to 1661.
2. Liigprædiken over hans høye Excellence Christian Gyldenløve, holden af Hector Gotfried Masio, Hof-Præst, trykt in Folio 1709.
3. Programma over samme, skrevet af Johannes Trellund.
4. Liigprædiken over Axel Gyldenstjerne til Karsholm, holden af Lauritz Jacobsen, Superintendent over Fyens Stift, trykt in 4to 1653.
5. Liigprædiken over Frue Giertrud Iserberg, Hr. Obrist Arnoldts, holden af Ole Fransen Flor, trykt in 4to 1689.
6. Liigprædiken over Frue Mette Rosenkranz Palles Dotter, Hr. Erik Rosenkranzes til Rosenholm, holden af Superintendenten over Aarhus Stift, Erik Mogensen Gravio, trykt in 4to 1666.

Programma over Mester Morten Reenberg.

Brave Danske Mænds og Qvinders Berømmelige
Eftermæle,
Deres Levnet, Fremgang og Skiebne,
uddraget af de over Dem udstædede
Liig-Prædikener og Programmata.
For Martii Maaned 1753.

Kiøbenhavn, trykt paa Authors Bekostning.

Side 238

Forerindring!

Som endeel Lærde, saavel som og i Fædernelandets Historie i sær kyndige, have forlanget af mig, at jeg vilde forandre den i dette Verk lagde Plan i Henseende til de Adelige Personers Slægt-Registere og Ahner, dem jeg kun saa kortelig har berørt, de derimod holde fore, at jeg burde anføre den omskrevne Persons hele Slægt-Register, med Tillæg, at hvad som der savnes i Behagelighed at læse slig Slægtskabs Opregning, erstattes dobbelt ved den Nytte og Fornøjelse man har af, saaledes at see de forældede, gamle, udgangne Familier, ja de af Tiids-Registerne saavel som vore Landsmænds Hukommelse næsten reent udslitte Navne, forfrisket og bragt i nye Erindring. Jeg vil herefter gjøre mig en Ære af at følge deres Raad og Velskiønnende, ønsker kun det maatte være de fleeste Læsere til Behag, thi alle tør man ey vente. I denne Henseende skal og, naar Registeret gøres over de Sex første Maaneder, som

alle Tider udgiøre et Bind, blive anført, hvad der i det foregaaende Januarii og Februarii Maanedes Hefte efter den første Indretning med Fliid er bleven udeladt. Kiøbenhavn den 1ste Martii 1753.

Casper Peter Rothe.

Side 239

Een Natanael eller ret Israelit,
udi sin Vandring og Levnet, retsindig for Gud,
udi sine Veye og Idrette, velsignet af Gud,
Forestillet af Davids Ord Psal. CXXVIII. v. 4, 5, 6,
som udi
Den Høyædle og Velbaarne Herris,
Nu Salig hos Gud,
Herr Niels Juuls,
Herre til Taasinge, Ericksholm og Totterupholm,
Ridder af Elephanten, Kongel. Majestet til Danmark og Norge fordum Høytbetroede General-
Admiral-Lieutenant, Geheime-Raad og Præsident udi Ober-Admiralitets Collegio, hans
adelige Liigs sørgelige Begiængelse, bleve udi Hans Kongel. Majestets, Dronningens, og det
gandske Kongel. Huuses Overværelse, saavelsom en meget Folkerig og Høyanseelig
Forsamling af alle Stænder, den 17 Junii Anno 1697 udi Holmens Kirke i Kiøbenhavn
forhandlede af
Peter Jespersøn,
Hans Kongel. Majest. Confessionario og Hof-Prædikant.

Kiøbenhavn trykt hos Joh. Jacob Bornheinrich Aar 1699.

Side 240

Da denne kiekke Danske Søe-Heltes Klage-Tale blev given under Pressen, har sammes Forfattere Hr. Doctor Peder Jespersøn ved et Tilegnelse Skrift overleveret samme til den efterfølgende Enke, den Høyædle og Velbaarne Frue Margrethe Uhlfeld, saavel som til hendes elskelige kiære Børn, Frue Sophie Juul, Geheime-Raad og Ridders Hr. Niels Krag til Egeskov, Frue Vivike Juul, Hr. Admirals og Ridders Salig Hr. Christian Bielckes til Basnes, saavelsom Høyædle og Velbaarne Knud Juul til Taasinge, Kongel. Majest. Etats-Raad og Amtmand over Kiøbenhavns Amt.

Hans Ord i Fortalen ere disse: Den græd ikke for Guld, som Guld aldrig aatte; En god Mand er at skatte høyere end Guld, hvor han mistes, er han vel værd at græde for; Man har Aarsag at sørge over en god Bens Skilsmisse, thi de ere ikkun tynde, som Eftersamlinger, naar Viin-Høsten er ude; Men naar en Qvinde mister hendes Mand, som er hendes beste Ben, da har hun vel Aarsag at pibe som en Trane, og kurre som en Due.

Side 241

Saa følesløs kand ingen være, saa hart ikke sove, at de maa jo med Smerte finde, naar Gud griber dem saa nær ved Hiertet, at han tager deres beste Ben bort fra deres Side. Den Dag Gud samler Mand og Qvinde i et kiærligt Egteskab, optendes der et Glædskabs Lys i Huset, men naar Gud i Døden gjør Skilsmisse, og slukker Lyset, da maa en bedrøvet Enke, der sidder

tilbage med Tobia vel sige: hvad Glæde skal jeg have, jeg som sidder i Mørke, og ikke seer Lyset.

Hvor bedrøvelig, sørgelig og fuld af Jammer Enke-Standen er, det er noget, som er enhver bekendt; Bi vil slaae den Rolle op, som legges for en Enke, vi skal finde den at være skreven som Prophetens Rolle, uden og inden fuld af Suk og Be! I det Ord, jeg er en Enke, min Husbonde er død, befattes en meget tung og sørgelig Skiebne, saa det er ikke at undre, om man seer Graad og Enker, Taarer og de Faderløse samlet tilhobe.

Det som Eders Velbaarenhed ville føre sig til Eftertanke, for derved at trøste sig over hendes Salige Herres Skilsmisse er dette, 1) At det Liv paa Jorden, Gud har flyttet ham fra er fuld af Synd, Sorg og Møye. 2) At det Liv i Himmelen Gud har ført ham til er fuld af Ære, Herlighed og Glæde. 3) At det Liv i Verden han selv

242

har ført, er fuld af Dyd, Ære og Berømmelse. Her i Verden fattes nu et, nu et andet, en Fortræd holder den anden ved Haanden, en Sorrig kommer og slukker den anden; har vi een Time godt Beyr og mildt Soelskin, vi har ti igien med Blæst og Storm. Vor Glæde er som Duggen paa Gedeons Skind, den kunde neppe fylde en Skaal; Fortræd og Biderværdighed er som Vandet i Syndfloden, der stigede over de højeste Biergers Toppe.

Ingen kand gjøre sig nogen vis Regning paa sin Lykke, saa længe han seyler paa dette ubestandige Glar-Hav; En Tiid løfter hun os op imod Himmelen, en anden Tiid synker hun os ned i Afgrunden; I Dag bukker og bøyer hver Mand sig for en, og da heder det, saa skal man gjøre den Mand Kongen vil ære (*), i Morgen vil alle træde paa ham, og da tør de vel sige til ham, bøj dig, at vi kand gaae hen over, og leg din Ryg til Jorden som en Gade, at man kand løbe henover (**).

Falsk og slibrig er Lykken, saa ere og Venner og Frender; Den eene ligger paa Luur efter den anden, søge at jage hver andre i Garnet; deres Huse ere fulde af Svig, ligesom et Fugle-Bur er

(*) Esth. 6. v. 11.

(**) Esaia 51. v. 23.

243

er fuldt af Lokke-Fugle; Man kand ey mere forlade sig paa deres Ord og Løfter, end paa en braaden Rør-Kiep, der gaaer dem i tu i Haanden, der vil holde sig dertil. De tale med et Dobbelt Hierte, har Rabbi i Munden, Racha i Hiertet; Naar Jael kommer frem med hendes Melk og Smør, maa vi vel vare os for hendes Søm og Hammer; Den gamle Ærlighed, Trofasthed og Oprigtighed er borte, her er ikkun søde Ord og falske Complimenter tilbage, den broderlige Kiærlighed er uddød, Had og Avind regierer allevegne.

Hvor Legemet er, der forsamles Ørnene; saa holder sig Sygdom og Svaghed til vore usle Legemer, og falder paa os saa tykke som Fuglene paa Offeret, saa vi ikke med alle Apotekerens Krukker, hverken med Urter eller Plaster, formaae at drive dem bort, thi de sætter ofte an med den Gevalt, at man ønsker Døden heller end sine Been, og vilde heller udgrave hende, end det skiulte Liggendefæ. O vel! den derfor, Gud opløser af disse Baand, og udfrier af denne Pine.

Den Salige Herre har her havt den onde Dag hos den gode, i Himmelen har han alt godt uden noget ondt. I veed selv best at vidne hvad U-roe og Fortræd, Møye og Biderværdighed han har udstaaet; I har selv hørt, hvor ofte han klagede over Verdens Falskhed, Underfundighed

244

Overdaadighed og Forfængelighed; Eder er vel bevidst, den Salige Herre var ikke her uden sine Misundere, Fiender og Avinds-Mænd, der stak og satte efter ham, nu triumpherer han over dem alle, træder dem, ja Satan selv under Fødder.

Mange har søgt efter et stort, og derover tabt et godt Navn, men denne Sal. Herre har forhvervet baade et stort og et godt Navn, thi man skal sielden høre ham nævne, uden den gode Hr. Niels Juul. Det Skib han førte, lod intet Tegn efter sig i Havet, men hans Dyd, Tapperhed og Redelighed mange berømmelige Tegn i de Efterlevendes Minde. Han var en trofast, redelig og oprigtig Mand, der vandrede paa en fuldkommen Bey. Han var ikke et Rør, som Beyret blæs hid og did, ikke en Vende-Kaabe, der vendte Kaaben efter alle slags Beyr, hos ham var Ja, Ja, Ney, Ney. Vel betiente han sig af alle slags Binde at lavere med, men i hans Omgængelse gik han lige frem for en durchstaaende Bind; Han holdte altid en Farve, sang altid i een Tone, pukkede ikke naar Lykken gik med, knurrede ikke naar hun gik imod. Det er bleven til en stor Politik i Verden, at sige et, og meene et andet, at protestere om Venskab, og i Hiertet dog bære et ulæskeligt Had; at see een Bey og roe en anden, men han stavnede, hvor han agtede at havne.

245

Texten der blev forklaret over denne store Søe-Mand, er taget af den 118 Psalme v. 4, 5, og 6, See: saa bliver den Mand velsigner, som frygter Herren. Herren skal velsigne dig af Zion, at du skalt see Jerusalems Lykke i alle dine Dage, og du skalt see dine Børne-Børn; Fred over Israel.

Hvor stor den Nytte er, man har af en brav og tapper Mand, agtes ikke førend han er borte; Dog er jeg forsikkret, at der er ingen iblant os, der jo kand skionne hvad der er tabt i den Mand her ligger i Kisten: In uno Cæsare multi insunt Marii, i den eene Mand ere mange mist, en tro Tiener for Kongen, en redelig Patriot for Landet, en berømmelig Søe-Heldt, en stor Admiral, en tapper Mand mod sin Herres Fiender; En lykkelig Mand i alle sine Actioner, et klart Speyl og rart Exempel paa Redelighed, Ærlighed, Ydmyghed, Sagtmodighed, Kiekhed og Tapperhed.

Der kand med Sandhed siges om ham, at han var en stor Mand; Han var en Mand der havde gjort store Ting til sin Herres Tieneste, udviist stor Troskab imod ham, og i sit anbetroede Embede forholdt sig som en tapper Striidsmand. At være en stor Mand i Titul, og ringe i Bedrifter er en slet Roes. Er der ikke Lighed

246

imellem Lemmerne i Legemet, bliver den gandske Skabning uhældig. Hovedet maa være efter Kroppen; den Ære man sidder i, maa være afpasset efter de Egenskaber man er begavet med, ellers har man større Banheld end Ynde deraf. Naar en Mand er stor i Myndighed, men liden i Forstand, lader det ham lige saa vel, som Krantzen der hænges paa en Øre. Udskriften svarer ey alle Tider til Indholdet; man finder vel en stor og kostelig Opskrift paa en Liig-Stein; her under hviler den, som kom Jorden til at skiælve, og Kongerigerne til at bæve, men naar man aabner den, er der ikke uden nogle døde Been, og en Haandsfuld Aske.

Store Ord høres aldrig af en ret stor Mand; De tomme Kar gir den højeste Lyd, saaledes og de største Ord der ere tomme, uden Hierne og Forstand, uden Mod og Hierte. Griffen er lang paa Fierene, kort i Flugten, har store Binger, flyver dog ikkun stakket; alle flyver ikke saa langt, som de praler til; I deres Ord ere de store Kiæmper, i deres Gierninger smaa Dverge. Man seer derfor at Dyd brasker og brammer aldrig med mange Ord; jo større Dyd der er hos en Mand, jo ringere taler han om sig selv.

Man maa tidt høre med Vemmelse paa de stolte Ord, de Stortalende slaaer om sig med; De forstaaer alt det der tales om, de har Erfa-

Side 247

renhed i alle Ting, hvad skulle det være, de ikke havde Capacitet til at udrette? med en raaden Asen-Kiæft kand de slaae Tusinde. Ilde er det, naar noget godt er giort, da selv at tale stort derom, men verre, at tale stort om det, de aldrig har giort, eller været mægtig at gjøre. Naturen har ikke givet os uden een Tunge, men to Hænder, og vil dermed lære os, vores Gierninger skal være fleere end vores Ord. I Loven var det befalet, at ingen maatte tage Ulden af deres Førstefødde, de maatte ikke blotte dem. Har du ved Guds Naade født noget godt, lad det ikke gaae blot og nøget for hver Mands Øyne, lad det gode du gjør, beholde Ulden paa sig, et Tekke over sig.

Endeel bilder sig ind, alting beroer paa dennem, de ere saa umistelige, at Jorden maa forlades for deres Skyld; Intet er dem for stort; Denne Stæd er mig for trang, siger de med hine hos Propheten, men det gaaer dem, som de smaa Børn, disse veed ikke Meed paa deres egen Mave, hine ikke paa deres egen Dygtighed. Efter deres Hoved vil de have alle Folk regieret, paa deres Skuldre vil de bære et gandske Lands Byrde, med deres Viisdom vil de fylde den hele Verden, da de dog ere i en god Stat, ey anderledes end de Steene i Bygningen, der ere fulde af Kanter, de tager større Rum bort, end de

Side 248

de fylder, til de bliver jevnede, kand andre ikke ligge dem nær.

Det er ikke en stor Striids-Hoveds-Mand, der er stor i sine Ord, ey heller som er stor i sine egne Indbildninger, men den der har viist sig stor, 1) udi Moderation og Sindighed, 2) udi Courage og Frimodighed, 3) udi Troskab og Redelighed. Den kand aldrig være beqvem til at regiere andre, der ikke har lært at regiere sig selv; Er han ikke Herre over sine egne Affecter, kand han ikke betemme sine egne Passioner, da er ey venteligt, at han kand styre andre vel. Sindighed og Moderation er en fornøden Egenskab hos en Striidsmand, enten det er mod hans Herres Fiender, han udsendes at stride imod, eller det er hans Herres Underhavende, han er sat at befale over.

Hvad Fordeele en moderat og sindig Mand har frem for den hidige, er bekiendt af mange Exempler. Hvor den ene løber med Hovedet blindt mod Muren, og har den Resolution, som de troløse Hyrder, hvad som ikke vil leve, det maa døe, hvad som falder, det falder, der fanger den anden intet an, uden med god Betænksomhed, med Raad og Forstand. Den Viises Øyne ere i Hovedet, (*) han sætter sit Hoved for sine

(*) Præd. Cap. 2. v. 14.

Side 249

Fødder, i det han overlegger, men han gaaer paa sine Fødder, og ikke paa Hovedet, i det han fuldbyrder. Forsigtighed render ikke foruge afsted, hun gaaer sagte, Fod for Fod, thi hun veed, enten et Anslag kommer hovedkulds frem, eller det falder baglends tilbage gjør det aldrig god Virkning.

Det Seyerværk er ligesaa u-nyttigt der gaaer for fast, som det der gaaer for langsomt, en fornuftig Mand stiller sin Klokke ret; Som Loddess sættes til, og tages fra, som driver Værket, for at give det en stadig Gang, saa modererer han sine Anslag, at de gaae jævnt. Den Frugt der plukkes for tilig, gir deye Tænder, lader man den og hænge for længe, da raadner den. Saa længe kand et Anslag hænge i Fødselen, at der fødes et Feyl, det kand og komme saa tilig frem, at det bliver et Mis-Byrd. Det er uvist hvad der er den største Skade for et godt Anslag, enten at være for hastig til at slutte, eller for langsom til at udføre det. Man finder som oftest, at den som ey vil tage Tiid til at betænke sig, til det han vil gjøre, faaer Tiid nok til at fortryde det han har gjort, og den som ey vil betiene sig Tiden, til at udføre det, han har beraad, taber all den Tiid han har vendt an derpaa. To Slutninger falder heraf fornøden at agte for en Stridsmand; Andres Raad skal han høre, de beste skal han følge.

Side 250

En Vovehals eventyrer alting paa Lykke og Fromme: Lykkes det, saa lykkes det, hvis ikke er det ham lige meget. Han glemmer den Regel: Med Raad skal man føre Kriig; Der skal man være betænkt lige saavel at tage imod Vanheld og Bedermød, som mod Lykke og Medhold, Krigen fører begge Deelee med sig; Vinden blæser der ikke alle Tider af et Hiørne; Der seylet man ikke med Passat-Vinde; Hun deeler ud i Dag til een Seyer-Krantz og Palmer, i Morgen blodige Hoveder og Fingre.

All dette vidste den Salig Hr. General-Admiral-Lieutenant Niels Juul at skionne paa, derfor fortiener han og med rette den Berømmelse, at man kand kalde ham en stor Mand. Han var en drabelig Mand for sin Herre; En stor Mand ikke i sine egne Øyne; Det veed enhver, som kiendte ham, at vidne, at han var ringe i sine Tanker; Han var som Solen, jo høyere hun er stegen paa Himmelen, jo mindre Skygge kaster hun. Gud havde gjort ved ham store Ting, gjort ham stattelig i vort Betlehem, og navnkundig i vort Ephrata, men det var med ham, som Mose, han saae ikke selv det Skin der gik af hans Ansigt.

Han var en stor Mand, ikke i sine Ord; Han fantes aldrig blant de Stortalende, blant dem, der praler med mange store Ord, men en Mand af

Side 251

af stor Sindighed; Han var ikke egensindig, som de der vil stedse gaae efter deres egne Raad, og ikke høre andres, der finder ingen Smag uden i det de selv kaager, men hørte gierne andres Raad, og udvalgte de beste.

Hvad Sindighed han brugte i sin Commando, er enhver bekiendt; Den Brutalitet endeel bruger, var ham en Vederstyggelighed; Han var ikke Jehu, der kiørte, som han var galen, ikke en Esau, der vilde drive fortore, end kunne tiene, men en skionsom Jacob, der vilde tage saa afsted, at hans Herres Hiord kunde blive ved Magt. Mod den ringeste Baadsmand holdte han sig, som en Fader, talte dem ey til med de Ord, endeel ligger saa ferdig paa Tungen: I Hunde! men mine Børn! For de Syge har han en faderlig Omsorrig; Et af det, han først lod spørge efter om Morgen, var efter de Syge paa hans Skib, han spisede dem af sit eget Bord, hialp dem med sine egne Medicamenter, bar dem i sin Favn, ligesom en Fosters-Fader bær et diende Barn,

som der staaer om Mose, thi fandt han og den Hørsomhed, den Billighed hos dem, at de vare reede, at gaae i Døden med ham.

Hans Moderation var saa stor, at og hans Misundere, der ikke kunde finde noget med rette at dadle paa ham, satte sig, som Æderkoppen,

Side 252

paa dette søde Blomster, at sue Forgift deraf, ville vende ham det til en Last, han var for from, for lemfeldig, fordi han ikke efter deres Sindelav tracterede sin Herres Folk og Tienere som Bæster. Jeg finder saa meget priisværdigt i denne ene Dyd hos den Sal. Herre, at jeg maa blive her staaende, som Folket over den døde Amasia, kand og see derpaa, med saa megen des større Fornøjelse, som hans egne Fiender maa berømme ham deraf. Saa tapper og Love-Hiertet han teede sig imod dem i Slag og Træfninger, saa høflig og moderat efterat Seyeren var vunden. Den berømmelige Action han ved Guds Bistand gjorde i Belt den 1 Junii 1677, da han bemestrede sig Fiendens Admiral, gir os et klart Vidnesbyrd derom; han ikke allene tracterede ham, og alle fangene Officerer, med største Høflighed, men der den fangene Admiral uforvarendes om Aftenen havde forloret endeel Guld, som han bar hos sig, og denne Sal. Herre om Morgen derefter saae hannem bestyrtet, og fornam Aarsagen, lod han derefter inquirere, og gav hannem det igien altsammen.

Det var ikke hans Viis at ligge i Havn, naar hans Fiender gik under Seyl, han laae ikke stille og saae paa at andre fegtede, som Abner og Joab, der ville Drengene skulle leege for dem, og de ville ikkun see derpaa, men hvor Ilden var

Side 253

var hedest, Striden skarpest, Kuglerne fløy i hundrede og tusinde Tal, der saae man ham; Han gik paa den rette Bey imellem Kleinmodighed og Dumdristighed, og svarede vel til det Symbolum han førte: Nec temere, nec timide: Ey forvoven, men og ey bange. Seyeren maalte han ikke af Tallet paa Fiendernes Skibe, Stykker og Canonen, der var ofte stor U-liighed imellem dem, gik dem dog imod i den Herre Zebaoths Navn, og ved Guds Bistand førte Seyeren hjem.

Vel tient, og vel belønnet, er den Afregning som bør holdes imellem Herre og Tienere, har han tient vel, bør han ikke belønnes ilde. Fornuften lærer, om ey Exempler viste, at det er ret og billigt, at hvo der bevarer sit Figentræ, han æder Frugt af det, og hvo der forvarer sin Herre, han skal æres. Løn og Straf ere tvende de Støtter hvorpaa enhver vel indrettet Stat maa grundes og bygges; bliver det Gode ikke belønnet, det Onde ikke straffet, aldrig kand den blive ved Magt; Lønnes ikke Dyden da gaaer hun ud, og tager af, thi det er med hende, som med de Planter der visner og gaaer ud, om de ikke faaer Regn og Vand; Straffes ikke Udyd, da tager hun til, og bliver for mægtig, thi det er med Udyd, som med Ukrud, hvor den ikke hades, tager den Overhaand, men at holde over begge Stykker er Øvrigheden af Gud befalet.

Side 254

Solen er vel et Billede paa store Herrer, men i dette Stykke maa de dog ikke følge hende: Hun kaster sine Straaler ligesaavel paa en stinkende Søle, som paa en vellugtende Rose; Elendigt er det, hvor Lykken skal være Dydens Træl, hvor man gjør alt det af en troe Tiener kand udkræves, og bliver dog forglemt; Dyd maa man ey lade tiene for intet, thi det er blant de Stykker en viis Mand gremmer sig over; Der ere tvende Stykker mig fortryder, og det tredie gremmer mig,

naar man lader en Striidsmand lide Armod, og de viise Raadgivere foragtes (*) Den Lampe der skal brænde, maa man forsyne med Olie; Belønning er for en Mand en stor Opmuntring, den giver ham Binger at flyve med, gjør ham villig at løbe, sætter Mod i ham, at han skyer ingen Fare.

Verdens Ære er en slibrig Bey at gaae paa, vanskelig paa den at bare sig for Fald. Hun er en Puster der blæser Hovmod op; Jo højere hun løfter sine Tilbedere, jo høyere de tragter efter; Jeg haver ikke nok i alt dette, siger den stolte Haman, da hver Mand, Mardocheus undtagen, bukkede for ham. De synes deres Lys ikke skinner klart nok, uden andres skal fordunkles, ey tilfreds, deres Neeg bliver staaendes, uden alle andres skal bøye for deres. Det er rart

(*) Syrach 26. v. 25.

Side 255

rart med Taalmodighed at kunde bære Spot, og ey mindre med Ydmyghed, at kunde bære Ære. Den Viin Gunst og Ære blender, er saa sterk, at faa kand taale den; Stolthed og Foragt over andre, er en Orm, der gemeenlig vil avles i den Frugt, der hænger høyt i Beyret, og i megen Soelskin. Naar endeel ere blevne mætte, har de forglemt hvad det er at være hungrig, og naar de har nok, komme de ikke længere i Hu, hvad det er at lide Brøst. Naar man er kommen over Broen, maa man ikke kaste den af for dem, som staaer paa den anden Side; Naar vi ere satte til Hest, maa vi ikke forglemme dennem, som gaae til Fods, ey findes iblant dem, der strekke sig paa Filsbeens Senge, æde Lammene af Hiorden, og de feede Kalve, drikke Viin af Skaalerne, og tænker ikke paa Josephs Skade. Man betænke, det andre er, det har vi været, og det vi ære, det kand de blive.

Vil man see en Mand der er ganget en lovlig Bey til sin Ære, og med Berømmelse har forholdt sig deri, da er det vores berømmelige General Admiral Lieutenant: Han tiente vel, og fortiente sig selv en god Trappe. Han kom ikke sovendes til sin Lykke, ikke springendes til sit Ære-Sæde, som Gedeon, der sprang fra Pleylen til Commando-Staven, men han gik fra en Grad til en anden, af Ungdom op banede Beyen igiennem Frost og Kuld, Hunger og Tørst. Han sad

Side 256

ikke i sine unge Aar ved den søde Saft, og feede Frugt, en Drik stinkendes Vand maatte han ofte slukke sin Tørst med, der han var i sine Lære-Aar. Salamon siger: En Mands Gaver gjør hannem Rum, og fører hannem frem for store Herrere; Man maa give Magt, at mange komme frem paa den Maade, men ikke han, ikke hans Gaver, men hans Meriter og berømmelige Gierninger gjorde ham Rum, og førte ham frem for hans Allernaadigste Herre, der og har belønnet ham, som en tro Tienere, med all Kongelig Naade, ophøyet ham af en Stand i en anden, skienket ham et Naades-Tegn efter det andet, ja ladet sin Kongelige Naade see, ikke allene imod hans egen Person, men og imod hans Børn og Paarørende. Bel kom han til sit Ære-Sæde, vel forholdt han sig derudi.

Han brugte ikke sin Magt, at pukke derpaa, at gjøre ont dermed, men at hielpe hvem han kunde, at tale vel for alle. Han hovmodede sig ikke deraf, men beviiste sig høflig, venlig mod alle, end og mod den ringeste, thi var han og en høyagtet Mand, en Mand der var elsket af alle, og behagede Gud saa vel, at han ville bruge ham, som et Instrument til Landets Frelse. Ved ham har Gud givet Hans Majests. Vaaben mange herlige Seyervindinger; Ved ham har Gud givet Landet Salighed, og frelst det fra det grumme Forsæt og mordiske Indfald,

Side 257

Fienden havde sat sig for at gjøre derudi med at skiende og brænde, hvis de havde beholdt Victorien i det store Sø-Slag.

Hans Excellence den Høyædle og Velbaarne nu Sal. Herre, Hr. Niels Juul til Taasinge, Ericksholm og Totterupholm, Hans Kongel. Majest. til Danmark og Norge høybetroede General Admiral Lieutenant, Ridder af Elephanten, Geheime-Raad og Præsident udi Admiralitets Collegio, er ey alleene af sin urgamle og høyadelige Herkomst og Oprindelse, men og af sin fra Ungdom op til Dyd og Mandom Himmelartende Natur, i alle sine Livs Aar christeligen fremdragne Levnet, og i sit Levnet af saa mange høyberømmelige og seyrrige Bedrifter, saa bekiendt og navnkundig for Verden, at hans udødelige Rygte vil finde Liv i alle Historier iblant de berømmeligste Helte paa Jorden; Ikke destomindre bør vi sætte, saa vidt vi kand, som en liden Punct udi en stor Cirkel, et kort dog ufuldkommet Begreb til denne Salige Herres ærefulde Afmindelse; Anlangende hans høyadelige Byrd, høypriselige og christelige Levnet, og derpaa fulgte salige Afskeed fra Verden. Til denne Verdens Lys er den Salige Herre fremkommen udi Cristiania i Norge, under Guds naadige Forsyn ved en ønskelig Fødsel Aar 1629 den 8 May af Høyædle og Velbaarne Forældre. Hans Fader var den Høyædle og Velbaarne

Side 258

baarne Herre, Hr. Erich Juul, til Hundsbek, Danmarks Riges Raad og Befalnings-Mand paa Aalborghuus. Hans Moder, den Høyædle og Velbaarne Frue, Frue Sophia Sehested, som var Claus Maltesen til Høyerids Dotter. Hans Farfader var Æ. og Velbyrdige Mand Peder Juul til Alsted. Hans Farmoder var Æ. og V. Frue Margrete Ulstand af Wosborrig. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Jens Juul til Alsted, og Befalnings-Mand paa Aarhuus Gaard. Hans Farfaders Moder var Æ. og V. Frue Anna Skram af Stougaard. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Gregers Ulstand til Wosborrig. Hans Farmoders Moder var Æ. og V. Anna Lange til Kiærgaardsholm. Hans Farfaders Farfader var Æ. og V. Mand Mogens Juul til Ustrup, som var Erlig og V. Mand Palle Juul til Ustrup og Frue Ellen Spend af Rammergaard deres Søn. Hans Farfaders Farmoder var Erlig og V. Frue Dorothea Krabbe, som var Æ. og V. Mand Mogens Krabbe til Bustrup, og Frue Elsebet Lunge deres Dotter. Hans Farmoders Farfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Holger Ulstand til Skabersøe, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Gregers Ibsen Ulstand til Torup og Frue Else Bille deres Søn. Hans Farmoders Farmoder var

Side 259

Ærlig og V. Frue Anna Podebusk, som var Dotter til Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Preben Podebusk til Bidstrup og Frue Wibike Rosenkranz. Hans Farfaders Morfader var Æ. og V. Mand Niels Skram til Stougaard og Frue Bege Skram Anders Dotter af Tarskou deres Søn. Hans Farfaders Mormoder var Æ. og V. Frue Christen Envolds Dotter, som var Æ. og V. Mand Envold Jensen til Alsted og Frue Maren Rodsteen deres Dotter. Hans Farmoders Morfader var Æ. og V. Erik Lange til Engelskholm, som var Æ. og V. Mand Niels Mogensen Lange og Frue Anna Sarstrup deres Søn. Hans Farmoders Mormoder var Æ. og V. Frue Bege Rosenkranz, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Erik Tomesen Rosenkranz til Engelsholm og Frue Margarete Høeg deres Dotter. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Claus Maltesen Sehested til Høyerids, Befalningsmand paa Arensborg Slot og Statholder paa Øsel. Hans Mormoder var Æ. og V. Frue Anna Lycke til Ryehave. Hans Morfaders Fader var Æ. og V.

Mand Malte Jensen Sehested til Holmgaard, Lands-Dommer i Nørre Jylland og Befalningsmand paa Gudum Closter. Hans Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Sophia Bille af Løngs. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Niels

Side 260

Niels Lycke til Tanderup. Hans Mormoders Moder var Æ. og V. Frue Karen Gyldenstiern til Torp. Hans Morfaders Farfader var Æ. og V. Mand Jens Thomesen Sehested til Holmgaard, Lands-Dommer i Nørre Jylland og Befalningsmand paa Øse Kloster, som var Æ. og V. Mand Thomas Thomesen Sehested til Vellinghøj og Frue Anna Wisserg deres Søn. Hans Morfaders Farmoder var Æ. og V. Frue Anne Juul, som var Æ. og V. Mand Malte Juul til Holmgaard og Frue Maren Lange deres Dotter. Hans Morfaders Morfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Claus Bille til Vandaars, Norges Riges Hofmester og Befalningsmand paa Bahuus, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Steen Bille til Allinge og Frue Margrete Rønnov deres Søn. Hans Morfaders Mormoder var Æ. og V. Frue Elisabeth Ulstand, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Jens Holgersen Ulstand af Glimminge og Frue Margrete Trolle deres Dotter. Hans Mormoders Farfader var Æ. og V. Mand Eiler Lycke til Torp, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Jacob Lycke til Skoufsboe og Frue Maren Bille deres Søn. Hans Mormoders Farmoder var Æ. og V. Frue Karen Krabbe, som var Æ. og V. Mand Niels Krabbe til Tanderup og Frue Kirsten Høeg der

Side 261

deres Dotter. Hans Mormoders Morfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Mogens Gyldenstiern til Stiernholm, Danmarks Riges Raad og Admiral, Befalningsmand paa Malmø Huus, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Henrit Knudsen Gyldenstiern til Ifversnes og Frue Karen Bille deres Søn. Hans Mormoders Mormoder var Æ. og V. Frue Anna Sparre, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Mortiz Ibsen Sparre og Frue Karen Høeg deres Dotter.

Paa det intet skulde efterlades, som enten kunde føre den Sal. Herre til Guds Kundskab og Kiendelse, eller opamme den Dyd, som i hans Barndoms Aar saa grandgivelig straaede af hans Øyne, haver hans Høyædle og Velbaarne Forældre ladet ham forblive under deres egen gudfrygtige og omhyggelige Tilsyn, samt beqvemme Læreres Underviisning indtil Aar 1643 Da Høylovligste Ihukommelse Kong Christian den Fierde, som i sin berømmelige Regierings Tiid var en stor Kiendere af Dyd, saavel i de blomstrende Unge, som de drevne og gamle, tog ham til sit Kongel. Hof til Opvartning som en Ædel-Knabe. Udi denne Tieneste og Opvartning blev han staaende, indtil Hans Majest. udsendte ham til Høylovligste Ihukommelse Kong Friderich den Tredie, den gang Biskop udi

Side 262

Bremen, udi hvis Hof, som en stor Skole af alle Dyder og Sindets saa vel som Legemets Øvelser, han forblev, ey uden Høystbemeldte Herres store Naade og Ynde indtil Aaret 1648, da meer Allerhøystbemeldte Hans Kongel. Majest. Kong Friderich den Tredie kom herind i Danmark, og efter sin Sal. Hr. Faders Kong Christian den Fierdes dødelige Afgang antog Rigerne, hvorefter Hans Kongel. Majest. med sær Kongel. Naade ansaae denne Sal. Herre, hvilken han vel saa, at arte til at blive i fremtiden Hans Majest. og hans Riger baade tienlig og gavnlig.

Han skikkede ham derfor til det Kongl. Academie paa Sorøe, som til en Stæd hvor alle boglige Konster og Videnskaber, saa og alle Ridderlige Øvelser vare i saadan Flor og Fremgang, at den opløftede Hovedet blant de beste Stæder i Verden, og da i heele Europa neppe skulde finde en Jevning, men ingen Overmand.

Herfra gik han ud Aar 1649, med sin naadigste Konges Forlov, til at reyse og bese den fremmede Verden, ikke som de, der undertiden reyse for at tømme deres Forældres Pung, og føre en fremmet Skikkelse hjem, der praler meget og duer til lidet; Men han gjorde sig Nytte af de beste Folkes Sæder, reyste med ædru Sind og Sands at hjemhente, til sin Konges og Fædernelands

Side 263

Tieneste et Hierte, der kunde ligge i et sagtmodigt Bryst, fuld af Redelighed og proved Erfarenhed i de Ting, hvorudi han i fremtiden agtede, ved Guds Haand og Hielp, at lade sig bruge.

Som Krigen særdeles til Søes havde gjort sig denne Salig Herres Hierte tilbøuelig fra hans Vugge, og det var som hans Element, at veltes og vugges i de dybe Vande, begav han sig til den Ende fra Frankerige til Holland, for ret at faae grundig Kundskab paa Søemandskab og Skibbyggerie, hvor han da fandt den beste Leylighed, den hans begiærlige og lærige Sind sig vilde ønske, som paa et forunderlig Værksted, af hvilket Mestere blant de største Søe-Helte og Skibfarende i Verden udi Mængde ere udgange.

Disses Fodspor gav den Sal. Herres unge Hierte en fyrig Anledning dennem at eftertrine, og snarere var ey Krigen begyndt imellem Engeland og Holland Aar 1652, end han tog Tieneste under den vidtberømte og gamle Søe-Helt General Admiral Martin Tromp, som da var Hoved-Befalningsmand over den Hollandske Flode, og foer med ham til Orlogs, saa længe han levede, og efter hans Død under den navnkundige og høyberømmelige Admiral Michel de Ryiter.

Side 264

Imidlertid havde den Sal. Herre været med dem i adskillige blodige og mægtige Søe-Slag, saasom Aar 1652 den 26 Augusti udi det Slag imod den kiekke Engelske Søe-Helt George Aske ved Pleymyden, hvor de Hollænder bleve Seyrvindere. Den 8 Oct. i den blodige Trefning ved Dunkirken og Nyepoort, under den Hollandske Vice-Admiral de Wits Commando, imod den tappre Engelske Admiral Blach. Den 10 Decembr. samme Aar imod forbemeldte Engelske Admiral i det haarde Søe-Slag imellem Dovers og Folston, under Hr. Admiral Tromp, hvor Hollænderne beholdt Søen, og frelste deres Kofardie-Skibe.

Aar 1653 i Febr. i den grumme og blodfulde Trefning ungefær ved Portland, hvor den Engelske Flode under meer velbemeldte Admiral Blachs Anføring passede paa de Hollandske med 250 Skibe kommende fra St. Martin, og med den Hollandske Kriigs-Flode kom i en blodig Fægt, som varede i tre Dage, udi hvilken de Hollænder mistede 9 Orlogs og 20 Kofardie-Skibe. Nok i det Slag den 12 Junii næst efter, da begge Floder atter kom i Søen, den Engelske under General George Monch og Admiral Richard Deane, da de Hollænder tabte Slaget. Og endnu den 7 Aug. samme Aar, da den Hollandske Flode var kommen i Søen igien, og kom ved Kalvig i Trefning

Side 265

med den Engelske, indtil Natten adskilte dem, uden nogen synderlig Fordeel af hinanden, og som en stærk Storm med en urolig Søe tilstæde dem ey anden Dagen at komme sammen, saa blev Slaget Morgenen derefter Klokken 7 des heedere, hvor den brave og berømmelige Tromp

beseglede sin Troskab imod sit Fæderneland med sit Blod, og Ryiter derefter tog sig Flodens Anførsel an. Efter en meget tapper Modstand paa begge Sider skildtes begge Floder ad den gang. Den Engelske søgte sin Havn, og den Hollandske Texel.

Under saadanne berømmelige Søe-Herrer, i saa mange blodige Slag og Seyrvindinger, og det blant fremmede, haver denne Sl. Herre altid været en Lodtager udi Seyeren, samt med uforsagt Mod og Mands Hierte vovet sit Liv og Blod; Han har med ufortrydelig Aarvaagenhed, med Forsigtighed uden Stortalenhed, (saa som Himmelen havde givet udi denne Sal. Herres Sind en sød Blanding af Mod og Mildhed, Forstand og Ydmyghed, Bravhed og Danneshed, Reedelighed uden all Finanserie og farvet Falskhed) giordt sig saa bekiendt, og velfortient, at han af disse store Søe-Mestere er holdet værdig til at være paa Floden Ober-Kaptain.

Den Sal. Herre tiente sig saaledes op til Værdighed, at han paa det nederste Trin af

Side 266

Ærens Trappe gjorde sig bekiendt at kunne, og med Billighed burde efter Haanden opstige til de høyere, saasom Fortienester fulgte alle Tider med hans Fodspor; uliig dem der render i Sporenstreg ind til Høy-Sædet af Ære og Lykke, og haver aldrig havt en Torn i Foden ved deres Fremgang, Sværdet aldrig i Haanden for en almindelig og brav Fiende, og aldrig (maaskee) seet Blod, uden det der er tappet i en overmodig og skarns Duel.

At denne Sal. Herres Blod imidlertid sirklede sig i alle Aarer af en ret Begierlighed til Dyd, og priselig Mandhaftighed at øve, lod han fremdeles see, efterat Freden Aar 1654 imellem Engeland og Holland var sluttet, og de Herrer Stater for deres Kiøbmands Handels Frieløb, som er Livet og Siælen der opholder Legemet af deres Regiering, forarsagedes at udruste en Flode imod de navnkundige Søe-Røvere af Sale og Algier, eller hvem under deres fordekke Navne havde i Middel-Havet berøvet og bemægtiget sig de Handlendes Skibe, til de Hollænders og andre Potentaters utrolige Skade, og saaledes betiente sig af Leyligheden til at kunne fiske i det rørte Vand, den Stund Kriigsluen blussede imellem Holland og Engeland, og samme havde hinanden ved Haarene.

Side 267

Som denne Flode førtes i Søen under den store og berømmelige Søe-Heltes Michael de Ryiters Myndighed og Befalning som Hoved-Mand, vilde denne Sal. Herre endnu vove at seyle den Søe, for at forstaa sig paa de uchristne Tyrkers Søe-Maneer at fegte, og kiende deres Far-Vand, foer saa med, ey som en Beskuere, men som en behiertet Søe-Helt og Soldat, indtil de bleve slagne og deres Admiral blev fangen, som var en Renegat, eller en forløben Christen, der var bleven en Tyrk af Religion og Sæder, ved Navn Aman de Dias, hvilken de Ryiter lod ophænge med en velfortient Strikke, efterat Tyrkerne havde forloret 6 Skibe, og to Barker, hvorved Barbarerne bleve nødtvungne til at giøre Fred.

Den Sal. Herre kom herpaa igien, ey uden sin Deel af Priis og Ære i Aaret 1656 med Floden til Texel, da han ey saa meget blev hiemkaldet af sin Sal. Fader, der ventede at see saa brav og haabefuld en Søn med Glæde, som af Fædernelandet, der ventede hans Tienestes Nytte. Herpaa reyste den Salig Herre hiem til Danmark igien, vel udrustet med Forfarenhed til dets Tieneste, som han af Guds Naade og sin med-naturede Lærvillighed, iblant saa mange Dødsfarer havde samlet, og ziiret sin Ungdoms blomstrende Aar med. Og som han strax paa sin Hiemkomst af Høylovligste Ihukommelse

Side 268

Kong Friderich den Tredie i Naade blev anseet, og til Hof-Junker antaget, saa var dog hver Dag hans Ønske, at han i virkeligere Maade kunde lade kiende sin allerunderdanigste Pligt og Tilbøyelighed til Hans Majest. den Høysal. Herres Tieneste, overladende gierne Hofvæsenet til dem, der skattede sig lykkelige i det, og hvis Sæder vare skikkede derefter.

Han havde et bevæbnet Sind med Arbeyde og Orlog, stod heller paa sin Vagt i Storm og Uveyr, end hvilede paa de bløde Bolster, hørte heller Bulderet af de store Kanoner, end Klinket af de fulde Pokaler, det var Ære og Seyer han ledte efter, hvorfor hans Hierte fik som nyt Liv igien, da Aaret 1656 de Herren Stater under hans forrige, og saa nylig velbekiendte Admiral de Ryiter sendte en Flode ad Øster-Søen, som sig med Hans Majests. Flode under Salig Hr. Admiral Lindenow skulde til hobe føye, ved hvilken Leylighed den Sal. Herre igien kom til sit rette Element, og fik sin rette Hest at ride, da Høylovligste Ihukommelse Kong Friderich den Tredie betroede ham Skibet den sorte Rytter kaldet, hvilket han skulde føre som Kapitain.

Han blev det herpaa følgende Aar 1657 ved samme Høysaligste Konges Naade beskikket til at være Admiral over Holmen, hvor han kom paa sit rette Værksted til Arbeyde, for Troskab

Side 269

at lade kiende, og Hans Majests. Flode med sin aarvaagne Tilsyn, og ufortrødne Fliid at betiene. Da Krigen imellem Danmark og Sverrig samme Aar begyndte, kom den Sl. Herre strax dervaa til sine elskte Øvelser, i hvilken Sommer det sær merkelige og stridhaarde Søe-Slag imellem begge Kongers Floder forefaldt under Sal. Hr. Rigens Admiral Henrich Bielkes Overcommando, og denne Sl. Herres som Admiral. Slaget varede i tre Dage med en heftig Stridbarhed paa begge Sider, indtil endelig den Svenske Flode, efter tapper Modstand maatte rømme Søen, og vende om flygtig til Dalerne.

Udi denne Trefning gjorde den Sal. Herre sig merkelig kundbar af Forfarenhed, behiertet Mandom og koldsindig Forstand, til vel at anføre og mandelig forsvare sin anbetroede Post udi saa heed og heftig et Søe-Slag. En ey mindre Anseelse indlagde han sig Aar 1658 under bemeldte Rigens Admiral, og hans egen Commando, da tre af Hans Majests. med tre af de Herren Staters Skibe tog imod den gandske Svenske Flodes Magt og Anfald udi Belt, som vel til Forundring og evig Ihukommelse maa opskrives til den Høystsalige Konges Vaabens Ære, og deres Ihukommelse, der imod all menneskelig Forhaabning lod see imod en Mængde af Magt

Side 270

og Skibe, saa kiek og priiseligt et Forhold, saa trofast og u-overvindelig en Standhaftighed. Men som i samme Aar 1658 og næstfølgende 1659 den uformodelig, og for den gandske christne Verden forunderlige navnkundige Kiøbenhavns Beleyring indfaldt, hvor Fienden i et gandske misligt Haab ventede at overvælde og undertrykke disse høypriselige Rigers Regiering, hvis Scepter den frommeste og retviiseste Konge paa Jorden, Kong Friderich den Tredie Høypriseligste Hukommelse, under Guds kiendeligste Forsyn den Tiid førte, er denne Salig Herre som en Mand, iblant andre, der var den Høysaligste Herre bekiendt af Beqvemhed og frimodig Redelighed, ogsaa allernaadigst bleven befalet sin Post ved Strandsiden til Forsvar i den af Fienden omleyrede Kongel. Hoved-Stad, havde og som Hoved-Mand under Befalning sit elskede og Søe-vante Krigsfolk.

Han lod samme Tiid see, at han, naar Nøden det udfordrede, var lige nyttig og brugelig til Lands og Vands, og at han var, som den der havde en høyre Haand paa begge Arme, kunde fegte paa begge Sider med alle Slags Gevær, det han i mange Udfald lod kiende, saa hans

Søefolk vare lige saa levende og uforsagte at indfalde paa Fienden til Lands, som at entre med ham til Skibs; Det var dem lige saa let at

Side 271

springe op og ned fra Volden, som at klyve op og ned, til og fra Merset. Der den almindelige Storm angik, forfægtede han den Post, hannem ved Strand-Siden var betroet, med stor Frimodighed.

Da det derefter rygtedes, at en Deel Hollandske Skibe under Admiral Opdams Commando, til Kong Friderich den Tredies Tieneste vare ankomne, tilhobe-føiede sig Hans Majests. Flode med dem under denne Sl. Herre, som Admiral, der førte Skibet Svanen, og kom imod den fiendtlige Flode udi Træfning paa Rødsand under Femmeren; Omskiønt Hr. Opdam for egen Person her lod see sin Bravhed, var dog ey hans Medfølgere og Underhavende Søe-Officerer af lige Fyrighed, uvitterligt af hvad Aarsage, uden det behagede Himmelen, at den liden Danske Flode, som ey af de fremmede, efter Forhaabning blev undsæt, skulde føre Seyer-Fanen hiem, efterat de havde drevet den fiendtlige Flode, 25 Orlogs Skibe stærk, med saa ringe et Tal af Danske ud af Søen indtil Wismar, det de med Fiendens større Forliis havde giort, om de hosværende Udlændinge havde været Dansk-sindede.

Ey mindre Ære, Lykke og Seyervinding gav Gud Hans Majest. ved den Sl. Herres Haand, da under meer bemeldte Hr. Admiral Rytters

Side 272

og hans egen Commando, Hans Majestets og Hans Høyeforbundnes Kriigs-Tropper gjorde Landgang paa Fyen Aar 1660, under begge Floders stærke og u-ophørlige Skud og Kanonering, hvorpaa fulgte den fuldkommen og udødelig Seyervinding, at Fienden med all sin der havende Magt gandske blev slagen, Landet igien frelst fra all fiendtlig Overlast, og Fæstningen Nyeborg igien indtaget.

Aaret 1660 efterat Freden imellem begge Konger af Danmark og Sverrig endelig blev sluttet, og denne Sal. Herre havde nu i sine unge Aar udi megen Arbeyde og Aarvaagenhed ofte trættet sig, for at naae i Fremtiden en rolig og æret Alderdom; gaaet igiennem Ild og Vand, blant saa mangfoldige Dødsens Luer, optændte Gud en Kiærligheds Lue i hans Hierte til den Høyædle og Velbaarne Jomfrue, Jfr. Margrethe Ulfeld, Sal. Hr. Knud Ulfeld til Svenstrup, Ridder af Elephanten, Commandant og Befalningsmand paa Landskrone Slot, og Frue Wivike Podebusk til Borrebye, deres Dotter, hvilken, efterat han af hendes Høyædle og Velbaarne Forældre, med sømmelig Ærbødighed havde til sin Ægtefælle begiært, blev hannem samtykt og tilsagt, hvorefter deres Bryllup høytideligen blev holdet i Kiøbenhavn næstfølgende Aar 1661.

Side 273

Som denne Sal. Herre fandt udi hende en Hustru efter sit Hierte, fuld af Guds frygt og Forstand, og fik den uskattefulde Hiemgift iblant andet med hende, nemlig alle Qvinde-Kiønnet velsømmende Dyder, der baade inden og uden hans Huus gjorde hende priselig, saa haver og Gud giort deres kiærlige Ægteskab frugtbar, og velsignet dem med to Sønner og tre Døttre, iblant hvilke een Søn og een Dotter ere alt forhen gangne igiennem Døden til Livet: men den anden Søn Høyædle og Velbaarne Knud Juul lever i Hans Kongel. Majests. Tieneste som Kammer-Junker, gift med hans Excellence Høyædle og Velbaarne Hr. Adam Levin Knuth til Gisselfeld, Ridder, Kongelig Majests. Geheime-Raad og Ober-Kammer-Junker, hans Broder-Dotter Frue Elisabeth Knuth. Frue Sophia Juul gift med hans Excellence Høyædle og

Velbaarne Hr. Niels Krag til Egeskov, Ridder, Kongel. Majests. Geheime, Etats og Justitz-Raad. Og Frue Wiveke Juul, den Høyædle og Velbaarne Hr. Christian Bielkes til Basnes, Ridder, og Hans Kongel. Majests. Admiral, hans efterladte Enke, som endnu efter Guds Behag sørgelig overlever.

Dette saa kiærlige og livsalige Ægteskab var denne Sal. Herre som en ønskelig og rolig Havn, til hvilken Guds egen Haand og Øye havde ført

Side 274

ham, for at søge nogen sømmelig og sød Roe, for de mange urolige og farlige Søer han havde seylet i hans Ungdoms Aar, og fremdeeles i slig Fornøjelse opmuntrede sig til sin Konges og Fædernelands videre Tieneste, naar den i Tiden og efter Guds Villie skulde behøves.

Aar 1670 der den Høysaligste Herre Konning Friderich den Tredie ved Døden afgik, og vores nu regierende Allernaadigste Herre, Kong Christian den Femte Arve-Regieringen antog, haver ey allene Allerhøystbemeldte Hans Kongel. Majest. ladet denne Sal. Herre, i Henseende til den tro Tieneste han udi hans Høysaligste Hr. Faders Tiid havde beviist, udi sin tilforn høybetroede Admirals Post blive staaende; men derforuden Aaret 1675 givet ham et kiendeligt Tegn af Hans Majests. fremskinnde Naade og Ære, i det han gjorde ham til Ridder af Dannebrog, hvilken Ridder-Orden Hans Kongel. Majest. ey allene i sin hovpriselige Regierings Tiid, fra ældgammel Herkomst paa ny haver optaget, og bragt til sin Æres-Brug, men endog derefter med adskillige Herligheder ydermeere allernaadigst begavet.

Men som Krigen samme Aar mellem Danmark og Sverrig atter begyndte at udsee til en vidtløftig Lue, lod Hans Kongel. Majest. efter sin sædvanlige aarvaagne Forsynlighed udruste

Side 275

sin Flode, som og gik i Søen, under den vidtberømte Sø-Helt Hr. General Admiral Adelar, da denne Sal. Herre som Admiral førte Skibet Charlotta Amalia, og alligevel intet offentlig Sø-Slag foregik, blev dog Fienden, som med sin Flode havde agtet at undsætte Wismar og Stetin, herved afskrækket, og drog tilbage 58 Skibe stærk.

Efter velbemeldte Sal. Hr. General Admiral Adelar's dødelige Afgang, anbetroede Hans Majest. Allernaadigst sin gandske Flodes Overcommando til denne Sal. Herre, hvorved Kongens egen Haand oplukte ham Porten til at lade see Troskab og Redelighed, at øve behiertet Manddom og Forfarenhed, at indlægge Ære og Seyer; Øster-Søen og i Særdeeshed Gulland gav det første Skuespil, didhen denne Sl. Herre satte Kaasen med elleve Skibe, Aar 1676 den 1 Aprilis, og imellem Bornholm og Hanøe antræffede to Svenske Fregatter, Charitas og Constantia, som af de Svenske paa Kundskab vare udsendte, hvoraf den eene blev erobret, og den anden opbrændt.

Derpaa lod han staae lige til Gulland, saa vidt Vinden og Tiden vilde føye, og kom der lykkelig under Landet til Ankers den 28 dito, hvorpaa han ey hvilede, men næste Dag efter, som var den 29, (u-anseet Fiendens behiertede

Side 276

Modstand) under Beskiærmelse af u-ophørlig Skud og Canoneren, landsatte Hans Majests. medhavende Fod-Folk og Officerer, ved Klinte, hvor Fienden maatte vige, og efterlade dem fast Fod. Derefter seylede han den 30 Apr. til Wisbye, hvor han den 1 May bemestrede sig Staden, og indtog det ældgamle kostelige Slot Wisborg, og derpaa det gandske Land, førend Fienden engang fik nogen ret Kundskab derom, alligevel han havde sin gandske Flode udi

Søen, og dermed stillede alting i god Orden, satte og Landet i Stand til god Forsvar imod hvis af Fienden kunde ventes at vorde foretaget.

Fienden som var skuffet af sin forventede Kundskab, og ved et saa frimodigt og behiertet Anfald i slig en Hast tagen med Fordeel udi Gullands Erobring, lagde alle Aarer for Borde at betage Hans Majests. Flode den Ære at hiemføre den saa nylig, og med saa stor Bravhed bundne Seyers-Krands, og derfor med stor Iver og Hevngierrighed hidsede alle Seylene paa deres anseelig udrustet og vel bemandet Flode af 46 store og 10 mindre Skibe, foruden Brandere og Galioter, til at indhente Hans Majests. maadelige Flode, der nu ankrede ved Bornholm, bestaaende udi alt af 25 Skibe store og smaa; Ikke desmindre der den Svenske Flode den 27 May om Morgenhen heel tilig ankom ved Bornholm, gik denne Salige Herre u-agtet

Side 277

dens Mængde af Skibe, saavel som Skyt og Mandskab, med saa kiek og fyrigt et Hierte, med saa vel indrettet Skik og Orden, under Guds Haand og Øye, saaledes imod denne store Søe-Magt, at han slog sig to gange igiennem dem.

Da Slaget havde varet to Dage, og Aftenen skildte begge Floder ad, førte han dog een af Fiendens Galioter med sig ind udi Kiøge-Bugt, hvor han ankrede, og dermed beholdte, til Hans Majests. retfærdige Vaabens Ære, ey alleene den Palme, han først havde vundet paa Gulland, men endog hiemhentedes Undervejs en større, i det han meer end Hercules, ey lod sig af saa mange og mægtige Fiender vriste sit Seyers-Vaab af Haanden. Herpaa beviiste Hans Kongel. Majest. hannem den Naade, at gjøre hannem til Landshøvding (eller Gouverneur) over Gulland. Denne den Sal. Herres behiertede Mandhaftighed, og mandhaftige Forsynlighed indjog ey alleene en stor Skræk til Kleinmodighed hos Fienden, men satte og utroelig Mod i Brystet paa Hans Majests. Søe-Folk, at det blev dennem til en hiertelig Lyst og Længsel, snart at anbinde med Fienden igjen. Derpaa dvæledes og ikke længe, thi som nie af Hans Majests. største Orlogs-Skibe laae paa Reden, kom Hr. General Admiral Tromp med ommeldte Skibe,

Side 278

og nogle Proviant-Skibe, og samlede sig med denne Hans Majests. Flode udi Kiøge-Bugt, da den Danske Flode den samme Dag gik i Søen igjen, og geraadede saa begge Floder udi en blodig og forskrækkelig Fægtning under Øeland, den 1 Junii; Kort Tiid efter Slaget var begyndt, og Havet var fuldt af Torden og Lue, sprang det prægtige og store Svenske Skib Cronen, som den Svenske General Admiral Hr. Lorenz Kreutz førte, udrustet med et hundrede Kobber-Stykker, og elleve hundrede stridbare Mandskab, hvoriblant var mange fornemme unge Svenske Adel, hvilke i et Øyeblik opfvoer i Luften, og i lige Hast (som forskrækkeligt er) søgte deres Grav i Havet.

Hr. Admiral Ugla, den anden Svenske Admiral, som en behiertet og brav Søe-Helt, lod sig ey ved dette uformodentlige og grusomme Tilfælde anfegte, men anførte sin Konges Flode med stor Iver og Nidkiærhed, og bandt strax an med General Admiral Tromp, som førte det store Admiral-Skib Christianus Qvintus, og havde for at vilde entre hannem, men han blev af denne Sal. Herre med saa stor Fyrighed undsat, at den brave Admiral Ugla, som førte Skibet Sværdet, blev tvungen til at stryge, og havde derefter med Skib og alt blevet opbragt, dersom ey hans Døds-Time efter Guds Forsyn havde overhængt hannem, i det en Hollandsk

Side 279

Brander uforvarendes stak Skibet i Brand, saa det med 90 Stykker, sin kiekeke Admiral og Mandskab blev Ilden og det grumme Hav til Deel.

Efterat da begge berømmelige Admiraler saaledes vare hændøde, og fire Skibe opbragte, kastede Fienden sin Frelse paa Flugten, men blev i den samme af Hans Majests. Flode forfuldt, en Deel til Kalmer-Sund, og en Deel til Dalerne, til om Aftenen; Endskiønt nu Fienden gandske var slagen af Søen, holdte Floden dog nogle Dage ud i et haardt Veyr krydsende for de Svenske Skiære, seylede siden til Bornholm igien, der at proviantere de Skibe, der længst havde holdt Søen, og forbygge den Skade, som de havde faaet udi saa haard og heftig en Træfning.

Derefter seylede Hans Majestets Flode til Røsted, hvor den ankom den 27 Junii, og gjorde der Landgang med endeel Land-Soldater, og Baads-Folk, samt efter en stor Modstand, indtog Staden, og den derhos liggende Skandse, hvorpaa den Svenske Kriigs-Hær opbrød for at komme dem til Undsætning, da Hans Majests. Kriigsmagt imidlertid, uden all Modstand, gjorde Landgang paa Skaane, og indtog det gandske Land.

Side 280

Aar 1677 efterat Kundskab var indløben, at den Svenske Admiral Hr. Søeblad med elleve Skibe, tre Jagter og to Brandere vilde under føyelig Vind gaae igiennem Belt, fra Gottenborg til Stokholm med en stor Deel befarne Søe-Folk, som vare antagne i Holland, lod Hans Majest. strax ti Skibe udruste, med hvilke denne Sal. Herre betimelig gik i Søen, og den 1 Junii kom med velbemeldte Hr. Admiral Søeblad udi Træfning, hvilken, endog han beviiste sig som en tapper Søe-Helt, og en tro Mand for sin Konge, blev dog den gang gandske slagen, Admiralen selv, samt fem andre Skibe erobret, foruden to Jagter og een Brander. Denne Seyervinding gav end ydermeere Hans Majest ufeylbar Kiendetegn, til de andre store Prøver Hans Majest. forhen havde haft af denne Sal. Herres Bravhed og forfarne Mandighed, at der aldrig fattedes hos ham enten paa Hierte eller Himmels Held.

Himmelen rakte fremdeeles sin kiendelige og kraftige Haand til Hans Kongel. Majests. Vaabens utroelige Lykke samt udødelige Ære, der Fienden efter det nylige store Nederlag under Øeland, kom atter stærk i Søen igien med en Flode bestaaende af 46 Orlogs-Skibe og ni Brandere, under General Admiral Rigens Raad af Sverrig, Henrich Horn, og Johannes Klerke og Johannes Wagtmæster som

Side 281

Admiraler. Der Hans Kongl. Majest. havde erholdet sikker Underretning herom, gav han strax sin Flode, der alleene bestod udi 25 Orlogs-Skibe, under denne Sal. Herres Befalning, som Hoved-Mand, at han med den skulde gaae i Søen, for nøye at tage i Agt Kaasen af den fiendtlige Flode, som ogsaa skeede med all Fliid og Aarvaagenhed.

Saasnart han fornam at Fienden stillede Kaasen lige paa Sielland, underrettede han Hans Majest. alleriligest baade hvad Mængde af vel udrustede, samt vel bemandede Skibe, Fienden havde i Søen, fast under Hans Majests. Flodes Øyen, som og ventede hvad Hans Majest. Allernaadigst ville befale, eftersom den Hollandske Flode, der skulde komme til Undsætning, ey alleene luntede, men endog blev ude; han berettede Derhos, at i hvor vel Fiendens Magt syntes at være stor, og Hans Majest. efter menneskelig Tanke, langt overliggende, saa kunde Hans Majest. dog forsikkre sig paa, at der var ingen fra de Høieste til Nedrigste af alt Søe-Folket, som bar ringeste Frygt for Fiendens Flodes Mængde, eller udvortes Styrkes Anseelse; Det skulde være deres Glæde at gaae Fienden under Øyen, deres Liv og Blod vilde de ey spare,

men ved det ringeste Nik af Hans Majests. Villie og Ordre, lade see, at de som redelige Undersattere til den sidste Blods Draabe vilde vise baade den Frimodig

Side 282

de havde i Brystet, og den Længsel i Sindet, til at hiemhente Seyer, under Guds hielperige Haand.

Hans Majest. blev derpaa, efter Guds eget Raad og Indskydelse, iligst betænkt paa, at give denne Sl. Herre fuldkommen og skriftlig Ordre, at gaae løs paa Fienden, hvilken Ordre Hans Majest. fremsendte ved den Høyædle og Velbaarne Herre, Hr. Geheime-Raad og Baron Jens Juul, denne Sal. Herres Broder, som udi Kriigs-Raadet paa Floden skulde overvære, og indstemme, efter sin af Gud medbegavede høye Forstand, lange Forfarenhed, og skarpe Dybsindighed. Derpaa dvælede det ey heller længe førend denne Sl. Herre, efter alvorlig Bøn til Gud, og holdte Kriigsraad, som ført ved Guds egen Haand, skiftede Floden i trende Deele, hvoraf han selv anførte den eene, og Hr. Marqvor Rodsteen, og Jens Rodsteen, hver sin af de andre to, under hans Overcommando og Ordre, hvorpaa denne Salige Herre med sindig Frimodighed og utænkelig Bravhed gik løs paa Fienden, da enhver af Hans Majests. høye og Under-Officerer holdte sig saa mandig og redelig, at der var ingen, der jo med Mod og Mands Hierte vilde fegte for sin Lod af Ære.

Imidlertid blev Striden haard og heftig paa begge Sider, og Fienden indkneben udi Kiøge Bugt

Side 283

Bugt, hvor baade Land og Luft, Ild og Vand forskrækkelig syntes at ville som sammenfalde til en nye Forblandelse og Forvirring, saa de lynende Kartover u-ophørlig tornede, i hvilken gruelige og grumme Tummel, blant slig en Hagel af Kugler og dødelige Skud, den meere end mandhaftige og kiekke Hr. Baron Juul begav sig fra et Skib til et andet, nu at raadføre, hvor han syntes det var fornøden, nu at behierte om han skulde finde nogen Kleinmodighed.

Striden voxte fremdeele til en grum og gruelig Høyd og Haardhed, og begge Parters blussende Iver og Nidkiærhed, hver for sin Konges Ære og Fædernelands Frelse, satte det vaade Element i en forskrækkelig Ild og u-ophørlig Torden; thi Hans Kongl. Majests. Flode havde ey at giøre med en fey og flygtig Fiende, men med saa brave og behiertede Folk, som nogen Tiid kunde beseyle Søen, hvilket ogsaa lod sig paakiende, der denne Sal. Herre, som Hoved, næst Gud, for Hans Majests. Flode, blev forpligtet at afseyle fra tvende fast reddeløse Skibe, nemlig Christianus Qvintus og Fridericus Tertius, og bestige det tredie Charlotta Amalia, ligesom af en sær Himlens Forsyn, at det Skib, som bar Navn af Hendes Kongel. Majest. Dronningen, skulde frem for andre blive udødeligt ved den Lykke, at hiemhente Seyers Palmen til sin Herres Haand.

Side 284

Man saae den Sal. Herre komme til dette saa navnkundige Skib, ikke som en hiertløs Overløbere, men som en stridbar og u-overvindelig Helt, der agtede at staae, saa længe han fandt Skiberum i sit Følge, der kunde føre hans Person, og efter hans Ordre udføre det hans brave Sind og utrættelige Frimodighed havde Øye og Hierte paa til sin Allernaadigste Konges og Fædernelands Tieneste. Der var, ved Himmelens Skikkelse, ey den ringeste Faut eller Forseelse i Hans Majests. gandske Flode, men alle høye og nedrige Officerer, saasom hver for sig agtede at giøre sig priselig til at tage Deel i Seyeren, havde alle kun som et Øye, en Haand, og et Hierte, saa at alle de Skud som de gjorde paa Fienden, vare ligesom talende Trompeter,

at tilsige hinanden om Deres Pligt, og forhaabede Seyer, den de saae skinbarlig, at Himmelen vilde give i Hans Majests. Hænder, som og til all Verdens Forundring skeete; thi denne Sal. Herre erobrede femten Orlogs-Skibe, og deriblant syv capital Skibe, hvilke, imedens den Sl. Herre forfulgte Resten af den flygtige Fiendes ilde tilredde Flode, bleve sendte til Kiøbenhavn, at være visse Vidne for Hans Majest., om den utrolige Seyer, Gud selv havde benaadet Hans Majests. retfærdige Vaaben med. De øvrige af forbemeldte femten Orlogere blev en Deel opbrændt, og en Deel skudt i Senk, foruden Brandere, Jagter og andre Fartøyer, der med de forrige gjorde et Tal af

Side 285

to og tyve store og smaa Skibe, hvor imod der tabtes eller savnedes af Hans Kongel. Majests. Flode ey en Baad eller Sluppe, end sige noget Skib.

Det var ey heller Fiendens erobrede og ødelagde Skibe alleneeste, som gjorde denne Seyer herlig; men 3000 brave og kiekke Folk og Fanger, som fulgte med; De havde derforuden taget Forliis af deres Medstridere, paa 1200 Mand, der enten af deres Ære-Saar vare døde, eller qvæstede; Blant Hans Majests. regnedes ikkun 300 i alt, enten døde eller saarede, i hvor blodig de end havde gjort Striden for Fienden, og med saa stor Mandhaftighed gjort sig berømmelige, at de døde staaendes og toge imod deres Saar med et frimodigt Ansigt, samt et uforsagt Bryst og Hierte, vare og meere end firedobbelt hævnede.

Saaledes blev Hans Majests. retfærdige Vaaben velsignet med en Seyer under den Salige Herres Commando, samt hans brave og tapre medhavende Officerers, og Sø-Mands hoyberømmelige Mandhaftighed, hvilken Seyer, naar alle Omstændigheder iagttages, vel kand passere med de braveste, der af nogen Sø-Helt er indlagt i Verden. Kiøge Bugt tager sin Deel i denne Triumph, saasom den derved er bleven meere end navnkundig.

Side 286

Stevens-Klint blev i fast mindre end een Times Tiid overdekket af mangfoldig tusinde Mennesker, som Vidnesbyrd over denne store Guds Gierning, vil og efterdags være en Ære-Klint, bestandigere end nogen Ære-Pillere, for at minde Efterkommerne om denne Dags Frelse. Den Sal. Herre kom herpaa med Hans Majestets triumpherende Flode til Kiøbenhavn, og i den beste Underdanighed leverede Seyer-Krandsen til sin Konge, den Gud selv havde givet til Hans Majests. giennemstraalende Berømmelse, og Rigets Tieneste.

I Hans Kongel. Majests. Hof hørtes han aldrig at prale, af hvad ved hans Haand, efter Guds Villie, lykkelig var bleven udrettet; thi han var aldrig af deres Art, der skramler Luften fuld med Trompeter, naar de under Papegøye-Stangen har gjort et Slumpe-Skud efter Ønske, meget mindre agtede han de dynkel-gode og selvviise Menneskers Domme, der kand dristelig orddeele i det, de aldrig forstaae, og mønstre den Gierning, de aldrig selv kand lægge Haand paa. Han havde Beviis nok i sit brave og sagtmodige Sind om sin Tienestes og Forretnings Retsindighed, og Hans Kongel. Majests. store Naade, med hvilken hans tro Tieneste saa høyt blev anseet, at Hans Majest. gav ham Ober-Befalningen over sin gandske Flode med Titel af General Admiral Lieutenant, og næste Aar

Side 287

derefter 1678 ærede ham med Ridder-Ordenen af Elephanten, den ældste og ypperligste Orden i Norden, som skinner fra Kongens eget Bryst, den saa mange Konger, Fyrstelige og Grevelige Personer haver baaret, som et høystaalende Tegn af Danmarkes Kongers Herlighed og Hæder.

At Hans Kongl. Majest. endnu videre vilde forbevare denne Sl. Herres berømmelige Tog og Gierninger fra Forglemmelse hos Efterkommerne, lod han allernaadigst befale, at myndte en Skue-Penge, hvor Søe-Slaget paa den eene, og denne Sal. Herres Billede paa den anden Side med stor Ziirlighed var afstemplet, som i Hans Majests. Kunst-Kammer til evig Eftertanke forvares, hvoraf dog en Deel er kommen til Høye Stands Personer inden og uden Riget, til den Sal. Herres udødelige Afmindelse.

Saa snart Hans Majests. Flode, efter det saa berømmelige og seyrrige Søe-Slag i Kiøge-Bugt havde bødt den Skade, som den ivrige Fiende i den grumme Træfning havde gjort den, gik Floden samme Aar til Øeland under den Sal. Herres Ordre og Commando, tillige med Admiral Hr. Grev Tromp, som efter den indlagde Seyer siden ankom, og gjorde Landgang; u-agtet Fiendens behiortede Modstand, og det Værn de havde giordt for Slottet Borkholm, blev samme dog tillige med det gandske Land indtaget

Side 288

og imodtog, hvad Kriigsmaneer medfører, og Seyervinderen tillader. Imidlertid fløy Hans Majests. triumpherende Lue endogsaa ned til Calmar, hvor alle Veyr-Møller i den fiendtlige Søe-Magtes Paasyn bleve afbrændte, og Westervig, hvorhen Skoutbynacht Florus Kastensen med fire Skibe var commanderet, lagt i Aske.

Aar 1678 gik denne Sal. Herre atter i Søen igien, og som Fienden fandt sig da ved sin Flode formeget udmattet til at forhindre Hans Majests. videre Anslag, lod han efter Kongl. Ordre Kaasen staae lige til Rygen, hvor Hans Majests. velbevæbnede Kriigs-Folk ved denne Sal. Herres behiortede Forsigtighed og brændende Torden fik ey alleene fast Foed, i hvor meget Fienden end bemøiede sig at gjøre Modstand, men og bemestrede sig det gandske Land.

Da han i Aaret 1679 beseylede sit bevante Element, og fik 27 af Fiendens Orlogs-Skibe imellem Bornholm og Kalmer Sund udi Sigte, lod han alle Seyl hisse, samt stilte den Ordre at søge Fienden, for om mueligt at bringe ham i Stand, men Fienden prisede sin føyelig Vind, og løb ind i Kalmer Sund, hvor den Sal. Herre dog gik samme saa nær i Hælene, at han erobrede Laxen, som var et Svensk Orlogs-Skib; Da den fiendtlige Flode i Kalmer

Side 289

Sund havde søgt sin Beskiermelse, og ey var nærmere at ankomme, stræbte han at gjøre bemeldte Havn for Fienden umagsom at indseyle, lod derfor et Skib kaldet Eenighed, Fienden tilforn afvundet, forfyldt med Steen, giennembore og synke ned i Indløbet.

Der denne Sal. Herre i samme Tog vilde seyle med Floden fra Kalmer Sund til Gulland, fik han atter fem Svenske Orlogs-Skibe i Sigte, der ey agtede sig Mands nok at bestaae, maatte dog saa vidt holde Trop, at den Sal. Herre drev eet af de største paa 80 Stykker, Nøgelen kaldet, paa Grund, hvoraf Ilden og Havet tog hver sit Rov, saasom dets Anførere ey vilde give det op, men beseglede sin Troskab med en brav Soldats Død. Denne Nøgel var den sidste, som i saa mange heftige og blodige Tog, skulde efter Guds Villie tillukke Kriigs-Døren, saasom Hans Kongel. Majests. allernaadigste Ordre blev tilsikket den Sl. Herre, at han med all Fiendtlighed skulde ophøre, og begive sig til Kiøbenhavn med Floden.

Han kom hiem med sine Officerer, som sine elskelige Brødre, dem han gierne undte den Palme, de med hannem havde fortient, og den Naade, hvormed Hans Kongel. Majest. ansaae Deres Fortienester, med sine Baadsmænd og Soldater, som sine ærlige Striids-Børn, dem han

Side 290

havde været som en Fader med Tilsyn for dem, som en god Tugtemester med Sagtmodighed at rette og reffe dem, hvor han fandt nogen Feyl, og havde dermed indtaget Deres Hierter, at de aldrig skydde Ild eller Vand, hvor de havde kun ham til Formand; Saa kand en sagtmodig Aand have meer Magt at bøye Gemytter, end en rasende og stormodig Aand, der med sin Hovhed og haarde Strengthed vil kue dem til Lydighed, og med Stolthed lade see sin utidige Høybydenhed, hvorfor ogsaa alle Høye og Nedrige, som endnu lever og haver tient Hans Kongel. Majest. under denne Sal. Herres Commando, bar hans berømmelige Hukommelse til Døden i Deres Hierte.

Aar 1680, da Gud selv, efter den store udstandne Kriigs-Møye, havde benaadet begge disse Høylovlige Nordiske Kroner med den lange og meer end Himmel-ønskede Fred, og der lagdes nu en ufvigelig Grundvold til et evigt Freds-Fordrag imellem begge Rigerne, ved den hellige Egte-Foreening imellem Hans Kongel. Majest. Carl den XI Konge til Sverrig, og Hendes Prindselige Høyhed Prinsesse Ulrica Eleonora, vor Allernaadigste Arve-Herre og Konges, Kong Christian den Femte Hans Himmelziirede og Høytelskede kiære Søster, blev den Sal. Herre, som en af Hans Majestets høystbetroede og best fortiente tro Mænd, der havde været

Side 291

var været med at agere den blodige Kriigs-Tragoedie paa det vaade og u-rolige Elementes Skuesplads, iligemaade allernaadigst udvaldt, som den der loddede med udi den indgangne Freds og Forligelses Glæde, og en Medarbeydere udi den Høy-Kongel. Æres-Act, i det han med anbetroede Fartøyt overførte Hendes Kongelige Høyhed Høystbemeldte Prinsesse fra Cronborg til Helsingborg, overleverende Hendes Kongel. Høyhed paa den Vey, ad hvilken hun ved Himmelens Ledsagning indgik, og antog den af Gud tilbudne Svenske Krone.

Efter den Tiid lod den Sal. Herre være sig anliggende med Fliid og Retsindighed at betiene Høyste-Ræt, hvor han altid indfandt sig, som en samvittisk, uforkrænket, og af Partier u-rørt Dommere; Nu i adskillige vigtige Commissioner, hvorfra han alletider bar en ubesmittet Siæl; Nu med hvis der hørte til Søs-Staten, og til Hans Majests. Flode at tilsee og forsyne, saa den altid kunde findes i den Tilstand, at, om noget skulde paakomme, den kunde i kort Tiid være færdig til sit Udløb.

Det befandt den Franske Flode, som Aar 1683 til Hans Majests. Tieneste var skikket at gaae til Øster-Søen, under General-Lieutenant Previlly, og Messr. de Casteaurenau og Gabarets Commando, med hvilken Hans

Side 292

Majests. Flode strax gik i Søen, begge under denne Sal. Herres Commando, da de brave Franske holdte sig det for en sær Ære, at staae under saa høyberømmelig, forfaren og lykkelig Søs-Heltes Befalning, indtil de sidst i Sept. efter Ordre seylede igien til Frankerige.

I Aaret 1689 seylede den Sal. Herre med Floden ud i Søen igien, i Tide at foresee, om nogen uformodentlig U-roe skulde være i Giære, og forekomme den med en bevæbnet Arm; men som intet fiendtlig ved den Svenske Flode, som og var i Søen, lod sig spørge, seylede begge Parter i Efterhøsten bort med Fred, hver til sin Havn og Behold.

Der Hans Kongel. Majest. under Guds store Forsyn havde sat sine Riger og Lande udi en rolig og ønskelig Tilstand ved den gyldne og gavnlige Fred, fik den Sal. Herre Leylighed og Liise til at betænke de mangfoldige tusinde Naader, som den barmhiertige Gud havde beviist imod ham, ey allene i hans Ungdom, at føre hannem ved sit Raad, beskierme ham ved sin Magtes Arm, lade sit Ansigt gaae med ham i hvor han foer, og ved sin Hellig Aand gjort ham duelig

til sin Naadigste Konges og Fædernelandets Tieneste, men og i sin Manddom og Aldersdom givet ham baade Naade og Lykke til saa mange store Verk priseligen at udføre, og gaae

Side 293

igiennem Ild og Vand, som blev dog aldrig onde Herrer over ham, men ved Guds eget Øye, gode, lydige, og behielpsomme Tienere under ham.

Han saae Misundelse selv at blues og beskiæmmes ved den Naade og Ære, Gud og Kongen dagligen lagde paa ham og hans Huus. Han tænkte derfor nu at oprette en Eben-Ezer og Hielpes Steen, og lade see sin Taknæmmelighed imod Guds Huus, til at bygge og forbedre Christi Kirke paa Landet, efterat han havde flydt stolt Søe, hvor den deylige og herlige Guds Tieneste i Fred og Feyde var bleven forrettet; Hertil fandt han Anledning, for dette sit gudelige og tro-meenende Forsæt, ved Waldemar Slot paa Taasing udi Fyens Stift, hvor den Sal. Herre saae for sig en Grund og Anviisning til en Kirkes Opbyggelse, der ved Tiden, som efterhaanden giennem-bider og fortærer alting, saaledes var forfallen, at der hørte en anseelig Bekostning til at opføre den til sin Fuldkommenhed. Den Sal. Herre sparede hverken behørige Middeler eller nidkiær Omhue; men som hans Hierte var til Jerusalems Mure, saa glædede han sig, at deres Steen og Kalk tilreedes, hvilket ogsaa lykkeligen gelingede, at der blev udi en maadelig Tiids Forløb en anseelig Kirke opbyggt, hvilken han Aar 1678 den 3 October

Side 294 høytidelig lod indvie af Bispen i Fyen, Velædle og Høyærværdige Doct. Thomas Kingo, som udi det hellige Verk havde Medhielp af fire ærværdige Provster, og sex og tredive hæderlige Præstemands Følgeskab ind og ud af Kirken, som alle med Andagt og alvorlige Bønner samlede deres Hierters Ønske til den Dags høytidelige Glæde, udi mange høyadelige og fornemme verdslige Personers Overværelse af begge Kiøn, der alle ligesom med en Siæl og et Hierte triumpherede og lovede Gud for sin Kirkes Fremgang, og lykønskede den Sal. Herre til et langvarigt Levnet, efter Guds Villie, saasom alle Retsindige vidste, at det ey var gjort for nogen udvortes Pral, som aldrig fandt Sted i hans Tanke, end sige i hans Hierte, men af en ret eenfoldig og trohiertig Guds Dyrkelse, der er frie fra all Glisnerie og Øyenskalkhed. Dette var Bramseylet, og den Ære-Vimpel, som han lod ophisse og vaje i Farten af hans gandske Levnet, at Gud, ved sin gode Aands kraftige Bistand, ey skulde finde ham som en Veyr-Hane i sin Religion og Gudsfrygt, hans Konge aldrig treffe ham paa den Post, hvor hans Tieneste ey blev redelig befordret; Hans Jevnlige aldrig finde hos ham andet end det, der var exemplart, og værd hans Person; Hans Undermænd aldrig merke noget ved ham uden det var fuldt af Dyd og Danneshed; de Vedørftige, der behøvede

Side 295

hans Hielp, savnede aldrig en mild Hielpere, og de Fattige aldrig en rund Givere.

Hvad var den Sal. Herre ey for sit eget Huus? En Josva der frygtede Herren med sit gandske Huus, øvede altid en fornuftig Guds Tieneste uden Hyklerie, altid et got Exempel for sine, hvis Dyder de vel kunde sætte for sig som et Søndags-Øye at speyle sig udi. Hans Hustrue, den Høyædle og Velbaarne, nu dybsørgende og saarede Frue, hvilken han billigen elskede som sin egen Siæl, saae hannem altid med Hiertens Glæde og Fornøyelse an, som en fuldkommen Mand saa fuld af Dyd, Fromhed og retsindig Kiærlighed imod sig, at hendes Siæles Vidnesbyrd yder sig daglig udi Strømme af salte Taare, for den her i Verden ubodelige Forliis, som hun havde gjort ved hans dødelige Bortgang.

Hans Børn og Svogre, hvad for en stor Fader og Formand havde de ikke udi denne Sl. Herre at efterfølge, han kunde sætte dem sin Christendoms Gierninger og sine mandige Bedrifter for Øyne, og sige med større Ræt, end en af Israels Dommere sagde fordum: Hvad I saae jeg gjorde, skynder eder og gjører det ligesom jeg. Hans Folk og Familie, som havde den Lykke at opvarte og tiene ham, hvor og naar saae de ham uden som en Moses? En stridbar Mand,

Side 296

men dog een af de sagtmødige Mænd paa Jorden, der havde saa mildt et Aasyn, og saa fromt og tilbøieligt Hierte at see deres Forfremmelse og Lykke, at det kunde glæde hans Sind, naar han kunde see en tro Tiener af sin Haand velbelønnet.

Saa prydede den Sal. Herre sit Levnet for Gud, saa søgte han sin Konges Ære og Naade, saa forhvervede han sig alle retsindige Menneskers Yndest, der med all Billighed maatte sige om ham i hans Liv, og vil sige efter hans Død, at han var en Kierne af den gamle Danske Tro og Love, der havde giordt store Tienester uden Skinderie og Skarns Profit, gik til Hove uden Smiger og sminkede Ord, der gjør store Løfter, men alle fulde af Vind, hundrede Krumbøvelser, der haver intet videre Hold, end saa længe Foden haver udskrabet paa Gulvet, han havde altid Ærlighed, og baer Sandruhed paa Sagtmødigheds Skilt, som hver Mand kunde see og tage paa, paa hvilken Side end nogen vilde træde til ham. Men som nu denne Sl. Herres Levnet var saa fuldt af Ære, Lykke og Rolighed, at han saae sin Høyædle og Velbaarne Frue, som sine Øyens Lyst dagligen at glæde sig ved saa stort et Ære-Lys, som han havde optændt i hendes Huus, sine Høyadelige Børn og Børne-Børn at blomstre og fremvove til all ønskelig Velstand, og veltegnende Dyder, vilde der dog

Side 297

noget Modgangs Tilfald antaste ham fire Aars Tiid, førend hans Sal. Afgang, i det han ved en Tieners eller Kudskes U-agtsomhed og Forseelse brød sin Arm, den ingen Fiende tilforn, i hvor kiek han end havde været, nogen sinde kunde bryde, og det som meere er, at udi fiorren blodige Hoved-Søe-Slag, som denne Sl. Herre havde været med og udstaaet uden og inden Riget, havde han aldrig faaet en Fingers Saar, saa stor Opsyn havde Guds eget Øye havt for ham; men nu skulde han uden nogen Fiende finde et Brud paa sin Arm, det han med saadant Mod og Mands Hierte fordrog, at han var haansk over at lade nogen enten høre eller merke, at det tilførte ham nogen Smerte, saa bevæbnet et Sind havde han; thi havde Fienden aldrig hørt eller seet ham give sig, hans Venner eller andre vilde han ey lade see, at han havde mistet noget af sin Frimodighed ved dette Tilfald.

Der nu Gud havde givet denne Sal. Herre en æret Alderdom, med en rolig Samvittighed for sit hele Levnets Forretninger, fuld af all den Naade og Lykke han kunde tilønske sig, saa lakkede den Tiid omsider frem, da Gud vilde lade hannem, over alt dette, see paa sin evige Salighed. Hertil samlede sig adskillige Svagheder af saa mange udstandne Møyer og Udmattelser, der i den tiltraadne Alderdom efter Haanden borttærede Kode-Bedsken, og gjorde hans Mave

Side 298

ubeqvem til at fordøye sin Spise. Blant andre var Steen og Skiørbug hans sterkeste Banemænd, og tvang ham til Sengs et halv Aars Tiid før hans endelige og Sal. Afskeed.

Vel vilde han ey foragte Lægen, og de Middeler, som Gud selv haver givet for dette Dødfyldige Legeme og skrøbelige Natur at hielpe, hvilke han tog og efterhaanden brugte, af den høyberømmelige Hans Kongel. Majests. egen Liv-Læge, Velædle og Velbr. Doctor Franke, hans Hænder og Forskrivelser; men de Saligheds Middeler, som han skulde bruge for sin Siæl, forsømte han ingenlunde. Havde han lidt saa meget ondt i Verden som en tapper Strids-Mand for en forkrænkelig Ære-Krands at vinde, nu vilde han som en god Jesu Christi Stridsmand stræbe og taalmodelig lide, hvad hans Gud behagede, for at nyde den evige og uforvisnelige Ære-Krands og Krone.

Han merkede vel nu, som han dog som en god Christen forud vidste, at Døden var den sidste Fiende, som skulde overvindes, imod hvilken han mandelig væbnede sig, og udi de sidste Dage ofte blev opmuntret til hellig Bestandighed af Hans Kongel. Majests. Confessionario, Velædle og Høyærværdige Doctor Peter Jespersen, som besøgte ham ofte og flittigen i sin Svaghed.

Side 299

Gud gav han hiertelig Tak og Ære, der saa underlig havde ført ham, og han ydte det i all sin Tale og Bekiendelse, det hannem billig tilkom, Alleene Æren. Til Hans Kongl. Majestet, der i disse timelige og jordiske Ærer havde sat hannem saa høyt, og beviist ham og hans Huus saa mange høye og Kongelige Naader i hans Levnet, havde og, saavel som det gandske Kongel. Huus, saa stor Naade og kiendelig Medlidenhed med ham i hans Svaghed, at de lod ingen Dag gaae forbi, at de jo lod fornemme, hvorledes det havde sig med ham, hvilken store og Kongelig Hyldest og Naade han forsikkrede sig om, fremdeeles at vilde strække sig til hans Efterlevende i hans Familie, med bestandige Straaler fra Kongens og det gandske Kongel. Huses vedvarende Naade, nedlagde og sin underdanigste Taksigelse, og i sit Sinds Andagt kyste paa det Scepter, under hvilket han var ophøyet, æret og beskiermet.

Han for sin Person tog Afskeed fra sin Konges Tieneste, fuld af en god Samvittigheds Vidnesbyrd, som bekræftede med ham, at hans Levnets Bane udi Guds Frygt var for den beste Deel løben i Kongens og det kiære Fædernelands redelige Tieneste.

Hans allerskiæreste og høystelskeligste Hustrue, den Høyadle og Velbaarne Frue, Frue Mar-

Side 300

garete Ulfeld, der med saa tro-huld og livsalig Omgængelse havde glædet hans Hierte i sit hele Egteskab, udi alt det hvormed Himmelen pleyer at gjøre i Fredsommelighed, Fromhed og Forstand, Tugt og ubesvigelig Kiærlighed de beste Guds Børn paa Jorden, hende kunde han ey saa takke for all sin Høflighed og Dydfuldkommenhed, at han jo agtede sig at burde meere. Den Bitterhed ved den timelige Afskeed var det eeneste han tilønskte hende af Gud, at hun som en Saligheds Kalk maatte optage, og indtil deres fuldkomne Samling i Guds Rige taalmodelig bære.

Sine Børn saae han med et frimodigt Hierte i fuld Forsikkring, at Gud skulde være med dem, og hver for sig finde Aarsage til at takke Gud i Tiden for sin naadige Forsyn, den han og til Afskeed hierteligen befalede dennem.

Alle sine Venner og hver som besøgte ham i hans Svaghed, tog han kiærlig Afskeed med, og ingen gik fra ham uden med Forundring over hans Sind, der havde sat sig paa saa fast en Post af Stilhed og Taalmodighed at opbie Guds Time.

Bølgerne og Belials Bekke reyste sig jo mere og mere, og brusede heftig paa hans nu svage og fast reddeløse Skib med Dødsens visse Komme;

Side 301

men det var saa langt fra, at han vilde overgive sig, at han jo meget mere voxte i Troens Kraft, og viiste han havde sin Frelser Jesum inden Borde hos sig, der vilde komme ind og holde Aften-Maaltid, og hellig Nadvere til Afskeed med sig, lod derfor en af Christi Tienere, den Ærværdige, Hæderlige og Høylærde Mand Mag. Giert Wincke kalde til sig, som efter holdte gudelig Samtale, om denne Verdens Forfængelighed, og Christi dyrebare Verdskyld og Fortieneste, om Himmeriges evige Glæde og denne Salig Herres egen gudelig og christelig Bekiendelse og Troe, gjorde ham deelagtig udi Frelserens hellige Legems og Blods Sacramente, hvorpaa den Sal. Herre fandt hos sig, at Dødsens Beskhed var visselig bortviget; Nu var hans Siæl og Mund fuld af Tak og Lovsange, som han saavel tilforn i hans Svaghed, som nu imod hans Afskeed lod af saa mange deylige Kirke-Psalmer, hvilke han selv udvalte og begyndte med stor Andagt, synge for sig. Nu havde han gjort sit Siæles Anker fast inden for Forhænget, som Jesus hans Forløber gik ind for ham, han var nu forsikkert han ey skulde gjøre Skib-Brud paa Troen, men at han skulde lande i den Havn, hvor det er langt roligere, end i den, som af Apostelen kaldes Bod-Havn, og saa sødelig og sagte gaae som en Seyervindere igiennem Døden til det evige Liv og Salighed, som og skeede den 8 Aprilis Klokken 11 Formiddagen udi den Salig

Side 302

Herres Høyadelige Børns deres Velbaarenheders, hans Excellences den Høyadle og Velbaarne Herre, Hr. Niels Krag til Egeskov med sin Frue Sophia Juul, samt den Høyadle og Velbaarne Frue Wibike Juul, den Sal. Herres Hr. Admiral Christian Bielkes Efterleverske, iligemaade den Høyadle og Velb. Herre Knud Juul, Amtmand over Kiøbenhavns Amt, og Hans Kongl. Majests. Kammer-Junker, saavel som hendes Velbaarenhed Baronesse Juul, hans Excellences Baron Juuls til Jullinge &c. og hans Velædle og Høyarværdighed Doct. Peter Jespersøns deres Overværrelse. Hvilke alle med sammenstemmende Bøn og dybt draget Suk ønskede denne Sal. Herre til Lykke i denne sin sidste og meget salige Afskeed fra denne møysommelige Verden, og sin forestaaende glædelig Himmel-Reyse. Da efterat denne Sal. Herre i sin sidste Fraskillelses Stund havde af velbemeldte hans Velædle Høyarværdighed, som stod hos, til Guds Naades ydermeere Forsikkring, og en christen Bestandighed i den saliggjørende Troe med inderste Andagt annammet Herrens Velsignelse, kaldede Livsens Fyrste hannem ved Dødsens sidste Bud til det evige Livets overvættes Glæde og Herlighed, efterat han havde ført et høyberømmeligt Levnet i Verden udi 68 Aar ringere een Maaned, og i det korte Liv gjort sig for Verden, efter sin Død, udi alle brave

Side 303

Menneskers Minde, og saa længe Verden staaer, udødelig.

Alle Egenskaber ere ikke lige høyt fornøden for alle; En Bonde kand vel gaae ved sin Ploug, om han ey er saa klog og politisk, som en Stats-Mand; En Stats-Mand kand vel sidde ved sin Pen, og give gode Raad, om han ikke er saa haardfør og behiertet som en Kriigsmand; En Kriigsmand kand vel ligge i Marken, og treffe mod sine Fiender, om han ey er saa veltalende, som en lærd Mand; Men Guds frygt er fornøden for dem alle, enten han er høy eller lav, Herre eller Knekt, sidder ved Roret eller ved Pennen, fører Sværdet eller Ploug-Staven, det er dem alle fornøden at frygte Gud; thi ingen, i hvad Stand han end er udi, kand sige om hende, hun hører ikke til min Handtering.

Saadan en Mand var den Salige Herre: Guds frygt var hans hellige Prydelse; Han var en behiertet tapper Striidsmand, og dog en retsindig Christen, man saae hos ham, at om en Soldat end fører Blod-Fanen, kand han dog selv staae under Troens Bannere. Den han var, ville han synes, at være, og den han syntes var han. Han blueedes ikke ved at være Gud bekiendt, men ærede ham offentlig i hans Forsamling, aldrig forsømte Kirken, naar Helbred vilde tilstæde. Man hørte aldrig en Eed af hans Mund,

Side 304

og naar han hørte den af andre, sparede han ikke at straffe det, hvis det skeede over hans Bord, endog ved Mullet til de Fattige.

Det var ham ikke nok, han selv frygtede Gud, men holdt og andre dertil; Enhver der har været bekiendt i den Salig Herres Huus, hvor han med sine Børn, Folk og Tyende, Aften og Morgen ærede Gud, kand vidne med mig, han svarede til det Vidnesbyrd, Guds Aand giver Abraham; Jeg veed at han skal byde sine Børn og sit Huus efter sig, at de skal bevare Herrens Veye, og gjøre det som Ret og godt er.

Paa Rettens Sæde var han en uforkrænkt Dommer, enhver der sad i Retten med ham kand vidne det. Hvem veed ikke at tale om hans Ydmyghed, hvor ringe han dømte om sig selv; Han ophøiede sig ikke over nogen, han holdte sig ingen Mand for god, den Ringeste der havde med ham at gjøre, kunde naar de vilde, komme ham i Tale; Hans Tieneres og Laqueiers Haand blev ikke fyldt, for at melde nogen an hos deres Herre, om det skeer hos andre, er ikke mit Forsæt her at melde, enhver der begierte det, havde frie Adgang til ham.

Han havde vel lært at vende sine Segl efter Vinden, men han vendte aldrig Kaaben efter Veyret, han gik ret frem i en sand Oprigtighed, uden

Side 305

Skromt og Falskhed. Hos ham var Ja, Ja, og Ney, Ney. At han elskede Tarvelighed, viiste han i hans Klædedragt, det samme lod sig og see i hans Edruelighed, thi han havde en Afskye til de Natte-Sæder, fæiske Overdaadsighed i Æden og Svermen, som paa somme Stæder gaae i Svang. Ingen kand beskylde ham, at han kastede Forargelse for nogen; Den Tiid andre unyttig spildede paa Spil og Leeg, anvendte han, naar han var ledig fra offentlige Forretninger og vigtige Geskæfter, paa berømmelige Øvelser in Mechanicis og Chymicis, hvorudi han søgte sit Sinds Vederqvægelse, havde og erholdet en stor Erfarenhed derudi ved en fortrolig Omgang, og siden efter førte mange Aars Brev-Vexling, med den berømte Burhie.

Uden sine Misundere var han ikke; Maanen maa og lide Hunden bieffer imod den, i hvor Klart den end skinner; Men han havde dog ey Lyst at hævne sig over dem. Han havde meer end eengang Aarsag at sige: De betale mig ondt for godt. Den Snøg han havde varmet i hans Barm vendte ham Brodden, men han vilde dog aldrig hævne sig selv. Det var hans største Fornøjelse at hielpe dem til Rette, at tale til det Beste for dem, og som Saul siger til David: vise sin Uven paa en Vey som er god. Med hvad Taalmodighed han bar alleting, er at forundre; Enten Hiulet vendte ned eller op, var Hr. Niels Juul

Side 306

den samme, enten han gik frem, eller blev stødt tilbage, var han ved et taaligt Sind; gik der end nogen mørk Skye op over hans Hoved, man saae dog ikke nogen mørk Skye derfor gaae op i hans Pande.

Den Taalmodighed han udviiste i sin Sygdom var og overmaade stor. Endog Pinen af den haarde Steen, der plagede ham, var heel svar, saa hørte man ham dog aldrig den gandske Tiid igiennem at stønne eller klage sig derover.

Han lod ikke Guds Huus staae øde, men der Gud havde sadt ham vel, tænkte han paa at bygge Gud et Huus, hvorom i sær bør Vidne den deylige Kirke paa Taasinge. Holmens Kirke her i Staden, hvis Patron han var udi 14 Aar, maa takke ham i sin Grav, thi han fandt hende lagt med Steen, men lod hende takke med Kobber, og bar en christelig Omsorg, at hendes Midler og Capitaler bleve forbedrede. Til Kirkens Tienere bar han et kiærligt Hierte, var en ret Præstevæn, og saae dem ey an med den Foragt, som skeer af disse Verdens Børn, men som Sendebud i Christi Sted, og havde en Velbehag i deres Omgængelse.

Havde Gud deelt rigelig til ham af sine Velsignelser, og fyldt hans Kilder, han lod dem igien flyde ud til andre, til een og anden han hialp

Side 307

til Brødet, til de Fattige han husvaledede, til mange Nødtørftige han vederqvægede. Som han vel vidste, det er Guds eget Løfte, at han ikke vil give ham i sine Fienders Villie, der tager sig den Nødtørftige an, gjorde han Gud det Løfte, der han havde givet ham den lykkelige Seyer i det store Søe-Slag, som stod i Kiøge-Bugt, at give Fire Tusinde Rixdaler til gudelig Brug, hvoraf Renten, nemlig To Hundrede Rixdaler, saa længe han levede, blev til Fattige uddeelet, men siden er bleven lagt til et Jomfrue-Closter, hvilket den Sal. Herre ofte ønskede, at maatte blive indrettet, men kunde ey komme til nogen Virkning, førend hans Høyadle og Velbaarne Frue efter hans Død af en gudelig Iver fuldførte det, hende og den gandske Familie til et udødeligt Ære-Minde.

I alle sine Gierninger havde han Gud for Øyen, Gud holdte og sit Øye igien over ham paa alle hans Veye. Et sært Exempel, som ey er bleven anmeldet i hans Levnets Beskrivelse dog ofte af ham selv omtalt, maa jeg endnu her erindre: Der han Aar 1676 den 3 Decbr. var fordret over til Skaane, at give underdanigst Efterretning om Floden, som da var indlagt paa Rehden, skeede der samme Nat, han var ankommen, Allarm i Leyeren, at de Svenske brød op, hvorpaa Batallien Dagen efter ogsaa blev holden, men i det han vilde fare til Landscrone,

Side 308

var han meget nær ved at falde i deres Hænder; thi paa Veyen, hvor han kom gandske ubevæbnet, agendes paa en ringe Bonde-Vogn, mødte ham tvende af Fiendernes Ryttere, som neppe et Steen-Kast fra ham, stode og plyndrede een, de havde skudt ihjel, men Gud forblindede dem, at de lode ham fare, og opholdte sig i det ringe Bytte, de havde i Hænderne. Han som en retsindig Patriot, satte egen Fordeel til Side, og søgte det almindelige Beste, intet var ham saa kiært, han jo gjerne vilde opofre det, for at forhverve en ønskelig og Ære-fuld Fred. Kriig var hans Element, men Fred var det Klenodie, han kriigede for, den Brud han beylede til; Han erholdt den og: Hans sidste Aar sluttete han i Fred, saae Landet i en fredelig Tilstand, Striids-Mændenes Sværd omvendt til Plov-Jern, og Spyd til Segle; Det der staaer om den Fromme, hans Ende er i Fred, det vederfores ham, efterat Gud havde kronet ham med graa Haar, som er Ærens Krone, velsignet ham med en høy Alder, og ladet ham paa 2 Aar nær, opnaae en Konges Alder, som er halvfierdesindstyve Aar, ladet ham see sine Børn og Børnebørn i en ønskelig Tilstand, sin Sæd at grønnnes som Træet ved Vandets Lugt, og da lod Gud ham, som den gamle Simeon, fare i Fred.

Side 309

De Lærde paa vores høye Skole have iligesmaade beviist denne store Mand deres sidste Høragtelse, ved en offentlig Tale, som blev holdet over ham paa Studiegaardens øverste Høresal. Det Academiske Ære-Minde der ved offentlig Tryk blev bekendtgjort, er udstædt under den da værende Rectors, Johan Wandels Navn, som var første offentlige Lærer i den hellige Skrift, og Bisidder i Consistorio.

Samme er ligesom de fleeste, man finder af dette Slags, skreven paa en meget ziirlig Latin, men indeholder ey noget særdeeles mærkværdigt, som jo allerede er anført efter Hof-Prædikanten Peder Jespersøns Danske Klage-Tale. Det som kunde være af samme at tillegge, er følgende: Den Salige Herre Niels Juul forblev i sine egne Forældres Huus til han var sex Aar gammel, da han blev sadt i sin kiære Fasters Cathrinæ Sehesteds Huus, for der at skulde nyde den første Underviisning i boglige Konster med hendes Søn, Junker Tyge Kruse; Herpaa blev han i Aaret 1643 Page hos Kong Christian den Fierde, i hvilken Anseelse han fuldtes med Printz Friderich til Bremen, da Høystsamme modtog dette Stifts Biske-Stav;

Side 310

Han forblev i hans Fyrstelige Naades Tieneste, indtil samme efter sin glørværdige Hr. Faders Død imodtog det Danske Scepter. Som Kong Friderich den Tredie særdeeles yndede ham, satte han ham, som en anden ung Adels-Person paa det Kongelige Ridder-Academie Sorøe, hvor Hans Majest. selv, af besynderlig Kongelig Mildhed, betalte for ham, saa at han nød alting der paa Stædet frit, saavel i Henseende til Spiisning, som Underviisning i alle adelige Øvelser.

Denne de Juulers Slægt er det ellers, som har skienket Danmark saa mangen staut, brav og fornem Adels-Mand, der har været brugbare saavel i Fred, som Feide-Tiid og Orlog. Af denne Slægt kand man tælle saa mange anseelige Lehns-Mænd, Stiftamtmand og Amtmand, saa mange Riigs-Raader, saa mange Gesandtere til Fremmede, for enten at befæste Freden, eller oprette nye Forbund, saa mange Riddersmænd, Feldt-Herrer, samt Anførere saavel til Lands som Vands, kort, hvad der kun kand og bør agtes stort, enten i Henseende til Æres Navne, eller virkelige Fortienester, har Fædernelandet fundet og finder endnu i denne Slægt.

I bunden Stiil er denne Danske Søe-Helt bleven sin sidste Ære beviist ved et Latinsk Vers af Hr. Ch. Gerstorff. Ligeledes af Professor p. Vinding.

Side 311

Dernæst i sær ved et Latinsk og 12 meget læsværdige smukke Danske af Biskop Th. Kingo, af hvilke det første er gjort som en Samtale med Rygtet, det andet et Trøste-Brev til den efterladte Enke, Frue Margaretha Ulfeld; De øvrige ere Paaskrifter, som findes udhuggene udi denne Sal. Herres meget kostelige og konstige Epitaphio udi Holmens Kirke her i Byen, saavel under hans Brystbillede, som otte navnkundige Søe-Slag, dem han har bestridet, og maa bespares, til hans Levnets udførligere Beskrivelse. Endnu findes et Dansk fremsat under det Navn Jeg Skriver Sorgelig, hvortil hører en Hollandsk Gravskrift; Ligeledes et Dansk af Provst Christen Bagger i Farsøe; Et andet af en ubenævnt, og et fra Jørgen Karstens, Sognepræst og Provst i Fyen, nok et Dansk af Mag. Peder Cappelin, Sogne-Præst for Tolløse og Aagerup, samt Vice-Provst over Mæhrløse Herret; Et andet af P. Jensen og et af Jacob Nielsøn, Sogne-Præst til Spielderup og Smørup. Sluttelig et af J. Lund, Præst til Holmens Kirke.

Tilslidst findes en udførlig Beskrivelse over Liig-Toget ved denne Sl. Herres Begravelse i Holmens Kirke den 17 Junii 1697, hvoraf ey videre her skal anføres, end at der vare tvende Marschaller forordnede, som vare Capitain Chri-

Side 312

stopher Scheel og Capitain Wind; Disse stode ved Liiget paa Sørge-Gemakket, som stod i en Kobber-Kiste rigelig forgyldt med Ducat-Guld, paa en sort Fløvels Foed under en sort Fløvels Himmel, og da alle Herrerne og Fruentimmeret vare forsamlede, trinte Marschallerne frem, og bukkede sig for hans Excellence Hr. Marcus Giøe, med Begiæring, at han vilde parentere, eller holde en Tale over den Sal. Herre. Derpaa stod hans Excellence Hr. Marcus Giøe frem ved Hovedet af Liiget, og holdt en fortreffelig, og den Sal. Herre vel anstaaelig Klage-Tale udi Dansk Tungemaal. Imidlertid den holdtes, stod en harnisket Striids-Mand ved hans venstre Side, med den Sl. Herres dragne Kaarde i den høyre, og Balgen i den venstre Haand, og den gandske høy-anseelige Sørge-Skare rundt omkring paa Gemakket. Mod Enden af Liig-Talen, nemlig i det hans Excellence Giøe tog Afskeed med den Sal. Herres Vaaben, annammede han Kaarden af den Harniskede, traade de til, og lagde den paa Liig-Kisten, hvorefter Courassereren gik frem med Balgen, og lagde den jevnside hos Kaarden; Derpaa traadde Søe-Capitainerne og nogle fleere adelige Personer til, og bar Liiget under den sorte Fløvels Himmel ned af Gemakket, og satte det paa Liig-Baaren, hvor Søe-Lieutenanterne optog det, og bare det til Holmens Kirke. Himmelen blev baaret af 12 Commandeur-Capitainer; Imestens

Side 313

Hr. Niels Juul. dens de gik med Liiget fra den Sl. Herres Gaard paa Kongens Nye-Torv til Kirken, fyrede en af Kongens Jagter, som til den Ende laae i Nyhavns Canal, og vayed med Sørge-Vimpel og Flag, 9 Sørge-Skud. Den røde Damaskes Blod-Fane blev baaren af Capitain-Lieutn. Florenz, Navne-Fanen af Capit. Lieut. Fuchs, en hvid Atlaskes Fryde-Fane med den Sl. Herres Navn og Vaaben bordyret med Guld af Capit. Trøvel, Sørge-Standarten, af Commandeur Capitain Munk, Sørge-Fanen af Commandeur Besemacher. Vaaben og Skiold af de Juuler blev baaret af Obrist-Lieutenant Clemen paa en sort Fløvels Pude imellem tvende Søe-Guder; Commando-Stokken af Obrist Lieut. Swerzel; Den Kongl. Ridder-Orden af Elephanten af Admiral von Støcken, efter ham fulgte Ordens Secreter Lerche.

Under Prædiken, som Hans Majests. Skrifte-Fader Hr. Doctor Peder Jespersøn holdte, lod Hans Majest. Kong Christian den Femte med Hendes Majest. Dronning Charlotta Amalia, for den store Kongl. Mildhed og Naade, som deres Majest. stedse havde baaret for denne Kongens troe Tienere, Hans Kongel. Høyhed Kronprintz Friderich, med hans kiære Gemahl Printzesse Lovise, deres Printzelige Høyheder Printz Carl og Printz Wilhelm, den Kongel. Printzesse, og det gandske Kongel. Hof sig indfinde

Side 314

i Kirken, at benaade denne høyanseelige Liig-Begiængelse med den Høy-Kongel. Nærværelse. Det heele Liig-Tog blev sluttet med trende Salver, som gaves baade af det gandske Mariners Regiment, som stode omkring Kirken, saa og af nie grove Canonen, som til samme Ære vare plantede paa Kongens Nye-Torv.

Side 348

Døden efter dette Lif, og Lifvet
efter denne Død,
Forestillet ved Anledning af
Esaïæ Cap. XL. v. 6. 7. 8. som udi
Velædle og Velbaarne
Nu Salige

Jørgen Scheels

til Estrup, Ulstrup, Sostrup,
Hans Kongl. Majests. Cammer-Junkers Liig-Begængelse,
udi en Høy-Adelig og Høy-anseelig Folke-riig Forsamling
i Estrups Sognes Kirke i Auning den 23 Aprilis Anno 1695
bleve forhandlede af
Johan Braem,
Superintendent over Aarhus Stift.

Kiøbenhavn trykt hos Joh. Jacob Bornheinrich Aar 1697.

Side 316

Jørgen Scheel.

Biskop Johan Braem haver, som sædvanlig, tilskrevet den afdøde Cammer-Junker Scheels efterladte Enke, Frue Benedicta Margaretha Brochdorf denne sin offentlige Tale; Han oplader sine Tanker paa følgende Maade:

Trængsel og Trøst, Reffelse og Husvælelse, er Guds Børns Lod og Deel i Verden, et hvert got Barn maa være deelagtig i det, og ligesaa et hvert Guds Barn. Det er sielden usandt, at den der æveløs lever, han æreløs dør, derfor skal og Forældre i Tide holde deres Børn under Tugt. Her er Velbaarne Frue Trøstens Bægere, fra den samme Haand, som havde rakt hende Bedrøvelsens Kalk; Plasteret strøget af de samme Fingre, som haver giort Saaret. Et got Guds Barn maa legge sin Haand paa sin Mund, naar Gud legger sin Haand paa dens Ryg, og takke til, ikke allene tage imod Riset, men endog kysse det.

Texten er taget af Esaïæ 40 Cap. v. 6. 7. 8. Der er hans Røst som siger, raab! og han sagde; hvad skal jeg raabe? Alt Kiød er Høe, og all dens Hellighed er som et Blomster paa Marken? Høet blev tørt, Blomsteret

Side 317

visnede, thi Herrens Haand blæste derpaa: Ja Folket er visselig Høe; Høet blev tørt, Blomsteret visnede, men vort Guds Ord bliver bestandig evindeligt.

Der ere de daarlige Verdens Børn, der seer Ulykken, og dog løber efter den, der veed, at stor Ære, er aldrig uden stor Fare, og dog søger efter den, der befinder paa andre, at jo høyere de flyver, jo dybere de falder, og jo større Slag giver det, og dog er ingen Stige dem for lang, at de jo vil op til det Høyeste, og naar de kommer der, saa beklager de ikkun, at den er ikke

dobbelt saa lang, at de kunde komme end høyere. De tænker kun paa at komme op, men tænker aldrig paa, hvorledes de skal komme ned igien.

Den høyædle og Velbaarne, nu Sal. hos Gud Jørgen Scheel Christensøn, Herre til Estrop &c. saae først Verdens Lys paa sin Fæderne-Gaard Estrop Aar 1656 den 12 May. Hans Fader var den Høyædle og Velbaarne Herre, Hr. Christen Scheel Jørgensen til Sostrup, Ridder, Kongel. Majests. Geheime-Raad, Stiftbefalningsmand over Wiborg Stift, Amtmand over Halds og Skivehuus Amter, Assessor i Collegio Status, og Høyeste Ret. Hans Moder var den Høyædle og Velbaarne Frue, Frue Birgitte Rosen- Martius 1753. X krans

Side 318

krantz til Krencherop. Hans Farfader var Hr. Jørgen Scheel til Sostrup, Ridder, Danmarkes Rigens Marsch, Befalningsmand paa Vesterviig Closter. Hans Farmoder var Frue Jytte Brock til Estrop. Hans Farfaders Fader var Hr. Christen Scheel til Fussing, Danmarkes Riges Raad og Befalningsmand paa Aakiær. Hans Farfaders Moder var Frue Margrete Brahe til Destrop. Hans Farmoders Fader var Hr. Esche Brock til Estrop, Danmarkes Riges Raad, Kongelig Majestets Befalningsmand paa Dronningborre Slot. Hans Farmoders Moder var Frue Christense Disserr til Allerop. Hans Morfader var Hr. Palle Rosenkrantz til Krencherup, Ridder, Kongelig Majestets Befalningsmand paa Nyekiøbing og Aaelholms Slotte. Hans Mormoder var Frue Elisabeth Lunge til Eskier. Hans Morfaders Fader var Axel Rosenkrantz til Glimminge. Hans Morfaders Moder var Frue Mette Grubbe. Hans Mormoders Fader var Hr. Jørgen Lunge til Odden, Ridder, Danmarkes Riges Marsch og Raad, Kongl. Majests. Befalningsmand paa Vesterviig. Hans Mormoders Moder var Frue Sophia Brahe til Birchelse.

Som det er ikke nok til et christeligt og ret adeligt Liv og Levnets Fremførelse, allene at være fød

Side 319

og kommen af Høyadelig Slægt og Byrd, saa have den Sal. Mands Høyadelige Forældre strax i hans Ungdom og endnu spædeste Aar, ved dygtige, lærde og skikkelige Læremestere lagt Vind paa, at denne deres kiæreste Søns Sind og Legeme, til all Lærdom, Dyd, og andre Ungdommen saa nødvendige, som i Fremtiden gavnlige Videnskaber og Øvelser, kunde vennes og bøyes, fornufteligen betragtede det gamle Ordsprog: Hvad man ungr nemmer, man gammel ey forglemmer; hvorfor han under egne Lærere hæderlig og vellærde Hr. Niels Nielsøn, nu værdigste Sognes-Præst til Fausing, samt andre vakkere Karle gjorde stor og ønskelig Fremgang. Siden haver den Sl. Mand under de tvende Mestere, Helmer Bang og Peder Krog med største Nidkiærhed og Fliid gjort sig fuldkommen i sine Studeringer, saavel hvad det Græske, som Latinske Sprog angaaer, saa han i det mindste jevnede om ikke overtreffede alle sine Skole-Brødre og Ligemænd.

Der hans Høyadelige Forældre saae, at denne deres Søns Forstand og Erfarenhed strækkede sig videre, end man af hans Aar kunde med Billighed vente, saa og at der snart ey var mere i Skolerne tilovers for ham at lære, anbefalede de hannem til den for sin store Lærdom vidtberømte Doct. Christen Nold, udi hvis Forelæsninger han paa to Aars Tiid lagde en

Side 320

Grund i de Mathematiske, Philologiske, Politiske og Historiske Videnskaber, brugendes derforuden alle adelige Øvelser, i hvilke han ikke mindre end i de boglige Konster havde bragt

det meget vidt, saa han med rette kunde holdes for een i alle Ting vel skikket Herremand, foruden at hente saadant Skudsmaal Udenlands fra.

Men som hans Sl. Hr. Fader selv længe og vel havde forsøgt sig i fremmede Lande, fandt han raadeligt, til denne sin saa vel artede Søns Fornøjelse og Velfærd, at skikke hannem i den store Verden, der at betragte andre Nationers Sæder, Love og Skikke, paa det han i Fremtiden til sin Konges og Fædernelandets Tieneste kunde føre sig det gode til Nytte, og tage sig vare for hvis lastverdigt og skadeligt hos dennem fandtes. Han forlovede ham derfor Aar 1676 i Selskab med sin forrige Lære-Mester, Mester Peder Krog, at begive sig først til Nimwegen, hvor den navnkundige almindelige Fred i Christenheden blev forhandlet. Da han ankom der, begav han sig strax i Følge og Hofstaten af hans Excellence, Sal. Vice-Stadtholder Hr. Just Høeg, den Tiid overordentlig Ambassadeur paa høystbemeldte Freds-Tractater af vores Allernaadigste Arve-Herre og Konge, Kong Christian den femte, hvor han af høystbemeldte Hr. Just Høeg blev brugt i adskillige store og vigtige Forretninger, eftersom han i Forveyen tilfulde

Side 321

var forsikkret om den Sal. Mands store Troskab, Taushed og Forstand.

I Junii Maaned 1677 mødte ham til bemeldte Nimwegen den sørgelige Tidende, det Gud havde bortkaldet hans dydige Frue Moder, Høyædle og Velbr. Frue Birgitte Rosenkrantz, en Krone og Ziir for alle Qvinder. Herover blev han af sin Sal. Hr. Fader hiemkaldet, paa det han ved denne sin Søns Nærværelse, og hulde Opvartning udi sin store Hierte-Sorg kunde have nogen Hielp og Husværelse, da det ey var ham en ringe Trøst at see, hvilken yndig og deylig blomstrende Pode, hans nu for hannem ved Naturens Lov forvisnede Egtefælle og Stamme havde efterladt sig.

Men som hans Sal. Hr. Fader agtede sin Søns Velfærd langt høyere end sin egen Fornøjelse, gav han hannem tillige med sin overflødig Velsignelse atter igien Forlov, videre at følge den store Tilbøyelighed den Sal. Mand havde til at besee fremmede Lande, begav sig derfor Aar 1680 i Selskab af høylærde Monsr. Jacob Gested paa Reysen igiennem Holland, Flandern og Braband til Paris, hvor paa Veyen ingen høy Skole, intet Hof, Bye eller lærd Mand undgik hans grundige Nysgierrighed, at han jo agtede, og hos sig fattede, alt hvis sømmeligt og Ihukommelse-værdigt der enten

Side 322

var at see, høre eller lære, hvorom hans efterladte Viisdomfulde Haand-skrevne Papirer, Tegne- og Dage-Bøger give et klart og ypperligt Vidnesbyrd.

Da han havde været trede Aars Tiid i Paris, og der giort sig meere fuldkommen i alle baade Sindets og Legemets Øvelser, begav han sig Aar 1683 til Engelland, for der at opvarte og pryde Hans Kongel. Høyhed, Printz Jørgens Følge og Hofstat, som der skulde ankomme, at fuldbyrde sit Bielager med den Høybaarne Printzesse Anna, den Stormægtigste Kong Jacobs Dotter, hvor hannem af det heele Kongel. Huus vederfores mere end almindelig Kongel. Gunst og Naade.

Ved denne Leylighed betragtede han dette mægtige Kongeriges og Eilandes Regiering og Beskaffenhed, samt Monarchiets og Parlamentets sammenknyttede Myndighed, Londons og Themsens store Riigdom, samt sig over all Verden strækkende Handling; Orfords velsindrettede og rigelig underholdte høye Skole, samt blomstrende Studeringer, og der han sig udi alt dette fuldkommen havde fornøyet, begav han sig med sin kiære Svoger, Høyædle og Velbr. nu Sal. Hr. Friderich Gerstorf til Paris igien, udi Følge af velbemeldte sin kiære Svoger, for efter Hans Kongel. Majests. naadigste Befalning

Side 323

at aflægge der hos Kong Ludvig den Fiortende en Sorge-Helsen over Hans Høybaarne Dronnings Død.

Saasnart hans Svoger saavelsom han havde erhholdet naadigste Afskeeds-Audience hos Kong Ludvig den Fiortende, tog den Sal. Mand iligemaade strax Afskeed fra meerbemeldte sin kiære Svoger, og begav sig saa igiennem alle de fornemmeste Stæder udi Frankerige ind ad Italien Aar 1684, og der han sammesteds paa nogle Aars Tiid, som en forsynlig og nærig Bie havde udsuet af hendes yndige Blomster all den Honning-søde Videnskab og Erfarenhed, som var værd at legge Vind paa, begav han sig efter sin Sal Hr. Faders kiærlige Begiering paa Hiemreysen igiennem Tydskland, hvor han iligemaade besøgte og besaae de fornemmeste Hoffer, Stæder og andet, og kom saa efter fiorten Aars møysommelige Reyser lykkelig og vel hiem i Fædernelandet, hvor han af hans Høyædle Sl. Hr. Fader, samt fælles Slægt og Venner, ja i Almindelighed af alle, med største Glæde, Fornøjelse og Ære blev imodtagen.

Hans Kongl. Majest. lod samme Tiid sin særdeles Kongl. Naade kiende, i det han strax gjorde hannem til sin virkelige Cammer-Junker, hvilken Betiening han i nogle Aar med største Skikkelighed og Flittighed betiente.

Side 324

Aar 1688 fandt han atter et stort Anstød af Verdens Ubestandighed, i det at Gud henkaldede hans Hr. Fader, af hvilken han som en Øyesteen blev elsket; Som der ved dette smertelige Dødsfald tilfaldt den Sal. Mand en Haaben Husholdnings Bekymringer, Aarene og førte ham Guds egne Ord til Gemytte: Det er ikke got at Mennesket er alleene, begav han sig efter Guds Forsyn i den hellige Egteskabs-Stand med den Høyædle og Velbaarne Jomfrue Benedicta Margaretha Brochtorff, og stod deres Bryllup paa hendes Fæderne-Gaard Borkamp, den 19 May Aar 1691.

I dette deres Egteskab levede de tilsammen et ret Engles-Levnet, fuld af Fred, Eenighed og Glæde, næsten udi fiire Aar. Gud velsignede dennem i samme med een Søn, hvilken med sin bedrøvede Moder endnu sørgelig igienlever.

Hvad sig denne Sl. Mands Udgang af denne Verden belanger, da befandt han sig forleden 1 Martii noget upasselig, som syntes at være Kulde og Flod, laae saa hen med fuld Fornuft, føye Smerte, og aldeles ingen Døds-Tegn, eller heftig Sygdom, udi en par Dages Tiid. Imidlertid skikkede han Bud til sin kiære Søster Frue Elisabeth Rosenkrantz, med Begiæring, at hun vilde komme til ham, hvilket hun og skyldigen efterkom, men der hun fandt hannem meget

Side 325

svag, endog han sagde sig ey at fornemme til noget ondt, og derfor ey vilde tilstæde sin bedrøvede Kiæreste, som hannem i hans Svaghed flittigen opvartede, at skikke Bud enten efter Doctor eller Feldtskiærer, spurdte velbemeldte Frue Elisabeth Rosenkrantz, om han ey var tilfreds udi alle Tilfælde at lade Præsten hente, hvilket han samtykte, og da Hr. Niels Nielsøn til Fausing havde indfundet sig hos hannem, annammede han det hellige Nadverens Sacramente med stor Erbødighed af sammes Hænder, hvorpaa den Sal. Mand uden nogen Strækning eller Smerte den 7 Martii 1695 leverede sin Siæl i dens Haand, som den var betroet hannem af i hans Alders 39 Aar.

En stakket Tiid for det Haab hans Fædernesland havde om hans store Sinds Gaver. En stækkere for den Tilliid og Bistand, hans Venner formodet sig af hannem, men allerstækkest for den trofaste og usigelige Hierte-Kiærlighed og Huldhed, han bar til sin Siæle-bedrøvede efterladte Frue, og Vuggeliggendes spæde Søn; Hvorfore man kand betragte ham som en Mand, der vel levede stakket, men der længe bør at loves; thi ilde maaler den Tiden, som af Dagenes men ey af Dydernes Tal den skatter; Hine fare snart bort, men disse efterlader sig et berømmeligt Navn, som ey dør med de Døde, men lever med de Efterlevende i en vedvarende Ære.

Side 326

Tilsidst have disse Adelsmænd gjort Ære-Vers over den afdøde Cammer-Junker, nemlig først Hr. Johan Rantzov, som saaledes udelader sig over dette sit kiæreste og sidste Gods-kende Barn paa Møderne Side: Vanheldig Skialdre-Pen, Sorg-krymped Digter-Aare, Som blodig brister op, nu tredie gang i Taare, Hvad vil du siunge? Suk! thi Dyden fra os af Vil takke slet, og gaae med Scheelers Slægt i Graf. Hvor stakket er det, at du grædendes til Jorde, Med tvende Scheeler gik, og sidste Ære gjorde, To Brødre af et Blod, saa stort et Stjerne-Par, Hin Nordens Castor, og vor Pollux denne var. &c. Et Latinsk Æreminde i Lapidal Stiil er oprettet af C. Gerstorff. Et Dansk Vers er undertegnet med A. Fogh. Vit.; hvori der tales om, at tvende af hans Herregaarde brændte af. Et Latinsk og et Dansk Vers af Johannes Olavius, et andet Dansk af N. Aarsøe, Sognes-Præst til Fausing og Auning Sogner. Ligeledes et Dansk af A. Hosum, Guds Ords Tienere til Gierild og Hemmed Meenigheder. Et andet Dansk af Hans Vinding, Præst til Rastad i Lolland. Et Latinsk af Jens Christensøn, Præst til Allinge. Et Dansk af J. Cappel. Et ligeledes af J. Envoldson. Et andet af A. A. Langaae. Endnu tvende Danske, et af R. Simonsøn, det andet af Hans Simonsøn Rimsøe. Det sidste af P. Envoldson.

Side 327

En Predicken
Om Christne Mennisks aandelige Striid
oc Seieruindig ved Troen oc en god
Samuittighed,
Predicket udi Erlige, Velbyrdige oc Salige

O t t e R u d s
Begraffuelse, 18 Julii 1571.
aff Niels Hemmingsøn
D. Apocalyp. 2.
Den som offueruinder vil jeg giffue at
æde aff Liffssens Træ.

Side 328

Den bekjendte Doctor Niels Hemmingsøn haver tilegnet denne sin Klage-Prædiken til Frue Pernille Oxe, den afdøde Hr. Otto Ruds til Møgelkiær Efterleverske. I Fortalen skriver han saaledes:

Den hellige Kong David, min fromme Frue Pernille, viser os hvor vi skulle finde Trøst udi all Modgang, naar han siger: dette er min Trøst udi all Modgang, at dit Ord vederqvæger mig. De Viise udi Verden, som kaldes Philosophi, og andre skarpsindige og forfarne Mennesker have mange drabelige, som de meene, Argumenter, hvormed de meene sig at kunde trøste et bedrøvet Hierte, men strax deres Ord er udsagt, saa haver ogsaa deres trøstelige Raad Ende. Ja Sorgen føles svarere siden end tilforn, Guds Ord alleene er kraftig til at lindre Sorgen og betage Hiertets Svie.

At jeg ellers lader denne Prædiken, min fromme Frue Pernille! udgaae paa Prenten, som jeg havde udi Eders Salige Husbondes Otto Ruds Begravelse, haver jeg gjort af Erlige, Velbyrdige og Gudfrygtige Mands Oluf Mortitsøns til Brentvid, Eders kiære Moder-Søsters-Søns Begiering, Gud give at det skeer Gud

Side 329

til Lov, og mange til Gavn, bedendes Eder ydmygeligen, at I ville tage denne min Umage til Takke.

At jeg ikke haver antegnet Sal. Otto Ruds gandske Levnet og Bestillinger, besynderlig om adskillige Forlehninger, og Befalninger han haver havt af Salig Kong Christian, og vor naadige Herre Kong Friderich, som er, at han tiende her udi Kongens Gaard i fem Aar, førend han fik Eder, og siden havde Dragsholm i to Aar, derefter Gulland udi syv Aar, item St. Hans Kloster udi Odense i to Aar, og paa det sidste Korsøer-Slot indtil sin Dødes-Dag, udi hvilke Bestillinger han haver beviist sig, som en tro Mand mod sine Konger og Herrer, er denne Aarsage, at jeg vilde det besynderlige foregive, som menige Folk best kunde komme til Gavn.

Texten som er forklaret, er taget af Pauli 1 Epistel til Timotheum 1 Cap. Striid en god Striid, behold Troen og en god Samvittighed, hvilken nogle have skudt fra sig, og have ledet Skibbrud paa Troen.

Naar Aarsage giver sig til saadan Forsamling, udi fromme og Christne Menneskers Begravelse, da pleyer man efter gammel og god Viis, at tale noget om den Dødes Levnet og Afgang, som

Side 363 (Pagineret 330)

begraves, og derhos tractere nogen Sentents af den hellige Skrift.

Om den Dødes Levnet og Afgang taler man for trende besynderlige Aarsagers Skyld; Den første, naar man hører ærlige og christelige Vidnesbyrd om den, som er heden soved udi Herren, at man da takker den almægtige Gud, som alt godt kommer af, for sine Velgierninger han haver beviist hannem, som er nu christeligen afskeediget fra denne Jammerdal. Den anden Aarsage, hvi man taler om den Dødes Levnet er denne, at de som igienleve kunde have et godt Exempel, hvorefter de sig ærligen og christeligen skikke kunde, besynderligen de som tilvore, fordi der er ingen bedre Maade at optugte de Unge, end at lære dennem tugteligen at leve, og give lovlige Exempler, efter hvilke de kunde skikke sig, besynderligen deres Forældres. Den tredie Aarsag er denne: Naar den dødes Slægt og Venner høre et ærligt og christeligt Vidnesbyrd om dem, som er hensovet, at de deraf trøste og husvale sig, at deres Ven og Slægt haver saa levet, at man forhaaber hannem at skulle gladelig opstaae med alle Guds Børn paa den yderste Dag.

Naar vi denne Sal. Mands Ærlige og Velbyrdige Otto Ruds Levnet fra Begyndelsen og til hans Sal. Afgang beskue, da finde vi, at

Side 331

Otto Rud. han haver saa meget, som Menneskelige-mueligt er, ærlig, oprigtig og christelig levet, ogsaa hensovet udi vor Herres og Frelseres Navns Paakaldelse, hvilket vi kunde af fiire Tider, paa hvilke han levede, forstaaer og mærke.

Den første Tiid er fra hans Barndom indtil han giftede sig. Den anden Tiid er fra hans Egteskabs Begyndelse, indtil denne Feyde imellem Danmark og Sverrig. Den tredie Tiid er udi Feyden, indtil han blev fangen til Sverrig. Den fjerde og sidste, er om hans Sygdoms Tiid, og hans salige Afskeed fra Verden. Udi disse Tider skulle vi finde, det som jeg sagde om hannem, at han haver levet ærligen, oprigtig og christelig, og herpaa er hensovet som et Guds Barn.

Om den første Tiid. Sal. Otto Rud var født her udi Siælland paa Vedbye, der man skrev Guds Aar 1520 af ærlige, velbyrdige og gudfrygtige Forældre, Hr. Knud Rud til Vedbye, Ridder, Danmarks Riges Raad, og Frue Dorothe, som nu baade hensove udi vor Herre. Disse fromme og Velbr. Forældre satte hannem til Skole udi Soer Kloster, af denne gode Meening, at han der skulde lære baade Gudsfrygtighed og Tugt. De vidste vel, at Gud, som havde givet dennem ham, han udkræver af Forældre, at de skulde holde deres Børn til at frygte

Side 332

Gud, der nu Sal. Otto Rud efter sine Forældres Tykke en Tiid lang var optugtet udi Soer Kloster, blev han af sine Forældre forskikket til Tydskland, hvor han først tiente Græve Jost til Mansfeld for en Smaadrenge, hos hvilken han ærligen og tugteligen opdroges, og kom til større Forstand. Derefter tiente han Greven af Svartzborg indtil han blev atten Aar gammel, hvilken Greve og gjorde Sal. Otto Rud væragtig.

Derefter drog han ind i Friesland, der det Kriig gik paa imellem Bispen af Münster og de Gien-Døbere, som berømmede sig at være Evangeliske; Der gav han sig til en Herremand, ved Navn Junker Balzer, og tiente hannem udi samme Kriig med Heste og Hofmænd. Derefter var han ogsaa udi den Brunsvigske Feyde, og tiente Kurførsten af Saxen med Heste og Hofmænd.

Der han saa udi nogle Aar havde været Rytter, gav han sig til Landsknecht, og blev en Landsknecht nogen Tiid lang. Saaledes synes dette at have været hans Sind og Anslag af Barndom, at han vilde videlig forsøge sig, paa det han des nytteligere og bedre kunde tiene sit Fæderne-Rige med Ære. Han vidste sig at være en Herremand, før han skulde hielpe til at beskytte sit Fæderne-Rige, med Vaaben og Verie,

Side 333

naar Behov giordes, som han ogsaa gjort haver.

Den anden Tiid, som vi have at see Salig Otto Ruds Erlighed, Oprigtighed og Gudfrygtighed udi, er den Stund han levede med sin kiære Hustrue Frue Pernille Oxe. Den Tiid han var kommet fra Tydskland, og havde været nogen Tiid her udi Riget, da faldt hans Sind til at gifte sig, og efter hans Sal. Faders Hr. Knud Ruds Raad, bad han om Ærlige, Velbyrdige og Strenge Ridders, Hr. Johan Oxes og Frue Mette Gøes Dotter, Jomfr. Pernille Oxe, hvilken han og fik, og avlede de otte Børn tilsammen, af hvilke sex endnu igienlever, som ere tre Dreng, een Frue, og to Jomfruer; Udi dette sit Egteskab levede han saa, baade med sin kiære Huus-Frue og Børn, og med andre, at han haver et godt ærligt christeligt Rygte af alle de, som have kiendt hannem. Han hørde gierne Guds Ord, læsede den hellige Skrift, gik tidt og ofte til det høyværdige Sacramente, sine Børn og Huusfolk holdt han til Gudfrygtighed, han omgikkes gierne med Guds Ords Tienere, holdte sin Sogne-Præst udi Ære, og beviiste ham mange Belgierninger. Ja

kortelig at sige: Denne Dag lader see for Øyen, hvorlunde han haver levet med sin kiære Huusfrue. Førend han døde bad han Slotsherren, der som han var fangen, at han vilde lade

Side 334

giøre en stærk Kiste til hans Legeme, thi jeg veed, sagde han, at min kiære Hustrue lader ikke mit Legeme blive her, som vi nu see at være fuldkommet: Vi have altsaa heraf seet, at han har forholdet sig i Erlighed, Oprigtighed og Gudfrygtighed i sit kiærlige Egteskab.

Den tredie Tiid er denne Feydes Tiid imellem Danmark og Sverrig, for vore mangfoldige Synders Skyld. Udi denne Feyde lod Sal. Otto Rud sig bruge efter Kongel. Majests. Villie og Begiæring til at afværge Rigens Fiender. For Elsborg var han Sal. Daniel Rantzovs Commissarius, derefter var han ogsaa udi det Slag for Halmsted, og beviiste sig der, som en oprigtig Herremand, som sit Fæderneland kiært havde, hvilket mange kiende, som derhos vare. Derefter blev han af Kongel. Majest. forskikket til at være Høvismand paa et Skib kaldet Byes Løffve, beviiste sig og i den Bestilling med Tro og Ære.

Der den Sl. Admiral Hr. Herlof Trolle, som var paa det Skib ved Navn Jægeren, var udi Vending med det Svenske Skib Mageløse, som ogsaa blev paa samme Tiid, da gjorde Sal. Otto Rud Hr. Herlof besynderlig Bistand frem for nogen anden; Der han saae at Jægeren blev forskudt af de Svenske, og var befrygtendes at han skulde undergaae, begav han sig

Side 335

imellem Jægeren og Mageløse, og tvingede Mageløse med Skud, skiød saa Ild udi hans Krudtkammer, hvoraf Mageløse ogsaa undergik.

Der Hr. Herlof Trolle blev skudt og var kommen til Kiøbenhavn, blev Otto Rud af Kongel. Majest. udvaldt til Admiral over den gandske Skibs-Flode, og var paa det samme Skib Jægeren; Der Hr. Herlof det hørte, sagde han til mig, at han vidste ingen udi Danmarks Rige bedre til en Admiral, end Otto Rud var: Jeg vil sige eder god for, sagde han, at han ikke skal skye for sin Fiende. Der Otto Rud nogen Tiid derefter formerkede, at de Svenske Skibe vare udi Søen, som var den syvende Dag i Julio Aar 1565, berede han sig til, at falde sine Fiender an, men allerførst paakaldede han Gud, raadde sit Kriigs-Folk, at de skulde komme deres Eed og Ære i hu, og stride mandelig imod Rigets Fiender; Efter denne Formaning, og efter han havde sunget nogle Psalmer baade Danske og Tydske, faldt han sine Fiender an, ved Klokken kunde være ved sex om Morgen, og varede den Slagtning elleve Timer, udi hvilken der bleve mange Landsknægte og Baadsmænd, saa at den Svenske Admiral bekiendte sig at have mist udi samme Slagtning halvfierde tusinde Landsknægte og halvan-det tusinde Baadsmænd. Men der Salig Otto

Side 336

Rud var udi Vending med fem Svenske Skibe, og havde nogle af dennem indtaget, blev han efterat han mandeligen havde verget sig paa ellefte Time, omhvervet af den heele Svenske Flode, og desverre! fangen, som han var skudt et stort Saar over sit venstre Øye, og saa blev han ført fangen til Stokholm, og var hos en Borgere udi fiorren Dage, blev saa derfra kaldet ned til Skare til Kong Erik, og strax blev sendt derfra til Stokholm igien, hvorfra han siden igien for Pestilentze Skyld, blev skikket til Svarzø, men nogen Tiid efter han var did kommen, begyndtes ogsaa Pestilentze paa Svarzø Gaard, og døde først alt det Folk, han havde med sig, saa at han selv maatte rede sin Seng, og giøre sig Ild, og dette altsammen leed han taalmodelig og mandeligen.

Nu følger den fiende og sidste Tiid, som jeg foregav at burde agtes udi Sal. Otto Ruds Levnet. Der hans Folk nu vare hendøde af Pestilentze, da blev han ogsaa befængt, men førend han følte sin Syge, blev han nogle Spetter vær paa sine Arme, da kaldede han Fadeburs-Qvinden til sig, og spurde hende, hvad det skulde være for Spetter? hun svarede og sagde, at de vare de visse Tegn til Døden. Der han det hørte, lagde han sine Hænder sammen, lovede Gud og sagde: O du gode Gud, som haver ladet mig see dette Tegn paa mit Liv, paa hvilket jeg kand see og

Side 337

kiende, at det er mig ikke mueligt at kunde undgaae Døden, dig skee evig Lov og Ære, dig befaler jeg Hustrue og Børn, at du af din evige Godhed dennem besorge og beskytte ville, Amen.

Der han denne Bøn gjort havde, satte han sig ned, og skrev tvende Breve, et til sin Hustrue, Frue Pernille Oxe, det andet til Frue Inger Oxe, og dermed gik han til Sengs, og beklagede sig for ingen Ting, undtagen for sin Hustrue. Herpaa lod han Sogne-Præsten kalde til sig, og Slots-Herren Mogens Pedersen, i hvis Nærværelse han bekiendte sin Tro, og frimodeligen gav sig fra denne Verden, ind til Gud alleene, Derefter annammede han det høyværdige Sacramente, og bekiendte sin Tro med mange Ord, hvorpaa han i sin Frelsere uforsagt saae sin Død i Møde, der og indfandt sig hos ham, under Christi idelige Bekiendelse og Paakaldelse den ellefte Dag Octobris Aar 1565, hvornæst han anden Dagen derefter blev begravet i Sogneskirken hos Svarzø.

Saaledes have vi nu hørt den Sal. Mands Historie, saavidt behov giordes; I hannem haver Ungdommen, og unge Herre-Mænd i Besynderlighed, saa og andre, som have deres Ære kiær, et Exempel, som de med Ære kunde efterfølge, at vove sig for deres Fæderne Rige, at være deres Konge og Herre hulde og tro, at have

Side 338

Gud for Øyen, og være frimodige udi Modgang og Medgang, som han var. Hans fromme Efterleverske, Sødskende, Frender og Venner have herudaf Husvælelse, at de høre og vide, at denne Sal. Mand haver saa levet, og beviist sig mod sit Fæderne-Rige, at de deraf have Ære og Glæde. Han endte sine Dage som en sand og rettroende Christen, dette bekiendte ogsaa ærlig og fribaarne Mand Mogens Pedersen, Hovedsmand paa Svarzø, der han saae hannem udi Christi Navns Bekiendelse og Paakaldelse saa frimodeligen døe, bliver ikke, sagde han, denne Mand salig, da bliver der ingen salig. Han maa jo have havt en mærkelig frimodig og hiertelig Bekiendelse, førend hans Fiende gav hannem saadant Vidnesbyrd.

339

Ligpredicken
af Den 25 Kong Davids Psalme,
Fremsæt udi
Ærlig Velbyrdig oc Salig

Lauritz Brockenhusis
til Brangstrup og Egeskow,
hederlige Begravelse udi Quærndorp Kirke
den 22 Novemb. Anno 1604.
aff Segud Jørgensen S.
Roman. 8.
Wi ere frelste i Haabet.

Prentet i Kiøbenhaffn hos Henrich Waldkirch.

Side 340

Da denne Liig-Prædiken 4 Aar efter den var holdet i Quærndorp Kirke udkom paa Prent, nemlig i Aaret 1608, har sammes Forfattere tilskrevet samme den Ærlige, Velbyrdige og Gudfrygtige Frue Karine Skram til Egeskov, Sal. Lauritz Brockenhuses til Brangstrup efterlevendes Husfrue, som et Taknemmeligheds Tegn for mange oppebaarne Belgierninger, saavel af hende, som hendes Salige Husbonde.

Denne Ærlige og Velbyrdige Mand Salig Lauritz Brockenhus, blev fød paa Nyborg-rig Slot Aar 1552 den 8 Sept. Hans Fader var Ærlig og Velbyrdig Mand Frantz Brockenhus af Brangstrup, Danmarkes Riges Marsk. Hans Moder var Ærlig og Velbyrdig Frue Anne Thinhus af Egeskov. Hans Farfader var Ærlig og Velbr. Michel Brockenhus af Brangstrup. Hans Farmoder var Frue Karine Lykke, Velbr. Hans Lykkes Dotter af Skovsgaard i Jylland. Hans Morfader var Ærlig og Velbyrdig Mand Lauritz Thinhus af Egeskov. Hans Mormoder Frue Hilleborre Bille. Hans Faders Farfader var Ærlig og Velbyrdig Mand Peder Brockenhus af Leerbek, som var Danmarkes Riges Raad

Side 341

Lauritz Brockenhus. Raad og Landsdommer i Nørre Jylland. Hans Faders Farmoder var Frue Giese Reventløff, Knud Reventløffs Dotter til Søbo. Hans Moders Farfader var Ærlig og Velbr. Morten Thinhus til Juleskov. Hans Moders Farmoder var Frue Margarethe Friis, Jørgen Frises Dotter af Rolstedgaard. Hans Faders Morfader var Ærlig og Velbr. Mand Hans Lykke til Skovgaard. Hans Faders Mormoder var Frue Eline Munck. Hans Moders Morfader var Æ. og V. Mand Peder Bille af Svanholm i Siælland. Hans Moders Mormoder var Frue Anne Gyldenstjerne, Hr. Knud Henrichsøns og Frue Hilleborre Stinkels Dotter af Iversnæs udi Fyen. Da han var syv Aar gammel, holdte hans fromme Forældre hannem til Skole hos sig selv, under en egen Læremester, indtil han var tolv Aar gammel. Men da Gud samme Tiid hedenskaldede hans kiære Sal. Moder, Frue Anne Thinhus, haver hans Fader noget derefter forskikket hannem

til Kiøbenhavns Universitet, og medgivet ham en privat Præceptor ved Navn Mester Jacob Murlin, hvor han studerede i to Aar.

Siden tog hans Fader hannem derfra og satte ham til Sal. Johan Friis til Heslager,

Side 342

Høyløvlig Jhukommelse Kong Friderichs Cantzler, og var han hos hannem i to Aar. Som hans kiære Sal. Fader var Danmarkes Riges Marsk og Øverste i den skadelige Kriig imellem Danmark og Sverrig, tog han hannem til sig at følge med paa Toget, paa det han kunde see og forfare saadan Brug og Øvelse, at han i Fremtiden kunde tiene sin Herre og Konge, og fit Fæderne-Rige. Nogen Tiid derefter, satte hans kiære Fader hannem fra sig til en fornemmelig forfaren berømt Kriigs-Øverste ved Navn Glisendal, som af Churfurste Hertug Augustus i Saxen var skikket herind, og var han hos hannem paa det Tog for Warbiere der Sal. og Høyløvlig Jhukommelse Kong Friderich den Anden havde bestødet samme, saa og det igien tilbage vandt. Foreskrevne Øverste Glisendal var og den, som først gjorde hannem veragtig.

Der den almægtige Gud havde kaldet hans Sal. Fader, som blev skudt i den Beleyring for Warbiere, da strax hans Fader var begravet, gav han sig under den Ritmesters Johan von Aalens Fahne med 12 Heste, og lod sig bruge sit Fæderland til Ære og Tieneste udi forermedte Kriig. Da samme fik en Ende, begav han sig udi Kongl. Majests. Høyløvlig Kong Friderich den Andens Tieneste, for een Hans Majests. Hofsinder, hvor han tiende i to Aar.

Side 343

Der han havde taget sin Haand igien af høy bemeldte Kong Friderich, drog han hiem til sine Gaarde, Brangstrup og Egeskov, hvor han holdte Huus nogen stakket Tiid. Strax derefter haver han efter Guds Villie og Forsyn, sit eget Hierte, og hans kiære Sal. Faders forrige Raad, ladet ombede og tiltale Æ. og V. Mand Hr. Peder Skram til Urop, Danmarkes Riges Raad, og fordem Admiral, om sin kiære Dotter, Æ. og V. Jomfrue Karine Skram, med hvilken han blev trolovet udi Lawholms Byes Kirke, den Søndag efter Trefoldighed, som var den 4 Junii Aar 1570 udi mange fornemme Folkes Nærværelse.

Derefter stod deres Bryllup paa hans Gaard Egeskov den 25 Nov. 1571, og haver Gud velsignet samme deres Egteskab med to Sønner og fem Døtre. Endog han var endnu en meget ung Mand blev han dog naadist betroet og forlehnet med Nyborg-rig Slot og Lehn, af Høyløvlig Jhukommelse Kong Friderich, Aar 1579, hvilket Slot og Lehn den Sl. Mand havde udi 22 Aar, haver og imidlertid været brugt paa mange adskillige Reyser og Bestillinger, uden og inden Lands, og udi samme Bestillinger forhandlet sig som en ærlig oprigtig Adelsmand i alle Maade. Den Sal. Mand haver gierne tient sine Venner med Raad og Daad, i hvad Maade de end have

Side 344

havde hannem behov, og sparede ingen Umage derpaa. Han haver og ikke heller forglemt at forfremme fattige Personer, men paa sin egen Bekostning holdt dem ved Academierne baade uden og inden Lands, som mange med Sandferdighed maa give ham et godt Vidnesbyrd for. Han haver og siden lovlig forhiulpet dem, saavel som mange andre til geistlige Kald, og beførdet dem foruden all Gunst og Simonie, hvilket mange geistlige Mænd, som endnu leve i Kaldene, maa med mig, hannem til Berømmelse eftersige.

Der Hans Kongl. Majest. naadigst havde forskaaet hannem med sit Slots og Lehns Bestilling, haver han nu paa tre Aars Tiid holdt Huus paa fine Gaarde fredsommelig og rolig, idelig

og gierne søgte Kirken, og ladet Guds Ord idelig prædike og forkynde for sig, og derfor holdt han endogsaa en egen Prædikant dagligen i sit Huus.

Efterat den Sal. Mand havde levet med sin kiære Hus-Frue paa tre og tredivte Aar, udi et christeligt og kiærligt Egteskab, haver den almægtige Gud besøgt hannem med sin faderlige Haand, saa han af Sygdom er gaaet til Sengs, hvilken sig daglig derefter forøgede, og endog det vel syntes undertiden at blive noget bedre, dog skeede der strax igien store Forandringer til mere Svaghed, hvorudover han haver ladet fordre til sig

Side 345

sig høylærd Doctor Eskild Christensen udi Odense hvis Raad og Lægedom han brugte, ligesom han og den med største Fliid til hannem haver tillavet.

Der hans Svaghed sig mere forøgede, haver hans kiære Børn tidt besøgt hannem, hvilke han sin store Svaghed haver tilkiendegivet, og at han hverken havde Haab eller Begierlighed til dette forfængelige Liv, bad derhos fine kiære Velbr. Svogere med stor Alvorlighed, at de vilde være hans kiære Hustrue god, som han dem tiltroede, og ikke hende i nogen Maade fortørne, hvilket de hannem ogsaa lovede. Herefter haver han i all sin Sygdom ey befattet sig med noget verdsligt, men lod den 28 Octob. kalde til sig sin Sognes Præst Hr. Mag. Hansøn, for hvilken han gjorde sit Skriftemaal, og med tilbørlig Ydmyghed, Anger og Ruelfe annammede Christi sande Legeme og Blod.

Den 6 Nov. derefter formerkede hans kiære Hustrue, at hans Sygdom havde taget stor Overhaand, hvorover hun hastelig sendte Bud efter Sogne-Præsten, og deres kiære Børn Æ. og V. Jørgen Brockenhus til Vollerløff, og sin kiære Søster Frue Elsebeth Ofve Billes, hvilke tit og ofte tilforne havde hannem i sin Sygdom besøgt. Der samme vare kommen tilstæde, og faae, at den gode Gud ville hannem nu

Side 346

fra dette timelige forløse, trøstede de hannem med mangfoldige Sententzer; Og der hans Sognes Præst sagde til hannem: Kiære Lauritz! troer J at Jesu Christi Blod renser og tver eder af alle Eders Synder? svarede han, ja det vil jeg troe saa længe jeg lever, bad derpaa de vilde læse Kong Davids Psalmer for ham, hvilke han tilforne selv hver Dag i sin Velmagt læste, svarede og tit og ofte med stor Beskeedentlighed dertil.

Derpaa laae han saaledes hen til den 7 Nov. Klokken imellem 3 og 4 om Eftermiddagen, hvor han sagte hensov i Overværelse af hans kiære Sønner og Dottre, samt adskillige andre godt Folkes, som vare Henning Walkendorp, Jacob Ulfeld, Frue Anne Brockenhus, og Jomfr. Karine Brockenhus, dernæst Jørgen Brockenhus, og Frue Dorothe, Jens Axel-føns, Frue Elsebet Skram og Jomfr. Lisabeth Fiskdom, og herforuden Doctor Eskild Christensen og hans Sogne-Præst.

Side 347

Liigprædicken aff
Mose Første Bogs 23 Cap.
om
Saræ Død oc Begrævelse i Hebron;
Fremsæt udi Erlig, Velbyrdig oc Salig

Fru Annæ Rønnows

til Hviedkielde, H

endes Liigs hæderlig Nedsettelse i Fløystrup Kirke i Fyen, Fredagen som var den 30 Junii
Anno 1609.

aff Anders Breddal Vadle,

Guds Ords wuerdige Tiener i Rudkiøbing paa Langeland.

2 Timoth. 2.

Guds rette Grundvold staaer, oc haffver denne Besegling,
Herren kiender de som ere sine.

Prentet i Kiøbenhaffn 1610.

Side 348

Ved et forestaaende Tilegnelse Skrift er denne Klage-Tale tilegnet de Ærlige og Velbyrdige, Gudfrygtige og Dydige Fruer Frue Anna Hardenberg, Sl. Johan Ruds til Vedtofte, Frue Mette Hardenberg, Predbiørn Gyldenstiernes til Voeborg, og Frue Kirsten Hardenberg, Axel Brahes til Elved, Sal. Frue Anne Rønnows efterlevende kiære Dottre.

Hvad som Ærlig og Velbyrdige Frue Anne Rønnows Livs Legende er rørindes, da er hun fød paa sin Fæderne-Gaard Hvidkielde, Paaske Aften i det Aar man skrev efter Christi naade-rige Fødsel 1541 af Æ. og V. Forældre, Faderen Ærlig og Velbr. Mand Eiler Rønnov til Hvidkielde, nogen Tiid lang Salig og Høyløvlige Jhukommelse, Konning Friderich den Andens Hofmester udi hans Naades unge Aar. Hendes Moder var Ærlig og Velbyrdig Frue Anne Krabbe til Lykkesholm. Hendes Farfader var Æ. og V. Mand Marcus Rønnov til Hvidkielde, som var Sal. Hr. Claus Rønnov til Faarreveile, fordum Danmarks Riges Marsk, og Frue Birgitte Stormwasser til Birckevad i Sverrig deres Søn. Hendes Farmoder var Frue Mette Hardenberg,

Side 349

som var Sal. Erik Hardenberg til Hvedholm og Frue Anne Rønnov til Faarreveile deres Dotter. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Tyge Krabbe til Bustrup, Ridder, og fordum Danmarks Riges Marsk, som var Sal. Mogens Krabbes til Bustrup og Frue Elsebe Lunge til Bassenes deres Søn. Hendes Mormoder var Æ. og V. Frue Anne Rosenkrantz til Hessel, som var Sal. Hr. Niels Rosenkrantz til Biørnsholm og Frue Birgitte Tott til Valløe, deres Dotter.

Af saadan god, gammel og ypperlig Adels-Stamme er Sal. Frue Anne Rønnov fød og baaren, til Fæderne og Møderne: Samme haver i langsommelig Tiid været brugte udi høyrvigtige Bestillinger, saavel her i Danmarks Rige, som og Holster-Førstendømme, have og staaet i stor Anseelse og Værdighed; Og som hendes Møderne Slægt de Krabber ere en god gammel Dansk Adel-Stamme, saa vare og Hr. Tønne Rønnov og Hr. Eiler Rønnov Riddere, de første af hendes Fæderne-Slægt og Navn, som af Land-to-Holsteen ere komne her ind i Danmark Aar 1414, og er nu paa fem Aar nær to hundrede Aar siden udi Kong Eriks Tiid af Pommeren, hvilken med all Kongelig Naade undfangede og forlenede dennem, fordi de med nogle fleere af den Holster-Adel vare

Side 350

frafaldene Hertug Henrich af Lüneborg, som paa den Tiid havde tiltaget sig sin Søsters Frue Elisabeths Verfemaal, som var Grev Gertes af Holsteen Efterleverske, og derover opløftet sig imod fornævnte Kong Erik.

Men efterdi denne Sal. Frue var nu den sidste af samme Rønnovers Navn, forfares deraf, at være vist, som Salomon siger: En Slægt forgaaer, og en anden kommer, hvorfor det er hver Christen høylig fornøden med en retsindig Tro, og gudelig Levnet, at indregne sig i det uforgangelige Slegtskab og aandelige Broderskab med Christo.

Anlangende den Sl. Frue Anne Rønnovs Optugtelse, da døde hendes Sal. Moder, der hun ikkun var paa fit tredie Aar gammel, hvorefter hendes Sal. Fader et halvt Aar derefter betroede hende Æ. og V. Frue Karen Lykke, Michel Brockenhuses til Brangstrup at optugte, og venne hende af Barndom op til Gudsfrygtighed, Dyd, Ære og Tugt; Hos hende var hun paa fierte Aar. Siden kom hun igien hjem, og var i fin Sl. Faders Huus indtil hun blev tie Aar gammel, da han forsendte hende til det Jomfrue-Kloster Preetz, og betroede hende Ærlig og Velbyrdig Jomfrue Mette Seest at optugte, og undervise i adskillig Jomfrue-Arbeyde, som hendes Stat sømmede, og i de Dage

Side 351

var sædvanlig. Hos hende var hun i fire Aar.

Siden begiærede hendes Sal. Søster Ærlig og Velbr. Frue Birgitte Rønnov til Sandagger af begge deres kiære Fader, at hendes Søster maatte paa nogen Tiid blive hos hende, hvilket han og samtykte, saa at Salig Frue Anne blev hos hende paa fierte Aar. Hun skikkede sig imidlertid altid af Ungdom op, saa gudfrygtig, tugtelig og fiinlig, at hun dermed forhvervede alles deres synderlige Yndest og Venskab, som hun var i Omgængelse med. Herpaa lod hendes Sal. Fader hende kalde hjem, at hun skulle forestaa hans eget Huus, men førend et Aar var omløbet, lod den gode Sal. Herre Æ. og V. Mand Erik Hardenberg til Matstrup, fordum Danmarks Riges Raad hendes Sal. Fader tiltale om hende, og blev hun hannem tilsagt paa Hvidkielde den Søndag Jubilate Aar 1561. Siden stod deres Bryllups-Høytid i Odense udi Julii Maaned der næst efter.

De levede tilsammen tre og fyrretyve Aar udi et kiærligt og ærligt Egteskab, hvilket maa vist agtes for en besynderlig Guds Naade, naar to Egtefolk spares saalænge tilsammen udi dette Liv, efterdi man i disse Tider kun finder faa saadanne Exempler. Deres Egteskab blev imidlertid velsignet med nie deylige Børn, som vare tre Sønner

Side 352

og sex Dottre, at hvilke alle tre Sønnerne og de tre Dottre allerede er gaaet for i Veyen igiennem Døden til Livet, de andre tre Dottre leve endnu efter Guds behagelige Villie.

For ellers tilborligen at erindre, hvorledes Sl. Frue Anne Rønnov har levet og skikket sig først imod den alsommægtigste Gud, dernæst i sit Egteskab og Huusholdning, til det tredie i sit Levnet og Omgængelse, og for det fierte imod hendes fattige Bønder og Tienere, da haver den Sal. Frue imod Gud skikket sig, som en retsindig og gudfrygtig Christen, hvis Gudsfrygt ikke laae paa Tungen men udi Hiertet. Hun hørte gierne Prædiken, brugte Sacramentet flittig, og Guds Ords retsindige Tienere elskede hun i Besynderlighed, ja beviiste dem meget godt. Hun lod med stor Bekostning ophielpe og bepryde de forfaldne Kirker og Guds Huse ved hendes Gaarde, som paa adskillige Steder klarlig er for Øyne. Hun forglemt ey at trøste og vederqvæge Guds fattige Lemmer med mild og rund Almisser, besynderlig naar det var i dyr Tiid, thi da vidste den Sal. Frue vel, at hver Mand iblant Almuen havde bange nok i deres egne

Vilkaar. Ligesom Gud rundeligen havde forlehnet hende af det timelige Gods, saa uddeelte hun ogfaa rundelig baade Korn, Penge og Fetallie til fattige Huus-Arme og andre, forsendte og undertiden saadan Almissee paa fremmede Steder at uddeele,

Side 353

ville ikke tilstæde at siges hvorfra saadant var kommen. Hvad kand siges at være Tegn til et gudfrygtigt Hierte, dersom saadant ikke monne være.

Den Salige Frue levede og skikkede sig i sit langvarige Egteskab som en from, ærlig Matrone og Huus-raadig Danne-Qvinde. Hun elskede sin fromme Mand hiertelig, og var ham lydagtig med all Underdanighed, hun vidste ogfaa vel at lempe sig efter hans Sind, og var saa omhyggelig for hannem, at den Sal. Herre ikke vidste noksom at betakke hende derfor, den Tiid han bød hende den sidste gode Nat. Hendes kiære Børn optugtede hun christeligen i Gudsfrygt, Dyd, Ære og Duelighed, og forsaae dennem gandske hæderlig fra sig i den hellige Egteskabs Stat. Hendes Huusfolk forfremmede hun som en Moder, og forhialp mange til ærlig Brød og Biering saa rundeligen, at de i adskillige Lande skulde vel takke hende derfor deres gandske Livs Tiid.

Hun har ellers levet og stillet sig i sin Omgængelse med Ædel og U-ædel, og alle hun havde at omgaaes med, som en ædel, fiin og forstandig Ædel-Frue vel anstod, uden all Hovmod og Falskhed i alle Maade, hun var en Raad-riig, trohiertig og sandferdig Frue imod alle, og forsmæede ingen Hielpeløs eller Bedrøved, som

Side 354

søgte Raad og Trøst hos hende, men hørte dem gjerne, lod deres Nød gaae fig til Hierte, og hialp dennem saa meget mueligt og tilbørligt kunde være. Gud havde og givet hende saadan besynderlig Gave, at hun med merkelig Forstand og Beskeedenhed forbad og hialp mange Sager til Forligelsemaal, som ellers ofte kunde kommet til stor Vidtløftighed og Trætte.

Hun skikkede fig imod fine fattige Tienere og Bønder, meere som en from og mild Moder, end som en Husbond, thi hun tragtete ey efter at beskatte dennem, men efterlod dem heller for Guds Skyld, naar de ikke formæede at udgive hvis dennem burde med rette, og dersom hun i Sandhed fornæm deres Trang, meddeelte hun dennem af fit eget; blev nogen af dem syg, der hvor hun var, forsmæede hun ikke selv at besøge dem, i hvor fattige de kunde være, og meddeelte dennem hvis Raad og Trøst hun kunde med stor Omhyggelighed; Døde nogen i hendes Nærværelse, forsømmede hun ikke heller at følge dennem til Jorde, og bekostede det heller selv, end hun gad hørt nogen Fattig at miste sin tilbørlig Begravelse. In Summa, hun haver ved Guds Naades Bistand saa christeligen og ærligen fremdraget fit Liv og Levnet, at jeg ikke tvivler, alle Retdømmende Christne, som haver kiendt hende, og nogen Stund været i hendes Omgængelse, skulle jo

Side 355

med mig bekiende og samtykke, dette foreskrevne at være sagt udi Sandhed.

Belangende hendes Sygdom, da har den været gandske haard og langvarig, thi det er nu paa andet Aar siden hun i May Maanet forgangen Aar (1608) blev først med den Sygdom angreben, som siden blev hendes Helsot; Jmidlertid har hun selv, saa svag som hun var, strax Pintze-Høytid var endt, førdt og fuldt fin Sl. Mands Liig efter fit Løfte fra Rynkebye Kirke over til Matstrup i Jylland, til hans Fæderne Begravelse. Der hun igien kom hiem til Skausboe, befandt

hun sig saa svag, at hun ikke i nogen Tiid torde begive sig udi Luften, førend efter St. Michels Dag, der Ærlig og Velbyrdig Mand Peder Marsvin til Hollufgaard skulde holde fin Bryllups Høytiid med hendes kiære Dotters Dotter, Ærlig og Velbyrdig Jomfrue Mette Brahe, da begav hun sig til Dallum, til hendes Søn Ærlig og Velbyrdig Mand Axel Brahe til Elved, og hendes kiære Dotter Frue Kirsten Hardenberg, mere af det moderlige Hierte, med hvilket hun altid elskte og tante fine Børn, end af den Førlighed hun havde. Hun førde saa derfra fin kiære Dotter-Dotter til Odense, hvor hun tante og beprydede deres Egteskabs Begyndelse med fin hæderlig Nærværelse, hvorover hun blev saa svag, at hun nogle Dage maatte ligge til Sengs i fin Gaard der i Byen. Der-

Side 356

for saasnart hun kom hiem igien til Skausboe, besøgte hende der hendes kiære Sønner Ærlig og Velbyrdige Mænd, Predbiørn Gyldenstiern, Axel Brahe og Peder Marsvin, saa og hendes kiære Dottre, de Ærlige og Velbyrdige Fruer, Frue Anne, Frue Mette, og Frue Kirsten Hardenberg, dertil Ærlig og Velbyrdig Frue Mette Brahe, hvilke hendes kiære Børn allesammen fra den Dag og til hendes Døds-Dag idelig og gjerne ladet fig finde hos deres gode og Sal. Moder.

Hun imodtog Lægedom af den hæderlige Mand Cornelius von der Hamsfurt, Licentiat i Odense, men lod sig betiene med det hellige Sacramente af Sogne-Præsten Hr. Anders Simonsøn, der idelig maatte prædike for hende, og trøste hende af Guds Ord. Den 2 Junii kom hendes kiære Søn Axel Brahe og Frue Kirsten Hardenberg til hende, som sagde hende, at hendes kiære Søn Ærlig og Velbyrdig Mand Johan Rud til Møgelkiær, var nu ved Døden afgang, hvorover hun blev hiertelig bedrøvet.

Hendes Sygdom forøgedes herpaa fiendelig til den 9 Junii, da hun atter lod fig betiene med det hellige Sacramente i Overværelse af hendes egne Dottre; Foruden dem vare tilstæde Frue

Side 357

Anne Krabe, Frue Emerentze Hans von Meilens, Jomfrue Anne Skinckels Dotter, Jomfrue Anne Qvigov, som i mange Aar haver været i hendes Huus, og altid i hendes Sygdom, faavelfom tilforne tient hende troligen til hendes Døde-Dag, og hendes kiære Dottre-Børn, Jomfrue Birgitte Gyldenstiern, og Jomfr. Karen Brahe. Fra den Dag af Sal. Frue Annes Sygdom blev først kundbar over Landet, haver den meste Part af de gode Adels-Personer udi det gandske Fyens Land, faavelfom af andre omliggende Lande, Ærlige og Velbyrdige Herremænd, Fruer og Jomfruer, paa adskillige Tider gjerne besøgt hende udi hendes vedvarende Sygdom, og draget en hiertelig Medlidenhed over hendes langvarige Svaghed. Jligemaade besøgte hende og den største Part af de geistlige her i Landet, Bispnen og andre gudfrygtige Prædikantere i Odense. Den Sal. Frue laae herpaa hen i en stille Forventning af Guds naadige Komme til den 15 Junii, da hun sagte og faligen hensov, efterat hun her havde levet 68 Aar og 2 Maaneder.

Foruden de forbenævnte hendes kiære Dottre og Sønner, vare i hendes Døds-Stund ogfaa hos hende tilstæde Frue Margarethe Høeg, Frue Anne Bilde, Frue Anne Brahe, Frue

Side 358

Jute Gyldenstiern, derforuden hendes egne Jomfruer og Sogne-Præst og daglige Folk.

Side 359

En meget kort og eenfoldig Liig - Sermon
Om den Christen Kirkes aandelige Prydelse
og egentlig Tilstand, i denne Synde=
og Sorge fulde Verden,
Fremsat i Lyderslev Kirke,
Der den Hæderlige, Ære= og Dyde=rige

M A T R O N E

Anna Catharina

Christians = Dotter

Hiort,

Den Hæderlig og Høylærde Mands

Mag. Jørgen Sorterups

værdige Sogne=Herre til Lyderslev og Frøsløv Sogner,

hans Dydædle Kiæreste

udi en hæderlig og Folkerig Forsamling hæderligen

blev needsat, og begravet, den 21 Sept. Anno 1694.

Kiøbenhavn, Trygt hos Hans Pedersen Aar 1696.

Side 360

Som denne dydige Præste-Kone døde udi Barsel-Seng, er og den over hende forklarede Text taget ud saaledes, at den kunde passe sig paa hende, nemlig af Aabenbaringens Bogs 12 Cap. v. 1. 2. Der blev seet et stort Tegn i Himmelen, en Qvinde beklæd med Solen, og Maanen under hendes Fødder, og paa hendes Hoved en Krone af tolv Stierne, og hun som var frugtsommelig, raabte der hun var i Barns-Nød, og havde Pine til at føde.

Ved Maanen betydes Verden, thi ligesom Maanen holder ingen Stadighed med sit Skin, nu er den fuld og skinner klart, nu halv og skinner maadelig, nu ude og skinner intet, saa er det med Verden, den er Ustadighed og Omskiftelse undergiven, holder ingen vis Farve, er baade til og fra, nu i Glæde, nu i Sorg, nu i Medgang, nu i Modgang, saa at Enden paa Glæden er tit

Begyndelsen til Sorrow. Ligesom Maanen har sin Næ og Aftagelse, saavel som sin Nye og Tiltagelse, saa er det og med Lykken; Naar Maanen stundum er allerfuldkommenst i sit Skin, maa den have sin allerstørste Formørkelse, saa veed man og, at Verdens Glæde-Skin kand snart forvandles i et Sorrow's Mørke.

Side 361

Angaaende den hæderlige og dydefulde Matrone Anna Catharina Christians Dotter Hiort, da er hun Barnfødt i Kiøbenhavn Aar 1674 den 8 Sept. af ærlige Forældre, Faderen Christian Gerzen Hiort, Boghandler og Indvaaner i Kiøbenhavn, Moderen den hæderlige og gudfrygtige nu Sal. Matrone Anna Catharina Anders Dotter Klingenberg.

Efterat Gud havde velsignet disse fromme og gudfrygtige Forældre med denne deres egne Kiærligheds Spire, har de ved en christelig Opdragelses Omhu i den sande Guds frygt seet didhen, at hun fra Ungdommen op, med Tilbøielighed til Guds Frygt og gode christelige Dyder, har viist sig, ikke at have været som en vissende Green uden den aandelige Saftes, Guds hellige Ords Virkning, men som en deylig grønnende Qvist, der med sine søde Frugter ey allene stræbede efter at behage sin Gud, men endog at glæde sine kiære Forældre, og være andre til et gudeligt og got Eftersyn; Hvorfor hun og, der Gud ved den timelige Død Aar 1677 den 28 Sept. havde bortkaldet hendes Sal. Moder, har været i hendes Barne-Aar, hendes elskelige nu bedrøvede Faders yndige Trøst og Glæde, og efter Gud hende igien i Moders Sted havde tilskikket den dydige og Gud-elskende Matrone Margrete Mons Dotter Rahr, har hun med sin Lydighed, og Horighed saaledes vundet denne hendes Mo-

Side 362

Moders Hierte, at hun i alle Maader, endog indtil denne Stund og Time, har viist sig saa høyt og hiertelig at have elsket dette Sal. Menneske, at hun aldrig havde kundet bære større Kiærlighed til hende, om hun end selv havde født hende til Verden.

Som nu dette Sal. Menneske saaledes Aar efter Aar havde tiltaget i Alder og Naade, baade hos Gud og Mennesken, at et hvert retsindigt Guds Barn, der nød hendes ydmyge og kiærlige Omgængelse, kiendte hendes fromme, tugtige og redelige Hierte, saa man for hendes Gudfrygtighed og Sagtmodighed, ey kunde andet end bære kiærlig Hiertelav til hende, da haver omsir der efter Guds forbeskikkede Raad og Indskyndelse, hendes nu høybedrøvede efterladte Kiæreste, M. J. Sorterup fattet christelige Egte-Kiærligheds Tanker til hende, og haver saa, efter Guds inderlige Paakaldelse, anmodet hendes kiære Forældre om hende til en trofast Egtefelle at nyde, hvilken hans gudelige og kiærlige Begiering, de efter Guds Paakaldelse, indbyrdes Raadførelse og det Sal. Guds Barns eget Samtykke paa alle Sider bevilgede, og blev saa deres Bryllups-Høytid, uden nogen overdaadig Pragt tarvelig og skikkelig, i faa dog høyfornemme Venners Nærværelse holden Aar 1692 den 1 Sept. J dette meget kiærlige fornøylelige Egteskab lod Gud dem aldrig savne sin Velsignelse; Men deres

Side 363

felles Glæde varede ikkun kort, nemlig allene i et Aar og 17 Dage. Thi efterat Gud havde velsignet hende med Livsens Frugt, og hun efter en meget haard udstanden Fødsels Smerte, var bleven forløst med en ung Dotter, hvilken med Faderen sørgelig igienlever, haver hendes Svaghed jo meere og meere tiltaget, hvorfore hun christeligen begierte at deelagtig giøres i Christi Legeme og Blod, tog derpaa Afskeed med sin kiære Mand, og bad ham, som for Vemodighed ey kunde tale, om Forladelse i fald hun havde gjort ham noget imod, tog

iligemaade Afskeed med sine kiære Forældre, og sagde derpaa den forfængelige Verden god Nat den 17 Sept. efterat hun her i Verden havde levet 20 Aar og 9 Dage, som var hendes gandske Alder.

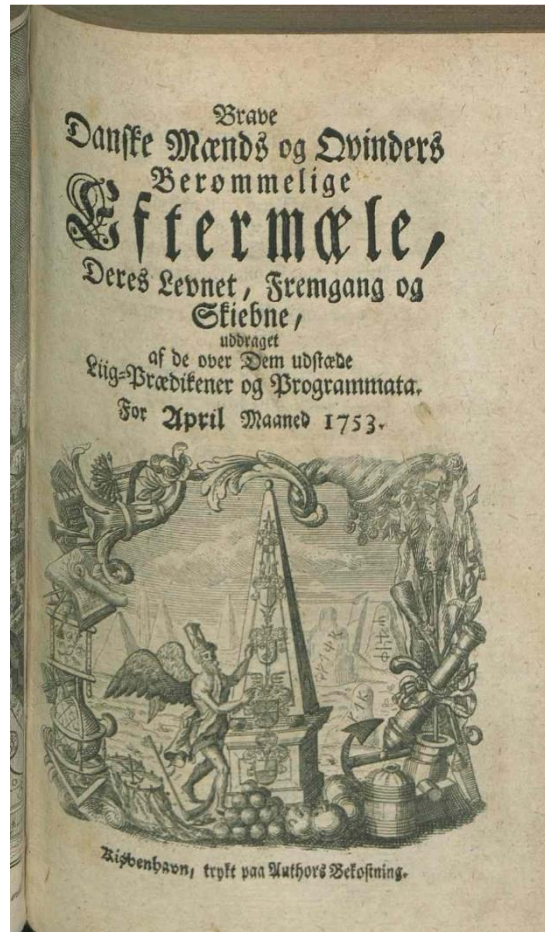
Der findes bag ved denne Klage-Tale et Latinsk og fem Danske Riim, til største Deelen forfattede i den Afdødes Stifbørns Navn. Ligeledes findes et gudeligt Trøste-Brev fra den bedrøvede Enke-Mand M. Jørgen Sorterup til sin Sviger-Fader som er temmelig stort.

Side 364

For Martii Maaned findes uddragen:

1. Liigprædiken holden over General Admiral Lieutenant Niels Juul, af Doctor Peder Jespersøn, Kongel. Skrifte-Fader og Hofprædikant, trykt in Folio 1699.
2. Programma udstæd over samme Herre af Hans Wandel.
3. Liigprædiken over Cammer-Junker Jørgen Scheel, holden af Biskoppen over Aarhuus Stift, Johan Braem, trykt in Folio 1697.
4. Liigprædiken over Admiral Otto Rud, holden af Doctor Niels Hemmingsøn, trykt in 12mo Aar 1571.
5. Liigprædiken over Lauritz Brockenhus, holden af Segud Jørgensen, trykt in 8vo Aar 1608.
6. Liigprædiken over Frue Anne Rønnov, gift med Hr. Erik Hardenberg til Matstrup, holden af Anders Bredal Wædle i Rudkiøbing paa Langeland, trykt in 8vo 1610.
7. Liigprædiken over Anna Cathrina Christians Dotter Hiort, gift med Mester Jørgen Sorterup, Præst til Lyderslev og Frøsløv Sogner, trykt in 8vo 1694.

Side 400

Brave Danske Mænds og Qvinders
Berømmelige Eftermæle, Deres Levnet, Fremgang og Skiebne, uddraget af de over Dem
udstæde Liig-Prædikener og Programmata.

For April Maaned 1753.

Kiøbenhavn, trykt paa Authors Bekostning.

Side 402

Den ævige blomstrende Seiers- oc
Æres-Krantz

Det er: Dydens Udødelighed oc den Dydiges Loff oc Løn
i de Efterleffvendes Minde ved et priseligt Nafn
oc i de ævig-Lefvendes Samqvem og Maade
ved en Himmel-Salig Stand forestillet
aff Viisdommens Bogs IV Cap. v. 1 oc 2.

Hvilke Ord udi

Den Høyædle oc Velbaarne Herres
Nu Salig hos Gud

HERR Niels Rosenkrantzes

Herre til Stougaard, Holbeckgaard oc Alsted

Ridder, Hans Kongel. Majestets til Danmark oc Norge høybetroede General Lieutenant,
Oberste over Høystbemeldte Hans Kongel. Majests Regimente de Guarde til Foeds, Assessor
i Kriigs-Collegio oc Commandant i den Kongel. Residens-Stad Kiøbenhavn; hans Adelige
Liigs sørgelige Begængelse, holden i en meget anseelige oc høyfornemme Adelige oc anden
Stand Forsamling den 21 Dec. 1676 udi St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn ere blevne
forklarede aff

Michael Henrichsen
Sogne-Præst sammestedts.

Kiøbenhavn trykt hos Sal. Corfiz Lufftes Kongl. Majest. oc Universit. Bogtr.
Efterleverske Aar 1680.

Side 368

Denne Klage-Tale der i henseende til en reen og flydende Dansk Stils Zirlighed og Nethed
bærer Prisen blant de første og beste af det Slags, haver sammes Forfatter Mester Michael, ved
et forestaaende Tilegnelse Skrift, overgivet til den afdøde Hr. Niels Rosenkrantzes efterladte
Enke-Frue, Frue Berte Skeel; I Fortalen skriver han saaledes:

Gud haver taget et stort Nam i hendes Velbaarenheds Boe, i det det haver behaget hannem, at
tage hendes Høyædle og Sl. Herre og Husbonde, som hendes beste Boe-Have. Riigdom ligger
meget i Guld, men det gjør mig ont, at jeg skal rime i saadan urimelig Ting for os, at de beste
og elskeligste Venner tages saa tilig bort, og skrive, at hendes ypperste Skat og Klenodie af all
Riigdom i Verden ligger i Muld. At opgrave ham igien til Livet, dertil er min Pen og Tunge alt
for svag og vanmægtig, at nedgrave ham til Døden, jeg mener for hans Navn, dertil veed jeg at
ingens Pen og Tunge skal findes

Side 369

uskiellig, eftersom hans lovlige Forhold i Livet haver allerede indgravet hans Minde i det
længstvarende Marmor og Minde-Steen.

Skilt til Gud fra andre, er sær skattet af Gud frem for andre; Som det ikke haver behaget Gud, at alle skulle være Jevninger i Statur, saa ikke heller at alle skulle være Jevnrige og Jevnhøye i Verden, eller hverandres Jevnlige i Stand og Vilkaar.

Det er en sorrigfuld Gang for Manden, naar han maa gaae efter sin dydige Hustrues, saa og for Hustruen, naar hun maa gaae efter hendes elskelige Husbondes Liig. Himmelen kand i denne Gang være bliid og blank, uden Skyer over dem, men selv bærer de en Vandfuld Skye i deres Øyne, der regner heede og salte Taare af sig i hvert et Fiæd de gaae.

Døden kand vel ikke være en fremmed Giest for os, naar han banker paa vore Dørre, siden han haver giæstet saa mange Tusinde for os, men han kand dog ikke andet, end være os en ukiærkommen Giest, naar han tager efter det Kiæreste vi eye.

Maatte man sige det for Gud, da haver det været alt for tilig, at denne Sl. Herre er bleven skilt fra os, og at vi skulle betale til hannem den

Side 370

sidste og sørgelige Ære-Pligt, og følge saadan en velfortient og gavnlig Mand for Fædernelandet til Graven. Han haver vel forskyldt det, at vi optage over hannem Davids Klagemaal og Begrædelse over Jonathan, „hvorlunde, siger han, ere de Stærke faldne i Striden, Jonathan er slagen paa dine Høye, det gjør mig ont for dig min Broder Jonathan, du varst mig saare elskelig; ”

Hvem skulde det ikke gjøre ont, at vor ædle Rosenkrantz, der stod Helte-stærk, som en Mand og Muur i alle Tilfald, er falden i Striden? Jeg paatvivler ikke, at vor allernaadigste Arvekonge og Herre, (hvis Kongelige Person, Huus og Regimente Gud af det Høye velsigne) havde jo gjerne seet ham beholden, som sin tro Mand og Tiener; Maatte ikke enhver af hans Med-Generaler og Officerer sige, det gjør mig ondt for dig min Medbroder? Enhver af hans Soldater og Underhavende, for dig min tro og tappere Anførere? Enhver af hans Anhengere, for dig min Velyndere og Velædere? Enhver af hans Tienere for dig min Herre og Forfremmere? Hans Fæderneland for dig min oprigtige Patriot? Denne Stad og dens Indbyggere, for dig min aarvaagene og troflittige Commendant? Vor Meenighed for dig min andægtige Tilhørere? og at gaae nærmere, nemlig til hans eget hovadelige Huus og Familie, hvor Saaret meest smerter

Side 371

og bløer, der maatte enhver af hans Paarørende sige: Det gjør mig ondt for dig min Ven, Svoger og Broder: Hans elskeligste og eeneste Dotter, for dig min hulde og hierte Fader. Og overalt kunde det ikke andet end være, hendes Velbr. Kiæremaal: Det gjør mig ont for dig mit halve Hierte, mit Hovedes Krone, mit Husses Glæde og Pillere, du varst mig saare elskelig; thi som en Mand maa vel elske den Hustrue, der omgaaes ham med saadan Held og Heldsomhed, at hun ikke nogensinde, som vor første Moder Eva skiller sig og ham fra deres Paradies, jeg forstaaer deres Huus-Fred og Sinde-Roe, saa kand en Hustrue ikke andet end elske den Mand, og sørge for hannem i hans Skilsmisse, i hvis Egteskab Gud haver givet hende, endog uden for Paradies, ligesom et andet og nyt Paradies paa Jorden, nemlig ved hans kiærlig og fornuftig Omgængelse.

Højædle og Velbaarne Frue! hvad for et haardt Stød det gav til hendes Hierte, der Gud skilte hendes Sal. Herre fra hende, er os alle bekiendt; thi dette Hierte-Saar haver saa ofte bløet ud igiennem hendes Øyne i de heede Taare. Det Skud der rainte ham, var for hende som Salomons Sværd, hvilket ikke mindre skulle have giort Skaar i Moderens Hierte, som Deels ning paa Barnets Legeme.

Side 372

Der vare kun faa Dage imellem, at hun saae ham sund og levende, og fik hannem død tilbage igien, og i hans Død laae hendes Glæde og halve Liv dødet. Men til hendes Trøst ville hun erindre, at Gud haver skilt hannem til sig, og at han med det samme haver giemt hannem til hende paa en bedre Sted. De Indbyggere paa Jorden, som leve under den Himmel med den længste Nat, lønnes derefter med den længste Dag. Den Sl. Døde savnes vel nogen Stund af sine, men ikke af sig, og ikke heller af sine i sin Tiid. All Bedermød Guds Børn kand vederfares i Verden, gaaer ikke længere end som til Døden, og Døden kand ikke videre gjøre imod deres Siæle, end som at skikke dem til Himmelen og til et lyksaligere Liv. De som Kriigs-Trommeten haver kaldet til Striden, og tillige til Graven, skal den sidste Guds Basune kalde ud af Graven til Triumph og Palmer.

Dyden haver været hendes Høyædle Salig Herres Medfølgere igiennem Livet, Naaden til Døden, Æren til Graven, Gud og hans Engle til Himmelen. Lad være han haver ladet alting efter sig i Verden, han tog dog det beste og trosteligste med sig, Guds Naade og en god Samvittighed for sig selv, han lod det priseligste efter sig, Ære og Ynde, Lov og Længsel hos alle; han haver fundet det ønskeligste for sig, Salighed hos Gud og alle hans Udvalde.

Side 373

Texten, som efter Forlangende blev forklaret er taget af Viisdommens Bogs 4 Cap. v. 1. 2. Der er Udødelighed i dens Jhukommelse, thi den er bekiendt baade hos Gud og hos Menneskene. Hvor som den er, der efterfølger man den, og længes efter den, naar den farer bort, og den brammer og bærer Kranz evindelig, og beholder Marken, der, som de ubesmittede Belønninger fremfættes.

I Kriig giøres det nødig saavel at skierpe Hierterne til Striden som Sverdet. Der hører saavel Styrke og Vaaben til Kriig, som og især Viisdom til at føre og bruge dem. Viisdom legger den rette Grund til Frimodighed, naar den med Gudsfrygt fattes, saa bliver Mod ikkun til Overmod, og Overmod endes gierne i Bedermød. Hvad er et Skib, som er vel beseylet, og bliver ikke vel styret? Haver det Seyl og Vind, uden Baglast, Compas, Roer og Styrmand, da kommer det vel hastig men ilde frem; Ligeledes er Frimodighed uden Forstand. Haver Skibet Baglast med all anden Skibsbehov, uden Seyl og Vind, da gaaer det for sagte, og kommer ingen Steds frem; Saaledes er Forstand uden Frimodighed. I det ene haver man meer af Hierte end af Hierne, hvor der er megen Mod, men liden Forstand og Erfarenhed; I det andet haver man meer af Hierne

Side 374

end af Hierte, hvor der er megen Forstand og Forfarenhed, men lidet Mod. Den beste og smukkeste Tilstand for en Kriigs-Heldt er for, naar han har begge Deelee nemlig baade Forstand og Frimodighed.

Frimodighed udkræves hos en Striidsmand, thi en forsagt Mand i Hæren er kun en halv Mand, ja en halv slagen og overbunden Mand, som den der ved sin Frygt selv giver Vaaben og Værge, Mod og Mands Hierte til sin Fiende, og gjør ham velbereed at tage imod sig, men sig selv ubereed at tage imod ham.

Det er ofte befunden, at Folkets Skrobelijkheid haver ligget fast mere i deres Forfægterers Kleinmodighed, end som i deres egen Vanmægtighed og Uformue, og at Seyervinderens Styrke og Storhed, ofte ikke haver ligget saa meget i hans egen Viisdom, Mod, Magt og Mandom, som i hans Fienders Frygt og Mistrøstighed, i det Modet falder paa den ene Side, reyses det

paa den anden. I det Frygten døver den enes, saa sætter den skarpeste Egg og Od paa den andens Sværd. Er Frimodighed borte, er Striden halv tabt; Krigen vil have en behiertet Mand, for den blødhierige er Hiemme best, thi hvorledes ville den staae for Basunens Lyd, som et rystende Blads Lyd kand jage og forferde. En brav Kriigsmand er alletider af de Tanker,

Side 375

han ikke vel kand vise sin Herre eller sine Venner Ansigtet med Ære, om han haver viist sine Fiender Ryggen med Skamme.

Den rette Frimodighed kiendes i Faren. Forfarenhed lærer, at mangel der er som en Goliath, en Kiempe og Jette i Ord, er tit ikkun som et Barn og Dverg i Gierningen; og at de, som i fredelige og Fares-løse Tilstand ere mere end som Mænd, ja næsten Løver, blive mindre end som Qvinder, ja Harer i Marken, saa at deres Hierte, som tilforne har syntes at staae Pille-fast, haver bævet som Espe-Løv, og som Træerne i Skoven bæve for Beyr. Den der er saa frimodig, hvor han finder ingen Modstand, gjør gierne ringe eller ingen Modstand, hvor han finder Frimodighed for sig, saa meget som han skrepper af sine Manddoms Gierninger før, saa meget siunker Modet paa ham da. Guds frygt og Naade giver den beste Frimodighed, og den baglaster Hiertet, at man seyler igiennem, hvad Vind der blæser, og hvor høyt Søen gaaer.

Sielden ere de af en Aand til at staae i Marken sammen, som ikke kunde lugte hinandens Aande i Leyren. Krigens Øyemerke skal være Fred, Folkets og Fædernelandets Forsvar imod Fiender, og fremmede Folkes Vold og Overfald; derfor slaaes Plovjern til Sværd, og Segle til Glavinde, at man igien ved Freden kand slaae Sværd

Side 376

til Plovjern og Spyd til Segle. Man strider derfor under Bannere i Marken, at man med Ro kand sidde under sit Viin- og Figen-Træ i Landet, og efter Kriigs-Bulder og U-lyd høre Freds Bud. Blodet er aldrig saa tyndt det er jo tykkere end Vand! vi ere dem meest skyldige, som Gud og Naturen i den nærmeste Grad haver forbunden os med, at de ere vore. Vor Konge Troskab og Lydighed, vort Folk og Fæderneland Tieneste, vor Hustrue og Børn med Huus og Hiem Firm og Forsvar, og det er naturligt at enhver tyder til sit Folk.

Man pleyer at sige førre svige de Soorte end de Baarne, det maa derfor ansees for en u-naturlig Synd at være falsk imod sin egen Herre og Fæderneland. Krigen er en voldgiven Sag i Guds Haand, thi det er Gud, som haver Krigen at raade og volde. Naar Sværdet er draget, saa staaer Seyeren i Guds Haand, og det staaer ikke til et Menneske at faae det stukket i Balgen, enten paa den Tiid, eller med den Seyer og Lykke som de ville. Man haver ikke den Sag paa sine Finger-Ender, den hænger ikke heller paa Spitsen af Sværdet. Den der haver Fæstet af sit eget Sværd i sin Haand om Morgen, kand have Spitsen af en andens Sværd paa sit Bryst inden Aften. Den der har

Side 377

sine Fødder i Løbegraverne, haver saa got som den ene Fod i Liig-Graven.

Denne Sal. Hr. Niels Rosenkrantz haver beviist sin Frimodighed for sit Folk og Fæderneland i Stæder at beleyre og indtage fra Fienden, og i sær i denne Stads Forsvar imod Fienden, da den uformodentlig var bleven belejret. Her lod han paakiende, at han var sin Herre en tro Mand, en redelig Patriot, og en tapper samt velforfaren Kriigsmand. Hvad Fliid og ufortrøden Vindskibelighed han haver ladet see i denne Stads Fortification og Befæstning til hans

allernaadigste Herres og Konges største Fornøjelse, derom kand Værket selv, og alle Stadens Indbyggere vidne.

Som den der vil stige op til den højeste Grad, sikkert begynder af det første og nederste Trin, saa er den Sal. Herre fra gemeen Soldat ganget op til en General, og fra en General under andre til en General over andre. Han havde lært at følge andre, førend han begyndte at føre andre, agtende det langt bedre, at hente sin Forfremmelse af sin Forfarenhed, end sin Forfarenhed af sin Forfremmelse. Som Manden er, saa er hans Ære, og hans beste Æres-Minde og Jhukommelses Bog skrives tydeligst for os ved hans egne priisværdige Jdrætte. Den Æres Krantz er den smukkeste og varigste, som er

Side 378

bunden af de Blomster, han selv haver sat og plantet.

En Ting have vi at bejamre, at vi i denne Sal. Herres lovlige Adfærd og midt i Løbet paa denne Æres Bane, alt for tiligen haver maat forfare, at han var dødelig. Det haver behaget den alvise Gud efter sit u-randsagelige Raad at gjøre det, som efter vor Fornuft og Tykke syntes ikke got at være, i det han ved et fiendtlig og u-lykkeligt Skud, haver affordret ham hiem til sig, og bort fra os, da han endnu i mange Aar kunde have gjort sin Herre og Fædernelandet stor Tieneste, og helst i disse Feyde-Tider, og været sin Høyædle, Gud- og Dyd-elskende Huusfrues Glæde og Krone, sin eneste Dotters Fader og Forsvar, sit Huses og Venners Støtte, sin Stands Prydelse. Havde Døden staaet under Kriigs-Commando, som den Sal. Herre under sin Konges, og andre under hans, den skulle have faaet en anden Ordre. Havde nogen iblant os vidst den store Kunst, som er Guds egen Almagtes Gierning () at kalde og hente tilbage fra Døden, det Saar skulde snart have bleven lægt, og vi skulle have revet det Bytte af Dødsens Strube. Kunde hans Ædle og høybedrovede Huusfrues Suk og Bønner til Gud, som hun ideligen udøste for hannem, i hans Tog og Tie () 2 Kongernes 5 Cap. v. 7.

Side 379

Tieneste, have løst hans Liv, og hindret dette Dødsfald, han skulle have levet hos os paa denne Dag.

Er det end ikke ganget efter vor Villie, som deres der ikke have Magt over Aanden i Dødsens Stund, og kunde ikke sende nogen i Striden for sig, maa vi dog trøste os, at Gud haver kaldet ham i hans Kald, og han haver endet sit Liv, og beseglet sin Troskab og Tieneste med sit eget Blod. Det hindrer ikke den velbereede Kriigsmand paa sin Vey til Himmelen enten han lader sin Siæl ud i det varme Blod i Krigen, eller i den kolde Sved paa Sengen, enten den gaaer ud ved et Saar, eller ved en Syge. Gud seer ikke i dette til Maaden, men til Manden, ikke til Dødsens Vey, som han skal vandre, hvordan den kommer til ham, men til den Døendes Vey, hvordan han haver vandret, og han kommer til den. Den som hans Venner gaae i sorte og Sorge-Klæder for, staaer i de hvide Klæder for Gud og Lammet, og den de bære Sorrig for, er indgangen i sin Herres Glæde, den ædle Rosen-Krantz er indbunden i de Levendes Knippe, hvor den aldrig skal visne, falme og affalde.

Belangende den Høyædle og Velbaarne nu Sal. i Gud, Hr. Niels Rosenkrantzis, Herre til Stougaard, Holbeckgaard og Alsted,

Side 380

Niels Rosenkrantz. Ridder, Hans Kongel. Majests. høytbetroede General-Lieutenant, Oberste over Hans Kongelige Majestets vores allernaadigste Herres og Konges Regiment af Gvarden

til fods, Bisidder udi Kriigs-Collegio, og Commendant i denne Kongel. Residence-Stad Kiøbenhavn, da er han fød i Skaane paa Ørup ved tolv Slet om Natten Aar 1627 den 31 Martii af disse Velbyrdige, Ærlige og Navnkundige Forældre:

Hans Fader var Ærlig og Velbyrdig Mand Palle Rosenkrantz til Ørup, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Lundenes. Hans Moder var Ærlig og Velbyrdig Frue Ingeborg Krabbe af Weslesgaard. Hans Farfader var Æ. og V. Mand Børge Rosenkrantz til Ørup. Hans Farmoder var Frue Margaretha Juul af Hundsbek. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Erik Rosenkrantz til Langting. Hans Farfaders Moder var Frue Margrethe Ulfstand af Glimminge. Hans Farfaders Farfader var Æ. og V. Mand Axel Rosenkrantz til Langting, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Erik Otteson Rosenkrantz til Biørnholm, Danmarkes Riges Raad og Hofmester, og Frue Sophia Gyldenstiern af Restrup deres Søn. Hans Farfaders Farmoder var Frue Birgitte Knub af Gyllebo, som

Side 381

var Æ. og V. Mand Lauritz Knub til Gylleboe, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Aalholm Slot, og Frue Talle Oxenudi Sønder-halland deres Dotter. Hans Farfaders Morfader var Æ. og V. Mand Børge Ulfstand til Glimminge, som var Hr. Jens Holgersen Ulfstand til Glimminge, Danmarkes Riges Admiral, Raad og Stadtholder paa Gulland, og Frue Margarethe Trolle Arffvids-Dotter af Bierkved udi Sverrig deres Søn. Hans Farfaders Mormoder var Frue Magdalena Krabbe af Barup, som var Ærlig og V. Mands Mogens Mogensøn Krabbe til Bustrup, og Frue Elseber Lunge Tyges Dotter af Tostrup deres Dotter. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Palle Juel til Pallisbiørg, Landsdommer udi Nørre Jylland. Hans Farmoders Moder var Frue Anne Lykke af Stadsgaard. Hans Farmoders Farfader var Æ. og V. Mand Mogens Juel til Ulstrup, som var Æ. og V. Mand Palle Juel til Ulstrup og Frue Ellen Spend til Hessel deres Søn. Hans Farmoders Farmoder var Frue Dorothe Krabbe af Bustrup, som var Æ. og V. Mand Mogens Mogensøn Krabbe til Bustrup og Frue Elsebeth Lunge Tyges Dotter af Tostrup deres Dotter. Hans Farmoders Morfader var Ærlig og V. Mand

Side 382

Erik Lykke til Skouffsgaard, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Christopher Lykke til Skouffsgaard og Frue Margarethe Høeg af Eskier deres Søn. Hans Farmoders Mormoder var Frue Anne Raas af Taarup Gaard, som var Æ. og Velbr. Mand Jens Raas til Starupgaard og Frue Edel Saltensee deres Dotter. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Niels Krabbe til Torstedlund. Hans Mormoder var Frue Wiweke Ulfstand af Vosborrig. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Rield Krabbe til Mæbel. Hans Morfaders Moder var Frue Susanna Lykke af Torp. Hans Morfaders Farfader var Æ. og V. Mand Mikkil Krabbe til Veslesgaard, som var Æ. og V. Mand Morten Krabbe til Tanderup, og Frue Karen Glub af Veslesgaard deres Søn. Hans Morfaders Farmoder var Frue Maren Munk til Brusgaard, som var Æ. og V. Mand Anders Munk til Brusgaard og Frue Karen Banner af Asdal deres Dotter. Hans Morfaders Morfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Jacob Lykke til Stabersjø, som var Æ. og V. Mand Hans Lykke til Torp og Frue Helvig Bølle af Tersløse deres Søn. Hans Morfaders Mormoder var Frue Maria Bilde af Svanholm, som var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Peder Bilde til Svanholm, Danmarkes

Side 383

Riges Raad, og Frue Anne Gyldenstjerne af Jversnes deres Dotter. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Gregers Ulfstand til Vosborg. Hans Mormoders Moder var Frue Anne Lange af Engelsholm. Hans Mormoders Farfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Holger Ulfstand til Hekebjerg, som var Æ. og V. Mand Gregers Jbsøn Ulfstand til Torp og Frue Else Bilde af Tofftholm deres Søn. Hans Mormoders Farmoder var Frue Anne Podebusk af Krabberup, som var Streng Ridder Hr. Predbiørn Podebusk til Vosborg, Danmarks Riges Raad, og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Riberhus og Frue Wiweke Rosenkrantz af Biørnholm deres Dotter. Hans Mormoders Morfader var Æ. og V. Mand Erik Lange til Engelsholm, som var Æ. og V. Mand Gammel Erik Lange til Engelsholm, som blev slagen udi Ditmersken udi Høyløvligh Jhukommelse Kong Hanses Tiid, og Frue Margrethe Sarstrup af Ingelsted deres Søn. Hans Mormoders Mormoder var Frue Bægge Rosenkrantz af Steensballe, som var Streng Ridder Hr. Thimme Nielsen Rosenkrantz til Palsgaard, og Frue Margrethe Høeg af Alsted deres Dotter.

Denne af saa ypperlig en Slægt nedstammende Sl. Herre, blev strax i sin endnu spæde Alder anført til Gudsfrøgt og all hans Alder sammende

Side 384

Lærdoms Øvelse, indtil Aaret 1641, da hans Velbyrdige Forældre forstikkede ham til den fornemme Cathedral Skole i Wiborg, under den hæderlige og høylærde nu Sal. Rectors, Mester Niels Jensens Undervisning og Tugt, hvor han til sin merkelige Forfremmelse forblev i to Aars Tiid.

Herpaa blev han af sine kiære Forældre for- sendt til det høye og vidtberømte Kongelige Academie Sorøe, hvor han saavel i Skolen, under hæderlig og høylærde Mand Mester Ras- mus Winding, velbetroede Assessor og Re- ferendarius i Høyeste Ret, da værende Rec- tor i Skolen, saa og paa Akademiet, under hans Magnificenz, den Æ. og V. Mand Henrich Rommel til Bekeskou, Kongelig Majests. Befalningsmand over Børlums Klo- ster Lehn, og da Hofmester der sammesteds, ikke uden merkelig Forfremmelse, og deres store Behag og Fornøjelse, forblev paa sex Aars Tiid.

Som han imidlertid var betænkt, saa- velsom og hans kiære Forældre, paa de Midler og Veye igiennem hvilke han kunde gjøre sig dygtig, i sin Tiid at bevise sin Konge og Fæder- neland nyttig Tieneste, hans Sind og derhos fra Ungdom op havde været meget tilbøyelig til Kriigs- Sager og dets Væsen, begav han sig, efter sine kiære Forældres Raad og Samtykke Aar 1649 den 3 May ud af Riget, til de for-

Side 385

eenede Provincier i Holland og Neder- landene.

Der igiennemreyste og besaae han de fleeste og fornemmeste Byer og befæstede Stæder, begav sig derpaa i General Staternes Kriigs-Tie- neste under Printz Henrich Friderich af Ora- nien; For at legge det første og fornemmeste Fundament til den rette militairske Lærdom og Videnskab, antog han en Picqveners Plads til Breda, under Gouverneuren sammesteds Msr. d' Otriffe hans Liv-Compagnie.

Aaret derefter, der den langvarige Kriig op- hørte imellem Spanien og Holland, begav han sig i Kong Philippi IV. af Spanien Tieneste, som en Voluntaire under Sal. Ober- ste Ulrich Christian Gyldenløves Liv-Com- pagnie, som Aar 1651 gjorde ham til Cornet over samme sit Liv-Compagnie for hans store Tapperhed og udviiste Aarvaagenhed i alle Ac- tioner. Da Gud i Aaret 1652 havde bortkal- det hans Sal. Forældre fra denne Verden, blev han foraarsaget, at

begiære Tilladelse, at reyse her ind i Riget, hvor han da alleene forblev paa 3 Ugers Tiid, og derpaa strax hastede til Armeen igien.

I bemeldte Spanske Tieneste forblev han paa sex Aars Tiid, under Armeen, og var

Side 386

imidlertid med at beleyre og indtage mange vidt-berømte, Kongen af Frankerige tilhørende faste Stæder og Fæstninger, nemlig Guise, la Capelle, Chatelay, Rettel, Winorbergen, Mardyc, Grevelingen, Dynkirken, Rocroy, Conde, Singelin, og andre fleere, af hvilke en stor Deel blev holdet for uovervindelige. Dette gav den Sal. Herre stor Forfarenhed, om faste Byers og Stæders Befæstnings-Verke, og Beleyringer, samt anden dertil hørende Kriigs-Klogskab og Kyndighed, hvormed han siden har gjort dette Rige og sit Fædreneland stor Nytte og Tieneste. Den Sal. Herre var imidlertid med paa det overmaade vigtige Tog, som Kongens af Spanien Kriigshær i Aaret 1654 gjorde ind i Frankerige, hvilket Tog er saa meget meere navnkundig og berømmelig, som der aldrig noget saa lykkeligt Tog tilforn af den Spanske Magt med saadan Fremgang nogen Tiid er skeet eller hørt saa vidt ind i Frankerige, thi den ankom Paris paa 2 Miile nær ved Charenten, hvor den blev staaendes paa tre Ugers Tiid, og indtog paa Marchen tilbage igien adskillige faste Stæder og Fæstninger. Men som den Beleyring for Arras berpaa angik, og Kongen af Frankerige ankom med sin store Magt, og ophævede Beleyringen, saa at de Spanske, som bleve angrebne i deres Retranchement, maatte tage Flugten, fik

Side 387

en Sl. Herre i samme Træfning en Fransk Cornet fangen.

I Aaret 1656 blev han af Oberste Baron Schønkirk, som fik Regimentet efter Gyldenløve, gjort til Capitain-Lieutenant, og som den Franske Armee samme Aar havde beleyret Valencienne, blev den Sal. Herre i en Skiermydsel skudt i hans Laar; Da de Spanske herpaa ankom, for at undsætte Byen, blev der holden et Feldtslag, hvor Franzosen i Grund blev slagen, og deres Marschal, la Ferte Senneraire taget fangen, tilligemed General-Lieutenant Grandpre, mangfoldige Oberster, og høye Officerer; Iligemaade blev erobret alt deres Trods og Artillerie; I dette Feldtslag tog den Sal. Herre selv Obersten Marquis Liniere fangen, blev og for sin saavel i dette, som andre foregaaende Kriigstoge og Feldtslage udviiste store Mandom og Tapperhed, endnu samme Aar gjort til Ritmester.

Da Fiendtlighederne angik i Aaret 1657 i disse Nordiske Riger, imellem de Stormægtigste og Høybaarne Fyrster, Kong Friderich den Tredie og Kong Carl Gustav af Sverrig, begge Sal. og Høylovlig Ihukommelse, blev denne Sal. Herre ved mangfoldige Skrivelser, baade af sine egne Venner, og andre Kriigs-Høvidtsmænd, saavelsom og særdeles af Sal.

Side 388

Ulrich Christian Gyldenløve, som da var bleven General-Lieutenant, og om adskillige hans tappere Actioner havde havt øyensynlig Kundskab og Erfaring, indkaldet herind i Danmark, til at tiene sit Fædreneland imod Rigets Fiender, hvor hannem og et Compagnie af hans Majest. strax naadigst blev tillagt.

Som den Spanske Kriigshær imidlertid da var i fuld Antog at beleyre Singelin, vilde den Sal. Herre ikke aftakke fra Armeen, førend samme Tog var kommen til Ende. Men saasnart bemeldte Bye, efter en sterk og skarp Beleyring, samt Forlis af mange fornemme Officerer, og Kriigsfolk, omsider var bleven indtagen, tog den Sal. Herre sin Afskeed fra den Spanske Tieneste. Som han var meget elsket hos alle høye og lave Officerer ved Armeen, kunde han ikke

uden med stor Vanskelighed erholde sam- me, men bekom den dog endelig, med saadan Erbydelse og fuldkommen Tilsagn, at dersom han i anden Tieneste, hvorhen han vilde begive sig, ikke kunde blive medhandlet efter sin Nøye, da skulde hans Plads blive hannem aaben, og at han med det første videre skulde blive befordret. Herpaa begav han sig i Aaret 1657 paa Hiem- reysen til sit Fæderneland, hvor han ogsaa blev heel vel antagen, saavel som af hans Majest. be- naadet med et Compagnie, der havde biet ham efter, hvilket han dog aldrig kom til at forestaae,

Side 389

eftersom det, førend han blev forestillet, alt var ruineret i Bremen.

Der den Sal. Herre nu var kommen til vo- res Armee, som stod ved Fridericia, haver vo- res allernaadigste Arve-Konge, Kong Friderich den Tredie, hvilken denne Sal. Herres gode Rygte var kommen for Øren, strax besluttet, at forsee ham paa nye, hvorfor han og af sær Kon- gel. Naade gjorde ham til Major over sit Liv- Compagnie af Gynger den 6 Febr.

Da det Aaret derefter den 8 Junii behagede Sal. Høylovlig Ihukommelse, Kong Friderich at gjøre af de Norske og Gynger et Regiment Gardere til Fods, under den Ærlig og Velbr. Mand, Oberste Friderich von Ahlefeldt, er denne Sal. Herre forestilt til Obrist-Lieute- nant.

Da det uforimodentlige Freds-Brud og Ind- fald skeede paa nye af Svensken i Aaret 1658, at de den 9 Augusti beleyrede Kiøbenhavn, var denne Sal. Herre derinde med Regimentet, og blev udcommanderet i adskillige Udfald imod Fien- den, hvor han og da, i adskillige skarpe Skier- mydseler og Actioner lod sin ret krigeriske Tap- perhed imod Fienden tilsyne, som og fornemme- lig skeede i det store og for os lykkelige Udfald, som foretoges den 23 Augusti, da Avantgvar-

Side 390

den paa den høyre Fløy var den Sal. Herre med sine underhavende Folk anbetroet. Han førte samme saa mandig an, at han angreb og afdrev Fienden af sine Løbe-Grave med stor For- lis af deres Officerer og Soldatesque, i hvilket Gefegt den Sal. Herre med sin egen Haand ned- lagde en Major under Pfaltzgrevens Regi- ment, ved Navn Klingmeyer, samt en anden Officer, som commanderede i Løbe-Gravene. Ved denne Leylighed blev den Sal. Herre tren- de gange bleseret i sin Arm, fik og nogle Stød igiennem Munden, hvoraf han mistede endeel af sine Tænder.

Der han saaledes gandske blodig og ivrig kom marcherendes noget for Folket, som sinkede sig med at plyndre, kom han imod en Svensk O- ber-Officer med et draget Slag-Sværd, som raabte ham an: Den Sal. Herre begav sig der- over paa nye med et frit Mod i Kamp med ham, som stedse hug ud efter den Sal. Herre, indtil han hug ham Klingen af Forfæstet, og med Pointen af Sværdet stak ham i Ansigtet, saa Øye-Laaget hængte ned paa Kinden, men han slog ham derpaa med stor Resolu- tion Fæstet i Hovedet, sprang ham derpaa lige ind paa Livet, og holdt ham saa længe, indtil hans Soldater kom ham til Hiely, da han fik sin Fiendes Sværd. Men som den Sal. Herre af disse adskillige Skermydseler og Vunder var

Side 391

bleven saare afmægtig, blev han af sine egne Soldater opreyst, og paa Piquet baaret her ind i Byen for et dødt Menneske, udi hans Salig Svogers, da værende Ober-Secretairs Erik Kraghs Huus, hvor han med all fornøden Varetægt, til hans Helbredelse, flittigen blev for- synet.

Denne den Sal. Herres tappere Gierning, saavelsom og store Nederlag paa Fienden, thi man bragte ey allene-ste mange Officerer og Ge- meene ind til Fange, men endog sex Stykker, blev saa naadig optagen af begge deres Majeste- ter, at de dagligen lod see sær Kongel. Mildhed og Omhu mod den Sal. Herre, som og ey øn- skede noget hellere, end at han jo for jo bedre, kunde komme op igien, og hævne Skade. Det- te gik og nogen Tiid derefter, da han endnu ey aldeles var kommet sig, efter Ønske for sig, i det han den 19 Octobr. der Svensken blev sla- get paa Amager, blev commanderet med 160 Mand at storme en Revelin; I samme Træf- ning fik den Sal. Herre et Skud.

Der Fienden den 30 Octobr. forlod Aprocher- ne her for Byen, og satte sig ved Brønd søe, forblev den Sal. Herre her i Byen til Besæt- ning, og som der jevnlig forefaldt nogle Skier- mydseler med Fienden, lod den Sal. Herre sig tit finde derved til Hest, eftersom der var ham

Side 392

intet kiærere, end overalt; baade som befalet og frivillig, at giøre sin Herres Tieneste.

Den 14 Nov. samme Aar gik hans Oberste Velbr. Friderich von Ahlefelde ud om Nat- ten igien med et Partie, hvor han da beordrede denne Sal. Herre, som han allermeest slog sin Liid til, at anføre Fodfolket, der bestod Halvpar- ten af vores egne, Halvparten af Hollændere Mens enddog de første ikkun fulgte hannem, saa han derved blev meget forsvækket, gik han dog ikke destomindre med sin sædvanlige Frimo- dighed frem, slog Vagten, og bemestrede sig Pas- sen og Broen til Leyren.

Der Fienden nu den 11 Febr. 1659 begyndte for Alvor at sætte Byen an, og agtede med Storm at indtage den, blev den Sal. Herre commanderet ved Castellet; Men hvad Mod- stand og Afbrek den Sal. Herre da, saavelsom i den gandske Beleyring gjorde Fienden, er alle og enhver, ja den gandske Bye bekiendt.

Der nu all denne store Ulykke efter Guds guddommelige Forsyn fik Ende i Aaret 1660, saa Freden blev sluttet, blev denne Sal. Herre for den hidindtil beviste Troskab og Flittighed aflagt med Nakskovs Commendantskab, og befalet at løse Fienden af, som drog ud derfra d. 13 Junii.

Side 393

Samme Aar den 11 Sept. er den Sal. Herre efter Guds Forsyn bleven forlovet med den Ærlig og Velbyrdige Jomfrue Bertte Skeel til Holbekgaard, afgang. Hr. Christen Skeel Albretsens til Fussing, Danmarkes Riges høyvise Raad og Befalningsmand paa Tryggevælde, samt Frue Birgitte Rud til Vallø deres Dotter, hans nu høybedrøvede efterladte Frue.

Samme Aar haver Hans Kongel. Majestet ogsaa, efterat alting var kommen til en ønskelig Fred, i allernaadigst Henseende og Behag af hans i Krigen beteede tro Tieneste, benaadet hannem med Jungshovet Forlehnning, dog paa den Vilkaar og Maade, at som man dag- ligen behøvede hans Tieneste, skulde han forbli- ve her ved Gvarnisonen, den at commandere og forestaae.

I Aaret 1662 begav den Sal. Herre sig i Egteskab med hans allerede for to Aar tilforne forlovede og tilsagde Jomfrue, saa at deres Bryl- lup høytideligen blev holdet i Wiborg den 30 Jan., og har de siden levet i Egteskab tilsammen udi fiorten Aar og 5 Maaneder, saaledes at in- tet christeligere eller bedre kunde ønskes eller tæn- kes. Gud haver og i samme ey ladet see mindre Naade, end i all anden den Sal. Herres tilfal- dene Lykke og Medgang, i det han i dette deres

Side 394

meget kiærlige Egteskab haver velsignet dem med fire Børn, nemlig een Søn og tre Døttre, hvoraf de tre allerede med deres Sal. Hr. Fa- der ere hensovede, men den sidste Jomfrue Birgitte Rosenkrantz, er endnu med hendes høy- bedrøvede efterladte Moder sørgeligen overbleven.

Den Sal. Herre haver ellers ladet sit from- me og dydige Hiertelav paakiende baade imod sine egne Slægt og Venner, og andre; Han tog adskillige af sine Søstre-Børn til sig i sit Huus, dem han med stor Omsorg haver ladet optugte i Guds frygt, og alle andre adelige, sømmelige og vel anstændige Dyder, hvorved og endeel ere bleven lykkelig og vel forsynet i den Sal. Herres Huus, dem han har forsørget med kostbar Ud- redning og Medgift ligesaa godt, som de kunde have været hans egne Børn.

Han har og derforuden til sig taget adskillige andre, baade adelige og uadelige fornemme got Folkes Børn, som han under Kriigshæren til Hans Majests. Tieneste har opfostret og for- fremmet, hvilke og nu med mange andre fleere hans dødelige Afgang sørgeligen beklage.

Da det i Aaret 1666 behagede Hans Ma- jest. naadigst at oprette det Siellandske Pro- vincial Regiment til Fods, haver Hans Ma- jest. den 24 Martii forordnet ham til Oberste over

Side 395

samme Regiment, efterat han udi otte Aar med stor Fliid til Hans Majests. Fornøyelse havde commanderet Liv-Regimentet saavel for Fienden, som og her i Gvarnisonen, samme haver han og siden med lige Fliid og Troskab forestaaet som det forrige, fra hvilket han ikke uden samme Soldatesqves store Beklagelse haver aftakket.

Der Krigen i Aaret 1667 gik an imellem Eng- elland og de Herren Stater i Holland, blev General-Major Friderich von Ahlefeldt, da Commendant i Kiøbenhavn beordret at for- føye sig til Norge, i hvis Sted den Sl. Herre blev forestillet, og Commendantskabet igien be- troet. Samme haver han til Krigens Endskaab troligen og flittigen forestaaet, og blev under hans Commando i dette Aar først begyndt med 3000 Mand paa denne anseelige og mægtige Byes Befæstning, hvilken han og med saadan Erfa- renhed og Fliid fortsatte, at han aldrig forsømte nogen Dag, For- eller Eftermiddag, han jo selv besaae, hvad der blev giort og fattedes.

Ved saadan hans Vindskibelighed fik han det- te Aar forfærdiget Vester-Port-Broe, Behæ- ren, de fire Bolverker fra Vester-Port, forbi Longangen, og Broggerset udi Calleboe. Den Sal. Herre camperede samme Sommer med sit Regiment uden for Vester-Port.

Side 396

Dette hans møysommelige Arbeyde befaldt Hans Majest. saa vel, at han Aaret derefter 1668 befalede ham igien at forfølge Arbeydet, hvilket han og strax med samme underdanig Iyrighed an- tog, begyndte og ufortøvet med 3000 Mand paa det kostelige, og for mange utrolige Verk for Chri- stianshavn, hvor han fuldbragte de fire Bol- verker fra Amager Porten til Calleboe igien, stoppede Strømmen, og bragte det til sin rette Fuldkommenhed. Han forfærdigede endnu sam- me Aar den nye Vester-Port, med Hvelvingen og Renderne til Vandmøllen, item Helmer og Hane-Bolverker, som blev næsten opført. Han camperede imidlertid paa Amager.

Da Hans Majest. fornam, at Arbeydet gik saa vel og flittig for sig, befoel han atter den Sl. Herre i Aaret 1669 end videre at fortsætte samme, hvor da Graven om Kiøbenhavn blev overalt saa dybt udført, at den kunde være otte Fod under Vater-Passet af Stranden, hvilket den Sl. Herre baade tilraadde, og satte i Verk. Han fuldførte saa samme Aar tvende Bolverker om Kiøbenhavn, og tre med Broen paa Christianshavn.

Ved dette den Salig Herres store Arbeyds Fremvejt, saa og foregaaende hans flittige og vindskebelige tro Tieneste, lod sig Hans Majests. høye Gunst og Naade jo længer jo mere betee og

Side 397

tilsyne imod den Sal. Herre, som i Aaret 1671 forfremmede ham til Vice-Commendant her i Byen, og Aaret derefter, der den Velbaarne Herre, Hr. General Lieutenant Friderich von Ahlefeldt ved den timelige Død var bortkaldet, da ikke alleneste benaadet hannem med Commendantskabet her over den Kongel. Residence-Stad Kiøbenhavn, men endog gav ham Regimentet af Gvarden til fods, som den Sl. Herre tilforn i mange Aar som Major og Oberste Lieutenant havde commanderet, forordnede ham og derhos til Assessor i Kriigs-Collegio, hvor han end videre lod paakiende saa stor Ferdighed, Forsigtighed og Forsynlighed til at befordre alt hvis til Byens Befæstelse, Forsvar, Nytte, Fremtarv, Brug og Næring tienlig kunde eragtes. Han bemøiede sig i høyeste Maade at faae den kostbare Canal i Aaret 1673 opført til Kongens Nye-Torv, hvilket Arbeyde han med mans digede. Samme Aar er han af Hans Majest. som en gammel tapper og erfaren Soldat bleven Kriigshæren forestillet som General Major, og der Hans Majest. i Aaret 1674 den 14 Junii stod ved Colding med sin heele Kriigsmagt, blev han ophøyet til Ridder.

Her er den diplomatiske transskription af siderne 398–404 (billedfilerne 433–439) om Hr. Niels Rosenkrantz, udført efter dine strenge retningslinjer for absolut bogstavtro stavning, flydende tekst og korrekt afsnitsinddeling.

Side 398

Aar 1675 i Begyndelsen af denne Kriig er den Sal. Herre af vores allernaadigste Konge med Armaden bleven udcommanderet til Holsteen, og gik den 31 May med sit eget, samt andre hannem anbetroede Regimenter til Seyls her fra Kiøbenhavn til Flensborg, for der at anrette alt hvis Kriigs-Væsenet vedkom, indtil Hans Kongel. Majests. egen Ankomst, ved hvilken høystsamme forefandt alle Ting efter Behag.

Den 20 Augusti blev han beordret at gaae med Armeen ind udi Meklenborg, hvor den sterke Pas Damgarten først blev angreben. Den Sal. Herre forblev ved samme Attaqve Dag og Nat, indtil saa længe Hans Majestet allernaadigst befalte ham med endeel commanderede Tropper at gaae til Tripsis, for der at opkaste en Skandse imod Fiendes Anløb. Samme blev efter hans Anstalt straxen forfærdiget. Herpaa forføyede han sig til Armeen igien, og forblev der, til Fienden om Natten havde forladt ovenmeldte Pas, da han strax, efterat han derom havde erholdet Kundskab, lod det ham anbetroede Kongel. Liv-Regiment, samt andre Regimenter til Fods marchere over Moratze, for at besætte Skandsen: Han selv begav sig derover med nogle Baade, og lod Broen i en Hast forferdige, gav derpaa fit Losen af tre af Fiendens egne Stykker, som de maatte forløbe, hvorpaa heele Armeen fulgte.

Side 399

Den 12 Octobr. brød Hans Majest. op, og tog sin Vey til Straalsund, hvorhen den Sal. Herre iligemaade blev beordret at følge med Fodfolket. Da Hans Majest. igien var kommet tilbage den 18de, saavel med de commanderede Tropper, som sit hele medhavende Følge, brøde de igien op, og toge deres Marsch lige til Wismar, hvor den Sal. Herre blev befalet, at tage sin

Post ved det nye Verk, og blev tillige af Hans Majest. funden værdig, for hans i samme vigtige Tilfælder befundene flittige, mødsommelige og tappere Tieneste, at forordnes til General-Lieutenant. I saadan Anseelse har han siden ved mange skarpe Skermytzeler og bestandig udstandene Møye og Arbeyd fremdeles bestyrket Hans Majest. udi den gode Meening, som han tilforne naadigst havde fattet om hans store Beqvemhed og krigeriske Bravhed til saadan høy Bestilling at forestaae. Det er desuden alle og enhver bekiendt, som var saa nær ved denne Beleyring, at den Sal. Herre aldrig var fra sin Post Nat eller Dag, i de syv Uger samme stod paa, men holdte ved Guds Varetegt mangel heed og møysom Time ud derfor til Enden, som i sær og lod sig paakiende, der Gud allermægtigste gav Hans Kongelig Majestet Byen ved Storm. Da nu alle Ting paa den Kant til Hans Majests. Ære og Nøye var forrettet, blev den Sal. Herre

Side 400

beordret, at gaae med nogle Regimenter til Skibs til Danmark igien, kom ogsaa den 26 Decembr. lykkelig og vel i Land ved Wordingborg.

Da Hans Majest. Aaret derefter besluttede, at forfølge den lykkelige Seyer, som Gud havde givet, og til den Ende vilde gjøre en Landgang paa Skaane, blev den Sal. Herre til sammes Fortsættelse fornemmelig brugt og beordret. Han efterkom denne vigtige Sag med største Nidkierhed, og da alting var sat i god Beredskab til gjøre Landgangen, forsynede han først sin Siæl med den rette aandelige Tære og Reyse-Penge, Christi Legeme og Blod, i hvilket han den 21 Junii blev deelagtiggjort, tilligemed hans nu efterladte høybedrøvede Enke-Frue, af den hæderlige og høylærde Mand Mester Michael Henrichsen Sognes-Præst til St. Nicolai Kirke, hvorpaa han efter Hans Majests. allernaadigste Villie gik med hele Armeen til Skibs her fra Kiøbenhavn St. Hans Aften den 23 Junii, for at gjøre Landgangen paa Skaane, hvor den Sal. Herre var den første, som træde paa Land med to af sine Officerer, hvoraf Lieutenant Palle Krag var den eene, og tvende Mousqveterer af hans egen Galioth.

Da han havde ladet bespejde Skantzen, og fornå, at den af Fienden var forladt, foer han strax

Side 401

om Borde igien, for at gjøre Underretning derom til Hans Høp-Fyrstelige Durchlaucht: og Ober-Feldt-Marschal, Hertug Johan Adolph af Pløen, hvilken og ufortøvet paa denne Sal. Herres Rapport, commanderede den venstre Fløy som Hendes Majests. Dronningens Liv-Regiment den Tiid havde Avant-Gvarden af, i Land, at bemægtige sig den af Fienden forladte Skandse.

Saasnart Landgangen var giort med hele Armeen, blev den Sal. Herre den 31 Junii commanderet, at marchere med Fodfolket til Helsingborg, hvilken Stæd han strax lod berænde, og marcherede selv til Fods med Avant-Gvarden derfor, paa et Canon-Skud nær Slottet, hvor han fattede Post, og lod saa i ingen Maader noget forbigaae, hvormed Fienden kunde ængstes, og Erobringen jo før jo bedre forfremmes.

Da han herpaa den 2 Julii ferdeles blev commanderet at have Opsyn med Arbeydet, som den Nat blev forferdiget, vigede han ey derfra, men bemøiede sig med største Omhyggelighed at faae Verkerne ferdig, paa det han kunde tvinge Fienden desto snarere til at give sig. I saadan Hensigt gik han i Dagningen op paa et Brystverk, som han selv i en Hast havde ladet opkaste, for derfra des nøyere at oversee Slottet, men som der imidlertid blev skudt nogle Skud ud og ind, ramte et af dem den Sal. Herre igiennem hans Hoved,

Side 402

saa han strax faldt ned til Jorden, men blev dog i det samme opreyst, samt af de hosfølgende Officerer og Oberst-Lieutenant Lytzov og nogle Dragoner baaret i sit Qvarteer, strax hos i Byen.

Endog den Sl. Herres Qvæstning var gandske dødelig, ikke desmindre der de repste hannem paa Beenene, og forbemørte Lieutenant Palle Krag, som Aftenen tilforn var bleven qvæst, løb ud paa de u-lykkelige Tidender, og beklagede sig over hannem, sagde den Sal. Herre til ham: Hvad vilt du her? trykkende ham med det samme paa Haanden. Derpaa laae han stille hen uden nogen Bevægelse, med sine sammenlagde og oprakte Hender til Himmelen, hen imod to Timers Tiid, hvorpaa han sagte og sødelig hensov i Herren, udi Velbyrdig Frue Pernille Rosenkrantzis, General Major Schachis, Knud Torris, Oberste Hans Detlev Steenisens, Palle Krag, Præstens, og mange af hans egne Officerer og fornemme Folkes Nærværelse, efterat han havde levet paa denne Verdens Tummels-Plads nie og fyrretyve Aar, tre Maaneder og tre Dage.

I all hans Livs Tiid har han haft Gud for Øyne, elsket Ret og Retfærdighed, og derimod af Hiertet hadet all Falskhed og U-oprigtighed. Han var sandru, trofast, høflig og beleven imod alle,

Side 403

søgte i alle hans Gierninger for allting Guds Ære, samt at ville vise sig at tiene sin Herre, Konge og Fædernelandet, med Fornuft Troskab og Oprigtighed. Han søgte at fordre og fremme hver Mands Gavn og Nytte saa vidt det stod til ham; Sin høybedrøvede efterladte Hustrue var han en huld og Hiertens Egtefelle; Sine Børn og Paarørende unge Slægt og Venner en from Fader og Forsvar, alle sine en trofast og oprigtig Ven. Han lod aldrig nogen gaae trøstesløs eller hielpeløs fra sig, men beegnede enhver med all Retsindighed, Tienstagtighed og Finhed, kort han var begavet med alle de Dyder og Egenskaber, som prydede og kand zire en saadan fornem Herre og Landets sande Patriot.

Hans General Lieutenants Bestilling, saavelsom alle hans foregaaende Kriigs-Embeder, har han, der tiene sig under fra en ringe Picqvenerers Plads op til de høyeste Ære-Stuffer, saaledes forestaaet, at alle hans Dræbninger vise, at han var en fornuftig, kæk, tapper og modig Kriigs-Helt. Han viiste sin flittige Ombu til at forsyne hans underhavende Officerer og Soldater med alt hvis som tiene til deres Lykke, Velstand og Underholdning. Mod Officererne anstillede han sig med en fornuftig Mildhed, og imod de Gemene, som en ret Fader og Forsvar. Hvis Forseelse som kunde falde for iblant dem,

Side 404

straffede han med Maade. Han betog aldrig nogen af dem den ringeste Deel af deres Løn og Rettighed, ey heller nogen Tiid søgte sin Fordeel enten ved deres Skade, eller fine Fienders Rov og Bytte.

Som den Sl. Herre desuden stedse fra sin Ungdom op haver været Kriigs-Væsenet undergiven, som fører meget ugudeligt og u-ryggeligt med sig, saa staaer det saa meget mere hos hannem at bemerke, at der ikke er bleven hørt en Eed af hans Mund, ey heller befunden, at han har besmittet sin Samvittighed med begierlig Lyst til de Uskyldiges og Betrængtes Blod, eller med Kirkers og Klosters Udplyndring og Spolering, langt mindre med Ild og Brand hiulpet til nogens Ødelæggelse, som ellers disse Tidens vanskelige Skikkelser almindelig medføre. Han har tvert imod med den største Magt over sine Fiender, brugt den største Lemfældighed, og søgt

sin største Roes i at overvinde, samt have et got Navn og Rygte endog hos den Overvundene. Som han i hans levende Live ofte lod sig forstaae, at intet skulde være ham kjærere, end at døe for sin Fiende, og lade sit Liv for sin Konge og sit Fæderneland, har han og derudi naaet sit Ønske, da han nu mandigen haver fat Livet til i Striden.

Udødelighed for sit Legeme finder ingen her i Livet, men Udødelighed for sit Navn finder den

Side 405

Dydædle, den over andre og almindelige Folk bekiendte, og velbestandene Mand i et vel tilbragt og priisværdigt Liv, saa at Dyd og Udødelighed skulde paa det sidste kiendes at være Samfrender, eller som de, der ere lyste i Kuld og Kiøn med hinanden, derfor ere og lov-værdige Gierninger selv de bestandigste Minde-Pillere og Æres-Porte for sin Eyermand.

Dyden er Wiisdommens Dotter, den der er i Frendskab med Moderen er og med Dotteren; Man skal befinde at slette Folk have næsten fuldt deres Ære til Graven, førend man haver fuldt dem selv derhen, thi et udædisk Menneske bliver ved et ont Levnet en Bane-Mand til sit eget Navn, at døde det, førend han døer, men Æren følger den dydige til Graven, og den skal dog ikke begraves med ham. Som Skyggen følger Legemet, saa følger Berømmelse Dyden, og ligesom Skyggen er længst og størst imod Aften, saa bliver Æren størst, naar Dyden haver fuldt os til Døden og vores Lives Aften. De to ere egte-parrede, og skulle ikke adskilles i Døden; Den der haver udlevet sin Tiid i Dydens Samfund, skal døe udi Ærens Arme, og de skulle endog favne ham efter Døden. Har han haft alle fine Lives Aar til Lavhævd paa et got Navn, han skal beholde det til en evindelig Eyendom uden Fare for uhiemmeligt, og det skal blive ham ufravunden, om end Avind selv skulde briste derover;

Side 406

Lader den nidske Verden det ikke upaataalt, hvad kand den vinde, og hvad kand han tabe derved? En Piil udskudt imod Klippen hefter ikke, men den bryder ikkun sin Odd, og springer tilbage igien, saa skulle og de forgiftige Tunge-Pile, udskudte imod et ærligt, og hos alle Ærlige velbekiendt Navn, ikke fæstes. Pilene selv skulde vende tilbage, og falde paa dens Hoved, af hvis Kaager og Bue, de ere komne, og aftrykte, det er Guds Dom; thi den der graver en Grav, skal falde i den, saa og i sær den, som ved uskiellig Paasagn graver en Grav til at jorde redelige Folkes Navne udi.

De offentlige Lærere paa Kiøbenhavns høye Skole ærede ogsaa denne berømmelige Herres Ihukommelse ved en Sorge-Forsamling paa Studie-Gaardens øverste Høre-Sahl, hvor den da værende Rector Doctor Christopher Schletter oplæste en Latinsk Klage-Tale, som findes trykt bag ved Liigprædikenen. Den Talende har deri ey anført andet, end hvad allerede af Testamentet er uddraget; hvilket i en næt og ziirlig Latinsk Stiil er udført.

De Adelsmænd som med Ære-Vers have ihukommet denne Sal. Herre ere Hr. Erik Rosenkrantz, som haver skrevet et Dansk, ligeledes Knud Thorr, hans Svoger M. Scheel og et Latinsk af M. Gise.

Side 407

Tilsidst findes en Beskrivelse over den Prunk med hvilken denne for Fædernelandet affiælede Herres Legeme blev bragt til sit Hvile-Sted, og meldes i samme, at hans Excellence, Friherre, Hr. Oluf Rosenkrantz til Egholm, Ridder, Geheime-Raad &c. med en besynderlig Beltalenhed haver talet over Liget. Endnu findes vedføyet en bedrøvet Moders Klagemaal over sin eeneste Dotters Birgitte Rosenkrantzes alt for tilige Død paa Vers af M. S.

Side 446

Saligheds Minde
om Siælens beste Gjemme,
efter Begiering forestillet af Kong Davids Psalme XXXI. v. 6.
udi Den Høyædle og Velbaarne Herres
nu Salig hos Gud,

Hr. Mogens Scheel,

Herre til Fusingø og Odden ec.

Ridder, Hans Kongel. Majests. Etats-Raad, Stiftsbefalningsmand over Wiborg Stift og Amtmand over Halds Amt, hans Adelige Liigs sørgelige Liig-Begiengelse, som blev den 22 Novembr. Anno 1694 udi Aalum Kirke, udi en høyanseelig, høyardelig og andre fornemme Stands Personers Forsamling fremsat og eenfoldelig forhandlet af
Henrich Gerner,

Biskop udi Wiborg Stift.

Kiøbenhavn trykt hos Joh. Jacob Bornheinrich
Aar 1697.

Side 410

Denne Klage-Prædiken, der ey kand regnes blant dennem, hvori man vil leede efter en Dansk Beltalenhed, er af Forfatteren tilskrevet Frue Helle Helene Rosenkrantz, Junker Christen Scheel, Jomfrue Birgitte Scheel, og Jomfrue Charlotta Amalia Scheel, den Afdødes efterladte Frue og Børn.

I Fortalen skriver Bisp Gerner saaledes: Tørst efter Trøst, giver Trøst for Tørst; Tørst efter Himmelen, giver Trøst fra Himmelen, Eders Velbyrdighed har fuld Aarsag at tørste efter Trøst, efterdi Eders Grædes Kilde er aabned; Eders Velb. har faaet to Sorg i et Aar, og det i Eders Hierte, det eene større end det andet, en Søn er død, en Husbond er borte. Han savnes som en drabelig Mand i Kongens Huus, som en ustraffelig Christen og fornem Exempel for Tilhørerne i Guds Huus, han savnes af sit Sæde, udi vort geistlige Domhuus, hvor jeg havde formodet, at han skulde blevet mig en Jonathan; Men mig og Geistligheden, som alle i Stiftet elskede hannem, og igien elskedes af hannem, er det ey bleven en liden Forliisning. Det som skal lætte Sorgen er, at alle kand være forvisset, han er indgangen til et bedre Liv, døde skal vi alle; den Yngste er gammel nok altid til at

Side 411

døde, men den ældste er for gammel til at leve længe.

Liig-Texten som Bispen, efter den Salig Herres eget Val og Begiering forklarede, er taget af Davids 31 Psalme v. 6. Jeg befaler min Aand udi din Haand, du frelste mig Herre! du trofaste Gud!

Belangende den nu i Gud Sal. Hr. Mogens Scheel, Herre til Fusingøe og Odden, Ridder, Hans Kongel. Majest. Etats Raad, Stiftsbefalningsmand over Wiborg Stift, samt Amtmand over Halds Amt, hans Adelige Byrd og Herkomst, da er han fød paa Tryggevelde i Sædland Aar 1650 den 15 Julii om Morgennen Klokken 4re af Høpadelige Forældre baade paa Fæderne og Moderne Side. Hans Fader var den Ærlig og Velbr. Mand Hr. Christen Scheel til Fusingøe, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Tryggevelde. Hans Moder var Frue Margrete Lunge til Odden &c. Hans Farfader var Æ. og V. Albret Scheel til Fusingøe, Ridder, Danmarks Riges Admiral og Raad, og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Riberhuus. Hans Farmoder var Frue Berrete Friis af Hessellagger. Hans Farfaders Fader var Ærlig og V. Christen Scheel til Fusingøe, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majestets

Side 412

Befalningsmand paa Aakier. Hans Farfaders Moder var Frue Margrete Brahe til Ulstrup. Hans Farfaders Farfader var Æ. og Velbr. Mand Albret Scheel til Fusingøe, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Børlum Closter. Hans Farfaders Farmoder var Frue Kirsten Sandberg til Qvelstrup. Hans Farfaders Morfader var Æ. og Velbr. Otte Brahe til Knudstrup, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Helsingborg Slot. Hans Farfaders Mormoder var Frue Beata Bilde til Glimminge. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Niels Friis til Hessellagger, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Tranekjær Slot. Hans Farmoders Moder

var Frue Wiveke Gyldenstierne af Isversnes. Hans Farmoders Farfader var Æ. og V. Hendrich Friis til Ørbechlunde. Hans Farmoders Farmoder var Frue Margrete Bilde til Ravenholdt. Hans Farmoders Morfader var Æ. og V. Christopher Gyldenstiern til Isversnes, som var Hr. Hendrich Knudsen Gyldenstiern til Restrup, Ridder, Kongel. Majestets Befalningsmand paa Bygholm, og Frue Karen Bilde af Eggede deres Søn. Hans Farmoders Mormoder var Frue Anne Pasberg, som var Æ. og V. Hr. Tønne Wernersen Pasberg til Harrestedgaard, Ridder, Kongelig Majests. Befalningsmand paa Wordingborg Slot

Side 413

og Frue Wiweke Podebusk af Vosborg deres Dotter. Hans Morfader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Jørgen Lunge til Odden, Danmarks Riges Marsk og Raad, Befalningsmand paa Westervig Closter. Hans Mormoder var Frue Sophia Brahe til Birkelse. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Ofve Lunge til Odden, Befalningsmand paa Aalborghuus. Hans Morfaders Moder var Frue Anne Maltis Dotter Sehested til Estier. Hans Morfaders Farfader var Æ. og V. Christopher Lunge til Odden, som var V. Hr. Ofve Lunge og Frue Anne Frises Søn af Odden. Hans Morfaders Farmoder var Frue Karen Juel, som var Æ. og V. Jørgen Juel og Frue Bege Schrams Dotter af Brinche. Hans Morfaders Morfader var V. Malte Jensen, som var V. og V. Jens Thomesen Sehested og Frue Anna Juuls Søn til Høyris. Hans Morfaders Mormoder var Frue Sophia Bilde, som var Hr. Claus Bildes og Frue Elisabeth Ulffstands Dotter af Lyngsgaard. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Steen Brahe til Knudstrup, Danmarks Riges Raad og Befalningsmand paa Callingborg Slot. Hans Mormoders Moder var Frue Birgitte Rosenkrantz til Næsbyeholm. Hans Mormoders Farfader var Æ. og V. Otte Brahe til Knudstrup, Danmarks Riges Raad. Hans Mor-

Side 414

moders Farmoder var Æ. og V. Frue Beate Bilde til Hviedkiold. Hans Mormoders Morfader var Otte Rosenkrantz til Næsbyeholm, som var Otte Holgersen Rosenkrantz og Frue Margrete Gandsis Søn af Baller. Hans Mormoders Mormoder var Frue Jde Giøe til Skiervad, som var Hr. Mogens Giøes til Brenkerup, Danmarks Riges Hofmester, og Frue Margrete Sturis Dotter. Hans kiære Forældre haver havt allerflittigst Omsorg for at opfostre ham udi Guds Kundskab udi deres eget Huus indtil Aar 1653, da det behagede den Allerrhøieste at tage fra hannem hans kiære Moder velbemeldte Frue Margrete Lunge, hvorfor hans kiære Moster Frue Zizel Lunge, Hr. Hendrich Lindenovs til Gaunøe hannem efter hendes Begiering, for des flittigere Opsyn, udi hans høybedrøvede Faders sørgelige Enkestand til sig annammede, og som sin egen Søn med all alvorlig Omhu christeligen optugtede, indtil Aar 1657, da han formedelst samme sin kiære Mosters dødelige Frafald blev igien hiemhendt til sin kiære Fader, og der forblev under all faderlig Omhu, hvor intet blev forsømt, som tienligt kunde eragtes, efter hans Alders Leylighed, til at giøre ham vel dannet, ey allene ved skikkelige til ham holdte Lærere, men endog ved hans hópforstandige Faders idelige Opmuntringer baa-

Side 415

de ved de retteste Regler, og sit eget levende Dyds Exempel derpaa indtil Aar 1659, da Gud bortkaldede hans kiære Fader, som efterlod hannem en skriftlig Instruction om hans Opdragelse, og beste Anviisning at leve efter, hvorudi han og havde anbefalet hannem sin Broders Velbaarne Hr. Otte Skeel til Walløe, Ridder, Hans Kongel. Majests. Geheime-Raad,

Etats og Justits-Raad, flittige Opsigt, saa han ved Guds og sin kiære Broders hulde og trohiertige Tilsyn ikke er bleven forsømt.

Foruden de hannem tilforordnede Huus-Lærere, haver han været indlogeret udi adskillige af de berømmeligste offentlige Lærere paa den Kongel. høye Skole, deres Huse; saasom velædle og velbyrdige Rasmus Windings, og velædle og velbyrdige Christen Ostenfelds, for ey alleneste ved deres Underviisning og beste Veyledelse at forfremmes i alt hvad der kand og bør vides, men endogsaa under deres Tilsyn at fortsætte fine adelige Øvelser, som han af Gud var begavet med et herligt Nemme, og synderlig Færdighed til at fatte og lære, alt hvad baade Sindet og Legemet kunde pryde, og tiene til at gjøre sig brugbar med i Fremtiden.

Han er saa af Hans Kongel. Majest. Høp-lovlig Ihukommelse Sal. Kong Friderich den Tredie naadigst vorden antaget til Hof-Junker

Side 416

hos Hans Kongel. Høyhed, vores nu regierende allernaadigste Arve-Konge og Herre, (*) hvorefter han og strax angik sin Udreyse til fremmede Lande, for at gjøre sig desmere dygtig til sin allernaadigste Konges Tieneste.

Til Hofmester blev hannem beskikket den fornemme lærde og velbereyste Mand Monsr. Friderich Lælius, som med hannem i Septembr. Aar 1668 reyste igiennem de Tydske Lande, op igiennem Augsburg &c. ind ad Italien, hvor han sig en Tiid lang opholdt udi de fornemmeste Stæder, saasom Venetien, Padua, Rom, Neapolis, Siena, Florenz og Genua, saavelsom og til Turin, hvilke med andre Stæder saavelsom de omliggende Merkværdigheder han flitteligen besaae og agtede.

Han nød imidlertid den Naade underdanigst at opvarte Hans Kongel. Majests. Hr. Broder Printz Georg, som famme Tiid var udi Italien; Derefter reyste han i April 1670 til Wien, hvor han nogen Tiid forblev, og derfra til Pressburg i Ungern, siden til Prag udi Bøhmen, dernæst fortsatte han sin Reyse igiennem Nørenberg, Heidelberg, Strasburg, derfra igiennem Svitserland indtil Lion i Frankerige, og siden

(*) Kong Christian den Femte.

Side 417

videre til Paris, hvor han i August 1670 ankom, og der forblev indtil i Martio 1672.

Han gjorde desimidlertid derfra en og anden Reyse til de fornemmeste Stæder i samme Kongerige, reyste saa over Calais til Engeland, hvor han og besaae de fornemmeste Stæder, saasom London, Oxford, Cambridge &c. derefter reyste han tilbage igiennem de Spanske og forenede Nederlande til Kiøbenhavn, hvor han i Julio 1672 lykkelig hiemkom, og siden virkelig betiente sin fornevnte Bestilling hos Hans Kongel. Majest. vores allernaadigste Arve-Herre og Konge indtil Aar 1673, da han efter Hans Kongel. Majests. naadigste Tilladelse foretog sig en Reyse til Sverrig, for ikke at være mindre erfaren om dette Kongeriges Stats-Forfatning og Indretning end om andre Rigers og Republiqvers, som han tilforn havde seet og opholdt sig udi, ikke saa meget for at fornøye sin Nysgierlighed, som for at dyrke Sindet, og faae den Kundskab og Indsigt i Forretninger hvorved han kunde gjøre sig dygtig til i sin Tiid at tiene sin Konge og fit Fæderneland, som han siden med saa stort et Bifald har gjort indtil sin Død.

Der han fra Sverrig var hiemkommen, haver det behaget Hendes Kongel. Majest. Dronning Charlotta Amalia, at antage hannem til Cammer-Junker, hvilket Embede han saa betiente,

Side 418

at Hendes K. Majest. saalænge han levede, lod fee og kiende stor Naade for ham. Samme Aar da den bekiendte Kriig imellem Frankerige og Holland alt var begyndt, ville den Sl. Herre, som ingen Leylighed lod gaae sig forbi at fee og merke, hvis i sin Tiid kunde tiene til Erfarenhed, udi at dømme retsindelig om alting, endogsaa betiene sig af denne, for at see, hvis ved Krigen kunde forefalde, erholdt derfor Hendes Kongel. Majests. naadigste Tilladelse, at gjøre et Feldttog under Printzen af Oranien, som Voluntaire; Den Tiid forefaldt den betydelige Træfning ved Senef, saavelsom Beleyringen af Audenardes, Grave &c:

Han holdt her ud til Feldttoget var ende, og lod imidlertid ved jevnlige Efterretninger til Hans Kongel. Majests. Ministrer, om hvis der forefaldt, ikke mindre fee sin underdanigste Pligt for hans Herres Tieneste, end hans egen Snildhed udi at beoagte og bemerke, hvis merkværdigt der kunde forefalde.

Der han atter til Riget var hiemkommen, haver han af Guds Forsyn, samt hans Venners Raad, ladet ombede og tiltale Høyædle og Velbaarne Herre, Hr. Oluf Rosenkrantz, Friherre til Egholm, Ridder &c. samt hans Høyelskelige Friherinde, Høyædle og Velbaarne Frue Birgitte Krabbe, om deres kiære Dotter, Velbaarne

Side 419

Jomfrue Helle Helene Rosenkrantz, som hannem blev tilsagt den 12 Martii 1675.

Samme Aar haver Hans Kongel. Majest. der havde Behag til hans gode Opførsel samt Hurtighed, allernaadigst beskikket hannem, som overordentlig Envoye til det Churfyrstelige Brandenburgiske Hof, og saasom Krigen, imellem Kronen Sverrig og Hans Churfyrstelige Durchlauchtighed da alt var begyndt, fulgte han Hans Churfyrstelige Durchlauchtighed stedse udi Marken, og stod hos ham udi færdeles Anseelse og Gunst, saasom han og forblev hos ham ved Stetins, Gryphsvalds og Straalsunds Beleyringer og Erobringer, indtil Aar 1677 da han blev allernaadigst hiemkaldet, for at give Hans Kongel. Majest. allerunderdanigst Efterretning og Kundskab om alt, hvis der var forefalden ved disse Beleyringer og Erobringer.

Han begav sig derpaa i Egteskab med hans tilforne for to Aar siden forlovede og tilsagde kiæreste Jomfrue, saa deres Bryllup høytideligen blev holden paa Eegholm den 4 Junii 1679, fra hvilken Tiid de haver levet tilsammen udi et kiærligt og fornøyleligt Egteskab i femten Aar. I samme deres Egteskab har de været af Gud velsignet med ni Børn, nemlig sex Sønner og tre Døttre, af hvilke de 5 Sønner og 1 Dotter alt for deres Fader i Herren ere

Side 420

hensovede; den eeneste Søn Christen Scheel, blev efter hans Død af Gud bortkaldet, hans efterladte Moder og Venner til saa megen større Sorg, som de udi hannem ved det, som denne Sal. Mand havde givet denne sin Søn, som og ved de Naturens herlige Gaver og synderlige gode Egenskaber, man faae hos ham, kunde vente med Billighed, at see Sønnen træde i sin saa brave Faders berømmelige Fodspor; De to Døttre Birrette Scheel, og Charlotta Amalia Scheel, førgeligen igienlever med deres høybedrøvede Moder.

Aar 1680 er den Sal. Herre af Hans Kongel. Majest. naadigst udvelget at være Etats Raad, og kort Tiid derefter bleven forskikket som Envoye Extraordinaire til det Kongel. Hof udi Sverrig, hvilket Embede han troflitteligst betiente ved samme Hof udi to Aar.

Aar 1683 haver det behaget Hans Kongelig Majest. at beskikke hannem underdanigst at opvarte Hans Kongel. Majests. Hr. Broder, Printz Georg paa fin Reyse til Engeland, hvilket han og til Høystbemeldte Kongel. Printzes største Fornøjelse allerunderdanigst efterkom.

Aar 1688 er han af Hans Kongel. Majest. allernaadigst forordnet at være Stiftsbefalningsmand først over Aarhus Stift, og dernæst

Side 421

over Wiborg Stift, saavelsom at være Amtmand over Halds Amt udi sidst bemeldte Stift, hvorpaa fuldte til før Kongel. Naades Betegnelse, at han Aar 1689 blev af Hans Kongel. Majest. allernaadigst ziret og begavet med Ridder-Ordenen af Dannebrog. Aar 1692 haver det allernaadigst behaget Hans Kongel. Majest. at bruge denne Sal. Herre til sin overordentlige Sendebud ved det ihige Kongel. Hof udi Engeland, og saasom Høystbemelte Kongelig Majest. af Engeland da befandt sig stedse ved Feldttoget udi Brabant, indtil Armeen udi Vinter-Qvarter blev omlagt, saa haver han iligemaade fuldt samme Kongelige Hofstat, indtil Aaret derefter blev hiemkaldet at gjøre allerunderdanigst Beskeed om fine Forretninger, dog blev hannem strax derefter allernaadigst befaleet igien til Engeland fig at begive, benævnte fin vigtige Betiening og Embede at fuldføre.

Paa samme fin Udreyse lod han sig opholde ved den Kongel. Feldt-Leyer for Ratzeborg, Hans Kongel. Majest. vores allernaadigste Arve-Herre og Konge at opvarte, saalænge indtil den paakomne Tvistighed i Octobr. 1693 igien var bleven bielagt; Der dette var skeet, foretog han sig den til Engeland begyndte Reyse strax at fuldføre, og forestod herpaa fin forrige Forretning paa det aller-troflittigste, indtil hans sidste og dødelige Hiemreyses Tiid.

Side 422

Af alle disse denne Høyædle Herres Bedrifter og vigtige Forretninger, kand klarligen fornemmes, at den Sal. Herre trolig haver anvendt fin meeste Livs Tiid til fin Konges og Fædernelands Tieneste, og haver endnu fremdeeles gjort det længere, (om det havde behaget Gud), at unde hannem længere Livs-Frist. Han har imidlertid saavidt hans offentlige Forretninger det ville tillade, forstandeligen betragtet fit eget Huus, og fine Efterkommeres Velstand, og dertil næst Gud lagt en god Grundvold for fin kiære Hustrue, Børn og Familie.
(*)

(*) Sin anseelige Herre-Gaard Fusingøe i Jylland, med underliggende Bønder-Gods, har han oprettet til et Stamhuus for de Schelers Familie, ved et desangaaende udstæd Stamhuus-Brev, som er dateret den 3 Julii 1688. Efter samme Stamhuus-Breves 7de Post, beholder Enkerne Godset med alle Indkomster saalænge de forblive i Enkestand, men hans egen Frue bebreves det paa Livs-Tiid, hvad enten hun forblev Enke eller ey. Da Sønnen Christen Scheel døde, faldt Godset paa Qvinde-Linien, nemlig til Frue Charlotta Amalia Scheel, Hr. Mogens Scheels Dotter, et Mønster paa Dyd og Fromhed; Hun blev gift med hans Excellence nu Sal. Hr. Geheime-Raad Christian Ludevig von Plessen, hvorover dette Stamhuus er tilfalden den adelige Plessiske Slægt, hvoraf den første Stamherre var den i Aaret 1749 afdøde Cammer-Herre og Ober-Ceremoniemester Hr. Mogens Scheel von Plessen, der efter Stamhuus-Brevets 9de Post var forbunden, at antage de Schelers Navn, og tillige føre deres Vaaben. Efter denne

brave Herres alt for tilige Død, er Stamhuset tilfalden den Velbr. Enke-Frue, Frue Elisabeth Christina fød von Thinen, der igien overdrager det til hendes ældste Søn, den Velbr. Junker Christian Ludevig Scheel von Plessen, som er fød den 21 Decbr. 1741.

Side 423

Som denne Sal. Herre faaledes i alle Maader haver beflittet sig paa, ey mindre end hans berømmelige Forfædre, at gjøre sig navnkundig ved troflittigste Tieneste og allerunderdanigste Troskab for sin allernaadigste Arve-Konge og sit kiære Fæderneland, faavelsom og ved Forsynlighed til sit eget Huus vel at beskikke, faa haver der og ey feylet noget udi hans sande Christendoms Beviisninger, thi enhver upassioneret, som hannem kiendte baade inden og uden Lands, maa bekiende, at han har saa stedse ladet sit berømmelige Livs Lys skinne for Verden, udi all christelig og adelig Dydighed, at han har efterladt sig et berømmeligt Eftermæle, han har og havt Gud troligen for Øyne, og gjort hans Ord til sin høyeste Regel udi alle sine baade offentlige som egne Forretninger, faavelsom i sit gandske Liv og Levnet elsket sin Næste uden all Skromt; saasom han af Hiertet var en Fiende mod all Falskhed, søgte Ret og Retfærdighed, og imodsatte sig all Uret og Underfundighed, beviiste sine Venner all Huldskab og Oprigtighed, ja ladet

Side 424

enhver, som søgte hans Raad og Hielp, fee og fornemme all Velvillighed og Medlidenhed til deres Hielp og Trøst; In Summa, han var en Israelit, inden hvilken ingen Sviig var, en retsindig Mand i Guds Huus, en tro Mand i sin Konges Huus, en forstandig i sit eget Huus, sit Fædernelands Ære og sine Embeders Prydelse.

Hvad hans sidste Svaghed og derpaa følgende Endeligt anbelanger, da blev han paa Hiemreysen fra Engeland til Danmark, som han kom til Holland i den Hag, den 10 May hæftig angreben af en Feber, og efterat han fæmmesteds ved Badskers og Lægers Omhu, næst Guds Bistand, havde erholdt nogen Forlindring derfra, saa at han d. 21 kom til Utrecht, da forsatte det sig hen til at opvække hannem hæftig Anstød af Steensmerte, hvoraf han i forrige Tider havde havt nogle Tilfælde, derfra blev han dog ved en fornemme Læge der paa Stæden næst Gud ogsaa igien hiulpen. Men der han kom d. 25 til Lingen paa de Mønsterske Grændser udi Westphalen, da udbrod det omsider til Smerte i hans venstre Laar, at han maatte flet begive sig til Sengs, lod derfor til sig hente de berømmeligste Læger og Badskere, som bekommes kunde, saasom Bispens af Mønsterland hans Læge Doctor Buchholz, saa og Churfyrstens af Brandenburg hans Læge Doctor Westhoff fra

Side 425

Ham, Fyrstens Liv-Badsker af Zell Msr. Widtfeld, og ellers Stadens Badsker udi Lingen, men det var dog alt forgieves. Der han fiorten Dage for sin Død fornam sine Kræfter merkeligen at aftage og forsvækkes, lod han skriftlig forfatte sin sidste Villie (*) med Velsignelses Ønske over hans høytelskede Frue og Børn; Imidlertid har den Sal. Herre daglig styrket sig i Gud, og ihvorvel hans Siæl var fuld af Guds Ords salige Trøst og Kraft, som den der af den hellige Skrift og Ordets flittige Hørelse i sin Velmagt havde oplagt sig et riigt Forraad, som han i denne sin Modgangs Tiid saavel vidste at bevare udi sin Guds Kiærlighed, og lod daglig læse for sig af Bibelen og andre gudelige og aandelige Skrifter, saavelsom den Bøn han selv havde sammenskrevet til daglig Siæle-Offer for Gud, lod da til sig kalde en Guds Ords Tienere fra Fyrstenu udi det Stift Osnabryg en tre Miile fra Lingen, der kom til

(*) Af et i Hænde havende Document sees, at Hr. Mogens Scheel allerede i Aaret 1691 under Dato Kiøbenhavn den 5 Nov. haver oprettet et Testamente, eller givet sin sidste Villie skriftlig beskreven fra sig, som og siden er bekræftet af Kongen under Dato den 6 Octobr. 1694, som er efter hans Død; hvoraf rimeligen maa sluttes, denne her omtalte har allene betroffen hans hos sig havende Sager og Reyse-Tøy.

Side 426

til ham d. 31, og trøstede ham med Guds Ord, samt efter foregaagende gudelig Beredelse og hellige Absolution, gjorde hannem deelagtig udi sin Saliggjørerers hellige Legem og Blod til et vist Pant og Forsikkring paa det evige Livs Glæde og Salighed. Udi denne hans varende Svaghed blev han til Æres Beviisning og Medlidenheds Forsikkring besøgt af mange fornemme og ypperlige Mænd, iblant andre af Hans Churfyrstelige Durchlauchtigheds af Brandenburg overordentlige Sendebud til Engeland, Velbr. Hr. Danchelman, saavel som og af hans Velbr. Hr. Broder Hr. Danchelman, Assessor udi det Keyserlige Cammer til Wezlar, og i Særdeleshed af en hans særforbundene gamle Ven, Høyædle Hr. General-Lieutnant Opdam, som var reyst fra den Hag i Holland over 24 Mile, for at give ham den sidste Besøgelse, da han havde hørt om den Sal. Herres hastige og uformodentlige Svaghed, udviiste og derved den oprigtige store Kiærlighed og Høyagtelse, han i Gierningen bar for hannem. En Time før han døde, lod han for sig kalde sin liden og eeneste Søn Christen Scheel, som han havde taget med sig paa denne Reyse, hvilken han efter gjorde Velsignelses Ønske med stor Alvorlighed formanede at frygte Gud, og at han stedse skulle være sin Moder en ærbodig og lydig

Side 427

Søn, beflitte sig paa at træde i sine Forfædres Fodspor, og følge deres berømmelige Exempel, hvilket han lovede, og rakte ham sin Haand derpaa. Derpaa laae han stille hen udi stor Taalmodighed, forventende med mange gudelige Ord og Sukke sin Frelseres Aabenbarelse til sin Siæles Forløsning, hvilken og den barmhiertige Gud forleente ham ved en sagte og salig Død den 5 Augusti om Dagen Klokken 11, efterat han havde fyldt sine bestemte Aar og Dages Tal, som var her i Verden fire og fyrretyve Aar og 21 Dage. I samme hans korte Levnets Tiid har han fuldført mange store og vigtige Betieninger til sin Konges og Fædernelands Tieneste, og efterladt sig et berømmeligt Exempel, samt et udødeligt Ære-Navn og Rygte, til den Høyadelige Stammes Ziir og Ære-Minde. Han fuldkommede saaledes i en kort Tiid en ypperlig Alderdom, ikke saa meget regnet efter Aar og Alder, som efter hans store Klogskab, og ubesmittede Levnet hvorved han blev snart fuldkommen, og fyldte i en Hast en lang Tiid. Over denne brave Danske Adelsmand (med hvilken de Schelers Linie fra Fusingøe gik ud, thi han efterlod sig vel en Søn, som forhen er meldet, navnl. Christen Scheel, men samme havde den u-lykkelige Skiebne at blive

Side 428

bidt af en gal Hund, hvoraf han døde meget ung og gandske kort efter sin Sal. Faders Død, sin dybsørgende kiære Moder til des større Sorg), have trende Danske adelige Personer forfattet saavel Danske som Latinske Ære-Minder, nemlig Hr. Marcus Giøe, Hr. Johan Ranzov (*) og Christopher Scheel. Endnu findes et Dansk underskrevet med H. T. G., item et Latinsk og fire Danske Epigrammata af Johannes Olavius Præst til Randers, nok et andet paa Latin og et Dansk af J. Giessing, og til sidst et Latinsk samt et Dansk af Dionysius Mossin.

(*) Det af Hr. Johan Ranzov forfærdigede Latinske Ære-Minde er overmaade vel og ziirlig udarbejdet: Han udlader sig over den Døde iblant mange andre nette Indfald et Steds saaledes: Reversus ex Britannia, Britannis disertior, ex Gallia, Gallis humanior, ex Germania, Germanis fidelior, ex Italia, Italis acutior, ex Belgio, Belgis solertior, qvam ubiqve didicit, ubiqve docuit Prudentiam, Magnus in Svecia, in Patria Major, in Britannia Maximus, Domum profecturus ab Anglis ivit ad Angelos, &c.

Side 429

Poenitentzis Schole

aff den XXXII Kong Davids Psalme
offver Erlig, Velbiurdig, oc Salig Mands

Frantz Rantzowis

til Rantzov ec.

Som var Kongl. Majests. Befalningsmand offver
Tranekiærs Læn paa Langeland hans Liig,
der det bleff hæderligen nedsæt i St. Nicolai
Kirke i Kiøbenhaffn den 20 Martii
Aar 1612.

Viist oc befattet nogenlunde
ved Hans Povelsøn Resen.

Printed i Kiøbenhaffn af Salomon Sartor Aar 1612.

Side 430

Den lærde Resen, som har forfattet denne Klage-Tale, har ved et Tilegnelse-Skrift overleveret samme til Frue Anne Rosenkrantz, Sal. Frantz Rantzovis til Rantzov, Efterleverske og hendes Børn, nemlig Æ. og V. Erik Rantzov, Friderich Rantzov, Johan Rantzov, Henrich Rantzov, samt Frue Anne Rantzov, Æ. og V. Just Høegs, Frue Sophie Rantzov, Æ. og V. Mogens Gyldenstiernes, item Jomfrue Kirstine Rantzov og Jfr. Helvig Rantzov.

Han udlader sig angaaende de Tidens Tilstand saaledes: Hvordan det gaaer til i Fiende-Land, og synderligen naar Kriigs-Folk faae Overhaand, og maa saaledes raade, med Skenden og Brænden, Hoer og Mord, og all Modtvillighed, af idel Ondskabs Lyst, det finde de, som faadant overgaaer, langt over alt det, som andre derom tale eller kunde skrive, da de Døde ikke alleneste ynkeligen berøves og kastes nøgne bort, som umælende Bæster, men end ydermere umenneskeligen medfares, som de skulde end engang martres uden all Naade og Barmhiertighed. Naar Gud, der paaminder os som en Fader i Tide ey bliver hørt af os, men hans Formaninger

Side 431

i dets Sted slaaes hen i Veyer og Vind, saa kommer samme Fader os nærmere med sin haarde Haand, skriver sin Lov paa vores egen Læder og Hud, paa Hoved og Hals, samt andre Lemmer, bruger hertil sine lange skarpe Penne, Spitzer, Spyde, Helbarder, Slagsværd, Rapirer, Kortlasser og andre Waaben og Verrier, tager sig vort eget Blod for Blek, at hine røde

Bogstaver staae os neden fra Top til Taae, at Aanden og Livet flyder ud tilmed, at blæse derpaa, som ofte saaledes farer en Fandens Færd, til Helvede til Herredage, efter saadan en Stevning, som man paa det sidste faaer at lyde elendig.

Angaaende denne Danske Herremands Levnet og Skiebne skriver Bispen saaledes: Den Ærlige og Velbyrdige Frantz Rantzov til Rantzov er fød paa Segeberg i Lante Holsteen Aar 1555 den 28 Augusti. Hans Fader var den Æ. og V. nu Sal. Herre Henrich Rantzov til Bredenberg Kongel. Majest. af Danmark hans Stadtholder udi Lante Holsteen, som for sin store Forstand, Lærdom og anden drabelig Skikkelighed, var vel bekiendt, og høyligen berømt blant de Fornemmeste vidt og bredt. Hans Moder var Æ. og V. Frue Kirstine von Halle af uhr-gammel Slægt af Jylland og det Hertugdom Slesvig. Hans Farfader var Æ. og V. Herre Johan Rantzov, Ridder,

Side 432

Kongel. Feldt-Overste, og Stadtholder iligemaade. Og hans Farmoder Æ. og V. Frue Anne von Walstrup. Hans Faders Farfader var Æ. og V. Geert Rantzov til Sannerov. Hans Faders Farmoder var Æ. og V. Frue Jdde von Blumen. Hans Mormoder var Ærlig og V. Frantz von Halle til Drochenborg. Hans Mormoder Æ. og V. Frue Kirstine von Rammel. Hans Moders Farfader var Æ. og V. Mand Didrich von Halle. Hans Moders Farmoder Æ. og V. Frue Elisabeth von Bodmer. Videre er mig ikke befalet herom at tale, det giøres og ey behov saadant langt at opregne, som hver Mand nok ellers vitterligt er, eftersom en heel Bog om de Rantzover med deres Oldsager og ypperlige Bedrifter findes ved Prenten at være udgaaet, den ædle Slægt det og dagligen end ydermere beviser, sig til des større Berømmelse og Efterfagn i mange Maader. Hans Velbr. Forældre holdte ham hiemme til Skole i nogle Aar, og lagde Fundamentet, efter den Tiids Leylighed, til Guds Kundskab og gode Sæder, hvorpaa han af hans V. Hr. Fader blev forsendt til Løven i Nederland, hvor der var den fornemmeste Skole man da vidste af at sige. Imedens han var der, studerede han flitteligen,

Side 433

og var hos Hertug Philippo Wilhelmo Printz af Oranien, indtil han blev fangen af Duc d' Alba, som førde Kriig, der paa Kongens af Spanien Vegne. Samme lod ham dog ogsaa omsider løs igien som en Student, for sin Velbr. Faders Skrivelse, som for mange Aarsagers Skyld høyligen blev anseet og agtet. Siden er han dragen ind i Frankerige, baade for Lærdoms Skyld og det Frankøske Sprog, udi hvilket han forfremmede sig vel ved en tre Aars Tiid, saavelsom og med andet at fatte, som en ung Junker vel anstod og fornøden var. Derfra kom han hiem igien, og gav sig efter sin Hr. Faders Raad, i Gaarden at tiene Høylovlig Kongelig Majestet Kong Friderich den Anden, hvor han forblev udi syp Aar, med Hans Kongel. Majest. Naade og Gunst i alle Maader. Der han blev forlovet fra Hove, bekom han strax for sin tro Tieneste Korsøer udi Forlehnning, og siden Callundborg og Silkeborg, hvilken han havde i Forlehnning i tre og styve Aar, og nu sidst Tranekiær Slot i Langeland paa et Aars Tiid, til et Vidnesbyrd, at Høylovlig Kong Friderich havde ladet sig hans Tieneste vel befalde, betroede hannem vel, og havde

Side 434

hannem kiær, ligesom og efter ham vor allernaadigste Herre Kong Christian.

Han haver herpaa efter sine Velbr. Forældres og gode Slægtes Raad, betimeligen været betænkt paa den hellige Egteskabs Stat, saa han haver, da han var 29 Aar gammel, ladet bede om den Æ. og V. Jomfrue Anne Rosenkrantz, Æ. og V. Erik Rosenkrantzis til Restrup, som var

Danmarkes Riges Raad og Kongel. Majests. Stadtholder i Norge, og Frue Helvig Hardenbergs af Areskov deres Dotter, saa hun blev hannem tilsagt, og stod deres Bryllup udi Svenborg Aar 1584.

De have siden levet i et glædeligt og lykkeligt Egteskab udi samfulde otte og tyve Aar. I bærende Tiid haver Gud rigeligen velsignet deres Egteskabs Stat, baade ellers og synderligen med nie Børn, saa at Æ. og V. Erik Ranzov er fød 1585, Frue Anne Ranzov 1586, Jomfr. Margrethe Ranzov 1588, som og døde samme Aar, Friderich Ranzov 1589, Frue Sophie Ranzov 1591, Jomfr. Kirstine Ranzov 1593, Johan Ranzov 1596, Henrich Ranzov 1598, og Jomfr. Helvig Ranzov 1600, saa at de otte endnu leve efter deres Sal. Fader.

Side 435

Men som vor allernaadigste Herre og Konge er i Fior geraaden i en aabenbare Kriig og Feyde med Sverriges Rige, haver denne Sl. Mand flittigen og med all Troskab ladet fig bruge imod Kongel. Majest. og Rigens Fiender, som en oprigtig Riddermands Mand egner og vel anstaaer; Der nu Hans Majest. i Aar havde forordnet Kriigs-Folket at skulle drage ind i Sverrig igien, er den Sal. Mand ufortrøden ankommen, saa at ham den hvide Jydske Fahne er antvordet og betroet, hvilken han og førde til sin Døde-Dag.

Som de nu vare kommen lykkelig ned af Westergydland hvor Skare var afbrændt med mere, og ville nu drage fra Bahun til Warsbierg, er vor allernaadigste Herre og Konge med sine Ryttere kommen i en Skermytzel med de Svenske, som laae der for ham; Den Æ. og V. Mand, som holdte sig imod Fienderne det beste mueligt var med Fanen, blev paa det sidste omringet, dræbt, og ihjelslagen i Halland den 21 Februarii, (Aar 1612) dog saa, at een af hans egne greb Fanen i det samme, og førde den derfra, som endnu holdes her over hans Sl. Liig med Ære. Hans gandske Levnet haver altsaa været sex og halvtrediesindstyve Aar paa det syvende, det er otte Climacteriske Aar og 6 Maaneder,

Side 436

efterat han tilforn havde havt sin Sag i god Agt, og bereed fig til gierne at udstaae hvad Gud efter saadan Kriigs-Leylighed vilde tilføye.

Bag denne Klage-Tale er trykt den 32 Davids Psalme sangvis forfattet, samt et Latinsk Vers.

Side 437

Programma
over
Povel Winding
Kongel. Majests. Etats og Justits-Raad,
Assessor i Høyeste Ret, samt Cancelliet og Consistorio,
saavelsom offentlig Lærer i det
Græske Sprog paa Kiøbenhavns høye Skole.
udstæd af
Mag. Johannes Birkerod Rector samt offentlig Lærer udi Historien og
Geographien; Assessor udi Consistorio.
skreved den 16 Junii 1712.

Siden Synden har bragt Dødelighed ind i Verden, er der ingen Afvey at finde for nogen, der er gaaet ud af Moders Liv, hvorved han kunde undgaae at vandre all Kiøds Gang, som til sidst fører lige til Graven.

Menneskene ere i den Tilstand, at de ligne en Flod, der løber ud paa Agerne, og ved at løbe holder op at løbe; Deres Levnets Lys holder op at

Side 438

brænde ved det det brænder, ved at sleve formindskes deres Liv hver Dag; det er en Skiebne alle uden Undtagelse ere underkastede. Det eeneste de kand giøre, er at stræbe at forevige deres Ihukommelse. Kloge Mænd sigte dertil ved at sige og giøre det, som er værd i Historien og Skrifter at antegnes og erindres. Dette er deres Liv, som ikke tabes naar et skrøbeligt og brøstfældigt Legeme nedbrydes, samme varer ved hos Efterslægten, naar de selv ere gaaet ind i Evigheden; Dette er et Liv, som Ælde ikke fortærer, men som voxer med Aarene.

Berømmelige Mænd leve saaledes i Skrifter og andre Æres Tegn, omskiont de ere tagne bort fra os. Deres Rygte har ikke endt sig ved deres Død, samme bliver ved endog efter deres Død, ja den er ligesom udødelig; Saaledes har og Høyædle og Velbaarne Mester Povel Winding, Kongl. Majests. Etats og Justits Raad, Assessor i Høyeste-Ret, samt Cancelliet og Consistorio, offentlig Lærer i det Græske Sprog paa Kiøbenhavns høye Skole, begyndt imedens han levede, at bane fig Vey til at foreviges. Han var en Pille i den lærde Verden, en Forfremmere af Retfærdighed, en Demostenes i Norden, et rart Monster paa Guds frygt, Forstandighed, og Sagtemodighed; Der var mange færdeles Dyder hos ham, saa man har mistet mange i at miste ham,

Side 439

eller man har i ham tabt een, som veyede op imod mange; Hans hastige og uformodentlige Død er derfor desto bedrøveligere.

Han var ligesom fød til at forfremme det almindelige Beste: hans Sind var henvendt til Himmelen, hans Hierte oprigtig imod Gud, hans Hiertelag fuld af retskaffen Nidkiærhed, han var retfærdig, forstandig, mild, behagelig og beleven, han hadede ingen uden dem, som hadede hvad der var skikkeligt, han underviiste de Bankundige, hialp med Raad i tvilsomme Ting; af sin Formue understøttede han de Trængende, han var billig imod enhver, og faldt ingen uden fig selv besværlig, hvilket skeede allene, ved at være det almindelige Beste til Tieneste; Saadan Mand tog Døden bort, hvilken ingen, uden de der vare onde, havde ønsket at skulle døe, dog hans Rygte bliver bestandig.

For at fremvise et Speyl, hvori man nogenledes kand fee denne berømmelige Mand, ville vi her indrykke et Udkast, som han med egen Haand har giort, og deri vel beskrevet fit Levnets Løb heel kortelig, men dog ziirlig, saa det derudi ligner dem, som aftegne store Bierge endog i en Zignete-Ring.

„Han blev fød i den Kongel. Residence-Stad udi Beleyringens Tiid den 8 Septembr. 1658 af

Side 440

af Faderen Rasmus Vinding Hans Kongel. Majestets. Etats- Justits og Cancellie-Raad, Assessor i Høyeste-Ret og Consistorio, famt offentlig Lærer udi Historien og Geographien paa Kiøbenhavns høye Skole; Til Moder havde han Ingeborg Jacobi, Biskop Jacob Mathifens i Aarhus, og Anne Bartholin deres Dotter. I hans Forældres Huus blev han faavidt underviist,

at han den 25 April 1675 blev indskrevet som Student, da D. Rasmus Bartholin var Rector, og Doct. Ole Borch det Philosophiske Facultets Decanus.

„Han øvede sig strax derefter paa Klosteret, i at orddeele eller disputere, samt udstoed fine tvende Overhørelser. Alle de Ting som Studentere ere pligtige at gjøre, paatog han sig villig, at han kunde lære desto bedre i sin Tiid, at forestaae dem uden Stolthed og Bitterhed.

„Aar 1677 den 17 Febr. behagede det Kongen at udnævne ham til offentlig Lærer paa vores høye Skoler, hvorved han end meere opmuntredes til at paatage sig en Udenlands Reyse; Det første Stæd han besøgte, vare de Hollandske høye Skoler hvor han omgikkes med Friderico Spanheim, Burchero de Wolder, og Allardo Uyctman, men forglemte dog ey der hos at bese de kostbare Anstal-

Side 441

stalter, som giordes i Nimwegen til Fredens Slutning.

„I Engeland laae han i Huus hos sin kiære Morbroder Doct. Jens Jacobæus, og var meget vel lidt af Biskopen i Oxford, den Høyærdige Doct. Johan Fell, samt Edvard Pocockio, at man ey her skal nævne mange andre berømmelige Mænd paa denne lyksalige Øe.

„Efter 2 Aars Forløb reyste han til Frankerig, hvor han først besaae det heele Land, opholdte sig derpaa, et heelt halv Aar til Ende i Paris. Der paa Stædet havde han megen Nytte af den Omgang han pleyede med Justello, Casini, Alerio, Fouchenio. Derfra kom han til Strasborg, hvor han færdeles var kiendt med den øverste Borgemester Diederico, og Hr. Obrect, hvis Skiebne er allerede Verden noksom bekiendt; Der i Byen mistede han sin Broder Jacob Vinding, som han lod sømmelig og hæderlig begrave, var og tilstæde, da denne Keyserlige Rigs-Stad uventet mistede sin Frihed.

„Da han i Aaret 1681 var kommen hjem igien, og tillige havde taget Sæde iblant de Høylærde, efterkom han strax, hvad han efter sin Bestalling, og Academiets Love, var pligtig at

Side 442

at gjøre. Efter hans Forældres Raad og Villie giftede han sig det følgende Aar med Jomfr. Margaretha Sophia Bøgvad, som var Anders Bøgvads Tolderens ved Øresunds Told-Kammer Jomfrue Dotter; med hende avlede han Rasmus Vinding, der siden blev Cancellie-Raad i det Danske Cancellie, Anders Vinding, Ingeborg Dorthea, og Anna Sophia, hvilken sidste alt længe siden er død.

„Efter Kongel. Befalning sad han et Aar i Hof-Retten, fiorten Aar i det Danske Cancellie, tre og tyve Aar var han i Høyeste Ret, og forrettede Justitiarii Worms Embede i sex Aar, naaer fammes Helbred ikke tillod ham det selv at forestaae; Imidlertid blev han af Kongen gjort til Justits-Raad, og siden af Kong Friderich den Fierde til Etats-Raad; Vores høye Skole forsømte han ey, faavidt hans andre Forretninger det ville tilstæde; Han var Værge for Vor Frue Kirke, samt Forstander for Schelernes Stiftelse og Borchens Collegium.”

Dette er hvad den afdøde store Mand, der ey kiendte Pralerie, men var fornøyet med at sige Sandhed, selv har vildet optegne til vores og den tilkommende Efterslægtes Underretning; Han havde et faadant Sindelav, at han heller

Side 443

vilde efterfølge sine Forfædre, end rose dem, heller giøre det, som var priisværdigt, end meget tale derom. Men endskiont han ikke taler til hans egen eller hans Forfædres Berømmelse, kiende vi jo dog alle hans store Fader: Sorøe og Kiøbenhavns høye Skole, ja den hele lærde Verden veed af hans Lærdom og Fortienester at sige.

Hvor mange veed ikke at hans dydige Moder var en Ære for sit Kion, hvor stor en Mand var ikke hans Morfader, der paa den høye Skole underviiste andre i Beltalenheds Ronsten; Til Hove var han en Hof-Prædikant, og i Aarhus Stift en Biskop; hvor mange Sindsgaver besad ikke hans Mormoder? en Dotter af den navnkundige store Lærer, Casper Bartholin; Skulde man her give Tal paa alle hans berømmelige Forfædre, ville disse Blade langt fra ey forslaae: hvormange Fuldkommenheder besad han ikke selv, i Betragtning af samme skulde det blive vanskelig at sige, hvad enten han havde større Ære af sin Familie, eller Familien af ham.

Han var i sin Ungdom hurtig, og derhos flittig, viiste og med sit Exempel, at der er stor Forskiæl paa at tælle fine Aars Tilvext, og Fremgang i Studeringer i Aarenes Tilvext. Et er at være moden paa Aar, et andet at være moden i fine Bidenskaber i en endog umoden Alder.

Side 444

For ey at samle all sin Lærdom paa et Sted, forviste han sig selv godvilligen sit Fæderneland og drog ud blant fremmede, hvor han omgikkes med de største Mænd, som de Tider frembragte, nemlig de, som enhver paa den Tiid gjorde sig en Ære af at have seet, om ikke hørt.

Han gav dem Prøve paa hans Indsigt i Videnskaber, saa at han med Berømmelse ved sin Hiemkomst tiltraadde sit offentlige Lære-Embede, da han i Forveyen havde forklaret og været til Ords over Luciani Dialogo de morte peregrini.

Dette hans offentlige Lære-Embede forestod han i en og tredive Aar, med Ære og Nytte for vores høye Skole. I det Græske Sprog underviiste han med særdeeles Behagelighed; han besad en stor Færdighed i det Latinske, og enhver hørte ham med Fornøjelse offentlig at tale. De Afmindelse Taler han har holdet over adskillige Printzer, Herrer og berømmelige Mænd ere visselig ham selv ikke mindre til en Erindring, end de ere dennem. De Vers han under nogles Billeder har giort, og de Epigrammata han har skrevet, vidne om hans Gaver til Digter-Kunsten. De Høylærde havde i ham en kiærlig Medbroder. Studenterne fandt i hans Person en Lærere, hvis Raad de kunde følge, og hvis Ord

Side 445

alletider kunde undervise dem; Borchens Collegianter har at takke denne Forstander for hans Omhyggelighed for dennem i alle Tilfælde; Schelernes Stiftelse forøgede han saaledes, at der kunde blive et dobbelt Antal af de der oppebære samme. Hvad der kand findes ypperligt hos en Raadgivere, fornem ved en Statsmand, og klygtig hos en Dommere, fandtes alt hos ham. Enhver kunde frit komme til ham at hente gode Raad; Han var en kiærlig Egtefelle for sin Hustrue, ligesom en from Fader for sine Børn.

Han indrettede alle sine Gierninger efter Forsigtighed; Vor Frue Kirke blev forbedret, op-pyntet og beriget ved ham, vi maa derfor med Billighed ansee den 27 Martius, som en ulykkelig Dag, paa hvilken vi mistede vores Vinding, en Mand, som begge Kongerne Christian den Femte og Friderich den Fierde havde megen Naade for, og alle elskede; Det som forøger vor Klage er, at vi mistede ham saa uformodentlig. Han kom om Formiddagen af Kirken, og besøgte sin gode Ven, Etats-Raad Caspar Bartholin, men fik da han vilde gaae hiem et Slag, der uagtet all den Umage Johannes Mullenius offentlige Lærer i Læge-Konsten og Borgemester, samt Doctor

Johannes Eichel Medicus Practicus gjorde sig, dræbte ham i en Hast, efterat hans udødelige Siæl

Side 446

havde boet i hans skrøbelige Legeme i tre og halvtrediesindstyve Aar, 6 Maaneder og 19 Dage. Hvor stor Forskrækkelse var ikke hans Død for alle. Fædernelandet savner nu en stor Mand, hans Enke en u-lignelig Mage, hans Børn den beste Fader, hans Bekiendere en oprigtig Ven, og Kirken et gudfrygtig Lem. Men hvorfor ville vi ivres over Døden? alle skal døe, Gud tager det Liv bort, som han selv har skienket, hans gode Rygte er ikke død med ham, han skal ihukommes af os og Efterkommerne: han var alletider bereed til at døe, han er derfor gaaet ind i Saligheden.

Saaledes er det med gudelig-findede, der ere som en Ild, der skiules med Aske, for at skinne desto klarere; som Korn der nedsaaes for at vore op med Ære. Vidtløftigere om den brave Mand skal hans Høyærværdighed Hr. Christen Worm Biskop i Sielland i en offentlig Tale, efter sin store Beltalenhed forklare. Han gjør derved den Afdøde en Ære, som han har for otte Aar siden gjorde Biskopens Fader; tilsidst skal erindres, at Vinding levede som en stor Mand, og ved at døe er han bleven udødelig. Kiøbenhavn den 16 Junii Aar 1712. Under Academiets Seigl.

Side 447

Programma
over
Sal. Mathias Worm
Kongel. Majests. Justits-Raad
og Præsident i Ribe.
udstæd af
D. Hans Wandely Rector,
første offentlige Lærer i den hellige Skrift
paa Kiøbenhavns høye Skole, samt Bisidder
i Consistorio.
den 14 Martii Aar 1707.

Dette Academiske Æreminde haver frem for mange andre havt den Lykke at blive omklædet i Dansk Dragt ved den lærde Terpagger. Det bliver her næsten Ord til andet indrykket saaledes som samme lærde Mand i Aaret 1707 haver ladet det træde for Lyset, dog særskildt fra det Tilegnelse-Skrift, han haver fat for an, som er indrettet til Justits-Raad Mathias Worms efterladte Enke Frue Margarethe de Hemmer, samt hendes Børn

Side 448

Velædle Ole Worm, Bisidder i Consistorial-Collegio, Lector samt Cannik i Aarhuus, og sammes Kiæreste Catharina Knoph, Præsident Casten Worm og Doct. Christopher de Hemmer med sin Kiæreste Sophia Stroud, samt Magister Søren Seerup, Domprovst og Cannik i Ribe med Susanna Catharina Worm.

Saa gaaer det gjerne omsider til med Menneskene, at de oprigtige og fromme maa lide, og ypperlige Mænd nyder den samme Skiæbne, som den gemeene Mand, lad end lærde og fortræffelige Patrioter leve en Tiid lang, og deres drabelige Gierninger og herlige Bedrifter end være bekiendte og kundbare, dog er det en stor Skade, naar end een eneste af saadanne dør bort; Saaledes bliver det alt verre Dag fra Dag: saa tager Døden een bort efter een anden, og der er ingen saa from og gudfrygtig, han maa jo bukke for Døden. See enhver som der er nogen sand Dyd hos, denne Liig-Kiste, som her udbæres, og du skal uden all Tvivl sige, at herudi ligger begravet en sand Øvrighed, en fuldkommen Fromhed, og en vindskibelig Uskyldighed, i det den haver i sig den Velædle og Velbyrdige Herre, Mathias Worm Kongl. Majests. Justits og Cancellie-Raad, samt Bisidder i Høyeste-Ret. En Mand som havde et berømmeligt Navn, en uskad Samvittighed, og hos hvilken

Side 449

der fandtes en retsindig Gudsfrygt, og grundet Lærdom, enten det angik Poesin, eller dybe Sager i andre Videnskaber.

Han stræbte altid fra sine spæde Aar af, med stor Flittighed og Vindstibelighed at komme frem, og sparede intet mindre end sig selv, og endskiønt han tit og ofte maatte fornemme adskillige Lykkens Forandringer og Omskiftelser, var han dog den samme, saa vel i Modgang, som i Medgang, forladende sig paa sin Gud og sin Samvittighed, hvorfor og hans Navn, og store Conduite i adskillige ham anbetroede Forretninger, med største Berømmelse hos Efterkommerne skal efterleve.

Kunde Riber Bye her tale, hvor skulde den ikke have ønsket ham, om det havde været mueligt, et evigt Liv her, at han maatte have levet til dens Forsvar, Nytte, Beste og Opkomst, som de og daglig kunde vente sig gode og tienlige Raad fra ham, og Efterkommerne stedsværende Ære af ham; Men hvad hjælper det at ønske, naar Gud har besluttet det; Døden vil jo ikke spare nogen, thi den øver sin Magt saa vel mod den eene, som mod den anden, og undseer sig for ingen. Det havde og vel været vore Ønsker, at han maatte have levet med os endnu i mange Aar, hvis fornøvelige Selskab og ærlige Oprigtighed, hvis store Beltalenhed og høye Meriter

Side 450

vi og enhver, som har kiendt ham, med Forundring maa bekiende; men eftersom Døden vil have sin Villie frem, ønsker man det kun forgieves, som ikke kand skee, og klager man sig der omsonst, hvor der ey er Haab tilbage.

Men omendskiønt, du Sal. Mand, træt af Møye og Besværinger er alt gaaet den Bey, hvor man ey kand komme tilbage, og nyder nu den usigelige og u-opløselige evige Glæde, som vi andre her strider for, stræber og sukker efter, saa er det dog billigt, at vi kortelig erindre dit Liv og Levnet, din store Forstand og synderlige Nemme og Færdighed, at dit Navn ikke med dig selv skal bortdøe, men at han med berømmelig Eftermæle efter sin Død kand ihukommes, som han i sit Liv priisværdig levede, og drog alles Yndest og Vellidende til sig.

Skulde alting her indføres hvad den Salig Herre med største Berømmelse har forrettet i Verden, kunde det ikke faae Rum paa disse faa Linier, og derfor hvad den Sl. Siæl i sit levende Liv derom har vildet at skulle meldes, har han velbetænkt med sin egen Haand optegnet, saaledes som her efter følger:

Aar 1636 den 29 April er Mathias Worm fød i Kiøbenhavn af høyfornemme Forældre: Hans Fader var den velædle og berømmelig høylærde

Side 451

Mand Ole Worm, offentlig Lærer i Læge-Konsten paa den Kongel. høye Skole i Kiøbenhavn, som for sine mange ypperlige og uskateerlige Skrifter saavel uden som inden Fædernelandet, er høyberømmelig. Hans Moder var den velædle Frue Susanna Mads-Dotter, den høyærværdige Doct. Mads Jensens forðum Biskop i Lund i Skaane hans Dotter.

Men hvad Forandringer og Viderværdigheder, han i sit Liv har skuldet fornemme, syntes strax i hans spæde Aar at lade sig tilsyne, da han saa tilig maatte miste sin kiære Moder, og maatte tage mod den Sorrig, før han forstod, hvad Sorrig førte med sig. Hans kiære Forældre lod ham strax ved Daaben aftoe, og indpode i sin Frelsere Christo, og endskiønt han da maatte savne saa tilig sin egen kiære Moder, fik han dog en from og forsynlig Stif-Moder igien, den velædle Frue Malene Motzfeld, som bar ey mindre Omhyggelighed for ham, end en Moder for fit eget Barn, saa han syntes ey at have tabt sin Moders Person, men det bare Navn, thi hun søgte derudi at føye og fornøye sin velældrende Mand, at hun kunde opfostre, elske og optugte hans Børn, som sine egne, og at hun med all optænkelig Tienstfærdighed i slige Maader maatte behage sin Mand.

Side 452

Han forblev saa hiemme under sine saa gudfrygtige Forældres Opsyn, indtil han videre kunde fatte, da han privatim blev underviist hiemme, indtil han i sit Alders ellefte Aar blev sat i Kiøbenhavns Skole, den han søgte til sit nittende Aar.

Disse smaa Skole-Øvelser har og noget sært hos sig, som undertiden Lyst at komme for andre, hvilket undertiden Lyst til Frihed fører med sig, naar kun Laster og Udyder, og den slemme Begierlighed til at raade sig selv borttages; men anderledes anvendte han sin unge og blomstrende Aar, som han og var for sin store Flittighed, Vindskibelighed, Guds frygt, Lærvillighed og Lydighed i sær afholden af sine Skolemestere, med hvis gode Samtykke og ypperlige Vidnesbyrd han Aar 1654 blev dimitteret og forlovet til Academiet her i Kiøbenhavn, og der indskrevet blant de hæderlige Studenters Tal, da Academiets Rector var den velædle og høyærværdige D. Thomas Bang, offentlige Lærer i den hellige Skrift, og Decanus ved det Philos. Facultet den velædle og høyberømmelige Berthel Bartholin.

Siden den Tiid var det hans største Fornøylelse at høre, adlyde, og med Vindskibelighed efterleve, hvad hans Skolemestere formanede ham til, og havde ellers sær stor Lyst og Begierlighed

Side 453

at see og kiende adskillige merkværdige Ting; Men som han var i sine beste Studeringer, indfaldt her den store, og snart over all Verden bekiendte Pest, som saaledes fortærede alle Ting, og saa ynkelig tog afsted, at Forældrene maatte forlade Børnene, og Børnene igien Forældrene; Og som da hans gode Fader, som og døde samme Aar, syntes af Kiærlighed til denne sin kiære Søn, at det skulde være raadeligst for ham, noget imidlertid at forføye sig herfra Stedet, vidste han ingen bedre at recommendere ham til, end til sin kiære Svoger, den velædle og høyærværdige Mand Mag. Jens Schielderup, høymeriteret Biskop for Bergens Stift. Men neppe var han did ankommen, før han sorgelig maatte fornemme, at hans kiære Fader ved Døden var afgangent, og at han skulde forføye sig herved igien, til videre at opvarte sine Studeringer, saa at han ogsaa snart derudi maatte fornemme Lykkens og Tidernes foranderlige

Omeverel. Vilfaae at vige for Lykken, som aldrig viger for os, ja negte os de Forslag, som Dog Tiden fratager os omsider.

Som han nu kom tilbage til Kiøbenhavn, toeg han saavel Examen Theolog. som og prædikede for sin Dimis, og bekom derfor sær berømmelige Skudsmaal Aar 1657 den 17 Januarii. Endskiønt han ikke havde slaget sit Sind til disse Studeringer, vilde han dog og derudi

454 Mathias Worm.

udvise sin Flittighed og Nemme, samt ey efterlade noget, at han jo med Berømmelse vilde fuldende sine saavel begyndte Studeringer, og bevise, at intet var saa besværligt, man jo ved en duelig Vinskibelighed kunde komme der igiennem. Hvad gjør, vover og stræber jo et got Menneske i sin Ungdom, i det Haab, at han i Fremtiden og omsider skal nyde Glæde og Belønning derfor?

Saaledes anvendte og anlagde han sin Tiid med Ære paa vores høye Skole, at han, som her havde lagt saa god en Grundvold, vilde og kunde begive sig uden sit Fæderneland paa fremmede Stæder, der videre at fortsætte sine Studeringer, vel videndes, hvad Fornøjelse Reyser førte med sig, hvad Fordeel der var ved lærde Mands Omgiengelse, og endelig, om ey andet, da hvor nyttig og fornøden det var at forandre Stæder: hvorudover han forsømte og intet af det, som han syntes der i Fremtiden kunde være til hans Fordeel, men forreyste Aar 1657 først til Holland, hvor han besaae de rareste Merkværdigheder, og de berømmeligste Steder Amsterdam, Harlem, Leiden, Delft, Rotterdam, Dordrecht, Gravenhagen, Utrecht, og der igiennem til Brabant, hvorfra han efterat han havde beseet Bryssel, Levven, Brede, Mechelen og Gertrudenberg, kom til Flandern og saae der Gent, Brugge og Sluis; Iliges

Side 455

gemaade udi Zelandt, de berømte Stæder Vlissingen og Middelburg.

Men som han, for desto bedre at kunde fortsætte sine Studeringer, ønskede intet heller, end at omgaaes med ypperlige og lærde Mænd, forføjede han sig igien til Leiden, og omgikkes de vidtberømte Mænd Cocenium Hermium, de Raye Regium, Joh. Fr. Gronovium, og Anch. Thysium; og som han der en Tiid lang havde opholdet sig, begav han sig paa Reysen til Engeland Aar 1660 og kom først til London, hvor han strax efter sin Ankomst maatte see saa grueligt og skrekkeligt et Syn, at Kongen maatte miste sit Liv, ombringes og tages af Dage, af sine egne Undersaatter, og Kong Carl den Anden efter 12 Aars Landsflygtighed og Fortræd igien at komme til Thronen.

Til Londen forblev han ey længe, men satte sin Kaas til Orfort, der iblant lærde Mænd og Bibliotheqver at forglemme det, som han saa ynkelig havde hørt og seet iblant gemeen Mand til Londen, han fant ogsaa det som han søgte, thi foruden det at han daglig fornøyes, saavel ved store og for deres Lærdom høyberømmelige Mænds Omgiengelse, som og ved andre merkelige og mange rare Ting, som der forefalder, gjorde han og en liden Reyse, for at besee Stønshenge, Bathe, Bristol, Gloucester og Cambrid-

456

bridge, og er det ikke her alt at opregne, hvad rart og gammelt den Sal. Herre foruden dette, der i Landet Undervejs besaae og nøye tog i Agt.

Fra Engeland satte han sin Reyse til Frankerige, hvor han igiennem Picardier ankom lykkelig til Paris Aar 1661 den 25 May, besaae der Parlamentet og det merkværdigste, som der i Overflødighed og med stor Pragt forefaldt, og gjorde sin Opvartning til Hove. Derfra forføjede

han sig til Orleans, hvor han næsten i tre samfulde Aar opholdte sig, for at giøre sig færdig i Sproget, og andre berømmelige nødvendige Øvelser, saavel for sin egen Sundheds Skyld, som og, at kunde desto bedre skikke sig iblant Folk i Verden. Men som Dyden i hvor meget den end søger efter ey at lade sig tilsyne, kand dog ey saaledes dølge sig, at den jo drager alles Øyne efter sig, saa bleve og derudover adskillige Æres Embeder og Bestillinger imidlertid hannem godvillig tilbudne, hvilke den privilegerede Tydske Nation sammesteds som Æres Titler uddeeler, og vilde de have aflagt ham med at blive Procurator Nationis, Bibliothecarius og Assessor, som han og paatog sig, men paa hvad Maade han derfor undslog sig, kand hans Forretninger, hvilke han sammesteds haver efterlat in actis nationis indskrevne, nok som udviise, at han var saadan en Mand, som alle havde ønsket sig,

457 Mathias Worm.

og at der fandtes hos ham det, som man forgieves søgte hos mange.

I værende Tiid opholdt sig og til Paris Hans Kongl. Majests. Ambassadeur den Høyædle og Velbr. Herre, Hr. Hannibal Sehestedt, hvis store Bevaagenhed og Tienstvillighed mod sig den Sal. Herre tit og ofte høyt berømmede. Imidlertid besaae han og Blois, Tours, Loudun, Rechellieu og Seausmeur, dog i alt dette havde han ikke fornøyet sin egen Nysgierrighed, som der vare endnu andre deylige Stæder tilbage, som han ikke havde seet, hvorudover han og gjorde sig færdig at reyse derfra til Italien Aar 1663, og kom igiennem Turin, Cassal, Valende og Pavie til Milan, og besaae der det, som Naturen selv maasynes at have gjort sit Mesterstykke paa, som og alle over adskillige forunderlige Ting, som der sammesteds findes, ey noksom kand forundre sig.

Men hvorledes vi dog reyser og flytter omkring i Verden, maa enhver dog lade sig det staae for Øynene, og erindre sig det, at han udi alt med Forstand tager sine Sager ret i Agt. Det gjorde og den Sal. Herre, thi saaledes levede han uden sit Fæderneland med berømmelig Eftermæle, at han endog hiemme i sit Fæderneland derfor var elsket og afholdet, som og Høilovlig Ihukommelse Kong Friderich den Tredie lod

Side 458

kiende mod ham, da Hans Majest. beviiste ham den særdeeles Kongel. Naade, at han selv frit maatte begiere, hvad han syntes der i Fremtiden kunde være ham nyttig, hvortil han i allerdybeste Underdanighed intet andet svarede, end at han vilde stille det i Hans Majests. egen Naade, og hvad Hans Majest. behagede, var ham nyttig og tienlig nok. Men som Hans Majest. nok vidste af hans store Forstand, Skikkelighed og Conduite, lod bemeldte Sal. Konge, Kong Friderich den Tredie Aar 1664 den 12 Sept. hannem til sit Fæderneland hiemkalde, for at være Printz Georgs Hofmester.

Men som det Bestandigste i Verden er Ubestandighed, og intet saa fast, at det jo kand paa en eller anden Maade kuldkastes, saa har og Hans Majest. af sin sær Kongel. Naade, da dette ikke skeede, tilsagt ham igien sin Kongel. Naade og Bevaagenhed, i alt hvad han vilde begiere. Og saasart han derom blev erkyndiget, forblev han i Italien, og fortsatte sin Reyse til Rom, hvor samme Tiid Alexander den Syvende var Pave, som han og complimenterede, efterdi det der sammesteds er Skik for ædle Personer; Igiennem saae da det merkværdigste, og alt hvad de konstigste Hænder nogensinde har gjort og paafundet, og at han ikke skulde synes, at være ledig i saa vinskabeligt et Land, da vidner nok om hans Flittighed de store Mænd, Septalius, Ferrarius

side 459

og andre, som til hans store Berømmelse har indskrevet deres Navne i hans Stamme-Bog, og med hvilke han jevnlig omgikkes.

Endskiønt han nu saaledes længe havde reyset omkring, og maatte vel synes at skulle nyde Rolighed omsider, var det dog langt fra, at han vilde holde op med sine foretagne Reyser, men efterat han havde igiennemseet Loretto, Ancona, Bologne, Ferrare og Padua, kom han til Venetien, og eftersom da intet paa Jorden er saa deyligt og intet saa fornøylegt, som jo Omskiftelser kand forandre, fornam han det og paa sin Reyse fra Italien til Tydskland, hvor han underveis maatte udstaae en haard og besværlig Reyse igiennem Monnich, Trient, Insbruck, Augsburg, Nürnberg, Bamberg og Erfurr, hvorudover, som han nu efter udstandne mangfoldige Besværligheder og Kiedsommeligheder blev træt og modig af Reysen, besluttede han at begive sig hiem til sit Fæderneland, at han engang for sin lange U-roe og Møye, maatte komme til en ønskelig Rolighed.

Han reyste herpaa igiennem Wolffenbyttel, Brunsvig og Lüneborg til Hamborg, og landede omsider i sit Fæderneland, hvor han med alles Glæde og Fornøylelse blev imodtagen, efterat han Elleve Aar havde opholdt sig paa fremmede Stæder, og imidlertid hvor sparsommelig han

Side 460

han end havde levet, tilsat de Midler, som hans kiære Forældre havde efterladt ham til sine nødvendige Udgifter, dog endskiønt at det siges for et Ordsprog, at enhver er Aarsag til sin egen Lykke, saa skeer det dog tit, at den som fortjener det allerbeste, er Lykken ofte langt fra, og den derimod ligesom søger selv tit efter en anden, som ey saavel fortjener den.

Omsider har det behaget Hans Majest. Kong Friderich den Tredie Aar 1667 den 27 Julii at beskikke ham, at være første Præsident i Ribe, og to Aar derefter den 2 Junii til at være Kanik ved Dom-Kirken. Imidlertid har Hans Kongl. Majest. Kong Christian den Femte Glorværdigste Ihukommelse (saaledes har den Sl. Herre selv skrevet) anbetroet mig adskillige vigtige Forretninger Aar 1673 den 14 Februar, 1679 den 28 Julii, 1688 den 14 Junii, 1689 den 10 Augusti, og omsider den 1 Aug. 1691. Samme Aar er mig anbefalet Ribe Stifts Forretninger, og hvorledes jeg derudi har forholdet mig, skal mit Rygte nok give tilkiende, og som det ikke er givet nogen her i Verden at kunde behage alle, hvad skiotter jeg da om onde Folkes Domme, min Samvittighed er mit Vidne, og hvad har jeg meere nodig. Aar 1668 gav jeg mig efter Guds faderlige Forsyn i den hellige Egtestand, hvor jeg efter mange Aars brusende Møjsommeligheder, og adskillige Lykkens Besværligheder, omsider

Side 461

kom til Rolighed med den velædle Frue Margaretha Christophers Dotter de Hemmer, Sal. Casten Tønnesøns, min Formand og øverste Borgemester i Ribe hans efterladte Enke, som i 38 Aar 3 Maaneder og 6 Dage har været mig en tro og dydig Hustrue, og har Gud velsignet os med fire Børn, tre Sønner og een Dotter, hvoraf den eene Søn alt forhen er vandret til et bedre Liv, de andre endnu efterleve; Endelig har jeg Aar 1700 den 22 Martii træt af Møye, og vel fornøyet med det, som Hans Majest. havde aflagt mig med, ved Hans Majests. store Naade og Bevaagenhed overladet mit Embede og Bestilling til min Søn Casten Worm.

Men vilde jeg, og skulde jeg her ret tale om hans mange Æres-Titler, hans aflagde Belønninger, hans store og dybsindige Forstand, maatte jeg sandelig i at betænke sligt, billig forundre mig; I høyeste Ret blev han først beskikket til at være Assessor Aar 1681 den 12 Martii, Cancellie-Raad 1687 den 15 Februar., og Justiz-Raad 1694 den 8 Decembr. foruden fandt den Sal. Herre altid Hans Kongel. Majests. store Naade, som han og blant andet klarlig lod see mod ham, saavel i det at han værdigede ham at kysse sin Haand, som og derudi, at han selv lod ham kalde her over Aar 1699 den 8 Oct., da han meest havde tænkt at blive hiemme. Hvor tit

Side 462

vidnede ikke den Sal. Mand, at han aldrig har søgt nogen Titul, men havde det alleene af Kongens Naade, som han havde; thi et høyt Gemyt vil ey søge, men eye, det vil heller være end høres, det stræber altid at komme saa vidt, at det kand heede, at det har med sine egne Meriter forhvervet det, som det har.

Lad kun leeg Folk og gemeen Mand dømme hvad de vil, lad dem udblæse om deres Øvrighed, hvad dem lyster, den som dog frygter Gud, gjør hvad han bør, og svarer enhver ret og lige, han foragter alle Ting, han forlader sig paa sin Gud og sin Samvittighed, og er forsikkret, at han lovlig og redelig har forvaltet sit anbetroede Embede. Saa maa vi dog engang til at flytte herfra, og forlade dette Jordiske, og hvad Trøst er det da ikke, at vi ret har vandret, hvilket den Sal. Herre og sær trøstede sig ved, at som han vidste, at hans Navn var indskrevet i Livsens Bog, han derfor og i sin Døds-Angest og sidste Aande-Dræt sukkede med en fast Troe saaledes, Gud min Ven!

Saavidt har den Sal. Herre vildet at skulde viides om hans Liv og Levnet, og saavidt har han det selv i Pennen forfattet, (og saaledes, om jeg her med Forlov maa indføre det, sluttet dette hidindtil opsatte sit Levnets Opskrift med disse faa Linier.

Side 463

Mit Liv og Levnets korte Tiid
Nu haver snart en Ende,
O Herre vær du min Tillid,
Din Naade lad mig kiende,
Naar jeg nu vandre skal herfra,
Du med din Aand mig trøste,
med Taalmodighed selv da
Til Døden mig udrøste.

Udi sin Livs Tiid fornøjede han baade sig selv og andre med mange saa artige og deylige Vers, at endog de beste Poeter, Torqvatus Tassus, Ronsardus Gallus, og Catzius maatte forundre sig derover, og for hvis artige Kløgter og skarpsindige Indfald den berømmelige Lohenstein, om han end levede, selv maatte staae tilbage. Kunde kun hans med stor Fynd oppensede og gandske utvungne Digter efter hans Død tale, hvem kunde man da ligne mod ham.

Imidlertid hvor om alting var, maatte han dog herfra, og kunde han ey undgaae for Døden, hvis Sendebud og Forvarseler til ham vare adskillige Sygdomme, som han og i en Tiid lang have de været plaget saavel af Podagra og stor Kræfters Afmægtighed, som og nu endelig af Steen og Skørbug. Hvad maa ey et Menneske lide.

Endskiønt vi alle skal herfra engang, saa ere der dog adskillige Maader paa at skilles herfra, thi kand end een døe paa sin sotte Seng, en anden maa da drukne og qvæles i Havet, naar den tredie

Side 464

derimod maa elendig undergaae ved en eller anden Ulykke, men hvor kunde denne Sal. Mand andet end døe vel, som ey havde andet end levet vel, hvor kunde han andet, som her i Verden havde udstaaet saa mange Besværligheder, og nok lært hvad Verden førte med sig, og som foragtede alt dette timelige, andet end være, som i alt andet, saa og i sit Yderste, en uskateerlig Mand.

Hvad som til hans Helbred kunde optænkes blev og ey i nogen Maade sparet, som hans kiære Søn den ædle og høyerfarne Christopher de Hemmer, Medicinæ Doct. og Practicus i Ribe, som

og Cannik der sammesteds, derpaa anvente all sin yderste Fliid, og lod det nok tilsyne, i det at han opvartede ham baade Nat og Dag med alt det, som han til hans Helbredelse eragtede at være gavnlig, og endskiønt at alting blev forgieves, gjorde han dog hvad han kunde og burde for om mueligt at hielpe ham, som Naturen ey længere kunde hielpe. Men som intet kand redde fra Døden, fandt han sig og vel derudi, da han udmattet af Møye, og gammel af Alder saligen hensov i Herren den 14 Februar. Kl. 8. om Aftenen i hans Alders 70 Aar 9 Maaneder og 2 Uger, da han endede sit Liv her, efter saa mange Aars Udlandighed, fuld af Uroe og Møye, og begyndte det hisset i sit rette Hiem i Himmelen med evig Glæde og Salighed.

Side 465

Han bererede sig dertil andægtig, da hans kiære Sjælesørger, velærværdig og høylærde Mand Mag. Jørgen Fog, Provst over Kalslund og Frøs Herreder, Sognepræst til St. Catharina Kirke i Ribe og Cannik sammesteds, meddeelte ham det høyværdige Alterens Sacramente.

Men kand vel nogen i dette Livs Skrøbelighed ret skønne paa Guds faderlige Fromhed, da havde denne Sl. Herre Aarsag og Føye dertil, idet han i sin levende Live saae alle sine Børn meget vel forsynede, og satte alle i en ønskelig Stand. Sin ælste Søn, den velædle og høylærde Mand Ole Worm, Assessor udi Consistorial-Collegio og Theologiæ Lector udi Aarhuus, saae han med Glæde og Fornøjelse sad i en god Stand. Hans anden Søn, velædle og høyvise Mand Casten Worm, Præsident i Ribe, saae han at træde som i sin Faders Berømmelse, i hans Fodspor. Hvad Glæde var det ikke for ham, at han kunde overlevere ham den Sted, som han selv først og i saa mange Aar havde beklæd. Sin eeneste og sær elskelige Dotter Susanna Catharina Worm, udgav han og kort for sin Død til velærværdige Mag. Søren Seerup, Sognepræst til Dom-Kirken i Ribe, og Cannik der sammesteds, og hvo vilde saa ikke vel med et glad og velfornøyet Hierte forlade dette Jordiske, naar han saaledes efterlod sig en blomstrende Familie og

Side 466

og et ærligt Navn og Rygte i alles Munde. Ja sig selv en fri uskad og unaget Samvittighed. Gid enhver, allerkiæreste Farbroder, (at det og kand vides, hvo som har skrevet disse faa Linier, skjønt selv mat og skrøbelig, nemlig den velædle og velbyrdige Ole Worm, offentlige Lærer i Læge-Konsten paa Kiøbenhavns høye Skole og Bisidder i Consistorio,) gid enhver saaledes maatte bortdøe. Lev da vel, og far vel du ypperlige Mand! er dette ikke saa vel skrevet om dig, som det burde, da er min Pen Aarsag derudi, thi jeg kand vidne, at jeg blandede mit Blæk med min Graad, naar jeg eftertænkte, at der gaaer alt en efter den anden bort af Familien, og faa bliver tilbage; men hvad kand jeg nu gjøre dig igien efter din Død for alt det meget got, du har giort mig i dit Liv, for din kiærlig Omforg for mig, for din behagelige Samtale med mig, for saa mange fornøyelige og lystige Skialdre-Skrifter, og sær artige og fyndige Tiidsfordriv? Det allene kand jeg gjøre, at jeg vil oprette dig til en evig Amindelse denne Gravskrift: Her hviler Mathias Worm, fød af høifornemme Forældre, opfød fra sin Barns Been af blant Studeringer og lærde Folk, Præsident i Ribe, og i adskillige og vanskelige Sager, saavel som i høyeste Ret beskikket til at være Dommer, forrettede med en god Samvittighed de ham anbefalede Bestillinger, og han som her elskede Ret-

Side 467

færdighed, døde omsider i at holde sig fast ved Christum sin Retfærdighed. Hans Liig skal nedsættes i Riber Dom-Kirke, hvor han selv har udvaldt sit Hvilested. Der ligger da med ham i denne Kiste en forsynlig Flittighed, en sand Dyd, en priisværdig Oprigtighed, en gudfrygtig Tienstfærdighed, og hvad det øvrige angaaer, ligger han i sin Grav med en god Samvittighed

hos sig selv, med et ærlig og berømmelig Navn og Eftermæle hos alle. Kiøbenhavn den 14 Martii 1707.

Under Academiets Seigl,

Side 469

Kong Davids gyldene Klenod
af den sivende til halvtreidiesindstivende Psalme
Gud vær mig naadig ec. s
om udi
Erlig, Velbiurdig oc meget dyderig Fruis,
nu Salige hos Gud,

Frue Idæ Langis

Sal. Jens Juls

til Kieldgaard

Fordum Kongl. Befalingsmand ofver Bøuling Leen,
Liigs hæderlig Nedsættelse udi en andseelig
Adelig Freqventz, saa og mange andre
Folkes Nærværelse udi Wiborg Dom-
Kirke den XIV Julii Aar efter Christi naa-
derig Fødsel M, DCXLIX.
Efter Begiering af Guds Naade
fremsatt oc forklaret af
Frandtzen Rosenberg
B. i Wiborg.

i Kiøbenhaffn af Melchior Martzan Aar 1651.

Side 470

Da Biskop Rosenberg i Wiborg lod denne sin Klage-Tale over Frue Ide Lange blive offentlig bekendt, to Aar efter den var holden, haver han tilskrevet den afdøde Frues samtlige Børn og Svogere samme, nemlig den Ærlig og Velbyrdig Mand Jørgen Rosenkrantz til Kieldgaard, Kongl. Majests. øverste Rentemester, og hans elskelige Frue Æ. og V. Frue Christenze Juul, Ærlig og V. Frue Elsebe Juul, Sal. Ofve Juuls til Brusgaard; Æ. og V. Mand Ofve Bielke til Østerad, Kongl. Majests. Befalningsmand over Bergenhuus Lehn, samt sin kiære Dotter, Æ. og V. Jomfrue Ide Sophia Bielke til Vosborrig, Æ. og V. Mand Erik Qvitzou til Sanddagge, Kongel. Majests. velbestalter Major til Fods udi Fyen, samt hans allerkiæreste Frue Æ. og V. Frue Susanna Juul, Ærlig og V. Mand Peder Juul til Hundsbeek, Kongl. Majests. velforordnede Resident udi Sverrig, og hans kiære Frue Æ. og V. Frue Margrete Juul til Aaberg. Angaaende denne Klage-Tales Befordring til Trykken skriver Bispen saaledes: Den gudelige Brug, som hos Guds Folk er holdet, er og til vore Tider kommen, at der nemlig, fromme,

Side 471

gudfrygtige og fornemme Personer, som ved den timelige Død bortkaldes, til sidste Æres Ihukommelse, ikke allene besynderlig Klage-Sang og Prædiken anstilles, mens og samme i offentlig Tryk forfattes; Efterdi og Velbr. Jørgen Rosenkrantz saadant af mig begiert haver, burde og kunde jeg og ikke hans Belbyrdigheds Begiering afslaae, for de mange Belgierninger jeg har oppebaaret saavel af den V. Mand, som sammes Sal. Hr. Fader, Æ. og Velbr. Mand

Holger Rosenkrantz til Rosenholm, fordum Danmarks Riges Raad, hvis lige i den hellige Skriftes dybe Kundskab, mangfoldige verdslige Sagers høye og mægtige Erfaringer, og i Liv og Levnets gudelige Vandel, Danmark ikke haver havt, og neppeligen skal bekomme.

Texten er taget af den 57 Psalme v. 1, 2, 3. Gud være mig naadig, vær mig naadig, thi min Siæl forlader sig paa dig, og jeg haver Tilflugt under dine Vingers Skygge, indtil den Ulykke gaaer forover; Jeg raaber til den allerhøyeste Gud, til Gud, som gjør en Ende paa min Jammer; Han sender fra Himmelen, og frelser mig fra mine Nedsenkeres Forsmædelse Sela! Gud sender sin Barmhiertighed og Trofasthed.

Belangende denne Sal. Frues Fødsel, Levnet og Fremgang i Verden, da er hun fød paa

Side 472

Bregninge Aar efter Christi Fødsel 1584 den 3 Oct. af adelig Byrd og Stamme. Hendes Fader var Ærlig og Velbyrdige Hans Lange til Bregning, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Lundenes. Hendes Moder var Æ. og V. Frue, Frue Johanne Schram af Ulrup. Hendes Farfader var Æ. og V. Mand Gunde Lange til Kiergaard, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Svenstrup. Hendes Farmoder var Frue Cathrine Bredde til Kielledgaard i Hertugdøm Slesvig, som var Æ. og V. Mands Jacob Bredde, og Frue Thale Emmikis Dotter til Vaargaard udi Lante Holsteen Dotter. Hendes Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Gunde Lange til Lydumgaard, som var Æ. og V. Mands Hans Langes og Frue Anne Rosenkrantzes af Kiergaard Søn. Hendes Farfaders Moder var Frue Maren Spend, som var Æ. og Velbr. Mands Christen Spends til Vinstrup og Frue Edele Saltensees Dotter. Hendes Farmoders Fader var Ærlig og Velbr. Mand Jacob Bredde til Vaargaard og Frue Karen Blommes Søn. Hendes Farmoders Moder var Frue Thale Emmikes Dotter, som var Æ. og V. Mands Mauritz Emmiksøns og Frue Dorthe Poviskes Dotter. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Peder Skram til Urop, Danmarks Riges Raad og Admiral, samt Befalningsmand paa Syl-

Side 473

lisborg. Hendes Mormoder var Frue Elsebe Krabbe til Bustrup. Hendes Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Christen Skram af Urop. Hendes Morfaders Moder var Frue Anne Revensloe af Siøboe. Hendes Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Tyge Krabbe af Bustrup Danmarks Riges Raad, Marsk, og Befalningsmand paa Helsingborrig Slot. Hendes Mormoders Moder var Frue Anne Rosenkrantz af Skedal.

I hendes Ungdom blev hun opfugtet og opdraget hiemme under sine kiære Forældres Opsigt, og sine tilforordnede Læremesteres og andres Tilsyn, i alt det, som kunde anstaaet et adeligt Fruentimmer, indtil hun var 26 Aar, da den V. nu Sal. Jens Juul til Kioldgaard, den Tiid Kongel. Majests Rentemester, af Guds Forsyn lod bede om hende til sin kiære Egtefælle, hvilket og blev ham tilsagt, og blev deres Bryllup høytidelig holdet i Wiborg den 10 May 1610 i Overværelse af nu Sal. Høylovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierdes og Hendes Majests. Anne Catharinæ og Printz Christians den Femte udvalde Konge til Danmark og Norge, som da blev hyldet af Rigens Stænder, samt mange andre fornemme Adels Personers anseelig Nærværelse.

De levede med hinanden et meget kierligt Egteskab, saavel her i Danmark som Norge, men ef-

Side 474

efter 24 Aars Egte-Foreening maatte hun savne sin kiære Egtefælle; I samme deres Egteskab haver Gud begavet dem med 11 Børn, nemlig tre Sønner og otte Døttre, de syv deraf ere døde tiilig for Faderen, nemlig tvende Sønner, som begge hede Herman Juul, saa og een Søn og een Dotter, hvilke begge strax i Fødselen bortdøde, dernæst ere og i Herren hensovede V. Jomfrue Anne Juul, Jomfr. Ide Margarethe Juul, og V. Maren Juul, Belbr. Ove Bielkes til Østerrad, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Bergenhuus. De fire Døttre leve endnu igien, nemlig

Ærlig og V. Frue Christenze Juul, Æ. og V. Jørgen Rosenkrantzes til Kieldgaar, Kongel. Majests. øverste Rentemesters, Æ. og V. Frue Elsebe Juul, Sal. Ove Juuls til Brusgaard, Æ. og V. Frue Susanne Juul, V. Erik Qvitzous til Sandagger, Æ. og V. Jomfrue Margarethe Juul til Aabierg.

Denne Sal. Frue kand ingen med Rette andet paasige, end at hun jo mod alle har skicket sig ærligen og oprigtigen i Ord og Gierning. Hun var ynksom og gavmild mod Fattige, venlig i Omgængelse imod alle, redelig i sine Ord, brugte ey som nu omstunder Smiger og Falskhed, men sagde sin Meening uden Persons Anseelse, hun elskede troligen sine Præster, og havde Lyst at forfremme sine Folk.

Side 475

Hvad hendes Sygdom angaaer, da blev hun først syg forgangen Aar af et ulykkeligt Fald, der hun Torsdagen for vor Frue Dag om Morgen en traadde feyl ad een af de Steen-Trapper, som gaaer op til Karnappet i Fruerstuen, og stødte sit høyre Been, at det blev noget blaat, og Huden der afrevet, men efterdi der begyndtes en Hidsighed i Saaret, maatte hun gaae til Seng; Hun skrev og derom til sin kiære Søster, Frue Christenze Juul til Stubbergaard som efter den Sal. Frues Begiering skikkede til hende den velerfarne Mand Antonins Medki Regiments-Feltskiærer under Belbr. Niels Lykkes Compagnie til Hest, som da og gjorde sin yderste Fliid samme Skade at læge. Men der en Skiørbug begyndte at betage Legemet, havde hun sit Raad hos den høylærde og velforfatne Mand Doct. Christen Schøtte, Medicus og Cannik til Viborg Dom-Kirke, som brugte alle tienlige Medicamenter, og forordnede det, som Afmægtigheden kunde borttage. Hun leed derover stor Smerte paa tre Fierding Aars Tiid spiiste lidet, og maatte lade sig baade Sener og Aarer afskiære; I alt dette viiste hun sig dog særdeeles taalmodig, hun berede sig og altid til Døden, som hun mærkede at nærme sig derved: hun trøstede sig ved Guds Ord, som hun inderlig elskede, og lod sig betiene med det høyværdige Alterens Sacramente nogle gange af sin Sognes Præst Hr. Lauritz Bordon, lod bede for sig

Side 476

i Kirken og prædike paa Stuen, laae imidlertid saa hen og blev besøgt af hendes Venner og Døttre. Tilsidst blev hun angreben af en Rørelse, som betog hende Maalet og den venstre Arm, og overleverede den 13 Junii 1649 sin Siæl i sin Skaberes Haand, i Overværelse af hendes kiære Dotter Frue Elsebe Juuls, Sl. Ove Juuls til Brusgaard, Frue Karen Rostrupes, Sal. Frantz Juuls til Reckergaard, Frue Christenze Juuls, Sal. Knud Gyldenstiernes til Stubbergaard, Frue Birgiette Brahes, Sal. Hans Caspers von Rebnitz til Berkmarck, Æ. og V. Jomfrue Anna Lange Peders Dotters, og Jomfrue Elsebe Lange Gundes Dotters, efter hun havde levet i Gud udi denne elendige Verden udi fem og trediesindstyve Aar.

Side 477

Guds Helgenis Tyrst oc Trøst
af den 42 Psalm. v. 23.

Kortelig andragen oc udi Liigprædicken fremsat
Da Erlig og Velbiurdig Frue Salige

Frue Christenze Dyre

Jørgen Kruses
til Kiersgaard

Hendes Sl. Liig er blefven med Adelig Ceremonier hæderligen nedersatt udi St. Bodils Kirke i Aalborg den 17 Jan.

Anno 1650.
aff Anders Andersen S. A.

Prentet i Kiøbenhafn af Peder Hake ANNO MDC, LII.

Side 478

Biskop Andersen i Aalborg haver tilegnet nærværende Frue Christenze Dyres Klage-Tale til hendes efterladte Husbonde, Ærlig og Velbr. Mand Jørgen Kruse til Kiersgaard, som han i Fortalen trøster med Jobs Exempel, samt raader at betænke christeligen, det Herren gav, Herren tog, han skal og derfor legge dette til, Herrens Navn være lovet. Angaaende den Afdødes Levnet, Slægt og Venner skriver han saaledes:

Denne Ærlige og Velbyrdige nu Sal. Frue Christenze Dyre, Jørgen Kruses til Kiersgaard, er fød paa hendes Fædernegaard Boller den 2 Julii Aar 1569 af Æ. og V. Forældre: Hendes Fader var Æ. og V. Jens Clausen Dyre til Boller i Wendsyssel. Hendes Moder var Æ. og V. Frue Karen Styge til Ugdrup. Hendes Farfader var Æ. og Velbr. Claus Ifversen Dyre til Boller. Hendes Farmoder var Frue Johanne Mogens Dotter Misserdt til Landeromsgaard. Hendes Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Ifver Clausen Dyre til Aallegaard. Hendes Farfaders Moder var Frue Anne Povels Dotter

Side 479

Dyre af Siøe. Hendes Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Mogens Jensen Vifferdt af Torstedlund. Hendes Farmoders Moder var Frue Karen Jens Dotter til Boller. Hendes Farfaders Farfader var Æ. og V. Mand Claus Jensen Dyre til Vanderupgaard udi Lante Holsteen. Hendes Farfaders Farmoder var Frue Birgithe Strolendorpf af Skønnebjerg udi Lantho Holsteen. Hendes Farfaders Morfader var Æ. og V. Mand Povel Mathiesen Dyre af Siøe. Hendes Farfaders Mormoder var Frue Margrette Spend. Hendes Farmoders Farfader var Ærlig og V. Mand Joon Viffertzen af Torstedlund. Hendes Farmoders Farmoder var Frue Elline Jens Dotter. Hun var Jens Mortensøn Løwenbalcks Dotter af Thiele. Hendes Farmoders Morfader var Æ. og Velbr. Mand Jens Pedersøn Vognsønner til Boller. Hendes Farmoders Mormoder var Frue Karen Jens Dotter Roed, hun var Hr. Jens Matssøn af Wisborrig hans Dotter med Frue Anne Jens Dotter Bagge af Brusgaard. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Hans Stygge til Holbekgaard, Befalningsmand paa Dronningborg. Hendes Mormoder var Frue Christenze Svens Dotter Vebner af Brumgaard. Hendes Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Mauritz Stygge til Frøstrup.

Side 480

og Herrigløfgaard. Hendes Morfaders Moder var Frue Karen Claus Dotter Dyre til Soelstouf. Hendes Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Svend Pedersøn Vebner til Grumgaard. Hendes Mormoders Moder var Frue Mette Glob af Vesløgsgaard. Hendes Morfaders Farfader var Æ. og V. Mand Christen Stygge til Randrup. Hendes Morfaders Farmoder var Frue Else Juul af Logge. Hendes Morfaders Morfader var Æ. og V. Mand Claus Ifversen Dyre af Soelstoef. Hendes Morfaders Mormoder var Frue Inger Ebbes Dotter Galt. Hendes Mormoders Farfader var Æ. og Velbr. Mand Peder Terkildsøn Vebner til Vebnersholm. Hendes Mormoders Farmoder var Frue Anne Pogvisk. Hendes Mormoders Morfader var Æ. og Velbr. Mand Mogens Glob af Vesløgsgaard og Lønderup. Hendes Mormoders Mormoder var Frue Kirsten Friis.

Hun blev af sine kiære Forældre fra første Barndom flitteligen optugtet i all Guds frygt, hvori hun selv øvede sig, saa hun daglig tog til i Yndest og Held hos alle Mennesker. Hun var hiemme i hendes kiære Forældres Huus indtil hun var nitten Aar, da hun blev bevilget af hendes Moder, at følge hjem med Ærlig og Velbr. Frue Ingeborg

Side 481

Scheels Sal. Otte Banners til Vorgaard, for at blive hos hende, hvor hun var paa femte Aar indtil hun blev begiert til egte af Ærlig og Velbr. nu Sal. Erik Høeg til Clarupgaard, som ogsaa blev samtykket, og lod hendes Salig Moder giøre deres Bryllup paa Boller udi Julii Maaned Aar 1593.

I dette deres Egteskab levede de tilsammen kiærlig og gudfrygtig i nitten Aar, da hendes Sal. Husbonde blev bortkaldet fra hende den 10 Oct. i Aaret 1612. Siden sad denne Sal. Frue i sit Enke-Sæde paa femte Aar, indtil Velbyrdige Mand Jørgen Kruse til Kiersgaard haver ladet bede om hende, hvorudi hun, hendes Brødre og Venner haver samtykt, og stod deres Bryllup paa Hassinggaard den 8 May Aar 1617.

Dette Egteskab varede kiærlig og fornøvelig i to og tredive Aar, og i all den Tiid saavelsom forhen haver hun flittig holdt hendes særdeeles Bede-Time Aften og Morgen uden Forsømmelse for sig i sit Kammer, idelig øvet sig i Guds Ord og Bønner indtil hendes Yderste. Morgen og Aften lod hun forsamle hendes Folk paa Stuen for at holde Andagt med dem, thi som hun selv havde Lyst til Gud og hans Ord, saa

Side 482

øvede hun ogsaa sine i det samme. Bereede sig altid gudelig til det høyværdige Sacramente, holdte Guds Ords Tienere i stor Agt og Ære, viiste sig altid Gavmild imod Fattige, lod ingen trøstløs gaae fra sig, forfremmede hendes Huusfolk, og aflagde dem rundelig for deres tro Tieneste, taledes vel om alle og for alle, og raadede altid til det Beste, afvente altid det onde og bad ofte for hendes fattige Bønder til hendes Husbonde om Hielp for dem, i sær omgikkedes hun meget fornuftig, dydig og kiærlig med hendes Husbonde, teede sig meget venlig mod sine Søkende og Venner, og fornemmelig mod hendes kiære Broder-Dotter Ærlig og Velbyrdig Jfr. Ell Dyre, som hun altid havde hos sig i Huuset, saa at hun var elsket og yndet baade af Gud og Menneskene.

Den Sal. Frue har ellers længe været meget svag, dog uden at yttre sig dermed for hendes Husbondes Skyld, som sørgede meget derover. Onsdagen den 12 Decembr. nestforleden begav hun sig paa Reysen til Baggesvogn for at ledsage sin Sal. Søsters Velbyrdig Frue Sophie Sandbiergs Liig til Aalborg; ved hendes Ankomst til Baggesvogn befandt hun sin Svaghed meget at forøges, saa hun maatte gaae til Sengs, men dog alligevel vilde hun, i hvor syg hun var, og uagtet hendes Venners indstændige Begieringer,

Side 483

at hun skulle ikke begive sig paa Reysen, følge med til Aalborg, for der at ledsage sin Salig Søsters Liig til Jorde. Men der hun var kommen en liden Miil paa Veyen, kunde hun ikke taale at reyse længere, men maatte for Svagheds Skyld drage ind i Ugilt Præstegaard, og blev der om Natten, og sagde, at hun ikke kunde taale at reyse længere den Dag, hun vilde see, om hun kunde komme efter, anden Dagen. Om Fredagem den 14 Decembr. befandt hun sig at være ved noget bedre Helbred, begav sig derfor strax igien paa Reysen, og kom den Dag om Aftenen til Aalborrig; Hun holdt sig paa denne Reyse meget stærkere end hun var, paa det hun sin tilforne omtalte gode Søsters Liig-Begængelse kunde betiene.

Tirsdagen den 18 Dec. reyste hun igien fra Aalborg til Hassing, med sin kiære Husbonde og Broder V. Hans Dyre til Knifholt, og der hun kom til Gaarden begierte hun at gaae til Sengs,

foregivende at hun var træt og modig, sukkede dog til Gud, at han vilde styrke hende, at hun kunde komme hjem til sit Huus og Gaard igien, som ogsaa skeede anden Dagen derefter.

Side 484

Under denne Svaghed vedblev hun i sine sædvanlige Bønner, og lod derpaa om Jule-Dag prædike for sig paa Stuen, samt foreslåe adskillige gudelige Bønner af hendes kiære Broder-Dotter Jomfrue Ell Dyre, hvorpaa hun efter Prædiken annammede det hellige Saramente af hendes Sognepræst hæderlig og vellærde Mand Hr. Clemen Giørgsøn.

Samme hellige Dage kom til hende Velbr. Falmer Urne til Linderumsgaard, og hans Frue Velbyrdig Dorothe Kaas, og strax derpaa Velbyrdig Frue Anne Stygge Matchar Kaases til Thidemandsholm, og hendes kiære Broder-Dotter Velbyrdig Jomfrue Mette Dyre, hvis Ankomst hun takkede for; noget derefter fik hun et Sting i Siden, over hvilket hun blev forandret til Døden, da bad Frue Anne Stygge hende at være en tro Arbeydere indtil Døden, hvorpaa hun svarede: Herre i din Haand befaler jeg min Aand 2c. med mange fleere Skriftens Sprog, som hun hos sig selv læste og bad, og der hun dem havde udlæst, sagde hun jeg begynder at tynges, og vil nu sove noget, laae saaledes stille modig hen, og hensov saa med et meget stille og saligt Endeligt, samt god Forstand til sit Yderste, udi hendes Alders 80 og et halvt Aar.

Side 485

ringere 5 Tage, i hendes kiære Husbondes Jørgen Kruses til Kiersgaard, hendes kiære Broders Velbyrdig Ifver Dyres til Sigtrup, Velbyrdig Falmer Urnes til Linderumsgaard, Velbyrdig Frue Anne Stygge, Marckor Kaases til Thidemandsholm, Velbyrdig Frue Dorothe Kaases, Falmer Urnes, Velbr. Jomfrue Ell Dyre og Mette Dyre, samt mange andre godt Folkes Overværelse.

Side 486

Den Trøsterige Evangeliske Historie
om den hellige og gaffmilde Matronis Tabithæ
christelige Leffnet, Siugdom, Død og Opvækkelse,
udi Erlig og Velbyrdig, Salig

Frue Anna Rosenkrantzis

til Søeholm,
Salig og Velbr.

Frantz Rantzowis

til Rantzov

efterladendes Husfrues Liigs Begravelse i
Magleby Kirke den 2 Novembr. Aar 1618.

i Prædiken fremsat aff

A. H. M. G. D. V. T. der Sammesteds.

Psalm. 118. v. 17. Jeg skal icke dø, men leffue,
og fortelle Herrens Gierninger.

Esaïæ 26. v. 19. Dine Døde skulle leffue,

som) mit Legom skulle de opstaa,

Vaager op oc siunger met Fryd,

I som bo i Støff.

i Kiøbenhaffn hos Henrich Waldkirch Aar 1621.

Side 488

Forfatteren, den afdøde Frues Sognepræst Anders Hansen har tilegnet alle Sal. Frue Anne Rosenkrantzis Børn og Arvinger denne Klage-Tale over deres Moder, som anføres at være, Æ. og V. Erik Rantzov til Rantzov, og Frue Wiwike Kaas hans kiære Husfrue, Frederik Rantzov til Redingsdorff, Johan Rantzov til Rantzov, Henrich Rantzov til Schøneveide, Just Høeg til Biørnholm og Frue Anna Rantzov hans kiære Husfrue, Mogens Gyldenstiern til Fultofft, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Warberg Slot, og Frue Sophia Rantzov hans kiære Husfrue, Falk Lykke til Skougaard, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Christianopel, og sammes Husfrue Frue Kirstine Rantzov, Palle Rosenkrantz til Glimminge, Kongl. Befalningsmand paa Wordingborg Slot, og hans kiære Dotter Frue Mette Rosenkrantz. Et Menneskes Levnets Fremgang her i Verden er almindelig kummersfuld, det sidste af Glæden er gierne Bedrøvelse: med Kummer og Gremmelse fødes vi, med Arbeyde og Slæb leve vi, med Suk og Sorg døe vi, og da hielper hverken Magt eller Vælde, høy Byrd eller adelig

Side 489

Stamme, ey stort Gods eller frisk Mod, men alle ere Støv og Aske, fra den som bær Hyacinth og Krone, indtil den Ringeste, som er klæd i grovt Lærret og Badmel. Et nyt Beviis staaer os for Øyne i den Ærlige og Velbr. nu Sal. Frue Anna Rosenkrantz til Søholm. Hun var fød paa sin Fæderne-Gaard Sandvig i Norge, Aar efter Guds Byrd 1564 den 8 Octobr.

Hendes Fader var Ærlig og Velbyrdig Mand Erik Rosenkrantz til Kierstrup, Danmarks Riges Raad og Befalningsmand paa Bergenhuus. Hendes Moder var Frue Helvig Hardenberg til Areskov. Hendes Farfader Æ. og V. Mand Otto Holgersen Rosenkrantz til Bolver. Hendes Farmoder Æ. og V. Frue Margarethe Gans Hr. Jesper Gans, Friherre til Pozlez Dotter. Hvad Frue Anne Rosenkrantzis Mødrene-Slægt anbelanger, da var hendes Morfader Æ. og V. Mand Jacob Hardenberg til Areskov, som var Hr. Erik Hardenbergs Son til Skioldemose. Hendes Mormoder Frue Sophia Lykke til Sandholt, strenge Riders Hr. Peder Lykkes Dotter af Kiærbygaard.

Hendes Velbr. Forældre lode hende fra sin spæde Barndom af opføde i Tugt og Formaning til Herren, samt alle christelige Dyder, gode

Side 490

Sæder og Gierninger, som pryde saadanne fine Velbyrdige Jomfruer og Qvinder langt end Guld og Ædelsteene, thi Skriften selv vidner, at den Qvinde, som er vel optugtet, staaer ikke til at betale. Hendes kiære Forældre betroede hende derfor Æ. og Velbr. nu Sal. Frue Anna Hardenberg, Sal. Oluf Morizes til Brendtved at optugte, og venne af Barndom til Gudfrygtighed, Dyd, Ære og Tugt, og var hun hos hende paa nogle Aars Tiid.

Derefter begierede Erlig og Velbr. Jomfrue Dorethe Ulfeld at hun maatte bekomme den Sal. Frue til sig, som og efter hendes Begiering blev samtykt, og skikkede hun sig hos hende som en dydig Jomfrue egner og bør, indtil hendes kiære Forældre toge hende hjem til sig igien.

Det gik hende efter det gamle Danske Ordsprog: Det Unger nemmer Aldrig ey forglemmer; thi som hun i sin Ungdom blev opdragen i idel Gudfrygt, og med Formaninger til Dyden, haver hun og sit hele Livs Tiid beslittet sig derpaa. Hun blev begiert til ægte af den Æ. og Velbr. Frantz Rantzov til Rantzov, blev hannem og tilsagt af hendes kiære Forældre, saa deres Bryllup stod udi Svenborg i Fyen Aar 1584.

Side 491

De levede tilsammen udi en sand, retsindig og egte Kiærlighed udi otte og tyve Aar indtil Gud efter sin faderlige Villie og Forsyn hannem i sit rette Kald og Embede, som en retscaffen Kriigsmand udi sidste Svenske Feyde imod Rigens Fiender ved Døden bortkaldede fra denne

Verden den 21 Febr. 1612. I deres kiærlige Egteskab bleve de af Gud velsignede med ni deylige Børn, fire Sønner og fem Døttre (*), som samtlig paa tvende Døttre nær endnu leve.

Efterat Gud saaledes ved Døden havde affordret hendes Sal. Husbonde, haver den Sal. Frue Anna Rosenkrantz levet i hendes Enkesæde paa syvende Aar med megen Sygdom og Bedrøvelse, saa hun haver været som en Due i Steenhullerne og i Steen-Reverne, der kurler og haver mist sin Mage, og dog baaret sit Kaars taalmodelig.

I fine Velmagts Dage, søgte hun Gud flittigen, og brugte altid det høyværdige Alterens Sacramente med stor Hiertens Andagt. Guds Ords retsindige Tienere elskede hun, og beviiste dem meget godt. Kirker og Guds Huse ved hendes Gaarder lod hun paa sin egen Bekostning

Side 492

bepryde, som paa adskillige Stæder klarlig er for Øyne. Hun haver som en ret Vidue vel opfødt sine Børn, holdet dem til Gudfrygt, Ære og Duelighed, og forsaae dem gandske hæderlig fra sig i den hellige Egteskabs Stat. Hendes Huusfolk og daglige Tienere formanede hun til at leve gudfrygtigen, og at tiene med Tro og Lydagtighed, de som gjorde det forfremmede hun som en Moder, og hialp mange til ærlig Brød og Biering. Over sine Bønder var hun ynksom og sparsom, tragtede ikke efter at beskatte dennem, men efterlod dem heller for Guds Skyld, naar de ikke formaatte at udgive hvis dennem burde med Rette. Fattige Barsel-Qvinder og andre syge Mennesker haver hun flittigen hiulpet paa med Raad og Daad, med Lægedom, Mad, Drikke og all anden Nødvendighed. Til de Fattige gav hun runde Almisser, og lod hiemme paa sine Gaarde uddeele Mad, Drikke, Penge, Korn og Klæde til dennem.

Som den Sal. Frue og vel forstod at Guds sande Ord, den rene Lærdom og all anden Politie underholdes og opholdes ved Skolerne, hvor Ungdommen opdrages i boglige Konster, der siden kand udsendes og beskikkes til adskillige Bestillinger, ligesom Pile i den Sterkes Haand, der udskydes og sendes enten til Kirke-Tienesten eller verdslig Regiering, der og ere mange fattige Børn der vel ellers kunde have gode Hoveder og Nemme

Side 493

Nemme, men hindres derimod af Armod, saa haver Frue Anna Rosenkrantz givet til fattige Skole-Børns Ophold til Kiøge Skole 500 Rixdaler, og til Faaborg Skoles Underholdning i Fyen 500 Rixdaler.

I sin Omgængelse mod Ædel og U-ædel haver hun altid viist sig saaledes, som det en ærlig, fiin, forstandig og oprigtig Ædelfrue vel anstaaer, uden all Hovmod og Falskhed, hun var en raadrig, trohiertig og sandferdig Frue imod alle, og forsmaaede ingen Hielpeløs eller Bedrøved, som søgte Raad hos hende, ja hun var et ret christeligt Enke-Speyl, hvorudi alle ærlige Viduer kunde beskue sig.

Hvad hendes Svaghed angaaer, da var hun den 31 Julii forreyst til Kiøge Market, hvor hun blev syg, og begav sig derfor strax igien hiem til hendes Gaard Søeholm, blev derpaa i Frue Ellene Juuls og andre got Folkes Nærværelse meddeelt det hellige Sacramente, hvorpaa hendes Sygdom og Svaghed baade tog af og til, indtil hun den 18 Octobr. 1618 under Guds idelige Paakaldelse hensov i Ærlig og Velbyrdig Christen Erichsøns og Frue Ellene Krabbe, samt Sogne-Præstens Anders Hansøns og andres Overværelse.

Side 494

Bag denne Klage-Tale findes en Latin Gravskrift oprettet over hende samt undertegnet med W. W.

Side 495

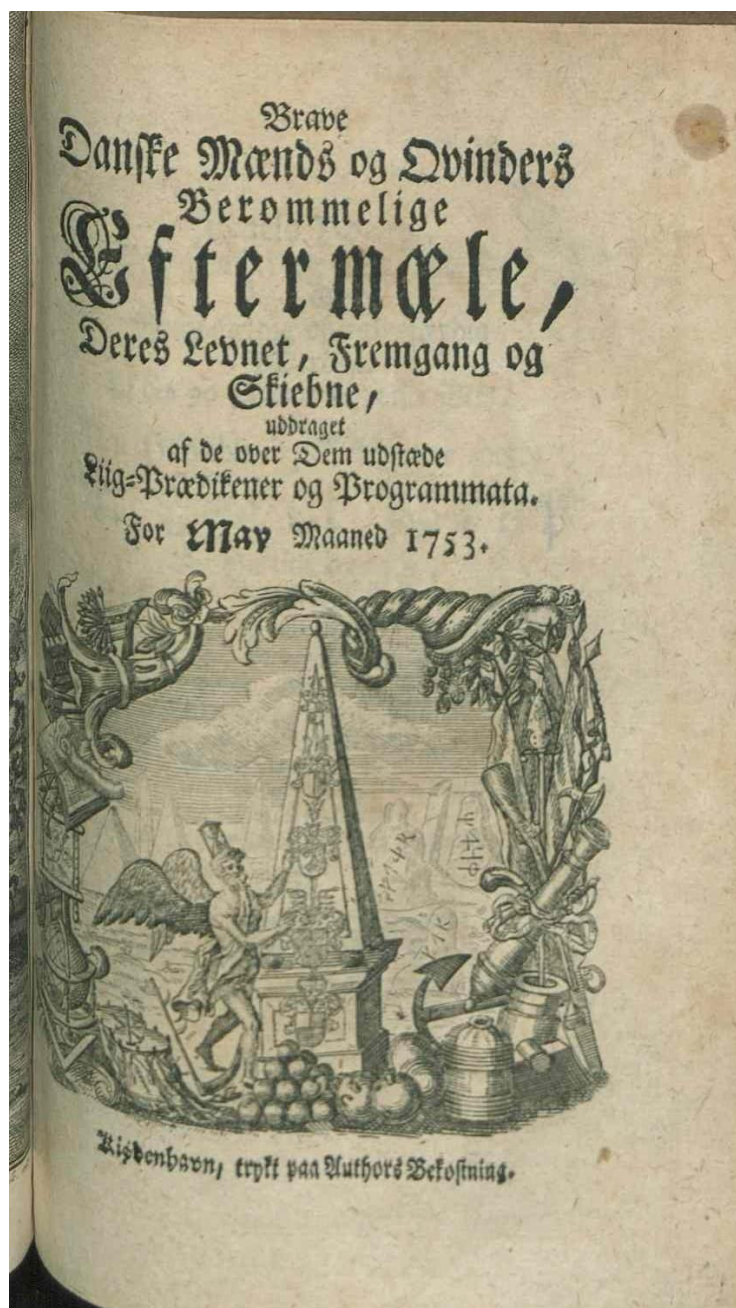
For April Maaned findes uddragen:

1. Liigprædiken over Hr. Niels Rosenkrantz, General-Lieutenant og Commandant i Kiøbenhavn, holden af Mester Michael Henrichsen, trykt in Folio 1680.
2. programma over samme, udstæd af D. Christopher Schletter, 1676.
3. Liigprædiken over Hr. Mogens Scheel, Etats-Raad og Kongel. Gesandt til Engelland, holden af Henrich Gerner, Biskop i Wiborg, trykt in Folio 1697.
4. Liigprædiken over Frantz Rantzov til Rantzov, holden af Biskop Hans Povelsøn Resen, trykt in 8vo. Aar 1612.
5. Programma over Povel Winding, Etats-Raad, og offentlige Lærer i det Græske Sprog paa Kiøbenhavns høye Skole, udstæd af Magister Johannes Bircherod, Aar 1712.
6. Programma over Mathias Worm, Justitz-Raad og Præsident i Ribe, udstæd af Doct. Hans Wandel, Aar 1707.

Side 496

7. Liigprædiken over Frue Idæ Lange, Sal. Jens Juuls til Kielgaard, holden af Frantz Rosenberg, Biskop i Wiborrig, trykt in 4to Aar 1651.
8. over Frue Christenze Dyre, Jørgen Kruses til Kiersgaard, af Anders Andersen, Biskop i Aalborg, trykt in 4to Aar 1652.
9. Liigprædiken over Frue Anne Rosenkrantzis til Søeholm, Sal. Frantz Rantzovis til Rantzov, holden af Anders Hansøn, trykt in 8vo 1612.

Side 501

Israels Boelig,
Vel-grundet og stæze-varende
Hos Gud,
Brøst-fældig og faldefærdig I Verden.
Af den 90 Psalmis 12 første Vers,
Der Den Høyædle og Velbaarne Herre

Hr. Axel Urop

til Beltebjerg,

Ridder, Kongel. Majests. til Dannemarck og Norge,
fordum Høybetroede Riigs-Geheimes og Justiz-Raad,
General-Feldt-Marskalck, O- berst til Hest og Foeds,
og Befalningsmand paa adskillige Fæstninger og Lehner
nu Salig udi Gud, Hans adelige Liig blev med
høyfortiente, hæderlige og meget sørgelige Ceremonier
til sit Sove-Kammer, udi Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn,
den 6 Apr Aar 1671 udi mange Guds Børns Høy-Adelige,
Vel-For- nemme og overmaade Folkeriig Forsamling,
Forestillet af Kongelige Majestets Hoff-Prædikant
Hans Søfrensen Leth.

Kiøbenhavn, trykt hos Matthias Jørgenssøn, Aar 1672.

Side 500

Udi en vidtløftig, dog ziirlig Fortale, gjør Hof-Prædikanten Hr. Hans Leth sig Umag for, at trøste den Afdødes Frue, Frue Cidzel Grubbe, som denne Liig-Prædiken er tilskrevet, hvorpaa han omtaler den afdøde Generals Levnet og Skiebne saaledes:

Belangende denne Hoyædle og Velbaarne Herre og Strænge Ridder, nu Sal. hos Gud, Hr. Axel Urop til Beltebjerg, Kongl. Majest. til Danmark og Norge, forudm huybetroede Riigs-Geheime- og Justiz-Raad, General Feldtmarskalck, Oberst til Hest og Foeds, og Befalningsmand paa adskillige Fæstninger og Lehne, da er han fød sex Uger efter hans Sal. Faders dødelige Afgang, paa hans Fæderne Gaard Vognesgaard i Halland Aar 1601 den 13 Septbr. af disse Ærlige, Velbyrdige og Navnkundige Forældre. Hans Fader var Ærlig og Velbyrdig Mand Axel Urop til Vough-Oe Kongl. Majest. Befalningsmand paa Utsteen Kloster og

Side 501

Allehelgens Gods i Norge. Hans Moder var Frue Helle Marsvin til Dybek. Hans Farfader var Æ. og V. Mand Hendrich Urop til Allerup, Kongl. Majests. Befalningsmand over Stavanger Lehn i Norge. Hans Farmoder var Frue Karen Ivers Dotter Jernskieg af Frizøe. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Erich Urop til Allerup, Kongel. Majests. Befalningsmand over Tønsberg Lehn. Hans Farfaders Moder var Frue Anne Gyldenløve til Semb. Hans Faders Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Erich Urop til Urop, Dannemarkes og Norges Riiges Raad, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Aggerhuus i Norge. Hans Faders Farfaders Moder var Frue Magrette Brahe til Krogholm, som var Hr. Axel Brahe til Krogholm hans Dotter. Hans Farfaders Morfader var Æ. og V. Hr. Niels Hendrichsøn Gyldenløve til Øster-Raad, Ridder, Danmarkes Riges Raad, Stadtholder i Norge og Kongel. Majests. Befalningsmand over Aggerhuus Lehn. Hans Farfaders Mormoder var Frue Inger Rømmer, som var Hr. Otte Rømmers Dotter af Semb. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Ifver Jensen Jernskieg til Skersznis, Danmarkes Riges Raad, og Kongel. Majests. Befalningsmand over Skou-Kloster. Hans Farmoders Moder, var Frue Karen Galle til Sem.

Side 502

Hans Farmoders Farfader var Ærlig og V. Mand Jens Lauritzsen Jernskieg til Ramslø, Kongel. Majests. Befalningsmand paa Uggerhuus i Norge. Hans Farmoders Farmoder var Frue Olive Friis, Jens Friisses Dotter af Hollinggaard. Hans Farmoders Morfader var Ærlig og V. Mand Oluf Galle til Tom, Danmarks Riges Raad. Hans Farmoders Mormoder var Frue Karen Ranne til Rambou. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Jørgen Marsvin til Dybek, Danmarks Riges Raad, og Kongel. Majests. Befalningsmand paa Helsingborg. Hans Mormoder var Frue Karen Gyldenstiern af Ifversnes. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Peder Marsvin til Dybek, Danmarks Riges Raad, og Kongelig Majests. Befalningsmand over Drarholms Slot. Hans Morfaders Moder var Frue Helle Tagis Dotter Hollunge. Hans Morfaders Farfader var Æ. og V. Mand Jørgen Marsvin til Dybek, Danmarks Riges Raad og Kongl. Majests. Befalningsmand over Dronningborrig Lehn. Hans Morfaders Farmoder var Frue Anne Passau af Finstrup. Hans Morfaders Morfader var Ærlig og V. Mand Hr. Tagge Hendrichsøn Hollunge af Bramstrup, Ridder, Danmarks Riges Raad, og Kongl. Majests. Befalningsmand over Nunne Kloster i Norge. Hans Morfaders Mormoder

Side 503

var Frue Karen Tornekranz. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Otte Gyldenstiern af Ifversnes. Hans Mormoders Moder var Frue Helvig Gige til Clausholm. Hans Mormoders Farfader var Ærlig og V. Mand Sal. Hendrich Knudsøn Gyldenstiern til Ifversnes, Ridder Kongel. Majests. Befalningsmand over Calløe Slot. Hans Mormoders Farmoder var Frue Karen Bilde, Hr. Bendt Bildes Dotter af Eggede. Hans Mormoders Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Mogens Gige til Krenkerup, Ridder Danmarks Riges Hofmester og Kongel. Majests. Befalningsmand over Silkeborrig og Marriagers Lehne. Hans Mormoders Mormoder var Frue Magrete Sturre, Hr. Oluf Sturres Dotter af Gammelgaard.

Af disse Hoy-ædle og fornemme Forældre, haver denne Sl. Herre sin Adelige Herkomst, hvilken vel kunde vidtløftigere udføres, men er saa meget desmindre fornøden, i Henseende, at han af sine egne høye Dyder og Egenskaber, meere end af sin Byrd og Stamme, med Berømmelse bør ihukommes.

I hans Ungdom, der hans Sal. Hr. Fader kort Tiid for hans Fødsel var afgangen, lod hans kiære Moder ham blive hiemme hos sig selv under all moderlig Tilsyn, indtil Aar 1603 der hun

Side 504

igien kom i Egteskab med den Æ. og V. nu Sl. hos Gud, Hr. Jacob Beck til Gladsax, da Kongel. Majests. Befalningsmand paa Wardbiere Slot, hvilken og sammesteds hos sig selv, og siden paa Arensborrig Slot paa Øsel, som han da af Kong Christian den Fierde var forlehnet med, lod sig hans Optugtelse være angelegen, og til den Ende betroede ham under de hæderlige og hoylærde Mænds Licentiat Christiani Smilovii, og Mag. Christiani Calundani, siden Sognes-Præst i Klinte ved Bossøe Kloster, deres flittige Undervisning, som og holdte ham til Guds frygt, og under all adelig Optugtelse.

Men eftersom det behagede Gud at bortkalde bemeldte hans Sl. Fader, da sendte hans Moder Frue Cidzel Grubbe hannem Aar 1621, tilligemed hans halv-Broder Joachim Beck udenlands, og forordnede dem til Hofmester paa samme Reyse den hæderlige og vellærde Mand Christopher Lebzelter. De droge først til Holland, hvor de en Tiid lang opholdte sig paa den vidtberømte høye Skole til Leiden, hvor og den Sal. Hr. Axel Urop continuerede sine begyndte Studia, i hvilke han efter Aar og Alder havde giort synderlig god Fremgang.

Siden reyste de til Hag og de andre Nederslandske Provinciis fornemmeste Stader, i sær

Side 505

opholdt han sig en Tiid lang for Bergen op Zoom og Skincker Skanze, som den Tiid af de forenede Provinciis Magt med stærk Beleyring vare antastede; herfra forføyede de sig til den

mærkelige Bestolding for Sluis i Flandern, hvor han i Synderlighed lagde Vind paa at lære Kriigs- og Befæstnings-Kunsten, samt alt hvad der til Landers og Rigers Forsvar i sin Tiid at betiene, kunde nødig eragtes.

Aar 1623 om Foraaret, begav han sig til det Erz-Hertogelige Hof Bryssel, og derfra igien Braband ind i Engeland, fra hvilket Land han, efterat han havde beseet de vigtigste Stæder, reyste ind i Frankerige, hvor han med Frugt udi tvende Aar øvede sig i Sproget og andre Videnskaber, samt ved en vidtløftig Reyse besaae dette Lands fornemmeste Byer.

Aar 1625 reyste han derfra over Savoyen ind i Italien, og efterat han de navnkundigste Byer og Stæder, Rom, Venedig, Florentz, Meiland, Padua og andre meere havde beseet, og paa de Steder hvor de boglige Konster, samt Ridderlige Øvelser meest blomstrede, sig mestendeelen havde opholdt, begav han sig til det Kongerige Neapolis, og om Foraaret derefter paa Padua og Venedig ind i sit Fæderneland igien. Imedens denne Reyse varede, lod han ingen Leylighed gaae forbi, med at lære alt hvis

Side 506

hvis hans Herrer og Konger i Raad og Daad, samt hans Fæderneland at betiene, i Fremtiden kunde være nyttig, og i saa Maader søgte at giøre sig beqvem til at forestaae de fornemmeste høieste Embeder, som han og siden ved Aar og Alder baade i Freds og Feydes Tiid har forvaltet. Ligeledes gjorde han sig udenlands bekiendt med at søge fornemme Stands og Stats-Personers Omgængelse, hvilke elskede og yndede ham meget for hans fornuftige Omgang, og Attraae efter alt det, som var Dydigt og got.

Aar 1627, der Kriig og Fiendtlighed vare opkommen imellem den Romerske Keyser Ferdinandum den Anden og Kong Christian den Fierde, begav Sal. Hr. Axel Urop sig i samme Kongel. Kriigs-Tieneste under Oberste Enevold Kruse, som førte det Danske Regiment til Foeds, og der blev antagen først for at betiene Fendrichs og siden Lieutnants Embede. Eftersom Oberste Kruse da stod for Artilleriet, under General Lieutenant Fuchs, som commanderede den heele Armee, og var tillige General af Artilleriet, blev den Sal. Hr. Urop brugt som Adjutant, af forbenævnte Oberste Kruse, hos Regimentet, Artilleriet og Fortificationen, udi hvilken han havde erlanget synderlig god Indsigt og Videnskab, og i sær, som for er meldt, havde anvendt sin Tiid meget vel i Nederlandene. Men efterat han var bleven fangen udi

Side 507

Feldtslaget for Luther, og nogen Tiid derefter kom løs, blev han af Høystbemeldte Hans Kongel. Majest. forordnet til Capitain og Ingenieur, i hvilken Bestilling han var til Krigens Udgang, og imidlertid baade i Marken, ved Beleyringer, og i adskillige Angreb forholdt sig som en tapper Soldat, saa at alle og enhver høye og nedrige Kriigs Betientere, som kiendte hannem, med største Berømmelse rose hans Tapperhed og Mandom.

Aar 1629 der den Tydske Kriig var forligt, søgte han Leylighed videre at forsøge sig udi Kriigsvæsenet, hvorefter han begiærede af Hans Kongel. Majest. Tilladelse at reyse til Prinzens Leyr af Oranien, som den Tiid laae under Hertogenbusk, hvor han forblev til Beleyristerne blev indtagen, og opvartede han imidlertid Hans Forstelige Naade Høylovlig Ihukommelse Hertug Ulrich.

Imedens denne Beleyring varede, antog den Sal. Hr. Urop Oberst-Lieutenants Betiening under Oberst Holger Rosenkrantz, udi Staternes Tieneste, hvorpaa han reyste herind i Riget, for at udføre tvende Compagnier, af forbenævnte Oberste Rosenkrantzes Regimenter, som Hans Kongel. Majest. naadigst havde bevilget ham. Men efterat han var hiemkommen, bes-

Side 508

behagede det Hans Majest. at han fremdeeles skulle forblive i Hans Kongel. Majests. Tieneste, og gav ham OberstLieutenants Embede og Tractament, saavelsom og Opsyn over alle

Fæstningerne her i Riget, og derhos Aar 1634 forlehnte hannem naadigst med ChristiansPriises Fæstning og Lehn.

Aaret derefter lod han begiære hos Ærlig og Velbyrdig Hr. Tage Tott Andersøn til Eggede, Ridder, da Kongl. Majests. Befalningsmand paa Sylfvisborrig, og hans Frue Clare Sparre om deres kiære Søster-Dotter V. Jomfrue Cidzel Grubbe, der var en Dotter af Velbyrdig nu Sal. Hr. Knud Grubbe til Royle, og Velbyrdig Frue Cidzel Sparre til Klaagerup, hvilken hannem og blev tilsagt, og blev deres Bryllup hoytideligen holdet udi Kiøbenhavn, Søndagen for Pintze-Dag, Aar 1635, saa de levede tilsammen udi sex og tredive Aar, med saadan kiærlig Omgisngelse og Hiertens bestandig Forbindelse, at intet hoyere eller meere kunde ønskes, end her var at finde.

Endog de i samme deres Egteskab ikke bleve begavede med Livs Arvinger; saa haver dog den Sal. Hr. Urop, beteed sig som en Fader, mod sine og sin Huus-Frues Slegt og Venners efterladte Børn og Afkom; særdeeles mod dem som udi Ungdommen havde mist deres Forældre, saa

Side 509

at der befindes, at den Sal. Herre, udi sit Huus haver taget til sig og opfød to og tyve Personer af den Adelige Ungdom, saavel af sine egne, som andre fremmede, nemlig otte Jomfruer, hvilke nu mesten alle ere vel og lykkelig forsynede udi Egteskab, og fiorten Adelsmænd, som han baade her i Riget og Forstendomet Holsteen haver opdraget udi all god Optugtelse, og opholdt paa egen Bekostning, hvilke og meesten alle, ere inden og uden Lands i fornemme Embeder og Bestillinger, hvilke derfor og maa med Taknemmelighed ihukomme den Sl. Herres store faderlige Omsorg og Bevaagenhed.

Aar 1638 den 7 April der Hans Kongel. Majest. lod verve til Hest og Fods, fik den Salig Herre Bestalling, at verve et Regiment Tydske Knegte, hvilke han og inden 6 Ugers Forløb bragte paa Fode, og dennem paa den bestemte Samlings Plads ved Oldeslo indleverede, hvor Feldt-Leyren blev slaget. Derefter Aar 1641 ordinerede Hans Kongel. Majest. hannem til Kriigs-Raad udi Feldt-Leyren til Vulsbuttel for Hamborg.

Aar 1643 der den Svendske Feldt-Marskalk Torstenson u-advaret faldt ind udi Forstendommene Holsteen og Slesvig, og Fæstningen Christians-Priis ikkun var besat med den sædvanlige Guarnison udi Freds Tiid, nemlig 50 Mand,

Side 510

som ikke vare nok til at besætte et Bolverk tilbørlig med, mindre 5, som Pladsen var anlagt paa, resolverede dog den Sal. Herre at vove det yderste, men blev af Fienden ved en General Storm paa 3 Stæder anfalden, og efterat han med de faa Folk, havde giort Fienden god Modstand, samt merkelig Afbræk, og han som en tapper Soldat havde anvendt all Fliid til at forsvare sig, blev Fæstningen med Storm vunden, og han fangen paa Volden, thi Fæstningen var ikke fuldkommen færdig, og Stranden var ikkun med et Trenchement forvart, over hvilket Fienden først kom. Efterat Freden var giort, belønnede Hans Kongel. Majest. ham naadigst for hans beviiste tro Tieneste og Meriter, og aflagde hannem med adskillige af de fornemmeste Lehne og Fæstninger; samt forfremmede ham formedelst hans Forfarenhed saavel i verdslige som Kriigs-Sager til et hoy Æres-Embede efter det andet.

Aar 1645 der Freden imellem Rigerne var afhandlet, sendte Hans Majestet ham over til Christians-Priis igien, for at antage samme Fæstning af de Svenske, og fremdeeles at commandere der som tilforn: Desforuden blev hannem naadigst forundt tvende Jydske Regimenter, fordeelte under ade Oberst-Lieutananter sammesteds.

Side 511

Aar 1647 behagedede det Hans Kongl. Majest. videre at befordre den Sal. Herre, til Christianopels Lehn og Befæstning, og befalede ham tillige at forestaae og commandere

Kiøbenhavns Befæstning, hvor han og Aaret derefter udi Høvlovligste Kong Friderich den Tredie hans Kroning, blev til en velforskyldt Belønning, for hans Tapperhed og Mandom, som han i forrige Kriigs og andre Tider havde ladet tilsyne, beæret med den Danske Ridders Orden af Elephanten, hvilken han siden til Døds Dag, som en hoy og vel meriteret Ridder og Rigens Mand haver baaren med all Ære og Værdighed.

Aar 1651 forlente Høhstbemeldte Hans Kongel. Majest. ham med Kiøbenhavns Slot og Lehn, og tillige derhos med Oberstes Bestalling over det Siellandske Regimente, hvilket han paa fire Aars Tiid forestod.

Aar 1654 der Høhstbemeldte Hans Kongel. Majest, formedelst den store Pest, som da graserede her udi Kiøbenhavn, var foraarsaget at holde sin Hofstat til Flensborrig, og derfor reyste did hen med sit gandske Hof, som og alle de høye Ministri havde begivet sig herfra Staden, fandt hans Majest. for got at forordneden Sal. Herre til Gouverneur her udi Kiøbenhavn. Udi dette anbetroede og meget besværlige

Side 512

Gouvernement, gik den Sal. Herre daglig imellem de Levendes og de Døde; Men Gud var hannem udi denne farlige Tiid en tryk Beskiermelse, saa at enddog han jevnlig var for sit Embede at beoagte nu paa Tøyhuset, nu paa Holmen og andre Steder, hvor der var en stor Mængde af Folk, og mange af dem gik befængte, ja med Døden i Hænderne, blev han dog ved Guds naadige Beskiermelse fri for Pestilentzen, og ret ligesom en Brand reddet af Ilden. Han blev saaledes ey allene sparet ved Helsen og Helbred, men havde og samme Tiid den Lykke at fuldkomme Hans Konges Ordre, efter hvilken han udi denne besværlige Sygdons Tiid lod igien fuldfærdige, hvis af Tøyhusets Bygning, den skadelige Ildebrand udi Høvlovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierdes Tiid havde fortæret og lagt i Aske. Og efterdi den Salig Herre befandt da, som tilforn saadan øyensynlig og kiendelig Guds faderlige Varetægt og naadige Beskyttelse, da brugte han daglig den 90 Davids Psalme i sin Bøn, som han og udvalgte de 12 første Vers af samme Psalme, som han vilde der udi hans Liigs Begængelse skulle forhandles, naar den Tiid efter Guds Himmel-sluttede Raad skulde komme.

Da Høystbemeldte Hans Majestet i Aaret 1655 igien kom hid til Kiøbenhavn, havde Hans Majest. saadan allernaadigst Behag udi hvis

Side 513

den Sl. Herre i hans Fraværelse havde forrettet, at han lod atter sin Kongel. Mildhed see mod ham, og forundte ham allernaadigst Commando over Møens Slot og Land, og derhos udi Betragtning af hans Forstand og Snildhed, som han i de foregaaende vanskelige Tilfælde allevegne havde udviist, forordnede hannem til Danmarks Riges Raad, hvorpaa han aflagde sin Raads-Eed den 3 Aug. i samme Aar. Hans Majest. forordnede ham Aar 1657 den 23 Januar. til at være General Gouverneur over Skaane og Blegind, samt General over den Skaanske Armee, og Oberste over det Skaanske Regiment til Hest.

Samme Aar den 1 May forlehnede Hans Majest. hannem med Malmøehuus Lehn og Slot. Paa samme Tiid fik den Sal. Hr. Urop Ordre, at han skulle uddrage af det gamle Skaanske Regiment til Fods, et andet Regiment, og complatere det med nye Folk, og omskiønt den Skaanske Armee, som udi en Hast blev samlet, og bestod meesteparten af nye Folk, som manglede behørige Officerer, blev strax ført i Marken, og formedelst Mangel af fornøden Underholdning, som lettelig udi saadanne hastige Tilfælde hender sig, leed Nød, de Svenske derimod havde indsendt i Sverrig fra Tydskland af de fornemmeste GeneralsPersoner og Officerer, med deres beste Tropper, saa

Side 514

saa gav dog den Allershøveste, Hans Kongel. Majests. Vaaben den Lykke, ved Sal. Hr. Urops høyfornuftige Anførsel, at Fienden efter adskillige Skermydler, maatte qvitere sin retrancherede Leyer udi Errerup ved Engelholm, og retirere sig under Fæstningen Laaholm, hvor han igien havde retrancheret en Leyr, hvilken han atter maatte forlade, og gaae tilbage over Laholms og Halmsted-Aa, og leyre sig under Fæstningen Halmsteds Canoner.

Laholm blev imidlertid af vores Armee attaqveret, approcheret og canoneret; Men som de Svenske ville undsætte Byen, førte den Sl. Hr. Urop vores Armee imod Fienden, saa at de komme sammen ved Genevads-broe den 31 Aug., hvor saa vel, som paa andre Stæder, Fienden paa adskillige Partier leed ikke ringe Skade og Afbræk, og i sær den 3 Oct. ved Cantats Sø udi Halland, hvor vores Armee fik saaledes Overhaand, at Fienden om Natten maatte rømme Marken og Balstæden, med nogle 100 Mands og 2 Standarters Forliis.

Den Sl. Herre holdte i sær denne Sommer, og dette Aars Feldttog igiennem saaledes ved at ruinere Fienden, at den fiendtlige Armee hverken kunde bemægtige sig nogen Fods Jord udi Skaane, eller foretage sig nogen HovedAction. Endskiønt Regimenterne, i sær de til Fods paa det-

Side 515

te Feldttog vare blevne meget svage, og man fra Jylland og Holsteen bekom en u-lykkelig Tidende efter den anden, saa erholdt dog Gud denne Armee, som den Sal. Hr. Urop med største Forsigtighed havde holdt paa Fode, Kiøbenhavn, Kronborg og Danmarks Krone til Undsætning, som vel ellers skulde have standen i stor Fare, som Udgangen udviiste.

Men eftersom aldrig nogen, som Gud Haver beskikket i noget høy Embede og Bestilling, enten verdslig eller Kriigs-Stand, i hvor høyt han end er begavet med Dyd og Retsindighed, kand findes af den Lyksalighed, at der jo møder hannem nogen Anstød af falske Tunger, og af dem, som eendeel af Avind og Nid, eendeel formedelst egen Uforfarenhed, dadler og til det værste udlægger andre fornuftige Mands Dont og Adfærd: Da, saasom denne Sal. Hr. Urop vel maaskee undertiden ikke haver været meere forskaanet for saadan verdslig Skiebne, end alle andre høye Øvrigheds Personer; saa har han dog i de hannem anbetroede høye Embeder og Befalninger, stedse og stadig havt Henseende til Gud, og en god Samvittighed, og derfor tient sin Konge og sit Fæderneland med Troskab og Oprigtighed, hvilket udi alle hans Actioner, var hans første og fornemmeste Fundament; hvorfor han og har erholdet hans Herres og Konges høye Gunst og Bevaagenhed, som Hans Majest. med sær

Side 516

Naade har udviist imod ham, for hans mange i sidste Kriigs-Tog beviiste Tienester.

Aar 1658, strax efterat Freden første gang var afhandlet, forlehnte Hans Majest. hannem med Dalum Kloster udi Fyen, og den 29 Martii næst efter, blev han forordnet tilligemed Hans Excellence Hr. Peder Reedtz, da Rigens Raad og Over-Rente-Mester, at handle med den Svenske Frie-Herre Hr. Steen Bielke, Sverriges Riges Raad og Vice-Admiral, samt Hr. Cojette, Ridder og Secretarius Status. Men som den allershøyeste Gud da havde besluttet at friste disse Lande og Riger med meere Kaars og Gienvordighed, og samme Underhandling i Steden for Fred og videre Forbund, som da var begyndt at handle om, udbrød paa nye til en offentlig Feyde, og Kiøbenhavns Bye blev derefter i Augusti Maaned belejret, udviiste den afdøde Hr. Urop udi alle muelige Maader sin underdanigste Troskab, saavel i Beleyringen og Stormen, som før og siden, og forholdt sig som en uforsagt Kongens Mand burde.

Aar 1660 den 20 Martii blev den Sal. Herre med fleere af Raadet udvaldt og forsendt af Hans Kongel. Majest. at være Commissarius paa Tractaterne, som holdtes imellem Kiøbenhavn og den Svenske Leyr, hvorpaa og Freden efter Guds Bestyrelse ved denne Sal. Herres

Side 517

viise Raad, Hielp og Bistand blev afhandlet, og underskrevet den 22 May der næst efter. Men som den Sal. Hr. Urop udi disse og andre høyvigtige Rigens Sager, udi hvilke han sine fleeste Aar og Alder havde anvendt, sparede ingen Fliid eller Arbeyde, Nat og Dag, blev han endelig med stor Legems Svaghed behæftet, som med Alderdom, Tiid efter anden tog til, dets Aarsag Hans Kongel. Majest. naadigst haver ladet sig fornøye med hans Tieneste i Rigens Raads Opvartning, hvilket hans høye Kald, han saavel som alle foregaaende Betieninger paa fiire og fyrgetyve Aars Tiid, som en ærlig, oprigtig og gudfrygtig Mand med største Berømmelse haver forestaaet, først under de Stormægtigste, Høybaarne Fyrster og Herrer Kong Christian den Fierde, og Kong Friderich den Tredie, begge Høvlovlig Ihukommelse, som og siden i vores nu regierendes Allernaadigste Herres og Konges, Christian den Femtes, Høvlovlig Regierings Tiid; Enhver maa derfor give den afdøde Hr. Axel Urop det berømmelige Rygte og Efter-Sagn, at han i Raad og Daad, for alle Ting har søgt Guds Ære, sine Herrers og Kongers Gavn, og søgt Indbyggernes, samt de Ge-meenes Beste af all Magt at fordre og fremme. Særdeeles haver han saavel mod sine egne som Frues Slægt og Venner beviist sig at være en huld

Side 518

huld og trofast Svoger, og staaet dem bie af yderste Formue, med Raad og Hielp, og flittig saavel i Modgang som Medgang. Han beslittede sig og stedse paa at tiene baade Høye og Lave, og selv vandrede han paa alle Dyders og Retfærdigheds Veye, elskede Ret, Redelighed og Retviished, og hadede af Hiertet all Falskhed, U-ret og U-oprigtighed, hvorfore og Hans Kongel. Majest. ved hans Død, har fornemmelig mist en tro og høyforstandig Raad og Mand, hans Fæderneland en god og fornemme Patriot, hans efterladte Hustroe en dydig og fornuftig Husbonde, hans Jevnlige og andre en oprigtig og trofast Ven, samt de, som vare under hans Bestyrelse og Commando, en from og god Øvrighed, og i faa Maader haver han hos alle Retsindige efterladt sig den høyeste Stat, som er et ærligt Navn og Rygte, saa at denne Sl. Herre i hans høye og hæderlige Alderdom, fører sine graa Haar med Ære til sin Roe og Hvilested. Anlangende hans Svaghed og Afskeed, da haver Hr. Urop paa et Aars Tiid befundet sig meget svag, dog ikke ligget til Sengs, men stedse med Vindskibelighed opvartet fine Bestillinger, saa vidt Kræfterne kunde tilstæde det; Dog besværgede han sig undertiden over nogen Mattighed i sine Been, som han selv tilstod ey var at undre over, efterdi han i sin Ungdom, og

Side 519

siden fremdeeles i disse Rigers Tieneste havde udstaaet meget ont, med Frost og Kuld, og andre besværlige Tilfælde, som Kriigs-Levnet fører med sig.

Tirsdagen den 14 Mart. sidst forleden (Aar 1671) fornam han nogen Anstød af Colica, som dog ved de af hans Frue anvendte tienlige Midler blev fordreven, saa han Dagen derefter var oppe i sine Klæder, og gik og talede med Obersten Henning Qvizov; Da samme havde taget Afskeed, gik han efter Sædvane ind i sit Kammer for der at gjøre sine Bønner til Gud. Men som han samme Dag der Klokken var 11 begyndte at klage over, at han befandt sig meget mat, sendte hans Husfrue Bud efter hæderlig og høylærde Mand Doctor Hendrich Møniche, Kongel. Majest. Liv-Medicum, som og strax kom, og ey befandt hans Sygdom at være andet end Mathed; Men som Sal. Hr. Urops Længsel var fornemmelig efter den himmelske Lægedom, bad han at der maatte sendes Bud efter Præsten, høylærde Mag. Esaias Fleischer, Sogne-Præst til Hellig Geistes Kirke, da og hans Frue tillige lod skikke Bud efter hans Søster-Sønner Æ. og V. Hr. Jochum Christian Bylov, samt Æ. og V. Hr. Christian Bylov, saa og V. Frue Edel Uhlfeld, V. Frue Abele Sandberg, V. Frue Margarete Grubbe, hvilke alle strax vare tilstæde.

Side 520

Derefter kom forbenævnte Præst Hr. Fleischer, hvilken meddelte ham Sacramentet i hans høyt bedrøvede Frues, samt hendes Broder-Dotter V. Jomfrue Ingeborrig Grubbes, (som var ligesom en Dotter udi hans Huus) samt andre fornemme got Folkes Nærværelse.

Og efterat denne Høyædle og Velbaarne Herre, saaledes som en retsindig Guds og Kongens Mand, udi Guds sande Frygt, med Ære og Reputation, havde levet sin Tiid christeligen og vel i disse brøstfældige jordiske Boliger, samt beviist sine Konger baade udi Freds og Feydes Tiid, endog udi trende Hoved-Kriger, all den Troskab og Tieneste, som af en ærlig Adelsmand kunde fordres, da er han hæderligen uden nogen Bevægelse hensovet, den samme Dag, som han var bleven deelagtiggjort i Jesu Legeme og Blod, nemlig Onsdagen den 15 Martii om Aftenen Klokken 5, udi de tilforn benævnte adelige og fornemme Folkes Nærværelse, i hans Alders halvfierdesindstyvende Aar.

Ved denne Herres dødelige Afgang falder her hos for enhver og Efter-Slægten til tænkværdig Erindring, at saasom han haver været den eeneste og sidste overbleven af de uhrgamle Uroppers høvmeriterede Byrd og Stamme, som for nogle hundrede Aar siden haver ved Dyd og Mandom erhvervet dette adelige Vaaben, Skiold

Side 521

og Hielm, og siden i disse Høvlovlige Kongeriger, til mange Slægter, berømmeligen fremsat og formeeret, saa endes og nedlægges det og nu, og følger hermed den Sl. Herre, med Ære og Reputation til hans Grav.

Et vidtløftig Programma, som findes trykt bag efter Liig-Prædikenen, er, i Anledning af denne brave Adelsmands Død, udstæd af Doct. Jørgen Wizleben, offentlige Lærer i den hellige Skrift paa Kiøbenhavns høye Skole, samt da værende Rector, men samme indeholder ey andet end hvad allerede af Liig-Prædikenen er anført (*).

Adskillige Vers ere ligeledes udgivne, af hvilke det 1ste er paa Dansk forfattet af en som tegner sig C. L. 2.) er et Latinsk og Dansk Vers, hvilket Mag. Joh. Frid. Zyphof, Sognes-Præst til Mariager har opsat. Endnu et andet Latinsk og Dansk er forfærdiget ved A. P. Schevius.

Til sidst findes Liig-Processionen anført, der skeede den 6 Apr. Aar 1671, paa hvilken Dag den Sal. Herre blev begravet udi vor Frue Kirke i Kiøbenhavn. Samme kand for Vidtløftig-heds

(*) I Henseende til Hr. Axel Uropes Fødsels-Dag findes denne Forskiæl, at der i Liig-Prædikenen staaer han var fød den 13 Sept. men i dette Programma den 17 Sept.

ide 522

Skyld her ey anføres, men der sees af samme, at det paa de Tider har været brugeligt at Enken og andre adelige Fruentimmer har fulgt efter Liget, som og her skeede af Frue General-Feltmarschalinden, tilligemed Dronningernes Hofmesterinder og deres Hof-Jomfruer, og andre adelige Sorge-Fruer.

I Kirken efter Prædikenen talede den Høyædle og Velbaarne Hr. Erich Krag til Bramming, Ridder af Dannebrog, Kongel. Majest. Geheime- og Canzellie-Raad over Liget, og efterat han med en synderlig Veltalenhed vidtløftigen havde udført den Sal. Herres Liv og Levnets Fremdragelse, takkede han paa det sidste alle og enhver efter deres Stands Vilkaar, at de saaledes havde beviist den Sal. Herre den sidste Ære, hvorpaa Liiget af de unge Herremænd blev optaget og bragt til sit Sted.

Side 523

Den Retsindige Dommeres
Graff-Skrift, tagen udaf
Jobs 29 Cap. vers 14. 15. og 16.
Fremsat og forklaret udi
den Edle, Høyagtbare, Hen og Belviise,
Sal. Mands

Hans Nansens,
Kongel. Majest. Raad, Assessor i Collegio
Status, Præsident og Borgemeister i Kiøbenhavn,
hans Liigs christelige Begængelse
den 25 Novembr. 1667 udi Hellig

Geistes Kirke,
af
Esaias Fleischer
Sogne-Præst sammesteds.

Kiøbenhaffn, trykt hos Hendrich Gøede, Kongelig Maj. og Univ. Bogtr. Aar 1668.

Side 524

Denne Liig-Tale har Sogne-Præsten Esaias Fleischer, tilegnet sin Moster den afdøde Hr. Hans Nansens efterladte Hustrue, sine Frender, Svogre og Venner.

Texten er taget af Jobs Bog: Jeg iførte mig Retviished, og den beklædte mig; Min Ret var som en Kaabe og en Fyrstelig Hue. Jeg var den blindes Øyne; Jeg var den haltes Fødder; Jeg var den fattiges Fader, og hvilken Sag jeg ikke vidste, den udspurde jeg.

Forfatteren fremsætter følgende angaaende den afgangne Præsident Nansens Liv og Levnet: Han var barnfødt udi Flensborg Aar 1598 den 28 Nov. Klokken 10 Slet Formiddag; Hans Fader var Ærlig og Velagtbare Mand Effvert Nansen, Borger og Indvaaner sammesteds; Hans Moder den Ærlige og Gudfrygtige Qvinde Maren Pedersdotter.

I hans Ungdom lode hans Forældre ham ej alleene undervise udi sin Børne-Lærdom, men holdt ham og udi Tydsk Skole, der at lære læse, skrive og regne, indtil Aar 1614, efterat hans Fader Aaret tilforn den 22 Dec. var bortsovet.

Side 525

haver hans kiære nu Sal. Farbroder, Ærlig og Velagte Mand Hans Nansen taget hannem med sig til Rydsland, og bleve de paa samme Reyse tvende gange af Engelske Søe-Rovere plyndrede, derefter kom de til Vardøhuus i Norge, og derfra til den Stad Kola (*) udi Rydsland, hvor han forblev, for at lære det Rydske Sprog, samt samme at læse og skrive, indtil Aaret derefter 1615 ved St. Hans Dags Tiid, da han reyste derfra, igiennem endeel Stæder udi samme Rige, til den Stad Ruvang. Paa samme korte Tiid, nemlig et Aar, lærte han saavel det Rydske Sprog, at han siden af Høvlovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierde, saa og af vores nu regierende allernaadigste Herre og Arve-Konning, blev brugt, at oversætte paa Dansk de Breve, som deres Majestet ere blevne tilsendte af Gros-Fyrsten.

Siden drog han fra Ruvang, og ankom udi Sept. Maaned her til Kiøbenhavn, hvor han forblev Vinteren over, men siden om Sommeren, Aaret derefter, seylede den Sal. Mand, her fra Kiøbenhavn paa Rydsland for Ryds-Folk.

Aar 1618 kom den Afdøde til Ærlig, Viis og Velfornemme, nu Sl. Mand Peder Svendsen,

(*) Kola ligger i det Moskovitiske Lapland.

Side 526

Borgemester i Helsingør, og foer for hannem om Sommeren paa Rydsland, men Vinteren over blev han hiemme udi forbenævnte Borgemesters Huus.

Aar 1619 seylede den Sal. Mand fra Helsingør til Danzig, og der han igien kom til Helsingør, forefandt han der Sal. Hr. Cantzler Christian Frisis Skrivelse, hvorudi meldtes, at det var Hans Kongel. Majest. Befaling, at han skulde komme til Kiøbenhavn, og derfra for Hans Majest. Sl. Kong Christian den Fierde reyse til Pigora i Rydsland, maatte saa efter saadan Befalning begive sig fra Helsingør til Kiøbenhavn, u-anseet han forbenævnte Borgemester Peder Svendsen skulle have seylat for Kiøbmand paa Rydsland. Fra Kiøbenhavn begav han sig paa bemeldte Pigoerske Reyse, men eftersom han ey kunde komme til Pigora for Jis, som var i Veyen, seylede han til Rola i Rydsland, og forblev der Vinteren over.

Aar 1620 d. 27 Mart. blev Hr. Nansen ført derfra efter Grot-Fyrstens Befaling, omkring den hvide Søe, giennem adskillige Stæder i Rydsland til Kolmogorad; der forblev han udi 9 Uger, blev saa derfra ført til Arckangel, fra hvilket Sted han til Skibs seylede til Vardøhuus, og derfra til Kiøbenhavn med det Skib,

Side 527

som var sendt efter hannem. Efter hans Hiemkomst her til Byen, kom han strax til den Ærlige og Velfornemme nu Sal. Borgemester Michel Wibe, i hvis Huus han forblev hver Vinter, saa længe den Sl. Borgemester levede, saasom den Sal. Mand elskede ham meget, og brugte ham i adskillige sine Forretninger.

Aar 1621 seylede han for det Islandske Compagnie som Kiøbmand paa Rydsland, og siden udi atten Aar for Kiøbmand paa Island, paa hvilke sine Reyser han haver sammenskrevet en Bog, som kaldes Compendium Cosmographicum og Chronologicum, hvilken Bog er meget gavnlig for de Søefarende, saa at endog den trede gange er trykt, nu ey meere er at bekomme. Han blev og Aar 1627 og siden fremdeeles udi tretten Aar betroed til at forhandle alle Compagniets Vare, som fra Island kom til Glykstad.

Aar 1626 blev han til Sinds at forandre sig, hvorføre han lod begiære den dydige Pige Sophia Hans Dotter, som havde til Fader den viise og velfornemme nu Sal. Mand Hans Pedersen, Borgemester udi Slangerup, der da var i Kiøbenhavn hos hendes Moster, Anne Surbeks, Sl. Borgemester Michel Wibes Efterleverske; Benævnte Jomfrue blev hannem tilsagt den 19 Januar., og stod deres Bryllups

Side 528

Høytid den 5 Novembr. samme Aar her i Kiøbenhavn.

Med hende haver den Sal. Mand levet et christeligt og kiærligt Egteskab udi en og fyrgetyve Aar og fem Dage, og bleve ham imidlertid fødte ni Børn, fem Sønner og fire Døttre, hvoraf 2 Sønner og 1 Dotter udi deres unge Aar, og een Søn som var den ældste udi hans Alders 31 Aar ere henkaldede: De to Sønner og tre Døttre overlevede deres Fader, og ere alle komne i den hellige Egtestand, undtagen den yngste Søn, som nu paa 4de Aar haver været udi fremmede Lande, for der at fortsætte sine Studeringer.

Aar 1639 den 11 Martii blev Hr. Hans Nansen opfordret paa Raadhuset, og der foreholdt, at det var Hans Majest. nu Sal. Høvlovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierdes naadigste Villie og Befalning, at han skulle være Raadmand, for hvilken Bestilling han høylig undskyldte sig, men eftersom ingen Undskyldning maatte hielpe, gjorde han strax sin Raadmands Eed (*). Samme Aar den 21 Decembr. blev han af samtlige Islands Com-

(*) Af et Latinske Programma, som findes trykt bag Liig-Prædiken, sees at Hr. Nansen blev den fierde Raadmand.

Side 529

paniets Participanter udvaldt at være Compagniets Forvalter.

Aar 1644 den 5 Martii bekom Raadmand Nansen Bud, om Morgen den han var udi hellig Geistes Kirke, fra Rigens Hof-Mester, som var paa den Tiid (*), at han skulle komme til hannem, hvilket han og efter Prædikenen gjorde, da samme Rigens Hof-Mester gav hannem tilkiende, at det var Hans Majest. Kong Christian den Fierdes naadigste Befalning, at han skulde være Borgemester her i Kiøbenhavn, hvorimod den Sal. Mand paa det allerunderdanigste undskyldte sig, og bad at han for saadant et besværligt Embede maatte forskaanes, men Rigens Hofmester gav til Svar, at ingen Undskyldning derudi kunde gielde, thi det var Hans Majests. endelige og naadigste Villie, og havde Hans Majest. selv dertil udnævnt ham, siden, efter Hans Majests. Befalning til Borgemester og Raad, at de hver i sær

skulle stemme paa en af Raadmændene, til at være Borgemester, og den eene ikke lade den anden vide, paa hvem han stemmede, under sin Æres Fortabelse, men ene hver

(*) Rigens Hof-Mester, var paa den Tiid, en Sviger-Søn af Kong Christian den Fierde, nemlig den for sin Skiebne siden bekiendte Corfitz Uhlfeld, som havde til egne Kongens naturlige Dotter Frøken Eleonora Christina hvilken Kongen havde avlet ved Frue Kirstine Munch.

Side 530

hver for sig skrive sin Stemme paa en Seddel og forsegle, og samme Sedler at indlevere til Kongen, og saasom alle Stemmer, 2 undtagen vare falden paa hannem, tvilede han ey paa, at det jo var Guds Villie, at han samme Embede skulde antage; Om Eftermiddagen sendte Rigens Hofmester atter Bud til hannem, at han skulde komme i Raadstuen, og da han der kom, og skulle gjøre sin Borgemester Eed, undskyldte den Sal. Mand sig atter paa det høieste, men der ingen Undskyldning kunde gielde, aflagde han sin Eed, blev saa Dagen derefter af bemeldte Rigens Hofmester, udi forhen meldte Sl. og Høvlovlig Kongel. Majests. Navn, indsat til dette hans Embede paa Kiøbenhavns Raadhuus.

Aar 1660 den 28 Oct. Formiddag, er den Sl. Mand af Hans Kongl. Majest. vores naadigste Herre og Arve-Konge, Kong Friderich den Tredie bleven fordret op paa Slottet, hvor han for Hans Majest. selv aflagde sin Eed, som Hr. Cantzler Belbr. Peter Ritz forelæste hannem, at være Kongel. Majest. Raad, Assessor udi Collegio Status, og Præsident her udi Staden (*).

(*) Den 28 Oct. var just 20 Dage efterat Hr. Nansen og Biskop Svane, med samtlige Borger-skabet og Geistligheden, saavelsom Stændernes Deputerede, havde været paa Slottet, og efter en vidtløftig Tale af Biskop Svane, offereret Hans Kongel. Majest. Souverainiteten. Hyldingen gik for sig den 18 Oct. som skeede paa Slots-Platzen ved Enden af Børsen.

Side 531

Aar 1661 den 26 Febr. befalede Høystbemeldte Konge hannem, at sidde og domme udi den høieste Ret; med hvad stor Fliid og Vindskibelighed, den Sal. Mand haver betient disse besværlige Embeder og Bestillinger, saavel udi Freds som Feydes Tiid, det er enhver bekiendt. Sin naadige Herre og Konge haver han altid været troe og huld, og kand alle hans Med-Collega give hannem det Vidnesbyrd, at han udi sine Bestillinger, ingen Umag har sparet, men altid giort sin yderste Fliid i at søge denne Byes, saavel som Borgerskabets Gavn og Beste, samt bragt Byens Regenskaber udi saadan Rigtighed, som mueligt ey nogen for hannem haver giort. I sin Øvrigheds Bestilling og ellers altid, kand man med Sandhed sige, at han ey har taget nogen Skienk eller Gave af nogen, og derved ladet sig forlede til at bøye Retten, men altid beslittet sig paa at lade enhver vederfares Ret enten han var riig eller fattig, høy eller lav.

Udi hans christelige Liv og Levnet holdt han sig stedse til den uforandrede Augsburgske Confession, som er at see af hans skriftlige Bekiendelse

vidtløftig Tale af Biskop Svane, offereret Hans Kongel. Majest. Souverainiteten. Hyldingen gik for sig den 18 Oct. som skeede paa Slots-Platzen ved Enden af Børsen.

Side 532

han haver efterladt sig med egen Haand skreven: Han tiene daglig Gud, og var gavmild mod Guds Huus, i sær mod denne Kirke (*), til hvis Orgelverk, da det skulde bygges, han gav 300 Daler, og desforuden paa adskillige Tider betænkte Kirken, som ey giøres fornøden her at opregne, eftersom det er Kirke-Værgerne og andre got Folk noksom vitterligt.

De Fattige haver han ey heller forglemt, men givet til Børne-Huset Almissee, saa og aarligen til Sengeliggende, og ellers altid meddeelt de Fattige af sit Gods.

Udi sit Yderste glemte han ey heller Kirken og de Nødlidende, men givet 1000 Rixdaler, deraf de 500 Rdlr. skulle tilhøre Hellig Geistes Kirke, og de andre 500 Rdlr. skulle gives til fattige Sengeliggende, til hvilke Renten aarligen skulle uddeeles. Imod fine Slægt og Hustrues Søstre var han som en Fader baade i Raad og Daad, saa de efterlevende maa bekiende ey alleene at have mist en Ven, men og tillige en kiær Fader.

Et Aars Tiid førend han døde, mærkede den Sal. Mand at hans Styrke meget var svækket, men eftersom han altid var arbeydsom og flittig

(*) Hellig Geistets Kirke

Side 533

udi fine Bestillinger, haver han ey heller vildet spare sig, men med Fliid forrettede sit Embede, indtil at Sygdommen fik Overhaand, og endog hans Kræfter vare aftagne, og han af mange got Folk blev raadt at holde sig inde, betiente han dog dette Aar den Høyeste Ret, saalænge den blev holdet. Derefter befandtes Svagheden meere og meere at tiltage, hvorfore han nogle Uger forleden maatte holde sig inde, og lod den 21 Oct. begiere af den hæderlig og høylærde Mand Doct. Oluf Borch, offentlige Lærer i Læge-Konsten paa den Kongel. høye Skole, at han vilde komme til ham, som og strax kom, og forordnede de for hannem nyttige Medicamenter. Anden Dagen begierede han at Hr. Doct. Paul Moth Kongl. Majests. Hof-Medicus iligemaade maatte hentes, hvilken tilligemed Dot Oluf Borch holdt Raad om hans Sygdom, og hvad som imod samme best kunde bruges; Men eftersom intet kand gielde imod Døden, saa tvang Sygdommen ham dog den 2 Nov. at begive sig til Sengs, men den 9 Nov. blev han meget svag, des Aarsag han lod høylærde Mand Mag. Esaias Fleischer, Sogne-Præst til Hellig Geistes Kirke, kalde til sig og af hannem begierede at meddeeles Sacramentet, som og skeede udi hans Hustrues, Børns og andre got Folkes Nærværelse.

Side 534

Dagen derefter den 10 Nov. tog han kiærlig Afskeed med sin Hustrue og Børn, til hvilke han holdt en Formanings Tale, som varede næsten den heele Eftermiddag, ved hvilken Tale han blev meget mat, og derefter befalede dem at adlyde hans skriftlige Villie, som skulde efter hans Død findes med hans egen Haand optegnet.

Den 12 Nov. som var en Tiirsdag, var og denne berømmelige og brave Mands sidste Leve-Dag, thi der Klokken var 6 om Morgen, blev han henkaldet, efterat han havde levet her i Verden ni og tredsindstyve Aar ringere serten Dage. Han var ni Børns Fader og havde den Glæde at see ti Børne-Børn. Var udi fem Aar Raadmand, serten Aar Borgemester, og syv Aar Kongel. Majests. Raad, Assessor udi Collegio Status, samt Præsident her i Staden.

Bag denne Klage-Tale findes et Programma udstædt af tvende, nemlig af Doct. Hans Svane, som skriver sig Præses udi det Kongel. Kiøbenhavnske Academies Consistorio, Kongel. Majests. Raad og Assessor udi Collegio Status, Erke-Biskop, samt offentlige Lærer i den hellige Skrift, og det Theologiske Facultets Decanus, samt af Mester Matthias Foss, Academiets Rector, og offentlige Lærer i den hellige Skrift.

Side 535

I dette Programma indeholdes alt det samme som i Klage-Talen er udført, og roses den Afdøde Præsident i sær for sin store Færdighed i det Russiske Sprog, samt sin lykkelige Hukommelse (*).

Det er ellers mærkeligt, at Forfatterne baade af Liig-Talen og det udstæde Programma, ey melder det mindste om en af denne Mands berømmeligste Gierninger, nemlig at Præsident Nansen paa Borgerskabets Vegne, ligesom Biskop Johannes Svane paa Geistlighedens Vegne offererede Hans Kongel. Majest. Kong Friderich den Tredie Souverainiteten; men da dette var en Sag som paa de Tider ey meget offentlig maatte omtales, eftersom Adelen ey var synderlig tilfreds dermed, har ingen torde offentlig rose ham derfor eller røre noget derved.

(*) Ut erat acri promptaque natura, ac memoria supra fidem tenacissima.

Side 537

En Predicken,
som bleff predicket aff
Niels Hemmingsøn D.
udi Salige

Hr. Herluff Trolle

Ridders Begræffuelse, udi Herluffsholm,
den femtiende Dag Julii Anno
Domini 1565.
Til Læseren.

Udi denne Predicken finder Du baade Exempel og Lærdom,
hvorlunde Du skalt leffve, om Du vilt vel dø,
oc glædelige Affskedis fra denne Verden. Vale.

Prentet i Kiøbenhavn af Laurenz Benedict.
Cum Gratia & Privilegio Serenissimæ Regiæ Majestatis.

Side 538

Doctor Niels Hemmingsøn haver tilegnet denne Klage-Tale til Frue Birrithe Giøe, Hr. Herluf Trolles Efterleverske, og Forstanderske til Herlufsholms Skole. Hans Ord til hende ere disse: Udi all Modgang Sorrow og Hiertens Banghed min fromme Frue Birrithe, have vi Trøst og Husværelse nødig; Samme kand vi ved Troen øse af Trøstens Kilde den gode Frelser; 2c. Det maa være Eder min fromme Frue Birrithe en stor Husværelse at I vide, at Sal. Hr. Herluf han christeligen baade levede og døde; saavel som og at den Sal. Hr. Herluf skulde komme til Lande, og der affskedes fra Verden, udi Eders, Hr. Børre Trolles Ridders, Sal. Niels Trolles, Sal. Hr. Herlufs kiære Broder, Sal. Frue Anna Friis, som var Sal. Niels Trolles Hustrue, Frue Birrethe Rosenkrantz og mange andres Nærværelse, og siden henføres til sin Hvile-Sted, hvor han blev begravet udi mange fromme Christnes Aasyn, som fulde hans Liig her fra Kiøbenhavn til Herlufsholm.

Jeg haver ellers min fromme Frue Birrithe udi en god Meening ladet udsætte denne Prædiken,

Side 539

jeg havde udi Sal. Hr. Herlufs Begrævelse, forhaabendes at det skal komme mange Guds Børn til gode, baade for det gode Exempel, som alle Fromme have her udi Sal. Hr. Herlufs Levnet og Afgang, desligeste ogsaa for Christi alvorlige Formanings Skyld, som jeg i denne Prædiken haver forklaret, og haver alting vendt os til Lærdom, at vi saa maatte leve udi Verden, at vi gladeligen kunde dø. Saa beder jeg Eder gierne, at I samme Prædiken vil annamme, og lade læse for Eder, mig haabes det skal komme Eder til Gavn og Glæde.

Næst Fortalen staaer trykt Hr. Trolles sædvanlige Sprog: Alting kommer af Gud, Livet, Døden, Armod og Rigdom. Samt Frue Birrithes Giøes sædvanlige Sprog: Frygte Gud, gjør hvad Ret er, og forlad dig ikke paa Mennesken.

Liig-Texten er tagen af Marci 13. Vogter Eder, vaager og beder, thi I vide ikke naar Tiden er. Det er ligesom med en Mand, som reyser hen, forlader sit Huus, giver sine Svenne Magt og faaer hver sin Bestilling, befalendes Dørvogteren, at han skal vaage. Vaager derfor, thi I vide ikke naar Huus-Herren kommer, om Aftenen eller Midnat, eller udi Hanegal, eller aarle om Morgen, paa

Side 540

det at naar han kommer hastelig, at han ikke finder Eder sovendes, der, som jeg siger Eder, siger jeg alle, vaager.

Den Talende har end videre udlagt sig paa følgende Maade: Mine fromme Christne, som have gjort eder Umage, at følge denne vor christne Broders Legeme til sin Hvilested, I have baade eders Troe paa Guds Tilsigelse, og eders Kiærlighed imod Mennesken beviist. At I have beviist eders Troe om Guds Foriættelse, give I hermed tilkiende, I I fulgte vor Broders Legeme til sin Hvilested; 2c. derfor pleyer Christne, som tro Christi Ord om Opstandelsen at følge til Begravelse deres Legeme, som her have christeligen udi en sand Troe levet, og have udi Guds Navns Paakaldelse givet deres Aand udi Herrens Haand.

Denne eders Kiærligheds Beviisning, er vor Sal. Broders Slægt og Venner meget til Villie, og ville de denne eders Umage med all gode hos eder forskyldte. Hvorfore og den fromme Frue Birrithes Giøe, Sl. Hr. Herlufs Efterleverske lader, tilligemed Hr. Børre Trolle, Ridder, Sal. Hr. Herlufs kiære Broder, med alle deres Slægt, Venner og Forvante eder alle sammen, og hver særdeeles høyligen betakke, for denne eders Kiærligheds Beviisning og Umage, som I haver gjort eder, for deres og Sl. Hr. Herluf Trolles Skyld, hvilket de ville udi

Side 541

alle Maade, i hvis i deres Magt er, med eder alle og hver forskyldte.

Jeg maa ellers med all Sandhed bekiende, at denne Mands, Hr. Herluf Trolles christelige, retfærdige, oprigtige og høviske Levnet og Endeligt, er meget yppermere, end at jeg kand tale derom, som det sig med Rette burde, thi seer jeg til hans Huus, seer jeg til den christne Meenighed, seer jeg til verdslig Omgængelse, seer jeg til hans Embede og Bestilling, kortelig, seer jeg til alt hans Levnet, fra første og til han gav sin Aand op, da haver jeg og alle de han haver omgaaet med, at forundre, saa at man faae saadanne gode Exempel med alle gode Vilkaar finde kand.

Endskiønt jeg ikke kand, som det sig vel burde, nok tale om denne Sal. Mands gode Vilkaar, dog vil jeg alligevel, efterdi det er mig saakommet, tale noget om hans Levnet og Afgang, og det vende os til Exempel og Lærdom.

Jeg vil først tilkiendegive, hvorlunde han sit Huus christelig og vel regieret haver, dernæst hvorlunde han haver haft sig i den christelig Meenighed, der fremmet Guds Ære af sin yderste Magt og Formue; Det tredie om hans kiærlige Omgængelse med menige Mand. Det fjerde om hans Embede og Bestilling, som han haver været tilskikket af sin Herre og Konge; Det sidste om hans sidste Skibs-Reyse og christelige Udgang af denne usle Verden.

Side 542

Jeg vil ikke tale om hans fromme og adle Forældre, som han er kommen af, om den Sl. Hr. Jacob Trolle, Sal. Hr. Herluf Trolles Fader, som indtet vidste af den Prang, Hovmod og store u-nyttelige Bekostning, som nu er i Genge, men levede gudfrygtig, og optugtede sine Børn udi

Tugt og Ære; Men jeg vil begynde paa hans Huus-Regimente, siden han fik den fromme Frue Birrithe Giøe til Hustrue, og de holdt Huus tilsammen.

Hvad Rod og Fundament Sal. Hr. Herluf Trolle og Frue Birrithe Giøe have opbugt deres Omgængelse paa, og Huus-Regimente, kand man vel forstaa af den gode Frugt, som der haver ladet sig see; thi det er ikke mueligt andet, end det skal være en god Rod, som god Frugt afvører, og et got Fundament, som en varig Bygning opbygges paa. Det var da Tro, Kiærlighed og Tilliid til Gud og hans aabenbarede Ord. Det var begges Samtykke, at blive hos den Pagt, som de havde gjort med Christo, og heraf er meget got kommet udi Salig Herluf Trolles og Frue Birritthes Huus. Thi dette Forsæt, at de ville blive ved deres Frelser gav dennem det Raad, at hvor de havde Sæde-Gaarde, da bugde de deres Beede-Kammer, hvor de gave sig ind, besynderlig om Morgen og Aftenen, hver for sig, at giøre deres christelige Bøn til Gud, og var det Sal. Hr. Her

Her er den diplomatiske transskription af siderne 543–550 (fil 584–591) om Hr. Herluff Trolle, udført i nøje overensstemmelse med de gældende retningslinjer for absolut bogstavtro stavning, flydende tekst og medtagelse af fodnoter.

Side 543

Herluf Trolles daglige Viis, uden naar det blev hannem fortaget med stor Bestilling paa Rigens og Kongens Vegne, at han strax om Morgen efter han havde gjort sin Bøn, læste et Capitel eller to udi Bibelen, og ligesaa om Aftenen, førend han gik til Sengs. Men ellers var hans besynderlige Læsning udi St. Pauli Epistel, Johannes Evangelium og udi Davids Psalter, som han altid havde hos sig, hvad eller han var til Lands eller Vands.

Den Sal. Hr. Herluf og Frue Birrithe, formeente at det ikke var nok, at de selv frygtede Gud, men de og dertil holdte deres Huus-Tienere, Jomfruer, Piger, Hofmænd og Dreng, saa at de som fandtes at leve uskikkelig, og vilde ikke lade sig undervise, nødes til at forsee sig en anden Sted, derfor lod han over sit Bord daglig læse et Capitel af Bibelen strax efter at han havde læst til Bords; thi dette var hans Viis, at han altid udi sit eget Huus, uden at fremmede fortog ham det, stod med sit Folk og læste til Bords, bad vor Herre om sit daglige Brød, og siden det brugte, som han det havde taget af Guds Haand. Om Aftenen førend han gik til Sengs maatte alle Jomfruer, Qvindfolk og Dreng som tilstede vare, siunge en Psalme og takke den Alsmægtigste som den Dag havde spist og beskiermet dennem aandelig og legemlig.

Side 544

De glemte ej heller den fattige Lazarus, det er fattige Folk, som havde deres Hielp behov, men rundelig baade inden og uden Huus, mange fattige, arme og bedrøvede Mennesker husvæle de, anseendes ikke efter deres revne Klæder, eller Legemets Uselhed, men efter det Billede de vare skabte efter; ja som vor Herres Jesu Christi egne Lemmer, hvorfore han siger sig at gives hvad de Arme gives udi sit Navn.

At Sl. Hr. Herluf Trolles og Frue Birrithe Giøes Huus-Regimente haver saadant været, og meget bedre end jeg fortalt haver, vide de vel, som havde med dem dagligen omgaaet, derfor var det vel raadeligt, at de besynderlig som Gud haver givet nok af denne Verden, at de saae til dette Exempel, og skikkede sig derefter, og ikke holdte sig efter den Riges Fraadseries Exempel, som hverken passede paa Gud eller Mennesken, og forsmædede den fattige Lazarus, hvorfor han fik sin rette Løn udi Helvedes Afgrund, som alle andre lige Huus-Holdere ogsaa skulde faae.

Det andet som jeg fremsatte om Salige Hr. Herluf Trolles Levnet, er om hans christelig Beviisning imod den christne Meenighed, hvorlunde han haver Guds Ære alvorligen forfremmet. Det var hannem ikke nok, at høre med andre Guds Ord, og at bruge vor Herres Jesu

Side 545

Christi Legeme og Blod, men han ogsaa med Hierte og Gierning altid lod sig finde, at være den, som den christne Kirkes Gavn og Ære vilde forfremme. Og fordi han saa vel at den christen Kirke kand ikke længe blive ved Magt, uden der oplæres udi boglige Konster, og udi den hellige Skrift de, som skulle forestaae den christne Meenighed med Guds salige Ords pure og reene Lærdom, derfor sparede han ingen Bekostning paa Skoler at fremme, og skikkelige Personer at holde til Studium, baade her udi Riget, og anden Steds; Derfor haver han lagt til Helsingørs Skole aarlig Rente til at holde Skolemester og Hører med, desligeste til Nestved Skole, Roskilde Skole og andre Steder; Thi han vidste vel, at saalænge som Skoler bliver ved Magt, bliver der vel ogsaa Personer, som kand tiene den christne Meenighed.

Fordi han og meente, det ikke at være nok, at oplæres udi Børne-Skoler, haver han udi mange Aar holdet stundum to, og stundum fleere til Studium, inden Riget og uden Riget, saa at vi baade have Professores udi dette Kongel. Universitet udi Kiøbenhavn, Bisper udi disse Riger, Sogne-Præster og andre nyttige Tienere, som ere opdragne og fremkomne af den Hielp, som Sal. Hr. Herluf haver hiulpet dennem med.

Side 546

Og efterdi han kom udi Forfaring, at der var nogle fri Børne-Skoler udi Tydskland, udi hvilke Børn havde synderlig Tilsyn, og derfor kunde dessuarere forbedres, den christne Meenighed til Gode og Bistand, haver han ogsaa med sin kiære Hustrue Frue Birrithe Giøe givet Herlufsholm til at være en Skole, udi hvilken baade Adels Børn og andre kunde optugtes og læres udi, Kirken og Riget til Gavn og Beste. Mig haabes at den almægtige Gud skal vel opvække dennem, som samme Skole kand komme udi en ret Brug, saa at den Bekostning bliver gandske vel sted.

Men endskiønt denne Velgierning mod den christen Kirke, Gud til Ære og det gandske Rige til Beste, kand ikke nok prises af de som frygte Gud, og ville Guds Æres Fremgang, og Danmarkes Riges Forbedring, dog findes mange, som man ofte hører, som meene at det var ikke vel gjort af Hr. Herluf, at han skulde koste saa meget paa en Skole, og heriblant hvad ugudelig Tale de kunde paafinde. Men hvad kand man svare med Rette? havde Salig Hr. Herluf og Frue Birrithe, foldt samme deres Gods, omkommet det med Pral, Panket, Drik, Daabel, og udi andre utilbørlige Maade, hvad vilde man sagt andet, end hver Mand maa giøre af sit, hvad han vil! man haver Recessen med sig! ingen kand forby

Side 547

de, at man maa jo efter sin Villie bruge det hannem tilhører. Men nu kunde de ikke være tilfreds, men knurre herimod, og meene det var ikke ret gjort, at faae Pæblinge saadant Gods at løbe med. Hvad? mine fromme Christne! er det andet at sige, end saa, havde Sal. Hr. Herluf og Frue Birrithe ofret deres Gods til Diævelen udi Helvede, da havde det været vel gjort, men at de have ofret det til Guds Ære, hans christelige Kirkes Opbygning, og Rigens Beste kand ikke lides. Herudaf kand man vel forstaa, at de ikke vide, hvortil Gud haver undt een meere end en anden. Ach! hvad er det Gud belbehageligt, at hielpe og fremme dennem, som skulle tiene i den christne Kirke, desligeste ogsaa udi verdslig Regimente og Bestilling. Men det vil jeg herhos have sagt, at den almægtigste Gud skal ikke holde dennem til gode, som ville denne Hr. Herlufs og Frue Birrithe Giøes Skole omstøde og ødelægge, men skal dennem vel hiemsøge paa sin Tiid, at deres onde Forsæt skal komme dennem lidt til Fromme.

Gud give at alle ville see til dette Hr. Herlufs og Frue Birrithes Exempel, og fremme hver efter sin Evne Guds Rige, og ansee den christne Kirkes Gavn og Rigens Beste. Sandelig om saa var, da stode der ikke saa mange efter at forrykke fra den christne Kirke det, som gudfrygtige Mennesker have udi fordom Tiib dette til

Side 548

til givet; Men dette mit Klagemaal hielper intet, den almægtigste Gud han vel paa sin Tiid finder de Skyldige, og ikke lader sig afstøde med nogen Magt, Trusel, Sophisterie og Kraaglov, men dømmer og straffer efter sin Retfærdighed anseendes ingen Person stor eller liden.

Det tredie jeg foregav om Sl. Hr. Herluf Trolles Levnet, var om hans kiærlige Omgængelse med alle Mennesker, adel og u-adel, Borgere og Bønder, Qvinder og Mænd, unge og gamle. Han lod sig ingen at være for god. De Stater som Gud haver ordineret, gav han hver sin tilbørlig Ære, anseendes enhver at være et gavnligt Lem udi vor Herres Legeme. Han holdt ikke saa af den ene Stat, at han forsmaaede den anden, som mange gjøre, men var dennem alle tilfællig med all Retfærdighed, Medlidighed og Belevenhed, hvorudaf han bekom denne Frugt, at hver Mand havde hannem kiær, Klærke, Borgere og Bønder, agtede hannem ikke anderledes end som en mild Fader i alle Maade. Adelsmænd og Fruer omgikkes gierne med ham baade i Medgang og Modgang; Udi Medgang var han beleven, lystig, venlig, yndelig; Udi Modgang var han baade med Trøst, gode Raad, og all den Bistand behielpelig. Kortelig at sige! hver Mand vilde gierne omgaaes med ham, vare glade ved hans Nærværelse, og vilde nødig være hannem qvit.

Side 549

Det fierde, som jeg foregav om Sal. Hr. Herlufs Levnet, var om hans Embede og Bestilling, som han havde af sin Herre og Konge. Han beviiste sig i samme, som en tro Mand i alle Maade, baade udi fredelig Tiid og udi Feyde, baade udi Danmarks Raad, og andre Stæder. Udi fredelig Tiid lod han Loven være sin Regel, at handle og gjøre efter; Han optænkte ikke nye Fund, til at besvære fattige Undersaatatere med; Han forgreb sig ikke imod Retten med nogen Mand, men hvor Naade og Barmhiertighed var til Skade, der brugte han Straffen efter Loven; Hvor man kunde spare nogen uden Skade, beviiste han all Mildhed. Det gjorde hannem vee, naar nogen forsaae sig, at han nøddes til at lade hannem straffe paa Livet eller Helbreden. In Summa han skikkede sig saa i all sin Bestilling at han fandtes baade Gud og Kongen tro.

Udi Feyde-Tiid til Land og Vand, beviiste han sig med Rette at bære et Ridder-Sværd, hvilket og fremmede Folk kunde bære hannem Vidnesbyrd om. Han skyede ikke for Rigets Fiender, men beviiste sig mandelig imod dennem, thi han vidste vel, at den, som ikke var sin Konge og Fæderne-Rige huld, han ikke heller var Gud tro, som udkræver af Undersaatterne Huldskab og Troskab imod deres verdslige Øvrighed. Jeg hørde tidt disse Ord af hannem, som St. Petrus

Side 550

siger: Frygter Gud og ærer Kongen. Hvilke Ord, som give tilkiende, at disse to Ting følges ad, Guds frygt og Huldskab imod sin Herre og Konge, saa at hver, som feyler det ene, feyler og det andet. Er der nogen, som er huld udi Munden, og feyler udi Gierningen, han haver Vidnesbyrd, at han feyler udi Guds frygt, ihvor hellig han vil synes. Thi den samme, som byder at vi skulle frygte Gud, han byder og, at vi skulle være vor Øvrighed huld og tro.

Dette vidste vel den fromme Sal. Hr. Herluf Trolle, hvorfor han ikke heller sparede for sin Herre og Konge, hverken Liv eller Gods; Gud give, at mange vilde sætte sig denne Sal. Mand for Øyne, og følge hans Exempel efter, baade udi Freds og Feyde-Tiid.

Det sidste staaer igien som vi foregav om Sl. Hr. Herluf, som er om hans Affskeed fra denne Verden. Før end han udfoer sidste gang, og var beskikket af Kongl. Majest. til Ommeral (*) over Kongens Skibs-Flode, begav det sig at jeg talede med hannem, den Dag det nye Skib blev udskudt i Vandet. Iblant anden Tale, som vi havde sammen, sagde jeg til hannem: „Herre I laae fluy til Skibs! I haffve nu udi thu Aar yderlig voffvit Eders Liff, baande til Land og Vand, Gud spare Eder, sandeligen, yderlig giffve I Eder udi Liffs Fare.” Hertil sva-

(*) Admiral.

Side 551

rede han mig saa; „Mister jeg mit Liv, jeg faaer vel Liv igien. Vide I hvorfor vi hede Herresmænd? Hvi vi bære Guldkieder, og have Jorde-Gods, og ville være yppermere og høyere agtet end andre? Derfor have vi denne Ære for andre, at naar vor Konning og Herre, Land og Rige have det behov, da skulle vi Rigens Fiender affverge, beskytte og beskierme med Magt og all Formue vort Fæderne-Rige, at vore Undersaatatere maae boe, og være udi Fred og Rolighed: Ja ville vi have det søde, saa maae vi og have det sure med!., Med dette Svar skildtes vi ad.

Derefter foer han til Skibs udi vor Herres Jesu Christi Navn, og holdt sit Folk paa Skibet til Gudfrygtighed, saa at de om Morgen, Middag og Aften siunge Lovsang, og lod holde Prædiken og Litani, og uddeele Sacramentet, ligesom han pleyede at giøre, der han var hiemme til sit eget. Han beviiste sig saa imod alle som var paa Skib med hannem, at de havde ham kiær, som han havde været deres kiødelige Fader.

Der de nu kom nær deres Fiender, kom han dem alle til at falde paa Knæ, og giøre deres Bøn til Gud, og formanede dennem, at de ville sig mandelig bevise imod deres Fiender, og komme deres Eed i hu, de havde soret deres Herre og Konge. Og derover sagde Præsten dennem

Side 552

Afløsning til, som alvorlig fulde til Gud med en stadig Tro. Herefter komme de til deres Fiende, hvor han og fik sin Bane og dødelige Saar, et udi det ene Been, og et udi sin Venstre Arm; dog stod han frimodig op tilraadde Folket, at de mandelig stode deres Fiender imod. Men der de nu bleve skildt fra hverandre, da kom Barkeren og vilde forbinde Hr. Herluf, førend nogen af de andre som vare saarede: Men da befalede Hr. Herluf, at han først skulde forbinde de andre som vare saarede, og siden komme til sig. Her maa man see et oprigtigt Hierte, og en ret Kiærliighed til sin Næste. Han stod med sine Saar, Blodet forrandt hannem, dog vilde han at de fattige Kriigsmænd og Baadsmand skulde først forbindes. Det var vel en farlig Fortøvelse, men det var et oprigtig Mods og christelig Kiærligheds visse Tegn, som kunde ikke være af Kiød og Blod, thi hver haver naturligen sig selv kiærere end en anden, men var visselig af Guds Aand, hvilken der regierede hannem baade til Land og Vand.

Der Sal. Hr. Herluf nøddes til at give sig hiem, for sin Svagheds Skyld, kom han til Dragøe, og hans kiære Broder Hr. Børre Trolle foer ud til hannem, og lod hannem føre ud af Skibet. Der han nu kom til Kiøbenhavn, vilde han ikke lade sig enten bære eller age til sin Gaard, men han gik hos sin Broder, med sit Sværd paa sin Axel, ligesom han havde

Side 553

skadt, og fuldtes de baade ad, ind til Frue Birrithe Giøe paa deres Gaard.

Som han nu var hiemkommen, brugte han Middel og Raad, som Gud haver dertil skicket, og befalede sin Sag den almægtigste Gud i haand, hvad heller han vilde have det til Livet eller Døden.

Nogle Dage derefter kom jeg til hannem, og talede med hannem om hans Saligheds Sag, og vilde trøste hannem, da fandt jeg større Trøst af hannem, end jeg kunde give ham; Men paa det Frue Birrithe ikke skulde agte, at han berede sig til at fare til sin kiære Frelsermand, bad han mig, at jeg skulde tale Latine, og da foresag han selv de besynderligste Stykker af den hellige Skrift, med hvilke han trøstede sig: i Besynderlighed brugte han disse Sentenzer: Paulus siger: Det er en vis Tale, og værd at holde af, at Jesus Christus er kommen udi Verden at giøre Syndere salig. Item Naaden er større end Synden, it. Jesu Christi Blod renser os af all Synd, it. om nogen

synder, da have vi en Talsmand udi Himmerige, som er Jesus Christus den Retfærdige, it. af Davids Psalmer, salige ere alle de, som forlade sig paa hannem, o. s. f. Denne Prædiken, sagde han tidt og ofte, som heder Jesus, vil jeg beholde udi mit Hierte, og vil videre ikke bemøde mig. Han er mig nok,

Side 554

hannem vil jeg blive, og hannem vil jeg befale Liv og Siæl; Han bad mig og hemlig, at naar det skulde være med hannem, at jeg blive skulde hos den lille Prædiken Jesus, og ikke vilde give hannem meere fore.

Udi de Dage som han saa laae, faldt der adskillig Tale ind; iblant andet taledes han om dennem, som forholder at giøre Poenitenz til deres Døds Stund, og meente at Sygens Bitterhed fanger een vel saa meget at tage vare, at han ikke meget kand tænke paa Poenitente, meente og derfor, at være alle raadeligt, at de beridde sig i deres Velmagt, saa som de vilde give og tage, som man siger.

Han sagde og iblant andet; Der er ingen Ting jeg vilde nu længer leve for, end at jeg maatte komme vor nye Skole til Gang, men jeg vil dog den befale den almægtigste Gud, han finder vel Raad efter sin allerhelligste Villie.

Vi komme ogsaa i tale om hans Folk, Jomfruer og Piger, Hofmænd og Drengene, og gav han dennem alle gode Vidnesbyrd, og sagde til mig: Doctor Niels! Jeg haver gode Tienere, jeg kand ingen af dennem skyldes, de have tient mig, og min kiære Hustrue troligen og vel; Jeg veed ikke andet, end at de ere gudfrygtige,

Side 555

Gud være med dennem allesammen Amen.

Om ottende Dagen førend han hensov udi Herren efter Prædiken, og efterat han var besvimet, som Blodet havde forløbet hannem, og var oplagt paa Sengen, da taledes han til Frue Birrithe Giøe, som stod for Sengen og sagde: Birrithe Hustrue! Du haver været min Hustrue udi alle Maader, all den Stund vi have været tilhobe, som en god christen Danne-Qvinde, den almægtigste Gud han skal vel rigeligen belønne dig. Der Frue Birrithe disse Ord hørte, sprang Taarene af hendes Øyen ned paa hendes Bryst og paa Jorden, og sagde hun til hannem: Herluf! Hvi sige I saa? have I nu intet Haab til Livet? Hr. Herluf svarede min kiære Hustrue vær tilfreds, mig skader intet, det bliver vel snart got, giv dig ikkun tilfreds, vor Herre forlader os ikke.

Anden Dagen derefter, som var om Tiirsdagen annammede Hr. Herluf og Frue Birrithe den hellige Nadvere. Derefter sagde han paa hvad Dag at han skulde affskedes fra denne Verden: Paa Mandag, sagde han, da bliver der en stor Forvandling paa min

Side 556

Syge, saa at jeg hverken skal plages af Hede eller Kuld meere. Det sagde han om Onsdagen, Fredagen og Loverdagen førend han døde om Mandagen, efterat han havde sagt dette.

Der Mandagen nu kom, som han havde sagt sig at skulde faae bedre, da skikkede man Bud aarle om Morgenens der Kl. slog tre, til Æ. og V. Mand Christopher Mogensen, at han skulde komme til sig. Der han var kommen, da lod han dennem løfte sig af Sengen, og sætte sig paa en Stoel, hvorpaa han blev siddende indtil han gav sin Aand op.

Der Klokken havde slaget Syv, lod han Barkerens forbinde sig, endog han sagde, det havde intet paa sig. Derefter blev han alt meere og meere svag, dog han aldrig sukkede, eller stonedes udi sin bittre Krankhed. Han taledes med mig, dog kun faa Ord, og nævnede sin Frelsermand tit og sagde: Jesu vær mig naadig, og holdt det saa ud indtil Aftenen, at Klokken var over ni.

Derefter sad han og sov, ligesom han havde været et sundt Menneske. Men en liden Stund, ved en fierrings Time før han gav sin Aand op,

Side 557

bruste hans Øyen, og derefter drog han et langt Suk, ligesom et Menneske udi en naturlig Søvn: Siden blev han siddendes og sov stille ligesom et Barn, og dermed roligen hensov udi Herren, saa at hverken Mund eller andre Lemmer rørte sig noget, som dog pleyer at skee med mange naar de hensove.

Saa see vi at hans Endeligt var ligesom hans Levnet, Gud regierede hannem der han levede, han var og hos hannem i hans Døds Stund. Saa kand det aldrig feyle, at den jo dør vel, som lever vel.

Side 559

En Liigprædicken
som skede udi
Erlige, Velbyrdige oc Salige

Hermænd Juls

til Aabierrig,
Kongel. Majests. Høvitsmand paa Gulland,
hans Begræffelse, som stod i Visbye den
30 Oct. Aar efter Guds Byrd 1607.
aff
Lauritz Nielssøn Skaaning.
S. P. G.

Prentet i Kiøbenhaffn hos Henrich Waldkirch
Aar 1610.

Side 560

Author til denne Klage-Tale Lauritz Nielssøn Skaaning, der paastaaer sit Sted blandt de forrige Tidens Skialdre, har i Riim forfattet Fortalen til dette sit Arbeyde, som tre Aar efter dets Fuldfærdigelse slap ud fra Bogtrykkerens Presse. Udi samme temmelig vidtløftige Riim opofrer han til den afdøde Hermænd Juls efterladte Hustrue den Æ. og V. Frue Marine Jul til Refstrup denne Klage-Tale.

Texten er taget af den 84 Psalme: Min Siæl lenges og begierer inderlig at komme til Herrens Forgaard; Mit Liv og min Siæl glæder sig i den levende Gud; Thi Fuglen har fundet et Huus og Svalen sin Rede, at lægge deres Unger udi, som er dit Altere Herre Zebaoth min Konge og min Gud. Salige ere de som boe i dit Huus de love dig der evindelig Sela.

Udi Indgangen skriver Forfatteren saaledes: Endog at det hielper intet til de Dødes Salighed, hvorledes eller i hvad Maade man handler med deres Legemer: Dog alligevel haver den christelige Kirke altid villet, at man dermed skulde holde gudelige Ceremonier, og at der skulde i fromme Christnes Begrævelse være en ærlig Forsamling

Side 561

tilstede, paadet at de som ginge under Baaren og bare Liiget, saavelsom de dermed fulgte, kunde have Døden i Tanker, og derved minde sig dette Livs Elendighed og Korthed, og betænke den store Glæde de i det andet Liv skulde nyde, naar de levede gudfrygtig, omendskiønt de her legges i Graven, ligesom Sæden der bliver saaet i Jorden.

Med saadanne gode Tanker, vilde de gamle, at vi skulle omgaaes, naar vi forsamles at følge nogen af vores Salige Afdøde til Graven, hvorfor de og har berømmet, at de Steder, som de Døde begravnes paa, skulle være ved Kirken eller i Kirken, hvor Guds Ord bliver prædikeret om Synden og Døden, som er Syndens Sold, og hvorledes vi ved Christum fra begge ere befriet. De gamle Hebræer have kaldet de Dødes Graver de Levendes Huuse, fordi de skulle igien opstaae, og derfor haver holdet udi deres Tiid saadanne Ceremonier med de Dødes Begravelse: At naar de komme med Liiget paa Kirkegaarden, eller og i Kirken, der som Graven var, da gik Præsten derhen, som Liiget skulle sættes, og saa omkring paa de andre Israeliters Graver, som derhos vare, og sagde: „Lovet være Herren vor Gud, som haver skabt eder, som haver spiset og næret eder, som haver opholdt eder, den ”Stund

Side 562

I vare i dette Liv: han ved alles eders Tal, hvor mange og hvo I ere, han skal og opvække eder paa den yderste Dag.”

Naar denne Taksigelse var giort, da begyndte Præsten en Liig-Psalme, og Folket tog strax i med, sang og lovede Gud for sin Barmhiertighed, Sandruhed og Retfærdighed, at ingen med Rette kand sige til Gud: „hvad gjør du?, Naar de havde siunget halvparten af deres Liig-Sang, saa holdt de stille, tog saa Liiget af Baaren, og satte det ned i Graven, begyndte saa siden at siunge den anden halve Part af Liig-Psalmen udi saadan Meening: „Denne er all Verdens Vey, kommer og forsamler eder, og beviiser alle og hver Barmhiertigheds Belgierninger, hans Siæl hviler i Fred, lader hannem ligge i Fred, lader ham sove i Fred, han skal opstaae i Fred., Efterat Liiget saaledes var begravet, saa vendte de sig mod Østen og sagde: „Lovet være Herrens vor Guds store Navn, som skal fornye Verden, og gjøre de Døde levende igien, og siger alle Amen!., og naar de ginge udaf Kirkegaarden hiem igien, da rykke de Urter op med Jorden, og strødde dem efter sig paa Kirkegaarden, paamindendes hverandre indbyrdes at de vare Jord, og de skulle blive til Jord igien. Herre! sagde de: „Vi ere alle dine Hænders Gierninger, du er vor Skabere, vi ere dødelige, du lever og regner evindelig.”

Side 563

Naar de vare komne hiem til Huset igien, som Liiget var udbaaret fra, da haver de trøstet den Afdødes Slægt og Venner og sagt: „Lovet være Herren vor Gud, som er alle bedrøvede Hierters Husvalere, lovet være hans Navn tilevig Tiid.,, og efterat de havde sat sig til Bords, holdt de deres Benedicite, eller Bordsleyse saaledes: Tienenen begyndte og sagde: „Lader os takke den, som er de Bedrøvedes Trøstere.,, Folket svarede: „Lovet være den, som trøster de Bedrøvede, af hvis gode vi æde og leve, lovet være den, og lovet være hans Navn, som bespiser den gandske Verden med Naade, Godhed og Miskundhed. O Herre vor Gud! trøste alle dem, som ere bedrøvede i denne Begravelse.,,

Prædikantens Ord angaaende denne Landsherres Herkomst og Ahner, Fødsel, Levnet og Afgang af Verden, ere disse: Denne Ærlige og Velbyrdige nu Salige Mand Hermand Jul er fød paa Aabierg, der man skrev Aar efter Guds Byrd 1548, af Æ. Velbr. og fromme Forældre.

Hans Fader var den Æ. og V. Mand Niels Jul til Aabierig. Hans Moder var Frue Christenze Lunge, Sl. Hr. Ove Lunges Dotter til Tiersbek. Hans Farfader var Æ. og V. Mand Sal. Enevold Jul til Aabierig.

Side 564

Hans Farmoder var Frue Inger Flemmings, Sal. og V. Hermand Flemmings Dotter til Bavelse. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Ofve Lunge til Tiersbek, Ridder. Hans Mormoder var Frue Anne Friis, Æ. og V. Henrich Friises Dotter af Staldvigaard i Land Holsteen.

Der Ærlig og Velbyrdig nu Sl. Hermand Jul var kommen til den Alder, at han var beqvem til at læres og optugtes, da haver hans Velbyrdige Forældre sat ham til en Præst ved Aabierrig, som haver underviist ham i at læse og skrive paa et Aars Tiid. Siden haver han været udi Viborg udi Jylland, og der ganget i Latinske Skole.

Der han var kommen fra Skolen hiem til sine Forældre igien, haver de nogen Tiid derefter sat ham til Æ. og V. Ifver Skram til Volsbierrig, hos hvem han haver været paa andet Aar. Siden er han forskreven til Ærlig og V. Mand Peder Munch til Estvedgaard, og tiene ham en kort Tiid for en Dreng, og der Feyden begyndte imellem Danmark og Sverrig, og velbemeldte Peder Munch skulde forreyse paa samme Tog, er han forskikket hiem igien til fine Forældre, efterdi han paa den Tiid var kuns et ungt Menneske. Som

Side 565

Som han nogen Tiid havde været hiemme, haver hans Sal. Forældre siden forskrevet ham til Ærlig og Velbr. Mand Sisseng Jul til Hesselmed, og tiene saa hannem for en Dreng, all den Stund Feyden varede imellem Danmark og Sverrig, men der Feyden var endt, begierede den Sal. Mand sin Afskeed fra Velbr. Sisseng Jul, drog saa Udenlands, hvor han haver forsøgt sig paa adskillige Stæder, og tient baade udi Tydskland, Frankerige og Ungern; Han har og der sammesteds forsøgt sig udi Krigen, baade hos Forster, Grever og Herrer paa nogen Tiid lang, og imidlertid forholdt sig christelig og vel, som hans Pas og Vidnesbyrd noksom formelder og udviser.

Der han nu saaledes paa niende Aar havde forsøgt sig udi fremmede Lande, bekom han Budskab og Skrivelse fra fine kiære Sødskende, at Gud havde bortkaldet hans kiære Forældre, hvorover han strax tog sin Afskeed fra sin Herre Greven von Glicken, som han paa den Tiid tiene, og begav sig strax hiem til sit Fæderneland Danmark igien, hvor han indtog sin Fædernegaard Aabierrig, og der eenlig holdt Huus en kort Tiid.

Som den Sal. Mand imidlertid sad saa ene paa andet Aars Tiid, gaf Gud ham i Sinde, at han ville begive sig i den hellige Egteskabs Stat, hvor

Her er den diplomatiske transskription af siderne 566–573 (fil 607–614), udført efter de gældende regler for flydende tekst, bogstavtro stavning og medtagelse af fodnoter.

Side 566

hvorfore han efter sine Velbyrdige Sødskendes og Venners gode Raad, haver ombedet og begiert Ærlig og V. Jomfrue Marrine Jul, Æ. og V. Jens Juls Dotter af Alsted til sin egne Hustrue, og blev de egne-viet tilsammen paa Alsted, Søndagen næst for St. Hans Dag Midsommer, der man skrev Aar efter Guds Byrd 1577 udi hans Alders ni og tyvende Aar.

Og som den Sl. Mand altid forholdt sig i fine Bestillinger ærlig, tro og vel, haver Sal. og høylovlig Ihukommelse Kong Friderich den Anden, da han hørte og erfarede den Sal. Mands Oprigtighed, Fromhed og Forstand, undt og forleent ham med tvende hans Naades Huuse og Forleeneringer, som var først Callundborg Slot, hvilket den Sal. Mand havde i Forlehnung i sex Aar paa Syvende, dernæst Drarholms Slot, hvilket han havde i Forlehnung i Syv Aar paa Ottende.

Der den Sal. Mand i disse fiorren Aars Tiid havde forholdt sig troe og vel, haver Kong Christian den Fierde forleent ham med Wisborrig Slot og Gulland, hvor han har været hos os i tolv samfelde Aar paa det trettende, saa det er tilsammen syv og tyve samfelde Aar, at den Sal. Mand haver havt Kongl. Majests. Forleeneringer, og dennem har han imidlertid med Fromhed og Forstand regieret og forestaaet saa vel,

Side 567

at hannem gives Lov, Ære og Tak af alle Kongens Undersaatater udi samme Forleeninger, saavel af Borgemestere og Raad, Borgere og Indbyggere udi Kiøbstæderne, som af Kongel. Majests. Bønder og Tienere, baade hvilke han haver regieret med Lov og Ret; Han gav alle og enhver god og christelig Beskeed, med all Fromhed og god Lempe, og lod sig finde villig og hielpsom mod alle, som havde hans Raad og Hielp behov; Han elskte Fred og Rolighed, og beslittede sig derudi, som alle og hver godt Folk vitterligt er.

Med hans kiære Hustrue levede han et gudfrygtig, kiærlig og samdrægtig Egteskab, fra først til sidst, saaledes som to christne Egte-Folk sømmer i alle Maader. Gud velsignede dem i samme Egteskab med otte Børn, fem Sønner og tre Døttre, af hvilke de tre Sønner og to Døttre, allerede for deres Sal. Faders dødelige Afgang, ere gaaet ud af Verden, og varede dette deres kiærlige Egteskab i alt, udi tredive samfelde Aar.

Denne Sal. Mand er bleven syg i Loverdags forgangen fiorten Dage, som var den 10 Oct. Natten imellem Loverdag og Søndag. Om Søndags Morgen stod han op, og gjorde sig rede at ville gaae til Kirke, gik derfor ind i sit

Side 568

Kammer efter sin Sædvane, som han daglig pleyede, at gjøre sin Bøn til Gud, men som han begyndte at oplæse samme Søndags Epistel og Evangelium, med Collecten og Bønnen, paakom ham en heftig Kuld, som betog det gandske Legeme. Han tog derfor sin Bog med sig og gik ind i Fruer-Stuen, og satte sig for Ilden, paa det han kunde fuldkomme sit Forsæt.

Der det var Tiid at gaae i Kirke, sagde han til sin Frue, at han vilde blive hiemme, befrygtendes at noget skulle ham i Kirken tilkomme, bad derfor sin Frue med de andre at gaae i Kirke, haabendes at det imidlertid skulle blive bedre med ham. Der Prædikenen var ude, meente den gode Frue, at han skulle være i sit Kammer og at Kulden skulde have forladt ham, men da var han gandske gaaet til Sengs, og laa saa stille hen under Guds Villie taalmodig indtil om Onsdagen derefter, da han lod til sig kalde sin Siælesørger, som trøstede ham med Guds Ord om Kaarsets Hemmelighed, hvorpaa han svarede: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet.

Dagen efter kom atter hans Siæle-Sorger til ham, og formanede ham til en christen Taalmodighed, da iblant andet bekiendte han Menneskens elendige Vilkaar i dette Liv, og der han blev tilspurgt, om han fornam sig meget svag,

Side 569

vilde han ikke aabenbare det for hans kiære Frues Skyld, men sagde: Det bliver vel godt, men i hendes Fraværelse bad han Gud om Naade og sagde: Gud være mig Synder naadig, og trøstede sig med det hielperige Sprog: Saa elskte Gud Verden 2c. og andre fleere Sentenzer, brugte tit disse Ord i sin Svaghed: Naar Øynene brister og Synen forgaaer 2c. faldt saa noget derefter i Søvn, og der han opvaagnede befalede han sin kiære Frue og Børn Gud i Vold, og bad hun vilde siunge for ham dette Vers: Hvad kand os komme til for Nød 2c. Anden Dagen efter kom atter Præsten til ham, til hvilken han sagde: Aldrig havde jeg eder bedre Behov end nu, og blev han da strax deelagtiggjort i det høyværdige Sacramente, og sagde enten jeg lever eller dør, saa haver jeg stor Trøst deraf.

Hvad hans Skriftemaal er anlangende, da anstillede han sig deri som en Christen, og lagde sine Hænder sammen og sagde: Jeg troer Syndernes Forladelse, Legemets Opstandelse og det evige Liv, og da Præsten forelæste ham om Himmeriges Glæde, begyndte han høyt at siunge: Hellig, Hellig, Hellig er du Herre Gud Zebaoth, kort derefter syntes han at slumme, men som Dødsens Søvn nærmede sig, sov han sødelig hen udi hans Alders ni og halvtresindstyvende Aar. I Textens Forklaring findes intet synderligt, uden at den Sal. Mand

Side 570

roses meget for sin Guds frygt, hvorom Author skriver saaledes: Denne Sal. Mand havde Guds Ord kjær, læste og hørte det gierne, kom gierne did, og lod sig der findes, hvor Guds Ord blev prædiktet og kundgiort, og i den christen Forsamling takkede og lovede Gud, og gav andre godt Exempel til at søge Kirken, og høre Guds Ord; Han elskte ogsaa Davids Psalter, som han holdt Psalteren for sin Haand-Bog, i hvilken var saa meget reent Papiir, hvorpaa han selv med sin egen Haand havde skrevet alle Søndags og Fæsters Epistler og Evangelier med deres Collecter eller Bønner som dertil høre, og gierne læsede derudi.

Tilsidst har Forfatteren føyet ved denne sin Klage-Tale, den 33 Davids Psalme paa Vers, saaledes at Begyndelses Bogstaverne af hver Strophe, fremvise eller udgiøre den Sal. Herre Hermund Juls Navn, som i levende Live, skal have elsket samme Davids Psalme frem for nogen anden.

Side 571

Det brendende og skinnende Lys,
Det er:
En troe Lærere, i sit Embede og Ære,
Beskreven af
Dan. XII Cap. vers 3.
Hvilke Ord udi
Den Ærværdige, Hæderlige og
Høylærde Mands

Mag. Erick Oluffsøn
Torm,

Sogne-Præst til Vor Frue Kirke udi Kiøbenhavn,
og Provst over Sokkelunds Herret,
hans Liigs hæderlige og sørgelig Begiængelse,
blev den 11 Junii 1667 udi Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn,
udi en Folckerig Forsamling fremsatte og
forhandlede af
Michael Henrichsøn,
Sogne-Præst til St. Nicolai Kirke Sammesteds.

Prentet i Kiøbenhavn af Christian Wering Acad. Bogt. Aar 1669.

Side 572

Til Hr. Torms efterladte Enke, Søster Olufs Dotter Worm, samt hendes Børn og Svoger, har Forfatteren overleveret denne Liig-Prædiken med en Fortale. Udi Klage-Talen fremføres følgende om den Afdødes Liv, Levnet og Endeligt.

Hr. Torm var barnfødt udi Salling i Jylland, udi en Bye kaldet Lille Torum, liggende udi Torum Sogn, Aar efter Christi Fødsel 1607 den 13 Sept. af ærlige, egne Forældre. Hans Fader var Ærlig og Velagte Mand Oluf Fransøn fordum Kirke-Værger Sammesteds, og siden Indvaaner og Borger udi Skive. Hans Moder var Dorete Christens Dotter, som var den hæderlige, vellærde og Sl. Mand Hr. Christen Jensøn Sommer, Sogne-Præst til Junger og Torum Sogner, samt Provst over Nørre og Harre Herret hans Dotter, hvilke begge ere hensøvede.

Af hans Forældre, blev han hiemme efter hans Alder, opdraget udi Guds frygt, og lærte sin Børne-Lærdom indtil hans Alders ottende Aar, da de sendte hannem fra sig til den Latinske Skole i Nykjøbing udi Mors, hvor han var udi fem Aar, nemlig til Aar 1620, da han efter sine forbenævnte

Side 573

benævnte Forældres Raad, begav sig til Viborrig Skole, for der videre at fortsætte sine begyndte Studeringer. Her var han udi syv Aar, og anstillede sig med Guds frygt, Skikkelighed og Flittighed saaledes, at han Aar 1627 af sin Skole-Mester den hæderlige og høylærde, nu Salig Mand, Mag. Christen Aalborrig Rector Scholæ Sammesteds, blev kiendt dygtig til at demitteres fra Skolen, og kom saaledes med et berømmeligt Skudsmaal samme Aar hid paa den Kongel. høye Skole, hvor han efter foregaaende Overhørelse, blev indskrevet udi det hæderlige Studenters Tall, da Doctor Hr. Johannes Paulsøn Resen Biskop over Siellands Stift, var Rector Magnificus og Mag. Peder Gelstrup Logices Professor var Decanus, og udvalgte han sig til Privat-Præceptor den meget ærværdige, hæderlige og høylærde Mand nu Sal. Doctor Jesper Brokmand, da offentlige Lærer i den hellige Skrift, og siden Biskop over Siellands Stift. Eftersom han ved daglig Guds frygtighed, Ærbarhed og Flittighed beviiste sig at være en ret Academisk Borgere, ikke uden sin Priv. Præceptors synderlige Behag, er han og af hannem Aaret efter at han var kommen til Akademiet, antagen til at undervise Æ. og Velbr. nu Sal. Jens Kaas, som da laae udi Sal. Doctor Brokmands Huus, saa og hans egen Søn Sal.

Side 574

Sal. Christian Brokmand, udi hvilken Bestilling han saaledes forholdt sig, at Doct. Brokmand ey holdt nogen bedre at recommendere den Høyædle og Velbaarne, Strenge Herre og Cansler Sal. Christian Friis til Kragerup, som da udi bemeldte Brokmands Huus lod sin Søn Æ. og V. Christian Friis informere, og forblev hos hannem udi tvende Aar, udi hvilken Tiid, han lod sig dette være meest angelegen, at den hannem anbettede Velbr. Unge Mand, baade i Guds frygt, Lærdom og Dyder kunde tiltage.

Derefter blev han med Villie og Venskab forlovet at reyse Udenlands, sine egne Studeringer at opvarte, for at giøre sig beqvem til at tiene sit Fæderneland; Han kom først til Leiden udi Holland, hvor han med Fliid hørte og spurdte til Raads de vidtberømte hæderlige og høylærde Mænd Salmasium, Heinsium og Burhornium, og for at naae nogen Fuldkommenhed udi det Mathematiske Videnskab, hørte han Golium og Hortensium, men til Amsterdam Vossium og Barlæum, hvilke han alle, for sin Skikkeligheds og Flittigheds Skyld var synderlig kiær.

Derfra blev vores Torm hiemkaldet af Hr. Morten Maarsøn, fordem Biskop udi Aarhus Stift, til at være Rector udi Aarhus Sko-

Side 575

Skole, hvilken Tieneste da var ledig. Men som han uden andre sine Patroners, i Særdeleshed ærværdige Hr. Doct. Jesper Brokmands (efterdi samme mod hannem udi Raad, Daad og Gavmildhed beviiste sig som en Fader mod sin Søn) hans Villie ey understod sig noget derudi at slutte, indsatte han alting til dennem, og i største Lydighed underkastede sig deres Villie; Da han og efter aflagde Taksigelse til forbenævnte Biskop, begav sig til Engeland, hvor han en temmelig lang Tiid opholdt sig, og der betiente sig af de Skrifter, som findes i de skionne Bibliotheker udi London og Oxfort, gjorde sig og kiendt med de berømmelige Mænd Prideaux, Johannes Bambrar og Gravius.

Derefter begav han sig til Frankerige og ankom til Paris, hvor han opholdt sig paa tvende Aars Tiid, baade med at lære af andre, og lære andre, holdt og flittig Omgængelse med de lærdeste Mænd der paa Stæden, nemlig Mydorgius, Morino, Mersenno, Erigonio, Robervallio og

Ciriaco, hvilke alle holdte hannem i stor Agt, for hans besynderlige Gudelighed og Vindskibeligheds Skyld, saa og berømmede ham paa det høyeste. Hvorudover de offentlige Lærere paa denne høye Skole recommendede ham til Forfremmelse hos den Høye, Velbaarne og Streng Herre Hr. Cantzler

Side 576

Christian Friis til Kragerup, dette Kongelige Academies, næst Gud og Kongen, høyeste Patron. Aar 1635, blev han ved Hans Kongel. Majestet Salig og Høylovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierdes naadige Brev og Befaling, hiemkaldet til at være offentlig Lærer i Matematiquen, hvilken allernaadigste Befaling udi allerstørste Underdanighed at efterkomme, han strax begav sig paa Reysen, og efterat han den 12 Aug. 1636 lykkelig og vel var hiemkommen, var han den 21 Oct. paa Studiegaardens overste Høresal offentlig til Ords, og den 27 Dag i samme Maaned aflagde han sin Eed.

Aaret derefter blev han Magister Philosophiæ, da Hr. Mag. Wulfgang Rhumann offentlige Lærer i Logic var Decanus, blev og samme Aar af Høybemeldte Kong Christian den Fierde anbefalet, at have indseende med det runde Astronomiske Taarn udi Landemerke, som da stod udi Bygning, i hvilket den u-lignelige Mathematici Sal. Hr. Tyge Brahes Instrumenter, skulde sættes. I denne ham naadigst anbefalede Inspection, lod han see saadan mærkelig Fliid og Skarpsindighed, at han forhvervede sig hos Hans Majest. særdeeles Kongl. Naade, og hos andre fornemme Mænd indlagde han stor Berømmelse.

Side 577

Aar 1640 begav den Sal. Mand sig udi Egteskab med den hæderlige, dyderige og meget gudfrygtige Pige Søster Olufs Dotter Worm, som var en Dotter af den vidtberømte Salig Mand Doct. Oluf Worm, fordum offentlige Lærer i Læge-Konsten her paa Akademiet, og blev deres Bryllup holdet her i Kiøbenhavn den 28 Julii, som var den 4de Søndag efter Trinitatis; I samme Egteskab som varede syv og tyve Aar, ringere een Maaned, haver Gud velsignet dem med tvende Sønner og lige saa mange Døttre, hvilke med deres bedrøvede kiære Moder sørgeligen igienleve.

Aar 1641 blev den Sl. Mand det Philosophiske Facultets Decanus, og meddeelte samme Aar 32 (*) unge Mænd Titulen af Baccalaureus, han var og nogle Aar Bibliothecarius og Notarius ved Akademiet, og i sit Lære-Embede gjorde han alt hvad han burde, baade med at læse offentligen og disputere.

Da vores kiære Fæderneland, Aar 1645 uformodendes blev overfaldet, og man havde enten liden eller ingen Forhaabning om, at Stiernekontten skulle kunde fortsættes hos os udi samme Flor og Anseelse, som den allerede var

(*) Her meldes, at han confererede 32 Tit. Baccal., men i det Programma som følger bag efter Liig-Prædikenen staaer der 37.

Side 578

begyndt, blev hannem tilbudet af Rectore Magnif. og Professorerne, dette Vor Frue Kald, som da var ledig (*) hvilket han og, eftersom han alt i mange Aar havde forfaret sine kiære Medbrødres Yndest og Velvillighed imod sig, den han og videre forsikkrede sig om, efter Guds Paakaldelse som et Guds Kald antog, og haver han samme Kald, som Sogne-Præst og Provst udi to og tyve Aar, saaledes forestaaet, at han alligevel han er død, lever dog hos os ved et udødeligt Navn, som han haver efterladt sig til en evig Amindelse.

Den Sal. Mand savnes billigen med største Smerte, efterdi han altid haver elsket og frygtet sin Gud, beviiste sig som en retskaffen Siælesørgere baade inden og uden Kirken, draget faderlig

Omsorg for den hannem anbettede Hiord, straffet og formanet i Tide og U-tide, og stedse med Ivrighed i Bøn og Paakaldelse med

(*) Der fortælles, at da de Høylærde ey vare eenige i Consistorio, om hvem de vilde kalde, skal Torm, som den Tiid kun havde maadelig Indkomster, have forestillet dem, at han kiendte en gandske dygtig Person, som de og alle kiendte og tillige vel yndede, hvilken han vilde foreslaae dem, om de vilde love ham, at give ham deres Stemmer; Som ingen kunde tænke han meente sig selv dermed, lovede de fleeste det, og hørte derpaa med Forundring saa og Fornøjelse, at han sagde det ey mig selv, hvorpaa han fik Kaldet.

Side 579

Mose staaet i Gabet og afvendt Guds overhængende Brede. Han var sandru i Ord, hellig og ærbar i Omgængelse, foragtede Verdens Forfængelighed; Han har for alting æret Kongen, som næst Gud havde ophøyet hannem og hans Børn, og med tilbørlig Respect elsket sin Øvrighed, beviist sig miskundelig imod de Fattige og Nødlidende, elsket og agtet sin Hustrue, opdraget sine Børn vel, beviist sig huldelig mod sine Slægt og Venner, og i alle Maader søgt at tiene sin Næste; Hans Død er des Aarsag saa meget meere begrædelig, som hans Omgængelse i Livet for dennem, der oprigtig uden Passioner vil dømme derom, var takkelig og behagelig.

Anlangende den Sal. Mands Sygdom og Afskeed fra Verden, da er han, som ellers syntes at være af en meget god Legemes Beskaffenhed, og altid havt en god Helbred, meget hastig forleden den 6 Febr. bleven syg, og skiont af det Medicinske Facultet her i Staden, alle tienlige Midler bleve brugte, hialp det dog intet, men han blev Dag fra Dag meere udmattet, des Aarsag han nok sluttede at hans Fraskillelses Stund ey var langt borte, og derfor holdt sig, som han tilforn havde giordt, til Gud med Bøn og Paakaldelse.

Han takkede Gud og Kongen; Gud, som saa underlig fra hans Ungdom op, havde hiulpet

Side 580

ham, og ophøyet hannem; Kongen, som naadigst havde anset hans lange og troe Tieneste i saa mange Aar, og behaget, at kalde hans Søn den hæderlige og høylærde unge Mand Hr. Oluf Eriksøn Torm, til at være offentlig Lærer i det Ebraiske og Syriske Sprog, her paa den høye Skole, hvorføre han ønskede, at Gud vilde velsigne Hans Kongel. Majest. og det Kongl. Huus med evig Velsignelse.

Siden laae han stedse i all sin Sygdom taalmodig og stille, indtil den 2 Junii 1667, som var hellig Trefoldigheds Søndag, da han, om Morgenens tiilig imellem 4 og 5, efterat han for nogle Dage tilforn havde communiceret, og taget Afskeed med sin Kone og Børn, hensov.

Hans gandske Leve-Tiid var ni og halvtrediesindstyve Aar, otte Maaneder, to Uger og nogle Dage. Han var offentlig Lærer paa den høye Skole udi ti Aar, men Provst og Præst udi to og tyve Aar.

I Anledning af denne lærde Mands Død, er et Programma udgivet under Doct. Hans Svanes, Præses udi Consistorio, Kongel. Majests. Raad, Erke-Biskop, o. s. v. Navn, samt Mag. Matthias Fosses Academiets da værende Rector.

Side 581

I samme Programma opregnes den afdøde Hr. Erick Torms Skrifter, der alle vidner om den Afdødes Lærdom, disse vare:

1. Disquisitiones ex universa Mathesi depromptæ, qvibus Analytica Vietæa primus in hac Academia illustravit. Havn. 1636. in 4to.

2. Disquisitiones Mechanicæ duæ de Instrumentis Mathematicis, quibus Globi Tychonici usus ostenditur. Havn. 1643. in 4to.
3. Disputatio de καὶνᾶϊς ἐννοίαις. De mensuris. Havn. 1642. in 4to.
4. Antiquitatum Danicarum Sermones XVI, ex Jo. Aventini Bojaricæ Historiæ Lib. I. & Comment. Jo. Lyschandri. Havn. 1642. in 4to.
5. Effigies Regum Danorum annexa Chronologica & Compendiosa Rerum Gestarum Narratione. Havn. 1640.

Adskillige Liig-Taler holdne over Hr. Jens Høeg, Ridder, og Frue Medea Rosenkrantz, Hr. Cantzler Sehesteds; Ligeledes over Frue Ingeborg Ulfstand, gift med en Vind,

Side 582

Wind, og over Silla Antonii Dotter, Doct. og Biskop Brokmands Kone.

Side 583

En Liigprædicken,
som udi
Erlig og Velbyrdig, Salig

Jomfr. Karine Høgs

hederlige Begravelse, udi St. Michels Kirke
i Slagelse, den 13 August. Ao. 1610.,
blev forhandlet
af

Christen Christensøn Winter
Prædiker til Andvorskov Slot.

Jacobi I.

Salig er den Mand som lider Fristelse, thi efter han er
prøvet, da skal han have Livsens Krone,
hvilken Gud haver lovet dem, som hannem elske.

Prentet i Kiøbenhaffn hos Henrich Waldkirch Aar 1611.

Side 584

Denne Liig-Prædiken er tilegnet den Afdødes Svoger Hr. Ebbe Munck til Kielbrov, Kongel. Majests. Befalnings Mand paa Andvorskov og Korsøer Slotte, som havde den Afdødes Søster Frue Sigel Høeg til egte. Forfatteren viser adskillige Kors et Guds Barn maa udstaae, hvilke han dog henfører til 2de Slags, nemlig 1) Indvortes, saasom naar et Menneske besværes af Syndens rette Kundskab, Samvittighedens Skelven, Guds store Vredes Fornemmelse, og af Mangel paa livagtig Trøst, Hiertes Banghed, til Exempel herpaa fremfører han Adam, Job og David. 2) Taler han og om det legemlige Kors som Menneskene maa taale, saasom, Forfølgelse, Armod, Slag, Sygdom, Æres Forkleinselse 2c. hvortil han og giver tilkiende det som man i saadan Nød kand trøste sig ved nemlig, at saadant skeer efter Guds Villie, som tugter det Barn han elsker. Tilsidst trøster Author Hr. Ebbe Munch og hans Frue, og giver tillige

Aarsagen tilkiende, hvorfor han har vildet ladet denne Prædiken see Lyset, som fordi at andre Guds Børn derved kunde opbygges, saa og til et Taknemmeligheds Tegn for Hr. Ebbe Munkes Godhed imod ham.

Side 585

Afgangne Jomfrue Karine Høeg var barnfødt paa Vaang, hendes kiære Forældres Sædegaard i Jylland af Hr. Styge Høeg til Vaang og Anne Ulfstand. Hendes Farfader var Jost Høeg til Vaang. Hendes Farmoder var Frue Sigel Bilde, Strenge Ridder Hr. Claus Bildes og Frue Lisabeth Ulfstands Dotter til Løngsgaard. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Grejers Holgersøn Ulfstand til Voesborg. Hendes Mormoder var Frue Anne Lange, Erik Langes og Frue Bege Rosenkrantzis Dotter til Engelsingholm. Hendes Faders Farfader var Æ. og V. Mand Jacob Eskilssøn til Vaang, som havde til Forældre, Strenge Ridder Hr. Eskil Høeg og Frue Mette Banner til Løngholm. Hendes Faders Farmoder var Frue Johanne Krumpen, V. Biskop Styge Krumpens og Frue Byrrethe Rosenkrantzis Dotter af Børlum. Hendes Moders Farfader var Æ. og V. Mand og Strenge Ridder, Hr. Holger Ulfstand til Hekeberge, som var Strenge Ridder Hr. Grejers Ulfstands og Frue Anne Brahes Søn til Skabersøe. Hendes Moders Farfaders Moder var Frue Anne Podebusk, Strenge Ridders, Hr. Predbiørn Podebusk og Frue Wiwike Rosenkrantzis Dotter til Krappero.

I hendes Ungdom, blev hun af sine Forældre holdet i Skole hiemme med hendes andre Sødskende,

Side 586

og opdraget til Dyd og Gudsfrygt. Efter saadan en christelig Optugtelse udi salig Lærdom, haver hendes Forældre, saasom de vel vidste at Ørkesløshed føder meget ondt af sig, ladet hende lære at sye, knytte og gjøre andet Arbeyde, som var hende anstændig, paa det hun i sin Tiid kunde være i Stand til at skikke sit Huus, om hun skulde leve saa længe.

Dette Arbeyde øvede hun sig udi hiemme, til hun var ohngefær elleve Aar gammel. Men nu paa syv Aar siden, der Gud havde sat Hr. Ebbe Munch til Kielbrov og Frue Sigel Høeg tilsammen udi Egteskab, haver de havt hende hos dennem i deres Huus, og som deres eget Barn til all Dyd opdraget: Ikke fordi hendes Forældre jo kunde og vilde beholde hende hiemme hos hendes Sødskende: Men efter deres Svogers og Dotters Begiering, hvilke elskede hende meget formedelst hendes fromme og lydige Omgiengeelse. Hos dem forblev hun stedse, og imidlertid viiste sig mod dem og alle andre, from, dydig og venlig. Men saasom Gud havde hende kiær, behagede han at tilskikke hende, den 16 Junii i denne Maaned, Dødsens Sendebud ved en hæftig svar Sygdom, hvilken hun som en ret Christi Disipelinde tog imod med all Taalmodighed.

Som hun udi sin Velmagt havde Gud for Øyne, og udi hans sande Frygt og Dyrkelse stedse

Side 587

se beslittet sig, formedelst Guds saliggjørende Ords Hørelse og Sacramenternes Brug, saa forsømmede hun det ey heller i hendes Svaghed, hvorefter hun den tredie Dag derefter, lod kalde mig til sig imod Aftenen for at blive deelagtig udi Jesu Christi Legem og Blod, hvilket og skeede.

Den 20 Julii skikkede Hr. Ebbe Munch mig, som stedse havde været hos hende og vidste hendes Sygdom, til Kiøbenhavn, for at hente en forfaren Doctor, paa det intet skulde forsømmes af menneskelig Raad. Der kom da og ud til hende, den 22 Julii paa Andvorskov Slot hæderlig og høylærde Mand, Hr. Doctor Gellius, offentlige Lærer i Læge-Konsten paa Kiøbenhavns høye Skole, som strax gav hende Raad imod hendes Svaghed, hvorved hun og begyndte at komme fig noget. Men den 30 Junii som var i Dag 14 Dage Klokken 12 Middagen, besluttede hun sine Dage, som var udi hendes Alders syttende paa det attende Aar.

Side 590

ΕΠΙΘΥΜΙΑ PAULINA

Det er:

St. Pauli og alle Guds Børns søde Lyst og
Trøst, at skilles herfra og være hos

Christum,
udaf

St. Pauli Epistel til de Philippenser
udi det 1 Capitel,
udi

Erlig og Velbyrdig Salig Frues,

FRUE

Anna Podebuskis,

Erlig og Velbyrdig Mand

Tønne Friis til Hesselager,

Kongel. Majests. Hovismand paa

Aalborg Slot,

Hans Salige Huus-Frues Adelige Liigs Nedsettelse

udi Vor Frue Kirke i Aalborg,

den 15 Januarii Aar 1627

til Liig-Prædiken fremsat

af Christen Hansen S. V.

Prentet i Kiøbenhavn, af Melchior Marzan.

Side 590

Af Forfatteren, er denne Liig-Prædiken tilskrevet den Afdødes Mand, Hr. Tønne Friis til Hesselager; I Fortalen taler Bispen om de 2 Søstre Marie og Marthe, af hvilke, Marthe var geskæftig i at pleye Jesum; Marie derimod sætter sig hos Jesu Fødder for at høre paa ham, og gav Agt paa hans Ord, hvorføre da Marthe figer til Jesum, skiøtter du intet om at min Søster lader mig tiene alleene; Da svarede han: Et er fornøden, Maria udvalde den gode Deel, som ingen skal tage fra hende. Heraf tager Autor Anledning til at rose den Afdøde, hvis største Lyst, var med Maria at forlyste sig udi Herren og hans søde Ords fande Trøst, besynderligen da hun merkede sin Fraskillelsses Stund at være nær.

Tilfildst giver Autor tilkiende, hvorføre denne Prædiken ey før var trykt, nemlig 7 Aar efter den var holden, sigende. Og eftersom Æ. og V. haver begiært at jeg vilde til Trykken forfærdige denne Tale, (som da udi en ypperlig adelig Samlig og hæderlig christen Samfund blev af Guds Naade fremsat): Men eftersom den Keyserlige Armada strax famme Aar overdrog og indtog Landet her, (da de i 2 fulde Aar, plagede os for vore Synder,) saa det var en meget bedrøvelig

Side 591

Tilstand, (dog Gud være evig æret, som friede os uden all menneskelig Formodende, og naadelig hiemsøgte os,) haver jeg des imidlertid, og siden ikke som jeg gierne vilde, fundet efterkomme denne eders Begiering, for adskillige Tilfældes Skyld, forhaabende at Æ. V. i beste Meening vilde antage dette mit ringe Arbeyde.

Liig-Texten er tagen af Pauli Epistel til de Philippenser 1 Cap. v. 23. Jeg haver Lyst til at skilles bort, og at være hos Christum.

Den afdøde Frue Anna Podebusk er fød paa sin Fædernegaard Krapperup, der man skrev Aar efter Guds Byrd 1601 den 15 May, af Æ. og Velbr. Forældre. Hun havde til Fader Hr. Klaus Podebusk til Krapperup, og til Moder Frue Sophia Ulfstand. Hendes Farfader var Hr. Moriz Podebusk til Rørup, som var en Søn af Claus Podebusk, Ridder, og Frue Anna Krognøsis, af Krappetup. Hendes Farmoder var Frue Magdalena Sested, som var Æ. og V. Claus Sesteds og Frue Lisber Juls Dotter af Spandergaard. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Niels Ulfstand til Barsebek, som var Hr. Trude Ulfstands, Ridder, og Frue Jde Broks Søn af Wemmetoft. Hendes Mormoder var Frue Margarethe Skaffue, som var V. Herluf

Side 592

Skaffues og Frue Anne Brahes Dotter af Wemmetoft.

Saa snart Forældrene med denne Dotter var velsignet, lod de hende ikke alleene strax komme til Daaben, men og betimeligen ladet hende hos dem selv, lære sin Børne-Lærdom, og formanet hende til Gudsfrygt, Tugtighed og andre Dyder, saa og ved Aarenes Tiltagelse holdt hende til Huusraadighed, Tarvelighed og andre Øvelser, som kunde anstaa hende som en Adels Person. Der hun var kommen til Skiels Alder, haver Hr. Tønne Friis til Hesselager, Kongelig Majests. Hovismand paa Aalborg Slot begiert hende, og blev hun hannem tilsagt og trolovet paa Krapperup, Aar 1616 ved St. Hans Dag Midsommer, da deres Bryllup Aaret derefter 1617 den 6 April blev fuldbyrdet udi Odense. Samme deres Egteskab blev af Gud velsignet med syv deylige Børn, to Sønner og fem Døttre, af hvilke de 3, som er een Søn og to Døttre, udi deres unge Aar døde, de andre 4, som er een Søn og tre Døttre ere endnu tilbage levende. Foruden disse deres gode Børn, som en Smykke i Egteskab, blev deres Egteskab ziiret ved deres kiærlige og gode Omgængelse med hverandre, som varede udi ti Aar, dersom den Sal. Frue havde levet til førstkommende 6 Apr.

Side 593

Hvad hendes Levnet anbelanger; Da haver hun havt Gud for Øyne, og beslittet sig i Herrens sande Frygt, gierne hørt Guds Ord i Kirken, og hiemme forlystet sig derudi med daglige Aften og Morgen-Bønner, saa og idelig brugt det høyværdige Alterens Sacramente, samt andre christelige Øvelser. Sine Børn har hun holdet til Tugt og Formaning efter deres Alder og Evne, saa og været mild og god mod sine Tienere, og med alle, Adel og U-adel havt god Omgængelse. Men efter Guds behagelige Villie, blev hun henkaldet i sin feyreste Alder og paalagt legemlig Svaghed, som først begyndte med Flod af Hovedet, og andre Tilfælde, hvoraf hun maatte gaae til Sengs den 17 Sept. hvilken Sygdom da den heller havde forværret end forbedret sig, fandt hendes Mand for raadeligst at skikke Bud til Wiborg, og hid forskrive hæderlig Doctor Peder Jversen, for at meddeele hende Medicin, hvilket og skeede, hvoraf hun og befandt sig noget bedre, saa hun nogle faa Dage kunde være oppe fra Sengen. Men saasom foruden forhen benævnte Sygdom, tilflog sig og Skiørbug, og hun fornam, at hverken Urter eller Plaster kunde læge, da saae hun hen til den største Doctor Jesum, for at faae den beste Lægedom ved ham; Derfor kom efter Begiering til hende Hr. Mester David Jensen, Sognepræst her sammesteds, som og efter gudelig Skriftemaal og Hiertets Andægtighed,

Side 594

meddeelte hende Sacramentet, udi hendes Mands, Jfr. Ingeburg Rosenkrantzis og andre Christne deres Overværelse.

Midlertid kom høylærde Doctor Christen Skøt til hende, efter hendes Mands Begiering og som hun for Afmægtighed ey kunde indtage indvortes Lægedom, brugte han for at styrke hende nogle udvortes Medicamenter. Men saasom hun fornam Døden at være nær, lod hun kalde fine Børn op til sig den 28 Dec. hvilke hun meddeelte sin moderlige Velsignelse, og Dagen efter, atter ved forbenævnte Hr. Mester David Jensen, lod sig meddeele Jesu Legem og Blod, da

hendes Hosbonde, saa og Frue Lisbeth Friis, Sal. Jacob Hvitfelds til Berred Efterleverske, og Doctoren samt andre vare tilstede. Af forbenævnte Sygdom døde hun Nye-Aars Aften den sidste Dec., sidst forleden paa en Søndag Klokken 5, efterat hun havde levet sex og tyve Aar, sex Maaneder og sex Uger.

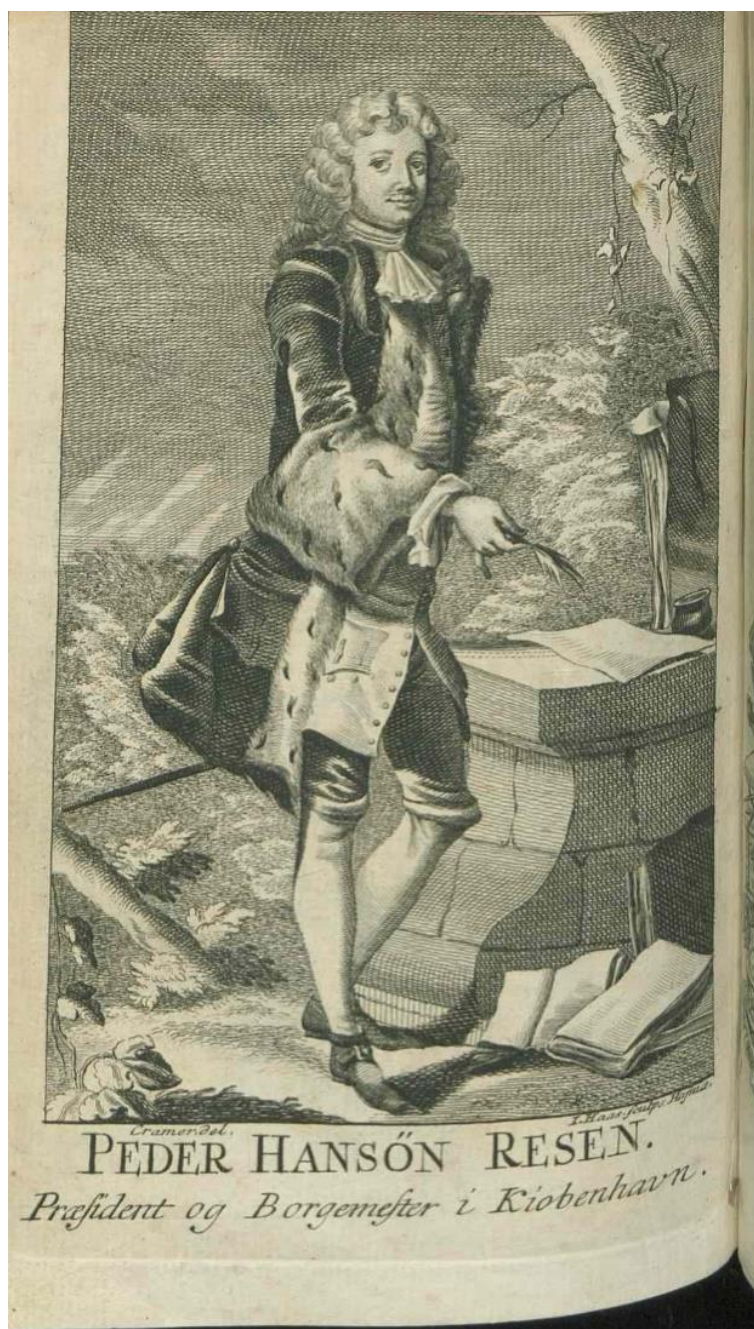
Side 595

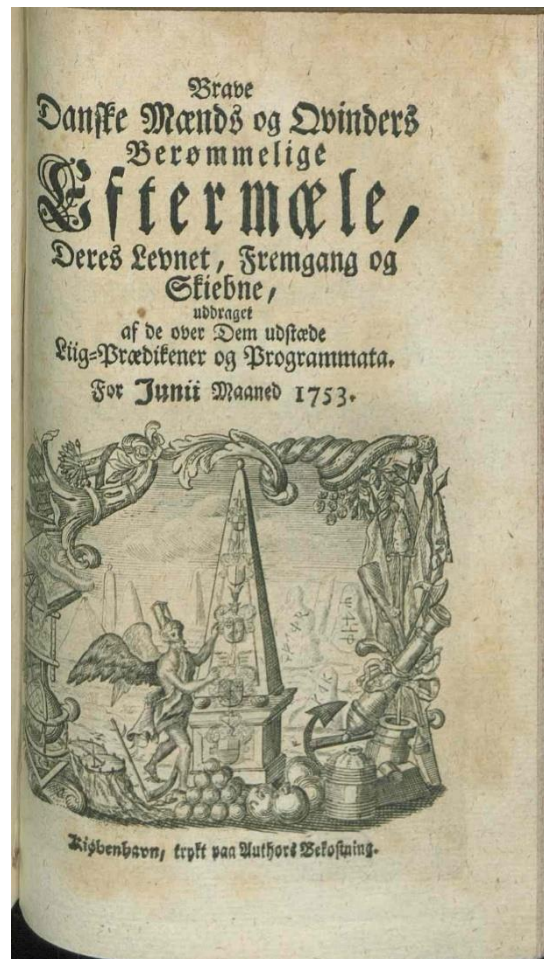
For May Maaned findes uddragen:

1. Liigprædiken holden over General-Feldtmarschal Axel Urop, af Hans Søfrensen Leth, Kongel. Hof-Prædikant, trykt in Folio Kiøbenhavn 1672.
2. Programma udstæd over samme Herre, af Georgius Wizlebius.
3. Liigprædiken over Hans Nansen, Præsident og Borgemester i Kiøbenhavn, af Esaias Fleischer, Sogne-Præst til Helig Geistes Kirke, trykt in 4to. Kiøbenhavn 1668.
4. Programma over samme, udstæd af Erke-Biskop Hans Svane, som Præses i Consistorio, og Mathias Foss, som Rector Magnificus.
5. Liigprædiken over Hr. Herluf Trolle, Admiral, holden af Doctor Niels Hemmingsøn i Aaret 1565, men trykt in 8vo. til Kiøbenhavn Aar 1572.
6. Liigprædiken over Hermand Jul, Høvits-Mand paa Gulland, holden af Lauritz Nielssøn Skaaning, trykt in 4to. Aar 1610.

Side 596 (Fil 637)

7. Liigprædiken over Magister Erik Olufsen Torm, Provst og Præst til Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, holden af Michael Henrichsen, Sogne-Præst til Nicolai Kirke, trykt in 4to. Kiøbenhavn 1669.
8. Programma over samme lærde Mand, udstæd af Erke-Biskop Hans Svane, som Præses i Consistorio, og Mathis Foss Academiets Rector.
9. Liigprædiken over Jomfrue Karine Høeg, holden af Christen Christensøn Winther, Prædikere til Andvorskov Slot, trykt in 8vo. Kiøbenhavn 1611.
10. Liigprædiken over Frue Anna Podebusk, Hr. Tønne Friises til Hesselager, holden af Christen Hansen, Biskop i Wiborg, trykt in 4to. Kiøbenhavn 1634.

Side 599

Brave
Danske Mands og Qvinders
Berømmelige Eftermæle,
Deres Levnet, Fremgang og Skiebne,
uddraget af de over Dem udstæde
Liig-Prædikener og Programmata.
For Junii Maaned 1753. Kiøbenhavn,
trykt paa Authors Bekostning.

Side 600

Professor,
Præsident og Borgemester
Peder Resens
Liv og Levnet,
Saasom Han det selv,
til Hukommelse for Sig og Sine
har beskrevet.

Side 600

Over den store og lærde Peder Resen findes vel et Programma udstædt af Dr. Hans Wandel, men som den lærde Mand selv har forfattet sit Levnets Løb i Pennen, og ladet samme indrykke for ved hans Catalogo, eller Fortegnelsen paa de Bøger, som han forærede til Runde Taarns Bibliotek, har man heller vildet betiene sig af Mandens egne Ord, end laane en Fremmedes Pen. Sligt skeer med saa meget des større Føye, som han i sit eget Skrift har anført adskillige mærkværdige Ting, der i hans Programma ere forbigaaet; Han taler selv saaledes:

Jeg Peder Resen er født i Kiøbenhavn Aar 1625 den 17 Junii. Min Fader var D. Hans Hansen Resen Superintendent over Siøllands Stift. Min Moder var Thale Winstrup, Sal. Doct. Peder Jensen Winstrups ogsaa Superintendentes over Siøllands Stift hans Dotter. Som jeg kom meget spierlemmet og svag til Verden, blev jeg døbt Dagen

Side 601

efter Fødselen i Vor Frue Kirke, og vare Mands Fadderne, min Farfader D. Hans Povelsen Resen Superintendent over Siøllands Stift og Doct. Thomas Fincke, Professor Medicinæ og Decanus Facultatis Medicæ i Kiøbenhavns Universitet, saavel som Oeconomus over det Kongelige Communitet.

Saasnaart som jeg kom til de Aar, at jeg kunde oplæres i Guds frygt og boglige Konster, er der oppaa af mine hierte kiære Forældre ingen Fliid og Omkostning sparet, og ere dertil underholdne i mine Forældres Huus, af de lærdeste og skikkeligste unge Mænd og Baccalaureis i Philosophien, som vare her paa Akademiet: nemlig Christen Bie, som siden reyste ud af Landet, og blev intet meere spurdt til hannem; Item Jens Karsmark, som siden blev Præst i Jylland, og der døde, nok Lauriz Mortensen, som fra min Faders Huus blev kaldet til Sogne-Præst i Slaskov udi Lolland og Provst, hvilken er for nogle Aar siden ved Døden afgang.

Under disse mine Skolemestere, har jeg giordt saadan Fremgang i Boglige Konster, at jeg Aar 1641, tillige med min Fasters Anne Sal. D. Erich Clemensøns Søn Hans Erichsøn, som for mange Aar siden er i HERREN hensovet, kom i Vor Frue Skole her i Staden, og blev sat i øverste Lectie under M. Søren Pedersen

Side 602

Kalundborg, som da var Rector Scholæ, og blev siden Ethics Professor udi Kiøbenhavns Academie: Saavel som under Conrectore, som var M. Jørgen Eilersøn, der siden blev Rector Scholæ og Professor Eloqvientiæ i Akademiet, og endnu lever.

I samme Skole var jeg til Aar 1643 den 30 May, da jeg tillige med ovenbemeldte min Fasters Søn Hans Erichsøn af velbemeldte mine Præceptorer blev forlovet til Akademiet, og blev der, efter foregaaende Examen og Deposition i Studenternes Tal indskreven; Da Academiets Rector var Doct. Olaus Wormius og Decanus udi Philosophia M. Jacob Fincke, ovenbemeldte Doct. Thomas Finckes Søn, og udvalde jeg mig M. Jørgen From privatum præceptorem.

Aar 1645 den 20 Sept. blev jeg i det Theologiske Studio examineret af Theologis Doct. Niels Povelsøn Scandorf, og D. Lauriz Mortensen Scavenio, saavel som af Notario Academiæ M. Petro Spormanno, og fik jeg derpaa min Attestats.

Aar 1646 udi Februarii Maaned blev jeg Collega i Vor Frue Skole i Kiøbenhavn indtil Aar 1647 udi May Maaned, da jeg resignerede samme Bestilling for min udenlands Reyse Skyld.

Side 603

skyld, hvilken derefter strax paafuldte, og fuldstes jeg med Erasmo Bartholino, som er nu Cancellie-Raad, paa samme Reyse her fra Sundet til Holland, og komme vi til Lands i Enckhuysen i Nordholland, hvorfra vi reyste til Amsterdam og derfra til Leiden. Der studerede jeg paa fire Aars Tiid baade min Philologiam saa og Jura, hørde læse Danielelem Heinsium og Marcum Zverium Boxhornium Philologos, saavel som Bernhardum Schotanium, Vinnium, og Mæstertium, Juris-Consultos, hvilke jeg og ofte hørde disputere, brugte og særdeles Mæstertii privat Underviisning udi det Juridiske Studio. Jmidlertid, naar Leylighed gaves, og der ikke

læsdes paa Academiet, reyste jeg og hen at besee de omliggende Stæder. Besaae Hag, hvor Printzen residerer, Amsterdam, hvor Gerhardus Vossius med stor Berømmelse lærde og læste. Desligeste Harlem, Delft, Rotterdam, Dordrecht, Franicker, Antwerpen og Bryssel, og ikke forsømte at giøre mig kiendt med de lærdeste Mænd paa samme Stæder.

Aar 1651. vare vi fiire Brødre tilsammen i Leiden, Hans, Povel, Elias og jeg. Og der Elias, som var den yngste, udi et ulykkeligt Tilfald noget derefter i Amsterdam var druknet, og Hans, som var kommen fra de Tydske Academier, havde begivet sig paa Reysen

Side 604

sen til Kiøbenhavn, forlod jeg Povel i Leiden, som blev der at studere fin Medicinam, og tog mig fore at reyse til Frankrig. Til den Ende begav jeg mig til Diepen, og siden igiennem Roan kom jeg til Paris.

Der jeg havde i nogle Maaneder været i Paris, og der holdt god Omgængelse med Mag. Lauriz Bording, som var Axel Sehesteds Hofmester, besøgte tillige med hannem flitteligen, baade lærde Mænd, saavel som Bogladerne og Bibliothekerne udi Byen, fik jeg at vide, at Korfix Trolle med hans Hofmester Conrad Hess var i Orleans, og vilde reyse derfra igiennem Frankrige ind i Hispanien. Jeg fik og Lyst hertil, og reyste derfor hen til dem til Orleans, og lovede at vilde følges med dem; tog og Afskeed til en vis Dag at møde dennem i Amboise, som jeg og gjorde, efterat jeg havde beseet Blois, Tours, Angier og Nantes; Der vi igien vare samlede, reyste vi strax ad Spanien til, og kom igiennem Poitiers, Rochelle og Bordeaux; Vi fulgte saa for Fare skyld med den ridende Post, som reyser Nat og Dag til Biskayen i Spanien, og komme til S. Sebastian, hvor der er en herlig Havn. Derfra fore vi igiennem Bilbao og Bourges, til Madrit, hvor der er Kongens af Spanien hans Residence, og ligger i den Part af Spanien, som kaldes det gamle Castilia. Der faae vi iblant

Side 605

blant andet merkeligt, Kongens Pallatz, item Tyre-Jagtens Sted kaldet El Retiro, hvilken Greven af Olivares har ladet giøre.

Efterat vi havde været der nogle Maaneder, reyste vi derfra til Toledo, som er Hovedstaden i den Part af Spanien, der kaldes det nye Castilia, og ligger midt i Spanien, der er et gammelt og skjønt Academie, der er ogfaa den herligste Cathedral-Kirke der er i Spanien. Item et Erkebispelige Sæde. Item et Kongel. Pallatz, som er begyndt af Keyser Carl den Femte at bygges, men af ingen siden fuldfærdiget. Omsider er der og en stattelig og saare konstig Aqvæductus eller Bandgang, som Janellus Turrianus Cremonensis har giordt og anordnet.

Derfra reyste vi ind i Andalusia en anden Deel af Spanien, der nogle har digtet, Campi Elysii skulle være, hvorhen og de Vandaler, der de af de Gorther bleve forjagede, har søgt deres Behold, indtil at de toge sig et stadigere Sæde i Africa; der besaae vi Hovedstaden Sevilla, en herlig og riig Stad, hvor ogfaa Kiøbmandskab og Studia florerer. Jblant de merkeligste Ting i Byen er et Kirke-Taarn, der er Firekantig, hvor op man baade kand ride og gaae, ligesom paa det runde Trefoldigheds Taarn udi Kiøbenhavn, der er og meget andet

Side 606

det selsom og værd at fee, at Spanierne til at rose deraf, pleye at sige til Ordsprog, qvien no ha visto Sevilla, no ha visto maravilla o: hvo, som ikke har feet Sevilien, han har ikke heller feet det underligt er.

Fra Sevilla droge vi til Corduba, hvor Lucanus Seneca, og andre navnkundige lærde Mænd ere fødte. I denne Bye er først paafunden at giøre det Læder, som kaldes Kardevan. Der er og den rareste Cathedral-Kirke, og af sælsomste Bygning i Europa. Og er samme Kirke opbyggt af de Maurer, som ere af Tyrkiske Religion, og har tilforne været en Tyrkiske Kirke kaldet Meskita, ligesom i alle andre Stæder Tyrkerne kalde deres Kirker saaleedes. Den bestaaer af 24 Porter,

og er afdeelt med 365 Piller af sort Marmor; Men der er ingen Binduer paa, og Lyset kommer alleene fte need igiennem Taget, hvilket er saa dannet, at det kand gjøre det selvsamme som Binduer.

Derfra komme vi til den Stad Cadiz, som er en af de tre Nøgler til Spanien, som Carolus Qvintus raade fin Søn Philippo Secundo at tage vel vare paa, forstaaende dermed foruden denne Cadiz, Gulletta i Africa og Flisingen i Nederland, hvilke dog nu alle, undtagen Cadiz, ere i andres Hænder; thi Tyrken har Gulletta, og Hollænderne Flisingen.

Side 607

Det havde og ligesaa gaaet med Cadiz, der Engellænderne indtog den, hvis Kongen af Spanien ikke havde faaet den tilbage igien. Ellers er der iblant de andre merkeligste Stykker i samme Stad, at den har en saare god Havn.

Fra Cadiz kom vi til den Stad Gibraltar, hvor der er en skøn Havn. Tvert over for samme Gibraltar ligger i det Land Africa, den Stad Avila eller Abyle: Havet imellem begge Lande kaldes paa dette Sted Fretum Herculneum eller Strædet, som er der allersneveest, og Gabet eller Begyndelsen til det Middellandske Hav, ligesom imellem Helsingør og Helsingborg er Sundet eller Gabet til Østersøen, og havde vi i Sinde, at ville reyse over dette Stræde hen til Africam, som vi ogfaa havde giordt, om Commendanten i Gibraltar ikke havde raadet os derfra, og ladet os vide, der var Fare for, vi kunde blive opsnappt af Tyrker.

Fra Gibraltar komme vi til Malaga, som er en Bye med to Casteller udi; Derfra til Granada, som er baade den sundeste og den største Stad i Spanien, og er omringet med Bierge, blant hvilke et er stedse baade Sommer og Vinter betakt med Snee. Byen deeles i fire Parter, som ere fra hinanden skilde formedelst en Flod eller Aae der igiennemløber, som heder Darres. En af disse Parter heder Granada,

Side 608

og er derudi en mægtig stor Kirke. En anden Alhambia, hvorudi er baade det gamle Kongelige Pallatz, saavel som ogfaa det ny, de Konger af Castilia har ladet opbygge: Den tredie Alvesis, hvor der er en stor Mængde af skønne og herlige Silke-Manufactur og Arbeyde, den fiende Antiquerula, som er meget herlig og prægtig bygt. Der siges at være tusinde Kilder udi samme Bye, der er og et Academie, item et Høyeste Rettes Dommersted eller Parlament.

Siden reyste vi til Alcala, Real, Jaen og Civdad Real, item til Complutum, hvor der er et navnkundigt Academie, hvor og Franciscus Ximenius lod trykke Biblia Complutensia, som kostede hannem fyrgetyve tusinde Ducater, eller firesindstyve tusinde Rigsdaler.

Derfra komme vi til Salamanca, hvor der er et vidtberømt Academie, som Kong Alfonsus af Castilien den Ottende har funderet. Siden til Valladolid en saare deylig og kiøn Stad, hvor der er Printzernes Pallatz, item et Academie, saa og det største Torv, som er i Spanien at finde, og af 700 Foder. Fra Valladolid komme vi til Segoviam, hvor der er et Kongelig Pallatz værd at fee: Item en Mynt, som omdrives af Vandmøller; Saavel som en rar og konstig Aqvæductus eller Bandgang, som bestaaer udi 177 Hvelvinger, af store hugne

Side 609

Kampe-Steene uden Jern sammenfæstede og passede.

Vi komme saa derfra til Madrit igien, hvor vi bleve igien paa ny en Maanedes Tiid, og imidlertid besaae det vidtberømte og herlige Kloster, Collegium S. Laurentii, som skal være det herligste Kloster til er, og hvilket Philippus den Anden af det Navn lod bygge, og kostede hannem tyve Millioner Guld, det kaldes for fin Selsomhed, Miraculum Mundi. I samme Kloster faae vi et ypperligt Biblioteqve, som er deelt i tvende Parter, i den eene Part ere trykte Bøger, men i den anden og fornemmeste findes haandskrevne Bøger udi Arabisk, Hebræisk, Græsk og Latinske

Sprog. Jeg bød et hundrede Rigsdaler for at maatte lade udskrive Catalogum paa dennem, hvilken der laae paa Bordet i Biblioteqvæt, men det maatte mig ingenlunde tilstædes.

Omsider reyste vi gandske fra Madrit igiennem Tortosam, hvilken Ptolomæus kalder Dertosam, og er den prydet med et Academie samt to Casteller, og komme ind i Arragoniam, til Hovedstaden Saragoza, som er meget stattelig bygt, og prydet med et Slot samt Academie. Paa samme Reyse blev jeg fyg af en anden Dags Feber, men blev ved Guds Hielp snart af den cureret, og det paa en sær Maade

Side 610

af en Barberer der i Staden, som jeg lod kalde til at rage mig. Thi der han fornam, hvor jeg fad med Feberen, lovede han i faa Dage at ville fly mig bedre, som han og holdt. Thi paa den Dag jeg derefter skulde have Feberen efter sin ordinair Skik og Tiid, kom han til mig med Solens Opgang, og hængde om min Hals en liden Klud med en Urt udi, som voxte der i Staden ved Floden Jberi Bredde, som flyder der igiennem Byen, og kaldede han samme Urt Esfuerca, som har saa meget at fige, er sterk og kraftig. Lod mig og tilforn vide, at faa snart jeg fik Urten om Halsen, da vilde og Feberen komme, og vilde saare sterk angribe mig; Men jeg skulde kun give mig til Taals, thi det var kun Feberens Udrasende, og at den dermed skulde tabe fin Magt, og saa omsider forgaae. Det skeede og som han fagde; thi Urten var aldrig saa snart hængt mig om Halsen, at jo strax Feberen tog mig imod den ordinaire Skik og Tiid, og holdt mig meget hart fra Solens Opgang til dens Nedgang, saa at jeg vist havde troet, jeg skulde døet, om han ikke tilforn havde advaret mig derom, men der det var overstaaet, blev jeg Dagen derefter saa sterk, at jeg begav mig paa Reysen med de andre. Fik ikke heller Feberen meere uden engang i tre Timer, og dermed blev jeg den qvit med alle, havde dog ved en Maanedes Tiid, som Barberen og havde raad mig, Urten om Halsen. Hvad Latinsk Navn Urten hav-

Side 611

havde, kunde jeg ikke faae at vide i Spanien, tog derfor med mig nogle af det Slags Urter, at jeg kunde en anden Sted opspørge det. Og der jeg siden kom til Italien, overgav jeg dennem til vores Landsmand den vidt berømte Johannem Rhodium, som hverken kiendte dennem, eller fandt dem i Bøger beskrevet, og derfor skikkede dennem til Verona til en Spansk Medicum, ved Navn Petrum a Castro, som i Verona practicerede Medicins-Kunst, saavel som og fremmede derudi exercerede, iblant andre ogsaa vores Vilhelmum Wormium, nu Cancellie-Raad, som laae til Huuse hos hannem, og perfectionerede sig i det Italienske Sprog, og begierede Rhodius af samme Castro, det samme at vide, og fik til Svar, det var en Spansk Urt, der nok havde de omtalte Kræfter, men der var dog intet skrevet om hende i trykte Bøger.

Fra Saragoza reyste vi over de Pyreneiske Bierge ind i Frankerige, og komme Aar 1652 til Cassrane, derfra til Narbona, Montpellier, Nimes, Arles, Aix, Marseille og Toulon, hvorfra vi reyste til Vands ind i Italien, og komme til Genua, hvor vi bleve en Uges Tiid, og saae der iblant andet en Skaal af Smaragd giordt, hvis Lige ikke skal findes i den gandske Verden, og giemmes under Forstens og Raads Herrernes deres Bevaring.

Side 612

Her skildtes Corsiz Trolle og Conrad Hess fra mig, de reyste til Florenz; Men jeg igiennem Milan, Bresciam, Vicenzam og Veronam til Paduam, hvor jeg forblev paa et Aars Tiid for mit Studii juridici skyld, og hørde der Caimum, Johannem Galvanum og Marcum Aurelium Galvanum, juris consultos, item Octavium Ferrarium udi Philologia, nød og ofte deres Omgjængelse, helst Juris Consultorum, med hvilke jeg idelig omgikkes.

Der blev jeg og sat til Consiliarius nationis Germanicæ juris consultorum efter Baron de Gaas, desligeste til at være Vice Syndicus Universitatis Patavinæ, og imidlertid havde den Lykke, at jeg tillige med Assessoribus Nationis Germanicæ, offentlig fik Audienz hos Forsten, og Raads-

Herrerne af Venedien, og forhvervede Academiet til Padua et Privilegium, som de ikke tilforne havde.

Havde jeg og villet annamme Ordinem eqvestrem St. Marci, da havde jeg den ogfaa kunde bekommet.

Der gjorde og den Tydske Nation af Jurister mig ikke en ringe Ære, og paa deres Bekostning mig u-afvidendes, lod stikke mit Billede i Kobber, og pryde det med et Vers, som min Landsmand Johannes Rhodius gjort havde.

Side 613 (Fil 656)

havde. Og er Billedet, saaledes som herefter følger (*).

Skulde og omsider være regnet for en Ære, at Universitetet lod udhugge mit Navn og Vaaben i en Steen, som Syndici Universitatis, og indfældede samme Steen i Væggen og Muren af Academiets Gymnasio.

Alt dette i hvor ringe det er i sig selv, saa opregner jeg det dog her saasom det er passeret.

Omsider der jeg havde besluttet tillige med de Fosser, Matthias og Jens, saavelsom Niels Gyntelberg at reyse fra Padua til Venetien og Derfra til Constantinopel, og siden igiennem Grekenland til Christi Grav, og til Alcair eller Memphis i Egypten, og saa paa Tilbagereysen til Sicilia, Malta, Neapolis og Rom;

See saa fik jeg uformodentlig Breve fra mine Forældre, at min Fader var meget svag, og vilde derfor, jeg strax skulde reyse til Rom, og saaledes skynde mig paa Hiemreysen igiennem Tydskland, saa at jeg kunde være hiemme i næstfølgende

(*) Hans Billede findes foran i hans Catalogo, stukken som et Bryst-Stykke; det Vers Johannes Rhodius har sat der-under er følgende:

Consilio Themidi Laurus ditata RESENI

Fascibus hæc figit jure trophea tuis

Natio Germana Jurisconsultorum Patavii

Consiliario Meritissimo.

JOAN RHODIUS.

Side 614

Septembr. Hvilken min Faders Villie at efterkomme, jeg stray forføyede mig til Rom, og derfra til Neapel.

Men der jeg kom tilbage igien til Rom, fik jeg atter Breve fra Kiøbenhavn, af hvilke jeg fornåm, min Fader var alt død, og fra det jordiske til det himmelske Liv henflyttet.

Hvorfore jeg i en Hast besaae Rom, og des Bibliotheker, talde og med lærde Mænd der vare i Byen, og reyste saa til Florenz, hvor jeg bekom Tidende, at Gud ogsaa havde henkaldet min Moder, saa at en Sorg kom til den anden.

Jeg reyste saa strax fra Florenz giennem Bononiam, Modenam og Ferrariam til Paduam igien, hvor jeg da resignerede begge Embeder jeg der havde haft, og blev da i min Sted Vice Syndicus Fransiscus de Luschi en Vincentinsk Greve, og Consiliarius Nationis Germanicæ Jørgen Due til Talkiær, hvis Hofmester da var Christianus Ostensfeldius.

Paa samme Sted, blev mig og før jeg bortreyste, confereret more Nobilium Doctor-Graden in Utroque jure, hvilket skeede Aar 1653 den 11 Septembr. efterat jeg tilforne var examineret af Promotore Marco Marchino Vincentino privatim, og siden publice af efterskrevne Doctoribus og Professoribus D. Jacobo Caimo Utinensi, D. Marco Aurelio Galvano

Side 615

vano Ferrariensi, D. Hieronymo Zacco Patavino, D. Antonio Aloisio Andreghetto Patavino, D. Paulo Docto de Castro Franco, D. Scipione Gonnemio Cyprio og D. Jacobo Abbate de Sala.

Der jeg begav mig fra Padua paa Hiemreysen, saae jeg paa Veyen Trento, kom derfra til Augsburg, derfra til Regensburg hvor da Keyseren med Churforsterne eller deres Ambassadeurer vare forsamlede, og forblev jeg der i otte Dage.

Jeg reyste saa derfra ned til Meissen, var og i Dresden, Leipzig, Wittenberg, Brunsvig og Lyneburg, og kom saa til Hamborg, hvor jeg blev en god Tiid.

Derfra begav jeg mig til Lybek, og kom fra Lybek til Vands til Sielland, til Kiøbenhavn Aar 1653. udi November-Maaned, hvor jeg og Aar 1655 den 8 Julii havde Bryllup med min Kiæreste Anne Heinsdotter Meyer, og bleve vi sammenviede udi Vor Frue Kirke.

Nu falder mig til at melde, om de mange og høye Belgierninger mig er beteed, siden den Tiid af Deres Majestæter Kongerne i Danmark.

Aar 1657 den 25 Novembr. kaldet Hans Majestæt Kong Friderich Høylovlig Jhukommelse, mig til at være Professor Ethices i Kiøbenhavns Uni-

Side 616

Universitet efter M. Søfren Kallundborg, hvis Discipel jeg tilforn havde været i Kiøbenhavns Skole.

Samme Aar den 14 Junii er jeg ved samme Hans Majests. Brev kaldet til at være tertius Juris Consultus.

Aar 1662 den 23 Martii blev jeg ved Hans Majestets Allernaadigste Brev secundus Juris-Consultus udi Academiet.

Aar 1664 den 1 Septembr. fik jeg Hans Majests. Brev paa at være baade Professor Ordinarius og Borgemester i Kiøbenhavn tillige.

Aar 1669 blev jeg Assessor i den Høyeste Ret.

Aar 1670 den 23 Septbr. fik jeg Hans Kongelig Majests. nu lykkelig regierende Christian den Femtes Brev paa at være tillige Assessor i den Høyeste Ret, Professor i Academiet, og Borgemester i Byen.

Aar 1672 den 22 Januarii, blev jeg fat til Præsident i Kiøbenhavn.

Aar 1677 den 17 April blev jeg annammet til Justiz-Raad.

Aar 1680 den 8 Januarii værdigedes Hans Majestæt at benaade mig med Adels-Brev og hosføyede Vaaben.

Brevet, som er skrevet paa Pergament, lyder saaledes:

Side 617

Vi Christian den Femte af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holstein, Stormarn og Ditmersken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst, gjøre alle vitterligt: At Vi udi Allernaadigst Henseende til den gode og tro Tieneste, som Vores Justiz-Raad og Præsident her udi Vores Kongelige Residenzstad Kiøbenhavn, Os Elskelige Peder Resen, Os saavel som Vores Elskelige Kiære Hr. Fader Sal. og Høylovlig Jhukommelse hidindtil giordt haver, og endnu herefter fremdeeles allerunderdanigst agter at gjøre, til et sær Kongelige Naades Kiende-Tegn, Allernaadigst haver begavet hannem, og hans rette ægte Livs Arvinger og Afkom af Mand og Qvinde-Kiøn med saadan Skiold og Vaaben, som efterfølger, nemlig: Skioldet deelt udi trende Parter, i den første og øverste Part, tre blaa Bielker.

Udi de tvende Bielker ere tvende Guld-Stierner, og udi den middelste Bielke en Guld-Stjerne udi hvid eller Sølv Feldt.

I den anden Part ligger en blaa Love, holdende udi den høyre Klo tre blaa Piile, med Spidserne op ad, udi gul eller Guld-Feldt.

Den tredie og nederste Part er rød.

Oven paa det store Skiold staaer en aaben adelig kronet Torneer-Hiell, hvoraf opstiger et halvt hvidt Lam imellem tvende Lauerberggrene, saasom det herhos med sine rette Farver findes afmalet.

Og maa og skal bemeldte Peder Resen,

Side 618

hans ægte Børn og rette Livs Arvinger og Afkom af Mand og Qvinde-Kiøn, bemeldte Skiold, Hielm og Vaaben bruge og føre udi alle ærlige, adelige og redelige Occasioner, Actioner og Forretninger til alle Tider, saa og udi alle Tilfælde og paa alle Stæder, efter egen Villie og Velbehag, saasom de det til deres egen Ære, og anden Leylighed, fornøden eragte kunde, ligesom alle Vore Arve-Rigers og Landes rette, baarne og indfødde Tourniers og Riddermæssige Adelsfolk deres Skiold, Hielm og Vaaben fører og bruger, ubehindret og uforkænkt i alle Maader.

Hvorved Vi ogsaa, saavel som Vores Kongelige Arve-Successorer udi Regieringen hannem, saavelsom hans ægte Afkom af Mand og Qvinde-Kiøn, som forskrevet staaer, Allernaadigst beskytte, maintainere og handthæve ville.

Thi forbyde Vi alle og enhver herimod, eftersom forskrevet staaer, at hindre, eller udi nogen Maade Forfang at gjøre, under Vores højeste Unaade.

Skrevet paa Vort Slot, Kiøbenhavn den ottende Januarii, Aar efter Christi Fødsel, et Tusinde, sex Hundrede og Firesindstyve, Vores Regierings Tiende.

Under Vort Signet.
Christian.

Saavidt Adels-Brevet.

En anden nye Naade værdigede Hans Majest. mig med, der han Aar 1684 den 6 May gjorde mig ogfaa til Etage-Raad.

Side 619

Hidindtil om Deres Majestæters Kongernes Naade imod mig. Følger nu at tale om det jeg har giordt til Academiets Nytte, med Disputatzer, Orationer, Lectier, og Bøgers Sammenskrivelse eller Befordrelse til Trykken. Aar 1658. da jeg skulde træde til Professionen i Akademiet, holdt jeg den 1 May en Disputation de Jure & Justitia. Samme Aar, der Rectoratus skulde forandres, hvilket skeede i Vor Frue Kirke, holdt jeg en Oration de Excellentia juris Danici. Aar 1661 holdt jeg udi Baccalauri Graden en anden Oration de Fato stoico, som havde Henseende til Aristotelis Lærdomme derom udi hans 3 Bog af Ethices Nicomacheis. Samme Aar paa Alle Helgens Dags Aften holdt jeg Jubilæum Orationem, og handlede derudi om de Middel, hvorved den Evangeliske og Protesterende Religion hidindtil er udspredd og forplantet. Udvilte og derhos det merkelige Underskeed, som er imellem Lutheri Catechismus, og Hedningenes Skrifter om Dyder og Laster, baade i Henseende til Texten og dens Forklaring.

Udi mine Lectier, som jeg har holdet paa Akademiet, har jeg fremsat først en Dissertation om Ethices eller Dyde-Lærdommens Oprindelse, og Udspredelse indtil vores Tider ved Hebræiske, Græske, Arabiske, Latinske og andre Skribentere.

Side 620

Dernæst Chronologiam juris & Civilis & Ecclesiastici, eller et Tide-Register baade paa Kirke-Lover og de verdslige Love, saafom de i Danmark, Norrig, Island og Grønland ere udgivne, ligesom Seimonius, Contins, Giphanius og Frecherus have giordt ved det Romerske og andre Rigers deslige Love. For det tredie har jeg fremsat fundamenta juris Civilis & Canonici, eller de rette Grundvolle, hvorpaa Kirke-Loven og den verdslige Lov fig stytte. Og for det sidste Jurisprudentiam Romano-Danicam, eller Lovernes rette Kundskab baade af de Romerske og Danske Lov-Bøger.

Hvad meere Tiid jeg har havt til overs, hvorudi jeg kunde tiene Academiet, faavidt mine andre vidtløftige Forretninger paa Byens og andre Sagers Vegne har tilstædet, den har jeg anvendt paa adskillige Bøgers endeel Sammenskrivelse, endeel Befordrelse til Trykken, og er deres Fortegnelse som følger:

1.) Snore Sturlesens Edda, baade paa Islandske, som er Original-Sproget, faavelsom paa Danske og Latine. Hvorhos er en Underretning om tre flags Viis og Manere at lære Ethicam eller Sæde-Lærdommen, desligeste om Eddæ Parter og des Auctor eller Mestere. Trykt i Kiøbenhavn in Qvarto Aar 1665.

Side 621

2.) Den anden Part af Sæmunds Edda, som kaldes Hava Maal, og befatter i sig Odens Ethicam eller Sæde-Lærdomm. Paa Islandsk og Latine. Trykt i Kiøbenhavn Aar 1665.

3.) Det Stykke af Sæmunds Edda, som kaldes Voluspa, og befatter i sig de Danskes og Norskes allerældste Viisdom. Trykt i Kiøbenhavn in Qvarto, Aar 1665, og fiden paa ny igien, med den Islænders Gudmundi Andreæ hans Forklaring, i det Aar 1673.

4.) Kiøbenhavns, Amager og Uraniborgs merkelige Opskrifter, med hosføyede Beretning om Tyge Brahe, faavelsom adskillige hans og hans Søsters Sophie Brahes Sende-Breve. Trykt i Kiøbenhavn i det Aar 1668.

5.) Norske Kongers Hofret kaldet Hirdskraa; Desligeste Danske Kongers Hofret, kaldet Vitherlagsreth, begge paa det Islandske Grundsprog, faavelsom paa Danske og Latine, med Antegnelser og Forklaring derhos. Prættet i Kiøbenhavn i det Aar 1673.

Side 622

6.) Kiøbenhavns Afridnings Tavle med en kort Forklaring baade paa Danske og Tydske. Trykt Aar 1674.

7.) Samsøes Beskrivelse med Figurer in Folio, Kiøbenhavn Aar 1675.

8.) Kong Friderichs den Andens Krønike med Figurer in Folio. Kiøbenhavn 1680.

9.) Gudmund Andersens Islandske Lexicon eller Glose-Bog, med en Fortale om famme Gudmunds Liv og Levnet. In Qvarto, Kiøbenhavn Aar 1683.

10.) Kong Valdemars den Andens Jydske Lov, paa Tydsk, faafom den er udsat af Hr. Erik Krabbe, Ridder. J Fortalen er indført Forklaring om Dannebrogs Ridder-Orden, item om den nye Danske Lov, faavelsom om Hr. Erik Krabbes Genealogia eller Slægte-Register, og er Skriftet trykt i Kiøbenhavn in Qvarto, i det Aar 1684.

11.) Kong Christians den Andens verdslig og Kirke-Lov. Kiøbenhavn in Qvarto Aar 1684.

Side 623

12.) Kiøbenhavn og Ribes gammel Stads Ret, in 12mo. i Kiøbenhavn Aar 1684.

Hidindtil de Skrifter, fom ere allerede til Trykken forfremmede, foruden hvilke jeg har og disse efterfølgende færdig til Trykken.

- 1.) Siællands Beskrivelse.
- 2.) Jyllands Beskrivelse.
- .) Fyens Beskrivelse.
- 4.) Laalands, Falsters og andre finaa Øers Beskrivelse.
- 5.) Møens Beskrivelse.
- 6.) Gullands Beskrivelse.
- 7.) Borringholms Beskrivelse.
- 8.) Færrøes Beskrivelse.
- 9.) Islands Beskrivelse.
- 10.) Grønlands Beskrivelse.
- 11.) Kiøbenhavns Beskrivelse.

Disse Elleve endnu utrykte Skrifter ere alle paa Latine, og jevnlig prydede med Kobberstukken-Afrikninger paa Lande, Byer, Slotte og andre deslige merkelige Stykker, og skal med Guds Hielp inden kort Tiid trykkes tilfammen

Side 624

udi et stort Berk, fom jeg agter at kalde Atlantem Danicum (*)

Har og derforuden halvfærdig en Tractat om Kongers udi Dannemark deres Vaaben ny og gamle, faavelsom om Dannebrog og Dannebrog's Ridder-Orden, fom er paa Latine skreven. Desligeste en anden paa Danske om den Danske Elephant-Orden, hvilke om de ikke bliver fuldfærdigede til Trykken, skal de dog til enhvers Tieneste og Nytte, faa vidt den kand tilstrække, iblant mine Bøger paa Bibliotheket findes i flig Maade som de ere. Hidindtil herom. Til Slutning beder og ønsker jeg inderligen af den Almægtige Gud, fom fra min Barndom op indtil denne Dag har beviist mig faa utallige Naade-

(*) Af dette store og kostbare Berk, hvis Trykning blev hindret ved Authors paafulgte Død, findes endnu adskillige haandskrevne Stumper hift oc her. Forfatterne af Dänische Biblioteqve har indrykket noget deraf i deres Samlinger. Kobberpladerne, fom i Kiøbenhavns Ildebrand bleve ilde fordervet, kand endnu fees paa Runde Taarns Biblioteqve. Denne Skade bliver ellers, fom alle haaber, nu fnart læget ved den lærde, og om Fædernelandets Historie fær fortiente Hr. General-Major Lauriz de Thurahs Stræbsomhed, fom alt i nogle Aar baade har anvendt Bekostninger, famt megen Tiid og Fliid for at lade denne Phœnix, meget prægtigere opstaae af fin Afke, end han i Henseende til Tegning og Stikning er opbrændt.

Side 625

Naade-Belgierninger, baade i det Ondes Afvendelse, ved Beskiermelse fra faa mangel Ulykke, Vaade og Eftertragtelse, udi mit fæderne og fremmede Lande, udi og uden mine Bestillinger, faa og det Godes Tilvendelfe og Tilføyelse, udi faa mange Maade, meere end jeg nogen Tiid kunde have mig forventet eller begieret, at han fremdees den korte Tiid jeg har til overs at leve udi, ville være mig faa god og naadig, fom jeg og haaber han skal være, at han vil unde og forlærne mig, jeg maatte stedse tiene min Gud, min Konge og mit Fæderneland med Troskab og Oprigtighed, og endeligen, at mit Livs Ende maa blive det evige Liv af Naade i Jesu Christo Amen.

Af hans Programma er endnu dette at tillegge: At denne lærde Mand, som baade var Præsident, Professor og Borgemester her i Staden, vel levede i et kiærligt og fornøyeligt Egteflab med

fin Hustrue Frue Anna Heins Dotter Mejer, udi tre og Trediv Aar, men havde ingen Tiid den Glæde at see nogen Livs-Arving. Som han da ingen Børn kunde faae, lagde han sig efter Bøger, og samlede et meget kostbart Liberie, fom det kaldtes i de Dage, hvilket han til almindelig Nytte siden forærede til det Runde Taarn, eller Bog-Salen paa Hellig Trefoldigheds Kirke. Han lod herhos trykke en Fortegnelse paa alle disse Bøger, fom er

Gotisk oversættelse

Tilpasset Gem-bot

Her er den diplomatiske transskription af siderne 626–631 (fil 669–674) om Peder Resen, udført i nøje overensstemmelse med de gældende regler for absolut bogstavtro stavning, flydende tekst internt i afsnit og linjeskift ved nye afsnit.

Side 626

er temmelig stor, og viser hvilken en anseelig Gave og Stiftelse det var som siden blev den til Deel. Den rige Mands Syge eller Podagra blev omsider hans Død, som indfaldt den 1 Junii 1688 i hans Alders tre og tresindstyvende Aar.

Angaaende hans Bogsamling skriver han tilsidst saaledes:

Dette er Fortegnelse og Registeret paa det Bibliothek, som jeg for min ringe Person har foræret til Kiøbenhavns Academie. Til en Slutning vil jeg herhos melde om tvende Stykker; Det ene er, af hvad Aarsage, og i hvad Forsæt, det andet, paa hvad Maade, jeg har samlet disse Bøger. Hvad det første angaaer, da har fornemmelig Academiets forrige og ældre Bibliothek drevet mig til at samle dette Forraad paa Bøger, jeg siger, det forrige og ældre Academiets Bibliothek, hvis Bøger en Deel den Høyeste Øvrighed Hans Majestæt Kongen i Danmark, og i Særdeleshed, høylovlig Ihukommelse Kong Christian den Fierde, en Deel andre af nedrig Stand dertil har foræret, saasom fordum Bisp i Sieland Doct. Jesper Brockmand, fordum Oeconomus i Kiøbenhavns Communitet Hans Muhle, item Doct. Hendrich Syren,

Side 627

hans Broder Thom. Syren, og begge deres Arving Baron Diderick Syren.

Ikke desmindre har dog samme Bibliothek i sig selv det ikke saa meget voldet, og mig dertil drevet, som en Begierlighed der mig er paakommen til at forøge og formeere selv samme ældre og forrige Bibliothek, helst efter at jeg havde mærket, at derudi feilede saare mange Bøger, som hørte til Lov og Ret, desligeste ogsaa mange, som disse Nordiske Rigers og Landes Historie, Love og andre deslige Stykker vedkom.

Thi omendskiønt det rigelig var forsynet med Theologiske, Medicinske, Politiske, Mathematiske, Philosophiske og Philologiske Bøger, saavel som og med dem der hører til andre Landers og Rigers Beskaffenhed, saa var det dog Mangelhastig i de Juridiske og Nordiske Slags Materie, saasom der er og Mangel i alle andre menneskelige Ting. Hvorfore jeg har paataget mig samme Mangel og Feyl, saa vidt mueligt var, at erstatte, og har derfor sammensanket dette Forraad af Bøger.

Hvad sig Maaden anlanger og Leyligheden den at samle, da har jeg kiøbt dem saa efterhaanden paa sex og tyve Aars Tiid omtrent, og ikke forsømt nogen Leylighed dertil. Den beste Leylighed som jeg har havt dertil, har været

Side 628

Auctionerne, eller Udraabelse her i Byen, hvilke Udraabelser jeg for min ringe Person har først given Aarsag og Anledning til her i Staden at skee og optages, og var min Broders Doct. Povel Resens Bibliothek det første, som ved Auction blev solgt i Kiøbenhavn, og blev den i det Aar 1661 i saa Maade solgt, og derfor bekommet 500 Rigsdaler, alligevel at ingen uden Auction bød derfor meere end halvandet hundrede Rdlr.

Udi saadanne Auctioner er mig mange gode rare og mærkelige Skrifter forekommen, fornemmelig efterat Hans Majestæt havde ladet udgaae en offentlig Forordning om Auction, som siden i den ny Kongens Lov er indført, og samme Udraabelser derfor, siden fligt var giort, skeede des oftere, saa at adskillige fornemme Bibliotheker ere blevne solgte; iblant andre Doct. Johan Fabers Professor paa Sorøe, Mag. Peder Spormands Professor i Kiøbenhavn, D. Jac. Mathissøns Biskops i Aars, Lauro Ulfelds, Peder Svendis Kanikes i Roskild, M. Albret Bartholini Rector Scholæ i Friderichsborg, Doct. Thomas Bangs Summi Theologi i Kiøbenhavn, Doct. Lindemans og M. Pfeisii Præsters til St. Peders Kirke, Mag. Christ. Steenbuks Professor i Kiøbenhavn, M. Joh. Bremers Hofprædikants, Doct. Joh. Wandels Bisp i Siælland, Cornel. Lerkis Amtmands i Laaland,

Side 629

Doct. Ped. Winstrups Bisp i Skaane, Doct. Math. Foss Bispes i Aalborg, Corsiz Brams Borgemester i Helsingøer, og andres. Og der saadanne Skrifter mig i samme Auctioner forekom, drev den Lyst, som jeg havde til at forfremme det felles Beste, mig dertil, at jeg dem maatte kiøbe, og var uforuøyet i mit Sind, naar jeg dem ikke bekom, hvorfor jeg og ofte maatte kiøbe en Deel heel dyre, helst efterdi der og vare adskillige andre, som dem begierede, hvilke jeg maatte overbyde, indtil jeg dog dem bekom.

Dette har været den almindelige Maade og Leylighed jeg har havt med til at samle disse Bøger. En særdeeles Maade derforuden til at bekomme adskillige Nordiske Slags Skrifter har været denne, at jeg ved Sende-Breve til adskillige Stæder i Danmark, Norge, Island og deslige Orter, har været omhyggelig for at forskaffe hvad mueligt var at bekomme, anholdet derom hos hver Stifts Bisper, nogle Stæder og hos andre lærde, og i flige Sager kyndige Mænd, som mig i Særdeleshed vare bekiendte, saasom hos Doct. Jacob Birckerod Theologum i Odense, Hr. Peder Syv Sogne-Præst i Hellested i Siælland, Hr. Johan Olavium Sognepræst i Randers i Jylland, hvilke har baade mod mig og det almindelige Beste beviist deres Velvillighed.

Side 630

Omsider har jeg og ladet en særdeeles Person og Studiosus, ved Navn Christen Hyldal, for des ene skyld drage over til Skaane, at opkiøbe hvad der var at bekomme, som mig feylede til det Nordiske Bibliotheks Fuldkommenhed, som og ikke har været derudi ulykkelig, men tilførdt mig en god Deel rare og mærkelige Skrifter.

Og er saa denne Oprindelsen og Adkomsten til denne maadelige Bibliothek, bestaaende af lovkyndige og Nordiske Materier. Og om den vel som alle andre jordiske og menneskelige Ting er ufuldkommen, saa er den dog fuldkomnere end nogen anden Bibliothek, som man hidindtil har haft i Danmark af flige Juridiske, Nordiske, Danske og Gothiske Materiers Bøger. Og ellers er mit Forsæt, nu jeg har sluttet denne Catalogum, at om den gode Gud giver mig endnu et Aars Liv og Styrke, jeg da vil legge til denne Catalogum et Anhang eller Tilgift, hvorudi jeg vil indføre de Bøger, jeg kand endnu videre bekomme om Nordiske Materier: Hvorfor jeg paa det flittigste og venligste vil have anmodet dennem, som har endnu nogle Nordiske Sagers Skrifter, der ikke findes i dette Register eller Catalogo, at om de vil miste dem til felles Academiets Nytte og Brug, de da hertil vilde overlade dem, enten mod reede Penges Erleggelse,

Side 631

se, eller for deres egen Velvilligheds Skyld, at befodre det almindelige Beste, som ikke skal forgiettes, men dem til Berømmelse og Ihukommelse i samme Tilgift hos Bøgerne eftermeldes.

Jmidlertid og altid beder jeg enhver gunstige Læsere ville optage Alting i beste Meening, og lade mig være sin Gunst og Yndest anbefalet, ønsker og, at dette mit ringe Bibliothek maa være til enhvers Nytte og Brug, og Gud for alting til Ære.

Side 635

En Christelig Liigprædicken,
af Prophetens Esaj. 56 Cap.
Der Erlig og Velbyrdig Mand
og Strenge Ridder,
Hr. Palle Rosenkrantz,

til Krenckerup,
Kongel. Majests. Befalings-Mand over Nykjøbings
og Aalholms Lehn, hans S. Liig, blev
hæderligen til sin Begravelse besteddet, i sin egen
Sogne-Kirke Rasted udi Loland, Onsdagen
den 16 Martii 1642.
holden af
Hans Michelsøn,
Superintendent over Fyens Stift.
Phil. I. Christus er mit Liv, Døden er mig
en Baade.

Prentet i Kiøbenhaffn af Melchior Marzan. Aar 1642.

Side 634

Bispen har tilegnet denne sin Tale den Afdødes efterladte høybedrøvede Frue Lisebeth Lunge. I Fortalen findes intet, som var værd her at erindre, men angaaende den Afdødes Liv og Levnet skriver han følgende.

Belangendes Erlig og Velbyrdig nu Salig Hr. Palle Rosenkrantzis adelige Herkomst, christelige Opdragelse, Liv og Levnets berømmelige Fremdragt, fornemme betroede Bestillingers Udrettelse, og meget salige Afskeed fra denne Verden, da findes alt fligt, uden hvad hans Sygdom og Endeligt belanger, saa og hvis billig og sandferdig Berømmelse hannem paa adskillige Stæder her udi gives, af hannem med egen Haand at være skreven og antegnet.

Den Salig Mand var fød paa hans Fæderne-Gaard Glimminge paa Petri Pauli Aften Aar 1587, som indfaldt den 28 Junii. Hans Fader var Erlig og V. Axel Rosenkrantz til Glimminge. Hans Moder var Frue Mette Grubbe til Høygsted. Hans Farfader var Æ. og V. Erik Rosenkrantz til Langting, hvis Fader var Hr. Axel Rosenkrantz til Langting.

Side 635

Hans Farmoder var Frue Margrethe Ulffstand til Glimminge. Hans Farfaders Moder var Frue Birgitte Knaab til Gølleboe. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Børge Ulffstand til Glimminge. Hans Farmoders Moder Frue Magdalene Krabbe til Ørup. Hans Morfader Erlig og V. Mand Palle Grubbe til Høygsted. Hans Mormoder Frue Margrethe Hardenbiere til Skioldemose. Hans Morfaders Fader Æ. og Velbr. Mand Eiler Grubbe til Lystrup. Hans Morfaders Moder var Frue Mette Ulfeld til Huering. Hans Mormoders Fader Erlig og V. Mand Corsiz Hardenbiere til Skioldemose. Hans Mormoders Moder Frue Margarethe Skram til Urop. Noget efter hans Fødsel kom han, efter Begiering, til Frue Mette Knopfs Sl. Baltzer Lepsels til Gølleboe, og blev hos hende opfostret, til hans Alder tilstødte at han kunde holdes til Bogen; da tog hans Forældre ham hjem til sig, hvor de holdt Skolemester til hans Brødre Oluff og Holger Rosenkrantz, under hvis Opsigt han ogsaa kom, og gik derpaa i Skole indtil det Aar, Hendes Majestet Dronning Anna Catharina, høylovlig Ihukommelse blev kronet, da kom han med hans Broder Oluff Rosenkrantz ind i den Kongl. Skole, som holdtes paa Soer-Kloster, hvor de vare

Side 636

re i sex Aar, under hæderlig og høylærde Mands Mester Niels Jørgensens Disciplin, som samme Steds var Rector.

Her lagde han stor Fliid paa at lære Boglige Konster, i hvilke han efter sin Alder meget forfremmedes. Og havde han der en Tiid lang Mester Pofvel Colding til sin privatum præceptorem, som samme Tiid og gik der i Skole.

Siden tog hans Forældre dennem derfra, og sendte dennem til Wittenberg, deres Studeringer der at fortsætte, hvor dennem blev given til Skole-Mester Doct. Esben Nielsen, som hen ved to Aar blev hos dennem, indtil de vare komne til den Alder og Forstand, at de ikke længere behøvede hannem. Udi Wittenberg forbleve de halv tredie Aar, og imidlertid flittig besøgte private Forelæsninger og offentlige Lectioner, dog forreyste de undertiden for at besee adskillige fornemme Stæder udi Tydskland.

Derefter kaldede deres kiære Forældre dem hiem, hvor de dog kun fortøvede stakket Tiid; thi de begave sig igien ud til Skibs fra Helsingør, hvorfra de ankomme til Stauffveren i Frisland, men med stor Livs Fare, formedelst indfaldene Storm og Uveyr, som foraarsagede, at de dreve længe i Søen. Siden reyste de til Amsterdam, og igiennem Holland til

Side 637

Rotterdam og siden til Middelburg, og igiennem Seeland til Flissingen; Derfra gik de til Skibs; undervejs havde de den Fortræd, at Skibet støtte under Engeland, og det med stor Fare, dog kom de med beholden Skib til Rovan i Frankerige, hvorfra de droge til Paris, hvor de forbleve et halvt Aar.

Om Foraaret derefter reyste de til Orleans, hvor Hr. Palle Rosenkrantz skildtes fra sin Sal. Broder, men selv reyste til Poitiers med Hr. Jost Høeg til Giordsleff, nu Danmarks Riges Raad og Cancellier, der vare de Camerader paa andet Aars Tiid, og han selv fortøvede der paa Stedet næsten udi to Aar.

Han forglemt dog ey undertiden at besee andre Stæder i Landet, vedblev og ey allene sine Studeringer, men end og beslittede sig paa adskillige adelige Øvelser, og paa det Fransoske Sprog, hvorudi han meget var forfremmet, samt bemærkede med stor Agtsomhed Politierne, og et hvert Stæds Regiering, som siden af hans fornemme og vigtige Ambassadors og andre betroede Bestillingers fornuftige Forretninger, noksom var at erfare.

Her begyndte han at lære det Italienske Sprog, reyste derpaa fra forbenævnte Stæd til Paris igien, hvor han opholdte sig et halvt Aar, for

Side 638

for der at forfølge sine Ridderlige Øvelser, samt øve sig i Sproget.

Siden reyste han hiem til sine Forældre, men drog paa Veyen igiennem Flanderen og Brabant, og der besaae de fornemmeste Stæder, og saa til Skibs fra Antwerpen til Dordrecht, og siden til Holland, hvor han besaae de Stæder, som han tilforne ikke havde seet. Her i Nederlandene forblev han nogle Uger, og opholdt sig, i sær i den Hag, og Amsterdam, derfra fortsatte han Reysen til Lands hiem ad, igiennem Embden, Bremen, Hamborg og saa fremdeeles, indtil han kom til Kiøbenhavn, hvor han strax naadigst blev annammet i Kongl. Majests. Tieneste i Cancelliet i December Aar 1610.

Aaret næst efter, der den Feyde imellem Danmark og Sverrig, i Foraaret begyndtes, betroede Hans Majest. hannem Hans egen Liv-Fane til Fods, hvilken blev ham overleveret paa Kiøbenhavns Slot, efterdi den Sal. Herre underdanigst begierede, at han paa samme Tog maatte begive sig. Siden haver han, som en kiek Soldat, ført samme Fane mandelig imod Fienden for Calmer; J Synderlighed viiste han sin Tapperhed, i den Storm, der Calmer-Bye blev indtagen, da han var baade den første paa Volden og i Byen. Derefter da de parlementerede

Side 639

at opgive Calmer-Slot, og Gouverneuren sammestedts, ved Navn Christen Som, med tvende Capitainer begav sig ud i Kongel. Majests. Leyr, blev Sal. Hr. Jørgen Lunge, fordum Rigens

Marsk og Raad, og Hr. Palle Rosenkrantz, saavelsom Capitain Peder Ginnemark, tilforordnede af Kongen, som Gissel-Mænd, igien at drage ind paa Calmer-Slot. Siden var han med Compagniet paa Øland, der Slottet blev opgivet, og efterat de havde ligget der paa Slottet nogen Tiid, og Compagniet var meget svækket, formedelst en Part var slagen, og nogle af Sygdom vare hendøde, saa der fandtes faa sunde tilbage igien, endskiønt Compagniet i Begyndelsen var stærk, blev hans Fane efter Kongel. Majests. Befaling reven fra Stangen, og de overblevne af Compagniet, stukket under Capitain Søfren Buggis Compagnie.

Men der Hans Majest. siden lod verve et andet Liv-Compagnie ved hans Capitain-Lieutenant Thomas Mold, leverede Hans Kongel. Majest. selv, Hr. Palle Rosenkrantz en ny Fane, i Grønne-Have ved Kroneborg-Slot, med tilbørlige Ord og Ceremonier, hvilken Fane han berømmeligen og mandeligen førte i Marken mod Fienden, i sær i det Anslag for Guldborrig, og i Beleyringen for Elsborrig, indtil han af Hans Kongel. Majest. blev commanderet at forrette noget under Fæstningen, hvor han paa en Tiid

Side 640

Tiid blev skudt med 2 Kugler, af hvilke den eene ramte paa den høyre Arm, som ey gjorde ham synderlig Skade, men den anden gik tvert igiennem Livet, ind paa den høyre Side, og igiennem Tarmene, og Kuglen blev fittendes i det Venstre Laar, saa all Haab om Livet var ude, efterdi Tarmene vare saarede, som Forfarenhed udviiste. Men Gud som er mægtig, hialp ham nem endda vel til sit Helbred igien, enddog han med stor Smerte maatte ligge nogle Maaneder ved Sengen under Bartskiærs Haand, og nogle Uger gaae ved Krykker.

Der han var kommen paa Fode igien i Nov. Maaned 1612, sendte Hans Majest. ham til Kongen, Dronningen og Printzen i Engelland, for der at forrette Hans Majests. Ærinder, des Aarsag han ilendes baade til Lands og Vands fortsatte Reysen derhen.

Ved sin Ankomst fandt han Dronningen til Lunden, og Kongen til Rossdun, men Printzen var nyelig død. Der han der igien havde bekommet sin gode Afskeed, gik han til Segls til Gravessene, den sidste Dag i Aaret; Men Skibet støtte under Flandern paa en Grund kaldet Pferde-Market, saa det blev med 12 Personer, men han selv Tiende, som begav sig fra Skibet i Vandet, indtil de bleve optagne af en Fisker-Pinke, bleve reddede, og komme med

Side 641

Livet derfra til Slys, hvorfra han siden reyste hiem igiennem Holland og Tydskland.

Der han kom hiem igien, og Krigen var fordragen, blev han annammet i Kongel. Majest. Hof, for en Opvartere, med Heste at tiene, i hvilken Tieneste han baade inden og uden Lands, skikkede sig med all flittig Oprigtighed.

Aar 1613 den 18 Aprilis, der Hans Majest. skikkede den prægtige og fornemme Ambassade i Spanien, hvilken Hr. Jacob Ulfeld Rigens Cantzler fornemmeligen førde, som var medgiven Doctor Jonas Carisius, da var Sal. Palle Rosenkrantz Marskalk paa samme Reyse.

Aar 1613 in Novembr. var han, samt fleere af Adelen her udi Riget, med Hans Kongelig Majest. til Hamborg, hvor Churforsten og Churforstinden af Brandenburg mødte.

Aar 1614 i Julii Maaned, var han i Engeland med Kongel. Majest. alles vores naadigste Herre.

Aar 1615, fuldtes han med Kongen paa den Brunsvigske Reyse, og kom til Wolfenbyttel den 31 August, hvorfra han reyste den 1 Nov. og var endda Staden beleyret.

Side 642

Samme Aar besluttede han at begive sig i den hellige Ægteskabs Stand, hvorfor han bad om Ærlig og Velbyrdig Jomfrue Helvig Ranzow Franz Dotter, som hannem med hendes egen Samtykke og gode Villie blev af hendes Moder tilsagt den 14 April 1615, og gjorde han selv deres Bryllup paa Wordingborgs Slot den 1 Sept. Aar 1616, eftersom han om Walborgmis

tilforn, med samme Slot og Lehn af Hans Kongel. Majest. for sin tro og flittig Tieneste naadigst var aflagt og forlehnnet.

Aar 1617 den 21 Julii begavede Gud dennem med en ung Dotter, ved Navn Mette Rosenkrantz, som døde paa Aalholm Slot Aar 1631 den 31 August.

Aar 1618 den 8 Junii, skienkede Gud dennem en Søn, kaldet Franz Rosenkrantz, samme levede ikkun fiire Timer efter han var fød og igienfødt ved Daaben. I samme Aar den 23 Junii havde Hr. Palle Rosenkrantz den store Sorg at miste velbemeldte hans Hustrue.

Aar 1620. forordnede Kongen hannem, tilligemed Hr. Ditloff Ranzow, Hr. Marquor Penz og Sal. Hr. Keye Ranzow til Ranzowholm, til General Commissarium over

Side 643

det Kriigs-Folk, og Armee, som Hans Majest. den Tiid havde forsamlet i Lant Holsteen.

Aar 1621 begav han sig udi Ægteskab med Erlig og Velbyrdig Frue Elisabeth Rosensparre, som før havde Hr. Axel Brahe til Krenkerup, og gjorde han deres Bryllup næste Aar derefter, udi Herredagen i Kiøbenhavn den 30 Junii, efterat hun havde siddet Enke i ni Aar.

Siden var han, samt mange andre gode Mænd fleere, forordnet at være paa vores Naadigste Herre og Printz, der Hertug Uldrichs, Kongel. Majest. Hr. Broders Liigs Begiengelse stod til Butzouw i Meckelborrig.

Aar 1626 der Hans Kongel. Majest. var i den besværlige Tydske Kriig, blev han af Hans Majestet fordret ud til Wolfenbuttel i Landt Brunsvig, hvorfra Hans Majest. sendte hannem Gesandtviis til Engeland igien, hvilken Reyse med stor Besværlighed, dog berømmeligen og med god Forrætning varede henved et gandske Aar; Siden der han omsider fik Forlov at reyse Hiem, drog han igiennem Holland, Frisland paa Hamborg, og fandt Hans Majest. i Leyren for Blechen. Men der han endelig kom hiem, forefandt han sin Hustrue meget skrøbelig, hvilket

Side 644

af Længsel og Sorg meget havde formeret sig.

I Novembr. samme Aar fik han Kongens naadigste Befaling, at reyse med Hr. Friderich Gynther, Gesandtviis til Lybek, hvor de bleve statteligt antagen og holden. Efterat de dertil en lykkelig Ende paa begge Sider havde forrettet deres Erinde vel, fuldtes de derfra, ind i Riget igien med Hans Majests. Skibs Flode, som den Tiid laae for Trawminde. Ved sin Ankomst hiemme fandt han sin gode Hustrue slet ved Sengen, saa Gud kaldede hende den sidste Decembr. i samme Aar, hannem til stor Sorrig og Længsel.

Aaret derefter blev han atter af Kongen skikket Gesandtviis til Holland og Engeland paa Hans Majest. Skib Recompense kaldet; Samme Reyse var særdeeles farlig, thi først maatte de gaae ind i Norge, hvor de laae udi 3 Uger, for at flye deres store Mast, og siden efter, vare de næsten bleven med Top og Taul. Denne hans Udenlands Reyse varede meestendeels et Aar. Siden drog han hiem igiennem Flandren, Brabant, Seeland og Holland, men undervejs besaae han den fornemme Beleyring for Hertugenbust, og kom derefter med et af Hans Majests. Orlogs-Skibe i Land i Norge, hvorfra han begav sig til Danmark og Holsteen.

Side 645

og aflagde siden sit Berv hos Hans Majestet til Eurin.

Noget derefter var det Hans Majests. saavelsom Dronningens naadigste Villie, at han skulde tage Nyekjøbings og Aalholms Lehne i Forlehnning.

Samme Aar fik han i Sinde at forandre sig, saasom han vel mærkede, at hans forrige Enkestand, som varede i fire Aar, var ham til stor Skade og Uleylighed, dets Aarsag han efter Venners gode Raad bad om Erlig og Velbr. Jomfrue Lisebeth Lunge, Sal. Hr. Jørgen Lunges og Frue Sophia Brahes Dotter af Odden, som da i lang Tiid havde været hos Frue Anne Gyldenstiern,

Hr. Jørgen Brahes til Knudstrup, og som forbemeldte Jomfrue blev hannem lovet af hendes Moder og Slægt, gjorde han deres Bryllup i Kiøge den 15 Sept. Aar 1629. Samme Egteskab varede kiærlig og venlig paa trettende Aar, som er vitterligt for alle. Deres kiærlige Omgjængelse kand ogfaa erfares af den forseglede og med hans egen Haand skrevne Antegnelse, Dat. 1634 den 30 Dec. af hvilken endeel hans Liv og Levnet angaaendes, her er indført, og findes end ydermeere derudi, som efterfølger:

Side 646

„Nu slider jeg Tiden efter Guds Villie, og maa efter hans guddommelige Behagelighed plages med denne kiedsommelige, og som ikkun gemeenlig endes med Døden, Podagel, endog jeg langt større Straf fortient haver, men Herre gak ikke udi Rette med din Tienere, og tugt mig ikke i din Grumhed, mens vær mig naadig, og tag blidelig mod min Siæl, efter jeg af din Naade haver striid en god Striid, og beholdt Troe og en god Samvittighed til Enden; Vær du min Hierte Allerkiæreste Hustrues Trøst og Forsvar, eftersom du af din usigelige Naade haver velsignet mig med denne, saavelsom med de to forrige, saa i Dydelighed og Fromhed, kunde jeg ingen ønsket mig bedre; Gud være alles deres rige Løn. Vores gode Børn, som ere og din høye Gave, befaler jeg i dine Hænder, at opfødes i Alder, Viisdom og Naade, hos dig og Mennesken. Hvad jeg før haver skrevet og erindret, mine kiære Sødskende og Svoger, om mine forrige Hustruer, dette gjør jeg endnu ogsaa med denne, og begiærer hiertelig af Eder, saavelsom af min Hustrues gode Svogerskab, og af vores Slægt og Venner, at være hende god, for saa oprigtig, dydelig og christelig hun haver stedse og altid levet med mig, som ingen kunde bedre og høyere gjøre, gaaer og staaer med hende og vores Børn, som jeg vilde gjort med eders, om Gud havde sparet mig Livet, og de det behøved.”

Side 647

Med ti Børn, nemlig fire Sønner og sex Dottre, velsignede Gud dennem i dette deres Ægteskab, af hvilke de to Sønner Axel og Rosensparre Rosenkrantz døde strax udi deres Barndom, saavelsom en af Dottrene ved Navn Jomfrue Helvig Rosenkrantz, som var den ældste, saa at nu alleeneste lever Jørgen Rosenkrantz og Lunge Rosenkrantz, samt Jomfrue Lisebeth, Mette, Birgitte, Sophia og Helvig Rosenkrantz.

Aar 1632 beviiste Hans Majestet ham den Naade og Ære, at han for hans Mandelighed, flittig og tro Tieneste, slog hannem med nogle andre gode Mænd til Ridder paa Kiøbenhavns Slot. Og som hendes Majest. Dronningen, høylovlig Ihukommelse, var Aaret tilforn af Gud bortkaldet, og Hans Prindselige Høyhed igien antog Hendes Majests. Lifgedinger, da blev Sal. Hr. Palle Rosenkrantz naadigst forlovet Aar 1632 paa Philip. Jacobi Dag fra Wordingborg Lehn, efterdi samme tillige med de tvende forbenævnte Lehne, var for besværligt at forestaae. Samme Aar blev han Naadigst forordnet, tilligemed hæderlig og høylærde Mand Doctor Christoffer von der Lippe, at være Commissarius

Side 648

paa det besværlige Skifte, som stod paa Nyekiøbing Slot, efter Hendes Majest. Dronningen.

Aar 1633 beskikkede Hans Majest. ham, samt Hr. Frederich Rig og Hr. Jørgen Brahe i Kiøbenhavn, at føre høylovlig Ihukommelse, Hertug Uldrichs, Hans Kongel. Majests. Hr. Søns Liigs Begiængelse, som i Slesien ilde og bedrøveligen blev skudt.

Aar 1634 den 11 Januar. havde Hans Majestet forordnet hannem, at han skulde reyse til Sverrig, men for hans Svagheds Skyld af Podagel, fik han Tilladelse at blive hiemme.

Samme Aar der det prægtige og fornemmeste Forstelige Bielager, med vores naadigste udvalde Printz og Printzessine Magdalena Sibilla stod i Kiøbenhavn, da beskikkede Kongen Hr. Palle Rosenkrantz, med Hr. Jørgen Brahe til Knudstrup og Dines Puduvels, som den Tiid var Hans Forstelige Naades Printzens Raad og Hofmarskalk, samt Wenzel Rotkirck Kongel. Majests.

Befalingsmand paa Antvorskous Slot, til General Marskall udi samme Høytids Process og Opvarntning.

Alle saadanne forskrevne Ambassader og Bestillinger haver den Sal. Mand betient og forestaaet,

Side 649

saavel i Riget som uden Riget, med største Troskab, Fliid og Vindskibelighed.

Han havde all sin Livs Tiid Gud hierteligen for Øyen, paakaldede hannem inderligen i alle sine Idrætter, forsømmede ikke frivilligen Guds Tieneste, brugte det høyværdige Sacramente ofte, og det med Hiertens Andagt, han gav af den Velsignelse, Gud havde meddeelt hannem, runde Almisser, og det baade til fremmede, som udi Elendighed fra Huus og Hiem vare forjagede, saavelsom til andre Nødtørstige, hvilket noksom giver tilkiende det vel funderede Hospital, som han til sex Fattiges Underholdning haver oprettet her ved Rasted Kirke, og med rundelig Ophold forsørget, hvortil han gav ikke alleeneste Opførselen af et anseeligt Stykke Jordegods, men endog tusinde Specie Daler udi Penge, efter den derpaa gjorde Fundatz ydermeere bemelding. Hvorfor Gud igien af sin store Naade rigeligen velsignede hannem, saa han sig en stor Formue haver efterladt.

Den Sal. Hr. Palle Rosenkrantz har stedse forholdt sig mod den høye Øvrighed med all Underdanighed, mod sit Fæderne-Rige med all Troskab; Han omgikkedes ikke med andet end Sandruhed og Trofasthed, som enhver, i sær de der har meget været i hans Omgængelse, kand vidne.

Side 650

Med hvad Omsorg og Belevenhed han omgikkedes sin Ægtefælde og Børn, kand af det forrige noksom erfares. Han hanthævede Retten i alle forefaldene Leyligheder, hialp de Trængende, og ansaae ikke Personen, men Sagen.

Sine Jevnlige omgikkedes han oprigtigen, kiærligen og vel, lod enhver blive den han var, og kunde ikke gierne taale, at nogen blev eftertalt.

Sine Tienere holdt han til Guds Frygt, og deres Kald retsindeligen at forestaae, og befordre dennem gierne, eftersom enhver havde fortient.

Mod sine Bønder og Undersaatter var han from og god, forsvarede og hanthævede dennem mod Uret.

In Summa, han haver forholdt sig gudfrygteligen, ærligen, oprigtigen, viseligen og vel, som ingen hannem andet kand eftersige. Saa at dersom det havde været Guds Villie, at han maatte levet og havt sin Førlighed, havde han bel været den Mand, der med Frugt kunde længere have tient Gud og sit Fæderneland.

Men efterdi alting her udi Verden er ubestandigt, og Menneskene maa udstaa adskillige Gienvordigheder, saa haver og denne Sal. Mand ikke

Side 651

alleeneste været store Farer, Sorrig og Gienvordighed undergiven, men endogfaa været beladt med den heftige Podalske Plage, og anden Svaghed, hvilken Tiid efter anden formeeredes, saa Kræfterne paa det sidste gandske aftog, og han lidet eller intet kunde fortære; Dog holdt han sig fra Sengen, det meeste ham mueligt var, og forrettede sine vigtige og vidtløftige Bestillinger vel, som tilforn, indtil den 21 Januar. (nemlig 1642) der den Sal. Mand reyste fra Aalholm Slot hid til Krenkerup, og ikkun havde i Sinde paa nogen Dags Tiid der at forblive; Da er han bleven meget svag den 3 Febr. af sin sædvanlige smertefulde Arthritidis eller Lændevees-Sygdom, hvortil og slog sig en Koldfeber. Dog holdt han sig oppe det længste han kunde, indtil at Sygdommen tog Overhaand, og et farligt slimagtig Flod begyndte at needfalde hannem i Halsen, som nødte ham til at søge Sengen Torsdagen den 8 Februar.

Som hans dydige Frue var meget bedrøvet for sin Mands Sygdom, bad hun at hun maatte skikke Bud efter Hans Forstelige Naades Printzens Liv-Medicus, hvorpaa han svarede: All Verdsens Middel er forgieves og u-nyttig, disse hæftige Flod vil giøre Ende paa all min Elende; Dog hende til Trøst bevilgede han det, saa der blev sendt Bud efter Doctoren, som dog formedelst høy Forfald ey kunde komme saa hastig.

Side 652

Efterdi Sygdommen imidlertid blev ved, holdt han det for raadeligst, at forlige sig med Gud, dets Aarsag der og før Dag om Loverdagen den 19 Febr. blev sendt Bud efter Sogne-Præsten her til Radsted Kirke, hæderlig og høylærde Mester Claus Jensen, som efter andagtig giorte Skrifte-Maal meddeelte ham det høyværdige Sacramente. Ved Middags Stunden samme Dag (nemlig den 19 Februar.) ankom Hans Forstelige Naades bestilte Medicus Doctor Henricus Custerus, efter Printzens Bevilling, og den Sal. Mands Begiering, til Krenkerup, og der han havde beseet og forfaret den Sal. Mands Sygdom, sagde han at der behøvedes en god Bartskiær eller Chirurgus, der med sine Instrumenter kunde udrense den seye og slimagtige Vædske af Halsen, hvorefter om Søndagen blev hentet M. Ditloff fra Nyekiøbing, som og lykkelig forrettede hvad han skulde.

Samme Dag kom ogsaa Erlig og Velbr. Frue Anne Lisebeth fra Ourebygaard at besøge hannem. Tiisdagen den 22 Febr. der den Sal. Mand fornam visse Døds Tegn, lod han atter kalde sin Sogne-Præst forbenævnte Mester Claus Jensen til sig, som talte om de himmelske Ting med hannem saa længe indtil baade Talen og

Side 653

Hørelsen forgit hannem. Og laae han da saa stille og drog en halv Time derefter.

Men saasom hans høyledrøvede Frue, der stedse havde sat paa Sengen ved hannem, var færdig at falde i Daanelse, maatte den Velbyrdige Jomfrue Sophie Reez, som samme Dag var kommen til Krenkerup for at besøge hannem, tilligemed andre Danne-Qvinder tage hende fra Sengen. Strax derefter, imedens den Sal. Mand laae endnu og drog, kom Frue Anne Sparre Sl. Lauriz Grubbis til Gammelgaard, saasog Frue Birgitte Muurmand, Christopher Steensons til Grimsted, at besøge hannem. Og der de saae den Sal. Mand liggendes i Aandedrætten gjorde de, med de andre Tilstædeværende, Knæfald for hannem, at Gud vilde give ham en naadig Forløsning, som og skeede der Klokken var slaget tre, da Gud gjorde en god Ende paa all hans Pine, efterat han havde levet i denne bedrøvelige og bedragelige Verden fire og halvtredsindstyve Aar syv Maaneder og tre Dage.

1.) Hr. Claus Jensen Sogne-Præst til Radsted har giort et Æres-Vers over hannem paa Latin; J samme sees at Hr. Palle Rosenkrantz har levet tre Uger meere end forhen af

Side 654

Biskopen udi Fyens Stift Hr. Hans Michelsen er indført, saa hans gandske Alder var fire og halvtredsindstyve Aar syv Maaneder tre Uger og tre Dage.

2.) Ligeledes har Hr. Lauriz Martini Widsted, Sogne-Præst til Naschovs Meenighed, ved et Latinsk Vers, viist sin Ærbodighed og Høyagtelse for den Afdøde.

Side 655

En Prediken,
som var udi
Erlig og Velbyrdig Mands,

og Strenge Ridders
Hr. Maagens Gyldenstiernes
Begravelse udi Kiøbenhavn
paa den siette Dag Martii Aar 1570.
Predicket af
Niels Hemmingsøn D.
1570.

Side 656

Foran i denne Klage-Tale melder D. Niels Hemmingsøn, at det ikke har været hans Tanker, at lade dette hans Arbeyde komme for Lyset, men har tilsidst dog maattet vige nogle af hans Venners Villie. Tilsidst findes bag efter en kort Antegnelse om Hr. Maagens Gyldenstiernes Levnet, som Ord til andet er saaledes:

Erlig, Velbyrdig og strenge Ridder Hr. Maagens Gyldenstierne til Stiernholm, salig med Gud, var født udi Danmark, af Erlige Velbyrdige og Danske Forældre. Udi sin Ungdom tiende han først Kong Hans for en Dreng, siden Margreven og Hertugen udaf Würtenberg. Derefter kom han til Danmark igien, paa den Tiid Kong Christiern den anden, Sl. Kong Hanses Søn var kommen til Regimentet, og tog sig for, at ville gjøre et alvorligt Tog imod de Svenske, som vare Kong Hans frafaldne, og paa samme Tiid gjorde Sal. Hr. Otto Krumpen til Feldtherre, over et merkeligt Antal Kriigsfolk til Hest og Fod, som han afferdigede ind udi Sverrige, at tvinge og bevæge de Svenske til Horsomhed, hvilken og drev Sagen saa mandelig og vel, at Sverrig blev vundet, og Kong Christiern fik Stokholm ind.

Side 657

førde forskrevne Hr. Maagens Gyldenstierne Danmarks Hoved-Bannere, og blev tre eller fire gange saaret udi det Slag for Upsal, hvor og Fienderne bleve nedlagde; Han skikkede sig og saa mandelig og tapper, at han for sin Manddoms Beviisning siden blev slagen til Ridder i Stokholm.

Derefter foer han til den hellige Grav, hvor han ogsaa blev slagen til Ridder, og til en Afmindelse toffvede han sig udi Jordans Flod, dersom vor Herre lod sig døbe. Paa hans Reyse frem og tilbage besøgte han adskillige Land, der iblant Cyprum, Candiam og Rodis, og besaae mange Folkes Skik og Sæder, paa det han det siden bruge kunde sit Fæderneland til Beste, som han og gjorde.

Der han kom hiem igien udi Kong Friderich den Førstes Tiid, kom han udi Danmarks Raad, og blev derudi indtil sin Dødedag.

Lod han sig og bruge imod Danmarks Fiender tvende gange imod Elven.

Og efter den Tiid dette Rige blev besværet med indvortes Kriig udi Grevens Feyde, beviiste han sig for sin Fædernelands Frihed troe og huld, og lod sig derudi ingenlunde spare, hverken med Raad eller Daad, og for flig hans Manddoms

Side 658

og troe flittige Tienestes Skyld, forleenede Kong Friderich den Første hannem med Agershuus Slot og Lehn udi Norge, hvor han og blev bestoldet af Kong Christiern den Anden, og udi samme Beleyring holdt han sig saa oprigtig og vel, at Kong Christiern intet mod hannem kunde udrette, men blev udi samme Bestoldning fangen, og indført her udi Danmark.

Siden, den Tiid Marggreve Albrecht af Brandenburg Hertug udi Preussen &c. lod bede om Høybemeldte Kong Friderichs Dotter, og hun blev hannem tilsagt, da blev han hendes Hofmester, og førde hende udi Preussen til hendes Herre.

Den Tiid Kong Friderich den Første var død, og Kong Christian den Tredie, Salig og Høyløvlighukommelse var kommen til Regimentet, og den Kriig siden begyndte imellem Hans Kongelige Majestet og de Burgundiske, blev han Danmarks Riges Admiral. Han blev siden afferdiget til Keyseren for en Legat, og der udrettede hvis Ærinde hannem var befalet trolig og vel, var og udi Hans Kongel. Majestets Tiid nogle gange Statholder paa Kiøbenhavns Slot.

Side 659

Efter Hans Kongel. Majests. Død kom han udi Kong Friderich den Andens, vor Allernaadigste Herres Tieneste, som nu regierer.

Haver han og været udi mange andre Bestillinger paa Rigens Vegne, Indenlands og Udenlands, hvilke ikke kand her udi saa kort en Skrivelse antegnes.

Udi Ægteskab levede han mange Aar med sin Hustrue Erlig, Velbyrdig og Gudfrygtig Frue Anne Sparre, og avlede de tre og tyve Børn tilsammen, hvilke de christeligen og ærligen oplærde.

Beviiiste han sig og, at være en ret Lem udi Christi Kirke med Gudfrygtighed, og Kiærligheds Beviisning mod Guds Ords Tienere og fattige Folk.

Han haver og et godt Vidnesbyrd af meenig Mand, baade Klerke, Borgere og Bønder, saa at hans Navn og Rygte staaer vel hos dennem.

Der han var nu noget meere end fire og firsindstyve Aar, sov han hen efter sin lange Krankhed, udi Christi Navns Bekiendelse, og Paakaldelse, udi Kiøbenhavn den ottende Dag Octobris Aar 1569, Og blev her udi Kiøbenhavn

Side 660

havn begravet udi Vor Frue Kirke, udi mange fromme Riddermænds, Fruers, Jomfruers og andre got Folkes Nærværelse, den siette Dag Martii Aar 1570.

Side 661

MANUSCRIPT.

St. Povels Livs og Døds Liggendefæ af

det 14 Cap. til de Romere, vers 7. 8.

Ingen af os lever for sig &c.

udi Erlig og Velbyrdig Mands

nu Sal. hos Gud

Eric Billes

til Løfvismoese,

Christelig Sepultur, udi en stor og anseelig adelig

Forsamling, saa og andre Stænders, fornemme

Personers Nærværelse udi Wiborig Domkirke,

Loverdagen den 16 Augusti Aar efter

Herrens naaderige Fødsel 1656.

Efter Anmodning, af Guds Naade enfoldeligen

fremsat og forklaret af

Franz Rosenberg, B. i W.

Side 662

Denne Ligprædiken, der saavidt mig er bekiendt, ingen Tiid er bleven trykt, og tillige her anføres efter en meget ziirlig Haandskreven Afskrift (*), er tilskrevet den Afdødes Frue, Mette Rosenkrantz til Høygaard (**); Bisp Rosenberg forestiller hende Davids den 13 Psal. til Trøst og Efterfølgelse, med Forsikring, at naar hun kuns af Hiertet vilde bede til Gud

(*) Denne skrevne Liig-Prædiken er mig bleven meddeelt af Velærværdige Hr. Søren Bredal Sognepræst til Borre paa Møen.

(**) Af den Liigprædiken, som blev holdt over Hr. Niels Krabbe, til Skellinge, Ridder &c., seer man, at bemeldte Frue Mette Rosenkrantz blev gift efter den Sal. afdøde Hr. Erik Billes Død, med Hr. Niels Krabbe, da deres Bryllup stod i Kiøbenhavn den 14 Sept. 1660; J dette Ægteskab vare de kuns sammen i to Aar syv Maaneder og to Dage, thi Hr. Niels Krabbe døde i April 1663. Hun kaldes i forbemeldte Liig-Tale, Frue til Annsberrig, og i denne, Frue til Høygaard, af den Aarsag: Den første havde hun efter hendes Mands Hr. Erik Billes Død; Og Høygaard har uden Tvil været hendes Fæderne-Gaard. Vid. Tuelen in Exuvias Nicolai Brahe pag. 45.

Side 663

Gud, saa skulde han og høre og hielp hende, som nu saa kort paa hinanden, anden gang skulde blive Enke. Tilsidst giver Forfatteren Aarsagen tilkiende, hvorfor han har vildet lade dette Skrift trykke, figendes: Jeg havde ikke i Sinde at lade denne Prædiken til Trykken overgive. Men efterdi den Velbyrdige Herre og Strænge Ridder Hr. Anders Bille til Damsboe, Danmarks Riges Marsk og Raad, og Kongelig Befalings Mand paa Skanderborgs Slot, paa Eders Velbyrdigheds Vegne har begiært af mig, at den maatte publiceres, har jeg ikke vildet afflaae hannem flig Begiæring. Endelig slutter Forfatteren med et Ønske.

Den Erlig og Velbyrdig Mand Erik Bille til Løfvismoese er fød den 5 Oct. 1629 udi Damsbo. Hans Fader var Æ. og V. Mand Hr. Anders Bille til Damsboe, Ridder, Danmarks Riges Marsk og Raad, samt Hof-Mand paa Skanderborg Slot. Hans Moder Frue Sophia Rosenkrantz til Winsdum Overgaard. Hans Farfader var Hr. Eric Bille til Giesningholm. Hans Farmoder var Frue Mette Banner. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Jens Bille til Liungsgaard, Kongl. Majests. Befalings-Mand paa Gulland. Hans Farfaders Moder var Frue Karen Rønne til Hvidkilde. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand

Side 664

Anders Banner til Gisningholm. Hans Farmoders Moder var Frue Dorthe Rud. Hans Farfaders Farfader var Æ. og V. Mand Hr. Claus Bille til Vandaas, Ridder, som var Æ. og V. Mands Steen Billes til Vandaas, og Frue Margarethe Rønnes Søn. Hans Faders Farfaders Moder var Frue Elisabeth Ulstand, som var Hr. Jens Holgersens Ulstands til Glimminge, Ridder, og Frue Margarethe Trolles Dotter.

Hans Faders Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Eglke Rønne til Hvidkilde, som var Æ. og V. Mands Markors Rønnes til Mattrup, og Frue Mette Hattenbiergs Søn. Hans Farfaders Mormoder var Frue Anne Krabbe, som var Æ. og V. Mands Hr. Tyge Krabbes til Wegholm, Ridders, og Frue Anna Rosenkranzes Dotter.

Hans Farmoders Farfader var Æ. og V. Mand Hr. Erik Eriksøn Banner til Kokedal, Ridder og Danmarks Riges Raad, Hr. Erik Andersøn Banners til Asdal, Ridders, og Frue Karen Gises Søn. Hans Farmoders Farmoder var Velbyrdig Frue Margrethe Gyldenstiern, som var Hr. Henrik Gyldenstiern til Iversnæs, Ridders og Frue Karen Billes Dotter. Hans Farmoders Morfader var Æ. og V. Mand Otte Rud til Søbygaard, som var Æ. og V. Mand Hr. Knud Rud til Wæby, Ridders, og Frue Dorothe Bøllers Søn.

665 710

Side 665

Søn. Hans Farmoders Mormoder var Æ. og V. Frue Pernille Oxe, som var Erlig og V. Mand Hr. Johan Oxes til Giselfeld, Ridders, og Frue Mette Giøes Dotter. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Jacob Rosenkrantz til Arreskov, Kongelig Majestets Befalingsmand paa Nyborg Slot. Hans Mormoder var Æ. og V. Frue, Frue Pernille Gyldenstiern. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Eric Rosenkrantz til Kierstrup, Danmarks Riges Raad og Statholder i Norge. Hans Morfaders Moder var Æ. og V. Frue, Frue Helvig Hardenbierig til Søeholm. Hans Morfaders Farfader var Æ. og V. Otte Rosenkrantz til Boller, som var Æ. og V. Mands Holger Rosenkrantzes og Frue Mette Flemmings Søn. Hans Morfaders Mormoder var Æ. og V. Frue Magrethe Gantz, som var Hr. Jesper Gantzes Friherres af ... og Frue Anne Molstands Dotter. Hans Morfaders Morfader var Æ. og V. Mand Jacob Hardenberg til Hvedholm, som var og Æ. og V. Mands Hr. Erik Hardenbergs af Skioldemose, Ridders, og Frue Anne Rønnous Søn. Hans Morfaders Mormoder var Æ. og V. Sophia Lykke, som var Æ. og V. Mand Hr. Peder Lykkes til Sandholt, Ridders, og Frue Kirstine Rongs Dotter. Hans Moders Morfader var Æ. og V. Mand Hendrik Gyldenstiern

Side 666

til Aagaard, Kongel. Majests. Befalingsmand paa Bahu. Hans Moders Mormoder var Æ. og V. Frue Mette Rud. Hans Mormoders Farfader var Æ. og V. Hr. Knud Gyldenstiern til Aagaard, Ridder og Danmarks Riges Raad, som var Æ. og V. Mands Hr. Hendrik Gyldenstiern til Jversnæs, Ridders, og Karen Billes Søn. Hans Mormoders Farmoder var Æ. og Velbr. Frue Jytte Podebusk, som var Æ. og Velbyrdig Mands Hr. Predbiørns Podebuskes til Vorbørrig, Ridders og Frue Anne Gyldenstierns Dotter. Hans Mormoders Morfader var Æ. og V. Otte Rud til Søbygaard, som var Æ. og V. Mands Hr. Knud Ruds til Søbygaard, Ridder og Frue Dorthe Billes Søn. Hans Mormoders Mormoder var Æ. og V. Frue Pernille Oxe, som var Æ. og V. Mands Hr. Johan Oxes til Giselfeld Ridder, og Frue Mette Giøs Dotter.

Af disse sine forbenævnte Forældre er han hiemme udi Guds Frygt og adelige Dyder bleven opdraget indtil Aar. 1648 da de forsendte ham til det Kongelige og Adelige Academie Sorøe hvor han forblev indtil Aar 1649.

Derpaa blev han skikket ud af Riget tilligemed hans Broder Sal. Jacob Bille, for at beseer fremmede Lande, og opnaae en Færdighed

Side 667

udi fremmede Sprog. Til Hofmester blev dem given hæderlig Henricus Matthæsius, som reyste med dem først ind i Tydskland, hvor de opholdte sig nogen Tiid paa de fornemmeste høye Skoler af vor Religion, nemlig Jena, Marburg, Wittenberg, Leipzig, Strasborg og Tybingen. Saae derhos det Keyserlige og andre Forstelige Hoffer og Stæder.

Siden forføyede han sig ind i Nederlandene, og der tog i Øyesyn de fornemmeste Stæder, som enten tilhørte Kongen af Hispanien eller General Staterne; Efterat dette var giordt, begav han og hans Broder sig til Engeland, hvor de i Agt toge det Mærkværdigste til London, Oxford og Cambridge, Vindser og fleere Stæder; Derefter fortsatte de Reysen til Frankerige, og forbleve en Tiid lang i Paris, siden i Geneve for der at lære de Adelige Øvelser, besaae og de fornemmeste Stæder i Landet.

Fra Frankerige drog de igiennem Savoyen ind i Italien, hvor de toge i Øyesyn hvad Mærkværdigt der fandtes i Rom, Neapolis, Venedig, Florenz, Padua, Parma og Meyland.

Men som en lydig Søn, for at efterkomme fine Forældres Ordre, forføyede den Sl. Mand med forbenævnte hans Broder og Hofmester sig

Side 668

ind i sit Fæderneland igien, hvor de paa Hiemreysen besaae de Stæder, som de tilforn ey havde seet i Tydskland; Efterat de paa fire Aar havde været ude, og imidlertid anlagt deres Tiid meget vel.

Efter hans Hiemkomst tilsagde han Hans Kongel. Majest., vor Allernaadigste Herre sin underdanigste Tieneste udi Cancelliet. Midlertid lod han, med sine Forældres Raad, tiltale Frue Mette Rosenkrantz til Høygaard. Mens efterdi Riigs-Dagen til Rendsburg paa de Tider indfaldt, blev hannem bevilget samme Reyse, som varede over sexten Uger. Saasnart han var kommet hiem, begiærede han Bryllup med sin Kiæreste, hvilket og høytidelig blev holdet udi Kiøbenhavn den 24 Julii Aar 1653. Udi dette deres Ægteskab, som udi all Kiærlighed varede i tre Aar, blev de af Gud begavet med en Søn ved Navn Anders Bille; Og er derforuden den høybedrøvede Frue anden gang ved sin Sal. Mand med Livs Frugt velsignet.

Foruden denne sin Kiærlighed mod sin Frue, Høflighed, Godhed, Mildhed, Oprigtighed og Ydmyghed mod alle, har den Afdøde viist sin Barmhiertighed mod de Fattige, i det han gav Tusinde Rixdaler til et Hospital, som skulde oprettes enten ved sin Gaard Lofvismoese eller Avinsberig. Men skjønt han ved sin Godhed

Side 669

og andre Dyder havde gjort sig kiær hos Mennesken, havde dog Gud ham kiærere, i det han kaldede ham til sig. Dog maatte han først udstaa Sygdom, som tog sin Begyndelse med Afmægtighed, den 9 Julii, der han var kommen hiem til Avinsberig fra den adelige Begravelse, som stod i Aarhuus; Ved sin Ankomst fornåm han, at hans Frue var reyst til Rosenholm, hvis Tilbagekomst han med Længsel forventede, som og skeede samme Aften, og der hun om Natten mærkede, at han var med Heede angreben, skikkede hun Bud til Wiborg efter Hr. Doctor Andreas Skilling, som og gav ham noget styrkende ind, saa han begyndte at komme fig. Men som Sygdommen igien indfandt sig, blev hentet til ham Hr. Doctor Lyder Pouchs Canic i Ribe, hvilken tillige med Doct. Andreas Skilling omhyggeligen betiente ham.

Men efterdi han mærkede at Afmægtigheden meer og meer tiltog, begiærte han at Præsten Hr. Thøger Thomesen, Sognepræst til Wium og Liusgaard Kirker maatte hentes, hvilket og skeede, og communicerede hans Frue tillige med ham.

Endnu kort for sin Død udgav han Prøve paa sin Kiærlighed til hans Frue, samt Høragtelse for fine Forældre, ved det at han skrev dem til, med Taksigelse for deres Godhed mod ham,

Side 670

han bad tillige at de vilde elske hans Frue i hans Sted. Særdeeles begiærede han at ingen Vidløftighed til Berømmelse, af Prædikestolen skulde opregnes; Men var heel forsikkret paa, at han havde levet som et Guds Barn, og døde som et Guds Barn. Endelig behagede det Gud at bortkalde ham den 25 Julii, efterat han havde levet syv og tyve Aar ringere halv tredie Maaned. J hans Døds Time vare tilstæde Jomfrue Mette Høgs, Jomfrue Dorthe Galli, Jomfrue Jytte Gyldenstjerne, Hr. Doctor Lyders Pouch, Hr. Doct. Andreas Skilling, Mester Niels Jensøn, Rector udi Wiborg Skole, saa og Hr. Thøger Thomesen.

Side 671

Guds Børns Kamp og Krone
af St. Povels andet Sende-Brev til Timotheum
det fierte Capitel.
Jeg haver stridet den gode Strid &c.
hvilken Text
Der Erlig og Velbyrdig
nu Salig med Gud

Fr. Lene Gyldenstiern
Holger Rosenkrantz
til Demmestrup,
hendes Lig i en anseelig og ypperlig adelig Forsamling,
samt mange andre fornemme Folkes Nærværelse
blev udi Helsingborrig Kirke hæderligen og
christeligen nedsat.
Efter Begiæring blev fremsat og forklaret
af
Peder Windstrup D.
Episcopo Scaniae.

Prentet i Kiøbenhavn af Melchior Martzan.
Aar 1641.

Side 672

Fortalen af denne Klage-Prædiken har Biskop Winstrup i Skaane indrettet som et Trøste-Skrift til den Salig Frues efterladte Husbonde, Erlig og Velbyrdig Mand Holger Rosenkrantz til Demmestrup, som var Kongel. Majests. Befalingsmand paa Borringholm, han skriver saaleedes:

Gunstige gode Holger Rosenkrantz! udi Eders sørgelige Enkestand maa jeg erindre Eders Velbyrdighed de Ord, som Propheten Ezekiel udi sin Bog indfører om sin Hustrue, hvilken Herren ved Døden havde taget fra hannem, han siger saaledes. Herrens Ord skeede til mig og sagde: „Du Menneskens Søn, see jeg vil tage din Øyens Lyst fra dig ved en Plage, men du skal ikke klage, ey heller græde, ey heller udgyde en Taar, du maa lønligen sukke, men du skal ingen Døds Klage føre, du skal tage din Prydelse paa dig, og drage dine Sko paa dig &c.” Eders Sal. Huusfrue, Sal. Frue Lene Gyldenstiern, maa hun vel ikke og kiære Holger Rosenkrantz kaldes Eders Øyens Lyst, efterdi I af hende udi Eders Ægteskab, saa længe I maatte see hende med Eders Øyne, havde stor Hiertens Lyst og Glæde, saa I derfor har Aarsag til ey alleene at sørge lønligen, men endog

Side 673

aabenbarligen klage, græde, udgyde Taare, aflægge Eders Prydelse, og skiule Eders sorrigfulde Ansigt, hvilket altsammen Herren havde forbudet Propheten.

Texten, som var Bispen forelagt at forklare, er taget af 2 Timoth. 2. v. 7. 8. Jeg haver stridet en god Striid, jeg fuldkommede Løbet, jeg beholdt Troen. Fremdeeles er Retferdigheds Krone bortlagt til mig, hvilken Herren den retfærdige Dommere skal give mig paa den Dag, dog ikke mig alleene, men ogsaa alle dem, som elske hans herlige Aabenbarelse.

Angaaende denne Erlige og Velbyrdige nu Sal. med Gud, Frue Lene Gyldenstierne, Holger Rosenkranzes til Demestrup, da er hun fød paa Biersgaard Aar 1588 den 17 May af Erlige, Velbyrdige, Fromme, Oprigtige og Christne Forældre: Hendes Fader var Æ. og V. Mand Mogens Gyldenstiern til Biersgaard. Hendes Moder Æ. og V. Frue Helle Ulfeld af Ewenstrup. Hendes Farfader var Æ. og V. Mand Hr. Mogens Gyldenstiern, Ridder til Stiernholm, som var Høylovlig Kong Friderichs den Andens Hofmester. Hendes Farmoder var Frue Anne Sparre til Svanholm. Hendes Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Henrich Gyl-

Side 674

denstiern, Ridder til Restrup, som var Hr. Knud Gyldenstierne, Ridder til Jfversnes og Frue Hilleborg Schenckels Søn. Hendes Farfaders Moder var den V. Frue Karen Bilde, som var Hr. Bendt Bilde, Ridder til Eggede, og Frue Ermegaard Fridles Dotter. Hendes Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Mauriz Sparre, Ridder til Svanholm, og Frue Else Meinstrups Søn. Hendes Farmoders Moder var Frue Karen Høeg, som var Hr. Peder Høeg, Ridder til Eskiær, og Frue Kirsten Rechenbiergs Dotter. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Ebbe Ulfeld til Svenstrup. Hendes Mormoder var Frue Lene Ulstand af Skabersøe. Hendes Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Knud Ulfeld til Kausbøl, som var Ebbe Ulfeld til Bavelse og Frue Kirsten Biørnstrups Søn. Hendes Morfaders Moder var Frue Anne Hardenbiern til Skioldemose, og Frue Anne Rønnaus Dotter. Hendes Moders Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Holger Ulstand, Ridder, til Skabersøe og Frue Else Bildes Søn. Hendes Moders Mormoder var Frue Helle Hacks, Hr. Niels Hack, Ridder, til Heckebiern, og Frue Tale Brastrups Dotter.

Efterat hun ved den hellige Daab var bleven igienfødt, haver Hendes kiære Forældre ladet hende

Side 675

optugte i Guds frygt, lære at læse og skrive, saa og holdet hende til alle gudfrygtige Øvelser og Gierninger, som en Adels Jomfrue vel egnede og anstod, og var den Sal. Frue hendes kiære Forældre et meget lydigt og tjenstagtigt Barn, saavelsom imod alle andre meget from og ydmyg.

Der man skrev Aar 1601 da begiærede hendes kiære Sal. Farbroder Christian Gyldenstierns Hustrue Frue Dorethe Rud hende fra hendes Forældre, hvilket hende og blev samtykt, og efterdi der fandtes hos den Sal. Frue en god Gudfrygtigheds Grundvold blev ydermeere det, som vel begyndt var, forbedret ved hendes kiære Fasters flittige Tilsyn, som idelig erindrede hende, at Guds frygt er nyttig til alle Ting.

Aar 1606 kom hun udi Sal. Dronning Anne Cathrine, Høylovlig Ihukommelse, hendes Jomfrue-Kammer, var der indtil hendes Dronninglig Majests. Dødedag, som var Aar 1610. Kom saa til sin kiære Farbroders Hustrue igien, og var saa hos hende henved to Aars Tiid.

Aar 1612 begiærede hendes kiære Broders Hustrue V. Frue Sophie, Mogens Gyldenstierns hende, hvilket og blev bevilget, og holdt de hende udi deres Huus i all Elskelighed, som hun kunde have været deres egen Dotter,

Side 676

hun var dennem og hørig og lydig som det sig burde.

Imidlertid fik Æ. og V. Mand Holger Rosenkrantz til Demestrup, hendes kiære nu efterladte høybedrøvede Husbonde i Sinde, efter Guds Villie og Indskydelse, at bede og tiltale hendes kiære Fader Æ. og V. Mand Mogens Gyldenstiern til Biersgaard om samme sin Dotter, udi hvilken hans Begiering hendes kiære Fader og Venner samtykte, saa hun blev hannem tilsagt i Kiøbenhavn, deres Bryllup stod i Landskrone den 3 Julii Aar 1614.

Som hun af sin Ungdom har levet meget gudfrygtig, saa haver hun og holdt hart derved i sit Ægteskab sin gandske Livs Tiid, Morgen og Aften gjort sine Bønner udi sit Kammer til Gud, idelig og gierne læst i Bibelen, og øvet sig i Guds Ord, forsamlede Morgen og Aften sine Folk paa Stuen, lod siunge Psalmer og læse Bønner og Taksigelser til Gud, eftersom det var altid hendes Mundheld, Gud skee Lov for alt godt &c.

Arme og Nødtørftige haver hun været rund og mild imod, og lod ingen Tiid nogen gaae trøstløs fra sig, hun lod aarlig klæde tolv Staller ved Martini Tiid med Uldet og Linnet, foruden alle andre Fattige, thi den Sal. Frue overveyes

Side 677

dagligen, hvad hun sin Jevnchristen skyldig var.

Udi hendes Husholdning haver hun været forsynlig, forsigtig og omhyggelig, og saadan en Qvinde, som Salomon i sær berømmer.

Med hendes kiære Husbonde haver hun levet meget kiærligen, altid raad til det Beste for hver Mand, og ikke til det verste, som er en ypperlig Dyd hos en fornuftig Qvinde; Hendes bedrøvede Husbonde elskede hende igien høyligen, hvilket hun saavel i hendes Svaghed, som i hendes Velmagt haver givet ham et godt Vidnesbyrd for.

Hun levede med samme sin kiære Husbonde udi et kiærligt Ægteskab i fire og tyve Aar, og forholdt sig saaleedes, at hun har været hendes Mands Krone, prydet hans Huus, som Solen i Himlen, været hans Huses Ære, en Støtte i Huset, et Gierde omkring Godset, hans Øyens Lyst og Hiertens Glæde, hvorefter hendes Død var ham desmeere smertelig, thi deres Død er jo vist sørgelig, hvis Liv har været glædelig.

Deres kiærlige Ægteskabs Omgængelse haver Gud velsignet med ni Børn, fem Sønner og fire Døttre, som ere Æ. og V. Christian Rosenkrantz, Oluf Rosenkrantz, Mogens Ro

Side 678

Rosenkrantz, Corfitz Rosenkrantz, Ebbe Rosenkrantz, Æ. og V. Frue Helle Rosenkrantz, Niels Trolles, Jomfrue Anne Rosenkrantz, Jomfrue Mette Rosenkrantz, og Jfr. Tale Rosenkrantz, af hvilke den sidstnævnte Sal. Jomfrue er hendød, men de fem Sønner og tre Døttre leve igien.

Hendes Børn og Jomfruer optugtede hun i Guds frygt, og alt det, som kunde være Gud til Ære og dem selv tienligt. Hun omgikkes med Ædel og Uædel, Fattige og Rige, venlig, ydmyg, dydig og sagtnodig, saa at alle de, der kiende hende, give hende det Rygte, at hun var gudfrygtig og dydig. Hendes Sind var ikke til at bekymre sig om andre Folkes Idrætter og Gierninger, eller at legge alting til det værste, og tale ilde om nogen, som nu udi Verden brugeligst er, men meest, at hun kunde tage vare paa sit eget med Fliid, og vilde hver Mand vel. Hendes Børn havde hun en meget stor moderlig Omhu for, saavelsom for hendes Jomfruer, som udi langsommelig Tiid have været udi hendes Huus, og i mange Maader været mod dennem huld og god, som det kunde været deres egen Moder.

Som denne Sal. Frue frygtede Gud, saa brugte Gud og samme Maade at revse hende paa, som andre hans kiære Børn, hvilke han elsker, dog var hun forsikkret paa, at alting skulle tiene

Side 679

hende til Beste. Efterat hun med sin kiære Husbonde var kommen til Helsingborg paa Hiemreysen fra Jylland, og der af sit kiære Søkende Barn Æ. og V. Mand Christopher Ulfeld blev med sin kiære Husbonde buden, at være hans Giest, skeede det, at der under Aftens Maaltid paakom hende en Gyselse, men hun holdt sig dog stærk, og reyste endnu samme Aften med sin Husbonde til Gundestrup, for der at besøge deres kiære Søster V. Jfr. Margrethe Rosenkrantz, reyste og anden Dagen hiem til Demmestrup, og gav sig ikke Tanker paa andet, end den Kolde havde givet hende et Anstød.

Men som Gud paa samme Tiid havde velsignet hendes kiære Dotter, Æ. og V. Frue Helle Niels Trolles, med Livs Frugt, og hendes kiære Søn Æ. og V. Niels Trolle, var stormeligen begierendes af hende, at hun vilde gjøre ham og hans Hustrue den Ære, at være hos dem, naar Gud vilde forløse hans kiere Hustrue, svarede hun jo, det vilde hun gierne, og kom saa den Sal. Frue til Kiøbenhavns Slot til hendes kiære Børn Æ. og V. Niels Trolle og Frue Helle Rosenkrantz, der hun med sin kiere Husbonde Søndagen tilforn havde udi deres Sogne-Kirke Carup været til Guds Bord, og var saa hos dem tre Ugers Tiid.

Side 680

Hun omgikkes des imidlertid med stor Omhue hendes kiære Dotter i hendes Barsel-Seng, ikke agtendes sin Svaghed, ey heller hendes kiære Dotters Formaning, at hun ikke skulle bekymre sig om hende, men tage sin egen Helbrede i Agt; men der den Sal. Frue fornam Sygdommens Forøgelse, og at det var fierte Dags Kolden, foragtede hun ikke Lægen, men skikkede Bud til den hæderlig og høylærde Mand Doctor Oluf Worm, og brugte ham saa nogen Tiid i Kiøbenhavn.

Imidlertid faldt hendes gode Husbonde i en heftig Sygdom hiemme paa Demmestrup, hvilket han ikke vilde lade hende viide, at hun ikke skulde bedrøves, som han fuldkommelig kiendte hendes dydige Hierte imod sig; Hun forbød og paa sin Side dennem, som førde Bud imellem dem, at sige hendes Husbond, at Kolde-Sygen (malaria) holdt endda ved.

Omsider der hendes kiære Søn Niels Trolle ikke længere tørde dølle for hende hendes Husbondes Svaghed, reyste hun strax fra Kiøbenhavn, og hastede Dag og Nat, til hun kom hjem, og fandt sin svage Husbonde, da de takkede Gud paa begge Sider, at de vare kommen tilsammen.

Side 681

Som Svagheden imidlertid holdt stærk ved dem begge, blev der skikket Bud efter hæderlig og høylærde Mand Doctor Otte Sperling, som strax kom, og forblev der en otte Dage; Hvorvel han brugte alt hvis der kunde være tienlig, forøgedes hendes Svaghed dog alt meere; men som hun dog i samme altid holdt sig stærkere end hun var, satte hun sig en Dag op, (efterat hendes kiære Dotter, V. Frue Helle Niels Trolles, som besøgte sine svage Forældre efter hendes Kirkegang, allerede var reyst hjem,) for at tale med sine Børn og Jomfruer, men mod Aftenen varede det vel henved to Timer, at hun intet svarede dem, saa dennem syntes, at hun besviimte, men der hendes bedrøvede Husbonde kaldede paa Præsten, opløftede hun Øynene, dog uden at kunde svare, der hun kom til sig igien, sagde hun, hvi græder I saa? fik hendes kiære Husbonde om Halsen sigendes: Min Allerkiæreste! jeg skader intet! og var hun den Nat meget Svag.

Morgen derefter sagde hun til V. Jomfrue Margrete Lange, værer ikke sorgfulde for mig, det bliver vel got, jeg vil lade Præsten hente og forliige mig med Gud, thi vi bør først at tænke paa det vor Salighed vedkommer, mit Hoved er saa meget tungt, dersom jeg tøvede længer, maaske jeg da ikke saa christelig kunde bereede mig, jeg føler vel hvor det er med mit Hoved, jeg vil og sige dig, jeg haver alt befalet min Husbonde

Side 682

bonde og Børn i Guds Vold, den rige Gud skal sørge for dem alle; jeg haaber at mine Dottre skulle frygte Gud, og skikke sig efter de gode Mennesker, hvor deres Fader vil have dem; Gud hielpe mine Sønner hver i sit Sted, jeg troer min Søn Niels Trolle saa meget vel, at han skulle have Omsorg for dem med deres Fader.

Hun lod og nogle gange indkalde sine yngste Sønners Skolemester til sig, og formanede ham, at han skulle beviise sin Flittighed, Gud være deres Hielp sagde hun, i hans Vold befaler jeg dem alle sammen, og til den ommeldte Jomfrue Margrete Lange sagde hun: Du skalt love mig,

at jeg intet Silketøy skal blive klæd udi, de Penge, som dertil skulle anvendes, vil jeg at skal gives fattige Guds Arme, som kunde bede til Gud for min Siæl, naar det skal saa være; og som Jomfrue Margrete med Graad svarede; at hun troede Gud saa vel, han ville ikke lade dem faae den Sorg, sagde den Sl. Frue: Græd ikke for mig, jeg haver ikke fanget Lykke til at giøre med dig, og Abele Sandberg som jeg gjerne vilde, Hiertet er dog altid got, Gud hielpede eder alle mine Børn! mine Dottre gider jeg ikke talt med, fordi de græde og sørge saa meget; bad saa, at hun vilde styre dem, at de ikke skulle græde saa meget; Der hendes Husbonde, hørte at hun ville have Præsten til sig, beredde de sig begge dertil med stor Andagt.

Side 683

Lidet derefter lod hun indkalde Præsten Hr. Svend Jensen, Sognepræst til Skamersløf og Camp Sogner, og begyndte da den gode Sal. Frue, saavel som hendes svage Husbonde, at giøre deres Skriftemaal christeligen og vel, begierendes paa Guds Vegne Afløsning, og alle deres Synders Forladelse, hvilken og tilsagdes dennem, i deres Velbr. Børns og Jomfruers Overværelse. Strax derefter faldt hendes Velbr. Husbonde ned paa Knæ for Sengen, og da annammede de begge Sacramentet, takkende Gud, som lod dem blive værdige til den Saligheds Priis at annamme, dernæst blev hun i sin Svaghed besøgt af alle gode Venner og Naboer, fornemmelig adelige Personer, de raade hende at hun ikke skulle slaae sit Sind fra Verden, men bruge endnu Lægen, og sagde hende om en fornemme Doct. Med. Christianus Fabricius, hvorpaa efter hendes egen Villie blev skikket Bud til ham, men hun brugte ringe af hans Raad, saasom Svagheden alt havde taget Overhaand; Endskiønt den Sal. Frue havde udstaaet hendes Svaghed i tre og tyve Uger, var hun dog taalmodig med Guds Villie, hun klagede sig intet i hendes Mands eller Børns Paahør, som sørgede saameget derover, men naar de gik bort sagde hun, jeg finder vel, hvad jeg finder, Gud forløse mig naar det er hans Guddommelige Villie; jeg vil ikke sætte Gud Ti-

Side 684

den fore; Dersom det end skulde vare med mig saaledes til den yderste Dag, nu saa er jeg Herrens Tienerinde, og haver forskyldt alt, hvis Gud vil mig paalegge! Gud skee Lov, at jeg er saa værdig, jeg maa lide under hans Haand! og til sin Søn Niels Trolle sagde hun engang iblant andet, der hun havde ladet alle Folk gaae ud, og talte med ham om Allehaande: De maa giøre med mig hvad de vil, der hielper dog aldeles intet.

Om Natten ved tolv Slet viiste hun sine Børn og Jomfruer fra sig, befalede at lukke Døren i Laas, hun vilde sove, og som det syntes for menneskelige Øyne ikke til Døden den Nat, ginge de alle til Seng, uden Æ. og V. Jomfrue Abele Sandberg og Præsten, de bleve hos hende, og da hendes Husbonde, som sædvanligt, kom ind halvgaaen ti Slet, for at ville see til hende, sagde hun: I haver allesammen Umage med mig, min Allerkiæreste gaaer i eders Seng, jeg vil legge mig til Søvn, der han da bad hende en god Nat, sagde hun: Gud give eder en god Nat.

Strax derefter befalede hun man endelig skulle slukke Lyset, og hænge for Vinduerne; Der det var skeet, sagde hun nu i Guds Navn! jeg vil sove; Neppe et halv Qvarteer derefter, som hendes kiære Søster-Dotter Jomfr. Abele og Hr. Svend,

Side 685

Svend, de sad ved Sengen, hørte de nogle smaa Sukke og Aandedræt, hvorved de glæde sig og sagde: Gud skee Lov hun er kommen i Søvn, hun sover meget let, men der de saae til, da havde alt Gud kaldet hende, hvilket saa sagtelig og sødelig skeede, at de ikke engang andet vidste, end hun sov; Saaledes er hun udi Herren hensovet udi sin Alders det første og halvtrediesindstyvende Aar; Vi tvile ingenlunde, at ligesom hun her i dette Liv baade udi Sygdom og Velmagt haver stridet en god Striid, christelig fuldkommet Løbet, og beholdt

Troen, at hun jo nu triumpherer med sin rette Øverste, den Herre Jesu, og af hannem krones med Retfærdigheds Krone, hvilket vi skulde befinde paa Dommens Dag.

Side 687

Mortis terror inanis.
De frygte dennem, hvor der er intet
at frygte.
Psal. 53. vers 6.
Hvilket skal næst Guds Hielp kiendeligen eragtes
i denne liden Prædiken,
sammenskreven
over Syrachs Bogs 41 Cap. v. 5. 6. 7.
Som blev holden
i St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn
den 29 Junii Aar 1655.
Da Erlig, Høyfornemme og Velbr. Frue
FRUE
Øllegaard Hvidtfeld,
til Lillsøe,
Hendes Salige Liig, blev nedsat til en Adelig,
men sørgelig Jordefærd, udi en høyanseelig
folkerig Forsamling, med tilbehørige
christelige Ceremonier.
blev fremsat og forklaret af
Johan Dirichsøn Barsker,
S. S. Theol. Doctore og Kongl. Majests. Hof-Prædikant.

Kiøbenhavn, prentet hos Peder Morsing K. M. og Univers. Bogt. Aar. 1656.

Side 688

Ved en Fortale, hvorudi Forfatteren Doct. Barsker, med at forklare de Ord, Græd ikke, trøster den afgangne Frues Mand, er denne Liig-Tale tilskrevet Hr. Jochum Gerstorf til Lundbyholm, Danmarks Riges Hofmester og Raad, Kongl. Majestets Befalingsmand over Bornholm, som med mangfoldige Taare, der ret kom af et bedrøvet Hierte, beklagede og sørgede over sin høyelkskede Frue Ollegaard Hvidtfelds alt for tidlige Død.

Forbenævnte Frue var Barnfød paa hendes Fæderne Gaard Lillsøe, Aar 1622 den 16 May ved 8 Slet om Morgen, af Ædele og Velbr. Forældre; Hendes Fader var Æ. og V. og Strænge Ridder Hr. Hendrik Hvidtfeld til Lillsøe, Kongel. Majests. Befalings-Mand paa Landskrone-Slot. Hendes Moder Frue Margrete Rosenkrantz af Glimminge. Hendes Farfader var V. Hr. Jacob Hvidtfeld til Berriggaard i Lolland. Hendes Farmoder var Æ. og V. Frue Elisabeth Friis til Hagested. Hendes Faders Farfader var Æ. og V. Mand Christopher Hvidtfeld til Berrizgaard. Hendes Faders Farmoder var Æ. og Velbr. Frue, Frue Ollegaard Trolle til

Side 689

Lillsøe. Hendes Faders Morfader var Æ. og V. Mand Hendrik Friis til Ørbeklund. Hendes Faders Mormoder var Æ. og V. Frue Magrete Bild af Rafvenholt. Hendes Farfaders Farfader var Æ. og V. Otte Hvidtfeld til Krumstrup. Hendes Farfaders Farmoder var Æ. V. Frue Barbara Blaae af Ørebygaard. Hendes Faders Morfaders Fader var Æ. og Velbr. Mand Jesper Friis til Lyngbygaard. Hendes Faders Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Anne Brockenhuus. Hendes Faders Morfaders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Jacob Trolle til Lillsøe. Hendes Faders Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Kirstine Skafve til Eskildstrup. Hendes Farmoders Morfader var Æ. og V. Mand Niels Bild til Rafvenholt. Hendes Faders Mormoders Moder var Æ. og V. Frue Birgitte Ulfeld til Koxbøl. Hendes Morfader var Æ. og V. Mand Axel Rosenkrantz til Glimminge. Hendes Mormoder var Æ. og V. Frue Mette Grubbe til Høgested. Hendes Moders Farfader var Æ. og V. Erik Rosenkrantz til Langting. Hendes Moders Farmoder var Æ. og V. Frue Magrete Ulfstand af Glimminge. Hendes Moders Morfader var Æ. og Velbr. Mand Palles Grubbe til Lystrup. Hendes Moders Mormoder var Æ. og V. Frue Magrete Hardenberg til Høgested. Hendes Moders

Side 690

Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Axel Rosenkrantz til Langting. Hendes Moders Farfaders Moder var Æ. og V. Frue Birgitte Knob til Gylleboe. Hendes Moders Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Sigvardt Grubbe til Valbygaard. Hendes Moders Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Mette Ulfeld af Hverring. Hendes Moders Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Børge Jensøn Ulfstand af Glimminge. Hendes Moders Farmoders Moder var Erlig og V. Magdalena Krabe af Bustrup. Hendes Moders Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Corfitz Hardenberg til Skioldemose. Hendes Moders Mormoders Moder var Æ. og V. Frue Mette Skram af Urop. Udi hendes Barndom og Ungdom blev hun optugtet i all Dyd, og hendes Kiøn velsømmende Sæder, hvorudi hun saa høyt forfremmede sig, at hun efter Alderens Maade, stædse fandt Naade hos Gud, og Yndest hos alle dem, som vare i Omgængelse med hende, og i Synderlighed beviiste hun sine Forældre all Ære og Lydighed indtil deres Døds-Dag.

Aar 1641 da hun var nitten fulde Vintre gammel, indlod hun sig med sine Forældres og Venners Raad, udi Ægteskab med Æ. og V. Hr. Jochim Gerstorf til Tundbyholm, Ridder,

Side 691

Danmarkes Riges Hofmester, Raad, og Kongel. Majests. Befalingsmand paa Bornholm, som den Tiid var Hendes Fyrstelige Durchlauchtigheds Magdalenæ Sibillæ, Christiani Qvinti høylovlig Ihukommelses Gemahls høybetroede Kammer-Junker, og stod deres Bryllup her udi Kiøbenhavn den 3 Oct. samme Aar.

Hendes Kiærlighed til hendes Husbonde var saa stor, at hun elskede baade hannem, og alt det hun vidste, der var hannem kiær og takkelig, og derimod skyede alt det, hun kunde tænke var hannem til Mode eller Fortræd. Hun var aldrig roelig eller vel tilfreds, naar hun skulde være nogen kort Tiid fra ham; Og naar han med Legems Svaghed var hiemsøgt, lod hun see en overmaade stor Omhue for ham; Hun var i all Modgang hans Hiertens Trøst og Lyst, hun gjorde hannem godt, og aldrig ondt, i alle de Dage de levede sammen.

Saasom hun udi Sandhed, var en allerkjæreste, dydefuld og enegod Hustrue, saa var hun og en overmaade flittig og omhyggelig Moder. Thi efterat den Allerhøyeste havde velsignet dette deres Ægteskab, som varede udi tretten Aar fem Maaneder og otte Dage, med fire Sønner og sex Dottre, nemlig: Christian, Casper Christopher, Hendrich og Friderich Gerstorf,

Side 692

samt Jomfrue Magdalena Sibilla, Jomfrue Margrete Gerstorf, som Gud i sine unge Aar hiemkaldede, Jomfrue Sophia Amalia, Jomfrue Else, Jomfrue Margrete og Dorethe Gerstorf, da haver det været den Sl. Frues høyeste Omhue, at disse unge Planter maatte opdrages udi sand Guds frygt, adelige Dyder, og gode Sæders Fremværst og Tiltagelse; Hun havde megen flittig Tilsyn med dennem, og lod hendes moderlige Kiærlighed, som dog var usigelig stor, ingenlunde forhindre den Tugt og Revselse, som Ungdoms Brøst og Børne-Feyl endelig udkræver.

Den Sal. Frue Ollegaard Hvidtfeld, forestod og berømmeligen hendes Huus og Tyende med all Fornuft, god Skik og Fromhed, holdt enhver til at tage vare paa det, de vare til bestilte, og derimod gierne belønnede deres Fliid og Troskab.

Her kunde meget indføres til hendes sandfærdige Berømmelse, om Legemets deylige Skabning, Geberdernes skikkelige Yndelighed, samt anden riig Herrens Velsignelse, med hvilket hun altsammen til Overflod var begavet; Men efterdi den beste Part af hende, som er Siælen, befandtes saa høyt ziiret og beprydet, da kand sligt, som almindelig kaldes Legems og Lykkens Gaver, ikke komme i nogen Lignelse derimod. Hun var

Side 693

for Sanden iblant de adelige Fruentimmer en herlig Stierne der gav sit Skin i glantzendes Straaler, i mangfoldige Dyder, men i Synderlighed udi trende, som vare, sand Guds frygt, overmaade Tugtighed, og uforfalsket Kiærlighed. Hendes Guds-Dyrkelse var grundet paa Hiertens Ydmyghed, saa hun var ikke saa meget bekymret om Guds frygtigheds udvortes Skin, som at hun maatte føle dens Kraft deraf udi sin Siæl. Hendes Tugtighed fremskinnede udi alle hendes Ord og Gierninger; Ordene vare faa, men sandrue og troefaste, hendes Gierninger vare oprigtige og gode.

Mod sine Venner var den afdøde Frue huld og oprigtig, imod de Fattige rund og gavmild, og mod alle, Høye og Lave viiste hun Yndelighed og Ydmyghed.

Belangendes hendes sidste Svaghed og meget christelige Endeligt, da begyndte hun at befinde sig noget ilde tilpas, af et qvindeligt Tilfald, forleden den 1 Martii, og laae saa ved Sengen paa tiende Dag uden all Væ og Smerte; Imidlertid var stædse hos hende Frue Beate Ulfeld, Hr. Hendrich Lindenows til Østridtz Kloster, samt Frue Sophia Bilde Hr. Mogens Rosenkrantz til Glimminge. Ligeledes kom og Frue Margrete Skeel Sal. Hr. Hendrich Rammels til Beckeskouf, og besøgte

Side 694

hende paa samme Tider og forblev hos hende paa to Dages Tiid, men som hun, og alle, eragtede hendes Svaghed at være uden Livs Fare og Helbreds Spilde, reyste hun om Fredagen den 9 Martii fra hende.

Næst paafølgende Dag den 10 Martii stod hun op om Aftenen, for at besøge sin Mand i hans Svaghed, og forblev nogen Tiid hos ham. Der hun derefter var kommen til Sengs, befandt hun sig noget kuldladen, og sov kuns lidet, men imod Morgenstunden angreb hende den Nød, som frugtsommelige Qvinder paakommer imod Fødselens Tiid, hvorfor hun lod kalde til sig Frue Beate Ulfeld, Frue Sophia Bilde og Jordemoderen, som paa Gaarden havde været i nogle Dage, og forventede hvad Gud og Naturen i denne Omstændighed vilde giøre, da og imidlertid blev sendt Bud efter Frue Margrete Skeel, om hun hende i denne Tilfald besøge ville.

Klokken halvgaaen otte om Morgen blev endelig den Sal. Frue Ollegaard Hvidtfeld forløste fra en utidig Byrde, udi hvilket Arbeyde, hendes Kræfter saaledes forsvantes, at paa en kort Tiid, og som udi et Moment, Livet syntes at gjøre et Tusk med Døden; den kaalde Sved vædede alle hendes Ledemode, hendes Øyens Syn begyndte at feyle, med Hiertens Angest blev hun angreben, og skønt man brugte

Side 695

alle tienlige Raad, erkiendte dog den Afdøde at hendes Døds Time var nær, hvorfor hun bad, at hun maatte blive deelagtig udi Sacramentet, som og hende blev meddeelt af hæderlig og høylærde Mand, Mester Berndt Ulrich, udi hendes Husbondes Nærværelse, som forføyede fig til hende, endskiønt han selv var meget svag.

Imedens dette forrættedes, kom Frue Margrete Skeel, til Gaarden, hvilket meget fornøyede den afdøde Frue, som, efterat hun fornam, at hendes Svaghed tiltog, lod begiære at hendes Husbonde vilde komme til hende, der noget efter Communionen, formedelst Mattighed og udstanden Smerte af Steen og Hiertens Bekymring, maatte holde Sengen. Da han kom til hende, sagde hun: Min Allerkiæreste! jeg hører vel eders Tale, men kand ikke see eder meere; Siden takkede hun ham for all hans Kiærlighed, omfavnede hannem, og med et venligt Kys tog sidste Afskeed, befalendes hannem og sine ni smaa Moderløse Børn under den Allerhøyestes Beskiermelse. Derefter aflagde den Sl. Frue sin Taksigelse til Frue Beate Ulfeld, Margrete Skeel og Sophie Bilde for deres Kiærlighed, Fliid og Umage med hende.

Der hun tilspurde de hos hende Værende, hvad de tænkte om hendes Tilstand, og samme trøstede hende med, at det torde nok blive godt,

Side 696

svarede hun med større Standhaftighed, end man af et Menneske i fuldkommen Velstand formodet kunde, naar man ey veed hvad Bitterhed Døden med sig fører: „Jeg fornemmer vel I ikke vil sige mig Eders Betænkende, meenendes jeg mig undsætte skulde, naar I taler og erindrer mig om Døden. Ney ingenlunde; Thi at opleve et Aar fem eller sex meere eller mindre, haver ey meget at betyde, mens at døe saligen er en Guds Naade; Det er den gamle Pagt, vi skulle alle daran, somme tilig og somme sildig.”

Der Klokken var noget over otte om Aftenen, gav hun tilkiende hendes Øyens Lys at være forgaaen, og Øynene brustne. Begyndte derpaa at arbeyde til Forløsning, som hun og sagde: Nu begynder jeg at drage: Laae dog stille hen i gudelige Betænkninger, indtil hun omsider begyndte omsider at drage nogle Suk, da hun selv drog Pudren fra Hovedet, og sødeligen, ved fuldkommen Forstand, og fuld af det ævige Livs Haab, opofrede sin Siæl i Guds Haand, saa de Nærværende neppe blev det vaer, der Klokken var ved ni Slet den 11 Martii 1655. Efterat hun havde levet to og tredive Aar ti Maaneder ringere fem Dage.

Over denne dydige Frues Død, ere adskillige Vers opsatte hende til Ære 1.) af Johanne Lau

Side 697

Laurenbergio, Prof. ved Sorøe Academie, paa Latin. Ligeledes 2.) af Vitus Bering, Kongel. Historiographus. 3.) Er af samme Autor giordt paa Dansk. Det 4.) har Andreas Tscherning Prof. Rostoch. paa Tydsk forfattet. Det 5.) er et Gravskrift paa Danske Vers sammenskreven af Petro Nicol. Mehrnero, Acad. Haffn. Vice Bibl. Det 6.) og sidste er et langt Latinsk Vers, som Professor Ole Borch har udarbejdet.

Side 699

Anhang.
Her følger de
i Januari og Februari
Maanedes Hæfter
udeladte Adelige Slægt-Registere,
I følge det i Fortalen for ved Martii Maanedes
Hæfte giorte Løfte.

Side 700 Anhang

Hr. Albret Skeel til Fousingøe,
Ahn-Herrer paa
Skiold og Spinde-Siden.
(ad pag. 7.)

Hr. Albrets Skeels Fader var Erlig og Velbyrdig Mand Christen Skeel til Fousingøe, Danmarkes Riges Raad, og Kongel. Majests. Befalingsmand paa Aakiær. Hans Moder var Frue Margrethe Brahe til Ulstrup. Hans Farfader var Æ. og Velbr. Mand Albret Skeel til Fousingøe, Kongl. Majests Befalingsmand udi Børglum-Closter. Hans Farmoder var Frue Kirstine Sanberg. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Anders Skeel til Heigned, som var Albrets Skeels og Frue Abel Dans Søn af Nygaard. Hans Farfaders Moder var Frue Karene Flemming, Hermand Flemming og Frue Sophie Biørns Dotter af Bassvelse. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Christen Sandbiørg til Ovelstrup, som var Anders Sandbiørg og Frue Sophiæ Siknkels Søn. Hans Farmoders Moder, var Frue Anne Sommer, som var Oluf

Side 701

Anhang. Oluf Sommer og Frue Anne Rosenkrandzis Dotter af Engelsholm. Hans Morfader var E. og V. Mand Otte Brahe til Knudstrup, Danmarkes Riges Raad og Kongel. Majests. Befalingsmand paa Helsingborg. Hans Mormoder var Frue Beate Bille. Hans Morfaders Fader var E. og V. Mand Hr. Thyge Brahe til Thostrup, som var Hr. Axel Brahe og Frue Marinæ Luges Søn til Basnis. Hans Morfaders Moder var Frue Sophie Rud, Hr. Jørgen Ruds Dotter af Vedbye. Hans Mormoders Fader var E. og V. Mand Hr. Claus Bille til Liungsgaard, som var Hr. Steen Bille og Frue Magrette Rønnovs Søn af Allinge i Sieland. Hans Mormoders Moder var Frue Elisebeth Ulstand, som var Hr. Jens Holgersen og Frue Magrette Trolles Dotter af Glimminge.

Hr. Thage Tott Ottesøns

til Eriksholm Ahner paa
Fæderne og Møderne Side.
(ad pag. 24.)

Hr. Thage Totts Fader var Erlig og V. Mand Otte Thott til Eriksholm.

Side 702

Hans Moder var Æ. og V. Frue Sophie Brahe. Hans Farfader var Æ. og V. Mand Hr. Thage Thott til Eriksholm, Danmarckes Riges Raad. Hans Farmoder var Æ. og V. Frue Else Ulstand af Hickebiørg. Hans Faders Farfader var Erlig og V. Mand Hr. Otte Andersen Thott til Næs. Hans Faders Farmoder var Æ. og V. Frue Karen Tages Dotter Hvolunger af Dybek. Hans Faders Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Holger Ulstand til Skabersjöe. Hans Faders Mormoder var Æ. og V. Frue Helle Hak af Hickebiørg. Hans Faders Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Anders Thott til Næs, som var Erlig og V. Mand Hr. Sti Eriksøn Thott til Næs og Frue Anne Marchmand deres Søn. Hans Faders Farfaders Moder var Æ. og V. Frue Anne Rosensparre, som var Hr. Jens Torbesen Rosensparre til Skarholt og Frue Ellen Grubbe deres Dotter. Hans Faders Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Thage Henrichsen Hvolunger til Dybek, som var Æ. og V. Mand Hr. Hendrik Hvolunger til Dybek og Frue Boel Skaldre af Gaasevad deres Søn. Hans Faders Farmoders Moder var Æ. og V. Frue Karen Tornekbrands, som var Æ. og V. Mand Christen Michelsen Tornekbrands til Rye i Jylland, og Æ. og Velbyrdig Frue Thale Rotfeld til Bratskov

Side 703

deres Dotter. Hans Faders Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Gregers Ulstand til Torop, som var Æ. og V. Mand Hr. Jbe Hendrichsen Ulstand til Torup og Æ. og V. Frue Kirsten Glob til Svenstrup deres Søn. Hans Faders Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Else Bille, som var Æ. og V. Mand Hr. Thorben Bille til Søeholm og Frue Sisse Lunge til Basnes af de gamle Lunger deres Dotter. Hans Faders Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Niels Hak til Hickebiørg, som var Æ. og V. Mand Hr. Eiler Hak til Hickebiørg og Frue Anne Prerenbe af Voldersløf i Sieland, deres Søn. Hans Faders Mormoders Moder var Æ. og V. Frue Thale Brostrup, som var Æ. og V. Mand Hr. Hans Brostrup til Tommerup og Frue Mette Hardenbiørg af Skioldemose deres Dotter. Hans Morfader var Æ. og V. Mand Otte Brahe til Knudstrup, Danmarkes Riges Raad og Befalingsmand paa Helsingborgslot. Hans Mormoder var Æ. og V. Frue Beate Bille. Hans Moders Farfader var Æ. og V. Mand Hr. Thyge Brahe til Tostrup, Danmarkes Riges Raad. Hans Moders Farmoder var Æ. og V. Frue Sophia Rud. Hans Moders Morfader var Æ. og V. Mand Hr. Claus Bille til Lyngsgaard. Hans Moders Mormoder var Æ. og V. Frue Lisebeth Ulstand. Hans Moders Farfaders

Side 704

Fader var Æ. og V. Mand Hr. Axel Brahe til Tostrup, som var Æ. og V. Mand Hr. Peder Brahe til Vidskofle og Frue Birgitte Thott til Krogholm deres Søn. Hans Moders Farfaders Moder var Æ. og V. Frue Maren Lunge, som var Æ. og V. Mand Hr. Tyge Lunge til Basnes, af de gamle Lunger, og Frue Maren Basse, af de gamle Basser deres Dotter. Hans Moders Farmoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Jørgen Rud til Vedbye og Frue Else Markmand deres Søn. Hans Moders Farmoders Moder var Æ. og V. Frue Kirstine Rosenkrants, som var Æ. og V. Mand Hr. Erik

Ottesen Rosenkrants til Biørnholm, Danmarks Riges Hofmester, og Frue Sophia Gyldenstiern deres Dotter. Hans Moders Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Steen Bille til Allinge, som var Æ. og V. Mand Hr. Torben Bille til Søeholm og Frue Size Lunge af de gamle Lungers, deres Søn. Hans Moders Morfaders Moder var Æ. og V. Magrete Rønnov, som var Æ. og Velbr. Hr. Claus Rønnov til Hvidkild i Fyen og Frue Birgitte Stormvase af Sverrig deres Dotter. Hans Moders Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Hr. Jens Holgersen Ulstand til Glimminge, som var Erlig og V. Mand Holger Hendrichsen Ulstand til Glimminge og Frue Birgitte Rosensparre af Skarholt de

Side 705

deres Søn. Hans Moders Mormoders Moder var Æ. og V. Frue Magrethe Trolde, som var Æ. og V. Mand Hr. Arved Trolde til Birkevad i Sverrig, og Frue Birgitte Hr. Ifver Axelsøn Tottes til Lilløe deres Dotter.

Sten Rosensparres til Skarolt Ahn-Herrer paa Fæderne og Møderne Side.

(ad pag. 47.)

Den Æ. og V. nu Sl. Steen Rosensparres Fader, var Æ. og V. Mand Oluf Rosensparre, nu Kongel. Majests. og Danmarks Riges Raad, og Befalingsmand paa Drarholm. Hans Moder Æ. og V. Frue Lisabeth Gyldenstierne. Hans Farfader var Æ. og V. Mand Steen Rosensparre til Skarolt, Danmarks Riges Raad og Befalingsmand paa Callundborg. Hans Farmoder var Frue Mette Rosenkrants til Walløe. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand Jens Rosensparre til Skarolt, som var Æ. og V. Torben Rosensparres Søn af Skarolt. Hans Farfaders Moder var Æ. og V.

Side 706

Frue Birgithe Bilde, som var Æ. og Velbr. Mands og Streng Ridders Hr. Steen Bildes Dotter til Wandaas. Hans Farmoders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Oluf Rosenkrantz til Walløe, som var Æ. og Velbr. Mands og Streng Ridders Hr. Niels Rosenkrantz Søn af Biørnholm. Hans Farmoders Moder var Æ. og V. Frue Jde Munck til Totterup, som var Æ. og V. Mands og Streng Ridders Hr. Mogens Munkes Dotter af Thuis. Hans Morfader var Æ. og V. Mand, Hendrik Gyldenstiern til Aagaard. Hans Mormoder var Erlig og V. Frue Lisabeth Brahe. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Mand Knud Gyldenstierne til Restrup, som var Erlig og Velbyrdig Mands og Streng Ridders Hr. Hendrik Gyldenstierne Søn til Ifversnes. Hans Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Jythe Paadebusk, Erlig og V. Mands og Streng Ridders Hr. Predbiørn Paadebuskes Dotter af Wosborg. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Mand Otte Brahe til Knudstrup, som var Erlig og V. Mands og Streng Ridders Hr. Tyge Brahes Søn til Taastrup. Hans Mormoders Moder var Frue Beate Bilde til Bildesgaard, som var Æ. og V. Mands og Streng Ridders Hr. Claus Bildes Dotter til Løngsgaard.

Side 707

Hr. Jørgen Brahes
Ahn-Herrer paa Sværd
og Spinde-Siden.

(ad pag. 114.)

Hr. Jørgen Brahes Fader var Æ. og V. Mand Steen Brahe til Knudstrup, Danmarkes Riges Raad og Høvidsmand paa Callingborg-Slot. Hans Moder var Erlig og V. Frue Birgite Rosenkrantz til Nesbyholm. Hans Farfader var Æ. og Velbr. Mand Otte Brahe til Knudstrup, Danmarkes Riges Raad. Hans Farmoder var Æ. og V. Frue, Frue Beate Bille. Hans Farfaders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Tyge Brahe til Tostrup, som var Hr. Axel Brahe til Krogholm, Ridders og Frue Marie Luges af Bassernes deres Søn. Hans Farfaders Moder var Æ. og V. Frue, Frue Sophie Rud, Streng Ridders Hr. Jørgen Ruds Dotter af Vedbye. Hans Farmoders Fader var Erlig og V. Mand og Streng Ridder Hr. Claus Bille til Lungsgaard, som var Hr. Steen Billes til Allinge, Ridders og Frue Magrete Rønnovs Søn. Hans Farmoders Moder var Erlig og V. Frue Elisabeth Ulstand, Streng Ridders Hr. Jens Holgersens Dotter til Glimminge.

ide 708

Hans Morfader var Æ. og Velbr. Mand Otte Rosenkrantz til Nesbyholm. Hans Mormoder var Æ. og V. Frue Jdde Giøe til Schiervadt. Hans Morfaders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Otte Holgersen Rosenkrantz til Boller. Hans Morfaders Moder var Æ. og V. Frue Magrete Gantz, Hr. Jesper Gantzes Fri Herre af Potliz hans Dotter. Hans Mormoders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridder Hr. Mogens Giøe til Krenkerup, Danmarkes Riges Hofmester. Hans Mormoders Moder var Æ. og V. Frue, Frue Magrete Sture, Claus Stures Dotter til Gammelgaard.

Hr. Axel Gyldenstiernes
Ahn-Herrer af Mand og
Qvinde-Linien.

(ad pag. 178.)

Hr. Axel Gyldenstiernes Fader var Æ. og V. Mand Hendrich Gyldenstiern til Skofsboe, Kongel. Majests. velbetroede Land-Commissarius i Fyen. Hans Moder var Æ. og

Side 709

Velbyrdig Frue Lisabeth Podebusk til Karsholm. Hans Farfader var Erlig og Velbyrdig Mand Predben Gyldenstiern til Vorborrig, Danmarkes Riges Raad og Befalingsmand paa Boussling. Hans Farmoder var Erlig og Velbyrdig Frue Mette Hardenbiere til Skauboe. Hans Farfaders Fader var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Knud Gyldenstiern til Aagaard, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridders Hr. Hendrich Gyldenstiernes Søn af Ifversnes. Hans Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Jytte Podebuskis Dotter, som var Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Predben Podebuskis Dotter af Vorborrig. Hans Faders

Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Karen Bille, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Berndt Billes Dotter af Egde. Hans Faders Farmoders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Anne Gyldenstiern af Aagaard, som var Æ. og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Mouriz Gyldenstierns Dotter af Aagaard. Hans Faders Faders Farfaders Fader var Æ. og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Knud Gyldenstiern af Aagaard. Hans Faders Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Hilleborrig Skinckel til Aagaard. Hans Faders Faders Farmoders Moder

Side 710

der var Erlig og Velbyrdig Frue Ermgaard Frille af Sandholdt. Hans Faders Faders Mormoders Moder var Erlig og Velbr. Frue Magrete Bielke til Krogerum i Sverrig. Hans Farmoders Fader var Erlig og Velbyrdig Mand Erik Hardenbiere til Matterup, Danmarks Riges Raad og Kongel. Majests. Befalingsmand paa Hageskovs Slot. Hans Farmoders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Anne Rønnov til Hvidkild. Hans Farmoders Farfader var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Eyler Hardenbiere til Hvedtofte, Danmarks Riges Hofmester og Raad, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Erik Hardenbiere Søn af Hvedholm. Hans Farmoders Farmoder var Erlig og Velbyrdig Frue Karen Rosenkrantz, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridders Hr. Stygge Rosenkrantzes Dotter af Horringsholm. Hans Farmoders Morfader var Erlig og Velbyrdig Mand Eyler Rønnov til Hvidkield, som var Sal. Høvelovlig Ihukommelse, Kong Friderich den Andens Hofmester udi Hans Naades unge Aar, og var Erlig og Velbyrdig Marqvæt Rønnov til Hvidkield Hans Søn. Hans Farmoders Mormoder var Erlig og Velbyrdig Frue Anne Krabbe, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridders Hr. Thygge Krabbes Dotter af Bustrup. Hans Faders Moders

Side 711

Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Anne Rønnov, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Corfitz Rønnou og Frue Birgitte Flemmings Dotter af Faareveyle. Hans Faders Moders Morfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Mette Hardenberg, som var Erlig og Velbyrdig Jacob Hardenbergs af Løfvismoese Dotter. Hans Faders Moders Farmoders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Kirstine Skram, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridders Hr. Jens Skrams Dotter af Matterup. Hans Faders Moders Mormoders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Else Lunge af Basnes. Hans Morfader var Erlig og Velbyrdig Mand Claus Podebusk til Krapperup. Hans Mormoder var Erlig og Velbyrdig Frue Sophie Ulstand til Barsebek. Hans Moders Farmoder var Æ. og Velbr. Mand Mauritz Podebusk til Kiørup. Hans Moders Farfader var Æ. og V. Frue Magdalena Sehested, Velbr. Claus Sehesteds Dotter af Spandetgaard. Hans Moders Farfaders Fader var Æ. og V. Mand og Streng Ridders Hr. Claus Podebusk, som var Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Predben Podebuskes Søn af Vorborrig. Hans Moders Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Anne Krognoes Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Oluf

Side 712

Stisøn Krognoes Dotter af Bollerup. Hans Morfaders Mormoder var Erlig og Velbyrdig Frue Lisabeth Juul, som var Thommas Jversen Juuls Dotter af Aastrup. Hans Moders Faders Farfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Vivike Rosenkrantz, Erlig og Velbyrdig Mand og Streng Ridder Hr. Erik Rosenkrantzes Dotter af Biørnholm. Hans Moders Faders

Morfaders Moder var Erlig og Velbyrdig Frue Mette von Thinnen, Detlef von Thinnens af Volstrup, hans Dotter. Hans Moders Faders Farmoders Moder var Erlig og Velbr. Frue Anne Gyldenstiern, Erlig og Velbr. Hr. Mouritz Nielson Gyldenstierns Dotter af Aagaard. Hans Moders Faders Mormoders Moder var Erlig og Velbr. Frue Anne Rosenkrantzis, Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Lodvig Rosenkrantzis Dotter af Palsgaard. Hans Moders Morfader var Erlig og Velbr. Mand Niels Trudsøn Ulstand af Barsebek. Hans Moders Mormoder var Erlig og Velbr. Frue Magrete Skaffe, som var Herløf Skrams Dotter af Eskildstrup. Hans Moders Morfaders Fader var Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridder Hr. Truid Ulstand til Barsebek, som var Erlig og V. Mand og Streng Ridders Hr. Gregers Jbsøn Ulstands Søn af Torup. Hans Moders Morfaders Moder var Erlig og Velbr. Frue

Side 713

Ide Broch, Hr. Lauge Brochis Dotter af Vemmeltoft. Hans Moders Mormoders Moder var Erlig og Velbr. Frue Anne Brahe, Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Tyge Brahes Dotter af Tostrup. Hans Moders Moders Farfaders Moder var Erlig og Velbr. Frue Else Bille, Æ. og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Torben Billes Dotter af Egede. Hans Moders Moders Morfaders Moder var Æ. og Velbr. Frue Ellenne Bille, Ridders, Hr. Steen Billes Dotter af Lyhgaard. Hans Moders Moders Farmoders Moder var Æ. og Velbr. Frue Kirsten Høy, Æ. og Velbr. Hr. Peder Høys Dotter af Elskær. Hans Moders Moders Mormoders Moder var Æ. og Velbr. Sophia Rud Erlig og Velbr. Mand og Streng Ridders Hr. Jørgen Ruds Dotter af Væbygaard.

Eftersom Frue Mette Rosenkrantz, Æ. og Velbr. Erik Rosenkrantzis til Rosenholm, var en Dotter af Hr. Palle Rosenkrantz, kand hendes Ahn-Herrer sees i hendes Faders Levnets-Beskrivelse opregnede pag. 634, og 635, blive og derfor ey her paa nye anførte.

Side 714

For Junii Maaned findes uddragen:

1. Programma udstæd af Johan Wandel over Professor, Præsident og Borgemester Peder Hansøn Resen, saavel som sammes Levnet, uddragen af hans Catalogo Bibliothecæ Hafniensis, Aar 1688.
2. over Hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup, holden af Hans Michelsøn, Superintendent over Fyens Stift, trykt in 4to 1642.
3. Liigprædiken over Hr. Maagens Gyldenstjerne, holden af D. Niels Hemmingsøn, trykt in 12mo 1570.
4. over Erik Bille til Løfvismoese, holden af Frantz Rosenberg, Biskop i Wiborg, Aar 1656. Anføres efter et haandskreven Exemplar.
5. Liigprædiken over Frue Lene Gyldenstjerne, Holger Rosenkrantzes til Demmestrup, holden af D. Peder Winstrup, Biskop i Skaane, Kiøbenhavn trykt in 4to Aar 1641.

715

6. Liigprædiken over Frue Ollegaard Hvidtfeld til Lilløe, Hr. Jochum Gerstorf til Lundbyholm, holden af Johan Diriksøn Barsker, Kongel. Hofs-Prædikant, Kiøbenhavn trykt in 4to 1656.

Side 717

Register.

A.

Adeler Conrad 93.
Cort Sivertsen 275.
Adolph Johan, Hertug af Pløen 401.
Ahlefeld Friderik von 389. 392. 395. 397.
Albertin Brostrup 220.
Albertius Henricus 55.
Anchersen Johan Peder 57.
Anna, en Dansk Princesse 26.
Ansgarius 55.
Antonii Dotter Sille 582.
Arnholdt Johan 195.

B.

Baden Marie Erns Dotter 98.
Bager Hans 222. 223.
 Maria Margaretha 226. 235.
Bagge Anne Jens-Dotter 479.
Bang Thomas 452.
628. Banner Anders 664.
 Erik Anderson 664.

Side 718

Banner Erik Eriksøn 664.
 Karen 382.
 Mette 585. 663.
 Otte 481.
Bartholin Albert 104. 105. 628.
 Anna 104. 105. 440.
 Anne Margrethe 105.
 Berthel 104. 452.
 Casper 102. 104. 225. 443. 445. 599.
 Erasmus 104. 105. 440. 603.

Jacob 103. 104.
Margarethe 105.
Thomas 81. 104. 136.
Basse Maren 704.
Bek Jakob 504.
Jochum 504.
Bering Vitus 35. 43. 697.
Bielke Christian 240. 273. 302.
Henrik 269.
Ide Sophie 470.
Margrete 710.
Ove 470. 474.
Steen 516.
Bille Anders 30. 31. 33. 135. 663. 668.
Anne 357.
Beate 412. 414. 701. 703. 705. 707.
Bendt 503. 674.
Berndt 709.
Birrethe 705.
Claus 260. 413. 585. 664. 701. 703. 706. 707.
Dorethe 666.
Ellene 713.
Else 674. 703. 713.
Elisabeth 258. 345. 383.
Erik 207. 663.
Hans Levnet 663 sq.
Side 719
Bilde Hilleborre 340.
Jacob 666. Jens 29. 663.
Karen 261. 412. 503. 664. 666. 674. 709.
Margrete 410. 689.
Marie 382.
Maren 260.
Niels 689.
Ove 345.
Peder 341. 382.
Sidsel 585.
Sophie 259. 413. 693. 694. 695.
Steen 29. 260. 264. 701. 704. 706. 707. 713.
Torben 703. 704. 713.
Bing Clara 69.
Jens 64. 69. 74.
hans Levnets-Løb 58 sq.
hans Skrifter 60.
hans Testamente 67 sq.
Just 64. 69. 75.

Birkerod Jacob 629.

Jens 216.

Johan 437.

Biørns Dotter Sophie 700.

Biørnstrup Kirsten 674.

Blaae Barbara 689.

Blomme Karen 472.

Blumen Ide von 432.

Bodmer Elisabeth von 432.

Bork Oluf 89. 440. 533. 697.

Bording Anders 35. 43.

Christen 49. 55.

Lauritz 604.

Borneman Henrik 106.

Johan Adolph 225.

Side 720

Braem Corfitz 629.

Johan 315. 316.

Brahe Anne 135. 357. 585. 713.

Axel 30. 46. 51. 114. 348. 355. 356. 501. 643. 701. 704. 707.

Birgitte 123. 476.

Erik 114.

Falk 114.

Jørgen 136. 179. 183. 645. 648. 707.

hans Levnets-Løb 114 sq.

Karen 135. 357.

Lisabeth 705.

Margrete 7. 318. 412. 501. 700.

Mette 123.

355. Otte 114. 115. 123. 412. 413. 701. 703. 705. 707.

Peder 704.

Preben 123. 135. 180.

Sophie 24. 135. 187. 202. 318. 413. 645. 702.

Steen 43. 114. 117. 135. 187. 413. 707.

Tønne 50. 118. 121.

Tyge 114. 576.

Bredde Cathrine 472.

Jacob 472.

Bredal Søren 662.

Bremer Johan 628.

Brink Iver 229.

Brok Eske 51. 55. 318

Ide 591. 713.

Jytte 318.

Lauge 713.

Margrete 51.

Brokdorf Benedicta Margareta 316.

324. Brokkenhuus Anne 346. 689.

Dorthe 346.

Frants 340.

Side 721

Brokkenhuus Jørgen 345. 346.

Brokkenhuus Karine 346.

Brokkenhuus Lauritz, hans Levnets-Løb 340 sq.

Brokkenhuus Mikkel 340. 350.

Brokkenhuus Peder 340.

Brokmand Christian 574.

Brokmand Jesper 573. 575. 626.

Brostrup Hans 703.

Brostrup Thale 674. 703.

Bukvaldt Margrete von 13.

Bylov Christian 519.

Bylov Jochum Christopher 519.

Bogvad Anders 442.

Bogvad Magrete Sophie 442.

Bolle Dorethe 664.

Bolle Helvig 382.

C

C. Calundanus Johan 81.

Carisius Jonas 641.

Christensøn Claus 214.

Christian den Femte, en Dansk Prindz 125.

Clemensøn Anne 601.

Clemensøn Erik 601.

Coyet 516.

Colding Povel 636.

Custerns Henricus 652.

D

D. Daae Jørgen 187.

Danneskiold Charlotta Amalia 159.

Danneskiold Ferdinand Anthon 63.

Dans Abel 7.

Deichman Bartholomæus 225.

Due Anne 13.

Side 722

Due Johan 27.

Jørgen 614.

Due Mandrup 10. 13. 14.

Dyre Anne Povels Dotter 479.

Dyre Christenize,

hendes Levnets-Løb 478 sq.

Dyre Claus Jensøn 479.

Dyre Claus Iversøn 478. 480.

Ebe 482. 484. 485.

Dyre Hans 483.

Jens Clausøn 478.

Iver 485.

Dyre Iver Clausøn 478.

Dyre Karen Claus-Dotter 480.

Dyre Mette 484. 485.

Dyre Povel Matthisen 479.

E.

Eikel Johannes 445.

Eilersøn Jørgen 602.

Elers Jørgen 99.

Einzittel Sidonia Maria von 187.

Eleonore Christine 529.

Eleonore Ulrika 290.

Emmike Mouritz 472.

Emmike Thale 472.

Envolds-Dotter Kirstine 259.

Eriksøn Hans 601. 602.

Eskilsøn Jacob 585.

F.

Faber Johan 628.

Finke Anne,

hendes Levnets-Løb 102 sq.

Finke Jacob 602.

Finke Thomas 102. 601. 602.

Fistdom Lisbet 346

Side 7??

Fleischer Esaias 221. 226. 519. 524. 533.

Flemming Birgitte 711.

Flemming Hermand 564. 700.

Flemming Inger 564.

Flemming Karine 700.

Flemming Mette 665.

Fog Jørgen 35. 43.

Foss Christian 35.

Foss Jens 613.

Foss Matthias 534. 580. 613. 629.

Friis Anne 413. 538. 564.

Friis Berrette 205. 411.

Friis Berthe 6. 9.
Friis Christian 33. 124. 526. 574. 576.
Friis Elisabeth 594. 688.
Friis Henrik 412. 568. 689.
Friis Jens 502.
Friis Jesper 689. Friis Johan
341. Friis Jørgen 341.
Friis Kirsten 480.
Friis Margrete 341.
Friis Niels 9. 412.
Friis Olive 502. Friis Tønne 590. 592.
Friis Christian Lodberg 232.
Frille Ermegaard 674. 710.
From Jørgen 602.
Fuchs 506.
Føren Diderik 627.
Føren Henrik 626.
Føren Thomas 627.

G.

Galle Dorethe 670. Galle Karen 501.
Galle Oluf 502.
Galte Inger Ebbes-Dotter 480.
Gands Jesper 489. 665. 708.
Gands Margrete 414. 489. 665. 708.
Gansepoel Susanna a 91.
Gelstrup Peder 573.
Georg Printz 84.
Gerner Henrik 409. 410.
Gerstorf Ch. 310. 326.
Gerstorf Christian 691.
Gerstorf Casper Christopher 691.
Gerstorf Dorothea 692.
Gerstorf Else 692.
Gerstorf Friderik 322. 691.
Gerstorf Henrik 691.
Gerstorf Jochum 206. 688. 690.
Gerstorf Magdalena Sybilla 692.
Gerstorf Margarete 206. 692.
Gerstorf Sophia Amalia 692.
Give Birgitte 538. 539. 540. 542. 543. 544. 546. 547. 553. 555.
Give Helvig 503.
Give Ide 414. 708.
Give Karen 664.
Give Markus 136. 312. 406. 428.
Give Mette 333. 665. 666.

Give Mogens 414. 503. 708.
Give Susanne 135.
Glob Kirsten 702.
Glob Mette 480.
Glob Mogens 480.
Glub Karen 382.
Gram Hans 63. 64.
Grave Erik Mogensøn 199.
Grubbe Ellen 702.
Grubbe Eyler 635.
Grubbe Ingeborg 520.
Grubbe Knud 508.
Grubbe Lauritz 653.
Grubbe Margrete 519.
Grubbe Mette 318. 634. 689.
Grubbe Palle 635. 689.
Grubbe Sidzel 500. 504. 508.
Sigvardt 690.
Gyldenløve Anne 501.
Gyldenløve Christian, hans Levnets-Løb 142 sq.
Gyldenløve Christian hans Liig-Procession 165 sq.
Gyldenløve Friderik Ulrik 159.
Gyldenløve Niels Henriksøn 501.
Gyldenløve Ulrik Christian 227. 385. 388.
197. Gyldenstjerne Anne 112. 122. 123. 130. 179. 186. 341. 383. 645. 666.
709. 712.
Gyldenstjerne Axel,
hans Levnet 177 sq. 708.
Gyldenstjerne Birgitte 178. 357.
Gyldenstjerne Christian 675.
Gyldenstjerne Christopher 412.
Gyldenstjerne Elisabeth 46. 705.
Gyldenstjerne Helle 35.
Gyldenstjerne Henrik 134. 174. 177. 178. 188. 503. 664. 665. 666. 673. 705. 708. 709.
Gyldenstjerne Henrik Knudsøn 261. 412.
Gyldenstjerne Jytte 34. 358. 670.
Gyldenstjerne Karen 30. 33. 260. 502.
Gyldenstjerne Klare 135. 186.
Gyldenstjerne Knud 30. 178. 341. 475. 666. 674. 705. 709.
Gyldenstjerne Knud Henriksøn 178. 341.
Gyldenstjerne Laxmand 34.
Gyldenstjerne Lene, hendes Levnets-Løb 673 sq.
Gyldenstjerne Margrete 664.
Gyldenstjerne Mogens 261. 430. 488. 673. 675. 676.
Gyldenstjerne Mogens, hans Levnets-Løb 656 sq

Gyldenstjerne Monriz 709. 712.
Gyldenstjerne Otte 503.
Gyldenstjerne Pernille 665.
Gyldenstjerne Predbiorn 122. 178. 348. 356. 709.
Gyldenstjerne Sophie 114. 380. 675. 704.
Gyldenstjerne Viveke 412.
Gynter Friderik 644.
Gyntelberg Niels 613.

H.
Hak Eyler 703.
Hak Helle 674. 702.
Hak Niels 674. 703.
Halle Diderik von 432.
Halle Franz von 432.
Halle Kirstine von 431.
Hamsfurt Cornelius von der 356.
Hans Dotter Sophie 527.
Hardenberg Anne 348. 356. 490. 674.
Hardenberg Corfitz 635. 690.
Hardenberg Erik 349. 351. 489. 665. 710.
Hardenberg Eyler 710.
Hardenberg Helvig 434. 489. 665.
Jacob 489. 665. 711.
Kirsten 348. 355. 356.
Margrete 635. 689.
Mette 348. 359. 664. 703. 709. 711.
Hardenberg Oluf Morizon 490.
Heint Albrecht 195.
Hemmer Christopher de 448. 461.
Margrete de 447. 461.
Hemmingson Niels 327. 328. 538. 655. 656.
Henrikson Michael 368. 400. Henrikson Mikkel 89.
Conrad 604. 612.
Hinnenmark Peder 639

Side 772

Hiort Anna Catharina Christians-Dotter, hendes Lev-	nets-Løb 361 sq.
Hiort Christian Geertsen 361.	
Hollunge Helle Tagis-Dotter 502.	
Hollunge Tage Henriksøn 502.	
Holstein Johan Ludevig 63.	
Hondorf Margrete 35.	
Horn Henrik 280.	
Hvidtfeld Christopher 688.	
Hvidtfeld Henrik 688.	

Hvidtfeld Jacob 594. 688.
Hvidtfeld Otto 689.
Hvidtfeld Øllegaard 688. 692. 694.
Hvolunger Henrik 702.
Hvolunger Karen 702.
Thage Henriksøn 702.
Hyldal Christen 630.
Høeg Erik 481.
Høeg Eskild 585.
Høeg J. 211.
Jens 581.
Just 320. 430. 488. 585. 637.
Høeg Karen 261. 674.
Karine, hendes Levnets-Løb 585.
Høeg Kirsten 260. 713.
Høeg Margrete 259. 357. 382. 383.
Høeg Mette 670.
Høeg Peder 674. 713.
Høeg Sidsel 584. 588.
Høeg Stygge 585.

J.
Jacobea Ingeborg 105. 440.
Jacobea Søster 105.
Jacobeus Jens 441.
Jacobson Lauritz 111. 173. 174. 312.

Side 773
Jens Dotter Elline 479.
Jens Dotter Karen 479.
Jensen Envold 259.
Jensen Mads 451. Jensen Malte 413.
Jernskieg Jens Lauritsen 502.
Jernskieg Iver Jensen 501.
Jernskieg Karen Ivers Dotter 501.
Peder 240. 298.
Iserberg Giertrud, hendes Levnets-Løb 194 sq.
Iserberg Hermand 194.
Juel Anne 260. 413. 474.
Juel Baron, General-Admiral 161.
Juel Christenize 470. 474. 475. 476.
Juel Elsebe 470. 474. 476.
Juel Else 480.
Ellene 493.
Juel Enevold 563.
Juel Erik 258.

Juel Frantz 476.
Juel Herman 474.
Juel Herman hans Levnets-Løb 568 sq.
Juel Ide Margrete 474.
Juel Jens 258. 282. 283. 473. 566.
Jørgen 413. Juel Karen 413.
Juel Knud 240. 273. 302.
Juel Lisbet 591. 712.
Juel Maren 474.
Juel Margrete 380. 470. 474.
Juel Malte 260.
Juel Marine 560. 566.
Juel Mogens 258. 381.
Juel Niels 563.
Juel Niels hans Levnet 257 sq.
Juel Niels hans prægtige Liig-Tog 311 sq.
Juel Ove 470. 474. 476.
Juel Palle 258. 381.
Juel Peder 258. 470.
Juel Sophie 240. 273. 302.
Juel Susanne 470. 474.
Juel Vesentz 565.
Juel Wiveke 240. 273. 302.
Juel Thomas Iversen 712.
Ivers Dotter Søster 102.

K.
Kaas Anne 382.
Kaas Dorthe 484. 485.
Kaas Jens 382. 573.
Marchor 484. 485.
Kaas Mogens 31.
Kaas Wiveke 488.
Kalundborg Søren Pedersøn 601. 616.
Kastensen Florus 288.
Karstens Jørgen 311.
Ringo Thomas 172. 311.
Klerke Johan 280.
Anna Catharina Anders-Dotter 361.
Elisabeth 195.
Klingenberg Magdalena 195.
Klingenberg Poul 195.
Klingmeyer, en Svensk Major 390.
Knob Birgitte 201. 380. 635.
Knob Lauritz 381.
Knopf Catharina 448.

Knopf Mette 635.
Knudt Adam Levin 273.
Knudt Elisabeth 273.
Kirstine 665.
Karen 502.
Anne 348. 664. 710.
Krabbe Birgitte 418.
Side 775
Krabbe Catharine 357.
Krabbe Dorthe 710.
Krabbe Gregers 113. 177. 182. 186. 260. 411. 412. 502. 642. 688. 705. 709.
Krabbe Gregers hans Levnet 663 sq.
Krabbe Helle 174. 178. 188. 708. 709.
Krabbe Iver 33. 135. 186. 205. 260. 324. 411. 538. 642. 664. 665. 670. 701. 705.
Krabbe Karen 206. 358. 412. 673. 675. 708.
Krabbe Kirstine 412. 705.
Krabbe Margrete 178. 357. 674.
Krabbe Mette 414. 503. 708.
Krabbe Niels 114. 135. 186. 341. 412. 413. 414. 502. 519. 642. 645. 708.
Krabbe Niels hans Levnets-Løb 405 sq.
Krabbe Otto 410. 419. 423. 665.
Krabbe Tage 413.
Krabbe Tyge 261. 358. 412.
Krabbe Wiveke 412. 689.
Kraft Jens 54.
Krag Erik 516. 518.
Krag Iver 674. 711.
Krag Karen 674. 711.
Krag Niels 135.
Krag Otte 323. 519.
Krag Sofie 412.
Kriegsmand Melchior 628.
Krock Christian 651.
Krock Johannes 652.
Krog Peder 629.
Kruse Tyge 519

Side 776
Lange Elsebe 476.
Lange Erik 259. 383. 585.
Lange Gunde 472. 476.
Lange Hans 472.
Lange Ide, hendes Levnet 471 sq.
Lisbet 13.
Lange Niels Mogensøn 259.
Lange Peder 12. 13. 476.

Laurenberg Johan 697.

Lepsel Balker 635.

Lerche 313.

Lerche Cornelius 628.

Leth Hans Sørensen 500.

Lindemand Doct. 628.

Lindenov Henrik 414. 693.

Lindenov Lauritz 122. 268.

Christopher von der 647.

Longomontanus Christianus Severini 55.

Luja Christian 133.

Lunge Christenize 563.

Lunge Christopher 413.

Lunge Else 711.

Lunge Jørgen 202. 318. 413. 639. 645.

Lisbet 201. 203. 258. 318. 349. 381. 634. 645. 652.

Maren 260. 704.

Lunge Margrete 411. 414.

Lunge Marie 114. 701. 707.

Lunge Ove 413. 563. 564.

Lunge Sidsel 414. 703. 704.

Lunge Tyge 351. 704.

Anne 259. 381.

Christopher 382.

Lykke Erik 382.

Lykke Eyler 260.

Lykke Falk 488.

Lykke Hans 340. 341. 382.

Lykke Jacob 260. 382.

Lykke Karen 350.

Lykke Karine 340.

Lykke Niels 260. 475.

Lykke Peder 489. 665.

Lykke Sophie 489. 665.

Lykke Susanne 382.

Løvenbalk Jens Mortensøn 479.

Løvenbalk Peder Leocarus 214.

M.

Mads Dotter Susanna 451.

Madsøn Jens 479.

Madsøn Morten 574.

Marckmand Anne 24. 702.

Else 704.

Marsvin Helle 501

Marsvin Jørgen 502.
Marsvin Peder 355. 356. 502.
Masius Hector Gottfried 137.
Matthisen Jacob 104. 440. 628.
Matthesius Henricus 667.
Meikens Emerentze von 357.
Meinstrup Else 674.
Anne Heins Dotter 615. 625.
Michelsen 128. 633.
Michenius Johannes 445.
Mogensøn Christopher 556.
Moinichen Gregorius Martin a 43.
Moinichen Henrik a 93.
Molstand Anne 665.
Oluf 328. Moth Poul 533.
Motsfeld Eva 80.
Motsfeld Malene 45.
Muhle Hans 626.

Mulin Johan 59.
Munch Anders 382.
Munch Ebbe 584. 586. 587.
Munch Elline 341.
Munch Ide 705.
Munch Kirstine 529.
Munch Maren 382.
Mogens 705.
Peder 564.
Birgitte 653.
Moniche Henrik 519.

N.
Nansen Hans 525.
Nansen hans Levnets-Løb 524 sq.
Nansen Ivert 524.
Nold Christian 216. 319.
Nold Thomas 639.

O.

Olavius Johannes 326. 428. 629.
Opdam Admiral 271.
Ostenfeld Christen 415. 614.
Oxe Inger 337.
Oxe Johan 333. 665. 666.
Oxe Pernille 328. 333. 337. 665. 666.

Oxenstjerne Arved 381.

Oxenstjerne Thale 381.

P.

Pasberg Anne 412.

Pasberg Tønne Wernersen 412. Passau Anne 502.

Peders-Dotter Maren 524.

Peders-Dotter Mette 214.

Pederøn Hans 527.

Pelt Anne 93.

Pelt Arnold 91.

Pelt Maria, hendes Levnets Løb 91 sq.

Pentz Marqvord 642.

Pfeisius M. 628.

Plessen Carl Adolph von 63.

Plessen Christian Ludevig von 63. 422.

Plessen Christian Ludevig Skeel von 423.

Plessen Mogens Skeel von 422.

Podebusk Anne 259. 383. 585.

Podebusk hendes Levnet 591 sq.

Podebusk Abraham Rudolph von 187.

Podebusk Claus 413. 591. 711.

Podebusk Elisabet 174. 178 709.

Podebusk Henrik 187.

Podebusk Jytte 666. 705. 709.

Podebusk Moriz 591. 711.

Podebusk Preben 259. 387. 585. 666. 706.

Podebusk Wiveke 272.

Pogvisk Anne 480.

Pogvisk Dorethe 472.

Pontanus Johannes Isaacius 115.

Potliz Friherre 708.

Lyder 669. 670.

Anna 703.

Preurenbe Predben 709.

711. Puduvels Dues 648.

Q.

Qvitzov Anne 357. Qvitzov Erik 470. 474. Qvitzov Henning 519.

R.

Rammel Henrik 28. 117. 384. 693.

Rammel Kirstine 432.

Rammel Ove 206. 210.

Rantzau Anne 430. 434. 488.

Rantzau Breide 27.

Rantzau Daniel 334.
Rantzau Ditlev 121. 642.
Rantzau Erik 430. 434. 488.
Rantzau Frantz 204. 430. 490. 642.
Rantzau Frantz hans Levnets-Løb 431 sq.
Rantzau Fiderik 430. 434. 488.
Rantzau Gert 432.
Rantzau Helvig 27. 28. 29. 430. 434. 642.
Rantzau Henrik 430. 431. 434. 488.
Rantzau Johan 210. 326. 418. 430. 431. 434. 488.
Rantzau Kay 642.
Rantzau Kirstine 430. 434. 488.
Rantzau Margrete 35. 434.
Rantzau Sophie 430. 434. 488.
Raqve la 218.
Rebbenitz Hans Casper von 476.
Rechenbiera Kirsten 674.
Reenberg Christian 234.
Reenberg Morten, hans Levnets Løb 213 sq.
Reenberg Peder 216.
Reff Christen 7.
Resen Elias 603.
Resen Hans 603.
Resen Hans Hansen 600.
Resen Hans Poulson 429. 573. 601.
Resen Peder, hans Levnet 600 sq.
Resen Peder hans Skrifter 619 sq.
Resen Peder hans Bibliothek 625 sq.
Resen Povel 54. 603. 604. 628.
Retz Peder 516. 530.
Retz Sophie 653.
Reventloe Anne 473.
Reventlov Chrifian Ditlev 231.
Reventlov Giefe 341.
Reventlov Knud 341.
Rhodius Johannes 611. 612. 613.
Rhumannus Wolfgangus 115. 576.
Riiz Friderich 648.
Rodtfeld Thale 702.
Rodften Jens 282.
Rodften Maren 259.
Rodften Marqvard 282.
Rved Maren Jens Dotter 479.
Rofenberg Frands 469. 661. 662.
Rofenkrantz Anne 349. 430. 434. 472. 473. 664. 678. 701. 712.
Rofenkrantz hendes Levnet 489 sq.

Rofenkrantz Axel 201. 318. 380. 634. 647. 689. 690.
Rofenkrantz Bege 259. 383. 585.
Rofenkrantz Birgitte 114. 204. 205. 210. 317. 324. 394. 407. 413. 538. 585. 647. 707.
Rofenkrantz Børge 383.
Rofenkrantz Christian 677.
Rofenkrantz Corfitz 678.
Rosenkrantz Dorethe 16. 35.
Rofenkrantz Elifabeth 204. 324. 325. 647.
Rofenkrantz Ebbe 678.
Rofenkrantz Erik 43. 200. 201. 203. 204. 211. 380. 406. 434. 489. 634. 665.
Rofenkrantz Erik Thomefen 259.
Rofenkrantz Frantz 642.
Rofenkrantz Helle 678. 679. 681.
Rofenkrantz Helle Helene 410. 419.
Rofenkrantz Helvig 647.
Rofenkrantz Holger 204. 471. 507. 635. 665. 672. 673. 676.
Rofenkrantz Jens 211.
Rofenkrantz Ingeborg 594.
Rofenkrantz Jørgen 40. 136. 204. 470. 471. 474. 647. 665.
Rosenkrantz Karen 710.
Rosenkrantz Ludvig 712.
Rosenkrantz Lunge 647.
Rosenkrantz Margrete 204. 679. 688.
Rosenkrantz Medea 581.
Rosenkrantz Mette 206. 210. 488. 642. 647. 662.
Rosenkrantz Mette 668. 678. 705.
Rosenkrantz Mette hendes Levnet 201 sq.
Rosenkrantz Mogens 677. 693.
Rosenkrantz Niels 349. 705.
Rosenkrantz Niels hans Levnet 379 sq.
Rosenkrantz Oluf 407. 418. 635. 677. 705.
Rosenkrantz Otto 380. 413. 665. 708.
Rosenkrantz Otte Holgersøn 489.
Rosenkrantz Palle 125. 201. 203. 204. 318. 380.
Rosenkrantz Palle 488. 713.
Rosenkrantz Palle hans Levnet 634 sq.
Rosenkrantz Pernille 402.
Rosenkrantz Rosenparre 647.
Rosenkrantz Sophie 135. 204. 647. 663.
Rosenkrantz Stygge 710.
Rosenkrantz Thale 678.
Rosenkrantz Thimme 383.
Rosenkrantz Wiwike 259. 383. 585. 712.
Rosenparre Anne 702.
Rosenparre Birgitte 46. 704.
Rosenparre Elisabeth 46. 50. 643.

Rosenfparre Erik 689. 712. 713.
Erik Otteson 704.
Rosenfparre Jens 47. 705.
Rosenfparre Jens Torbensen 702.
Rosenfparre Kirstine 404.
Rosenfparre Ole 46. 54. 55. 705.
Rosenfparre Steen 46. 705.
Rosenfparre Steen hans Levnets Løb 46 sq.
Rosenfparre Torben 47. 705.
Rostrup Karen 476.
Rotkirck Wentzel 648.
Rud Birgitte 393.
Rud Corfitz 46. 53.
Rud Dorethe 664. 675.
Rud Johan 348. 356.
Rud Jørgen 701. 704. 707. 713.
Rud Knud 331. 333. 664. 666.
Rud Mette 666.
Rud Otto 664. 666.
Rud Otto hans Levnet 331 sq.
Rud Sophia 701. 703. 707. 713.
Ryiter Michael de 263.
Rømmer Inger 501.
Rømmer Otto 501.
Rønne Anne 665. 674.
Rønne Egelke 664.
Rønne Karen 663.
Rønne Margrete 664.
Rønne Markar 664.
Rønnov Anna 349. 710. 711.
Rønnov Anna hendes Levnets-Løb 348 sq.
Rønnov Birgitte 351.
Rønnov Claus 348. 704.
Rønnov Corfitz 711.
Rønnov Eiler 348. 349. 710.
Rønnov Margrete 260. 701. 704. 707.
Rønnov Markus 348.
Rønnov Marqvard 710. Rønnov Tønne 349.

S.
Saltense Edel 381. 472.
Sandberg Abele 519. 682. 684.
Sandberg Anders 700.
Sandberg Christen 700.
Sandberg Kirsten 412. 700.
Sandberg Sophie 482.

Saxstrup Anne 259.
Saxstrup Margrete 383.
Schack, General-Major 402.
Schenckel Anne 357.
Schenckel Hilleborg 341. 674. 709.
Schenckel Sophie 700.
Schelderup Jens 453.
Schletter Christoffer 79. 406.
Schrøder Gerhard, hans Levnet 80 sq.
Schrøder Hermand 80.
Baron 387.
Sehested Anne Malthis Dotter 413.
Sehested Axel. 604.
Sehested Cathrine 309.
Sehested Christen Thomæssøn 33.
Sehested Claus 591. 711.
Sehested Claus Malthesen 258. 259.
Sehested Hannibal 457.
Sehested Jens Thomæssøn 260. 413.
Sehested Magdalene 591. 711.
Sehested Malte Jensen 259.
Sehested Sophie 258.
Sehested Thomas Thomæssøn 260.
Seerup Søren 448. 465.
Seest Mette 350.
Sevel Søren 229.
Skaaning Lauritz Nielsøn 560.
Skafve Herlov 592.
Skafve Kirstine 689.
Skafve Margrete 591. 712.
Skaldre Brele 702.
Skavenia Else 105.
Skavenius Lauritz Mortensøn 602.
Skandorph Niels Povelsøn 602.
Skeel Albert 393. 411. 412. 700.
Skeel hans Levnet 6 sq.
Skeel Anders 7. 700.
Skeel Anne 10. 13.
Skeel Berthe 368. 393. 410.
Skeel Birrette 420.
Skeel Christen 7. 10. 206. 209. 210. 317. 318. 393. 406. 410. 411. 420. 422. 426. 427. 700.
Skeel Christopher 10. 312. 428.
Skeel Charlotta Amalia 410. 420. 422. Ide 35.
Skeel Jørgen 318.
Skeel Jørgen Christensen, hans Levnets-Løb 317 sq.
Skeel Ingeborg 481.

Skeel Karine 10.
Skeel Margrete 10. 13. 693. 694. 695.
Skeel Mogens 422. 425.
Skeel Mogens hans Levnet 411 sq.
Skeel Niels 10.
Skeel Otte 10. 415.
Skeel Otte Otteson 211.
Skeel Tyage 10. Skilling Andreas 669. 670.
Skram Anders 259.
Skram Anne 258.
Skram Bege 259. 413.
Skram Christen 473.
Skram Elsebet 346.
Skram Herluf 712.
Skram Jens 711.
Skram Johanne 472.
Skram Iver 564.
Skram Karine 340. 343.
Skram Kirstine 711.
Skram Margrete 635.
Skram Mette 690.
Skram Niels 259.
Skram Peder 343. 472.
Slammersdorf, General-Major 125.
Sommer Anna 700.
Sommer Ole 701.
Sorterup Jørgen 359. 362. 363.
Sparre Anne 261. 653. 659. 673.
Sparre Clare 508.
Sparre Jens 117.
Sparre Moritz 674.
Sparre Moritz Ibsøn 261.
Sparre Sidsel 508.
Spend Christen 472.
Spend Ellen 258. 381.
Spend Maren 472.
Spend Margrete 479.
Sperling Otto 681.
Spormannus Petrus 602. 628.
Steenbuk Christen 628.
Steensen Christopher 653.
Steensen Hans Ditlev 402.
Strud Sophie 448.
Stormvasse Birgitte 348. 704.
Strolendorph Birgitte 479.
Sturre Claus 708.

Sturre Margrete 414. 503. 708.
Sturre Oluf 503.
Sturre Hans 479.
Sturre Karen 478.
Styge Anne 484. 485.
Styge Christen 480.
Styge Mouriz 479.
Stocken von 313.
Svane Hans 87. 98. 530. 534. 535. 580.
Svane Søster 87.
Svendis Peder 628.
Surleks Anne 527.
Sybille Magdalene 648. 691.
Syp Peder 629.
Søeblad, Svensk Admiral 280. Søm Christen 639.

T.
Terpager Peder 447.
Thestrup Frands 227.
Thinen Elisabeth Christina von 423.
Thinen Detlev von 712.
Thinen Mette von 712.
Thinhuus Anne 340.
Thinhuus Lauritz 340.
Thinhuus Morten 341.
Thomæsøn Christian, eller med Tilnavn Sehested 124.126.
Thurah Lauritz de 624.
Thomessøn Casten 461.
Torm Erik Oluffsøn, hans Levnet 572 sq.
Torm hans Skrifter 581 sq.
Torm Oluf Eriksøn 580.
Torm Oluf Frandsøn 572.
Tornekrands Christen Michelsen 702.
Tornekrands Karen 503. 702.
Tot Anders 24. 30. 702.
Tot Birgitte 349. 704. 705.
Tot Breide 30.
Tot Knud 35. 402. 406.
Tot Ove 16. 31. 35.
Tot Otte 16. 24. 29. 35. 43. 64. 701.
Tot Otte Andersen 702.
Tot Sophie 29.
Tot Sti Eriksøn 24. 702.
Tot Thage 24. 43. 507. 701. 702.
Tot Thage hans Levnets-Løb 20 sq. 24 sq.
Trautmansdorff 151.

Trellund Johan 168.
Trolle Anne 207.
Trolle Arvid 381. 704.
Trolle Byrge 538. 540. 552.
Trolle Corfitz 604. 614.
Trolle Herlov 334. 335.
Trolle Herlov hans Levnet 541 sq.
Trolle Jacob 542. 689.
Trolle Margrete 260. 381. 664. 701. 704.
Trolle Niels 538. 679. 680. 682. 684.
Trolle Ollegaard 688.
Tromp Martin 263. 264. 277.

U.
Ugla, en Svensk Admiral 278.
Ulfeld Begte 693. 694. 695.
Ulfeld Birgitte 689.
Ulfeld Christopher 679.
Ulfeld Corfitz 126. 182. 529.
Ulfeld Dorethe 490.
Ulfeld Ebbe 674.
Ulfeld Edel 519.
Ulfeld Helle 673.
Ulfeld Jacob 346. 641.
Ulfeld Knud 272. 674.
Ulfeld Lauritz 628.
Ulfeld Margrete 240. 272. 300. 311.
Ulfeld Mette 635. 690. 713.
Ulfeld Mogens 122.
Ulfstand Anne 585.
Ulfstand Børge 381. 635. 690.
Ulfstand Dorethe Christens Dotter 572.
Ulfstand Else 24. 702.
Ulfstand Elisabet 260. 413. 585. 664. 701. 703. 707.
Ulfstand Gregers 258. 383. 702. 703.
Ulfstand Gregers Holgersøn 585.
Ulfstand Gregers Ibsøn 258.
Ulfstand Holger 258. 383. 585. 674. 702. 707.
Ulfstand Ib 383.
Ulfstand Ib Henriksøn 703.
Ulfstand Jens Holgersøn 260. 381. 664.
Ulfstand Ingeborg 581.
Ulfstand Lene 674.
Ulfstand Margrete 258. 380. 635. 689.
Ulfstand Niels 591.
Ulfstand Niels Trudsøn 712.

Ulfstand Sophie 591. 711.
Ulfstand Trude 591. 712.
Ulfstand Wiveke 382.
Ulrik, Printz 8. 31. 124. 507. 648.
Urne Axel 178.
Urne Falmer 484. 485.
Urop Axel 500.
Urop hans Levnet 500 sq.
Urop Erik 501.
Urop Henrik 501.
Urop Kirstine 30.
Urop Ove 30.

V.
Valkendorph Henning 12. 346.
Vandel Anna Margaretha 99.
Vandel Dorothea Cathrine 99.
Vandel Hans 81. 98. 99. 309. 447. 600. 628.
Vandel Helvig Marie 99.
Vandel Johan Ernst 99.
Vandel Nicolai 99.
Vandel Peder 99.
Vandel Thale Susanne 99.
Vevner Christenize Svens Dotter 479.
Vevner Peder Terkildsøn 480.
Vevner Svend Pedersøn 480.
Vedel Greve 169.
Vedel Søren Andersen 12. 14.
Vind 312.
Vinding Anders 442.
Vinding Anne 105.
Vinding Anne Sophie 442.
Vinding Jacob 441.
Vinding Ingeborg Dorothea 442.
Vinding Peder 310.
Vinding Povel 59.
Vinding Povel hans Levnet 439 sq.
Vinding Rasmus 81. 105. 415. 584.

W
Wagtmester Johan 280.
Walstrup Anna von 432.
Waltern von 143.
Warenstedt 121.
Wibe Michel 527.
Wiffertsen Joon 479.

Wifferdt Anne 260.
Wifferdt Christenize 318.
Wifferdt Johanne Mogens Dotter 478.
Wifferdt Mogens Jensen 479.
Wittevordt Caspar a 92.
Wilhelm Ferdinand, Hertug af Würtenberg 223.
Winstrup Anna Catharina, hendes Levnet 97 sq.
Winstrup Peder 15. 16. 98. 610. 629. 671. 672.
Winstrup Thale 600.
Witzleben Jørgen 521.
Wognsønner Jens Pedersen 479.
Worm Casten 448. 461. 465.
Worm Christen 446.
Worm Christian 228.
Worm Matthias 447.
Worm Matthias hans Levnet 450 sq.
Worm Oluf 448. 451. 465. 466. 577. 602. 680.
Worm Susanna Catharina 448. 465.
Worm Søster Olufs Dotter 572. 577.
Worm Wilhelm 90. 95. 101. 215. 611.
Wrangel Herman 121.
Wøldike Markus 212.

Z.

Zitscherus Peder 216.

Liig-Tale
over Hans EXCELLENCE
Den Høvædle og Velbaarne Herre
nu Salig hos Gud
Hr. Niels Juel
til Taasing, Eriksholm og Totterup,
Ridder af Elephanten, Kongel. Majest.
Geheime-Raad, General Admiral Lieutenant,
Præsident i Ober-Admiralitetet,
som blev holdt i Kiøbenhavn i Velbemeldte
den Salig Herres Huus i Liigstuen, i en
Høy-Anseelig Forsamling,
af Den Høvædle og Velbaarne
Hr. MARCUS GIÖE
til Brahesborg, Ridder, Kongel. Majestets Geheime Etats- og
Justits-Raad, og Ober-Hofmester over det
Kongel. og Ridderlige Academie
Aar 1697 den 17 Junii. Nu til Trykken befordret ved

CASPER PETER ROTHE.

Aar 1753.

Som Eders EXCELLENCE stedse har behaget at viise sig en høy-skionsom Elskere af Videnskaber, og derfor ved adskillige

Leyligheder kast Yndest paa dem, der ansees for Med-Borgere i den Lærde Verden, har Eders EXCELLENCE herpaa grundede Naade endog derved uforskyldt ved nogle Leyligheder strakt sig til mig.

Tillad derfor, store Vel-Yndere! dette trykte ringe Blad maae offentlig vidne om min underdanige Taknemmelighed, og tillad! jeg herved

leverer en saa bekiendt Dansk Adelsmands, jeg mener den lærde Geheime-Raads og Hofmesters Marcus Giöes skionne Liig-Tale over den eyegode, store og brave Soe-Heldt, Hr. Niels Juel, tilbage til Eders EXCELLENCE, som til dens rette Eyermand og værdigste Bevarer;

Da Eders EXCELLENCE i Anledning af det

Maanedes-Skrift, jeg til mine Landsmænds ventelige Fornøjelse har begyndt at udgive under Opskrift af brave Danske Mænds og Qvinders berømmelige Eftermæle, naadigst har behaget at meddeele mig dette rare Haandskrevne Æreminde over en Mand, hvis Navn billig ansees for en stor Prydelse, ja kostelig Ære-Pille i de altid giæve Julers Slægt,

har jeg ved at lade saadant prente, søgt at lade flere af mine Landsmænd lodtages i den Fornøjelse, jeg og andre haver fundet i dets Giennemlæsning;

Jeg fordrister mig da saaledes herved, at levere det trykt tilbage, som jeg skreven haver modtaget, hvorimod jeg udbeder mig Eders EXCELLENCES altid vedvarende Yndest, ligesom jeg her i allerdybeste Ærbødighed har den Lykke at kunde tegne mig

Eders EXCELLENCES

Kiøbenhavn den 22 Maji 1753.

underdanige ringe Tienere CASPER PETER ROTHE.

Hoybaarne, Hoy- og Velbaarne,
Hoyædle og Velbaarne,
Velædle og Velbyrdige, Velædle
og Mandhafte,
Edle, Hoyagtbare og Vel- Fornemme!

Hvor daarligt det end er for Gud, til Fornuften selv, i Naturens Lys, og til Erfarenhed, at ønske umuelige Ting; See! saa hendes det dog lettelig, af Kiods og Blods Skrøbelighed, at den Tanke og det Ønske falder mangel en ind, i sær den Betrængte og Nødlidende, at de faae Fromme, Redelige, Retfærdige, (jeg mener Retfærdighed for Menniskken) og de, som Gud i disse sidste og onde Verdens Tider begaver med besynderlige og extraordinaire Talenter, at de faae, siger jeg, maatte blive her paa Jorden, indtil HERren kommer.

4 Hr. Marcus Giøe Liig-Tale over Hr. Niels Juel 5

Christi egne Disciple, endog særdeles oplyste af daglig Omgængelse med hannem, de faldt alligevel hen i en fast lige Daarlighed, fordi han sagde til Peder: Om jeg vil, at Johannes skal blive indtil jeg kommer: og gjorde den Slutning deraf at Johannes skulde ikke dø. Men daarligere var Keyser Augusti Expostulation imod Varum, da han i sin Utaalmodighed rev Haaret af sit Hoved, og raabte til en død Mand for hans Legioners store Nederlag: Vare! Vare! redde mihi meas legiones.

En god Christen bør hverken efterfølge det eene, eller det andet; Derfor hvad Skade det endog er for Hans Majestæt, vores Allernaadigste Arve-Herres og Konges beste Tieneste, og i Særdeleshed til Søe-Statens høye Anliggende, at vi maae savne den Høvædle og Velbaarne General Admiral Lieutenant, nu Salig hos Gud, Hr. Niels Juel, saa er det os dog ikke tilladeligt at knurre imod Gud, at mynstre hans Huusholdning, eller og vilde sige med den Hedenske Keyser til Gud: Redde nobis nostrum Archithalassum, Dominum NICOLAUM JUEL! Men vi vil, og vi bør i det Sted takke Gud med Ydmyghed, for alt det Gode, som han af sin Naade har ved saa stor en Søes Heltes Arm udrettet, for Hans Majestæts Glorie, og for disse Rigers Beste, og bede, at han efter sin inderlige Barmhiertighed vil, som han gjorde fordem ved

ved Elisæum efter Eliam, og ved Josvam efter Mosen, legge af denne fortreffelige Søe-Heltes, Fromme og Retfærdige Mands, nu Salig hos Gud, Hr. Niels Juels Aand paa den Person, som vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre skal i den Salige Herres Sted vilde beskikke og betro til at føre hans Floder i Søen, naar saa Guds Forsyn skal være, og hans Majestæts Tieneste det kunde behøve.

Omskiftelse er uforbigængelig, og vil have sit Løb paa Jorden iblant Menniskenes Børn, indtil den store og sidste Omskiftelse skal ved Guds Basune vorde forkyndet til de Døde, at komme ud af Graverne, til de Levendes, at forandres fra et Liv til et andet, og til alle, at skilles for Dom; og som da uden Personers Anseelse ingen Forskiel vil blive, paa den som sidder paa Thronen, og paa den, som sidder bag Møllen, paa den Ædle og U-ædle, paa den Store og paa den Ringe, men enhver faae sin Løn efter sin Handel og Vandel her paa Jorden, være sig got eller ondt; Saa vil Døden ey heller nu i Tiden gjøre Forskiel paa Menneskene, men tage dem alle bort, den eene efter den anden; Hvilket om end synes, som Døden gjorde blinde Greb, som det skeede af Slumpe-Lykke; og gik til i Flæng, i det at ligesaa snart dør en Ung, som en Gammel, en Riig, som en Fattig, ligesaa snart en stærk Mand, som en svag

6

Mand, en stoer og important Mand, som den Ube- tydeligste og Ringeste i Landet, saa skeer det dog alt efter Guds Raad; thi Mennisket har ikke noget over Aanden, og ikke et Haar falder af vores Ho- veder uden den Høyestes Villie.

Denne Guds Huusholdning med Menniskene sees fra Verdens Begyndelse af, at en gude- lig Abel maatte falde for en ugudelig Cains Haand, en from Jakob maatte flye for en giæ- rig Esau æ. og saa fortan; Omendskiønt den var vel bekiendt til de Hellige Mænd, hvilke derfor af Guds Aand har selv skrevet, og efterladet os den Hellige Skrift, saa har den alligevel været en Anstøds-Steen til en god Deel iblant dem, indtil at de trette med Gud derom: Hvorfor den Fromme er borte? Hvorfor den Retfærdige omkommer i sin Retfærdighed? Hvorfor den Trofaste og Miskundelige er borte af Landet? Hvorfor det rammer paa den Retfærdige, efter den Ugudeliges Gierning æ. Mine Fødder, siger David, havde nær snublet derved, og han selv fristet der- af, indtil at gjøre sig selv retfærdig, og at fare ud med denne formastendes Tale: Jeg har forgieves rensset mit Hierte, og toet mine Hænder i Uskyl- dighed, efterdi jeg er plaget hver Dag, og min Straf er hver Morgen der zc..

Man skulde sige, at disse hellige Mænd har endda mindre fundet findet dem i de Ugudeliges Frem-

7

gang og Lykke, indtil at de har seet, hvad Ende det vilde tage med dem i deres Helligdom; Thi da først forstode de, at Gud havde sat dem paa det glatte, for at kaste dem ned til Ødelæggelse.

Vi ville da lade de Tanker fare, og ikke trette med den Høyeste, som er en Gud over alle Guder, en HERRE over alle Herrer, en Konge over alle Konger, og den som alene gjør store Vidundere; hand er i Himlen, og gjør alt hvad hand vil; hans Domme ere os uforskandskelige, og hans Veye u-eftersporslige; Hans Raad er underligt, og hand udfører det herlig. Lad os derfor heller med Ydmyghed og i Støvet tilbede hans hellige Navn, og takke hannem for alt det Gode, hand i saa mange Aar har ladet os nyde, ved denne store Søe-Heldts, Hr. Niels Juels mandige og u-forfærdede Mod, samt ved hans viise og kloge Forsigtighed; thi det er Herren, som giver Viisdom, og af hans Mund kommer Forstand.

Dette er det, vi nu i denne korte Tale ville betragte, og det efter den forhen giorte Inddeeling.

7

Fremgang og Velstand, thi Job gjør mange og vidtløftige Klagemaal derover: at de Ugudelige blive gamle og fik meget Gods, og ald deres Sæd blev stadfæstet æ. Jeremias gaaer saa got som i Rette med Gud derom: Hvorfor de Ugudeliges Veye ere lykkeligere? Hvorfor de Troeløse ere trygge? Hvorfor Gud planter dem? Hvorfor de faaer Rødder og voxer frem? Hvor længe, siger han, skal Landet sørge for de Ondes Ondskab æ. Og Daniel protesterer ey mindre: Hvorfor den Ugudelige ophøyer og opkaster sig imod alt det, som er Gud, og taler grueligt imod alle Guders Gud, og det lykkes hannem.

Men Guds Aand opretter paa mange Steder disse hellige Mænd af deres Anfægtninger med overflødig Trøst derimod: at alle hans Hellige ere i hans Haand: at det er ikkun til en Tiid, at de Onde skal skade Jorden, indtil Verden er ude: at de Ugudelige skal hæve dem op, som en fæd Bug: at der er besluttet, hvor længe det skal vare, at de Ugudelige skal tale stolte Ord æ. Om der end er den Tiid, at et Menneske regierer over det andet, at det skal dog kun være sig selv til Ulykke: og at han vil ramme sin Tiid igien, naar dens Lys skal udslukkes.

Gud beviiste det med stor Magt paa Pharaos, som han lod længe plage Israel, men siden drukne med al sin Hær i det røde Hav: Gud

8

rammede ogsaa sin Tiid med Assur: Assur, siger han, er min Bredes Riis, og min Grumhed er en Kiæp i deres Haand; Men han setter et Væ foran over Assur med dette Tillæg i Enden: Naar jeg haver udrettet al min Gierning paa Zions Borg og i Jerusalem, da vil jeg hiemsøge over Kongens af Assyriens store Mods Frugt, og hans Øyens stolte Herlighed, og om han end havde besluttet at fordrive Amoriterne for Israels Børn, setter han alligevel Tiden at hiemsøge dem, naar de havde fuldkommet deres Ondskab ec.

At de hellige Mænd fandt dem og endelig i denne Guds Huusholdning, saa vel med de gode, som med de onde Mennesker, seer vi i David; thi om han end bejamrer, at de Ondes Fortrædelighed kaldes vel giort, og bekiender, at hans Gange vare nær hengledne, da han maatte see, at det gik de Ugudelige vel, at deres HierTERS Tanker fik Fremgang, at de vare lyksalige i Verden, og bleve meget Rige æ. See! saa opretter han sig igien af al sin Tviil med Trøst i Tiden: Indtil, siger han, at jeg gik til Guds Helligdomme, og gav Agt paa deres Ende æ. Og han styrker sig med denne Forsikring i Tiden, at det skal gaae de Retfærdige vel: at de skal glæde dem, naar de seer hen paa den Ugudelige, og at de skal lee over dem. Andre Guds Helgene har ey mindre her og der i Skriften trøster dem med

9

med Tiiden: Det skal ikke saa gaae hen med dig, at du raser saa mod Gud æ. og den Trøst, som de har trøstet dem selv med, passer heel vel til alle Fromme i alle Tider, at den Dag vil komme, da Gud vil gjøre Forskiell imellem den Retfærdige og den Ugudelige, imellem den, som tiener Gud, og den som ikke tiener Gud.

Bort derfor med den store Formastelse at vilde udfritte de Aarsager, eller at ville plage sig selv med frugtesløse Bekymringer, hvorfor Gud tager de Beste, da de kunde leve længere, bort, at vilde mistykke derpaa, at de nødvendigste og meest nidkiere for det algemene Beste maae savnes, eller at vilde dømme af de Frommes Modgang, eller af de Ondes Medgang her paa Jorden, som Gud gav ikke Agt derpaa, hvorledes det tilgaaer iblant os, hvad heller det er got eller ondt, tienligt eller utienligt: Det gjør du, og jeg tier, du mener, at jeg er ligesom du æ. ja det er ey allene daarligt og formastendes, men endogsaa en farlig Fristelse, at ville gruble og randsage i saa store Hemmeligheder; thi de Ting, som Gud gjør, ere os forunderlige, vi kunde ikke kiende dem; Han gjør, hvad ham lyster, og hvo vil sige ham: Hvad gjør du? Det beste Raad i alle slige Anfægtninger er derfor, at tage Fornuften fangen under Guds Lydighed, at

tilbede hans Almagt og hans Viisdom i alle Ting, og den sikkerste Slutning imod alle slige forfængelige Dømmes Farlighed,

10

som Kiød og Blod tilsiger, at ingen kand med Vished dømme ilde om de Gode af deres Væstand, eller vel om de Onde af deres Velstand. Ligesaa lidet deres Livs og Døds Tiid angaaende, for at være kort eller lang, lykkelig eller ulykkelig, uden dette eene: at alle Mennisker skulde døe: Som de bleve alle af Støv, saa skulde de de alle til Støv igien, med eet Ord: At Klinten og Hveden skal voxe og afhugges tillige med hinanden, endog enhver har siden sit eget Sted at bevarer; Hvilket en Hedensk Poet har heel vel skionnet, der han har kaldet Døden en Nødvendighed: *Æqva lege necessitas sortitur insignes & imos*: Efter en billig Lov, siger han, er Nødvendighed de Høyes og de Laves lige Lod.

Siemens Ypperlighed eller Udødelighed, kand ey heller gjøre ringeste Forandring derudi, til Forskiell imellem de Gode og de Onde, at Aanden farer jo ligedan ud af dem begge: De have alle eens Aand intet, end et andet Dyr; thi Sielen er ikke anderledes i Menniskets Legeme, end som en kostbar Ladning i et brøstfældigt Skiberum; er Skiberummet lak og brusten, gaaer Ladningen til Havets Bunde: End en dyrebar Perle i en pjaltet Pung, Pungen i stykker, tabes Perlen lettelig, og som Skriften taler: Den er et uskatteerlig Liggendefæ i Legemets skrøbelige Leerkar: Legemet

11

brudt, og som i sønderslaget, farer Sielen derfra, til sit Huus, til sit Stæd.

GUDS høye og hellige Navn være æret derfor til evig Tiid! Thi havde efter Syndefaldet Legemet, ligesom Sielen, blevet udødelig, hvad havde det da ikke været for en Elendighed, at boe paa Jorden, som var i GUDS Almagt, at gjøre saa viid og saa stor, som ham lystede, indtil den store Omskiftelses Dag; og hvad Fare havde det ikke været for Legeme og Siel, at holde saa lang Tiid ud, imod mangfoldige Fristelser, og imod alt det Onde, som den oprindelige Synd føder af sig i vores Legeme til Fordervelse, efter Verdens Kiødets og Dievelens Tilsigelse? Har dog Menneskens Ondskab tvunget GUD, til at lade bortskylle ved Syndfloden af Jorden alle de, som havde Aande, faae Siele, otte allene iblant Menniskene undtagen, som bleve bevarede i Noe Ark? Sodomæ og Gomorræ Synder, at han har maat ødelægge samtlige Mennisker, den gandske Egn og alle de Steder med Svovl og Ild! hvad for et selvraadigt og ugudeligt Liv vilde det da ikke blive her paa Jorden (jeg frygter for verre, end i Noe og Lochs Tider) dersom Mennisket vidste sig at have Respit, og at kunde leve indtil Christi sidste Tilkommelse? Efterdi vi, som ere vis paa, at den Tiid vi nu lever eller kand leve udi, er uvis, og langt kortere end den de levede udi paa de Tider, vi synde, desto verre! Dog hen herpaa, som vores

12

vores Liv havde ingen Ende, og ingen Regnskabs Dag var i vente.

Den største Medgang er ofte den nærmeste Fare for Menneskets timelige og evige Velfærd: Et Skib, som for fuld Vind kuldseyler, ikke uliig; og derpaa er Jeroboam og Saul to merkelige Exempler, thi denne tiende GUD, medens han tog vare paa sin Faders Asener, den anden ligeledes, medens han var en ringe Tienere; men ophøiede til Kongelig Værdighed bleve de GUD begge ulyndige, og forlode hannem: Jeroboam slog sig til Afguds-Tieneste, med flere andre Vederstyggeligheder, og kom Israel til at synde; Saul hente Raad hos Spaamænd og Troldfolk, og fortørnede GUD i mange andre Stykker æ. (Det er i GUDs Domme, hvor Jeroboam foer hen, men vi vide, at Saul døde i sin Synd og var sin egen Mordere.) Hazael's Exempel er fast ligedan; thi medens han var i en ringe Stand, piquerede han sig saa høyt af Dyd og af Ære, at der Elisæus grædendes advarede hannem om det meget Onde, som han skulde gjøre i Israel, naar han blev en Konge i Syrien, spurdte han Propheten ad, om han var en Hund?

han kom dog ey snarere paa Thronen i Syrien, at han jo forøvede alt det Onde mod Israel, som Propheten havde sagt, og han selv havde dømt at være en Hunds Gierninger. Men jeg skrækkes ved, naar jeg læser, at Salomon, som GUD havde

13

havde velsignet med Viisdom, Ære, Magt, og Riigdom, frem for alle Konger og Mennisker paa Jorden, og intet kunde ønske eller optænke, som jo stod hannem strax til rede, han forlod dog GUD, blev midt i hans fulde Styrke svag for det svageste, og lod sig forføre deraf til at dyrke afmægtige og stumme Afguder. Saa besværligt er det uden at frygte GUD inderligen, uden at give nøye agt paa sig selv, og uden GUDs besynderlige Naade, at imodstaa de Fristelser, som følger med Lykken, at ikke vorde kaad og slaae bag op, naar man bliver feed; En Mægtig og Lyksalig Mand lignes derfor ikke ubilligen i mine Tanker ved Guld-Hovedet, der falder let omkuld, naar i steden for Kaabber-Fødder, det staaer ikkun paa Leer-Fødder; Een lyksalig Mand ligeledes, thi han er ikke langt fra Fald, naar i steden for at bygge sin Lykke i Verden paa Guds frygtigheds og Kierligheds faste Grundvold, han stræber og naaer dertil ved ulovlige Midler paa Hyklers, som Achitophel, Doeg, Siba, og andres deslige egennyttige Trøsterses ugudelige Veye.

Modgang og Forfølgelse angaaende, saa er jeg vel af Mening, at den er ikke saa farlig til Mennisket, som Medgang og Lykke, efterdi Korset fører os til GUD, og vi vide af GUDs aabenbarede Ord, at han revser den, han elsker, og hudstryger hver den Søn, han annammer; Men saa ere dog kun heel faae, som kand bære Modgang

14

gang og Forfølgelse med Standhaftighed, og vel ingen, som jo i det ringeste krymper sig ved dets Møye og Byrde; Vi vide af Erfarenhed, at den betager ofte Sindet sine Kræfter, at raisondere fornuftelig, og af den Hellige Skrift, som en bedre Lære-Mester, at et Menniske, overvældet af Modgang, staaer i Fare, at forledes derover fra sin Pligt imod Gud selv; David i hvor Guds frygtig og stærk han var, dertilmed salvet af Samuel, fuldkommen forsikret at vorde en Konge over Israel og Juda, see! saa blev han alligesvel saa mistrøstig over Sauls Forfølgelse, at han fortviler om Frelse af sine Fienders Hænder; Og om han en og anden steds i hans Psalmer setter sin Tillid og sit Hierte til GUD: Min Siel forlader sig paa dig, jeg forlader mig paa dine Vingers Skygge; GUD er min Klippe, min Frelse, min høye Beskiermelse æ. Saa falder han dog fra sin Standhaftighed paa andre Steder, og betyder sit Hiertes store Møye og Forfølgelse: Vandet, siger han, er gangen ind til Sielen, jeg er siunket ned i dybt Dynd, hvor længe vil du aldeles forglemme mig? Hvor længe skal jeg have Angest i mit Hierte daglig, og min Fiende ophøye sig over mig æ. Og Job, hvor taalmodig han end og var, saa præssede dog Modgang og Trængsel hannem disse fortvilende Ord af Munden: Fortabt vorde den Dag, paa hvilken jeg er født, og den Nat, paa hvilken man sagde, en Dreng er undfangen æ. Hvor nær var ikke

15

ikke en stor Apostel? og som meente vel høyt om sig selv: Skulde end alle forarge dem, saa vil jeg dog ikke forarge mig paa dig, hvor nær, siger jeg, var denne store Apostel ikke at lide Skibbrud paa Troen, der han saae Christum saa nær, at de kunde sees af hinanden, blev dog i Christi Aasyn bragt der hen af et ringe Qvindfolk, at han i ringere Tiid, end tvende Hanegal, forsvoer sin Mestere trende gange; saa svag er Kiød og Blod i Modgang, i Fristelsens og Bedrøvelsens Tiid.

Ingen, hvad Samvittigheds Roes de end kand have, at deres Kald er af Gud, og at de vandrer gudeligen, eenfoldigen og redeligen, som de meest kand i menneskelig Skrøbelighed, indbilde dem derfor, at de maae jo være stædse paa deres Vagt imod Faren af alle Slags Møye, Modgang og Forfølgelse, og vi behøve al den Hielp, som Christus beviser sine Disciple, at han bad for

dig, siger han i sær til Peder, som dristede paa sig selv; thi neppe en vil undgaae, at han jo en Tiid eller anden, i en eller anden Maade maae prøve Modgangs Byrde, og behøver at bevæbne sig til Striid derimod med Bøn og med Taalmodighed; Hvo vildet meent, at David, som tiente Kong Achis trolig og vel, han jo skulde kunde begaaet sig i hans Hof? Kongen, som gav selv David det Vidnesbyrd: Du est redelig; Han bød dog David at qvitere Hoffet og Armeen,

16

fordi, sagde Kongen, du behager Fyrsterne. Det saae endda verre ud for Daniel, der Darius, de Meders og Persers Konge, een absolut og souverain Monarch, for at fornøye hans Fyrster og Lands-Fogeder, lod imod sin Villie, og imod sit eget bedre Skøn, kaste en saa gudfrygtig, og en saa troe Tienere i Løver-Kulen; Deslige Exempler ere mange i den Hellige Skrift, og Summen er, at Mennisker vil altid være i Fare, saa længe Legem og Siel er tilhobe her paa Jorden. Een oprigtig Mardochæus vil og da vorde prøvet ved Forfølgelse af en myndig, gierrig og opblæst Haman; Een troe Mephiboseth miste sin Eyendom ved falsk Angivende af en utroe Siba, og hvo vil tvile om denne Sandhed? Fandt jo Zedechias en løgnagtig og falsk Prophetes Medhold i Kong Achabs Hoff? Der han slog en sanddrue Michæam, GUDs egen Prophete paa Kindbeenet; Og med hvad Møye og Modstand af en ugudelig Sanballat og Tobisë, med deres Anhäng, ja indtil paa Livet, maatte ikke en gudfrygtig Nehemias, i GUDs egen Tieneste, bygge Zions Mure, med Sverdet i den eene Haand, og med Muur-Steenen i den anden Haand? De Verdslige Historier ere opfyldte med Julii Cæsaris, Germanici, Bellisarii, Gonsalov, De Witts og andre haarde Skiæbner, hvilke for store og troe Tiener fik til Belønning at

17

at vorde myrdt forgieves og at undergaae, i mine Tanker en haardere Medfart i Live, end Døden selv, som gjør en Ende paa alting.

Grevens af Strafort Historie er skrækkelig, men værd at erindre, i sær som et Exempel af de største Dyder, og af den bestandigste Troskab, en Undersaat kand bevise til sin Konge, og til sit Fæderneland; thi han i Haab til at frelse Kongen selv, og at dempe Rebellionen ved sin Død, lod Kongen ingen Roe, men tvang ham, saa at sige, ved indstændig Bøn og Remonstrances for det algemeene Beste, til at underskrive hans Døds Dom, da dog hans Conduite var befunden saa priselig i sig selv, og hans Administration saa conforme med Loven, at en nye og særdeles Lov, at mange smaae Forseelser skulde ansees for en capital og strafværdig til Døden, blev for hans Skyld giort, derefter at dømme hannem fra Livet; Een Lov, som Rebellionens Chefs holdte selv for saa skammelig og uretfærdig, at endog i Frygt for, at deres Anhang maatte derover frafalde dem at var Greven ey snarere exequeret, det de den jo strax derefter casserede.

Langt fra imidlertid, at Grevens af Strafort Død kunde formilde de forbittrede og blodtørstige Rebeller, de toge Mod og Fordeel deraf tillige Deel imod Kongen selv; Her maae vel Haarene staae paa ens Hoved, ja vore Efter-

18

komere skal for Gierningens utrolige Grusomhed neppe vilde give vore Tiders Historier Credit, at en GUDs Salvede, en Gudfrygtig, en From, og en Retfærdig Undersaaternes Regenter, som han maatte have været en Undersaat, en gemeen Mand, og som Proces havde kundet føres og været tilladelig imod hans hellige Person (Ugudelighed over al Ugudelighed!) blev under Skin af en lovlig Adfærd, (the house of Lords Spiritual and Temporal var da ophævet) stillet for sat Ret, beskyldet, dømt til Sværdet af en Deel egne Undersaatte, og dertil beskikkede Dommere, og har maat række sin Hals frem at halshugges paa et offentlig Echafaut, hvorpaa de Kongelige Børn, som vare fødte Arvinger til Kronen, maatte flye ud af deres egne Arve-Riger, om de ellers vilde undgaae lige mordiske Vold og Ondskab af en voldsom Usurpateur, som med sit Selskab Chora Art, under Titel af Lovmæssige Friheders og Privilegiers Protector, destruyrer

Guds og Naturens Lov, de almindelige Retter, og de særdeles trende Kongerigers Acta, og fandt i saa Maade paa, at regiere over trende Kongeriger ved en samlet Magt af Rebeller, som soldte dem selv til al Uretfærdigheds Tieneste, og deres lovlige Libertet for en ulovlig Libertinage.

Under slige Møyer og flere Besværligheder maae Menniskets Sind og Siel arbeyde, saa længe

19

den boer i Legemet, thi Mennisker er skabt til Møye, ligesom Gnister flyer høyt op; Men lad nu Siel, Sind og Legeme undergaae hvad Møye og Arbeyde dem er tillagt, saa hvor tungt det og falder til Mennisket at bære, indtil at klage med Israel i Egypten over deres haarde Byrde, saa lættes dog et GUDs Barns, en ærlig og tro Mands Siel og Sind derudi, at hans Gierning er for Gud, at hans Kald er lovligt, til Guds Ære, og for det algemeene Beste, og om end alt her i Verden skulde feyle; at den troe Tieneres Løn: Gak ind i din HERres Glæde, vil ikke feyle dem, som vandre redelig og ere troe, som Moses var i Guds Huusholdning; En Trøst, som Guds Fyrster selv, de Stormægtigste her paa Jorden behøve, og ikke kand undvære i deres mange og svare Byrder, hvilke ikke anderledes, end Torne med Rosen, følge med Regimente, Krone og Scepter, ofte til større Fare og Ulykke for dem, fra deres egennyttige Tieneres og hykkelske Leye-Svennes, som de ere omringede med, hemmelige Practiquer og Intriguer, end fra deres udvortes og mægtige Fienders aabenbare Fiendskab og store Krigs-Magter.

Den anden og ey mindre besværlige Skiæbne, ja ofte farligere for Lande og Riger i mine Tanker, er, naar de som blive tilbage paa Jorden, maae savne dem, som Gud tager bort iblant dem,

20

de Retvise, de Redelige og de Dygtige i Landet; thi disse borte og vel forvarede imod al Verdens Onde, hendes det ofte, at de andre ere som vildfarende Faar; Der Israel tænkte, at Moses var ikke mere til, allene fordi han forhalede paa Bierget, over den Tiid de ventede hannem tilbage; Folket raadvild og Aaron frygtagtig slog de dem samtlig til Afguderie; Saa snart de fattedes Dommere i Israel, gik det ilde til; Enhver gjorde hvad ham lystede, og Salomon død faldt Israel fra Roboam for hans haarde og daarlige Svar til deres udsendte Mænd om Lindring af utaalige Byrder.

Vi vide af de verdslige Historier, at Alexandri Magni Afgang var Grækske Monarchies totale Undergang: at Epaminondas dræbt af Fienden, vires Reipublicæ ceciderunt, & manifestum fuit, Patriæ Gloriam natam & extinctam cum eo fuisse; Republiquens Kræfter faldt med hannem, saa at enhver kunde skønne, og det var aabenbare til alle, at Fædernelandets Glorie fik Liv, og gik ud med hannem; Og hvad Forandring gav det ikke til meget Ondt, der en grum Tiberius, og en Tyranisk Nero fuldte paa en from og høyprikelig Augustus. Saa stor Forskiel er der paa Mænd, og paa Mænd, paa dem, som Gud beskikker i sin Naade for Rigets og Landets Velstand, og paa dem, som han lader opkomme i sin Brede,

21

for at forstyrre, straffe og hiemsøge heele Nationer.

Deslige Exempler ere i vore Tider mangfoldige, som jeg for Bitløftighed vil forbigaae, og for Curiosity allene andrage et eneste, for dets besynderlige Omstændighed; at der en stor General, allerede til Hest for at recognoscere een Post, og i Begreb at ereqvære en stor Entreprise, var skudt ihjel af en Styk-Kugle, og de Gemeene med heele Haaben fornået at han var død, var der iblant Generalerne Tvilraadighed og Ophold i Execution, de raabte da alle paa den døde Generals Skægge, en Hest som han pleyede, og de saae hannem alletider at ride paa, at man skulde kun stille den for Armeen, saa vilde den, som tilvandt med sin Herre, føre dem hvor de skulde gaae hen.

Det var de Gemeenes Daarlighed at sætte deres Haab i et Bæst, men Grunden deraf var den gandske Armees Tillid i Generalen; det udviste sig ogsaa i Gierningen, hvad Mangel af en god, en important, erfaren og en velyndt Mand betyder, efterdi med Generalens Død blev intet af hans store Dessein, og en ellers til stor Success vidt udseende Campagne blev gandske frugtesløs.

Men hvortil det Exempel, og flere af høyre Natur, som Erfarenhed udviser daglig, efterdi den

22

Hellige Skrift er en fuldkommen Hiemmel, at det er en Straf af Gud, naar de Beste og Høystbegavede maae savnes, truer jo Gud Mennisken med fulde Ord, at han for deres Synders Skyld vil borttage de Trofaste af Landet, Fyrsterne, de Stærke og Krigs-Mænd, Dommere og Propheter, Gamle, og de, som ere i Anseelse, og er det da, som det i Sandhed er, en Straf, saa vil jo Gud ogsaa, at vi maae sørge derfor, ja han aabner selv Øren til Tugt, og vil at vi skal føle naar han slaar os.

Det er derfor og i Særdeleshed tilladeligt for os i Dag, at begræde og beklage den Høyædle og Velbaarne Herres til Thaasing Erichsholm og Totterup, Ridder af Elephanten Hans Kongel. Mayts. Geheimeraad, General Admiral Lieutenant, og Præsident i Ober-Admiraliteters Collegio, nu Salig hos Gud, Hr. Niels Juels sørgelige Afgang; thi vi har ikke mist i denne Høyædle Herre en Mand, der har mange Liige; Ney! der fødes faae saadanne Mænd i eet gandske Seculo; Man kand tælle slige Mænd paa Fingerne, og det er som med Davids tre fornemmeste Kæmper, der ere heel faae til af det Slags.

Den Salig Herre var, al den stund han saaes iblant os, en Tempel og en Bolig for den levende GUD, et Speyl og et Exempel paa Dyd,

23

Dyd, Retfærdighed og Fromhed, han var en Ære for det gandske Fæderneland, efter hans Navn Niels, en Seyervinder, og efter hans Vaabens Betydelse en skinnende Stierne, som, saa længe Jueler ere til, vil oplyse den gandske Familie og give den Anseelse, saa vel uden Lands, som inden Lands; Han var en troe Kongens Mand, han var en tapper og en lykkelig Søe-Helte, nu omstunder gandske ulige i gandske Europa.

Han var tillige den beste Mand til Qvinde, den frommeste Fader til Børn, den beste Husbonde til Tyende. De Blindes Øye, de Haltes Fødder, de Fattiges Forsvar, og hvo kand nok beskrive hans besynderlige Mildhed, Sagtmodighed og Omhyggelighed, hvormed han beegnede alle dem, som stode under hans Commando, de ringeste Matroser, saa vel som de høyeste Officerer; Denne store Søehelt og fromme Mand lod disse nyde, hvad dem tilkom i Tienesten, og deres Deel med hannem, i alle hans store Seyervindingers Ære, som Gud gav hannem Lykke til, og han igien gav Gud Æren deraf; han deelede ogsaa af sine Seyervindingers Ære med de gemeene Matroser, saa vit dennem kunde tilkomme; For dem bar den Sl. Herre en stor Omhue, at deres Løn, som dem allernaadigst var tillagt, blev dem aldrig under hvadsomhelst Skin beskaaren; Den Sl. Herres Kiøken var som et

24

Spise-Kammer til de Syges Underhold, og hans Videnskab i Medicin og Chirurgien tiente ikke lidet til de Blesseredes Cur, og i Curen ved hans Opsyn til en omhyggelig Medfart af Doctor og Feldtskiærer, hvilket alt formaaede ogsaa hos enhver i sær saa meget, at alle med lige Troskab, og af Kierlighed og Tillid til deres fromme, forsigtige og kække Anførere, skydede for ingen Fare, men fuldte hannem gierne, hvor han vilde føre dem hen, gik igiennem Ild og Vand, som til en Dands, og tvilede aldrig om Seyervinding.

Men herved falder mig denne Tanke ind, hvorfor GUD opfyldte i Særdeleshed denne Mand med saa mange extraordinaires Gaver, udvalde og gav hannem Lykke til at udføre saa mange og saa store Ting for hans Majts. Glori, og for disse Rigers beste Tieneste: Torde jeg, min GUD! og du vilde svare mig paa min Daarlighed, da vilde jeg vel adspørge dig her, om dine Aarsager til denne store Mands Præferentz dertil! Du tier, min GUD! uden Tviil vil du vise mig dermed hen til dit Ord: Var det da ikke, o! Retfærdige GUD, fordi han var i Besynderlighed og frem for mange en sagtmodig Mand som Moses, tillige saa ydmyg og saa from af Hiertet, at han aldrig ophøiede sig af dine Naades Gaver? Var det ikke, du eeneste Hiertekiendere! fordi han efter dit Kald havde sin allerunderdanigste Pligt allene for Øyne, i al sin

25

sin Gierning, og med et eenfoldigt Hierte tiente sin Gud, og for dit hellige Aasyn tiente sin Konge og sit Fæderneland? Ja! Ja! det er saa Retfærdige Gud! efter dit eget Ord, at du giver de Ydmyge Naade: At Viisdom er hos de ydmyge, og at de Oprigtiges Fromhed skal ledsage dem; At Ydmyghed gaaer for Ære, og at den, som er sagtmodig, han er en vittig Mand: At du vil boe hos en ydmyg Aand, og giøre de Ydmyges Aand levende; Thi man hørte aldrig denne gode og brave Mand prale og prange med sine store Tienester, eller anmasse sig Æren af hans mange og lykkelige Seyervindinger: Æren bør Gud: Var altid denne Gudfrygtige Søheltes Mundheld, naar en eller anden vilde berømme hannem derfor; Ja hvo der kun saa ham, uden at høre ham engang tale, maatte med al Vished domme af hans Væsen, af hans Geberder, og af hans Fagter, at han var en eye-god Mand, ydmyg af hans gandske Hierte, og at han vandrede i hans Hiertes Fromhed paa en fuldkommen Vey, saaledes at han ey allene gjorde det, som var got, men det Gode han gjorde, at han ogsaa gjorde det vel, i al retsindig Eenfoldighed, hvorfor og med al Sandhed kand rettelig siges om denne fortreffelige, nu Salig hos GUD, Herr Niels Juel, det som før har været sagt af en vis Mand, om den uskatteerlig fordum Canceler i Danmark, Sl. Hr. Christen Thomæsen Sehested, der mange i en stor Forsamling, enhver

26

for sig tillagde denne besynderlige Guds og Kongens Mand særdeles Dyder og store Qualiteter: At han selv vidste ikke, at han havde en eneste af alle de Dyder og Fuldkommenheder, som enhver roste hannem for, og er det, som gjør nu Begges, enhvers udi sit Slags, deres Amindelse saa skinnende, og deres Berømmelse evigvarende indtil Verdens Ende.

Lad derfor Ægypterne udfritte, saa vit Menniskets skrøbelige Hierne kand formaae, at præservere Legemet imod Forraadnelse, ved deres dyrebare Balsamer, og dermed prætere imod Guds afsagde Dom, at deres Døde skal ikke blive til Orme-Mad eller til Støv og Aske, men til Posteritetens Forundring stedsevarende Mumie; Lad de gamle Romere have sat Fugle under deres Afdøde, for at føre dem op iblant deres Guder, formeenendes at giøre derved deres Amindelse udødelig paa Jorden; Og lad Paven anmasse sig, det som GUD allene har sig forbeholden, at canonisere hvem han behager, til Hellige. Vi lade det blive derved allene, at prise vores Dødes Amindelse udødelig paa Jorden, naar de har frygtet Gud, og været troe til Deres Konge, levet vel og gjort vel, været retfærdige og oprigtige i al Handel og Vandel, uden Falskhed og uden Hyklerie, godgiørendes til deres Næste, og naar vi har seet dem, i en fuldkommen Tillid til JEsu Christi Fortieneste ende

27

vel, og derpaa i Samvittigheds Fred døe salig.

Saadan en Amindelse har den Høyædle og Velbaarne, nu Salig hos Gud Hr. Niels Juel i Liv og Død ladet efter sig iblant os, og er det, som vil giøre hans Navn udødelig, at nævnes iblant de største Søhelte, og iblant de beste Mænd, som har været her paa Jorden; Jeg agter efter allernaadigst Befaling at tale noget derom, og saa vit mueligt, for Materiens Vidtløftighed og

Overflødighed, at forestille i største Korthed, udaf den Sl. Herres store Bedrifter, og mange gode Gierninger, en fuldkommen Mand, saa vit et Menneske i Fuldkommenhed kand opnaae til en herlig Amindelse paa Jorden, og til den største Belønning i Himmeriges, det evige Livs, usigelige Glæde og evigvarende Salighed.

Denne Høyædle og Velbaarne General Lieutenant, nu Salig hos Gud Hr. Niels Juels Indgang i Verden var udi Christiania i Norge Anno 1629 den 8de May. Velsignet af Gud, i det han har haft Christne Forældre, hvilke og strax efter deres Christendoms Pligt, lod hannem ved den Hellige Daab indlemmes i den Christen Kirke til de Helliges Samfund.

28

Lyksalig i det at han var paa Fæderne og paa Møderne af en Uhr-gammel ypperlig og anseelig Herkomst: De Jueler og de Sehesteder. Hans Fader den Høyædle og Velbaarne Erich Juel til Hundsbech, fordum Danmarks Riges Raad, og Befalnings Mand over Aalborg Huus, hvortil han blev allernaadigst beskikket efter lange og mange Tienesters troe Forretninger; Og hans Moder, den Høyædle og Velbaarne Frue Sophia Sehested, en Gudfrygtig, viis og dydig Qvinde, Claus Maltesens Sehesteds til Høveriis Befalnings Mand paa Arensborg Slot, Daatter.

Dersom det var ikke kundbar i vore Tider, og for vore Tider, af Danske og andre Historier beviisligh, at der har været Mængde af store og ypperlige Rigets Mænd iblant den Sl. Herres Forfædre, saa vel paa Fæderne som paa Møderne Side, hvilke baade med Raad og med Daad, med Hierne og med Haand, har fra mange Hundrede Aar her understøttet Kongernes Høypriiselige Regieringer, og Rigernes ønskelige Lyksalighed, ja den Dag i Dag er, enhver efter sin Maade anvende al Fliid og Tiid i Herre-Tienester og Forretninger, kunde jeg oplyse og demonstrere des Sandhed med mangfoldige Exempler, naar jeg nu legger dertil det, som Erfarenhed bekræfter i gandske Nationer og Familier; Naturen i sin Virkning beviser i alle Slags skabte Ting, som har Liv og Aande: Ra-

29

tionalem, sensitivam og vegetativam, saa følger jo den u-imodsigelige Conseqventz deraf, efter Poetens Ord: For en lyksalig Fødsels Prærogativer, at som in eqvis & juvenis, saa er det ligeledes i Almindelighed imod Mennisken: Fortes creari a Fortibus & bonis.

JESUS Christus en sand GUD af Evighed, giver i sin Menniskelige Natur en stor Beviisning Derpaa, i det hvor dybt han endog har vildet fornede sig, indtil at være liig en Orm, og ikke have at helde sit Hovet til, indtil at vilde fødes i en Heste-Stald, og have for sin Vugge en Krybbe, forhaanes, bespyttes og Korsfæstes, saa har han alligevel vildet ære en anseelig Herkomst, da han efter Kiødet tog sin Oprindelse af Juda Stamme, af Davids Sæd, som var en Konge over al Israel, og Juda vilde hede en Konge, jeg er dertil født: Og derved, som forbemeldt, har vildet sættet Priis paa en anseelig Fødsel, og tillige legitimere Orden og Distinction iblant Mennisken.

Gaae vi til GUDs Regiering i hans Æres og Hertigheds Rige, da er der jo Orden iblant Englene, Rang og Præferentz iblant de Udvalde; Gud har gjort Forskiell paa Himmels Firmament, imellem de større og mindre Lys, at oplyse Verden; Og Guds udvortes Theocratie, saa længe hand førte den selv synlig over sit udvalgte

30

Folk, er en klar Beviis paa anseelige Stænders uforbigængelige Nødvendighed i en Souverain og Monarchiqve Regiering.

Det er ey mindre af Gud selv, baade førend den udvortes Theocratie begyndte, og siden den ophørte, at Hedningerne har skønnet ved Naturens Lys, at al ordentlig Regiering behøver at føres af distingverede Personer; og det er ved et større Lys iblant os Christne, nemlig af Guds aabenbarede Ord, at Fyrster, som Skriften ærer med den Titul af Guder paa Jorden, Keysere og

Konger, for deres Stormægtigheds Glori, og Soelskiinnende Fødsels Prærogativer, har altid staaet, og endnu staae, og vil indtil Verdens Ende staae paa deres af Guds Naade høye og immortale Extraction, at regne deres Arvelig Ret og Succession til deres Throne, som fødte til Krone og Scepter.

Det kand ey heller anderledes være, end de Stormægtiges paa Jorden (jeg meener Souverain Monarchers) Glori, Sikkerhed og Interesse maae jo versere under en uforbigængelig Nødvendighed af Undersaatter, som føre Skiold, Hielm og Baaben, efterdi om de end i alle Tider efter Conjuncturers Udfald, har forandret og forandrer daglig deres Maximer, i alle andre deres høye Anliggende, saa har de dog aldrig viget fra den Maxime i fordum Tider, viger ey heller

31

endnu i vore Tider, og vil ey heller vige derfra indtil Verdens Ende, men forblive derved, som et uryggeligt Arcanum Imperii, at ey lade anseelige og distingverede Slægter ophøre; Den viise Salomon siger derom af de fremfarne Tiders Erfarenhed, at en Slægt forgaaer, og at en anden kommer op; Og hans Efterkommere har ligeledes fra gammel Tiid her eleveret, eleverer i vore Tider, og vil stedse efter vore Tider, saa længe Regiering er til, indtil Verdens Ende elevere iblant Deres Undersaatter og Tienere til Skiold, Hielm og Baaben dennem, som de fordum har dømt, som de dømme i vore Tider, og som de efter vore Tider skal dømme, at være det værd for deres Dyd, Meriter og troe Tienester; Og til ydermere Distincion i Stænder har de fordum gjort, gjøre nu, og vil herefter gjøre Fyrster, Grever, Marggrever og Baronier, hvilke de ligeledes har fordum forsynet, forsyne nu i Tiden, og vil i Fremtiden forsyne med distingveret Baaben, for dennem og deres Descendenter, med eet Ord, der feyler lidet i, at jo Distinction i Stænder er jo Sielen af en Souverain Regiering.

Men Daarlighed over al Daarlighed, og aabenbar Synder, og bør at agtes, om nogen, hvad heller de ere fødte Arvinger, eller selv har erholdt Skiold, Hielm og Baaben skulde vilde hofmode eller ophøye sig deraf frem for andre;

32

enhver takke Gud med al Ydmyghed for hans Naades Gave, som noget, der ingen kand gjøre sig selv: Det er ey heller gjort dermed, at være i Possession af Skiold, Hielms og Baabens Arve-Rettighed (et Drog kand være det ligesaa vel som en brav Mand) Ney! Ney! langt derfra! der hører mere dertil, at distingveres med disse og slige Prærogativer; thi jo større Extraction, Distinction og Elevation til Stand, til Ære og til Værdighed, jo større Obligation at skinne frem for andre i Gudfrygtighed, i Dyd, i Oprigtighed, i Merite og troe Tieneste til sin Konge og til sit Fæderne-Land, og aldrig for hvad som helst privat Nytte eller Consideration, at vige derfra indtil sidste Aande-Dræt; Ingen tænke ey heller, at Anseelse i Standen, i Værdighed og i Faveur kand skiule og tildekke hvad derimod begaaes, Ney! Ney! det vides, om det end forties; thi det har sig dermed som med Plætter; Plætter ere meest kiendelige paa de hviidskinnende Klædebon; Udyd ligeledes, den er meest aabenbare i dem, som ere i Ære og i Værdighed; Vi see det i Agathocle, hvis Amindelse vil forblive ærefuld, saa længe Verden staaer, og Bøger ere til, fordi han ved Dyd og Merite blev fra en ringe Pottemager ophøyet til at være Konge; Og havde Sardanapalus ikke været af saa høy Stand og Byrd, aldrig havde han blevet nævnet engang i Historierne, for hans skammelige Livs og Levnets Fremdrag.

33

Bort derfor med al Pralen af Dyd og Stand; thi Gud staaer de Hoffærdige imod; Bort ogsaa med al indbyrdes Nid, Avind, og Misundelse, for hvilken Synds Skyld Gud lod Jorden opsluge Corah med hans Selskab, men i det Sted, Ach! at den troe Moses retsindige Ønske for det algemeene Beste, der hannem blev tilkiendegivet, at Eldad og Medad prophetesrede, maae

fuldkommes iblant os, at HERren vilde give sin Aand over alle Kongens Tienere, i særdeles Viisdoms og Troskabs Aand i megen Kraft over alle dem, som ere distingverede, være sig forðum i Tiden, eller herefter skal vorde distingverede, saaledes at alle samtlig, enhver i sin Tiid, maae som en Mand, med een Mund, med eet Hierte, i indbyrdes Eenigheds u-opløselige Baand, baade selv vandre redelig, som om Dagen, og ved deres Exempler opmuntre alle andre, enhver efter Stand og Embedes Pligt, til fyrig og troe nidkier Omhyggelighed, at Gud maa æres, Helligdommen bevares ubesimittet, vores Allernaadigste Arve-Konges, og Hans Arve-Successorers souveraine Regiering bestyrkes indtil Verdens Ende, og disse Rigers og Landes bestandige Flor og Velstand befordres.

I den Troe, nidkiere Intention, for Konge og for Fæderne-Land, og paa det at den Høyædle og Velbaarne General Admiral Lieutenant, nu Salig Hr. Niels Juel, maatte efterligne Gud i de Ting, som høre til Gud, og Hans Høyædle Forfædre

34

i de Dyder og Meriter, hvorved den første Juel og den første Sehested for nogle Hundrede Aar siden har efterladt deres Descendenter en Arve-Ret til Skiold, Hielm og Baaben, har hans Forældre i hans Ungdoms Aar ingen Omhue sparet, fra hans Vugge af indtil 1642, da den Salig Hr. Niels Juel har været ungefær 13 til 14 Aar gammel, for at oplyse hans Forstand ved Information og Skole-Gang efter hans Alders Maade.

Kong Christian den Fierde Høylovlig Ihukommelse antog hannem Anno 1643 til Page iblant anden Adelig Ungdom, som opvartede Hans Majestet i lige Character; og gav hannem samme Aar til Kong Friderich den Tredie Høylovlig Ihukommelse, paa de Tider Biskop i Bremen; Den Salig Hr. Niels Juel fuldte siden her ind med Høystbemeldte Kong Friderich den Tredie, da Hans Kongel. Majestet succederede 1648 til Danmarks og Norges Arve-Kroner, efter Høystbemeldte Hans Herr Fader Høylovlig Ihukommelse, Kong Christian den Fierde.

Høystbemeldte Kong Friderich den Tredie, Høylovlig Ihukommelse, besynderlig oplyst og benaadet af Gud med Aandens Gaver, vel forsøgt i alle Ting, saasom Han for egen Glori og beste Tieneste satte Priis paa Ungdommens Education, sendte Han denne sin Page, nu Salig Hr. Niels Juel, til Sorøe, og holdte hannem der frie at lære alt det, som der læres kunde, et Sted,

35

som jeg tør frit sige, kunde gaae lige i alle Slags saa vel Legemets, som Sindets Exercitier, med de Grækers Athen, men efter dets Afgang, formedelst Tidernes Møye og Besværligheder, har vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre, Pietate & Justitia, for Ungdommens Opføðelse til disse Rigers og Landes beste Tieneste, paa en langt anseeligere Maade, og til større Nytte, med stor Køstbarhed funderet, og med ypperlige Love forsynet, det Kongel. og Ridderlige Academie her i Kiøbenhavn.

Anno 1649 reyste den Sal. Herre med Høystbemeldte Hans Kongel. Majestets allernaadigste Tilladelse, uden Lands, og opholdte sig paa een og andre Steder, i Besynderlighed i Frankerig, men som han havde et høyere Kald af Gud, end at reyse for et Syns Skyld, lære Exercitier og Hofmaneer alleneeste, hvorudi hannem dog intet fattedes til Fornødenhed, for at begaae sig iblant Folk, og giøre sig behagelig til alle, slog han sig 1652 til en Profession af høyeste Vigtighed, for disse Rigers og Landes Flor, Velstand og største Conservation, nemlig, at vorde en fuldkommen og erfaren Søe-Mand, dermed at tiene sin store Velgiørere Høylovlig Ihukommelse, Kong Friderich den Tredie, og Hans Kiere Fæderne-Land; En Profession, i hvilken man kand intet opnaae paa Lov-Bænken, eller ved magelige Dage, for at meritere Ober-Commando, og at vorde betroet til at føre Floder i Søen; Han exerceserede

36

rede sig i den Profession med megen Møye og Arbeyde, igiennem Frost og Heede, igiennem Vand og Ild, igiennem mange onde og besværlige Dage, og undergik villig alle de Slags Møyer, som frem for andre Professioner følge ved Sø-Handel.

Den Sal. Herre begyndte sin Lære i bemeldte Aar 1653, medens Krigen var imellem Engeland og Holland, og tiente under den gamle og vidt berømte Admiral Martin Tromp, som da commanderede den Hollandske Flode, hvis store Gierninger har opfyldt disse Tiders Historier, og et Epitome deraf er opsat, til en evig Æres Ihukommelse, af Staterne ved et prægtigt Epitaphium i Delfs Kirke i Holland.

Efter velbemeldte Admirals Trompes Død, som Anno 1653 blev beseglet med en stor Seyervinding i en blodig Batallie imod Staternes Fiender, continuerede den Sl. Herre i Hollandsk Tieneste under den ligeledes høy- og vidtberømte Admiral de Reuter, og fandt sig ind, som han havde gjort før, under bemeldte Admirals Trompes, ligeledes siden under bemeldte Admirals de Reuters Commando, under dem begge i fem anseelige og capitale Sø-Batailler, imod de Engelske Floder, som Tiid efter anden vare commanderede af de vidtberømte Admiraler, Georg Achsøe, Blach, Richard Denne og Munch, siden kaldet Duc de Albermar, i hvilke Søetrefninger bemeldte denne nu Salige Herre Niels

37

Niels Juel havde ved Dyd og Merite tient sig op til Ober-Capitain, under Velbemeldte Admiral de Reuter.

Jeg kunde, dersom det ikke skulde falde for vidtløftigt at udføre, og for kiædsommeligt at høre, particularisere over bemeldte fem Sø-Slagter og Expeditioner, som forefaldt, de fire i Canalen og den femte imod Algierske og Saleiske Sø-Røvere, hvilke, ved Leylighed af Orlog imellem Engeland og Holland, havde gjort sig considerabel i Søen til at trouble Commercierne, hvorfor Staterne maatte tvinge dem, og svække dem med deres Sø-Magt, som og skeede under bemeldte vidt berømte Admiral de Reuter; Men det maa være nok her at melde, at den Sal. Herre var altid med, kiendte og observerede al Ting saa nøye, at han ikke allene lærte hvad til Commando henhørte, men gjorde sig tillige kyndig om alle Slags Farvande og Kyster.

Den Sal. Herre forsømmede imedens intet, naar Floderne vare hiemme, at vorde informeret i Skib-Byggerie og alt andet, som til hans Profession henhørte: og som han var af sin Natur en overmaade from, føyelig og sagtmodig Mand, (en Character, hvori han sympatiserede meget med den brave og vidt berømte Sø-Helt de Reuter) var han ikke allene overmaade elsket af ovenmeldte Admiral, som drog ham frem i alle Leyligheder ved Underviisning, saavelsom ved Tieneste, men han gjorde sig endogsaa saa vel yndet hos alle, som

38

i Amsterdam ved Admiralitetet havde at sige, at han derved langede til Acces, Kundskab og Underviisning om alt det, som til Sø-Staten og des Forretninger henhører, hvori den Sal. Herre forlystede sig saa meget, at han endogsaa, medens hans Sygdom, naar han kunde være oppe, sad og gjorde med egen Haand Modeller af Skibe.

Efter at denne kække Sø-Helt, nu Sal. Hr. Niels Juel, havde saaledes ved Dyd og Merite faaet et Navn til Anseelse uden Lands, vilde vores Allernaadigste Arve-Herre og Konge Friderich den Tredie nu Høylovlig Ihukommelse, have, og Selv have nogen Nytte af en saa vel meriteret Mands Videnskaber og Erfarenhed, kaldte den Sal. Herre derfor hiem, og Hiemkommen blev han strax Hof-Junker, men den Occupation hørte snart op; thi samme Aar 1656 udi den Conjunction af Floder Hans Majestet under Sal. Admiral Christopher Lindenov, og Staternes under Admiral de Reuter Commando, commanderede at gaae til Danzig, beskikkede Hans Majestet hannem til at føre, som Capitain, Skibet den Sorte Rytter, hvilken Expeditions

Particularia, med den Sal. Herres priselige Forhold, jeg nødes til at gaae forbi, paa det at min Tale maa, saa vidt mueligt, forkortes, og Tiid maa være til flere og større Ting.

Saasom den Sal. Herre i bemeldte Expedition, og i mange andre Tilfælde lod sin Videnskab

39

skab, Conduite og Tapperhed, see, satte Høystbemeldte Hans Kongel. Majest. Kong Friderich den Tredie, Høyløvligheds Ihukommelse, en stor Kiender og lige genereux Belønner af Dyd, Merite og Tieneste, Hannem Anno 1657 til Admiral over Holmen. I samme Aar indfaldt Krigen imellem Danmark og Sverrig, og gik for under Rigens Admiral, nu salig hos Gud, Hr. Henrich Bielches Ober-Commando, den remarquable og opiniatre Søe-Treffene imellem begge Kongers Floder, som holdtes i tvende Dage med lykkelig Succes og anseelig Seyervinding, som Gud gav Høystbemeldte Hans Majestets Vaaben, Fienden nødt til at rømme Søen, og at retirere sig til Dalerne; Velbemeldte Herre Niels Juel, da Admiral, signaliserede sig i den Action med en besynderlig Conduite og Bravoure til største Naade af Hans Majestets Høyløvligheds Ihukommelse, og lige Reputation af en forsigtig og tapper Søe-Mand.

Aaret derefter 1658 betiente den Sal. Herre samme Post, som Admiral under bemeldte Sal. Rigens Admirals Commando, da Gud ligeledes udi den Søe-Slagt i Belt lod klarlig see og kiende, at Seyervindingen er af hannem, og at han kand, naar han vil, ved faae som ved mange, udrette store Ting; thi i den Expedition soustenerede man med sex Skibe allene imod Fiendens gandske Flode, og velbemeldte, nu Salig, Hr.

40

Hr. Niels Juel, indlagde sig endog den gang stor Ære og Berømmelse.

Som den Sal. Herre var en Mand, der var sig selv altid liig, gudfrygtig, kæk, sagtmodig, ydmyg, og som gjorde sig elsket af Underhavende, saa kom det og Hans Majestet, Høyløvligheds Ihukommelse, til stor Nytte og Tieneste bemeldte Aar 1658 og paafølgende 1659, særdeles i den Kongel. Residentz-Stad Kiøbenhavns navnkundige Beleyring, da Gud, som er alting i alting, opfyldte alle, som vare inden Kiøbenhavns Mure, med Eenigheds, Troeskabs, Viidsoms og Tapperheds Aande; Den Sal. Hr. Niels Juel commanderede en Chef Søe-Folket her i Byen, signaliserede sig med sit Corpo til Hans Majestets, Høyløvligheds Ihukommelse, største Fornøjelse, gjorde Fienden daglig Afbræk og Skade ved mange Udfald af Byen, og i den General-Storm maintenerede sin Post ved Strand-Siden, saa at det var et Veni, Vidi & Perdidi for Fienden, der og allesteds, hvor han bød sig frem, at ville komme ind i Byen. Men hvad Under? Gud var med os, Gud vandrede iblant os, og vi vare stærkere inden Murene, med Guds Englers usynlige Magt, end Fienden uden for med sine mange tusinde og vældige Krigs-Mænd: Gud opfyldte tillige sin Salvede den Store Kong Friderich med et fast Haab, og med en fuldkommen Tillid i Dominus Providebit; og som det feylte ikke hos denne gudfrygtige Ezechiam at udbrede sig for Herren

41

orando, saa fattedes det ey heller paa Tapperhed laborando; thi denne Store Konge flyede for ingen Fare, fandt sig ind ved alle Poster, at animere enhver ved sit Exempel, og det var af Gud, at han med Resolution: Moriar in nido meo, saae sin Fiende vige med Skamme, og den, som strakte Haanden ud efter Danmarks Krone og Scepter, at omkomme; Ja, Hans Majestet stigede fra den Dag af jo høyere og høyere til de største Velsignelser, som Gud benaader sine Salvede med, naar han vil stadfæste deres Throner og Herredømmer, indtil Verdens Ende, paa deres Sæd og Afkom, og bekræfte Rigers og Landes fuldkomne Sikkerhed, med samtlig Indbyggers i alle Stænder, stedse varende Flor og Velstand.

Vores, nu Salige, General Admiral Lieutenant, Hr. Niels Juel, fandt sig og ind med Distinction efter hans Sædvane i den Action paa Rødsand under Femern, og førde da Skibet Svanen; Den Høyædle og Velbaarne, nu Salig hos Gud, Jacob Wassenaer Opdam, som af Staterne var sendt til Hans Majestets, Høylovlig Ihukommelse, Hielp og Undsætning, beviiste sig for sin egen Person heel tapper i den Leylighed, men Seyervindingen var kiendelig og haandgribelig af Gud; Hans Majestets liden Flode, som bestod i Hans egne Danske Undersaatter, gjorde den Tiid det Beste, og havde gjort mere, dersom de efter Forhaabning havde været

42

tilfulde seconderet; Kortelig, Fienden, hvis Magt bestod i tyve og fem velbemandede og udrustede capital store Skibe, maatte vige og søge Wismar.

Den Sal. Herres Midkierhed, Tapperhed og Lykke var siden ey mindre under den vidt berømte Admiral de Reuters Commando, og hans egen Commando, der de transporterede Høystbemeldte Hans Majestets, Høylovlig Ihukommelse, og Alliertes Troupper, hvilke under begge Floders stærke Canoneren gjorde Landgang paa Fyen, og erholdte den fuldkommen og velbekiendte Seyervinding ved Fiendens total Nederlag.

Aar 1660 efter Fredens Slutning imellem Kongerne af Danmark og Sverrig, begge Høylovlig Ihukommelse, vilde den nu Salig Hr. Niels Juel nyde nogen Hviile af sine mange og lange udstandene Fatiguer, saa vidt hans anseelige Tienestes Møye og Forsvar kunde tillade; Forlovede sig derfor med hans nu efterladte bedrøvede Enke, den Høyædle og Velbaarne Frue Margrete Ulfeld, Sal. Hr. Knud Ulfelds til Svenstrup, Ridder af Elephanten, Commendant og Befalnings-Mand paa Landscrone Slot, og Frue Wiviche Podebusch til Borrebye, deres Daatter, og stod deres Bryllup her i Kiøbenhavn Aar 1661. Udi hvilket deres Ægteskab, Gud havde velsignet dem med to Sønner og tre Døttre, iblant hvilke een Søn og een Daatter ere i HErren hensovede, men den

43

anden Søn, Høyædle og Velbaarne Knud Juel, lever, og er Hans Majestets vores Allernaadigste Arve-Konges og Herres velbetroede Cammer-Junker, gift med Hans Excellence Høyædle og Velbaarne Hr. Adam Levin Knuth til Gisselfeld, Ridder, Hans Kongel. Majestets Geheime-Raad og Ober-Cammer-Junker &c. Hans Broder-Daatter, Frue Sophia Juel, giftet med Hans Excellence den Høyædle og Velbaarne Hr. Niels Krag til Egeskov, Ridder, og Hans Kongel. Majestets Geheime Etats- og Justitz-Raad. Og Frue Wiviche Juel giftet, men nu Enke, efter den Høyædle og Velbaarne Herre Christian Bielke til Basnes, Ridder, og Hans Kongel. Majestets Admiral &c. hvis Død vi og alle billigen her med Klage maae erindre, for det store Tab Hans Majestet, Søe-Staten, og det algemeene Beste derved lider, at vi maae savne een saa meriteret, kæk, erfaren og lykkelig Søe-Helt.

Det mulmede faa Aar derefter op igien fra klare til mørke Skyer, fra Glæde til Sorrig, da vi Anno 1670 saae den mørke Dag af den beste Konges paa Jorden, den store Kong Friderichs, høyløflige Ihukommelse, Skilsmisse fra dette timelige Liv, en herlig og en ærefuld Dag for Hans Majt. ved Omverling fra en timelig til en evig Krone, men en sorrigfuld Dag for alle hans Undersaatter og Tienere; Meer har jeg ey Tunge eller Hierte til at sige i den Materie, det hører ey heller til denne Tiid og Sted

44

Men Guds høye og hellige Navn være evindelig æret, som af Naade efter sin store Barmhiertighed, lod det ikke fattes til disse Riger og Lande, paa en duelig Mand, at sidde paa Davids, den store Kong Friderich den Tredies Stoel, thi vores isige, nu regierendes Allernaadigste Arve-Konge og Herre, Kong Christian den Femte, Gudfrygtig og Retfærdig, fuld af Viisdom, Forstand og Tapperhed, i en moen Alder at regiere, havde baade Arve-Ret, og

al nødvendig Capacite, for at opfylde hans Her Faders, Høyloflig Ihukommelse, Throne; Gud lade os alle, som nu leve, aldrig savne Hans Majestet, men opholde hannem i alle Sielens og Legemets Kræfter, at han maa endnu i mange Aar regiere i al Lyksalighed sine Riger og Lande, hanthæve sine Undersaatter i Flor og i Fred, og skulde det komme til Orlog (den Gud naadeligen vilde afvende) beskierme os alle fremdeles, som han hidindtil lykkelig og tapperlig har gjort med en vældig Arm, imod al Overlast og fiendtlig Magt.

Freden varede ikkun heel faa Aar derefter, imedens forblev den Høyædle og Velbaarne Herr General Admiral Lieutenant, nu Salig hos Gud, Hr. Niels Juel i samme Tieneste og Naades Anseelse hos vores isige Allernaadigste Arve-Herre og Konge, som han havde været i hans Sl. Her Faders, Høyloflig Ihukommelse,

45

Friderici Tertii Regierings Tiid, og til ydermere Naades Kiende-Tegn blev han Anno 1675 gjort til Ridder af Dannebrog-Orden; som Hans Majt. havde optaget og institueret, men siden har oplyst og forbedret til større Lustre og Anseelse.

Alting begyndte da at skikke sig til Urolighed imellem Danmark og Sverrig, thi lod Hans Majt. sin Flode udruste at gaae ud i Søen, under den høy og vitberømte, Høyædle og Velbaarne, nu Salig, Herre General-Admiral Adeler. Admiral Herr Niels Juel, førde da Skibet Charlotte Amalia, dog gik intet for samme Aar til Søes, men velbemeldte General Admiral Adeler blev syg hjemført og døde.

Anno 1676 den 1 May commanderede den Sl. Herre Niels Juel Hans Kongel. Majts. Flode en Chef med en særdeles berømmelig Conduite, Bravoure og Lykke, da Gud, som han havde gjort før i forbemeldte Søe-Slagtninger, lod ligeledes kiende i denne, til sin Salvende, at Seyervindingen bestaaer ikke i Skibes og Menniskers Tal, men i hans Velsignelse og Beskiermelse allene; thi Fienden tabte i denne Søe-Slagt en anseelig Mængde af Folk, tvende Skibe, Charitas og Constantia, hvoraf det eene blev opført, og det andet opbrændt, og saasom Hans Majts. Land-Milice under Artigleriet af Skibene, gjorde Landgang, og tvang Fienden i saa Maade til Capitulation, blev Gulland erobret, tillige

46

med det prægtigste og faste Slot Wisborg.

Af større Vigtighed var den underlige og anseelige Seyervinding, som Gud gav i samme Aar 1676 til vor Allernaadigste Arve-Herres og Konges retfærdige Vaaben, under velbemeldte General Admiral Lieutenant, nu Salig hos Gud, Hr. Niels Juels Commando. Søe-Slagten gik for den 27 May, og varede tvende Dage, imod Fiendens Magt, som i stor og anseelig Mandskab, i Skibs Størrelse og Tal, indtil trediesindstyve og sex, med Canoners Mængde langt overgik den ringe Magt, som vores Allernaadigste Arve-Herre og Konge gav da velbemelte General Admiral Lieutenant, nu Salig hos Gud, Her Niels Juel, med at gaae Fienden under Øyen. Hans Majt. gjorde den Sl. Herre derpaa allernaadigst til Gouverneur over Gulland.

Men som denne lykkelige Succes paa Hans Majts. Side indtog Fienden med en overmaade stor Skrek, saa gav den Hans Majts. Søe-Folk en fuldkommen Forsikring om Seyervinding, saaledes, at deres Attraae var utrolig for at gaae i Søen igien, og at komme paa nye i Møde med Fiendens Flode.

Man kand sige derom, nec auguria fatis defuerunt; thi i samme Aar den 1 Junii gik den store Søe-Slagt for under Øeland, da den Sl. Herre førte Skibet Chur Printzen under Herr Gref

47

Grev Tromp, den vitberømte Martin Trompesson, som commanderede Floden, hvis Succes for Hans Majts. Glori og Tieneste, bestod derudi, at tvende af Fiendens største Skibe, besat med mangfoldige Mennisker og Stykker, bleve opbrændte; Skibet Kronen paa et Hundrede Metal-

Stykker, med sin berømmelige Admiral Lorenz Creutz, og Skibet Sverder, som førde 90 Stykker, med sin lige berømmelige Admiral Ugla, som efter Admiral Creutzes Død commanderede den Svenske Flode, og fire Skibe bleve bragte op. Fienden resolverede derpaa at rømme Søen, og salverede sig i Calmar-Sund, men det hindrede ikke, at jo Landgang fulgte strax derpaa til Skaanes Bemægtelse af Hans Majts. Armee, som under Faveur af Floden blev debarqueret, og indtog det gandske Land.

Anno 1677 den 1 Junii forleente Gud atter vores Allernaadigste Konge og Herre en stor og anseelig Seyervinding imod hans Fiender, da den Høyædle og Velbaarne, nu Salig hos Gud, Her Niels Juel commanderede en Chef Høystbemeldte Hans Majts. Flode, og kom i Møde med den Svenske, som kom fra Gottenborg, commanderet af Admiral Søeblad; Kortelig, bemeldte Svenske Admiral var saa vit lykkeligere, end Admiralerne Creutz og Ugla, at hans Liv blev ikke Vulcano og Neptuno til Rov, men han blev i dets Sted optagen, og med

48

med fire af Fiendens beste Skibe opført her til Kiøbenhavn, tillige med en Deel andre Fartøyer, og Brandere, og Skibet Calmars Castel skudt i Grunde; Resten af den Svenske Flode, ruineret og ilde tilreed, slap bort.

Maanedes-Dagen derefter den 1 Julii blev atter holdt et Søe-Slag for den navnkundige og importante Kiøge-Bugt; Men hvad skal jeg her sige? eller for at tale rettere, hvad vil eller kand vi alle sige? med hvad Hierte kand vi eftertænke? Hvad kand vi giøre? og med hvad Tunge kand vi love og prise Gud nok for den store og underlige Seyervinding, som Gud da gav vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre imod hans Fiender? Enhver, som meener Kongen trolig, og sit Fæderneland vel, vil derfor tillade mig, at jeg Gud selv til Ære, og for et Taksigelses Offer til den Allerhøyeste, fornyer i alles her til stedes værendes Ihukommelse, en Deel denne Søe-Bataille angaaende. U-anseet de mange Uhæld, som Fienden havde udstanden i de foranmeldte Søe-Trefninger, med considerabel Tab af Admiraler, af Folk og af Skibe, saa var han dog heel kort Tiid derefter færdig og i Tilstand at gaae igien i Søen, med en Flode, som de forrige ikke meget ulig i Skibes, i Mandskabs og Canoners Tal, og var Rigens Raad Henrich Horn, som General Admiral, og Johannes Klercke og Johannes Wachtmester, som Admiraler beskikket til at commandere den.

49

Vores Allernaadigste Arve-Herre og Konge, aviseret derom, bød derpaa den nu Salig Herr Niels Juel strax at gaae i Søen med tive og fem Skibe, og indtil Ankomstens af de Herren Staters Flode, som var øyenbliklig i vente, at observere, og have et vaaget Øye paa den fiendtlige Flodes Cours; Den nu Salige Herre, Niels Juel, kom ey snarere i Søen, at han jo fornam til Fienden, gav derfor Hans Majt. allerunderdanigst og ilig Rapport derom, at Fienden var stærk forretive og sex capital vel bemandede og med Stykker vel besatte Orlogs-Skibe, foruden Brandere og andre mangfoldige Fartøyer; At Fienden rettede sin Cours lige paa Siælland: at det lod sig ansee, som Fienden ey skulde give Tiid med Action imod Hans Majts. Flode, indtil den forventede Hollandskes Ankomst: at der var Hazard ved at tage imod Bataille, men endda større Fare for Hans Majts. Riger og Lande, at vilde rømme Søen og undflye Fienden, at han Hr. Niels Juel disponerede derfor alting i Floden til Bataille, om Hans Maj. skulde dertil allernaadigst resolve, og at han kunde forsikre, at alle og enhver, som een Mand, vare glade og villige til at binde an med Fienden, og at vove Liv og Blod for Hans Majts. Glori og Tieneste.

Men hvad Raad? Fiendens Flode, som før er meldt, bestod i 46 capitale Orlogs-Skibe, og Hans Majts. udi 25 allene; den Secours, som

50

var i vente, blev ude; der var Fare ved at flye, og større ved at vinde Slaget, eller at lade Fienden lande; Vi vare i Fiendens Øyne, som Græshopper til store Dyr, og han prunkede af hans store Magt, som han allerede maatte have vundet Slaget, og faaet Seyer. Jeg overlader her til enhver at raisonnere efter egen Speculation om den forventede Hielpes Udeblivelse, men jeg vil give Gud Æren, at efter den Maade, som han gjorde forud med Gedeon, og i vores Tider, saa underlig med den store Kong Friderich den Tredie, Høyløvlige Ihukommelse, saa vilde han og nu gjøre med sin Salvende, betage Hans Majt. al Haab om menneskelig Hielp, og til sin Guddommelige Navns Ære, styrke Faaes Hænder til Seyervinding over Mange, ja som han havde gjort tilforn i forrige Søe-Slagter, vise endnu i denne, at han er stedse vores Allernaadigste Konges og Herres store Hielp, Skiold og mægtige Beskiermelse imod alle hans Fiender.

Hans Majestet rørt og dreven af denne Guds Aand, resolverede med al Frimodighed til Bataille med Fienden, sendte derfor strax Hans Excellence den Højædle og Velbaarne Geheime-Raad, Hr. Baron Juel, med allernaadigst skriftlig Ordre derom, til den nu Sal. Herre Niels Juel, hvorpaa, som Handelen var af HErren, det stod ey heller længe paa, efter indbyrdes Conferenz imellem begge Brødre, og derpaa

51

holden Bøn og Krigs-Raad, at velbemeldte vores gudfrygtige, kekke, og forsigtige Søe-Helt jo gjorde Anstalt til Bataille, og deledede strax sin liden Flode i trende Escadres, af hvilke han selv førde een, Hr. Marqvar Rodsteen og Jens Rodsteen, som Admiraler, de tvende andre, en hver sin, begge under den Sal. Herres Commando, med en saa berømmelig Conduite og Bravoure, at de med al Rette erindres til en anseelig Deel i denne store Actions Ære og lykkelige Succæß. Velbemeldte Hr. Baron Juel, efter overlagt Raad med hans Broder, feylte ey heller paa sin Side, medens Bataillen stod paa, med megen Møye og med got Exempel, at fare fra eet Skib til et andet i Floden, deels at raadføre, og deels at animere en hver til Tienestens nøye Agt, og til Tapperhed for hans Majestets Glori, saa det udviiste sig tilfulde under Guds Forsyn, at som Ordet lyder: Vis unita fortior, naar tvende Brødre af det Slags, samle dem i Raad og i Daad, for at udføre en stor Gierning.

Samtlig Officerer, en hver i sin Post, gjorde ey mindre deres Devoir, Hr. Christian Bielke, Peder Mossing og Hr. Henrich Span, alle tre nu Salige hos Gud, gjorde i sær meget vel, og med stor Distinction, hvorom jeg gierne vilde, var og værd at erindre, dersom det passede til denne Liig-Begiængelses-Act, som er allene indrettet for den Salig Herre, Hr. Niels Juels dyrebare

52

Ihukommelse; Saa meget maae mig dog tillades at melde om dem efter deres Død, at de gjorde vel i denne Action, og at deres Meriter og Tienester vare derforuden saa anseelige, at Hans Majestet, vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre, strax efter Bataillen ophøjede Hr. Christian Bielke og Hr. Henrich Span, begge nu Salige hos Gud, til Admirals Commando, og faae Tider derefter til Ridder-Ordenens af Dannebrog Ære; Hvilket uden al Tviil vilde ey heller have feylet Peder Mossing, dersom hans Død havde ikke forekommet hans Avancement.

Jeg maa ey heller glemme her det velfortiente Vidnesbyrd, og den Reparation, som Fienden gav Hans Majestets Matroser efter Bataillen, at de vare gesvindige, som Aber, fordi de for Bataillen havde dømt ringe om Hans Majestets Flode, og kaldte hans Skibe Baade, men saadan Gud er vor Gud.

Nu skulde jeg vel herpaa andrage Bataillens Particulariteter, dersom de for deres Vidtløftighed kunde passe til en Tale, som til en Historie, men for at reducere det Fyndigste i et kort Begreb, maa dette være nok, at den Sal. Herres store Erfarenhed og Forsigtighed udviiste sig besynderlig derudi, at han drog Fienden ind i et engt og ubekiendt Farvand, tog sin Fordeel af

Vinden, og af hans egen Flodes Disposition til at skille Fiendens store Magt fra hinanden, og bragte hannem i Confusion,

53

hvorpaa efter nogen Tiids skarp Fegten, fulgte lykkelig under Guds Forsyn, at den Svenske General Admiral Henrich Horn med samt Skib og Folk blev opbrændt, hvilket forfærdede Fienden saaledes, at han med den gandske Svenske Flode, saa at sige, d'une terreur panique, tog Flugten, og det i saadan Hast og Desordre, at den seylede baade Stevns Klint og Borringholm forbi; Den nu Sal. Herre, Hr. Niels Juel, tabte imedens ingen Flid, for Hans Majestets største Glori og Tieneste at profitere, saa vidt mueligt, af Fiendens Flugt; thi han erobrede femten Orlog-Skibe, og deriblant syv capitale, hvilke, imedens han selv forfuldte Resten af den fiendtlige Flode, sendte op til Kiøbenhavn, at forkynde Hans Majestet Seyervindingen, som bestod, foruden de 15 Skibe, udi 1200 Mands af Fiendens Folk totale Defaite, deels skudt ihjel, deels brændt, og deels druknet, udi 3000 Fangen, uden at et eneste af Hans Majestets Skibe blev tagen, eller een eneste Mand fangen, og 300 allene Døde og Blesserede; og alt det, hvorfor Guds Hellige Navn være evindelig æret, uden fremmed Hielp, ved Hans Majestets egne troe baarne Danske og Norske Undersaatter allene.

Jeg maa og vil ey heller her forglemme: Først Guds besynderlige Ynde og Naade til den nu Sal. Herre, Hr. Niels Juel, i sin Guddommelige Beskiermelse, over hans Person, i det som

54

som den har været kiendelig i tretten capitale og Seyer-fulde Batailler, uden at han nogensinde har været blesseret, saa udviste den sig ogsaa i denne store Action, som gjør med efterfølgende Bataille den fiortende i Tall; Thi som Fienden satte al sin Magt an paa det Skib, som førde Admiral-Flaggen, maatte den Sal. Herre, Hr. Niels Juel, forandre trede gange Skibe: Christianus Qvintus, Fridericus Tertius, og Charlotta Amalia; De tvende første skudte gandske reddeløse, og det tredie saa ilde medhandlet, at den Sal. Herre med neppe Nød efter Bataillen kunde vinde ind i Kiøge Bugt.

For det andet til den Sal. Herres berømmelige Amindelse, som ingen anden her, end jeg selv, kand bære Vidnesbyrd om, nemlig, at Hans Majestet, nu Høylovlig Ihukommelse, Kongen af Engeland Carl den Anden, informeret af mig om bemeldte Søe-Slagtes samt Juls Particulariteter, hvorledes den Sal. Herre havde taget sin Fordeel af Vindene, og separeret Fiendens Flode &c. Hans Majestet Selv, en stor Kiender i Sømandskab, og discurerendes derover indtil langt ud paa Natten, i Duc d'York, nu Kong Jakob, og i hans største Admiralers, som var Sir Edward Sprag og Sir Robert Holmes Nærværelse, sluttede med denne besynderlige Lykønskning til Hans Majestet, vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre, at han var den største Admiral, som nu var i Europa.

55

Vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre, som lader Dyd og troe Tieneste aldrig ubelønnet, gjorde og derpaa den Sal. Herre samme Aar til General Admiral Lieutenant, og strax derefter Aar 1678 til Ridder af Elephanten, dertilmed for besynderlig Naades- og Æres-Tegn har ladet hans Medaille med Søe-Slagten paa den eene Side, og med hans Portrait paa den anden Side trykke, og indføre iblant hans Majestets egne og Høylovlige Forfædres Medailler, i den Bog intituleret Museum Regium.

Vi glæde os derfor billigen den Dag i Dag er, over denne store Victorie i Kiøge-Bugt, som Gud har givet sin Salvende, vores Allernaadigste Arve-Herre og Konge, og det er vores Pligt til Gud selv, at erindre os derved andre særdeles Guds Naades underlige Forsyns og Beskiermelses skinbare Tegn over Hans Kongel. Majestet til en fast og fuldkommen Slutning, at Gud elsker vores Konge: At Gud er hans store Hielp, Hans Styrke, Hans Ebenezer, og vil forstyrre alle

Hans Fienders Anslag imod Hannem, hvorved mig falder meget ind, som i kige Conjunctioner give Leylighed til, men jeg vil tie dermed i Forundring over Guds Almagt, Hans urandsagelige Raad og ubegribelige Huusholdning her paa Jorden, ey heller er min Tale derfor indrettet i Dag.

56

Paa denne blodige til Fienden, og til Hans Majestet importante Sejervinding i Kiøge Bugt, fulgte i samme Aar under den Sal. Herres Ordre og Commando, tilligemed Admiral Hr. Grev Tromps, som nogen Tiid derefter ankom, Ølands Indtagelse med Slottets Borchholm, Landgangen ved Aahuus og Pugevich; og som Fienden var ey mere mægtig at komme i Søen, blev heele Rygen emporteret og bemestret.

Den Sal. Herre lod efter den Tiid see sin Nid- Kiærhed i flere Entrepriser, da han søgte Fienden indtil Calmar Sund, tog dem fem Skibe fra paa Veyen til Gulland, stille i Arbeyde og Omhyg- gelighed for Hans Majestets Tieneste at gjøre Fienden al muelig Afbrek og Skade, indtil at Hans Majestet Allernaadigst beordrede hannem at ophøre med al Hostilitet, og at begive sig her hiem med Floden til Kiøbenhavn. Med saa vel forrettet Sag kom den Sal. Herre hiem, mere triumpherenes udi at have vel tient, og vel for- tient af sin Allernaadigste Arve-Konge, end de største i de Grækers og Romeres Tider, har trium- pheret udi at give sig selv Æren af deres store og lykkelige Victorier.

Nok fulgte derpaa en anden Expedition Aar 1683, da den Sal. Herre commanderede en Chef den Danske og Franske Flode, begge skikket til Øster-Søen, den Franske under General Lieutenant Preuilly og Mess. de Chasteaurenau og

57

Gabarets Commando, og det indtil sidst i Sep- tember, da den Franske Flode igien efter Ordre sejlede til Frankerig.

Vel gik den Sal. Herre igien i Søen med hans Majestets Flode Aar 1689, men som intet fiendtlig faldt for, og ingen Fiende, endog en arme- ret Flode laae i Havnen, bød sig frem, gik den Salig Herre efter allernaadigste Ordre hiem med Floden, og som siden den Tiid vores Allernaadigste Arve-Konge og Herre af Guds Naade, efter Hans Majestets Fred-elskende Forsigtighed, har baade selv beholdt Freden for sine Riger og Lande, og hindret de Uroelige at forstyrre den, har den Sal. Herre siden den Tiid occuperet sig i de Forretninger ved Søe- Staten, som Hans Majestet allernaadigst Tiid efter anden har an- befaleet ham, betient Dommer-Sæde i Høyeste Ret, og præsideret i Ober-Admiralitets Ret, med en gudelig Retsindighed for Ret og Billighed.

Imidlertid og indtil den Sl. Herres yderste Livs Time, har han været anseet med stor Naa- de af hans Majt. saa at hans Død er bleven be- klaget med allernaadigst Distinction, for hans Person, for hans store Dyd, Meriter og Tienie- ster. Hans Majt. har og allernaadigst efter sin besynderlige medfødte Kongel. Mildhed, og i allernaadigst Reflexion til den Sl. Herres troe og importantes Tienester beviist for hans Skyld stor Naade og distingveret Ære til hans Børn, hvorved de og efter hans Død kand allerunderdanigst

58

formode at nyde saa brav og saa me- riteret en Mands store Tienester got ad.

Endelig for at sammendrage hvis vidløftig er forbemeldt, i faa Ord, saa har denne Salig Herres Handel og Vandel været al hans Livs Tiid her paa Jorden i Guds sande Frygt, uden Hyklerie, i Troeskab til sin Konge, uden egen skammelig Nytte; i Nidkierhed for sit Fædernes Land, uden at prale dermed; i Retfærdighed paa Dommers Sæde, uden Persons Anseelse, i

Viisdom uden Træskhed, i Omhyggelighed for Underhavende uden ringeste egen Nytte derfor af dennem; i Fromhed imod enhver, og i en Hiel- perig Haand til den Betrængte; Samtlig Landes og Byers Indvaanere nævnte ham derfor ey hel- ler aldrig uden det Navn, af den gode Herr Niels Juel, den gode gammel Ridder, og som deres Ynde for den Sl. Herre udviiste sig i en almindelig Glæde, naar det gik ham vel og lykkelig, saa var der ligeledes en Bæ-Klagen, naar een eller anden Modgang eller noget Menni- skeligt slog hannem til: Hvad for en almindelig Bekymring var det ikke, der den Sl. Herre for fire Aar siden havde brudt sin Arm? en Møye som han bar i sin høye Alder med en forunderlig Standhaftighed; og jeg kunde, om behøvedes, demonstrere hans Vellidende hos alle i mangfol- dige andre Tilfælde, hvor Verden syntes at gaae hannem imod, men det maae være nok sagt i den Post, at vi kand i Dag læse i den gandske

59

Almues sorrigfulde Ansigter, hvor kier han var til alle, og hvor nær hans Død gaaer enhver til Hierte.

Sluttelig derfor at bruge en vis Authoris Ord om en Person af en anden Profession: Saa var denne Høyædle og Velbaarne Herr General Admiral Lieutenant, nu Salig hos Gud, Her Niels Juel, sine exemplo magnus, in hoc maximus, qvød neqve ante illum inventus sit, qvem ille imitaretur; Og Gud give den Naade til Hans Majts. vores Allernaadigste Arve-Konges og Herres Glori, Tieneste og Interesse, at det aldrig maa befindes i dem, som nu og i fremtiden skal succedere i lige Embeder ved Søe-Staten: Qvød neqve post illum, qvi eum imitari possit, inveniatur.

Efter saa mange Møyer og store Besværinger, som den Sl. Herre i et gudeligt og berømmeligt Liv og Levnets Fremdragelse for Gud, for trende store Konger, for hans Fæderneland, og for hans Næste har igiennemgaaet, fra hans Alders 13de a 14de Aar i fulde fire og halvtudiesindstive Aars Tienester, og imedens, som forbemeldt, foruden een og anden store og anseelige Tienester, commanderet af andre, og selv commanderendes en Chef, indfunden sig Udenlands i fem, og Indenlands til hans egne Arve-Kongers og Herrers Tienester i Nie, til Haabe Fiorten capitale og store Søe-Slagtninger, har det endelig behaget den Alviseste og gode Gud, at spende denne

60

ne sin troe Tienere, den nu Sl. Herr Niels Juel, af dette møysommelige Livs Aag og Byrde. Kortelig og med heel faa Ord at melde lidet derom, saa har det efter Guds inderlige Naade og Barmhiertighed overflødig udviist sig i denne Sl. Herre, at det er sandt og et vist Ord: Som vi leve, saa døe vi; thi de, som have seet denne Høyædle og Velbaarne, nu Salig hos Gud, Herr Niels Juel, være syg og døe, maa tilstaae mig det, som jeg selv med Forundring har observeret i al hans Sygdoms Tiid, at som han var i Helbred, saa var hand i Sygdom. I hans Møyes og Arbeides sunde Dage vandrede han for sin Gud, for sin Konge, og for sin Næste, i en yndelig Troe, eenfoldig og sagtmodig Aand, og han bar med en lige Taalmodighed i en forunderlig Sindets Rolighed sin Sygdoms Byrde. Han ansaae den selv, som et Vandrings-Færd fra et uroligt Sted til et roligt Sted og Liv, med største Indifferents og Resignation i Guds Villie til Døden, som til Livet; Til dem, som ønskede ham at leve, var hans ordinaire Svar: Hvortil? Uden at min Helbred kunde forslaae til at giøre endnu Hans Majt. nogen Tieneste; Men Slutningen var altid, som dens, der stunder efter Hvile, som dens,

der havde lange og mange Aar bøyet sine Skuldre til at bære, og som dens, der glædede sig med Mose

61

Mose, at Gud vilde skaffe hannem Hvile. Det var en god Samvittigheds Vidnesbyrd, som ved Guds Naade formaatte det hos den Salig Herre, at han med Længsel biede efter sin Salighed; og at han sukkede derefter, at han i Fred maatte legge sig til at sove, som fuldkommen vis derpaa, at HERren selv skulde lade hannem boe tryggelig.

I den Fred, møt af Livet sovede den Sl. Herre bort, og intet forfærdede hannem, efterat han havde levet og arbeidet her paa Jorden 67 Aar og 11 Maaneder: Gud give os alle sin Naade, at vi, som han, maae døe de Retfærdiges Død, og møde hannem til de Udvaldes Opstandelse.

Tale over Kaarden.

Vel Sverd! tien nu ingen meer; thi om du end skulde leede længe efter en anden Herre, saa viid! at du vil neppe finde nogen, i hvis Haand du kand vorde saa priselig!

Din Salig Herre misbrugte dig aldrig til ulovlig Hevn eller Vrede imod nogen; Han skemtede dog intet, naar han blottede dig; Blank først du ud af Balgen, men blodig først du ind igien, thi han brugte dig til store Ting, for Gud, for Kongen, og disse Riger.

62

Nu din Salige Herres Striidsdage har en Ende, og han hviler af al sin Møye, hviil du ogsaa! og hviil paa den Grav, hvori din Sl. Herre hviler; og som din Tid har været hidindtil i Uroe og Ufred, saa vær og forbliv nu indtil Verdens Ende, et Freds og Æres Tegn paa din Salig Herres Liigkiste; og din Tieneste være herefter denne allene: at du peege med din Aad til din Sl. Herres Gravskrift, paa det at de, som gaae der forbi, maae vorde curieus at læse, hvad du peege til, saa vil de dig til Ære skjønne om din Klinges igiennemtrængende Magt og Skarphed, naar din Salig Herre holdt om Fæstet, og vilde bruge dig: Far vel!

Taksigelse til den Høy-Anseelige Forsamling.

Den Høyædle og Velbaarne Frue Margrete Ulfeld, den Salig Herres Høybedrøvede efterladte Enke, med samtlig Høyædle og Velbaarne Børn og Svogre, takker tienstskyldigst en hver efter Stand og Vilkor, for den Ære og Tieneste de har vildet bevise den Sal. Herres Liig, at indfinde dem hertil at følge og geleide det til hans Hvilested; Velbemeldte Frue med hendes Børn og Svogre forpligter dem imod en hver, til al muelig og behagelig Tieneste; og jeg recommenderer mig til alle, som enhvers Tienstskyldigste og velvilligste Tienere. In:

63

Inscription, som var beskikket at sættes paa en Kaaber-Tavle udi Koret i Kirken paa Waldemar Slot.

Under Guds Barmhiertige Forsyn, Hans Kongel. Majestets Kong Christian den Femtes Høypriselige Regierings milderige Beskiærmelse, og efter besværlige Tiders lykkelig Udgang, har den Høyædle og Velbaarne Herre, Hr. Niels Juel til Taasing, Eriksholm og Totterupholm, Ridder, Kongel. Majestets Geheime Raad, General Admiral Lieutenant, Præsident i Admiralitets Collegio; Og den Høyædle og Velbaarne Frue Margreta Ulfeld tilforhandlet dennem med reede Penge, og des fulde Værdie, Thaasing-Huus med dessen underliggende Gods Aar 1678, fuldbyrdet Aar 1687, og af en gudfrygtig Nidkierhed for Guds

mangfoldige Belgierninger i Farers Befrielse, og lykkelig Fremgang ved allernaadigst Høyanbetroede Søe-Slagter imod Høystbemeldte Hans Majestets Fiender, deres Børn og Efterkommere til Erindring, aldrig at afvige fra deres Pligt til Gud, til Kongen, og deres Forældres Exempel, efterat de har saa got som af nye bygget dette Capel, har de det ladet indvie med Christelige og prægtige Ceremonier Aar 1687 den 3 Octobris af Belædle og Belbyrdige Doctor Thomas Kingo, Superintendent over Fyens Stift, assisteret af fire Prouster, og 36 Præster,

37

Side 64

ster, i mange Høy-Adelige og fornemme Personers Nærværelse. GUD lade sit Ord aldrig vige fra dette hans hellige Huus, og beholde sin Velsignelse til deres Afkom over Gaarde og Gods.

Staae Jerne-stive Steen, og bliv til evigt Minde, For slig en Søehelt og saa stor een
Dydsmandinde,
Som Juel og Ulfeld er! GUD lade Deres Sæd
Til Roes og Ære gaae i Deres Fode-Fied!
Saa længe Floder skal paa Verdens Strømme larme,
Og Thaasing favnes skal af Belts krumslibrig Arme,
Saa længe Konger veed at prise Manddoms Art,
Saa lever Han, og Hun deri har Hendes Part.

Th. Kingo.